TONY CLIFF

LENİN

Cilt 2 Bütün İktidar Sovyetlere

LENİN 2 BÜTÜN İKTİDAR SOVYETLERE • TONY CLIFF

Z YAYINLARI

Lenin 2

1914 - 1917

Bütün iktidar sovyetlere

Tony Cliff

Çevirenler:
Tarık Kaya, Bernar Kutluğ

Uluslararası Yayıncılık Ltd. Şti.
Z Yayınları

İstiklal Caddesi, Deva Çıkmazı, N0: 7/6,
Beyoğlu - İstanbul

Lenin; Bütün iktidar sovyetlere
Özgün adı: Lenin: All Power to the Soviets
İngilizce basımı, Bookmarks 1985

Birinci baskı: Ekim 1994
ISBN 975 7972 03 7
© Bütün Türkçe yayın hakları
Uluslararası Yayıncılık Limited Şirketi'ne aittir.

Çevirenler: **Tarık Kaya, Bernar Kutluğ**
Yayına hazırlayan: **Özden Dönmez, Kenan Kedikli**
Kapak: **Hasan Basri Karabay**

Dizgi: Uluslararası Yayıncılık (Garamond 10)
Baskı: Yön Matbaacılık
Kapak baskı: Yön Matbaacılık
Cilt: Umut Mücellithanesi

İçindekiler

Önsöz *5*

1
Birinci dünya savaşı *11*

2
Bolşevik Partisi savaş sınavından geçiyor *37*

3
Lenin ve ulusal sorun *63*

4
Emperyalizm: Kapitalizmin en yüksek aşaması *77*

5
Çarlık rejiminin krizi ve çöküşü *83*

6
Şubat Devrimi'nden ikili iktidara *99*

7
Lenin partiyi yeniden donatıyor *123*

8
Lenin, parti ve proletarya *173*

9
Lenin tempoyu düşürüyor *207*

10
Lenin ve asker ayaklanmaları *228*

11
Köylülük ve devrim *249*

12
Lenin ve işçi kontrolü *276*

13
Lenin ayaklanan azınlıkları destekliyor *299*

14
Temmuz Günleri *314*

15
Gericilik harekete geçiyor *331*

16
Kornilov darbesi *357*

17
Devlet ve devrim *383*

18
Proletarya iktidarı kullanabilir *398*

19
Lenin ayaklanma çağrısı yapıyor *408*

Kronoloji *463*

Notlar *471*

Önsöz

Bu cilt, Lenin'in Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile Ekim Devrimi arasında kalan zaman dilimindeki siyasi faaliyetlerini kapsıyor. Kitabın çok geniş bir bölümü, ele alınan konunun içeriği gereği, 1917 yılı Şubatı'ndan Ekim ayına kadar geçen zamanı değerlendiriyor.

Söz konusu tarihsel dönemle olan genel ilgileri ve içerdikleri ayrıntılı bilgiler dolayısıyla, kitabın yazılışına temel oluşturan kaynaklardan bazılarına değinme gereği duyuyorum. Bunlar: *N. N. Sukhanov'un 1917 Rus Devrimi -Kişisel Notlar* (The Russian Revolution 1917 -A Personal Record) adlı kitabı, John Reed'in *Dünyayı Sarsan On Gün* (Ten Days that Shook the World) isimli yapıtı ve Trotsky'nin *Rus Devrimi Tarihi* (History of the Russian Revolution) adlı eseri. Devrimin olağanüstü yeteneklere sahip seçkin liderlerinden Trotsky'nin kitabı gerçekten çok başarılı bir çalışma. Bu eşsiz eserin varlığı akla şu soruyu getirebilir: Böylesine başarılı bir yapıt varken aynı tarihsel dönemi kapsayan bir başka kitabın kaleme alınmasına neden gerek duyulsun?

Bana göre, Trotsky'nin eseri, eşine ender rastlanılan güçlü bir çalışma olmakla birlikte, ciddi bir eksikliğe sahip bulunuyor. Kitabın kendisini güçlü kılan özelliklerinden başlamak gerekirse: Devrim kusursuz bir çözümleme içinde sunuluyor ve yüzyıllarca baskı altında ezilmiş milyonların derin uykularından uyanıp ayağa kalktıkları bir olay olarak tanımlanıyor. Mücadelenin zorlu koşullarında işçilerin, köylülerin ve askerlerin bilinçlerindeki değişimler çok çarpıcı bir biçimde veriliyor.

Eksikliği açıkça hissedilen öğe ise Bolşevik Parti: partinin sıradan üyleri, kadroları, yerel komiteleri, Merkez Komitesi. Trotsky'nin

çalışmasındaki bu boşluğu, bir dereceye kadar, Bolşevik Parti'nin 1917'deki rolüne ilişkin Stalinist çarpıtmanın bir yansıması olarak görmek gerekir.

Stalinist yazında, birkaç önemsiz istisna dışında, Bolşevik Parti her zaman Lenin'in takipçisi olmuş, pratik olarak tekseslilliğin egemen olduğu yekpare bir parti olarak gösterilmiştir. Ancak, gerçeklerin gün ışığına çıkmasını önlemek mümkün değil. Gerçekte, Lenin parti üyelerini kendi düşüncelerine kazanmak için tekrar tekrar mücadele vermek zorunda kalmıştır. Lenin için Nisan'da temel sorun partinin üst liderliğine egemen olan muhafazakarlığın üstesinden gelmekti; Haziran'da ve Temmuz başlarında ise, sıradan lider ve üyelerin devrimci sabırsızlığıyla başetmek zorunda kalıyordu. Eylül ve Ekim aylarında, bu kez parti liderliğinin ayaklanmanın beraberinde getirdiği büyük sıçrayışa ayak uydurmasını sağlamak için mücadele etmek zorundaydı: Bolşevik Askeri Örgüt ile partinin Petersburg Komitesi de dahil olmak üzere, Nisan, Haziran ve Temmuz aylarının en ateşli, en sabırsız liderleri bu kez aşırı temkinli bir tutum içindeydiler.

1903'teki kuruluşundan Şubat Devrimi sonrasına kadar Bolşevik safların dışında kalmış (ve resmi olarak partiye 1917 Temmuz ayının sonlarına doğru katılmış) olan Trotsky, doğal olarak, 'eski Bolşevik' olmanın her yapılanı doğru kılmadığını götermek kaygısındaydı. Doğrusu, Bolşevik liderliğin Lenin'in Rusya'ya dönmezden önceki siyasi tavrı ile önde gelen parti liderlerinin ayaklanma fikrine muhalefet etmiş olmaları Trotsky'nin tutumunun pek de haksız olmadığını gösteriyor. Bununla birlikte, Trotsky, kendi tutumunun haklılığını gerekçelendirirken, bir bütün olarak partinin oynadığı rolün önemini gerektiği ölçüde dikkate almamıştır. *Rus Devrimi Tarihi* adlı çalışmasında partiye hemen hiç değinilmez. Örneğin, Vyborg Bölge Komitesi, Petersburg Komitesi ve Bolşevik Askeri Örgüt'ün oynadıkları farklı roller sistematik olarak gösterilmez. Bolşevik Parti'nin işçi sınıfı içinde derin köklere sahip bir kitle partisi olması ve -örneğin Petrograd proleteryası ile Odessa proleteryası arasında olduğu gibi- sınıfın kendi içindeki eşitsizliği, partinin işleyişi üzerinde ciddi bir etkiye sahip olmuştur. Ancak bu durum Trotsky'nin kitabında net bir şekilde açığa çıkmaz.

Teorinin eyleme dönüştürülmesi için merkezi bir partinin var-

lığı kaçınılmazdı. Bununla ilintili olarak sorulabilecek sorulardan birisi şudur: Devrim sırasında Bolşevik Parti nasıl bir çalışma ve performans göstermiştir? Parti, savaş yıllarında, bazıları gevşek bir bütün oluşturan, ancak çoğunluğu birbirleriyle ve yurtdışında bulunan Lenin'le bağlantıları kesilmiş çok sayıda küçük gruptan oluşuyordu. Bu yerel komiteler siyasi faaliyeti sürdürme konusunda bağımsız bir yetenek geliştirmek zorunda kaldılar. Söz konusu yerel grupların tutarlı, savaşçı bir parti olarak örgütlenmeleri nasıl gerçekleşti? Parti yönetimi ne tür bir faaliyet yürüttü? Parti kadroları hangi tür insanlardan oluşuyordu; bunların toplumsal kompozisyonu, yaşları ve siyasi deneyimleri nasıldı?

Trotsky'nin *Rus Devrimi Tarihi*'nde, kitleler -işçiler, askerler, köylüler- öfke ve cesaret dolu yığınlar olarak öne çıkıyorlar; ancak, talihsizlik şu ki, partinin varlığı hemen bütünüyle unutulmuş görünüyor. Bu durum, Lenin'in tarihsel yaşanmışlıktaki rolünü çok ciddi ölçüde etkiliyor. Trotsky, 1917'deki olayların ve sonrasında yaşanan gelişmelerin sonucu olarak, Lenin'i herkesten daha çok taktir etmeye başladı. Hiç de yersiz olmayan bir alçakgönüllülükle, Lenin'i öğretmen, kendisini ise bir öğrenci olarak gördü. Nitekim, *Rus Devrimi Tarihi*'nin çeşitli yerlerinde şuna benzer ifadelere rastlanır: 'Fabrikaların, kışlaların, köylerin, cephenin ve Sovyetlerin yanısıra, devrimin bir başka laboratuvarı daha vardı: Lenin'in beyni.' Ne var ki, partinin aracılığı olmaksızın Lenin'in kitlelerle bağ kurması mümkün olamazdı.

Partinin rolü, işçi sınıfının bilinç ve örgütlülük düzeyini yükseltmek, kitlelere kendi çıkarlarını anlatmak, yığınların duygu ve düşüncelerine net bir siyasi ifade kazandırmaktı. Proleteryaya sahip olduğu potansiyel ve yetenekler konusunda güven kazandırmak için partinin varlığının bir zorunluluk olması gibi, Lenin'in partiye ilişkin oynadığı rol vazgeçilmez bir gerekliliğe karşılık düşüyordu. Lenin açısından, kitlelerle karşılıklı bağ kurmak -sloganlarla onlara yol göstermek ve onlardan öğrenmek- için parti kadrolarının varlığı kaçınılmaz bir zorunluluktu. Gerçekte, Lenin'in 1917'de kaleme aldığı her yazı *parti üyeleri* için yazılmıştı -parti yayınlarının doruğa ulaştığı günlerde bile dağıtım alanının büyük ölçüde parti üyeleriyle sınırlı kalmış olması bunun bir kanıtını oluşturur. Lenin'in *Nisan Tezleri* aslında parti kadrolarına yönelik bir seslenişti ve ayaklanma

üzerine yazdığı yazılar -ki bunların hepsi küçük kağıtlara yazılmış birkaç kopyadan ibaretti- yine parti kadroları için kaleme alınmışlardı. Lenin'in Nisan'da partiyi silahlandırmada, Nisan, Haziran, Temmuz aylarının beklenmedik gelişmeleri sırasında, Kornilov darbesi ve nihayet ayaklanma (bunlar bizim bu kitapta ele aldığımız olaylar) boyunca partiye rahberlik etmede gösterdiği başarı, şu yalın gerçeğin ürünüydü: Lenin'in Bolşevizm geleneğini kendi kişiliğinde cisimleştirmiş olması ve uzun yılları bulan zorlu devrimci mücadelenin sonucu olarak, parti kadrolarına güven duyması. Lenin partiyi etkiledi; parti ile sınıf karşılık olarak birbirlerini etkilediler. Aynı şekilde, proleterya partiyi yarattı ve parti Lenin'i biçimlendirdi.

Bu kitap, işçi sınıfı, parti ve Lenin arasındaki karşılıklı ilişkileri irdelemeye çalışıyor. Lenin'in siyasi biyografisini işçi sınıfının siyasi tarihi ile iç içe sunuyor. Aslında, Lenin'in, partinin ve proleteryanın etkinliklerinin zirvesini ifade eden devrim, bu üç öğe arasındaki kaynaşmanın doruk noktasına eriştiği zamana karşılık düşmüştür. Bu yüzden, kişisel olanın genel olandan, biyografik olanın tarihsel olandan kopartılarak değerlendirilmesi hiçbir şekilde mümkün değildir. 1917 Devrimi, Lenin'in, partinin ve işçi sınıfının lideri olarak verdiği en büyük sınavdır.

Geniş kapsamlı bir konuyla ilgili muazzam genişlikte materyali seçici bir şekilde değerlendirip özetlerken sık sık karşılaşılan zorluğu bu çalışmanın kaleme alırken de yaşadım. Proleterya, Bolşevik Parti ve Lenin arasındaki karşılıklı ilişkiler olarak tanımlayabileceğim ana tema, altından kalkılabilir uzunlukta bir tarihsel dönemle ilgili materyalin seçiminde bana yol gösteren öğe oldu.

Nihayet, birkaç teknik hususa değinme gereği duyuyorum. Bunlardan birincisi Rusya'nın başkentinin ismiyle ilgili. Birinci Dünya Savaşı patlak verinceye kadar, Rus başkenti, St. Petersburg olarak isimlendiriliyordu. Sonraları, kulakta Almanca bir tını bırakan bu isim hızla Petrograd'a dönüştü. Şehirdeki Bolşevikler, savaş karşıtı tutumlarının sembolik bir ifadesi olarak, komitelerini Petersburg Komitesi olarak isimlendirmeye devam etme kararı aldılar. Kitapta, -büyük ölçüde hangi bağlam içinde geçtiğine bağlı olarak- bu iki isimi de kullanıyoruz. Genel olarak şehri Petrograd olarak anıyoruz; fakat başkentteki parti örgütünden söz ederken Petersburg Komitesi ismini kullanmayı yeğliyoruz.

İkinci olarak, bu ciltte geçen tarihleri Batı takvimini on üç gün geriden izleyen Jülyen takvimini esas alarak veriyoruz. Lenin´in Rusya´ya gitmek üzere İsviçre´den ayrılması gibi Batı Avrupa´da yaşanmış olaylara değinirken, kimi zaman tarihleri bu takvimlerin her ikisine göre yazıyoruz.

* * *

Bu arada Almanca'dan bir dizi alıntıyı çeviren Mary Phillips'e ve Fransızca'dan çeviriler yapan Donny Gluckstein'a ve özellikle de tüm metni uyumlu hale getiren ve birçok değerli öneri yapan Jo Bradley'e teşekkür ederim. Hepsinin üstünde ise metnin çeşitli bölümlerinin değişik biçimlerini defalarca daktilo eden ve tüm metni en az üç defa daktilo eden Chanie Rosenberg'e çok şey borçluyum. Fakat ona olan borcum bunun çok ötesindedir, bu eseri yazmak için harcadığım altı yıl içinde bana sarsılmaz bir moral ve dostluk verdi.

Tony Cliff
Londra, Temmuz 1977 ve Nisan 1978

Yayınevinin notu:

Elinizdeki bu kitap **Tony Cliff**'in 4 ciltlik *'Lenin'* biyografisinin ikinci cildidir. 4 cilt tarihsel olarak birbirlerini takip etmelerine rağmen herbiri Lenin'in yaşamındaki belirli bir politik dönemi kapsamaktadır ve bu nedenle diğerlerinden bağımsız olarak okunabilir. **Z Yayınları** eserin İngilizce aslının ikinci basımında olduğu gibi 3 ve 4. ciltleri tek bir cilt olarak yayınlayacaktır.

'Lenin' biyografisinin birinci cildi **Z Yayınları**'ndan *'Lenin: Partinin İnşası'* adıyla yayınlandı.

1
Birinci Dünya Savaşı

Enternasyonal'in çöküşü

Birinci Dünya Savaşı, Batı takvimine göre 1 Ağustos 1914 günü patlak verdi. Lenin o sıralar Polonya Avusturyası'nda, Krakov yakınlarındaki Poronin'de yaşıyordu.

> "7 Ağustos'ta, yerel jandarmanın levazım astsubayı beraberinde elinde tüfek taşıyan bir köylü tanıkla birlikte, arama yapmak üzere eve geldi. Ne aradığını bilmez görünen subay, beceriksiz el hareketleriyle kitaplığı karıştırdı, *Browning* marka boş bir tabanca buldu, toprak sorununa ilişkin istatistiklerin bulunduğu birkaç not defterini aldı ve bazı önemsiz sorular sordu. Yüzünde mahçup bir ifadeyle bir sandalyenin ucuna ilişmiş köylü tanık şaşkın şaşkın etrafına bakıyordu. Subay, içi tutkal dolu bir kavanozu gösterip onun bir bomba olduğunu söyleyerek köylüyle alay etti. Sonra, Vladimir İlyiç hakkında resmi bir şikayet bulunduğunu, aslında onu tutuklaması gerektiğini, fakat, tutukluyu askeri makamların bulunduğu en yakın şehir olan Novy Targ'a ancak ertesi sabah götürebileceği için, Lenin'den sabahleyin saat 6 trenine yetişecek şekilde hazır olmasını istediğini söyledi. Lenin'in tutuklanma tehlikesiyle yüz yüze olduğu çok açıktı; savaş döneminde, savaşın ilk günlerinin yaşandığı sıra ondan kolayca kurtulabilirlerdi."[1]

Lenin, cezaevinde on bir gün kaldıktan sonra, sosyal demok-

rat milletvekillerinin araya girmesi sayesinde özgürlüğüne tekrar kavuştu. Bundan sonra, İsviçre'ye geçmek üzere Avusturya'dan ayrılmak için izin aldı. 23 Ağustos'ta İsviçre'ye geçti ve Bern'e yerleşti.

Savaşın patlak vermesi Lenin için beklenmedik bir gelişme değildi. Onu derinden sarsan olay, çeşitli ülkelerin sosyalist liderlerinin kendi ulusal hükümetlerine destek vermeleri oldu. Her şeyden önce, Alman sosyal demokratlarının bir anda siyaset değiştirip daha öncekinin tamtersi bir tutum takınmaları, Lenin'in hazır olmadığı sürpriz bir gelişmeydi; Enternasyonal'in gözbebeği olarak görülen Alman Partisi'nden böyle bir şey beklemiyordu.

İkinci Enternasyonal'in 1907 yılındaki Stuttgart Kongresi'nde, Luksemburg, Lenin ve Martov'un birlikte hazırladıkları bir önergede, sosyalistlerin yaklaşan emperyalist savaş karşısındaki tavrının ne olması gerektiği açıkça ifade edilmişti:

> "Savaşın patlak vermesi tehlikesiyle karşı karşıya kalındığı taktirde, savaşa katılmış ülkelerdeki işçi sınıfına ve onun parlamentodaki temsilcilerine düşen görev, Enternasyonal (Sosyalist) Büro'nun birleştirici faaliyetinin desteğini alarak, sınıf mücadelesinin yoğunluğuyla genel siyasi duruma bağlı olarak çeşitlilik gösteren araçlar arasında en etkili olacağına inandıkları araçlara başvurarak, savaşın patlak vermesini önlemek için elden gelen tüm çabayı göstermektir.

Tüm gayretlere rağmen savaşın patlak vermesi engellenemez ise, bu durumda, görev, savaşı durdurmak için süratle müdahalede bulunmak, savaşın yol açtığı ekonomik ve siyasi krizden yararlanarak halkı harekete geçirmek, ve böylece kapitalist sınıfın egemenliğinin yıkılması için var güçle çalışmaktır."[2]

İkinci Enternasyonal'in 1910'daki Kopenhag Kongresi'nde ve Balkan Savaşı'nın ortaya çıkardığı sorunları değerlendirmek üzere 1912 Kasımı'nda Basel'de toplanan özel bir konferansta da benzeri önergeler kabul edilmişti.

Ayrıca, henüz 25 Temmuz 1914'te, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Yürütme Komitesi açıkça savaş karşıtı bir manifesto yayımlamıştı:

> "Almanya'nın sınıf bilinçli proleteryası, insanlık ve uygarlık adı-

na, savaş kışkırtıcılarının bu caniyane faaliyetini şiddetle protesto eder. Alman hükümetinden barışın korunması için Avusturya hükümeti üzerindeki nüfuzunu kullanmasını, bu utanç verici savaşın önlenememesi durumunda ise saldırganca bir müdahaleye girişmekten sakınmasını ısrarla talep eder. Avusturya'daki egemen grubun iktidar hırsı ve/veya emperyalist çıkarlar uğruna, Alman askerlerinin bir damla kanı bile feda edilemez."[3]

Daha sonraki günlerde buna benzer başkaca bildirgeler de yayımlandı. Nitekim, 30 Temmuz'da SPD'nin resmi gazetesi VorvŠrts'ta şunlar söyleniyordu:" Sosyalist proleterya, çılgınlık derecesinde gözü kararmış bir egemen sınıfın yol açtığı olayların sorumluluğunu yüklenmeyi kesinlikle reddeder."[4]

Lenin, *Vorwarts* gazetesinde sosyal demokrat milletvekillerinin *Reichstag*'ın (Alman Parlamentosu) 4 Ağustos tarihli oturumunda askeri bütçe lehinde oy kullanmış oldukları haberini okuduğu zaman, doğal olarak, bunun Alman genelkurmayının düşmanlarını yanıltıp korkutmak için başvurduğu bir aldatmaca olduğunu düşündü. 4 Ağustos ihanetinin şoka uğrattığı tek insan Lenin değildi. Troçki bu konuda şunları hatırlar: "Alman sosyalizminden medet umma saflığını göstermekten çok uzaktım; buna rağmen, Alman sosyal demokrasisinin teslimiyetini bildiren telgraf bende savaş ilanından daha büyük bir şok yarattı."[5] Buharin ise, 4 Ağustos ihanetini, "yaşantımız süresince karşılaştığımız en büyük trajedi" olarak tanımlıyordu.[6] Olay karşısında sinir krizleri geçiren Rosa Luksemburg ile Clara Zetkin, intiharı akla getirecek kadar derin bir moral çöküntüye uğramışlardı.[7]

Ne var ki, kimi zaman İngilizce olarak "Facts are stubborn things" (Gerçekler inatçı şeylerdir) diyen Lenin, gerçekleri kabullenmek zorundaydı. Zaman yitirmeden durumu yeniden değerlendirdi ve savaşa karşı net bir devrimci strateji geliştirdi. Eski bolşevik G. L. Şklovski anılarında şunları yazar: "Emperyalist savaşa karşı taktiğin temel sloganlarının Lenin tarafından savaşın ilk günlerinde Avusturya'da belirlenmiş olduğuna tanıklık edebilirim; Lenin Bern'e geldiği zaman bunlar tamamen belirlenmiş durumdalardı."[8] Lenin, o sıralarda geliştirdiği siyasi hatta savaş süresince sadık kaldı.

İlkin savaşın sınıfsal karakterinin ne olduğunun belirlenmesi

gerekiyordu:

> "Şimdiki savaş emperyalist bir karaktere sahiptir. Bu savaş, kapitalizmin gelişiminin en yüksek düzeyine ulaştığı, yalnızca meta ihracının değil fakat aynı zamanda sermaye ihracının da çok büyük önem kazandığı, üretimde tekelleşmenin ve ekonomik yaşamın uluslararasılaşmasının muazzam boyutlara eriştiği, izlenen sömürge siyasetinin dünyanın hemen tamamının paylaşılmasını beraberinde getirdiği bir dönemin koşullarının ürünüdür. Dünya kapitalizminin üretici güçleri ulus ve devlet ölçeğindeki bölünmenin dar sınırlarını aşmış ve sosyalizmin gerçekleştirilmesinin nesnel koşulları bütünüyle olgunlaşmış bulunuyor."

Bu durumda işçi sınıfına düşen görev, sınıf mücadelesi silahını kullanarak, emperyalist savaşla onu iç savaşla neticelendirecek biçimde mücadele etmekti:

> "Emperyalist savaş toplumsal devrim çağını başlatıyor. Son zamanların tüm nesnel koşulları, proleteryanın devrimci kitle mücadelesini gündeme getirmiş bulunuyor. Sosyalistlerin görevi, işçi sınıfının yasal mücadelesinin her aracından yararlanırken bu araçlardan her birini bu acil ve en önemli amaca tabi kılmak, işçilerin devrimci bilincini geliştirmek, onları uluslararası devrimci mücadele etrafında toplamak, her devrimci eylemi desteklemek ve teşvik etmek, kapitalist sınıfın mülksüzleştirilmesini, siyasi iktidarın proleterya tarafından fethedilmesini ve sosyalizmin gerçekleştirilmesini sağlamak üzere, halklar arasındaki emperyalist savaşı ezilen sınıfların kendilerini ezenlere karşı yürüttükleri bir iç savaşa dönüştürmek için mümkün olan her şeyi yapmaktır."[9]
> "Savaş, tüm ileri ülkelerde sosyalist devrim sloganını gündeme getirmiştir. Bugünkü emperyalist savaşın bir iç savaşa dönüştürülmesi doğru olan yegane proleter slogandır."[10]

Lenin, iki anlama gelebilecek belirsiz şeyler söylemiyor, aksine düşüncelerini net bir biçimde ifadelendiriyordu. Bir sosyalistin iç savaş yoluyla kendi egemen sınıfının yıkılışını amaçlayabilmesi için, 'kendi' ülkesinin yenilgisini *hoşnutlukla karşılaması* zorun-

luydu.

> "Savaş zamanında gerçekleşecek bir devrim iç savaş anlamına gelir; hükümetler arasındaki bir savaşın bir iç savaşa *dönüştürülmesi*, hükümetlerin askeri açıdan gerilemesi (yenilgileri) ile kolaylaşır; diğer yandan, bu yenilgiyi kolaylaştırmak için çabalamadığı sürece, bir insanın böyle bir dönüşümü *gerçekten* arzuladığı söylenemez."[11]

'Devrimci yenilgicilik' tüm emperyalist ülkelerde geçerliliği olan evrensel bir ilkedir.

> "Günümüz sosyalizmi, ancak savaşan emperyalist burjuvazilerden biri veya diğerinin yanında yer almayıp bunlardan her ikisini de 'birbirinden kötü' sayarsa ve her ülkede o ülkenin emperyalist burjuvazisinin yenilgisini arzularsa, kendi ismine layık kalacaktır. Bunun dışında kalan herhangi bir diğer tutum, aslında gerçek enternasyonalizmle hiçbir ortak yönü bulunmayan milliyetçi-liberal bir tutum olacaktır."[12]

"Gerici bir savaşta, devrimci bir sınıf kendi hükümetinin yenilgisini arzulamaktan başka bir tutum takınamaz ve hükümetinin askeri açıdan gerilemesinin onun yıkılmasını kolaylaştırıcı bir gelişme olduğu gerçeğini görmezlikten gelemez. Savaşa katılmış *tüm ülkelerin* sosyalistleri 'kendi' hükümetlerinin yenilgiye uğramasını arzuladıklarını ifade etmelidirler."[13]

'Devrimci yenilgicilik' perspektifinden uzaklaşmak, ulusal savunmayı zayıflatacağı düşüncesiyle sınıf mücadelesini sürdürmekte tereddüt gösterilmesine yol açabilir.

> "Hükümetin emperyalist savaşa giriştiği her ülkede, devrimci propagandanın ülkenin yenilgiye uğraması olasılığını artırmasına bakıp hükümete karşı verilen mücadeleyi duraksatmamak gerekir. Hükümet ordusunun yenilgiye uğraması o hükümeti zayıflatır, onun baskı altında tuttuğu ulusal azınlıkların kurtuluşu için olanaklar yaratır ve egemen sınıflara karşı iç savaşa girişmeyi kolaylaştırır."[14]
>
> "Devrimci yenilgicilik sloganının reddedilmesi, devrimci savaş-

kanlığın içi boş, bayağı bir söz haline getirilmesi ya da su katılmamış bir ikiyüzlülük anlamına gelir."[15]

Pasifizme karşı

Lenin'e göre, emperyalist savaş kapitalizmin ürünüydü; dolayısıyla, savaşa son vermenin kapitalizmi yıkıma uğratmaktan başka bir yolu olamazdı.

> "Mevcut ilişkilerin, yani burjuva toplumsal ilişkilerin temeli olduğu gibi kaldığı sürece, emperyalist bir savaş ancak emperyalist bir barışa yol açabilir; bu ise, zayıf ulus ve ülkelerin yalnızca savaşa öngelen dönemde değil, fakat savaş boyunca da muazzam bir büyüklüğe erişmiş mali sermaye tarafından daha büyük, daha geniş ve daha yoğun bir şekilde sömürülmesi anlamına gelir."[16]

Lenin, bu nedenle, Kautsky ve grubunun pasifist programını derin bir tiksintiyle reddetti:

> "Herhangi bir 'barış programı', temel amacı kitlelere devrimin gerekliliğini anlatmak, her tarafta patlak vermiş kitlesel devrimci mücadeleleri (kitlelerdeki galeyan, yükselen protestolar, cephede kurulan kardeşçe ilişkiler, grevler, gösteriler vb.) desteklemek, yardımcı olmak ve geliştirmek olmadığı sürece, "halkı kandırmak anlamına gelecek ve ikiyüzlülükten başka bir şey olmayacaktır."[17]
>
> " 'Toprak işgali olmadan barış' slogarına karşı çıkılıp şu slogan haykırılmalıdır: Yoksulların evlerine barış, varsılların saraylarına karşı savaş! Proleteryaya ve çalışanlara barış, burjuvaziye karşı savaş!"[18]
>
> "Sosyalistler, sosyalist olmaktan vazgeçmedikleri sürece, tüm savaşlara karşı olamazlar. İç savaş, tıpkı diğer savaşlar gibi bir savaştır. İç savaşın reddi ya da gözardı edilmesi, oportünizmin en aşırısına kapılmak ve sosyalist devrimden vazgeçmek anlamına gelir."[19]
>
> "Silah kullanmayı öğrenme ve silah temin etme çabası göstermeyen bir ezilen sınıf, ancak köle muamelesi görmeyi hak eder. Burjuva pasifistler ya da oportünistler haline gelmemiş olduğumuz sürece, kendisinden ancak sınıf mücadelesi ve egemen sınıfın iktidarının devrilmesi sayesinde kurtulabileceğimiz sınıflı bir top-

lum içinde yaşadığımızı asla akıldan çıkaramayız. Sloganımız, burjuvaziyi yenilgiye uğratmak, onu mülksüzleştirmek ve silahsızlandırmak üzere proleteryanın silahlandırılması olmalıdır."[20]

Yaşasın Üçüncü Enternasyonal

Lenin, savaşın patlak vermesinden çok daha önce, Rusya'da işçi hareketi içindeki devrimcilerle reformistler arasındaki ayrılığın giderilmesinin mümkün olmadığı, bu iki kanadı uzlaştırma çabasının harekete zarar vereceği, dolayısıyla ayrı bir devrimciler partisi kurmanın zorunlu olduğu sonucuna varmıştı. Uluslararası sosyal demokrat hareketin çöküntüye uğramış olduğu şimdiki durum, Lenin'i söz konusu düşüncelerini genelleştirme ve bunları dünya işçi hareketine uyarlama konusunda yüreklendirdi.

1 Kasım 1914 tarihinde *Sotsial-Demokrat*'ın 33. sayısında yayınlanmış '*Sosyalist Enternasyonal'in Durumu ve Görevleri*' başlıklı makalesinde şunu yazıyordu: "Oportünizmin yenilgiye uğratmış olduğu İkinci Enternasyonal ölmüştür. Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!"[21] Kendisini İkinci Enternasyonal'e, özellikle onun Alman seksiyonuna karşı yirmi yıla yakın süre beslemiş olduğu hayranlıktan bütünüyle özgürleştirmesi, Lenin açısından büyük bir değişimdi.

Bu noktada, bir an geriye dönerek Lenin'in -İkinci Enternasyonal'in gurur kaynağı olan- Alman sosyal demokrasisi hakkında uzun süre sahip olduğu yanılsamalarına değinmemiz gerekiyor.

Lenin, Kautsky'e olan beğenisinin bir yanılgı, üstelik de çok büyük bir yanılgı olduğunu itiraf etmek zorundaydı. Kautsky, uzun yıllar Lenin'in saygı duyduğu yaşayan yegane sosyalist lider olmuştu. Lenin'in, benimsemiş olduğu tutumunu savunmak üzere alıntılar yaparak otoritesine başvurduğu insan Marks ve Engels'ten sonra çoğu zaman Kautsky idi. Alman Sosyal Demokrat Partisi'ni takip edilmesi gereken örnek parti olarak gösterirdi.

Ne Yapmalı? adlı kitabında çalışmasının ana temasını oluştururken başlıca otorite olarak Kautsky'e başvurmuş ve Alman Sosyal Demokrat Partisi'ni Rus hareketinin kendisine örnek alabileceği bir model olarak övmüştü. Aralık 1906'da, "Rus işçi sınıfının öncüsü, bir süredir Karl Kautsky'i kendi yazarı olarak bilmektedir" diye ya-

zan Lenin, Kautsky'i "devrimci Alman sosyal demokratlarının lideri" olarak tanıtmıştı.[22] Ağustos 1908'de, Kausky'den, savaş ve militarizm konusunda kendisine rehberlik eden insan olarak bahsediyordu.[23] 1910'da, iktidara giden yolun ne olduğu konusunda Rosa Luksemburg ile Kautsky arasında geçen tartışma sırasında Lenin Kautsky'nin yanında yer almıştı. Nihayet, Şubat 1914'te bile, ulusal sorun konusunda Rosa Luksemburg ile tartışırken Kautsky'den marksist otorite olarak söz ediyordu.

Lenin, Alman partisinin tutarlı bir devrimci parti olmadığını itiraf ederken bile bu partiye karşı oldukça hoşgörülü davranmıştır. Ne var ki, 4 Ağustos ihaneti bir rastlantı değil, sosyal demokrasi'nin, her şeyden önce de onun Alman seksiyonunun uzun süredir yaşadığı çürüme sürecinin nihai ürünüdür. SPD'nin tarihinden aktaracağımız birkaç örneğin bunun açıkça görülmesi için yeterli olacağını sanıyoruz.

Karl Liebknecht, SPD'nin 1904 Bremen Kongresi'nde, partiye kazanılabilecek kesimler arasında yoğun bir anti-militarizm propagandasına girişilmesi önerisine onay verme çağrısında bulundu. Ne var ki, parti önderleri bunu pratik olmayan gereksiz bir öneri olarak değerlendirdiler ve reddettiler. Alman mahkemelerinin gençlik içinde anti-militarist ajitasyon yapılmasını asla hoşgörmeyeceklerini söylediler.[24]

Liebknecht, 1906'daki Mannheim Kongresi'nde, partiyi daha kararlı bir anti-militarist ajitasyon faaliyetine sokmayı bir kez daha denedi. Üstelik bu kez elinde yeni bir kozu da vardı: Henüz yeni örgütlenmiş olan ve militarizme karşı mücadeleye büyük önem veren sosyal demokrat gençlik hareketi. Buna karşın, Bebel, Liebknecht'e şiddetle karşı çıktı. Bebel'in bu eşi görülmemiş öfkesi, onun bu konuda herhangi bir muhalefete -ve değişikliğe- tahammül göstermeyeceğine işaret ediyordu.[25]

Reichstag'da Nisan 1907'de askeri bütçe üzerine yapılan tartışmalar Bebel'e istediği fırsatı verdi. SPD, yalnızca mali yük halkın omuzlarına yükleneceği için askeri bütçe aleyhine oy kullandı. Eğer bunun getireceği mali yük dolaylı vergiler yerine doğrudan Reich vergileriyle karşılanacak olsaydı, sosyal demokratlar askeri fonlar lehine oy kullanacaklardı.

Gustav Noske, Bebel'in yardımına koştu ve Bebel'in tavrını

desteleyip onun tutumunu gerekçelendiren bir konuşma yaptı. Bu, Noske'nin Reichstag'taki ilk önemli konuşmasıydı ve daha sonraki yıllarda Alman Cumhuriyeti'nin fırtınalı ilk yılında karşı-devrimci orduların siyasi liderliğini üstlenecek birisine yakışan bir başlangıçtı. Sosyal demokratların "Anavatanı olmayan serseriler" olmakla suçladığı inatçı temsilcilerine karşı çıkan Noske, partinin militarizm konusundaki tutumunun "ulus ilkesinin kabulüne" dayandığını söyledi. Her ulusun bağımsızlığını savunan sosyal demokratlar, hiç kuşkusuz Almanya'ya yönelik bir saldırıyı "en az parlamentonun sağ kesimini oluşturan baylar kadar kararlı bir şekilde" geri püskürteceklerdi. Almanya'nın "mümkün olduğu kadar iyi silahlanmasını (wehrhaft)" bunlar da istiyorlardı ve "anavatanın savunulması için zorunlu olan askeri tesislerin tüm halkın çıkarına olduğunu" düşünüyorlardı.

Savaş Bakanı Kont von Einem, vatanseverliğe karşı yükseltilen itirazları alt etmek için bu konuşmalardan yararlanmakta gecikmedi. Noske'nin, partisinin saldırgan bir savaş karşısında Alman İmparatorluğu'nu diğer partilerle aynı yoldan kararlılıkla savunmaya hazır olduğunu bildiren sözlerini memnuniyetle karşıladı. Von Einem, sosyal demokratların milliyetçi kampa katılışlarını heyecanla kutlarken, bu partinin parlamentodaki temsilcilerinin beyanatlarının parti ajitatörlerinin söyledikleriyle uyuşmadığına dikkat çekmeyi de ihmal etmedi. Savaş Bakanı, Liebknecht'in henüz yayımlanmış *Militarizm ve Anti-Militarizm* isimli kitabını eline alıp Liebknecht'in "Alman askerlerinin orduda yüzyüze kaldıkları sert ve kötü muamelenin militarizmle mücadele açısından mükemmel bir araç oluşturabileceğini" anlattığı ateşli bir pasajını okurken -kuşkusuz istemeden- Bebel'i güç duruma düşürüyordu. Bakan, konuşmasını kendisini dinleyen sosyal demokrat milletvekillerine şu mesajı vererek tamamladı: "Partinin liderleri, yaptığı propaganda ulusal savunma ilkesiyle uyuşmayan sosyal demokrat gençlik örgütünü tasfiye etmelidirler."

Liebknecht'in kitabından yapılan alıntıdan canı sıkıntısı ve mahçubiyet duyduğu çok açık olan Bebel, Count von Einem'e yanıt verirken partisinin tavrının Bakan'ın ifade ettiği gibi olduğunu söyledi; ayrıca -bir sosyal demokrat liderin yapma cesaretini öyle kolay kolay gösteremeyeceği şeyi yaparak- parlamento dışındaki kişilerin sözlü veya yazılı yorumlarının "partiyi hiçbir şekilde bağlamadığını ve

bağlayamayacağını" bildirdi.[26]

1911 yılının yaz aylarında uluslararası bir kriz patlak verdi. 1 Temmuz günü Panther kruvazörü Alman çıkarlarını 'korumak' için Fas'ın Agadir limanına gönderildi. Enternasyonal Sosyalist Büro sekreteri Camille Huysmans, üye partilerin hepsine yaklaşan kriz karşısında tepkilerinin ne olduğunu soran bir mektup gönderdi. Almanya'da söz konusu yazışmayı üstlenen kişi partinin kıdemli yöneticilerinden Hermann Molkenbuhr oldu. Molkenbuhr belli bir tavır almaktan kaçınılması gerektiğini düşünüyordu:

> "Eğer belli bir karar alarak kendimizi zamanı gelmeden (Enternasyonal'in bir toplantısının kayıtlarına geçecek kadar) güçlü bir biçimde bağlarsak, hatta iç siyaset sorunlarını bir yana bırakıp önceliği Fas sorununa verirsek, seçimler sırasında aleyhimize etkili bir slogan geliştirilebilir; böyle bir gelişmenin sonuçlarının önceden kestirilemeyeceğini belirtmek gerekir. Vergi politikası, köylülere tanınacak imtiyazlar gibi ülke içi gelişmelerin ikinci plana itilmesine izin vermemek bizim açımızdan yaşamsal önemdedir. Ancak, eğer biz kendimiz olur olmaz her yerde Fas sorunundan söz eder, böylece (şovenist) karşı-eğilime güç kazandırırsak, başımıza gelecek olan bu olur."[27]

Molkenbuhr, Enternasyonal Büro'nun (bu konuda -ç.n.) bir toplantı yapmasına bile karşı çıktı.

1912'de SPD bir adım daha atarak, *Reichstag*'a, devlet okullarında gençlerin askeri konulardaki eğitiminin geliştirilmesi ve orduya araç gereç temini sözleşmelerinin bir kısmının sosyal demokrat kooperatiflerle yapılması için bir dizi önerge sundu! Reichstag bu önerilerden ilkini daha sonra müzakere etmek üzere rafa kaldırırken ikinci öneriyi reddetti. Ancak, sosyal demokrasinin savaş gereçleri için verilen siparişlerden bir pay kapmaya çalışması, onun o günlerde ne tür bir durumda bulunduğuna işaret eden bir gelişmeydi.[28]

Kautsky'e gelince; Kautsky, sosyal demokrasinin sözünü ettiğimiz gerileme dönemi boyunca emperyalizme ve savaşa karşı devrimci değil, pasif bir tutum takındı. Silahlanma ve savaşın mutlaka kapitalizmin bir ürünü olarak görülemeyeceğini ileri sürdü. Aksine,

kapitalizm, kendisinin 'aşırı-emperyalizm' olarak isimlendirdiği şeyin sonucu olarak, genel barışa da yol açabilirdi.

> "Silahlanma yarışının ekonomik nedenleri vardı, fakat yeni pazarlar bulma gibi ekonomik bir zorunluluk da değildi. Tekelciliğin gelişiminde, ulusal tekeller arasındaki rekabet sonradan uluslararası kartel anlaşmalarını yaratmıştı; benzer şekilde, emperyalizmin gelişiminde, rakip uluslar silahlanmanın getirdiği ekonomik yükün hafifletilmesi açısından zorunlu olan bir karşılıklı anlaşmaya doğru ilerliyorlardı. Aslında, İngiltere ve Almanya'nın emperyalist çıkarları, bu ikisi arasında varılacak ve diğer Avrupa ülkelerinin izlemek zorunda kalacakları bir anlaşmayla daha iyi gözetilirdi. Silahlanma yarışının bir kenara bırakılmasıyla birlikte, "bu ülkelerin kapitalistleri (dünyanın azgelişmiş bölgeleri de dahil olmak üzere) bütün bir bölgeye ya da en azından doğu yarımküresine. daha önce olduğundan çok daha etkin bir biçimde girebilirlerdi". Batı'nın dünyanın azgelişmiş bölgelerini rekabetten ziyade karşılıklı işbirliğine dayalı bir tarzda sömürmesi Rusya'nın alanını sınırlandıracaktı. Kautsky, böyle bir modelin savaş olasılığını ebedi olarak ortadan kaldırmayacağını, ama en azından savaşı erteleyebileceğini söylüyordu. Kautsky, özellikle İngiltere ve Fransa'da orta sınıfların böyle bir plana daha şimdiden güçlü bir destek verdiklerini görmüştü."[29]

Her şey parlamentarizme tabi kılınıyor

Alman sosyal demokrasisi'nin gerileme dönemi boyunca gözlenen temel özelliği, izlediği siyaseti parlamento seçimlerinin gereklerine tabi kılmış olmasıydı. Rosa Luksemburg, Molkenbuhr'un mektubu üzerine yapılan bir tartışmada, Bebel de dahil olmak üzere tüm SPD liderliğinin neden Molkenbuhr'a destek vermiş olduğunu şu şekilde açıklar:

> "Yalın gerçek şu ki, August (Bebel) ve en az onun kadar diğerleri, kendilerini. parlamentarizmin boyunduruğu altına soktular; ne zaman parlamenter faaliyetin sınırlarını aşan bir şey olsa, bunlardan bir şey yapmalarını ummak boşuna oluyor -aslında durum daha da kötü, çünkü, böyle bir durumda bir şey yapmamakla kal-

mayıp hareketi parlamenter kanallara geri döndürmek için ellerinden geleni yapıyorlar."[30]

Kautsky, her parlamento-dışı kitle eylemine karşı çıkmadı, fakat bunu parlamenter faaliyete tabi kıldı. Örneğin 1910'da şunları yazıyordu: "Sendikaların bu 'doğrudan eylemi' ancak parlamenter eylemin yardımcı ve güçlendirici unsuru olarak etkin bir şekilde işleyebilir, onun yerine geçirilecek bir eylem olarak değil."[31]

Benzer şekilde, 1912'de Pannekoek ile yürüttüğü bir polemik sırasında, hedefin her zaman olduğu şekliyle kalması gerektiğini söylüyordu: devlet iktidarını, parlamento çoğunluğunu kazanarak ve parlamentoyu hükümetin denetimcisi durumuna getirerek fethetmek.[32]

Lenin Kautsky hakkındaki yanılsamasını niçin korudu

4 Ağustos ihaneti, sonrasındaki gelişmelerin ışığında düşünüldüğünde, Alman sosyal demokrasisi'nin gelişiminin kaçınılmaz bir sonucu olarak görünüyor. Lenin bu gelişimi niçin daha önceden göremedi?

Buna neden olarak bir dizi faktörden söz edilebilir. Her şeyden önce, Lenin sürgün yıllarında (savaş patlak verinceye kadar) yaşadığı ülkelerdeki sosyalist hareketlerin faaliyetlerine katılmamıştı. Tüm zamanını ve enerjisini Rus partisine öncülük etmeye ayırmıştı. Lenin, partili olmayan ve dolayısıyla savaştan önce Avusturya Sosyalist Partisi içinde faaliyet yürütme olanağına sahip bulunan Troçki'nin aksine, bütünüyle Rus partisinin etkinliklerine gömülmüştü. Kaleme aldığı yazıların hemen hepsi Rusça idi. Enternasyonal'in yüksek organlarını bolşeviklerin tutumları hakkında bilgilendirmek üzere yazılmış birkaç resmi belge buna istisna oluşturuyordu.

İkinci olarak, kitleselliğe ulaşmış Alman sosyalist hareketi geri bir ülke olan Rusya'da bir model olarak görülüyor, genç ve zayıf Rus işçi hareketinin ileride alacağı biçimin bu olacağı düşünülüyordu. SPD, sahip olduğu şanlı geçmişi dolayısıyla hala saygın bir parti durumundaydı. 1878'den 1890'a kadar on iki yıl boyunca, Engels'ten aldığı ilhamla, Bismarck'ın baskı yasaları altında yasadışı faaliyet yürütmek zorunda kalmıştı.

Üçüncüsü, görüntü itibarıyla, Lenin'in merkeziyetçiliği SPD'nin merkeziyetçiliğinden çok da farklı değildi. Lenin, parti örgütü konusunda Rosa Luksemburg'la yürüttüğü tartışmada, ustası olarak gördüğü Kautsky'den tekrar tekrar alıntılar yapıyordu.

SPD'nin geçmişi, şimdiki durumunun üzerini örten kızıl bir örtü gibiydi. SPD'nin her kitlesel toplantısında platformda yerini alan, yasal sınırın aşıldığını düşündüğü her an toplantının akışına müdahalede bulunma yetkisine sahip bulunan polis memuru, partiyi kapitalist toplumdan ve kapitalist devletten ayırdığı varsayılan uçurumun simgesiydi. Lenin'in genel olarak Alman Sosyal Demokrat Partisi'ne, özel olarak da Karl Kautsky'e ilişkin savaştan önceki yaklaşımını açıklamaya girişen bir kişi buna ne tür bir açıklama getirirse getirsin, Lenin'in yaklaşımının tamamen yanlış olduğunu vurgulaması gerekir. Bu yanılgıya düşen tek devrimci Lenin değildi. Bu konuda istisna oluşturanlar, Kautsky ile SPD'nin oportünizminin derecesini doğru bir biçimde kestirebilmiş olan Rosa Luksemburg ile Anton Pannekoek idi.

4 Ağustos ihanetinden sonra ise, Lenin İkinci Enternasyonal'in ölümünü ilan etmekte ve bunun yerine yenisinin, Üçüncü Enternasyonal'in bayrağını yükseltmekte tereddüt göstermedi. İkinci Enternasyonal'in çöküşü ile onun geçirdiği oportünist yozlaşma arasındaki bağı açıkça gösterdi: "İkinci Enternasyonal'in çöküşü, sosyalist oportünizmin çöküşüdür. Bunlardan ikincisi, işçi hareketinin gelişiminin bir önceki aşamasında yaşanmış 'barış' döneminin bir ürünü olarak gelişmiştir."[33]*

---

* Şimdiden sonra, Lenin'in Kautsky'e karşı takındığı sert tutum sınır tanımaz olmuştu. Shliapnikov'a gönderdiği 21 Ekim 1914 tarihli mektupta, "Aralarında en ikiyüzlü, en iğrenç, en zararlı olanı Kautsky'dir" diye yazıyordu.[34] Bundan birkaç gün kadar sonra, yine Shliapnikov'a yolladığı bir diğer mektupta şunları söylüyordu: "Sahip olduğu aşağılık, iğrenç, halinden hoşnut ikiyüzlülüğü ile, Kautsky bende herkesten daha çok nefret ve tiksinti uyandırıyor. Rosa Luksemburg uzun zaman önce Kautsky'de 'bir teorisyenin kör itaatkarlığı'nın bulunduğunu söylerken haklıymış -daha açık söylemek gerekirse parti çoğunluğuna, oportünizme itaatkarlık."[35] 1917'de Inessa Armand'a şunları yazdı: "Kautsky sefil bir alçaktır. Kautsky

oportünizmin zirvesidir."[36]

Sosyalist Enternasyonal'in Durumu ve Görevleri'nde ise şunları yazıyordu:

> "İkinci Enternasyonal, ondokuzuncu yüzyılın son otuz yılına ve yirminci yüzyılın başlarına karşılık düşen kapitalist köleleğin en vahşi biçimde yaşandığı ve kapitalist gelişmenin en süratli biçimde gerçekleştiği uzun 'barış' döneminde, proleter kitlelerin örgütlenmesinin ilk adımında üstüne düşen hazırlık çalışmasını yerine getirmiştir. Üçüncü Enternasyonal'in omuzlarına yüklenen görev ise, proleter güçleri kapitalist hükümetlere karşı devrimci saldırı için, siyasi iktidarı ele geçirmek ve sosyalizmin zaferini gerçekleştirmek üzere tüm ülkelerde burjuvaziye karşı girişilecek iç savaş için örgütlemektir."[37]

Zimmerwald Konferansı

Savaş karşıtı sosyalistler, aylarca süren hazırlık sonrası, nihayet 5 Eylül 1915 tarihinde İsviçre'nin ismi o güne kadar pek işitilmemiş Zimmerwald adlı küçük bir köyünde bir konferans düzenlediler. Söz konusu konferansla birlikte Zimmerwald ismi tüm dünyada yankılanacaktı. Troçki, yıllar sonra, bu toplantıya ilişkin olarak şunları hatırlıyordu:

> "Dört posta arabasına doluşmuş delegeler dağlara doğru yola koyuldular. Yolda karşılaştıkları insanlar merakla bu garip konvoya bakıyorlardı. Delegeler, Birinci Enternasyonal'in kuruluşunun üzerinden yarım asır geçtikten sonra bütün enternasyonalistleri dört posta arabasına sığdırabilmenin hala mümkün olabildiğini söyleyip gülüşüyorlardı."[38]

Toplantıya katılanların sayısı otuz sekizdi; bunlardan bazıları oy hakkına sahip olmayan gözlemcilerdi. Daha konferansın başından itibaren, birbirinden açıkça ayırt edilebilir olan üç grup oluşmuştu. Sağ kanatta, konferansın çoğunluğunu oluşturan, genel barış talebini desteklemekle birlikte sosyal vatanseverlerle çelişik bir konuma düşmeye ya da İkinci Enternasyonal'den ayrılmaya karşı

çıkan 19-20 kişilik bir delege grubu vardı. Grup, Alman delegasyonunun çoğunluğunu, Fransızları, İtalyanların bir kısmını, Polonyalıları ve Rus menşeviklerini kapsıyordu. Bu ılımlı tavrı tatminkar bulmayan, iç barış fikrini reddeden, sosyal vatanseverlerle örgütsel ayrışmayı ve devrimci sınıf mücadelesini savunanlar Lenin'in öncülük ettiği sekiz kişilik sol grubu oluşturuyorlardı. Zinovyev, Litvanyalı bir delege, Polonyalı Karl Radek, iki İsveçli delege ile Alman Enternasyonal Sosyalistleri adlı çok küçük bir grubun delegesi olan Julian Borchard bu grupta yer alıyorlardı. Bu ikisi arasında, Troçki, Grimm, Balabanoff ile Roland-Holst'un da aralarında bulunduğu 5-6 kişiden oluşan küçükçe bir merkez grup vardı.

Lenin ile Zinovyev'in birlikte kaleme almış oldukları Sosyalizm ve Savaş adlı bir broşürün Almanca baskısı delegelere dağıtıldı. Ancak, bolşevikler, Lenin'in önermiş olduğu bir karar tasarısı ile tezin konferans tarafından kabul edilmesini sağlayamadılar.

Lenin tarafından sunulan bir önerge, çocukça ve tehlikeli bulunarak konferans tarafından açık oy farkıyla reddedildi. Merrheim, konferansa Fransız halkını savaşa karşı ayaklanmaya çağıracağı sözünü veremeyeceğini söyledi; Merrheim'a göre, Avrupa'nın durumu devrim için yeterince olgun değildi. "Lenin'in önerisi kabul edilemez bir öneri" diyen Ledebour, sözlerini şöyle sürdürdü: "Devrimci eylemlerin ortaya çıkması ihtimal dahilindedir, ancak bunlar biz bir manifestoyla çağrıda bulunduk diye de olmayacaktır. Savaşa katılmış ülkelerde, böyle bir manifestonun altına imza atan ya da bunun dağıtımını yapan insanlar, derhal tasfiyeye uğrayacaklardır." Ernst Meyer, Alman proleteryası içinde Lenin'in manifestosunda önerilen türden bir eyleme hazır küçücük bir gruba bile rastlanamayacağını söyledi. İtalyan delegelerden biri, konferansın amacının bir iç savaş başlatmak değil, dünya savaşına bir son vermek olduğunu hatırlattı.

Lenin'in önerisi, "akıllarını milliyetçilikle bozmuş ve oportünizmle tüketmiş" olan, "savaş başlar başlamaz proleteryayı emperyalizmin ellerine teslim ederek sosyalizmin ilkelerini, dolayısıyla da proleteryanın gündelik gereksinmeleri için gerçek bir mücadele vermeyi elinin tersiyle bir kenara iten" işçi liderlerinin çoğunluğuna karşı amansız bir mücadele içinde sosyalist partilerin birbirinden ayrıştırılmasını, proleteryanın devrimci seferberliği için temel ön-

koşul olarak öne çıkarıyordu.

Lenin'in İkinci Enternasyonal'den ayrılınması ve yeni bir örgüt yaratılması için gösterdiği gayretler, konferans tarafından kesin bir biçimde reddedildi. Örneğin, Merrheim, tartışma sırasında şunları söyledi: "Sen, yoldaş Lenin, barış isteğiyle hareket etmiyorsun; senin arzun yeni bir Enternasyonal'in kuruluşunun temellerini atmak; bizi ayıran şey de bu." Aynı şekilde, konferansın resmi raporunda şunlar söyleniyordu: "Bu konferansın Enternasyonal içinde bir bölünmeyi ya da yeni bir Enternasyonal'in kuruluşunu teşvik etmeyi amaçladığı izlenimi yaratmaktan mutlak surette kaçınmak gerekir."(39)

Konferansın kabul ettiği manifesto, Troçki'nin karar taslağı ile hemen hemen aynıydı. Devrimci yenilgicilik ya da emperyalist savaşın bir iç savaşa dönüştürülmesi konusunda tek bir kelimeye bile yer verilmemişti. Bunun yerine, anlamı bulanık liberal ve pasifist ifadelere geniş yer ayrılmıştı:

> "(Bu) Mücadele, aynı zamanda özgürlük için, ulusların kardeşliği ve sosyalizm için verilen mücadeledir. Yerine getirilmesi gereken görev, barış -toprak işgali ve savaş tazminatı olmadan bir barış- için mücadele etmektir. Böyle bir barış, ancak ulusların hak ve özgürlüklerini çiğnemeye yönelik her düşüncenin reddedilmesiyle mümkündür. İşgal altındaki toprakların zora dayalı olarak kısmen veya tamamen ilhak edilmemesi gerekir. Açık ya da örtülü ilhaklar, zora dayalı ekonomik birlikler, siyasi hakların bastırılmasıyla daha da katlanılmaz hale gelmektedir. Ulusların kendi hükümetlerini seçme hakkı, uluslararası ilişkilerin değişmez temel ilkesi olmalıdır."(40)

Doğal olarak, Zimmerwald Konferansı'nın manifestosunda Üçüncü Enternasyonal'in yaratılması ihtiyacıyla ilgili hiçbir ifadeye yer verilmemişti. Hatta, askeri bütçe lehine veya aleyhine oy verilmesi sorunu bile geçiştirilmişti: Alman delegelerin ısrarlı talebi üzerine, Troçki'nin orjinal öneri taslağında savaş zamanında tüm sosyalist örgütlerin izlemesi zorunlu tedbirler olarak tanımlanmış olan sınıf mücadelesinin somut parlamenter tedbirleri (savaş kredilerinin reddi, bakanlıklardan çekilme, vb.) manifestoya ilave edilme-

diler.

Konferansın sonlarına doğru, Lenin ve arkadaşları, pasifist ve muğlak içeriği dolayısıyla Zimmerwald Manifestosunu sert bir dille eleştiren bir bildirinin yayımlanmasının zorunlu olduğunu düşündüler:

> "Konferans tarafından benimsenen manifesto bizleri tam olarak tatmin etmiyor. Bu manifesto, ne açıktan açığa yapılan oportünizmi ne de Enternasyonal'in çöküşünün başta gelen sorumlusu olmakla kalmayıp bu çöküşü daha da derinleştirmenin yollarını arayan üzeri radikal ifadelerle örtülü oportünizmi tanımlıyor. Ayrıca, savaşa karşı mücadelenin araçlarının neler olduğu da açık biçimde ifade edilmiyor.
> Bizler, bugüne kadar yapmış olduğumuz gibi, proleteryanın emperyalizm aşamasında yüz yüze bulunduğu görevleri konusundaki kesin marksist tavrı gerek sosyalist basında, gerekse Enternasyonal toplantılarında savunmaya devam edeceğiz.
> Onu bir mücadele çağrısı olarak gördüğümüz için ve bu mücadelede Enternasyonal'in diğer seksiyonlarıyla omuz omuza yürüme isteğinde olduğumuz için, manifestonun lehinde oy kullanıyoruz. Bu bildirimizin resmi rapora dahil edilmesini rica ediyoruz.
>
> (İmzalar) N. Lenin, G. Zinovyev, Radek, Nerman, Höglund, History of the Russian Revolution Winter.

İlk karar taslağını sunmuş olan sol kanadın imzaladığı bildirinin yanısıra, Roland-Holst ile Troçki'nin imzasını taşıyan ikinci bir bildiri daha vardı. Bu bildiride şunlar söyleniyordu:

> "Madem (manifestoyla ilgili olarak) savaş bütçelerine karşı oy verilmesini öngören değişiklik önerimizin konferansın başarısına bir dereceye kadar gölge düşürebileceği söz konusudur, protestolar karşısında önerimizi geri çekiyoruz. Ledebour'un, manifestonun bizim önerimizde dile getirilen her şeyi genel olarak içerdiğini bildiren Komisyon'daki ifadeleri bizi tatmin etmiştir."(41)

Kienthal Konferansı

Zimmerwald'ta seçilen komite ikinci bir konferans çağrısında bu-

lundu; söz konusu konferans 24-30 Nisan 1916'da Bern yakınlarındaki Kienthal köyünde toplandı. Kabaca yine birinci konferansa katılmış grup ve partilerin temsil edildiği bu konferansa 44 delege katıldı.

Konferansa bu kez de açık bir programa sahip olarak gelen Lenin, bir kez daha devrimci propaganda ve Enternasyonal'den ayrılma çağrısında bulundu. Konferansa sunduğu memorandum niteliğindeki bir bildiride, eşanlı olarak askerlere silahlarını bırakma çağrısında bulunmadıkça, devrime ve emperyalist savaşı sosyalizm için bir iç savaşa dönüştürmeye duyulan ihtiyaca gerektiğince işaret etmedikçe, savaş karşıtı sosyalist propagandanın utanç verici bir yüreksizlik olmanın ötesine geçemeyeceğini öne sürdü. Lenin'e göre, halihazırdaki emperyalist savaşı sürdürebilmek için kitleleri yanıltıp yanlış yöne sevk edenlerin yalnızca kapitalistler olmadığı, anavatanın savunulmasını vaaz eden sloganları öne çıkaran sosyal şovenistlerin de aynı şekilde davrandıkları, konferans manifestosunda açıkça belirtilmeliydi; savaş devam ettiği müddetçe ve sosyalistler kendi hükümetlerini ülkenin yenilgisini kolaylaştırmakla tehdit etmeye hazır olmadıkları sürece -ki gerici bir savaşta herhangi bir hükümetin askeri olarak yenilgiye uğraması kalıcı bir demokratik uzlaşmaya varılabilmesinin yegane aracı olan devrimi hızlandırmaktan başka bir şeye hizmet etmeyecekti- devrimci eyleme girişmek mümkün olmayacaktı. Sosyal şovenistlere karşı mücadele canalıcı önemdeydi. Sosyalistlerin görevi, sosyalizm bayrağı altında burjuva siyasetlerini uygulamaya koyanlardan kopmalarının kaçınılmazlığı konusunda kitleleri aydınlatmaktı.[42]

Lenin yine azınlıkta kaldı. Fakat, önceki konferansta kendisini destekleyen delegelerin sayısı sekizde kalmışken, bu kez sayı on ikiye çıktı. Dahası, Zimmerwald Konferansı'nda alınan kararlarla karşılaştırıldığında, Kienthal'de benimsenen kararlar Lenin ve arkadaşlarının çizgisine daha yakındı.

Bununla birlikte, Zimmerwald Konferansı'nda görülen çoğunluk ile sol azınlık arasındaki bölünme devam ediyordu; öte yandan sol kanat hala kendi içinde bir bütünlük oluşturamamıştı. Sol grup içinde, kendi kaderini tayin hakkı, silahsızlanma ve halkın silahlandırılması sorunları Hollandalı, İsveçli, Norveçli ve Polonyalı solcuları bolşeviklerden ayrı düşürdü. Bolşevikler arasında da bu sorunlar-

la ve tartışmalı diğer konularla ilgili görüş ayrılıkları gelişti; Lenin, ulusal sorun ve kendi kaderini tayin hakkı üzerine eski Vpered grubu (Lunaçarski, Manuilski ye diğerleri) ve Buharin-Piatakov grubu ile sert bir tartışmaya girmek durumunda kaldı.*

Her şeye rağmen, savaşın gelişerek devam etmesi ve Lenin'in yarattığı basınç Zimmerwald Konferansı'nı bir dereceye kadar etkilemişti. Kienthal manifestosu, kendisinden yedi ay önce toplanmış Zimmerwald Konferansı'nın manifestosundan çok daha keskin bir içeriğe sahip oldu. Konfernas, nihai olarak, toprak ilhakı olmaksızın derhal bir barış anlaşmasına varılması yolundaki genel çağrının ötesine geçmeye rıza gösterdi. Ayrıca, sosyalist partilerin parlamentodaki temsilcilerinin savaş politikalarına destek vermelerinin ve savaş kredileri lehine tutum takınmalarının reddedilmesi çağrısında bulundu.[43]

Konferans, özel bir kararla, toplantının en ihtilaflı konusu olan İkinci Enternasyonal'e karşı tutum konusunda kendi tavrını belirledi. Zinovyev'in haklı olarak söylediği gibi, 'bu karar tasarısı üzerinde yürütülen tartışma, İkinci Enternasyonal'in korunması ya da bunun yerine Üçüncü Enternasyonal'in kurulması meselesini esas olarak belirleyecek şey olduğu için, gündemdeki en önemli mesele' idi. Ne var ki, benimsenen karar metni Lenin'in öne çıkardığı İkinci Enternasyonal'den ayrılma talebine yer vermedi. Karar, yalnızca, çeşitli ulusal seksiyonların tekrar tekrar talep etmiş olmalarına rağmen genel kurulu toplantıya çağırmamakta inatla direnen Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin görevini yerine getirmekte tamamen başarısızlığa uğradığını, ilkelere ihanet siyasetinin, siyasi uzlaşmanın ve anayatanın savunulması denilen siyasetin suç ortağı durumuna geldiğini bildirdi. Ayrıca, karar metninde, Zimmerwald hareketine katılmış partilerin kendi arzuları ile Sosyalist Enternasyonal Bürosu'nun toplanmasını talep etmeye hakları olduğu belirtildi.[44]

Lenin uluslararası arenada boy gösteriyor

Zimmerwald ve Kienthal Konferansları gibi, Lenin'in ilgi gösterdiği

* Lenin ile Buharin ve Piatakov arasında ulusal sorunla ilgili görüş ayrılıkları konusunda daha geniş bir bilgilenme için 3. Bölüm'de sf. X'e bakınız

ve müdahalede bulunduğu başkaca konferanslar da oldu. Lenin, savaş konusunda kendi siyasetini öne çıkarmasını olanaklı kılacak her fırsattan yararlanmak isteğindeydi.

13-15 (26-28) Mart 1915 tarihlerinde Bern'de bir Uluslararası Kadın Konferansı toplandı. Lenin bu konferansı iyi hazırlanmış bir programla karşıladı. Krupskaya, Inessa Armand, Zlata Lilina (Zinoviev'in eşi), E. F. Rozmiroviç ve Olga Raviç konfernasta bolşevikleri temsil eden isimlerdi.

> "Toplantıya Lenin'in pasifist olmakla suçladığı bir hava egemendi. Başlangıçta bolşevikler toplantıyı daha radikal bir toplulukla sınırlı tutmak istediler; ancak, Armand'a göre, Zetkin "solun bir konferansı yerine bunun "resmi bir konfernas" olmasına karar verdi". Delegeler "adil barış"a ulaşılmasının yollarından söz ediyorlardı. Bolşevikler, konferansa, savaşan ülkelerin sosyalist partilerini sosyalizme ihanetle eleştiren, siyasi barış çağrısına son verilmesini isteyen ve İkinci Enternasyonal'den net bir biçimde kopulmasını talep eden bir karar tasarısı sundular. Konferans, altıya karşı yirmi bir oyla bu tasarıyı reddetti; fakat, Zetkin, Lenin'e danıştıktan sonra, çoğunluğun kararının oybirliği ile benimsenmesini sağlayabilmek için, bolşeviklerden gelen önerinin konferansın resmi raporunda yayımlanmasını kabul etti. Bolşevikler, bu gelişmeye uygun olarak, çoğunluğun kararıyla hala hemfikir olmamakla birlikte bunu devrimci mücadele için bir ilk adım olarak gördüklerini bildirdiler. Daha sonraları Zürih'te bir konuşma yapan Armand, konferansı "-daha büyük adımların habercisi- bir ilk adım" olarak nitelendirdi. Çoğunluğun kararını sert bir dille eleştiren Lenin şunları söyledi: "Hainlere yönelik bir kınama, ya da oportünizm konusunda tek bir kelime yok."[45]

17 Nisan'da Uluslararası Gençlik Konferansı toplandı. Konferansta bolşevikleri temsil eden Armand ile G. I. Safarov, telefon aracılığıyla Lenin'le bağlantı halindeydiler:

> "Gençlik konferansındaki siyasi akımlar kadınlar konferansındakileri andırıyordu; bolşevik delegeler, önerileri dörde karşı on dört oyla reddedildiği zaman konferansı terk ettiler. Konferans

çoğunluğu İkinci Enternasyonal hakkında bir hükme varmayı reddetti. Bunun üzerine Lenin'in konferanstan bir delegasyonu kabul edip görüşmesiyle birlikte, bir başka uzlaşmaya varılmış oldu."[46]

Lenin yıllarca İsviçre'de yaşamış, bu süre içinde yerel işçi hareketine aktif olarak müdahale etmemişti. Ancak, savaşla birlikte işler değişti. İsviçre sosyalist hareketine dahil olmaya başlayan Lenin, bu hareket içinde devrimci enternasyonalistlerden kurulu bir grup yaratmaya ve bunu Sosyalist Parti'den koparmaya çalıştı. İsviçre Sosyalist Partisi içinde, sonraları İsviçre Komünist Partisi'nin tohumunu oluşturacak bir hizip örgütlemeyi başardı.[47]

Menşevik lider Akselrod, Lenin'i çok sevdiği hizip mücadelesi yöntemlerini bu kez Enternasyonal'e taşımaya çalışmakla suçladığı zaman çok da haksız değildi.[48] Krupskaya'nın yazdığı gibi:

> "(Lenin'in) aktivitesinin uluslararası boyutu, Rusya için yaptığı çalışmaya yeni bir çehre kazandırdı; ona bir dinamizm, yeni bir renk verdi. Daha önceleri Rus işçi sınıfını örgütlemek ve orada partiyi inşa etmek için uzun yıllara yayılan zorlu bir çalışma yürütmemiş olsaydı, İlyiç emperyalist savaşın beraberinde getirdiği yeni sorunlar karşısında doğru siyasi hattı böylesine çabuk ve sağlam bir şekilde tayin edemezdi. Uluslararası mücadelenin tam göbeğinde yerini almamış olsaydı, Ekim zaferine giden yolda Rus proleteryasına böylesine sağlam bir biçimde önderlik edemezdi."[49]

İlyiç, sınırsız bir arzuyla, tüm zamanını ve enerjisini devrimci güçlerin uluslararası alandaki mücadelesini harekete geçirmeye adadı. Bir keresinde şunu söyledi: "Bugün birkaç insandan ibaret olmamız sorun değil, gelecekte milyonlar bizimle birlikte olacak!".[50]

Bir tarihçinin haklı olarak söylediği gibi: "Lenin Rusya'da olduğu gibi uluslararası alanda da sosyalist hareketin sol kanadında kendisine sağlam bir yer edindi."[51]. "Tüm sürgünler arasında savaş zamanı İsviçre'sinin sunduğu olanaklardan en iyi yararlanan kişi Lenin'di. 1914 öncesi kaydadeğer bir yabancı dinleyici kitlesine sahip değilken, 1917 yılıyla birlikte bir dizi ülkede taraftarı olan gruplar oluşmuştu."[52]

Mali güçlükler

Yurtdışındaki bolşevik örgüt savaş boyunca çok ciddi mali sorunlar yaşadı. Yüz frank bile çok büyük bir miktar olarak görülüyordu. Örgütün resmi yayın organı ayda bir, bazen iki ayda bir yayınlanıyordu. Lenin, bütçeden yayınlar için ayrılan para miktarını aşmamak için yazdığı yazıların satırlarını hesap etmek zorundaydı.

Lenin 1914 Ekimi'nde örgütün gazetesi *Sotsial-Demokrat*'ın yayımını yeniden başlatmaya karar verdiğinde, bolşeviklerin 'kasa'sında yalnızca 160 İsviçre frankı vardı. Kendi matbaaları yoktu; bu yüzden, iş yaparken eli çok ağır olan eski Rus göçmenlerinden matbaacı Kuzma'ya bağımlı durumdaydılar. Kuzma yalnızca akşamları çalışırdı. Dahası, İsviçre'deki Rus göçmen gruplarının çıkardıkları yayınlarının pek çoğunu yine o basıyordu. Krupskaya bir keresinde şöyle yakınmıştı: "Matbaacı parti dışından ve hiç kimseye hayır demiyor. Sırayla bütün grupların gazetelerini diziyor."[53] Kuzma ayrıca içkiye düşkün, ruh hali çok değişken bir insandı. Lenin, 20 Şubat 1915'te V. A. Karpinski'ye şunları yazıyordu: "Sizden hiçbir haber almamış olmak bizi son derece kaygılandırıyor. Matbaacı yine kendisini içkiye mi verdi? Yoksa yine dışarıdan iş mi aldı?"[54] 26 Ağustos'ta ise, bu kez Sophia Raviç'e yazıyordu: " Kuzmikha'nın ruh hali ve işimizi yetiştirip yetiştirmeyeceği konusunda posta kartları göndererek beni bilgilendir. Biz de sizler gibi Kuzma'dan bıktık usandık, sıkıntınızı anlıyorum; fakat yapabileceğimiz bir şey de yok."[55] Matbaacının istikrarsızlığı ile Merkez Komite'nin yaşadığı mali sıkıntılar yüzünden, *Sotsial-Demokrat* çok düzensiz yayınlanıyordu.

Lenin, gazetenin yanısıra, *Sbornik Sotsial-Demokrata* adı altında periyodik bir makaleler seçkisi yayınlamayı denedi. Bu yayın ancak iki sayı çıktı. 3. sayı hazırlanmış, ancak elde yeterince para olmadığı için basılamamıştı.

Bütün bu sorunlara ek olarak, Lenin ve Krupskaya derin bir mali sıkıntı içindeydiler; kendilerine yıllarca maddi yardımda bulunmuş olan Lenin'in annesinin ölümünden sonra sıkıntı daha da büyüdü. 14 Aralık 1915'te, Krupskaya Lenin'in kızkardeşi Maria'ya şunları yazıyordu:

> "Bu kez sana özel bir nedenle yazıyorum. Elimizdeki mali kaynaklar kısa bir süre sonra tükenmiş olacak ve para kazanma soru-

nu ciddi boyutlara erişecek. Burada bu sorunu aşmak çok güç. Bir öğrenci benden ders alacağına söz vermişti, fakat bunun yakın zaman içinde gerçekleşeceğini sanmıyorum. Yine bazı yazı işleri alacaktım, fakat bundan da bir şey çıkmadı. Başka seçenekler yaratmaya çalışacağım, ama sorun kolay çözüleceğe benzemiyor. Sürekli bir gelir kaynağı bulmak zorundayım. Bu sorunlarımızın yalnızca Volodya tarafından yüklenilmesini istemiyorum. Zaten bu halde bile çok çalışıyor. Bir gelir elde etme sorunu onu çok boğuyor."[56]

1916 yılının Ocak ayında, Lenin bir arkadaşından kendisine ucuz bir oda bulmasını, mümkünse bunun bir işçi ailesinin evinde olmasını rica ediyor ve halk mutfaklarındaki yemek fiyatlarını soruyordu.[57] Ekim ayında ise şunları yazmıştı: "Kendi kişisel durumuma gelince, para kazanmak zorunda olduğumu söylemeliyim. Aksi taktirde açlıktan öleceğiz, gerçekten durum bu! Burada yaşam akıl almaz ölçülerde pahalı ve geçinmek için elde hiçbir şey yok." Bundan sonra, sürekli olarak yazı ve çeviri işleri bulunmasını istiyordu: "Eğer bana bu tür işler ayarlanamazsa ayakta kalabilmem olanaksız hale gelecek. Durum çok ciddi, gerçekten çok ciddi."[58]

15 Şubat 1917'de Şubat Devrimi'nden bir iki hafta önce, Lenin, Maria'ya yazdığı mektupta yüz yüze bulundukları yakıcı mali sorunlardan yakınıyordu: "Hayat pahalılığı insanı çaresizliğe itiyor; sinirlerimin sürekli gergin olması yüzünden çok az çalışabiliyorum."[59]

Rusya'dan tamamen yalıtılmış olma duygusu bütün bu güçlükleri daha da derinleştiriyordu. Krupskaya, her zaman olduğundan daha büyük bir gayretle kütüphanelerde saatlerce çalıştıklarını, her zaman olduğu gibi yürüyüşlere çıktıklarını, ancak bütün bunların kendilerini bu ülkede 'demokratik bir kafese tıkılmış' gibi hissetmelerine son vermeye yetmediğini anlatır. Uzaklarda bir yerde devrimci bir mücadele giderek gelişiyordu, ama bütün bunların çok uzağında kalmışlardı.[60]

Lenin'in sinirlerinin son derece gergin olduğuna şüphe yoktu:

"İlyiç'in Zimmerwald'tan dönüşünü izleyen gün Rothorn'a tırmandık. Bu neşe ve istekle gerçekleştirdiğimiz bir tırmanış olmasına

karşın, tepenin zirvesine ulaştığımızda Lenin karların üzerine uzandı ve çok rahatsız bir konumda yatmış olmasına rağmen, uykuya daldı. Hava ilkin bulutlandı, ardından açıldı; Alpler'in Rothorn'dan görünüşü olağanüstü güzellikteydi, ama İlyiç bir ölü gibi uyuyordu. Yattığı yerde kılını kıpırdatmadan bir saate yakın süre uyudu. Zimmerwald'ın sinirlerini çok yıprattığı ve gücünü tüketmiş olduğu çok açıktı. İlyiç, ancak dağlarda birkaç gün dolaştıktan, Soerenberg'in havasını soluduktan sonra kendine gelebildi."[61]

Savaşın ilerlediği haftalar ve aylar boyunca bu durumda bir değişiklik yaşanmadı. Aksine, Lenin daha da karamsar bir ruh haline büründü. 15 Şubat'ta, Şubat Devrimi'nden bir ay önce, Inessa Armand'a, "Kendimi çok bitkin hissediyorum ve toplantılara nadiren katılıyorum" diye yazıyordu.[62] 7 Şubat tarihli bir diğer mektubunda ise şunları söylüyordu: "Dün bir toplantı vardı (toplantılar beni yoruyor; sinirlerim geriliyor ve başağrılarına yakalanıyorum), sonunu beklemeden ayrıldım."[63] Ancak, kişisel ve siyasi koşullar ne denli güç ve yıpratıcı olursa olsun, çabalar boşuna değildi.

Sonuç

Lenin, savaş karşıtı devrimciler arasında, benimsediği 'aşırıcılık' ve bağlı kaldığı 'devrimci yenilgicilik' perspektifi açısından, fiili olarak tek başına öne çıkmıştı. Öyle ki, Troçki Lenin'e şunları yazabilmişti:

"Rusya'nın yenilgisinin bir 'ehvenişer' olacağı öngörüsüyle vurgulanan görüşünle hemfikir olmam hiçbir koşulda mümkün değil. Bu görüş, sosyal vatanseverliğin siyasi metodolojisiyle temel bir suç ortaklığını temsil eder; savaşa ve bu savaşın yarattığı koşullara karşı devrimci mücadelenin yerine (mevcut koşullar altında bütünüyle keyfi olarak) 'ehvenişer' mantığına koşut bir oryantasyonu ikame eden bu suç ortaklığı, meşru ya da mazur gösterilemez."[64]

Yine:

"Rusya'nın yıkım getirecek bir yenilgisini öngörüp buna uygun davrandığımızda, savaşın devrimin' patlak vermesini kolaylaştır-

> masi bir olasılık olarak mümkün olabilir: ama o devrimin kendi iç güçsüzlüğü pahasına. Rusya'nın yenilgisi, kaçınılmaz olarak, Almanya ve Avusturya'nın tüm cephelerde kesin zafere ulaşmasını öngerektirir. Bir Rus devrimi, geçici bir süre için başarılı olsa bile, tarihsel olarak bir başarısızlığı ifade edecektir ve elde buna işaret eden yeterince karut vardır. Bugün, sosyal demokratlar kendi amaçlarını bu savaşın sunduğu tarihsel olanaklardan herhangi birine -yani ne Üçlü İttifak'ın ne de Bağlaşma Devletleri'nin zaferine- uyduramazlar ve uydurmamalıdırlar."[65]

Lenin'in tutumuna üstünlüğünü kazandıran şey, onun bakış açısındaki aşırıcılık ve 'değnek büküş' idi -devrimcilerin kendi ülkelerinin yenilgisini ehvenişer olarak görmeleri önerisi, devrimcilerle sosyal vatanseverleri birbirinden ayıran net bir çizginin çizilmesini olanaklı kılıyordu. Lenin'in tavrı somut, kullandığı dil yalındı. Söyledikleri yanlış yorıma izin vermeyecek kadar açık ve anlaşılırdı. Hiç kimse söylediklerine başka anlamlar atfedemez, sözlerini iki anlama gelecek şekle sokamazdı.

Lenin, Ağustos 1915'te, bir felsefecinin okuduğunda kendisini çok etkilemiş sözlerini büyük bir keyifle aktarıyordu:

> "Bir Fransız düşünür şunları söylemiştir: Ölü fikirler, hicbir güçlükle karşılaşılmadan ya da yüreklilik gerektirmeden, tumturaklı bir tarzda dile getirilen fikirlerdir. Bunlar cansızdırlar, çünkü, herkesin ağzına düşmüş, kültür ve estetikten yoksun bir yığın insanın bayağı entellektüel bohçasının sıradan unsurları haline gelmiş fikirler durumundadırlar. Güçlü fikirler ise insanları sarsan, büyük yankılara yol açan fikirlerdir ve bazılarında öfke, hiddet, düşmanlık, bazılarında ise heyecan yaratırlar".[66]

Lenin'in devrimci yenilgiciliğinin 'abartılı', tekyanlı, değneği büken formülasyonunun amaçladığı tam da buydu. Lenin'in de yazdığı gibi:

> "Savaş deneyimi, tarihteki herhangi bir kriz deneyimi, insan yaşamındaki her büyük felaket ve her ani dönüşüm gibi, bazı insanları şaşkına çevirip dağıtırken, *diğer bazı insanların ufkunu açar*,

onları güçlendirir. Tarih bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde, ikinci tür insanların sayı ve gücünün -bir devletin ya da diğerinin gerilemesi ve çökmesi gibi kimi durumlar bir istisna oluşturmak kaydıyla- birinci tür insanların sayı ve gücünden daha büyük olduğu görülür."(67)

Toplumdaki her derin kriz gibi, dünya savaşının da olumlu bir yanı vardı. Savaş, her türden gelenek, örgüt ve lideçlik için bir sınav oldu. Barış zamanı kendi çelişkilerini gizleyebilmişken şimdi bu şansı yitirmiş olan pek çok kişinin çürümüşlüğünü tüm çıplaklığıyla gözler önüne serdi. Lenin ve bolşevikler bu çetin dönem boyunca daha da güçlendiler ve devrime önderlik etmek için hazırlandılar.

Yıllar sonra, 20 Eylül 1919'da, Lenin şunları yazabilecekti: "Zaman, 1914 sonbaharında *emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi gerektiğini* tüm dünyaya ilan etmiş olan bolşeviklerin haklı olduklarını kanıtladı."(68)

2
Bolşevik Partisi savaş sınavından geçiyor

Bolşevik liderler ve savaş

Savaş patlak verdiğinde, bolşevik liderler Rus halkını önüne katıp sürükleyen vatanseverlik dalgasından bağışık kalmadılar. Troçki'nin haklı olarak işaret ettiği gibi: "Genel olarak, kafa karışıklığının en yaygın olduğu ve en uzun sürdüğü yer, burjuva düşüncelerle doğrudan temas halinde olan partinin üst kademeleriydi."[1]

Savaş sorunu Duma'da tartışmaya açıldığı zaman, menşevik ve bolşevik milletvekilleri hükümetle karşılıklı polemiğe girmeyi reddederek oturumu terk ettiler. Bunun sonucunda, Duma'nın savaşı destekleyen karar tasarısı oybirliğiyle kabul edildi. Bundan sonra, menşevikler ve bolşevikler son derece belirsiz ifadelerle kaleme alınmış, dolayısıyla iki anlama da gelebilecek ortak bir deklerasyon yayımladılar. Söz konusu deklerasyonun "egemen sınıfların kendi talan siyasetlerini uygulamaya koymalarını kolaylaştıracak yanlış bir vatanseverlikle" arasına mesafe koyduğu doğrudur; ancak, diğer taraftan, deklerasyon, proleteryanın, ister içeriden isterse dışarıdan gelsin, halkın kültürel zenginliklerini her türlü saldırıya karşı koruyacağı güvencesinde bulunuyordu.[2] Aslında, menşevik ve bolşevik milletvekilleri 'kültürün savunusu' bahanesiyle yarı-vatansever bir tavrı benimsemiş oluyorlardı.

Lenin'in 1914 yılının Eylül ayı başlarında Petersburg'a ulaşan savaş konusundaki tezleri parti liderleri arasında bir dizi itirazlarla karşılandı; karşı çıkılan tezlerin başında 'devrimci yenilgicilik' slo-

ganı geliyordu. Duma içindeki parti grubu Lenin'in formülasyonlarındaki keskinliği yumuşatmaya çalıştı. Aynı şey Moskova ve diğer şehirlerde de yaşandı. Parti içindeki görüş ayrılığı Moskova okhrana'sı (gizli polis teşkilatı) tarafından da tespit edilmişti: "Savaş 'leninist'leri hazırlıksız yakaladı; uzun süreden beri savaş karşısındaki tavırlarının ne olması gerektiği konusunda bir anlaşmaya varamıyorlar." Moskova'daki bolşevikler, Stokholm aracılığıyla Lenin'e gönderdikleri şifreli mesajda, kendisine saygı duymalarına karşın onun 'evin satışa çıkarılması' (devrimci yenilgicilik sloganı) önerisini sorumluluk duygusuyla bağdaşmaz bir öneri olarak gördüklerini belirtiyorlardı.[3]

Eski bolşevik Baevski, devrimcilerin kendi hükümetlerinin yenilgisi için çabalamasını öngören sloganın Rusya'da itirazlara yol açtığını, buradaki 'yenilgicilik' sözcüğünü tiksindirici bulan ve bunun çıkarılmasını isteyen bir eğilimin var olduğunu belirtiyordu.[4] Şliapnikov ise, tezlerin bir bütün olarak partili işçilerin o andaki düşüncelerini yansıttığını, ancak 'yenilgicilik' sloganının zihinleri bulandırıp şaşkınlığa yol açtığını hatırlıyordu.[5] Sotsial-Demokrat, Moskova'daki bolşevik örgütün devrimcilerin kendi ülkelerinin yenilgisini öngören paragraf dışında Lenin'in manifestosunu benimsediğini yazdı.[6] Rusya içinde ve dışında partili işçilerin yenilgicilik görüşünü benimsemekte gönülsüz davrandıklarını, üstelik bu gönülsüzlüğün savaşın başlangıç dönemiyle sınırlı kalmayıp 1917 Devrimi'ne kadar devam etmiş olduğunu gösteren başkaca kanıtlar da vardır.[7] Bununla birlikte, Baevski, savaş patlak verdiği andan itibaren parti içinde 'devrimci yenilgicilik karşıtı' bir tutum sergilemenin imkansızlığına, yenilgicilik karşıtı görüşler öne sürmeme tutumunun savaş boyunca devam etmiş genel eğilim olduğuna dikkati çeker.[8]

Kasım'da Duma'daki beş bolşevik milletvekili tutuklandı. Bunlar, diğer beş bolşevik liderle birlikte Şubat 1915'te mahkemeye çıkarılıp yargılandılar. Tutuklular, teorisyenleri konumunda bulunan Kamanev de dahil olmak üzere, o zamana kadarki düşüncelerine sahip çıkmayarak mahkemede Lenin'in tezlerini reddettiklerini söylediler (bunlar arasında yalnızca Duma milletvekili M. K. Muranov'un diğerlerinden farklı bir tutum izlediğini belirtmek gerekir). Kamanev, Lenin'in tezlerinin kendi görüşleriyle ve halihazırda süren savaşla açık bir çelişki içinde olduğunu söyledi. Lenin'in görüşlerinin

gerek sosyal demokrat milletvekilleri, gerekse partinin merkez kurulları, yani kendisinin sözcülüğünü yaptığı iddia edilen Merkez Komitesi tarafından reddedilmiş olduğunu bildirdi. Mahkemede yargılanan diğer bir bolşevik, Lenin'in tezlerinin sosyal demokrat milletvekilleri adına sunulmuş olup 27 Temmuz 1914 günü Duma'da okunmuş bildiriyle çelişki içinde kaldığına dikkati çekti.[9]

Lenin'in bu olay karşısında hissettiği şey düşkırıklığının da ötesindeydi. Mahkeme sonunda suçlu bulunarak ömür boyu çalışma cezasıyla Sibirya'ya gönderilmiş olan Kamanev ve diğerlerine karşı aşırı saldırgan bir tutum takınmamak için kendini kontrol etmeye çalışdıysa da, onları açıkça eleştirmekten kendini alamadı:

> Şu halde, Rus Sosyal Demokrat İşçi Grubu'nun duruşması neyi kanıtlamıştır?
> Duruşma, her şeyden önce, Rusya'daki devrimci sosyal demokrasinin bu öncü grubunun mahkemede kararlı bir tutum sergilemekte başarısız kaldığını göstermiştir. Bir insanın Rosenfeld (Kamanev)'in yaptığı gibi sosyal vatansever Bay Yordanski ile dayanışma içinde olduğunu, ya da Merkez Komitesi ile hemfikir olmadığını. kanıtlamaya çabalaması, bir devrimci sosyal demokrat açısından bağışlanması mümkün olmayan bir tutumdur.[10]

Lenin, ne kadar cansıkıcı olursa olsun, gerçeği görmezlikten gelemezdi. Devrimci proleteryanın partisi kendisini açıktan açığa eleştirecek, yapılan hata ve zaafları hiçbir yanlış anlamaya izin vermeyecek denli açık ifadelerle ortaya koyacak kadar güçlü olmalıydı.[11]

Şliapnikov, bolşevik liderlerin mahkemedeki tutumunun parti saflarında ciddi bir moral bozukluğuna yol açmış olduğunu belirtir:

> Milletvekilleri duruşma boyunca tereddüt ve kararsızlık gösterdiler. Mahkemede takındıkları tutum şaşırtıcıydı. Öyle ki, milletvekillerinin tavrı proleterya partisinin en yüksek mevkilerinde yer alan birinci dereceden sorumlu üyelerinden beklenen tavra yakışmıyor, bundan çok, partinin -kimi zaman olması gereken tavrı gösteremeyen- taşra komitelerinin yöneticilerinin tavrına uygun

düşüyordu. Partililerin pek çoğu milletvekili konumunda bulunan bu yoldaşlarının davranışını üzüntü ve düşkırıklığıyla karşıladı, ancak bu durumu içinde bulunulan terör atmosferinin bir sonucu olarak gördü.[12]

Kamanev, kendi savunusu için kaleme aldığı mektupta Lenin'in savaş konusunda Merkez Komitesi adına dile getirmiş olduğu tezlerinin komitenin onayını kazanmadığını belirterek biçimsel bir gerçeğe dikkati çekiyor, böylece bu tezleri kamuoyu önünde açıklama hakkını kendinde görmemiş olduğunu ima ediyordu.[13]

Bolşeviklerin diğer seksiyonları da Lenin'in savaş konusundaki tutumundan hoşnut değillerdi. Savaşın yol açtığı vatanseverlik isterisi yurtdışındaki bolşevikleri de ciddi biçimde etkilemişti. Rusya dışındaki bolşevik grupların merkezi olarak işlev gören Paris'teki Yurtdışı Bolşevik Örgütleri Komitesi ikiye bölünmüştü; Komite üyelerinden ikisi asker olarak Fransız ordusuna yazılmış, birisi komitedeki görevinden çekilmiş, böylece hala faaliyet yürüten üyelerin sayısı ikiye düşmüştü. Paris'teki bolşevik grup kararsızlık içindeydi. Grup üyelerinin çoğunluğu savaşa ve gönüllü askerliğe karşıydı, ancak aralarından bazıları gönüllü olarak Fransız ordusuna yazılmıştı.[14] Fransa'da yaşayan toplam 94 bolşevikten 11'i gönüllü olarak Fransız ordusuna katılmıştı.[15]

Bolşevik göçmenlerin Cenevre'deki seksiyonundan da Lenin'in 'devrimci yenilgicilik' sloganına karşı itirazlar yükseldi. Karpinski, Lenin'e gönderdiği bir mektupta Lenin'in tezlerini şu şekilde eleştiriyordu: "Metnin bu bölümünün Rus sosyal demokratlarının Almanların zaferini, Rusların yenilgisini arzuladıkları anlamına gelebilecek bir yanlış yoruma yol açmasını önleyebilmek için altıncı paragrafta söylenenlerin değiştirilmesi gerekir."[16]

1893'ten beri Lenin'in en yakın yoldaşlarından olup 1905 Devrimi sırasında Krasin ve Bogdanov ile birlikte bolşevik liderler arasında yer almış olan G. M. Krijishanovski, yurtdışında bulunan ve Lenin'in tezlerini savunan ileri gelen parti liderlerinden biriydi. Diğerleri Merkez Komitesi üyesi I. P. Goldenberg, Duma'nın eski bolşevik milletvekili G. A. Aleksinski ve bolşevik yazar A. A. Troianovski idi.

Rusya'daki duruma gelince; 1914 Kasımı'nda Aleksander Şli

apnikov, çökertilmiş olan yerel bolşevik örgütle ilişki kurmak üzere Moskova'ya gitti. Bulduğu işçilerin pek çoğu devrimci yenilgicilik fikrine karşıydı. Yalnızca yalıtık halde bulunan birkaç insan bu teze sahip çıkıyordu (ama tam bir kararlılıkla değil). Yenilgicilik yanlısı grupların en büyüğü yedi üyeye sahipti. Bunlar da Lenin'in bakış açısının doğruluğundan tam olarak emin değillerdi.[17] Benzer şekilde, Transkafkasyalı sosyal demokratlar da savaş karşısında alınacak tutum konusunda açık biçimde bölünmüşlerdi. N. N. Iakovlev, Lenin'in Rusya'nın yenilgisini hazırlama ve dünya savaşını bir iç savaşa dönüştürme çağrısında bulunduğu tezlerinin yazılı olduğu metni yanına alarak Ekim 1914'te Bakü'ye gitti. Söz konusu metin çoğaltılıp Bakü ve Tiflis'te yaygın olarak dağıtıldığı halde, yerel örgüt savaş karşısındaki tavır konusunda net bir fikre varamadı.[18]

Rusya'daki bolşevik örgütler savaşın başlarında Lenin'in açıkça dile getirip savunduğu devrimci yenilgicilik siyasetini benimsemeye henüz hazır değillerdi; fakat aralarında vatansever bir tutum takınmış olanların sayısı da yok denecek kadar azdı. bolşevikler başlangıçtan itibaren kitlesel bir savaş karşıtı propaganda faaliyeti geliştirdiler. Henüz Temmuz 1914'te bile, Rusya'nın çeşitli bölgelerindeki parti komiteleri sayısız çoklukta savaş karşıtı broşür yayınlamışlardı.[19]

Birkaç ay kadar süren ilk şaşkınlık atlatıldıktan sonra, giderek daha çok sayıda bolşevik örgüt net, savaş karşıtı, enternasyonalist bir tavır takınmaya başladı. Bu siyasi uyanışı fabrikalardaki işçi hareketinin canlanışı izledi; bu ikisi karşılıklı olarak birbirini etkiledi.

Hareket alçalıp yükseliyor

1914 yılının ilk yarısı Rusya'da siyasi grev hareketinin yükselişine ve 1905 Devrimi sırasındaki düzeyine erişmesine tanık oldu.

Savaşın öngününde, Petersburg'taki siyasi grev hareketi barikatların kurulmasına yol açacak kadar yüksek bir düzeye ulaştı. Putilov işçilerinin Bakü petrol havzasındaki bir greve destek olmak üzere düzenledikleri gösterinin vahşice bir polis baskısıyla karşılaşmış olmasını protesto etmek üzere girişilen grev 1905'te görülenler kadar kitleseldi ve tüm Petersburg'u sarstı. 7 Temmuz'a gelindiğinde greve katılan işçilerin sayısı 110.000'e ulaşmıştı. Birkaç gün içinde bu sayı 200.000'e çıktı. Petersburg'taki fabrikaların hemen hepsi

kapanmış durumdaydı ve binlerce işçi Kazaklarla polis birliklerine karşı verilen çatışmalara katılıyordu. Kızıl bayraklar dalgalandıran ve devrimci marşlar söyleyen işçiler şehir merkezine girmeye çalıştılar, ancak yollar Kazaklarla polisler tarafından tutulmuştu. 11 Temmuz'da telefon ve telgraf direklerinden yapılmış, devrilmiş arabalarla desteklenmiş pek çok barikat kuruldu. Petersburg'un fabrikalar bölgesinde düzenin yeniden sağlanması ancak 15 Temmuz'da, savaşın başlamasından dört gün önce mümkün olabildi.[21]

Yıllar	Siyasi grevlere katılanların sayısı
1903	87.000*
1904	25.000*
1905	1.843.000
1906	651.000
1907	540.000
1908	93.000
1909	8.000
1910	4.000
1911	8.000
1912	550.000
1913	502.000
1914 (ilk yarısı)	1.059.000 [20]

Savaşın patlak vermesiyle birlikte hava ansızın tersine döndü. Vatanseverlik ruhu kitleleri sarmalına aldı. O sıralar Petersburg'ta İngiliz konsolosu olarak görev yapan Bukhanan, anılarında, o günlerden "Rusya'nın tamamen değişime uğramış göründüğü Ağustos'un o güzel ilk günleri" diye bahseder.

Troçki, kitlelerin psikolojisinde ortaya çıkmış ve onları vatanseverliğe yöneltmiş değişimi şu şekilde açıklar:

> Yaşamlarının her günü umutsuzluk veren bir monotonluk içinde

* 1904 ve 1905 yıllarına ilişkin verilenrakamlar ekonomik grevleri de içine almaktadır ve ekonomik grevler hiç kuşkusuz daha ağır basmaktadır.

geçen insanların sayısı pek çok; bunlar modern toplumun dayanaklarını oluşturuyorlar. Seferberlik çağrıları bu insanların yaşamına bir umut gibi dalıyor; o nefreti yeknesanlığı yaratan her şey gidiyor, yeni ve kanıksanmamış olan egemenliği ele geçiriyor. Hala inanılmaz görünen değişimler onları bekliyor. Değişim, ama nereye doğru -daha iyiye mi, daha kötüye mi? Daha iyiye elbette - 'olağan' koşullardan daha kötü görünen bir şey olabilir mi?[22]

İşçi hareketinin kargaşa içine düşmesinin yanısıra, bolşevikler Petersburg'ta kalabalık gruplar halinde tutuklanmaya başladılar. Temmuz gösterisinden sonra hükümet 1000'e yakın bolşeviği ele geçirdi ve şehirden uzaklaştırdı.[23] Eşanlı olarak, diğerlerinden daha asi görünen fabrika işçilerinin binlercesi askere alındı. Petersburg proleteryasının yaklaşık %40'ı seferberlik dolayısıyla askere alındı (bunun işçi sınıfı içinde yarattığı boşluk kırsal kesimden gelen yeni ve deneyimsiz işçilerle doldurulduğu).[24]

Savaşın ilk birkaç ayı boyunca işçi hareketi içinde belirleyici olan şey siyasi gevşeklikti. 1905 Devrimi'ni başlatmış olan 'Kanlı Pazar'ın onuncu yıldönümünde yalnızca 14 fabrika greve çıktı; greve katılan işçilerin sayısı 2.528 idi. 1 Mayıs günü sokağa dökülen işçilerin sayısı yalnızca 859 idi.[25] 1915 yılının ilk yarısı gerçekten tam bir sükunet içinde geçti. Ancak, Temmuz'la birlikte bir şeyler değişmeye başladı. Grevdeki işçilerin sayısı savaşa öngelen birkaç ay içindeki grevci işçilerin sayısıyla kıyaslandığında bir hayli düşük kalıyordu -17 fabrikadan 14.490 işçi ekonomik nedenlerle greve gitti; ortada tek bir siyasi grev bile yoktu.[26] Bununla birlikte, grevler olağanüstü keskindi. Grevcilerle polisler arasında Kostroma'da patlak veren şiddetli çatışmalar sırasında ölen ve yaralanan işçilerin sayısı 13 idi. Bu sayı, Ivanovo-Voznesensk'te 20-30 dolayındaydı. Çatışma haberleri Ağustos ve Eylül aylarında önemli siyasi grevlerin patlak vermesine yol açtı. Petrograd'ta 27.000 işçi fabrikalardaki Kazak muhafızların geri çekilmesi, sürgündeki 5 bolşevik milletvekilinin serbest bırakılması, özgür basın vb. talepleriyle Ağustos ayında greve çıktı. Eylül başlarında Petrograd'ta 64.000 işçi siyasi taleplerle sokağa döküldü. 1915 yılında toplam grev sayısı 928 olarak gerçekleşti. Bunların 715'i ekonomik nedenlerle yapılmıştı ve 383.587 işçiyi kapsıyordu; geri kalan 213 grevin niteliği siyasi idi ve

155.941 işçi bu grevlerde yer almıştı.[27]

1916'da mücadelede bir gevşeme yaşanmadı. 9 Ocak 1916'daki Kanlı Pazar kutlamalarına 53.000 işçi katıldı (bunların %85'i Petrograd'taki işçilerdi). 1916 yılı boyunca -özellikle ikinci yarısında- hem greve katılan işçilerin sayısında, hem de bunların siyasal niteliğinde bir artış gözlendi. 1916 yılında siyasi grevlere katılan işçilerin sayısı 280.943, ekonomik grevlere katılan işçilerin sayısı ise 221.136 idi. 1917 yılının Ocak ve Şubat aylarında mücadele yeni bir ivme kazandı. Yalnızca bu iki ay boyunca 256.253 işçi siyasi grevlere, 35.829 işçi ise ekonomik grevlere katıldı -yani greve çıkan işçilerin toplamının %88'i siyasi nedenlerle greve katılmıştı.[28]

Petrograd'ın savaş boyunca grev hareketinin başını çektiği tartışmaya yer bırakmayacak kadar açıktı.

	Siyasi grevler		Ekonomik grevler		Toplam	
	grev	işçi	grev	işçi	grev	işçi
Petrograd	256	348.118	242	167.860	498	515.978
Moskova	113	39.279	364	271.29	477	310.574
Rusya (toplam)	463	469.086	1.817	1.056.889	2.280	1.525.975[29]

Yukarıdaki rakamlar, savaş yıllarında siyasi grevlere katılmış işçilerin toplamının %74'ünün Petrograd'ta, %9'unun ise Moskova'da bulunduğunu gösteriyor (burada o sıralar Moskova'da Petersburg'tan daha çok sanayi işçisinin yaşadığını hatırlamak gerekir).

Savaş patlak verdiğinde sanayi işçilerinin %17'sinin askere alındığı ve başkentteki proleteryanın %40'ının sınıfa sonradan el-lemlenmiş görece deneyimsiz işçilerden oluştuğu hatırlanırsa, Petrograd proleteryasının dinamikliğindeki çarpıcılık daha iyi anlaşılır.[30]

Devrimci galeyan yükseliyor

Bakanlar Kurulu'nun oturumları, bize eski rejime karşı yükselen halk hareketiyle ilgili çok yararlı bilgiler veriyor. Söz konusu oturumlarda yapılan tartışmalar 1915 yılının ikinci yarısında işçiler arasında devrimci hareketin muazzam bir yükseliş kaydetmiş olduğunu belgeliyor. Nitekim, 11 Ağustos 1915 tarihli bir oturum sırasında, N. B. Şherbatov, Ivanovo-Voznesensk'te askerlerin ateş açmasının kaçınılmaz hale geldiği bazı ciddi karışıklıkların yaşanmış olduğundan

:ahsediyordu. Gerilim olağanüstü boyutla.laydı ve garnizonda ciddi bir güven bunalımı söz konusuydu. Açıl:n ateş sonucu on altı işçi ölmüş, otuzdan fazlası yaralanmıştı. Buna karşın galeyan hiç yatışmamıştı ve Şherbatov bu galeyanın diğer ıbrika bölgelerine de sıçramış olduğunu düşünüyordu.

Sanayi ve Ticaret Bakanı Prens E. N. Şakhovski, fabrika müfettişlerinden gelen raporlarda işçiler arasındaki ruh halinin çok tehlikeli boyutlara erişmiş olduğunun belirtildiğini söyledi. Küçücük bir kıvılcım yangının başlaması için yeterli olacaktı. Başbakan (Goremyikin), İçişleri Bakanı'ndan (Şherbatov) dört bir yanda yaşanan zorbalıkları kontrol altında tutmak için ne tür önlemler aldığını kendilerine anlatmasını istedi.

Şherbatov, koşullar elverdiği ölçüde görevinin gerektirdiği her adımı attığını söyledi. Kendisinden, kendilerine güven duyulmayan ve kalabalığa ateş açmayı reddedebilecekleri düşünülen askeri birlikleri kullanmadan gelişen devrimci hareketle başetmesinin beklendiğini söyleyerek yakınmada bulundu. Kolluk kuvvetlerinin safları her geçen gün değil her saat seyrelirken, Duma'da yapılan konuşmalar, gazetelerdeki gerçekdışı haberler, cephede alınan sonu gelmez yenilgiler, cephe gerisindeki birliklerde düzensizliğin hakim olduğu söylentileri her gün halkın sinirlerini gererken hiç kimse tüm Rusya'yı yalnızca polis gücüyle kontrol altında tutamazdı.[31]

Şakhovski, 2 Eylül 1915 tarihli oturumda şunları söyledi:

> Putilov fabrikasında ve metal fabrikalarında grevler başladı. Grevin görünüşteki gerekçesi şu: Sağlık sigortası kooperatiflerine seçilen temsilcilerin tutuklanması. Hareket derhal keskin bir karaktere büründü ve siyasi taleplere boyun eğilmesi durumu daha da karmaşık hale getirdi. Hemen şimdiden ilerisi düşünülerek birtakım önlemler alınmaz ise grev dalgasının daha da büyümesi beklenmelidir.
>
> Savaş Bakanı) A. A. Polivanov: Genel durumda köklü değişikliklerin olmaması halinde gelecek hakkında iyimser düşünceler beslemenin güç olacağını söylemek isterim. Putilov fabrikasındaki huzursuzluk (ki işçi hareketinin düzeyini bu fabrika belirliyor) Duma'nın tatile girmesini protesto etmeye yönelik bir genel grevin başlangıcını teşkil ediyor. Herkes, Duma'nın tatile girmesinin

ardından olağanüstü olayların yaşanması olasılığını dikkate alması gerekir.

I. L. Goremyikin: Bütün bunlar gözdağı verme çabasından başka bir şey değil. Hiçbir şey olmayacak.

Prens N. B. Şherbatov: Ekselanslarının sözünü ettiği silah kullanımına ilişkin polis teşkilatı'na şu ana kadar hiçbir bilgi ulaşmadı. Ancak, ajanlarımızın hepsi şu konuda hemfikir görünüyorlar: İşçi hareketi devletin güvenliğini tehdit eder boyutlarda gelişecek. Bu durumdan hareketle, Polis teşkilatı askeri otoritelerden bir dizi tutuklamalara girişmesini talep etti. İşçiler -ki Putilov fabrikasında polisle çatışmaya girecek kadar ileri gitmişlerdir- arasındaki huzursuzlukların nedenine gelince; dile getirilen talepler şunlar: Duma'nın tatil edilmemesi, sol fraksiyonun tutuklu beş vekilinin serbest bırakılması, ücretlerin yüzde on beş oranında arttırılması vs. Hiç kuşkusuz, bütün bunlar işçilerin yeraltı faaliyetinde bulunan liderlerinin gerçek amaçlarını gizlemek için öne çıkarılan bahaneler; bunların gerçek amaçları cephedeki talihsizliklerden ve içeride yaşanan bunalımdan yararlanmak, toplumsal bir devrim girişiminde bulunmak ve iktidarı gaspetmek.[32]

2 Eylül 1915'te Şherbatov Moskova'daki durumu çarpıcı ifadelerle tanımladı:

İşçiler, ve bir bütün olarak halk bir tür çılgınlığa tutulmuş durumda ve barut fıçısını andırıyor. Kargaşalıkların bir bomba gibi patlaması her an beklenebilir. Durum bu olduğu halde, Moskova'daki otoriteler fiili bir güce sahip değiller. Burada 800 kişilik bir ihtiyat taburu var; ancak, bunların yarısı Kremlin'de nöbet tuttuğu için elde mevcut asker sayısı gerçekte 400. Bundan başka bir Kazak süvari bölüğü ile şehrin varoşlarına yerleştirilmiş iki milis bölüğü var. Bütün bu birlikler güvenilir olmaktan uzaklar; bunlara kitlelere karşı harekete geçme emri vermek çok güç olacaktır. Şehrin kırsal kesimlerinde hiç asker yok. Hem merkezdeki hem de şehrin dış mahallelerindeki polisler sayıca kendilerine verilecek görevleri yerine getiremeyecek kadar yetersiz durumdalar. Ayrıca, Moskova'da tedavi altında bulunan 30.000 kadar askerin varlığından söz etmeliyim. Bunlar serseri çeteleri gibi davranı-

yorlar; skandallar yaratarak, polislerle çatışmalara girerek (ki kısa süre önce bir polis bunlar tarafından öldürüldü), tutukluları serbest bırakarak disiplin kurallarını ayak altına alıyorlar. Ciddi bir karışıklık anında bunların kütle olarak kalabalığın saflarına geçeceklerinden şüphemiz olmamalı. İçişleri Bakanı olarak bana bu koşullarda ne yapmamı önerirsiniz?[33]

Silahlı kuvvetler, rejime karşı yönelmiş halk muhalefetinin etkisinden bağışık kalmadı. Bunlar arasındaki devrimci hararetin varlığı daha 1915 yılında açık seçik hissediliyordu. İçişleri Bakanı A. Khvostov, Bakanlar Kurulu Başkanı I. L. Goremyikin'e gönderdiği 15 Kasım 1915 tarihli mektubunda, bakanlığa bağlı ajanların son zamanlarda Baltık donanmasının çeşitli gemilerinde gözlenen huzursuzlukla ilgili olarak kendisine ulaştırılmış bilgileri aktarıyordu. Bakan, devrimci unsurların Baltık filosunda yaşanan huzursuzlukları istismar etmek, hoşnutsuzluğu ordunun ve donanmanın tabanına doğru yaymak için ellerinden gelen çabayı göstermelerinin son derece doğal olduğunu söylüyordu.

Bu unsurların yürüttükleri propaganda, savaşın yalnızca kapitalistlerin çıkarları için yürütüldüğü, bu savaşın ne Rus ne de Alman halkının yararına olduğu iddiası üzerine inşa edilmişti. Bunlar cahil askerlere şunları anlatıyorlardı: Zaferi hangi taraf kazanırsa kazansın, tüm ülkelerin sosyalistleri ve toplumdaki diğer tüm sınıflar savaşan ülkelerin hükümetlerine karşı yürütülen mücadeleye katılmadıkları, kendi hükümetlerini teslim olmaya zorlamadıkları sürece askeri bir zafer halkın durumunda hiçbir iyileşme yaratmaz; halkın yararına olacak yegane şey, askeri bakımdan ne sonuç yarattığına aldırmadan bu savaşı mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde sona erdirmektir; bu yüzden, grevlerle ve kitlesel ayaklanmalarla savaş gereçleri üretimini engellemek için elden gelen çabayı göstermek gerekir.[34]

Bundan sonra, Baltık donanmasının çeşitli gemilerinde yaşanmış bir dizi denizci ayaklanmasından söz ediliyordu. Aşağıda aktarılmış olan bu ayaklanmalardan yalnızca biri:

> Galeyanı andıran bu genel hareketliliğe katkıda bulunan nedenlerden birisini şu şekilde açıklamak gerekir: Bazı komutanların

ve astsubayların askerlerin ihtiyaçlarına, onların yaşam koşullarının iyileştirilmesi hususuna kayıtsız kalmaları sözünü ettiğimiz nedenlerden biridir. Yaygın olarak anlatılan olaylardan biri şu: Bir keresinde denizcilere bozulmuş, kurtlanmış etle pişirilmiş lahana çorbası veriliyor. Bu durum denizciler arasında büyük hoşnutsuzluk yaratıyor ve homurdanmalara neden oluyor. Benzer olaylar Imperator Pavel I adlı savaş gemisi ile Rossia kruvazöründe isyanların patlak vermesine yol açıyor. Adı geçen kruvazörün kamarasında toplanan gemiciler kendilerine daha iyi yiyecekler verilmesi, insanca muamelede bulunulması, Alman ismi taşıyan tüm subayların görevden alınması için bağırıp çağırmaya başlıyorlar. Olay yerine gelen Tuğamiral Kourosh tabancasını çıkarıp bu isyan hareketinin liderlerinin teslim olmasını, harekete derhal son verilmesini emrediyor ve aksi taktirde herkesi tek tek vuracağı tehdidinde bulunuyor; fakat, daha önceki olaylarda olduğu gibi, denizciler sert bir karşılık vererek şimdiki durumun 1905'ten farklı olduğunu, denizcilerin çok şey öğrendiklerini ve eskiden olduğunun aksine onları kolayca korkutmanın artık mümkün olmadığını söylüyorlar ve Tuğamiral'i silahını ateşlemesine fırsat vermeden kendisini yakalayıp denize atmakla tehdit ediyorlar.[35]

Huzursuzluk donanmayla sınırlı kalmadı ve Gangut savaş gemisinde patlak veren isyanın ardından yaşanan bir kitle eylemiyle sarsılan Kronştad garnizonunu da etkiledi. Sonuçta gemideki doksan beş denizci tutuklanarak Reval kasabasına gönderildi.

Kruvazörlerden ve muhriplerden oluşan bir filo Reval kasabasına sevk edilen isyancı askerlerin bulunduğu gemiye eşlik etmekle görevlendirildi. Ancak Ruric adlı geminin personeli arkadaşlarının cezaevine gönderilmesi işine yarımcı olmayı reddetti.

Bu konudaki yazılı belgelerden birine göre, Gangut gemisindeki olaylar Baltık donanmasının ve sahil koruma birliklerinin tümünde büyük heyecan yarattı, askerler arasında tutuklu denizcilerin kurtarılması gerektiği konusunda hararetli tartışmalara yol açtı. Tüm gemilerde, tayfaların geceledikleri bölümlerde resmi olarak ilan edilecek taleplerin yerine getirilmesi, aksi taktirde genel grev ilan edileceği yolunda kararlar alındı. Tutuklu denizciler mahkemeye çıkarılır ve suçlu bulunurlarsa grev tehditi kış gelmeden önce hayata

geçirilecek, askerlere karşı uygulanacak baskıcı önlemlere sistematik ayaklanmalarla karşılık verilecekti. Benzeri bir propaganda faaliyeti yalnızca donanmanın rütbesiz kesimleri arasında değil, bunun yanısıra deniz kuvvetleri otoritelerine karşı birleşik protesto eylemlerine katılma hakkına sahip olduklarını ileri süren Kronştad garnizonuna bağlı kara birlikleri arasında da yayılıyordu.[36]

Bakanlar Kurulu'nun oturumlarında vatanseverliğin gerilemesine ilişkin kaygı ve yakınmalar giderek daha sık işitilir oldu. Nitekim, 4 Ağustos 1914'te, Savaş Bakanı A. A. Polivanov şunları söylüyordu: "Artık bütün umudumu geçit vermeyen bölgelere, ilerlemeyi büyük ölçüde güçleştiren çamura ve Kutsal Rusa'nın efendisi St. Nicholas'ın merhametine bağladım."[37]

Bakan, giriştikleri seferberliklerin başarı oranının her seferinde daha da azaldığına dikkati çekiyordu. Sahte belgelerle askerlik görevini yapmış gibi gösterenlerin sayısı çok artmıştı ve polis bunlarla başa çıkmakta yetersiz kalıyordu. İnsanlar ormanlarda, tarlalarda gizleniyorlardı. Bakanlardan Grigoroviç, bu işlerden Almanların sorumlu olduklarını ileri sürdü. Şherbatov, Bakanlar Kurulu'na ajitatörlerin huzursuzluğu ve karışıklıkları tırmandırmak için her sorunu istismar ettiklerini bildirdi. Ajitasyon giderek anti-militarist, hatta açıkça yenilgicilik yanlısı bir niteliğe bürünmekteydi. Bunun doğrudan etkisi askerlerin kitlesel teslim oluşlarında görülebilirdi.[38]

Bolşevik örgüt

Savaşın patlak vermesinin öngörülmesiyle, parti örgütünün merkezi rollerinden biri -özellikle Petersburg'ta- partinin Duma'daki milletvekilleri tarafından yerine getiriliyordu. Duma'nın Petersburg bolşevik vekillerinden Badaev şunları yazıyordu: "Duma'nın (bolşevik - ç.n.) fraksiyonunun tutuklanmasıyla birlikte devrimci çalışmanın son kökleri de sökülmüş oldu; böylece Parti'nin Rusya'daki temel ve merkezi yapısı yıkıma uğradı."[39]

Hükümet, bolşevik milletvekillerinin işçi hareketi açısından taşıdığı önemin farkındaydı. Goremyikin'in Bakanlar Kurulu'nun 26 Ağustos 1915 günkü toplantısında söylediği gibi, 'işçi liderleri açısından sorun, Duma'nın beş üyesinin tutuklanmasıyla birlikte örgütsüz kalmış olmaları' idi.[40]

Savaşın başlangıcı partinin polis ajanlarının iyiden iyiye nüfuz

etmiş oldukları Petersburg Komitesi'nin dağılışına da karşılık düştü. Komitenin Temmuz 1914'deki üyeleri şunlardı: V. Schmidt, Fedotov, Antipov, Nikolai Logov, Şurkanov, Ignatev ve Levtski (bunlardan son üçü polis ajanı idi).[41]

Okhrana, (gençlik içinde belirgin bir hoşnutsuzluğun varolduğunu belirtmekle birlikte) savaşın komiteyi tamamen çökertmiş olduğundan başlangıçta son derece emindi; ancak çok geçmeden faaliyet belirtilerinin sürdüğünü gördü.[42] Başta, 1914 yılının ikinci yarısında, gelen raporlar partinin Petrograd örgütünün ağır bir darbe aldığına işaret ediyordu. Örgütün özenle inşa edilmiş yapısı bütünüyle çökmüş durumdaydı. *Okhrana*'nın Aralık 1914 tarihli bir raporunda partinin bölge örgütlerinin normal işlevlerini yerine getirmiş durumda oldukları, gizli parti çalışmasının fabrika çevreleri ve önemsiz profesyonel gruplar biçiminde düzensiz olarak ve -üyeleri ileri, 'bilinçli' metal işçilerinden oluşan Vyborg başta gelmek üzere- yalnızca belli bölgelerde yürütülebildiği belirtiliyordu.[43]

Ne var ki, polis baskınları Petrograd örgütünün varlığına son vermeye yetmedi. Her bir polis baskınıyla bir kez daha çöken Petersburg Komitesi, birkaç ay içinde kendisini yeniden yaratabildi. Henüz daha 1915 yılı başlarında yeni bir komite faaliyet halindeydi ve bir bütün olarak Rusya'daki bolşeviklerin liderliği görevini üstlenerek parti güçlerini kendi etrafında toplamaya başlanıştı.Çeşitli bölgeler bu komiteyle ilişkiye geçtiler; diğer faaliyet alanlarına el atılmaya başlandı (*Voprosy Strakhovaniya* gazetesinin yayımlanmasına yeniden başlanması gibi). Nisan 1915'de *Sotsial-Demokrat*'ta yayımlanan ve gelişmelerle ilgili bilgiler aktaran bir makale işlerin bir hayli iyi gittiğini bildiriyor, her bir temsilcinin 200 işçiyi temsil ettiği komitenin Petersburg'un tüm bölgelerini kapsadığını ileri sürüyordu: "İşçiler Petersburg Komitesi'nin çalışmalarından son derece hoşnutlar. Parti çevrelerine doğru büyük bir akın var; henüz yeterince lider yok, fakat çeşitli şehirlerle ilişkiler söz konusu."[44]

Temmuz 1915'de Oranienbaum'da bir konferans toplandı. Konferansta hazır bulunan 50 kişi tüm sosyal demokrat hizipleri ve sosyalist devrimcileri temsil ediyorlardı. Konferansta verilen rakamlara göre, Petrograd'ta bolşevikler 1.200, menşevikler 200 ve 'birleşikçiler' (Mezhraiontsy*) olarak anılan grup 60-80 üyeye sahipti.[45]

. Eylül 1915'le birlikte komiteyle ilişki kuran bölgelerin sayısı

daha da arttı. *Sotsial-Demokrat*'ta yayımlanan bir mektup şu bölgelerin Petersburg Komitesi'nde temsil edildiklerini bildiriyordu: Vyborg bölgesi, Narva bölgesi, Birinci Gorodskoy bölgesi, Neva bölgesi, Petersburg bölgesi, Vasileostrov bölgesi. Moskova bölgesi ile İkinci Gorodskoy bölgesi örgütlenme sürecindeydiler. Ayrıca, Komite ile Petrograd'tan çeşitli uzaklıklarda bulunan Kolpino, Sestroretski, Peterhoff arasında bazı bağlar kurulmuştu. Taşra vilayetleriyle olan ilişkiler de iyi görünüyordu; Avrupa Rusyası'nın her yanından direktif, yayın, bilgi talebinde bulunan mesajlar geliyordu.[46]

Petersburg Komitesi ayrıca Kronştad, Helsingfors ve diğer yerlerle Baltık donanmasındaki gemilerde kurulu bulunan bolşevik örgütler üzerinde nihai otoriteye sahip bir organdı. Komite, tek tek grupların birlikte faaliyet yürütmeleri için gerekli olan merkezi yeraltı çalışmasını örgütlüyor, denizcilere gerekli yayınları ulaştırıyor ve bunlara kendi yayınlarını çıkarmak için gereksindikleri araç gereçleri temin ediyordu.

Komite, 1915 yılının ilk aylarında Moskova örgütünün inşasına yardımcı olmaları, bir bolşevik konferans için hazırlık yapmaları ve gerekli ilişkileri kurmaları için bazı üyelerini Moskova'ya gönderdi. Komite, bildirilerin ve diğer yayınların çok daha uzak bölgelere de ulaştırılabileceğini ummuştu, ancak bu tür dökümanların ulaştırılabildiği yer esas olarak Moskova oldu.

Petersburg bolşeviklerinin basım konusundaki olanakları gerçekten etkileyiciydi. 1914 yılının Temmuz ayı sonuyla Şubat Devrimi arasında kalan zaman dilimi içinde dağıtım alanı 500.000 kişiyi bulan 160'ın üzerinde bildiri yayımladılar -yani, ortalama olarak her ay 5 bildiri yayımlanıyor ve her bildiri 1.000'e yakın basılıyordu. Bu gerçekten büyük bir başarıydı.[47]

Kasım'a doğru okhrana tutuklamalara yeniden başladı. Bununla birlikte parti varlığını göreli bir başarıyla devam ettirdi. Aralık ayında tutuklamalar yoğunlaştı. Pek çok komite üyesi tutuklandı; bağlarını bir kez daha yitiren bölge örgütleri ciddi yaralar aldılar. Uygun bir merkez yeniden inşa edilene kadar faaliyeti devam ettirmeye çalışmak ve yönlendirmek üzere Vasilevski Adası'nda bir üs oluşturuldu. 1916 yılının ilk aylarıyla birlikte yaraların sarılmaya başlandığına ilişkin güçlü belirtiler görülmeye başlandı; okhrana da bunun farkındaydı.[48] Bolşevikler, sayıca ne denli az olurlarsa olsunlar, ko-

mitelerini yenileyebilmeleri için gerekli olan temel örgütsel yeteneklere kesinlikle sahiplerdi.

Ne var ki, 1916 yılı 1 Mayısı'nın öngününde Petersburg Komitesi polis operasyonu sonucu bir kez daha çöktü; okhrana bununla ilgili olarak şunları yazıyordu:

> "Petersburg Komitesi'nin faaliyeti geçici bir süre için bütünüyle durduruldu, bağlantıları koptu; fakat bu, daha önceleri de olduğu gibi, parti faaliyetini yeniden yerleştirmek, yeni bir öncü *kollektiv* yaratmak ve yayın faaliyeti için araç gereç temin etmek için yeni girişimlerde bulunulmasını engelleyemedi."[49]

Haziran 1916'da bir polis ajanı Petrograd'taki bolşeviklerin sayısının 2.000 olduğunu bildiriyordu. Bu sayı, fabrikalardaki örgütlenmelerin gelişmesi ve bunlar arasındaki ilişkilerin pekişmesiyle birlikte Temmuz ve Ağustos aylarında daha da büyüdü. Okhrana, bolşeviklerin Petersburg Komitesi'ni 'toplumsal barış ve devletin düzeni açısından oldukça ciddi ve tehlikeli' bir oluşum olarak görüyordu.[50] Bu korku, polisin 20 Temmuz gecesi bir dizi tutuklamaya girişmesine neden oldu; fakat bu operasyon da öncekiler gibi örgüte kalıcı bir darbe vurmaya yetmedi.[51]

Ekim 1916'da, Komite'nin başkentteki parti çalışmasıyla ilgili olarak yurtdışındaki Merkez Komitesi'ne gönderdiği ayrıntılı bir mektupta, fabrikalardaki grupların -çoğu zaman Petersburg Komitesi'nin doğrudan yardımı olmaksızın- nasıl kuruldukları, nasıl birbirleriyle ilişki kurmaya çalıştıkları anlatılıyor. Son günlerde Komite şu şehirlerle ilişki içindeydi: Moskova, Ivano... znesenski, Karkov, Ekaterinoslav, Nijni Novgorod, Sormovo, Samara, ..., Çaritsin, Perm, Ekaterinburg, Reval, Narva, Tver ve Tula. Bu listeden de anlaşıldığı gibi, Komite faaliyetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırma ihtiyacındaydı. Ek olarak, yerel garnizonlarla Finlandiya garnizonundaki askerler ve denizciler komiteyle ilişki kurmanın yollarını araştırmaya başlanmışlardı. Birkaç gün kadar önce bir asker gelip kendilerini bulmuş ve yayın istemişti; böylece cepheyle sürekli ilişki kurabilmek için bir olanak doğmuştu.[52]

Parti üyeliği yavaş ama sağlam bir şekilde artmaya devam etti; Şliapnikov'a göre, 1916 sonu itibarıyla Petrograd'ta 3.000'e yakın

parti üyesi vardı[53], bunların 500 kadarı başkentin en güçlü bolşevik örgütünün yaratıldığı işçi bölgesi Vyborg'ta bulunuyordu -Vyborg bu ayrıcalıklı konumunu Şubat Devrimi'ne kadar ve sonrasında da sürdürecekti.

Petersburg Komitesi genellikle parti merkezi olarak faaliyet yürüttü. Savaş döneminin büyük bölümünde, Kasım 1914'ten 1915 sonbaharına, ve 1916 ilkbaharından aynı yılın sonbaharına kadar partinin bir Rusya Bürosu olmamıştı.[54]

Polis operasyonları komiteyi tekrar tekrar dağıttı. Partili öncü işçilerden bazıları 9, 10, 18 ve 19 Aralık 1916 günlerinde tutuklandılar. Daha sonra, 2 Ocak 1917'de tüm komite üyeleri tutuklandı. Yeniden inşa edilen komite 25 Şubat'ta, devrimden üç gün önce ağır kayıplara uğradı. Bunun üzerine Vyborg Bölge Komitesi tekrar öne çıkarak Petrograd'taki önderliği kendi üstüne aldı.

Vyborg Bölge Komitesi her zaman diğer bölge örgütlerinden daha büyük kaynaklara sahip oldu; bunun nedeni, Vyborg'taki fabrikalarda kalifiye olup daha yüksek ücret alan işçilerin oranının daha yüksek olmasıydı. Bölgenin Finlandiya demiryoluyla Petrograd'ın banliyölerine yakın olması, Petrograd'a girmesine izin verilmeyen pek çok insanın b[illegible]arda barınabilmesine olanak tanıyor, teksir makinesi vb. araç gereç burada saklanabiliyordu. Shliapnikov ve Rusya Bürosu'nun burada üs kurmuş olmasının nedeni esas olarak buydu.[55]

Petersburg Komitesi'nin zayıflığına karşın, bolşeviklerin konumu diğer devrimci eğilimlerden daha iyi durumdaydı. Şliapnikov'a göre, fiili olarak tüm Rusya genelinde örgütlenmeye sahip olanlar yalnızca bolşeviklerdi. Partinin bu dönemde sahip olduğu üyelerin sayısına ilişkin yapılmış çeşitli tahminler var. 1922 yılında yapılmış bir sayım, 1922 yılında parti üyelerinden 10.483'ünün Şubat Devrimi öncesinde de parti üyesi olduklarını, bunların 2.028'inin Moskova'da, 817'sinin Petrograd'ta yerleşik olduğunu gösteriyor. Ne var ki, bu tahmin 1917 Devrimi ile iç savaş sırasında ölenleri dikkate almıyor; bunu da hesaba katarak yapılan bir tahmin söz konusu rakamın 23.600 dolayında olduğunu belirtiyor.[56]

Savaş sırasında geniş askeri birlikler Petrograd'taki garnizonlarda toplanmışlardı. Komite, vatana ihanet suçlamasıyla verilen çok sert cezalar çalışmanın önünde çok ciddi bir engel oluşturmasına

karşın, propaganda faaliyetini askerler arasında da yürütme amacındaydı. Ajitasyon faaliyetinin bu alanıyla ilgili olarak, Petersburg Komitesi'ne bağlı askeri bir komisyon zaman zaman faaliyet yürüttü. Şubat Devrimi yakınlaşıp işçilerin silahlandırılması sorunu yakıcılaştıkça bu komisyonun varlığı önem kazanmaya başladı. 1915 ilkbaharında Komite'nin ilk Askeri Örgütü kuruldu. Askeri Örgüt başkentteki alaylarla, Kronştad, Helsingfors, Sveaborg'taki denizci ve karacı askerlerle, kuzey cephesindeki askerlerle bağlantılar kurdu. Ancak, örgüt kısa bir süre sonra polisin giriştiği tutuklamalar sonucu çöktü.[57]

Sonraları, Baltık donanmasındaki denizcilerle bağlantı kurmak gibi nazik bir görevin bir polis ajanı olan Şurkanov'a verilmiş olması nedeniyle böylesine yıkıcı bir darbe alındığı ortaya çıktı.[58] Dolayısıyla, okhrana, isim ve adresler de dahil olmak üzere bolşeviklerin Kronştad'ta yürüttükleri çalışmanın tüm ayrıntılarından haberdardı. Böylece, Petersburg Komitesi altındaki Askeri Örgüt Şubat Devrimi sonrasına kadar hiçbir toplantı düzenlemedi.

Savaş boyunca, Rusya'daki bolşevikler polis sızmalarının ve polis operasyonlarının yanısıra şu zaafların sıkıntısını yaşadılar: (1) aydınlardan yoksunluk ve (2) mali olanaksızlıklar. Eski bir bolşevik, 1915 yılı başlarında savaşa karşı bir bildirinin yazılması işi sırasında ne tür güçlüklerle karşılaşmış olduğunu anlatır. Bu bolşevik, böyle bir bildiriyi kaleme aldırabilmek için faaliyet yürüttüğü Moskova'daki aydınların yardımına başvurur. Oysa bunların pek çoğu savaşı desteklemektedir; diğer birkaçı ise yardım etmekten korkarlar. Sonunda oturup kendisi bir taslak hazırlar; diğer işçilerle birlikte taslak metne çeki düzen verebilmek için çok uğraşmalarına karşın metindeki bazı ifadeler hala Rusça'ya benzememektedir (muhtemelen bunlar Latviya dilinden ifadelerdi.) Metin büyük ölçüde Almanların elinden çıkmış bir bildiri gibi görünmektedir. Metin üzerinde gerekli düzeltmeleri yapacak bir insan bulamazlar. Metin devrimci yenilgicilik tavrını savunmaktadır ve yardımlarına başvurdukları aydınlar metnin içeriğiyle hemfikir olmadıklarını söylerler. Nihayet, metindeki tüm gramer hatalarını göze alarak metni o haliyle basarlar.[59]

Saratov'da da benzeri bir sorun vardı. 1915 yılı sonlarında Saratov'daki fabrikaların hemen her birinde 10-20 kişiden oluşan bolşevik hücreler vardı. Bunlar başlangıçta aktif üyeler tarafından ön-

derlik edilmekten hoşnutlardı, fakat sonraları daha yetkin propagandacılar istemeye başladılar. Aydınların yokluğu varlığını her zaman hissettiren bir sorun olarak kaldı.[60]

Shliapnikov, savaş boyunca aydınların yasadışı faaliyetten sakınmalarından ve savaşla bağlantılı çeşitli kurumlarda etkinlik göstermelerinden tekrar tekrar yakındı.[61]

İşçi kadroların partide yok denecek kadar az sayıda aydın olmasına, aydınlardan bir yardım görmemelerine ve hatta yurtdışındaki Lenin'le bir bağları olmamalarına rağmen devrimci yenilgicilik perspektifini benimsemeleri onların sağduyusuna işaret eden övgüye değer bir başarıydı. Örneğin, bir grup Latviyalı işçi Lenin'in bu konudaki tezlerinden haberdar olmadıkları ve aralarında hiçbir teorisyen bulunmadığı halde emperyalist savaşın bir iç savaşa dönüştürülmesi gerektiği sonucuna varmıştı.[62]

Aydınların yokluğuna eşlik eden derin bir mali sorun partinin açmazlarını daha da derinleştiriyordu. Nitekim, Şliapnikov, savaş patlak verdiği zaman Petersburg'a parti yayınları ulaştırmak için gerekli bağlantıları kurabildiğini, ancak parasızlık yüzünden bu bağlantıları kalıcılaştıramadığını anlatır. Petersburg Komitesi gereksinilen aylık 300-500 rublelik parayı temin edemiyordu.[63] Şliapnikov bu durumdan acı acı yakınarak şunları söyler: "Eğer her ay 500 ruble kadar parayı bulabilmiş olsaydım Rusya'yı parti yayınlarıyla doldururdum."[64]

Büro, taşra vilayetlerine adam gönderecek güçten yoksun durumdaydı; bir kişiyi belli bir bölgede bir ay kadar bile tutamıyorlardı ve düzensiz, rastlantısal ziyaretlerle kurulan ilişkilerle yetinmek zorunda kalıyorlardı.[65] Petersburg Komitesi'nin 1 Mayıs ile 1 Aralık tarihleri arasında kalan zaman dilimi içindeki toplam geliri 2417,79 rubleden ibaretti -yedi ay boyunca yalnızca 242 İngiliz sterlini![66]

Dönemin parti üyelerinin anıları okunurken, Bolşevik Parti'nin gerçek durumuyla stalinist tarihçilerin ve stalinizm savunucularının yarattıkları tablo arasındaki fark derhal açık biçimde görülüyor. Bolşevik Parti merkezileşmiş, iyi yönetilen birleşik bir partiye benzemiyordu. Gerçekte, Bolşevik Parti bazıları gevşek bir bütün oluşturan, ancak çoğunluğu birbirleriyle ve yurtdışında bulunan Lenin'le bağlantıları kesilmiş çok sayıda küçük gruptan oluşuyordu. Yerel komitelerin her biri siyasi faaliyette bulunma konusunda kendi başına bir

yetenek geliştirmek zorundaydı; sözünü ettiğimiz bu yetenek devrim aylarında oldukça belirleyici bir öneme sahip olacaktı.

Bolşevizmin etkisinin artması

Savaş boyunca işçi sınıfının aktivitesinin yükseltilmesinde bolşevikler merkezi bir rol oynadılar. Nitekim, o günlerin bir polis raporu kitlelerin ruh halindeki değişimin nedenini 'leninistler'in faaliyetleriyle açıklamıştır. Söz konusu raporda, başkentte doruğuna çıkan (leninist -ç.n.) ajitasyonun yerel fabrikalarda ve atölyeyerde gizli hücrelerin oluşturulmasına, izinsiz toplantılarla kısmi grevlerin düzenlenmesine yol açmış olduğu belirtilmiştir. Putilov fabrikası işçileri 1915 yılının Ağustos ayı sonlarında fabrika yönetiminden bir dizi ekonomik ve siyasi talepte bulundular. İşçilerin siyasi talepleri şunlardı: Duma'nın tutuklandıktan sonra Şubat 1915'de Sibirya'ya yollanmış olan beş bolşevik vekilinin serbest bırakılması; evrensel oy hakkının tanınması; özgür basın; Devlet Duması'nın oturumlarının uzatılması. Rapora göre, bu talepler işi yavaşlatma eylemiyle destekleniyordu.[67]

Daha önce de söz ettiğimiz gibi, 1905 Devrimi'nin 9 Ocak 1916'daki yıldönümünde Petersburg'ta 100.000 işçi greve çıktı. Bu grevlere öncülük eden Vyborg bölgesi idi. Kamyonlara bindirilmiş askerlerin işçileri 'Hurra!' bağrışlarıyla selamladıkları gösteriler vardı. Ancak, genel olarak askerlerin kışlalarından dışarı çıkmalarına izin verilmedi; kışla ve telefon santrallerindeki muhafızların sayısı artırıldı. Kışlalarda kalan askerler, göreve çıkan askerlere işçilere ateş açma emri verilmesi halinde bu emre uymamaları gerektiğini söylüyorlardı. Ertesi gün gösteriler yinelendi; Vyborg bölgesinde akşam saat 6 sıralarında işçilerle kızıl bayraklar taşıyan askerler birleşik bir gösteri yaptılar. 9 Ocak gününe kadar geçen zaman içinde tutuklananların sayısı 600'ü bulmuştu.[68]

Şubat'ta Putilov işletmelerinde yeni bir grev dalgası yaşandı; bu grevi üç günlük bir lokavt izledi. İşçiler, ücretlerde yüzde 70'lik bir artış yapılması talebine siyasi talepler de eklediler; 'Kahrolsun Romanov hanedanı!', 'Kahrolsun savaş!' sloganları işçilerin attığı siyasi sloganlar arasındaydı.

Bir polis raporu, Putilov işletmelerindeki grevcilerin taleplerinin ekonomik taleplerden siyasi taleplere dönüşmesinden 'leninist-

ler'in sorumlu olduklarını belirtir:

> Grevin nedenlerinin salt ekonomik olduğu, muhtemelen sonuna kadar böyle kalacağı ve devrimci unsurun bu greve bulaşmayacağı çok açıktı.
> Kendisini 'Sosyal Demokrat İşçi Partisi Petersburg Komitesi' olarak isimlendiren öncü 'leninist' grup çalışan kitlelerin şu andaki ekonomik eylemini zamansız buluyor ve işçilerin güç ekonomik koşullarından duydukları hoşnutsuzluğu tek tek işletmelerde ve örgütsüz bir şekilde dile getirmelerine karşı çıkıyor. Grup, büyük toplumsal hareketleri kendi amaçları için kullanmakta her zaman çok uyanık davranan yeraltındaki liderlerine olan bağlılığını sürdürüyor. Bu örgüt, Putilov işçilerinin bugünkü grevininden sosyal demokrasinin nihai hedefini yakınlaştırmak için yararlandı.[69]

Lenin ve Zinovyev, haklı bir gururla Ağustos 1915'de şunları yazıyorlardı:

> Genel olarak, Rus işçi sınıfı şovenizmden bağışık olduğunu kanıtlamış bulunuyor.
> Bu, açıklamasını ülkedeki devrimci durumda ve Rus proleteryasının genel yaşam koşullarında buluyor.
> 1912-14 yılları Rusya'da yeni ve büyük bir devrimci yükselişin başlangıcına işaret etti. Bir kez daha, dünyanın benzerini görmediği büyük bir grev hareketine tanık olduk. 1913 yılında kitlesel devrimci grev hareketine katılanların sayısı, en kötü tahminle, 1.5 milyon kadardı; bu rakam 1914'te 1905 yılındaki düzeyine yaklaşarak 2 milyona yükseldi. İlk barikat savaşları St. Petersburg'ta, savaşın öngününde yaşandı.
> Yeraltındaki Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi Enternasyonal'e olan görevini yerine getirmiştir. Parti, elindeki enternasyonalizm bayrağını tereddüte düşmeden dalgalandırmaya devam etmiştir.[70]

Savaş Sanayii Komiteleri

Bolşevikler, savaş karşıtı siyasi etkinliklerini sürdürmede son dere-

ce becerikliydiler. Öylesine ki, Savaş Sanayii Komiteleri gibi tavizsiz karşı çıktıkları yasal kurumlardan bile propaganda faaliyetlerini sürdürmek, kendi nüfuzlarını ve örgütlerini inşa etmek için yararlandılar.

Savaş patlak verdiği zaman, büyük burjuvazinin temsilciliğini yapan Oktobrist Parti (bu parti, Çar'ın 17 Ekim (October) 1905 tarihindeki fermanla Rusya'ya bahşettiği göstermelik anayasayı kendisine esas aldığı için bu isimle anılıyordu) üyesi olan sanayici A. I. Guçkov, üretimin ve özellikle savaş gereçleri üretiminin artırılmasına yardımcı olacağı düşüncesiyle bazı komiteler oluşturulması fikrini ortaya atmıştı. Amaç, işçi temsilcilerinin işyeri yönetimiyle işbirliği yapmasını sağlamaktı. Menşevikler bu komitelere katılma yanlısı bir tutum takınırlarken bolşevikler komitelere karşı çıktılar.

Seçim-öncesi tartışma ve kampanyalara -bazı bakanlar bunun işçi liderlerinin seçim bahanesiyle[71] ajitasyon faaliyetinde bulunmasına fırsat vermek anlamına geleceğini söylemelerine rağmen- izin verildi; yalnızca bazı yerlerde toplantılara katılanların sayısını düşük tutmak için bazı girişimlere bulunulduğu gözlendi. Değişik siyasetlerin izleyicisi olan bütün sol eğilimli gruplar, savaşın başlangıcından beri ilk defa düzenlenen ve tüm işçilere açık olan bu yasal toplantılara katıldılar.

Petersburg bolşevikleri, neden Savaş Sanayii Komiteleri seçimlerine ve komitelerin herhangi bir etkinliğine katılmak istemediklerini tutarlı bir şeklide açıklayabilmek için bu toplantı ve tartışmalardan sonuna kadar yararlandılar. Bu konuda yürüttükleri etkinlikler ve propaganda faaliyeti, çeşitli bildirilerin hazırlandığı, komite üyelerinin kitlelerinin karşısına çıkıp bolşeviklerin kararlarını pek çok fabrikadan işçiye anlatma fırsatını buldukları önemli bir kampanyaya dönüştü. Bolşeviklerin kendilerini böylesine açık bir biçimde ifade edebildikleri ortamlar savaş boyunca pek yaşanmadı -genellikle düşüncelerini açıklamaları işçilere ulaştırabildikleri bildirilerle mümkün oluyordu; esas olarak başarılı olarak değerlendirdikleri Savaş Sanayii Komiteleri sırasındaki kampanyaları yürüttükleri etkinlikte zirve noktası olarak kaldı.

Savaş Sanayii Komiteleri seçimi iki aşamalı olarak yapıldı. Birinci aşamada, 500 ya da daha çok işçi barındıran her fabrikada her 1000 çalışanı temsilen bir delege seçildi. İkinci aşamada ise, bu de-

legeler kendilerini Savaş Sanayii Komiteleri'nde temsil edecek 10 kişiyi belirlediler. Menşevikler seçimlerin her iki aşamasına da katılmak gerektiği düşüncesini desteklediler. Bolşevikler ise birinci tur seçimlere katılma, ikinci tur seçimleri boykot etme fikrini benimsediler. Seçimin ikinci aşamasına katılmak yerine, kendi programlarının propagandasını öne çıkaran bir faaliyet yürüttüler.

Petersburg Komitesi'nin giriştiği ilk işlerden biri, fabrika toplantılarında benimsenmek üzere bir ***nakaz*** (direktif ve ilkeler dizisi) kaleme almak oldu. Böylece, komitelere seçilen delegeler nakaza tabi hale getirilebileceklerdi.[72] Bu, bolşevik konuşmacılar açısından muhalefeti etrafında birleştirebilecekleri ve olumsuz eleştiriler yöneltebilecekleri bir odak noktası oluşturduğu için iyi düşünülmüş bir taktik olarak görünüyordu. Uzun bir bildiri formuna getirilerek çoğaltılan ***nakaz***, biraz karmaşık ifadelerle savaşın niçin patlak verdiğini, kimin çıkarına olduğunu, savaştan kimlerin zarar gördüğünü açıklıyor ve tüm ülkelerdeki işçi sınıfının 'her halkın düşmanının kendi ülkesinde bulunduğu gerçeğini' hiçbir zaman unutmaması gerektiğini hatırlatıyordu.[73] Rusya'daki birinci görev, feodalizmin kalıntılarını süpürmek ve sosyalizme giden yolu hazırlamak için demokratik bir cumhuriyet kurmaktı. Durum bu olduğuna göre, Savaş Sanayii Komiteleri'ne katılmanın ne anlam ifade ettiği tartışmaya yer bırakmayacak kadar açıktı. Komitelere katılmak işçi sınıfına ihanet etmek olacaktı.

Söz konusu nakaz diğer yerlerin yanısıra Staryi, Lessner ve Erickson fabrikalarında da benimsendi.[74] Novy Lessner, Putilov ve diğer fabrikalarda savaşı bütünüyle kapitalistlerin çıkarına olan bir kıyım olarak açıkça kınayan ve işçilere Duma'daki temsilcilerinin tutuklu bulunduklarını hatırlatan benzeri kararlar alındı.[75]

Seçmenlerin ilk toplantısı 27 Eylül 1915'te yapıldı. Öğlen 12'de başlayan toplantı hiçbir kesintiye uğramadan ve sert tartışmalara sahne olarak gece yarısı 1'e kadar devam etti; gerilim her konuşmacıyla birlikte daha da artıyordu.[76] 250.000'in üzerinde işçi arasından seçilen 218 delegeden 177'si toplantıda hazır bulunuyordu.[77] Bolşeviklere yönelik önemli bir destek olduğu çok açıktı. Lenin'in kızkardeşi Anna, toplantıdan birkaç gün sonra Lenin'e gönderdiği mektupta bolşeviklerin net bir çoğunluk sağladıklarını yazdı.[78]

Seçim sonuçları bolşeviklerin çok büyük bir destek sağladığı-

nı gösteriyor, bolşeviklerin olağanüstü başarılı bir kampanya yürütmüş olduklarını ortaya koyuyordu. Toplantı, Petersburg Komitesi'nin hazırladığı uzun nakazı olduğu gibi ve karar metni olarak kabul etti; 81'e karşı 91 leyhte oyla benimsenen bu karar sonucu Savaş Sanayii Komiteleri'ne katılım reddediliyordu.[79]

Dolayısıyla, seçimin ilk turunda, bolşevikler seçimlere bir son vermeyi mümkün kılmaya yetecek sayıda delegenin Savaş Sanayii Komiteleri'ne karşı tavır almasını sağlamayı başarmış oluyorlardı. Başkentteki işçi delegelerin komitelere katılmayı reddetmiş olmaları kaçınılmaz olarak ülkenin diğer yerlerinde yapılacak seçimleri de etkileyecekti. Hükümetin Moskova'da seçim öncesi toplantılar düzenlenmesine izin vermemesinin ve kampanya yürütmeye zaman bırakmamasının nedenlerinden biri de bu olmalıydı. Moskova'daki seçimler hiçbir konuşma yapılmaksızın gerçekleştirildi - başkenttekine benzer bir felaketin yinelenmesine izin verilemezdi!

Ne var ki, Petersburg'taki Merkezi Savaş Sanayii Komitesi birinci tur seçimlerin sonucunu nihai sonuç olarak kabul etmeye hazır değildi ve 29 Eylül'de yeni bir seçimin yapılmasına karar verdi. Polisin bolşeviklere karşı yürüttüğü tutuklama kampanyası yoğunlaştı. Kampanya yapılmasına zaman tanınmadı. Seçim-öncesi toplantıları yapılmadı. Seçimlerden sonra, 153 delegenin katıldığı bir toplantıda bolşevikler hazırladıkları bir bildiriyi okudular; ikinci seçimleri Petersburg işçilerinin iradesini çarpıtmakla suçladılar ve Petersburg proleteryasının hanedanlığı işçilerle köylülerin kanıyla devam ettirmeyi amaçlayan hiçbir kurulua katılmayacaklarını bir kez daha ifade ettiler. Toplantının sonunda, delegelerin üçte ikisi protestolarla salondan ayrıldı.*

**Sotsial-Demokrat* benimsenen kararların ve bildirilerin bir kısmını bastı ve 51. sayısında nakazın tam metnini yayımladı. Eğer gazete diğer sanayi şehirlerine ulaşabilseydi, bu yayınların çok yararlı olacağı hemen hemen kuşkusuzdu; aksi taktirde, taşradaki şehirlerde yaşayan işçiler başkentte olan bitenler hakkında hemen hiçbir bilgiye sahip olmayacaklardı. İkinci seçimlerin sonuçları 13 Nisan 1916 tarihine kadar yayımlanmadı; sonuçlar, gazetenin söz konusu tarihte yayımlanan 53. sayısında A.B. (Şliapnikov) imzalı bir mektup içinde verildi.

Bolşeviklerin Savaş Sanayii Komiteleri konusunda izledikleri siyaset menşevik liderlerin izlemiş oldukları siyasetle keskin bir karşıtlık içindeydi. Haziran 1916'da, Merkezi Savaş Sanayii Komitesi'nin işçi grubu bir bildiri yayımlayarak kendi düşüncelerini açıkladı. Bildiri[illegible]rubun gizliden gizliye yenilgicilik fikirlerine yataklık ettiği suçlamasının çirkin bir iftira olduğu söyleniyordu; eğer aktif savaş siyasetinin yandaşları olmasalardı Savaş Sanayii Komitelerine asla girmezlerdi. İşçi grubunun komitelerin çalışmalarına katılmış olması, herkes tarafından Rus işçilerinin ulusal savunmaya katılmaya karar verdikleri şeklinde yorumlandı. Moskova Komitesi'ndeki işçi grubu da benzeri bir bildiri yayımladı. "Ülkemiz güç bir dönemden geçiyor" diyen grup şunları yazıyordu:

> Taşra vilayetlerimizden on beşi düşman tarafından işgal edilmiş durumda; başını sokabileceği bir yerden yoksun bulunan milyonlarca erkek, kadın ve çocuk ülkede evsiz barksız oradan oraya dolaşıp duruyor. Pek çok erkek düşman tarafından öldürüldü; eşleri açlığın pençesinde çile çekiyor. Bu koşullarda, işçi sınıfı ülkesini savunmak [illegible]" [illegible] Ordunun tüm ihtiyaçlarının karşılanması için, sivil halkın orga[illegible]nesi ve ulusun ekonomik güçlerinin parçalanmaktan kurtarılma için büyük bir gayret gösterilmesi ve tüm ulusun gücünün seferber edilmesi gerekiyor. Ulusun girişimciliğinin ve kendi kendisini kurtarma kapasitesinin önünü açmak bir zorunluluktur.[80]

Sonuç

Tarih, Lenin'in Mart 1915'deki sözlerini kesin biçimde haklı çıkardı:

> Yaklaşık kırk bin işçi Pravda alıyor; gazeteyi okuyanların sayısı bundan çok daha fazla. Savaş, hapisane, Sibirya, çalışma kampı cezası bunların beş, hatta on kat fazlasının canını alsa bile işçilerin bu kesiminin imhâ edilmesi mümkün değildir. Bu kesim capacanlı ayaktadır. Devrimci bir inançla dopdoludur ve anti-şovenisttir. Kitlelerin tam ortasında ve kitlelerin içinde derin köklere sahip bir biçimde, işçilerin, sömürülenlerin ve ezilenlerin önderi olarak tek başına dimdik ayaktadır. Tek başına, genel yıkımda

sahip olduğu temeli elinde tutuyor. Tek başına, yarı-proleter unsurları, sosyal şovenizmden uzak tutuyor. sosyalizme doğru götürüyor.[81]

Petrograd bolşeviklerinin önde gelen sendikacılarından Pavel Badaev, Mart 1916'da durumun kaynama noktasına gelmiş olduğunu söylüyordu. Basımevlerinden dokuzunda grev yüzünden faaliyet durmuştu. Estonyalı sosyal demokrat örgütler diğer kasabalardaki örgütlerle ilişki kurmuşlardı. Petrograd'ta sürekli olarak bildiriler dağıtılıyordu; bunlardan bazıları Narva'dan geliyordu.[82]

Bu bölümü şu şekilde özetleyebiliriz: Bolşevizm savaşın başlangıcında geri çekildi, ama bunu izleyen dönemde daha hızlı ve güçlü bir biçimde gelişmek ve nihai zafere hazırlanmak üzere.

3

Lenin ve ulusal sorun

Dünyanın süper güçler arasında paylaşımı ve yeniden paylaşımı savaşı olan emperyalist savaş, ezen ve ezilen uluslar arasında merkezi bir sorun oluşturdu. Teorisyen ve eylemci olan Lenin bu nedenle bu sorunu incelemek için epey zaman ayırma ihtiyacı duydu.

Ulusal sorun savaş öncesi Avrupa'da iki ülkede özellikle önemliydi; nüfusunun yüzde 57'si ulusal azınlıklardan oluşan Çarlık Rusyası ile Hapsburg Avusturya-Macaristan İmparatorluğu. Bunlardan ikincisinde, büyük azınlık grupları vardı -baskın grubu oluşturan Almanlarla Macarların yanısıra, Çekler, Polonyalılar, Ukraynalılar, İtalyanlar, Sırplar, Hırvatlar ve Romenler. Avusturyalı sosyalistler, ulusal soruna ilişkin tartışmalara diğer yerlerdeki sosyalistlerden daha duyarlıydılar ve bu konuda ayrıntılı bir program geliştirme kaygısındaydılar. Bu çalışmaya, 1899 yılında Bruenn'de topladıkları konferans sonrasında başlamışlardı.

1912 yılının Mart ayında, Lenin bir Polonya şehri olan Krakov'a geçti.Bu, Lenin'in ulusal soruna ilişkin duyarlığını derinleştirdi. Kendisini, azınlıklar sorununa ilişkin yeni ve kapsamlı bir çalışmanın içinde buldu. Lenin'in ilgisini bu soruna çeken bir diğer faktör daha vardı: Balkan Savaşı ve yaklaşan dünya savaşının bir belirtisi olarak, milliyetçiliğin genel yoğunlaşması. Krakov şehrinin kendisi, Joseph Pilsudski'nin Polonya Sosyalist Partisi (PPS) ile Rosa Luksemburg'un Polonya Sosyal Demokrat Partisi (SDKPL) arasında ulusal soruna ilişkin en sert siyasi mücadelelerden birinin yaşandığı bir yerdi.

Avusturya sosyalistleri ve ulusal sorun

Lenin'in Avusturya'ya geçmesi, O'nun; Avusturya sosyalistlerinin ulu-

sal sorun konusunda kabul gören siyasetleri ile Rus arkadaşlarının görüşleri arasındaki temel farkı daha açık biçimde görmesini sağladı. Şimdi, savaşın öngününde, bu konudaki Avusturya siyaseti Rusya içinde yeni taraftarlar kazanıyordu.

Brunn Kongresi'ne katılan delegeler, istisnasız olarak, imparatorluk içindeki tüm azınlıkların eşitliğinin 'öncelikle bir kültürel talep' oluşturduğu temel ilkesi üzerinde hemfikirdiler. Uzlaşmazlığın söz konusu olduğu yegane nokta, bu kültürel talebin karşılanmasının hangi yolla gerçekleştirileceğine ilişkindi. Bunun mümkün olan iki yolu vardı. Bunlardan birincisi, kültürel ve dilsel konularda tüm Avusturya-Macar halklarının ***toprağa bağlı özerkliği*** için mücadele edilmesi düşüncesine dayanıyordu. Diğeri ise, ulusal-kültürel eşitlik ve özerkliğin bütünüyle ***kişisel***, toprağa bağlı ***olmayan*** bir temelde kurulmasını öngörüyordu. Birinci seçenek, Avusturya Sosyalist Partisi'nin ulusal yürütme komitesi tarafından ortaya konmuştu. Komite, Kongre'ye, Avusturya İmparatorluğu'nun aşağıdaki esaslar ışığında azınlıklardan oluşan demokratik bir federasyon haline dönüştürülmesi gerektiğini öneren bir karar tasarısı sundu: (1) imparatorluk içindeki her azınlığa bölgesel bir temelde kültürel ve dilsel özerklik verilmesi; (2) belli bir azınlığın tüm bölgelerinden oluşan federasyonunun yüksek bir ulusal-kültürel organ haline getirilmesi; (3) toprak esasına göre tanımlanamayan azınlıkların korunmasını sağlamak üzere özel yasalar çıkarılması.[1]

Diğer yandan, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin Güney Slav seksiyonu, ulusal-kültürel özerkliğin toprağa ilişkin herhangi bir faktöre bağlı kılınmaması gerektiğini, her vatandaşın, kendi ulusundan insanlarla ortak bir toprağa sahip olmasa bile, kültürel ve dilsel açıdan özerk bir ulusun bir parçası olması gerektiğini ileri sürdü.[2] Bu öneri, birbirinden farklı düzinelerce azınlığın yakın bir ilişki içinde birlikte yaşadıkları alanlarda çeşitli bölgelerin daha küçük toprak parçalarına bölünerek sınırlandırılması girişimi sırasında ortaya çıkması muhtemel görünen rekabet ve düşmanlıkların önüne geçilmesini amaçlıyordu. Ne var ki, bir süre devam eden tartışmalardan sonra, Kongre Merkez Komitesi'nin önerisini benimsedi. Merkez Komitesi'nin raportörü Seliger, Sosyalist Parti'nin ulusal-federal yapısının farklı kökenlerden gelen işçiler arasındaki bütün bölünmeleri ortadan kaldırması gibi, Avusturya'nın ademimerkeziyetçi bir

yapıya kavuşturulmasının imparatorluk içindeki tüm ulusal anlaşmazlıklara bir son vereceğini ümit ettiğini ifade etti.[3]

Gerçekte, Avusturya sosyal Demokrasisi içindeki ulusal seksiyonlar arası ilişkilerin daha iyi olması beklenirdi. Bruenn Kongresi'nden birkaç yıl sonra, Çek işçilerle Alman-Avusturyalı işçiler arasında sert çekişmeler yaşandı.[4] Öte yandan, Avusturya Sosyalist Partisi'nin ulusal temelde yeniden yapılandırılması ulusal düşmanlıkları derinleştirdi.

Avusturya sosyalistlerinin ulusal soruna ilişkin düşünceleri, başta Bund içinde örgütlü Yahudi sosyalistleri gelmek üzere, Rusya'da bir yankı buldu. Bund'un 1901'de toplanan Dördüncü Kongresi, Bruenn Kongresi'ndeki Güney Slav delegasyonu tarafından geliştirilmiş düşüncelere arka çıkan bir genel bildirgeyi kabul etti: "Ulus kavramı Yahudi halkı için de geçerlidir. Rusya..., gelecekte, her ulusa - üzerinde yerleştiği toprağın neresi olduğuna bakılmaksızın- tam bir ulusal özerklik tanınmış bir uluslar federasyonuna dönüştürülmelidir."

Bund, bu tezi daha da ileri götürerek, üyesi olduğu Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin kendisini Rusya'daki Yahudi proleteryasının temsilcisi olan örgüt olarak tanımasını ve dolayısıyla, parti içinde örgüte 'federal" seksiyon statüsünün verilmesini talep etti. Örgütün bu talebi, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (1903 tarihli) İkinci Kongresi'nde reddedildi; Bund bu kararı protesto ederek kongreden ve Rus partisinden ayrıldı.[5]

Bund'un ileri sürdüğü ulusal sınırlar üzerinde özel-özerklik düşüncesi Ermeni Daşnaklara, Beyaz Rusya Sosyalist Hromada ve Gürcistan Sosyalist Federalist Partisi, Sakartvelo'ya sıçradı; bunlar, özel-özerkliği, toprağa bağlı ulusal özerkliğin tamamlayıcı unsuru olarak görüyorlardı. Azınlık sosyalist partileri 1907'de özel bir konferansta bir araya geldiler; delegelerin çoğunluğu Avusturyalılara ait öneriye güçlü bir destek verdiler.[6]

1912 Ağustosu'nda Viyana'da toplanan ve 'Ağustos İttifakı" olarak anılan ittifakın oluşturulduğu menşevik konferansta ulusal sorun tartışıldı. Rus liderlerin bazıları da -Martov, Akselrod, Troçki vd.- bu konferansa katıldılar. Ancak, delegelerin çoğunluğu Rus olmayan sosyal demokrat partilerin saflarından geliyordu: Yahudi Bundu, Latviya Sosyal Demokrat Partisi, Kafkas partileri ve Polonya Sos-

yalist Partisi ile Litvanya Sosyal Demokrat Partisi temsilcileri. Konferans, benimsediği kararda, ulusal-kültürel özerkliğin parti programına aykırı olmadığını ileri sürüyordu. (Aslında, Menşevik Parti, ulusal-kültürel özerklik fikrini kendi programına 1917 yılında dahil etmiştir.)

1912'de Avusturya Polonyası'na yerleşinceye kadar, Lenin'in ulusal sorun konusunda giriştiği polemikler hemen sadece Bund ile sınırlı kaldı. Şimdi ise, bu konudaki teorik saldısını daha geniş bir kesime yaymak zorundaydı.

Lenin ulusal-kültürel özerklik siyasetine karşı çıkıyor.

Avusturya marksistlerinin ulusal sorun konusundaki tutumunun ana teması, mevcut statükoya uyarlanmaktı: Arayışı içinde oldukları yanıt, ezilen ulusların imparatorluğu yıkmak üzere giriştikleri ayaklanmadan nasıl yararlanabilecekleri değil, mevcut Hapsburg İmparatorluğu çerçevesinde ulusal sorunun nasıl çözüleceği sorusuydu.

Ulusal sorun konusunda en önde gelen Avusturyalı teorisyen Otto Bauer idi.

Lenin, Bauer gibi, çok uluslu bir imparatorluktan geliyordu. Bununla birlikte, ulusal sorına barışçıl ve reformist bir çözüm arayışına girmedi. bolşevikler, kendi programlarını çarlığın şiddete dayanan bir devrimle bütünüyle yıkılması hedefine dayandırmışlardı. Dolayısıyla, ulusal sorunu anayasal düzenlemelerle çözüme kavuşturulabilecek bir mesele olarak görmeyi reddettiler. Lenin, Rusya'daki azınlıklar arasında başgösteren milliyetçi kıpırdanışların sosyalistlerin kendi amaçları doğrultusunda yararlanmaları gereken önemli bir devrimci güç oluşturduğu gerçeğinin bilincindeydi.

Ulusal-kültürel özerklik doktrini, sosyalist partinin federalist ve ademimerkezci bir tarzda yeniden yapılandırılmasını öngördüğü için, Lenin açısından özellikle sakıncalı bir doktrindi. Çok uluslu imparatorluklar gerçekten dağıtılmalıydılar, ancak, her şeye karşın, proleterya en sıkı, en merkezi uluslararası birliğini muhafaza etmeliydi. Merkezi çarlık imparatorluğunun parçalanması için, merkezi bir devrimci örgüte ihtiyaç vardı:

> Şurası gün gibi açık ki, böyle bir planın ("kültürel-ulusal özerk-

lik" planı) savunulması, gerçekte, burjuva milliyetçiliğinin, şovenizmin ve dinciliğin fikirlerinin ardına takılmak ya da bunlara destek vermek anlamına gelir. Genel olarak demokrasinin çıkarları, özel olarak ise işçi sınıfının çıkarları bunun tam tersini gerektirir. Her bölgede, *tüm* uluslardan çocukların *karma* olarak aynı okullarda öğrenim görmesini sağlamak için çaba göstermeliyiz... Hangi biçim altında olursa olsun, okulların ulus faktörüne göre bölünmesi fikrine kesinlikle karşı çıkmalıyız.

Eğitim konularında ulusları birbirinden ayırıp bölmek hiçbir şekilde bizim işimiz değildir; aksine, ulusların eşit haklar temelinde barış içinde bir arada yaşamaları için temel demokratik koşulları yaratmak için çabalamalıyız. 'Ulusal kültürü' savunmamalı, dünya işçi sınıfı hareketinin uluslararası kültürü adına, bu sloganın dinci ve burjuva karakterini teşhir etmeliyiz.

Her bir "ulusal kültür" için özel ulusal okullar kurulmasını telkin etmek gericiliktir. Ancak, gerçek demokrasi koşullarında, okulları ulus esasına göre birbirinden *ayırmadan*, ana dilde eğitim verilmesi, ulusal tarih öğretilmesi vb. tamamen mümkündür...

Uygulanabilirliği olmayan bir kültürel-ulusal özerkliğin savunulması saçmalıktır; bu, daha şimdiden işçileri ideolojik olarak bölmektedir. Tüm uluslardan gelen işçilerin birliğinin savunulması, proleter sınıf dayanışmasının başarısının kolaylaştırılması anlamına gelir ki, bu, tüm ulusların eşit haklarını ve barış içinde bir arada yaşamanın en yüksek düzeyde gerçekleşmesini garanti altına alacaktır.[7]

Avusturyalı sosyalist liderler hem proleteryanın birliğini yıkıma uğratıyor, hem de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun birliğini muhafaza etmiş oluyorlardı, çünkü, ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini savunmuyorlardı.

Bununla birlikte, Lenin, yalnızca kendi sağında duran Avusturyalı liderlerin ulusal sorunu ilişkin fikirleriyle değil, ayrıca aşırı soldaki marksistlerle de mücadele etmek zorundaydı. Bunlar arasında en başta gelen ve en önemli olan isim Rosa Luksemburg idi.

Rosa Luksemburg'un ulusal sorun konusundaki tavrı

Rosa Luksemburg, siyasi yaşamının hemen başlarında, ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru genel olarak Avrupa'da, özel olarak ise Rusya'da durumun büyük ölçüde değişmiş olduğuna, dolayısıyla Marks ve Engels'in Avrupa'daki ulusal hareketlere ilişkin yaklaşımlarının artık savunulamaz duruma gelmiş olduğuna dikkkati çekiyordu. Marks ve Engels için çarlık, gericiliğin kalesi idi ve ulusal hareketler çarlığa karşı ilerici bir rol oynuyorlardı.

Batı Avrupa ile Orta Avrupa'da burjuva demokratik devrimler dönemi artık geride kalmıştı. Prusyalı Junkerler kendi iktidarlarını öylesine sağlam bir biçimde inşa etmişlerdi ki, artık çarın yardımına ihtiyaçları yoktu. Bununla eşzamanlı olarak, çarlık, artık gericiliğin ele geçirilmesi olanaksız kalesi olmaktan çıkmıştı ve duvarlarında derin çatlaklar belirmeye başlamıştı -Varşova, Lodz, Petrograd, Moskova ve Rus İmparatorluğu'nun diğer yerlerinde başgösteren işçilerin kitlesel grevleri ile köylülerin isyancı bir niteliğe sahip uyanışları. Gerçekte, Marks ve Engels zamanında devrimin merkezi Batı ve Orta Avrupa iken, bu merkez, ondokuzuncu yüzyılın sonuna ve yirminci yüzyılın başına gelindiği şu gün doğuya, Rusya'ya kaymıştı. Marks'ın döneminde herhangi bir yerdeki devrimci ayaklanmaları bastırmakta kullanılan başlıca gücü temsil eden çarlık, şimdi Batılı kapitalist güçlerin yardımına (özellikle mali yardımına) muhtaç olan bir rejim durumuna gelmişti. Eskiden Rus kurşunları ve Rus rubleleri Batı'ya doğru akarken, şimdi, Alman, Fransız, İngiliz, Belçika savaş gereçleri ve paraları Batı'dan Rusya'ya doğru akıyordu ve bu akıntı giderek güçleniyordu. Rosa Luksemburg, bundan başka, kendi anavatanı olan Polonya'da halkın ulusal özlemlerinde köklü değişikliklerin yaşanmış olduğuna dikkati çekiyordu. Marks ve Engels zamanında ulusal harekete önderlik eden asilzadeler, şimdi, ülkede kapitalist gelişmelerin giderek artmasıyla birlikte, toplumsal temellerini yitiriyor ve yüzlerini Polonya'daki ilerici hareketlerin bastırılmasında bir müttefik olarak gördükleri çarlığa çeviriyorlardı. Bunun sonucu, Polonya'daki asilzadeler ulusal bağımsızlığa ilişkin özlemlere soğuk bakar hale gelmişlerdi. Ayrıca, kendi sanayiinin gereksindiği pazarı Rusya'da bulan burjuvazi de ulusal bağımsızlık özlemine karşı bir tavır almaya başlamıştı. Rosa Luksemburg, "Polonya

altın zincirlerle Rusya'ya bağlanmış durumdadır" diyordu: "Kapitalist gelişmeye karşılık düşen bir ulusal devlet değil, bir soygun devleti."[8]

Rosa Luksemburg'a göre, Polonya işçi sınıfı da, Moskova ve Petrograd'ın Varşova ve Lodz'un müttefiki olduğunu görünce, Polonya'nın Rusya'dan ayrılmasını desteklemedi. Bu yüzden, Polonya'da, ulusal bağımsızlık mücadelesine ilgi duyan şu ya da bu ağırlıkta toplumsal güçler yoktu. Bu fikri hala el üstünde tutanlar yalnızca aydınlardı (intelligentsia); bunlar da çok küçük bir etkiye sahiplerdi. Rosa Luksemburg, Polonya'daki toplumsal güçlere ve bunların ulusal sorun karşısındaki tutumlarına ilişkin çözümlemesini şu sözlerle sonuçlandırır: "Toplumsal gelişmenin gözle görülür yönelimi, bana, Polonya'da Polonya'nın yeniden inşasından hem çıkarı olan hem de bunu başarabilecek güçte olan bir sınıfın mevcut olmadığını açıkça göstermiş bulunuyor."[9]

Luksemburg'un bu çözümlemesinin sonunda ulaştığı çıkarsama, kapitalizm altında ulusal bağımsızlık sloganının ilerici bir değeri olmadığı ve bunun Polonya'nın iç güçleri tarafından gerçekleştirilemeyeceği oldu; onu ancak emperyalist bir gücün müdahalesi sağlayabilirdi. Rosa Luksemburg'a göre, artık ezilen ulus olmayacağına göre sosyalizmde ulusal bağımsızlık sloganına yer olmayacaktı ve insanlığın uluslararası birliği gerçekleşmiş olacaktı. Dolayısıyla, kapitalizm altında Polonya'nın gerçek bağımsızlığı gerçekleştirilemezdi ve bu yönde atılacak adımlar ilerici bir anlama sahip olamazdı; sosyalizmde ise, böyle bir slogan zaten gerekesiz hale gelecekti. Bu yüzden, işçi sınıfının Polonya'nın ulusal kendi kaderini tayin hakkı için mücadele vermesine gerek yoktu ve böyle bir mücadele gerçekte gerici bir niteliğe sahipti. İşçi sınıfının ulusal sloganları, kültürel yaşamda ulusal özerklik talebiyle sınırlı tutulmalıydı.

Böyle bir tutumu benimseyen Rosa Luksemburg ve partisi SDKPL, Pilsudski (Polonya'nın gelecekteki askeri diktatörü) liderliğindeki Polonya Sosyalist Partisi (PPS)'nin sağ kanat üyeleriyle sert bir çatışma içine girdi. Bunlar, sosyalizme bağlılıkları yalnızca sözde kalan milliyetçilerdi. Kendi milliyetçiliklerini üzerine dayandıracakları kitlesel bir temelden yoksundular ve bir dünya savaşının beraberinde ulusal bağımsızlığı getirebileceği beklentisiyle işi yabancı güçlerle gizli planlar yapmaya vardıracak kadar maceracıydılar.

PPS'nin sağ kanadının kalesi durumundaki Galiçya'da, Polonyalılar, Avusturya idaresi altında Rus İmparatorluğu altında yaşayan Polonyalılardan daha iyi muamele görüyorlardı; çünkü, farklı ulusların karmakarışık bir bütünü olan Hapsburg İmparatorluğu, kendi imparatorluk idaresini güçlü tutabilmek için Polonya egemen sınıfının desteğine ihtiyaç duyuyordu. Bu yüzden, PPS liderleri Hapsburg İmparatorluğu'nu Rusya'ya yeğler bir eğilim gösterdiler ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Viyana ve Berlin'in asker toplama hizmetini yerine getiren ajanları olarak hareket ettiler. Daha önce ise, 1905 Devrimi sırasında, PPS'nin Galiçya'daki lideri Dazinski Polonyalı işçilerin kitle grevlerini kınayacak kadar ileri gitmişti; çünkü, Dazinski'ye göre, işçiler Polonyalı işçilerin mücadelesini Rus işçilerin mücadelesiyle özdeş kılma ve böylece Polonya'nın ulusal birliğini zayıflatma eğilimi göstermişlerdi. Görüldüğü gibi, Rosa Luksemburg'un Polonya'nın ulusal sorunu konusunda benimsemiş olduğu tutumun gerektiğince anlaşılabilmesi, ancak Luksemburg'un Polonya işçi hareketi içindeki muhaliflerinin düşünce ve tavırlarının bilinmesiyle mümkündür.

Rosa Luksemburg'un şovenist PPS'ye karşı girişmek zorunda kaldığı mücadele, onun genel olarak ulusal soruna ilişkin tavrının bulanıklaşıp uç noktalara sürüklenmesine yol açmıştır. PPS'nin milliyetçiliğine karşı çıkarken öylesine geri bir noktaya gitmiştir ki, sonuçta parti programının ulusal kendi kaderini tayin hakkı ilkesine ilişkin tüm referanslarına karşı çıkmıştır. Partisi SDKPL'nin henüz daha 1903 yılında Rus Sosyal Demokrat Partisi'nden ayrılmış olmasının nedeni de budur.

Buharin, Piatakov ve Radek

1915 yılında bolşevik liderler N. I. Buharin ve G. L. Piatakov ile bolşeviklerin Polonyalı yoldaşı Karl Radek de "ulusların kendi kaderini tayin hakkı"na karşı çıktılar. Kasım 1915 tarihli Buharin-Piatakov Grubu'nun Tezleri ve Programı (Kendi Kaderini Tayin Hakkı Üzerine Tezler) başlığını taşıyan dökümanda şunlar yazılır:

> "Ulusların kendi kaderini tayin hakkı" sloganı her şeyden önce ütopyacıdır (bu, kapitalizmin sınırları içinde gerçekleştirilemez) ve yanılsamalar yayan bir slogan olarak zararlıdır. Bu bakımdan,

"barışçıl-kapitalizm" denilen şeyin olabilirliğini varsayan tarafsız mahkemeler, silahsızlanma, vb. sloganlardan hiçbir biçimde farklı değildir... Eğer "emekçi kitlelerin şovenizmi"ne karşı mücadele için "kendi kaderini tayin" sloganını öne çıkarırsak, bu durumda, (Kautsky gibi) militarizme karşı bir mücadele yöntemi olarak "silahsızlanma" sloganının öne çıkaranlarla aynı doğrultuda hareket etmiş oluruz. Her iki durumda da, yanlış, sorunun tek yanlı olarak değerlendirilmesinden, verili bir 'toplumsal musibet'in özgül ağırlığının ihmal edilmesinden kaynaklanmaktadır; bir başka deyişle, bu (kendi kaderini tayin ilkesi -ç.n.) tamamen akılcı-ütopiktir ve sorunun devrimci-diyalektik tarzda eline alınışının uzağındadır...

Süper gücü temsil eden bir ülkenin emekçi kitlelerinin şovenizmine karşı ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinin kabulü yoluyla mücadele etmek, söz konusu şovenizme karşı ezilenlerin 'anavatan'larını savunma hakkının tanınması yoluyla mücadele etmekle aynı şeydir."[10]

Böylece, Lenin yalnızca sağa -Avusturyalı sosyalist liderlerin ulusal sorun konusunda izledikleri siyasete- karşı değil, fakat aynı zamanda sola -Rosa Luksemburg ve sol komünistlere- karşı da mücadele etmek zorunda kaldı.

Lenin'in Luksemburg, Buharin, Piatakov ve Radek'le giriştiği polemikler

Lenin, savaşın patlak vermesine öngelen iki yılın büyük bölümünü Otto Bauer'in taraftarlarına karşı sert bir polemik yürütmek için harcadı. Ondan sonra, savaşın ilk iki yılı boyunca, bu kez silahını kendi yoldaşlarına, Rosa Luksemburg'un ayak izlerini takip ederek aşırı-sol bir bakış açısıyla kendi kaderini tayin ilkesine karşı çıkan bolşeviklere yöneltti.

Lenin, onun PPS'ye karşı yürüttüğü muhalefet konusunda Rosa Luksemburg'la hemfikirdi ve Luksemburg gibi o da Polonya sosyalistlerine düşen görevin ulusal bağımsızlık ya da Rusya'dan ayrılmak için mücadele etmek değil, Polonyalı ve Rus işçilerin uluslararası birliğinin mücadelesini vermek olduğunu ileri sürüyordu. Bununla birlikte, Lenin, bir ezen ulusun üyesi ve haklı olarak soruna

dikkatli ve ihtiyatlı bir biçimde yaklaşıyor ve ulusal sorun karşısında nihilist bir tavır sergilenmesi durumunda bunun büyük Rus şovenizminin ekmeğine yağ süreceğini düşünüyordu.

> "Polonyalı sosyal demokrat yoldaşlar enternasyonalizm sloganını öne çıkararak ve tüm ülkelerin proleteryasının kardeşçe birliğinin kendileri için her şeyden önce geldiğini, Polonya'nın özgürlüğü için hiçbir zaman savaş yolunu seçmeyeceklerini ilan ederek tarihe büyük bir katkıda bulundular. Bu onlara şeref kazandırır ve bizim her zaman için yalnızca Polonyalı sosyal demokratları sosyalist olarak görmüş olmamızın nedeni de budur. Diğerleri ise vatanseverler, Polonya'nın Plehanovlar'ı. Fakat, bu özgül bakış açısı, sosyalizmi koruyabilmek için, insanlar bağnaz ve hastalıklı bir milliyetçilikle mücadele etmeye zorlandıklarında garip bir durum yaratmış bulunuyor: Yoldaşlar bize gelerek Polonya'nın özgürlüğü fikrinden, onun ayrılma hakkından vazgeçmemiz gerektiğini söylüyorlar.
>
> Herhangi bir diğer halktan daha fazla ulusu ezmekte olan bizler, yani Büyük Ruslar, Polonya, Ukrayna ya da Finlandiya'nın ayrılma hakkını niçin reddedelim?... İnsanların anlamak istemedikleri şey şu ki, enternasyonalizmi güçlendirmek için aynı sözleri yineleyip durmak gerekmiyor.Yapılması zorunlu şey, Rusya'da ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü, Polonya'da ise bunların birleşme özgürlüğünü öne çıkarmaktır. Birleşme özgürlüğü ayrılma özgürlüğünü içerir. Polonyalılar birleşme özgürlüğünü, biz Ruslar ise ayrılma özgürlüğünü vurgulamak zorundayız."[11]

Ulusal sorun konusunda Lenin ile Rosa Luksemburg arasındaki farklar şu şekilde özetlenebilir: Polonya milliyetçiliğine karşı mücadelenin etkisi altındaki Rosa Luksemburg ulusal sorun karşısında nihilistçe bir tutum takınma eğilimindeyken, Lenin, ezen ve ezilen ulusların konumlarının birbirinden farklı olduğunu, dolayısıyla bunların aynı sorun karşısındaki tavırlarının da farklı olması gerektiğini gerçekçi bir biçimde gördü. Böylece, farklı ve birbirine karşıt konumlardan kalkan Lenin ve Rosa Luksemburg karşıt yönlerde ilerlediler, ancak işçilerin uluslararası birliği konusunda aynı konuma ulaştılar. İkinci olarak, Rosa Luksemburg ulusal kendi kaderini tayin hakkı sorununu sınıf mücadelesi ile uyuşmayan bir sorun olarak görür-

ken, Lenin, bu sorunu, (tüm diğer demokratik mücadelelerden genel devrimci savaşım için yararlanırken yaptığı gibi) sınıf mücadelesine tabi kıldı. Böylece, diyalektik olarak, Lenin, ezilen ulusların mücadelesi ile proleteryanın uluslararası birliği ilkesini sosyalizm mücadelesi içinde birleştirdi.

Lenin, sıra kendi arkadaşlarıyla polemiğe girişmeye geldiğinde, Rosa'ya karşı yürüttüğü polemikte olduğundan daha hoşgörüsüz, daha sert bir tutum takındı. Ne de olsa Rosa Luksemburg ezilen bir ulusun üyesiydi. O, Polonya sosyalistlerinin lideriydi; oysa kendileri bir Rus partisinin, ezen bir ulusun partisinin üyleri durumundaydılar.

Şubat-Mayıs 1914'te kaleme aldığı "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" başlığını taşıyan kapsamlı makalesinde, Lenin şunları söylüyordu:

> "*Herhangi* bir ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği, baskıya ***karşı*** yöneltilmiş genel bir demokratik içeriğe sahiptir ve bizim ***koşulsuz olarak*** desteklediğimiz şey de bu içeriktir.[12]
>
> "Kendi kaderini tayin hakkını, yani ayrılma özgürlüğünü, ayrılıkçılığı teşvik etme özgürlüğünü destekleyenleri suçlamak, boşanma özgürlüğünü savunanların aile bağlarının yıkıma uğramasını teşvik etmekle suçlanması kadar budalaca ve iki yüzlü bir tutumdur. Burjuva toplumunda burjuva evliliğin üzerine dayandığı ayrıcalık ve ahlaksızlığın savunucularının boşanma özgürlüğüne karşı çıkmaları gibi, kendi kaderini tayin hakkının, yani ulusların ayrılma hakkının kabul edilmemesi, egemen ulusun ayrıcalıklarının ve demokratik yöntemlerin zararına uygulanan polisiye yöntemlerin savunulmasından başka bir anlama gelmez.[13]
>
> "Diğer ulusları ezen bir ulus özgür olabilir mi? Hayır, olamaz. Büyük Rus halkının özgürlüğünün çıkarları böyle bir baskıya karşı mücadele etmeyi gerektirir. Ezilen ulus hareketlerinin bastırılmasının yüzyılları bulan uzun tarihi, ve yüksek sınıfların böyle bir baskının yararına giriştikleri sistematik propaganda, Büyük Rus halkının kendi özgürlük davasının önünde, önyargılar, vb. biçimine bürünmüş muazzam engeller yaratmıştır."[14]

Bu düşünceler, 1916 Temmuzu'nda yazılmış "Kendi Kaderini Tayin Hakkı Tartışmasının Özeti" başlığını taşıyan makalede yine-

lenmiştir:

> "Ezen ülkelerin işçilerinin enternasyonalist eğitiminde, temel vurgunun bu işçilerin ezilen ülkelerin ayrılma özgürlüğünü savunmaları ve bunun için mücadele etmeleri gereği üzerine yapılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu olmaksızın enternasyonalizmden söz edilemez. Ezen bir ulusun böyle bir propaganda yürütmekten kaçınan her sosyal demokratını alçak ve emperyalist olarak görmek bizim hakkımız ve görevimizdir. Bu talep, ayrılmanın gerçekleşme ve sosyalizmin inşasından önce 'yapılabilirlik' şansı binde bir bile olsa, mutlak bir taleptir."[15]

Lenin, ulusal kendi kaderini tayin hakkının demokratik bir programın esasını oluşturduğunu, demokrasi olmadan sosyalizmin olamayacağını açıkça ortaya koydu. "Hiçbir sosyal demokrat, siyasi özgürlük ve demokrasi sorunlarına kayıtsız kaldığını açıkça itiraf etmediği sürece (ki bu durumda doğal olarak artık bir sosyal demokrat değildir)[16], ezen ulusların ezilen ulusların ayrılma özgürlüğünü desteklemesine ihtiyaç duyulduğu gerçeğini inkar etmeyecektir. Eğer sosyalizme ihanet etmek istemiyorsak, kendi baş düşmanımıza, büyük devletlerin burjuvazisine karşı girişilen *her* ayaklanmayı, bu gerici bir sınıfın ayaklanması olmamak şartıyla, ***desteklemeliyiz.***"[17]

Farklı işçiler arasında ulusal çelişkiden kaynaklanan engelleri ortadan kaldıran ve onların yakın, kardeşçe bir işbirliğine gitmelerini olanaklı kılan şey, tam da ulusal baskıya karşı mücadele ile özgürce ayrılma hakkı için verilen mücadeleydi. Lenin'in düşüncesinde, ezilen ulusların ayrılma hakkı için mücadele ile proleteryanın uluslararası dayanışması için mücadele birbiriyle özdeşti.

Lenin, ezilen ulusların isyanındaki muazzam devrimci potansiyelin farkındaydı:

> "Sömürgelerde ve Avrupa'daki küçük ulusların ayaklanmaları olmadan, küçük burjuvazinin bir kesiminin sahip olduğu tüm önyargılara karşın gerçekleştirdiği devrimci patlamalar olmadan, siyasi olarak bilinçsiz proleter ve yarı-proleter kitlelerin toprak beylerinden, kiliseden, monarşiden gelen baskıya, ulusal baskıya karşı girişikleri bir hareket olmadan, vb. toplmulsal devrimin gerçekleşmesinin *akla* yakın olduğunu düşlemek, toplumsal devrimin

yadsınması demektir. Bir ordu gelip bir yerde duracak ve "Biz sosyalizmden yanayız" diyecek, sonra bir yerden bir başka ordu gelecek ve "Biz de emperyalizmden yanayız" diyecek ve böylece toplumsal bir devrim olacak!... Her kim böylesine 'saf' bir toplumsal devrim düşlüyor ise, yaşamı boyunca hiçbir zaman böyle bir devrime tanık olmayacak. Böyle bir insan devrimin ne olduğunu bilmez ve devrime bağlılığı yalnızca sözdedir. Avrupa'daki sosyalist devrim, ezilen ve durumundan hoşnutsuz çeşitli unsurların kitlesel mücadelesinin bir patlamasından başka bir şey *olamaz*. Küçük burjuva kesimler ve geri işçiler kaçınılmaz olarak buna katılacaklar -böyle bir katılım olmaksızın kitlesel mücadele olanaksızdır, bu olmaksızın bir devrimin gerçekleşmesi olanaklı *değildir*- ve bunlar, yine aynı kaçınılmazlıkla, sahip oldukları önyargıları, gerici fantazilerini, zayıflık ve yanlışlıklarını harekete taşıyacaklar. Ancak, nesnel olarak, bunlar sermayeye saldıracaklar ve devrimin sınıf bilinçli öncüsü, bu rengarenk, uyumsuz, birbirinden değişik, görünüşte parçalanmış kitle mücadelesinin nesnel gerçeğine ifadesini kazandırarak bu mücadeleyi birleştirip sevk edecek, iktidarı ele geçirecektir... Tarihin diyalektiği öyledir ki, emperyalizme karşı mücadelede *kendi başına* bir faktör olarak güçsüz durumda bulunan küçük uluslar galeyanın bir parçası, galeyanı hazırlayan itkilerden biri olarak sahnedeki yerlerini alacaklar, bu ise, gerçek anti-emperyalist gücü temsil eden sosyalist proleteryanın tarih sahnesine çıkmasına yardımcı olacak.[18]

Toplumsal devrim, ancak, gelişmiş ülkelerde proleteryanın burjuvaziye karşı yürüttüğü bir iç savaşla, ulusal kurtuluş hareketi de dahil olmak üzere azgelişmiş, geri ve ezilen ülkelerdeki bütün bir demokratik ve devrimci hareketler *seriinin* çakıştığı bir çağ olarak ortaya çıkabilir.*[19]"

---

* Lenin'in Rusya'daki yoldaşlarının Buharin ve beraberindekilere neden böylesine sert karşı çıkmış olduğunu anlamadıklarını düşünmek mümkün; bu, Lenin'in kızkardeşi Anna'nın Lenin'e gönderdiği bir mektupta Şliapnikov'un ona verdiği destek üzerine yazdıklarından da anlaşılabilir.[20] Anna ve Şliapnikov, Lenin'in kendilerinin çok önemsedikleri *Kommunist* dergisi etrafında Buharin ve yandaşlarıyla ilişki kurmasında ısrarlıydılar.

Lenin, uzun yıllar, ulusal hareketin çarlık otokrasisinin zayıflatılması ve yıkılması açısından henüz tüketilmemiş devrimci bir potansiyel olduğunu ileri sürdü. Birinci Dünya Savaşı sırasında, ulusal hareketin dünya emperyalizminin zayıflatılması açısından muazzam bir güç oluşturduğunu çıkarsadı. Lenin'in ulusal soruna ilişkin yaklaşımının 1912 ile 1916 yılları arasında kalan süreçte kaydettiği gelişme, onun gençliğinde benimsemiş olduğu narodnizmden kopuşu[21] ile Komünist Enternasyonal'i kurması ve savaş sonrasındaki anti-emperyalist siyaseti arasındaki köprüyü oluşturuyordu.

Lenin'in köylülüğün devrimci potansiyeline ve proleteryanın müttefik olarak köylülüğü yanına çekmesi gerektiğine olan inancı düşünülürse, nüfusunun ezici çoğunluğu köylülerden oluşan ezilen uluslardaki ulusal hareketlerin devrimci potansiyeline dikkati çekmiş olmasını doğal karşılamak gerekir.

Lenin'in 1890'ların başlarındaki düşünceleri, onun daha sonraki teorik gelişiminin ana temalarını embriyo şeklinde içinde barındırıyordu: liberal burjuvaziye karşı amansız bir muhalefet, sanayi ülkelerindeki proleteryanın sömürgelerdeki ulusal kurtuluş hareketleriyle ittifak kurması. O'nun Birinci Dünya Savaşı'nın öngününde ve savaş süresince ulusal sorun konusunda benimsemiş olduğu tutum, bu tutumun ve Komintern'in İkinci ve Üçüncü Kongreleri (1920, 1921) sırasında benimsenmiş tutumun gelişimindeki düzeylerden yalnızca biriydi. Ancak bu konuya burada değinmek istemiyoruz, aksi taktirde arada kalan dönemde olan bitenlerin üzerinden atlanmış olacağız.

Lenin, ulusal mücadelenin öneminin vurgulanmasında, *Komünist Manifesto*'nun temel çağrısının "Tüm ülkelerin işçileri ve ezilen halklar, birleşin!" şeklinde değişikliğe uğratılmasını bile olumlamıştır.[22]

4

Emperyalizm: Kapitalizmin en yüksek aşaması

Lenin, emperyalizmin özünü oluşturan şey gerek ekonomik, gerekse siyasi bakımdan açıkça ortaya konmadığı sürece savaşın doğru bir siyasi değerlendirmesinin yapılamayacağı konusunda net bir fikre sahipti. Emperyalizmin teorik olarak kavranması, savaş boyunca tutarlı bir siyasi pratiğin izlenebilmesi için zorunluydu. Bu yüzden, altı ay süren (Ocak-Haziran 1916) yoğun bir araştırmaya girerek, *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* başlığını taşıyan ince bir kitap yazdı. Kitap, çarlık rejiminin sansürü dikkate alınarak yazılmıştı, dolayısıyla ifadeler ihtiyatla seçilmiş, "o lanet olası Ezop dili" kullanılmıştı; ama, bunlara rağmen, kitap ancak 1917 yılı ortalarında -Şubat Devrimi'nden sonra- gün ışığına çıkabildi.

Söz konusu bu ince kitap sayısız çoklukta veriyle doludur. Lenin, modern kapitalizmin doğasının inkar edilemez gerçeklerini kanıtlamak üzere burjuva ekonomistlerden geniş alıntılar yapar. Çalışma, modern kapitalizmin temel ekonomik özelliklerinin tanımlanmasıyla başlar. Lenin, özet olarak, sistemin aşağıdaki beş temel karakteristiğini sıralar:

> "(1) üretimin ve sermayenin yoğunlaşmasının çok yüksek bir düzeye erişerek ekonomik yaşamda belirleyici bir rol oynayan tekelleri yaratması; (2) banka sermayesi ile sanayi sermayesinin içi-

çe geçmesi ve bu 'mali sermaye' temelinde bir mali oligarşinin yaratılmış olması; (3) meta ihracından farklı bir biçim olarak sermaye ihracının kritik bir önem kazanması; (4) dünyayı kendi aralarında paylaşan uluslararası tekelci kapitalist birliklerin kurulması ve (5) dünya üzerindeki toprakların tamamının en büyük kapitalist güçler arasında paylaşımının tamamlanması. Emperyalizm, kapitalizmin tekellerin ve mali sermayenin egemenliğinin kurulduğu aşamasıdır; bu aşamada, sermaye ihracı hissedilir bir önem kazanır; dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılması başlamış durumdadır ve yerkürenin tüm topraklarının en büyük kapitalist güçler arasında bölüşümü tamamlanmış haldedir."[1]

Lenin'e göre, günümüz kapitalizminin karakteristik özelliklerinden biri, onun asalaklığı, çürümesi ve (bir sınıfın ya da daha doğrusu, 'kupon kırparak' yaşayan, herhangi türden bir yatırımda bulunmayan, işi aylaklık olan bir rantiyeler tabakasının olağanüstü gelişmiş olmasıdır. Emperyalizmin en esaslı ekonomik temellerinden biri olan sermaye ihracı, hala rantiyeleri bir bütün olarak üretimden daha da koparmakta ve çeşitli denizaşırı ülkelerle sömürgelerin emeğini sömürerek yaşayan ülkenin bütününe asalaklık damgasını vurmaktadır."[2])

Bu, emperyalizmin salt ekonomik özelliklerinin bir özetidir. Bundan sonra, Lenin, kapitalizmin bu aşamasının, onun genel olarak kapitalizmle ve geleceğin sosyalizmi ile olan bağlantısı içinde, tarihsel açıdan işgal ettiği yeri gösterir. Lenin şunları söyler: "Ekonomik özü itibarıyla emperyalizmin tekelci kapitalizm olduğunu gördük. Bu, tek başına, onun tarih içindeki yerini belirler, çünkü, serbest rekabetin toprağında boy veren, kesinlikle serbest rekabetten doğup gelişen tekel, kapitalist sistemden daha yüksek bir diğer sosyo-ekonomik düzene geçişi ifade eder."[3] Emperyalizm, geçiş halindeki kapitalizm, ya da, daha açık bir ifadeyle, can çekişen kapitalizm olarak tanımlanmalıdır.[4]

Bundan sonra, Lenin, emperyalizm ile işçi hareketi içindeki oportünizm ve sosyal şovenizm arasındaki ilişkinin tanımlanmasına girişir:

"Dünyanın paylaşılması... çok zengin birkaç ülkenin yüksek te-

kel karları demek olan emperyalizm, proleteryanın üst katmanının rüşvet verilerek satın alınmasını ekonomik olarak olanaklı hale getirir ve bu suretle oportünizmi besler, onu biçimlenidirir ve güçlendirir.[5]

Kapitalistlerin, sanayinin sayısız sektörlerinden birinde, sayısız çokluktaki ülkelerden birinde vb. elde ettikleri yüksek tekel karları, onların işçilerin belli kesimlerini rüşvetle satın almalarını ekonomik olarak olanaklı kılar ve bir süre için, işçilerin oldukça önemli bir azınlığını diğer işçilere karşı belli bir sektörün ya da ulusun burjuvazisinin saflarına kazandırır... ve böylece... emperyalizm ile oportünizm arasında bir çıkar ilişkisi kurulur.[6]

Sahip olduğu yaşam tarzı, elde ettiği kazanç ve bütün bir dünya görüşü bakımından oldukça kaba olan bu işçiden-dönme-burjuva işçi katmanı, ya da işçi aristokrasisi, İkinci Enternasyonal'in bel kemiğidir ve içinde bulunduğumuz şu günlerde, ***burjuvazinin önde gelen toplumsal (askeri değil) dayanağıdır.*** Çünkü, ***bunlar burjuvazinin işçi sınıfı hareketi içindeki gerçek işbirlikçileri***, kapitalist sınıfın işçi teğmenleri, reformizm ve şovenizmin gerçek araçlandırılar.[7]

Emperyalizme karşı savaş, oportünizme karşı mücadele ile kopmaz bir biçimde birleştirilmedikçe, hilekarlık ve şarlatanlıktır."[8]

Kitabın son bölümü, Kautsky'nin modern kapitalizmi liberal bir tarzda olumlayan 'aşırı emperyalizm' anlayışının -modern kapitalizmin kapitalistleri dünya ölçeğinde birleştirebileceği, dolayısıyla da savaşların ortadan kalkmasına yol açabileceği inancının- sert bir eleştirisine ayrılmıştır. Lenin, uluslararası kartellerin barışın yararına bir güç olabileceğini öne süren Kautsky'nin bu anlayışının aksine, bunların tekeller arasındaki özgül bir güç dengesi tarafından belirlendiğini, bu denge değiştiğinde ulusal devletler arasındaki mücadelelerin yeniden ortaya çıkacaklarını ve bunların dünya pazarının barışçıl bir tarzda paylaşılmasına yönelik anlaşmaların yerine geçeceklerini ileri sürmüştür.[9]

Lenin, onu efsaneleştirenlere karşı korunmalı

Lenin hakkında yaratılmış stalinist efsanenin sonucu olarak, / Lenin'in tekrar tekrar bir broşür olarak nitelendirdiği ve *"Popüler*

Bir Taslak" başlığını verdiği bu kısa kitap, adeta kutsal bir kitap haline getirildi. Lenin, orijinal bir eser yazdığı savında değildi ve kendisinin de belirtmiş olduğu gibi, kitap, İngiliz liberali John A. Hobson'nın *Emperyalizm* adlı kitabıyla Avusturyalı marksist Rudolf Hilferding'in "*Kapitalist Gelişmenin En Son Aşaması Üzerine Bir Çalışma*" başlığını taşıyan *Finans Kapital* adlı kitabına çok şey borçluydu.

Lenin'in popüler bir broşür yazmış olduğunu söylemek, Lenin'in onu yazarken pek fazla uğraşmadığı, geniş araştırmalara girişmediği anlamına gelmez. Tam tersine. *Emperyalizm Üzerine Defterler*, sonuçta yayımladığı broşürün kısalığının aksine, tam 739 sayfadır ve Lenin bu çalışma sırasında 148 kitabı ve 232 makaleyi okumuş ya da gözden geçirmiştir.[10]

Kitap, çalışmanın bir özeti niteliğindeydi ve büyük bölümü konuyu anlaşılır kılmak üzere verilen ikincil önemdeki bilgilerin özetlenmesine ayrılmıştı. Ele alınan konuya ilişkin verilerin, rakamsal bilgilerin ve yoğun teorik noktaların etkisinin çok büyük olmasının nedeni, Lenin'in bu çalışmadaki amacının, dönemin -Hilferding, Rosa Luksemburg, Nikolai Buharin gibi- aynı konuyu inceleyen ve çok daha genel düzeyde bir teorik incelemeyi hedeflemiş olan marksistlerinden çok daha sınırlı olmasıydı. Lenin'in kitabının anlamını kavramak için, örneğin Rosa Luksemburg'un (*Sermaye Birikimi*) ya da Hilferding'in kitabı (*Finans Kapital*) için olandan farklı olarak, marksist ekonomik çalışmalar hakkında belli bir bilgi birikimine sahip olmak zorunlu değildir.

Lenin, bu kitabında tamamlanmış bir emperyalizm teorisi geliştirmiş olduğunu ileri sürmemiştir. Kitabın Luksemburg ya da Hilferding'in eserleri kadar geniş kapsamlı olmayışı -örneğin, Rosa Luksemburg'un üzerinde çok durduğu kar oranının azalması ve artık değerin gerçekleşmesi sorunlarına hiç değinilmemiştir- bir rastlantı değildir.* Lenin, bu çalışmasında ekonomiye değinirken, esas ola

---

* Lenin'in emperyalizm teorisinin özgül bir eleştirisi için bkz. M. Kidron, *'Imperialism, Highest Stage But One', Capitalism and Theory* içinde, London 1974. Bu kitapta, mali sermaye kavramının, Hilferding'ten ödünç alındığı biçimiyle, Almanya'ya özgü ekonomik koşulları tanımladığı ileri sürülür; buna göre, bankaların çok geniş

rak modern kapitalizmin etkileri ile işçi hareketinin onun geçirdiği değişimlerden çıkarmak zorunda olduğu pratik derslerle ilgiliydi.

Lenin'in *Emperyalizm* adlı söz konusu çalışmasının kendisinden kısa süre önce modern kapitalizm üzerine araştırmalar yapmış insanlara -başta Hobson ve Hilferding'e- ne çok şey borçlu olduğunu anlamak için bu insanların yazılarını okumak yeter. Hatta, Lenin'in, Bolşevik Parti liderliği içindeki genç arkadaşı Buharin'e bu iki yazardan daha çok şey borçlu olduğu bile söylenebilir. Lenin, *Vasiyetname*'sinde (23-24 Aralık 1922), Buharin'i Bolşevik Parti'nin 'en büyük teorisyeni' olarak niteler. Gerçekten, Buharin'in bolşevikler arasındaki en yetenekli, en bilgili ekonomist olduğu kuşkusuzdu. Buharin, 1915'te, önsözü Aralık'ta Lenin tarafından kaleme alınmış *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi* adlı bir kitap yazdı. Dolayısıyla, Lenin, *Emperyalizm* adlı kitabına başlamadan önce Buharin'in kitabının el yazmalarına sahip durumdaydı. Bu iki kitap arasında yapılan bir karşılaştırma şunları gösterir: (1) Modern kapitalizmin halihazırdaki tanımlaması konusunda Lenin'in çalışması kesinlikle orijinal bir niteliğe sahip değildir ve Lenin pek çok şeyi Buharin'den ödünç alır; (2) iki kitap arasındaki fark ise çok derindir -bu, emperyalizm üzerine kuramsal, akademik bir inceleme ile aynı konu üzerine kaleme alınmış siyasi bir broşür arasındaki farktır.

Lenin'in kitabı, esas olarak, siyasi savaşımda önemli bir siyasi

---

ölçekte sanayinin finansmanına katıldıkları bu ülke, kendi müşterileri üzerinde (İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da bankaların sanayinin finansmanında oynadıkları rol karşılaştırılamayacak kadar küçüktü) büyük bir nüfuza sahipti. Kidron, kitabında, sermaye ihracının rolü (bunun yönü vs.) bakımından Lenin'in zamanı ile içinde bulunduğumuz zaman arasında bir karşılaştırma yapar.

Lenin'in işçi aristokrasisi teorisinin emperyalist ülkelerde işçi sınıfının aldığı ücretlere ve çalışma koşullarına ilişkin verilerle uygunluk içinde olmadığı eleştirisinin yapıldığı bir çalışma için, ayrıca bkz. Tony Cliff, *'Economic Roots of Reformism'*, *Socialist Review*, 1965 içinde. Bu çalışmanın Komünist Enternasyonal'i inceleyeceğimiz bir sonraki cildinde bu soruna tekrar dönecek ve onu ayrıntılı olarak ele alacağız.

broşür olmayı amaçlamıştı. Kullanılan malzeme, bu amaç için ne eksik, ne ne fazlaydı. Broşür, işçilere, içinde yaşadıkları dönemin niteliğini ve onların karşı karşıya bulundukları görevleri göstermeyi hedefliyordu. Lenin, ekonomiyi somut eylem için bir rehber haline getirerek, emperyalizm üzerine geliştirilmiş ekonomik teorileri dönemin temel siyasi sorunlarıyla ilişkilendirdi. Tekelleri ve dünyanın emperyalist güçler arasında paylaşılmasını yaratmış olan sermaye birikimi, kaçınılmaz olarak savaşlara yol açıyordu. Milyonlarca işçiyi içine çekip yutan genel emperyalist savaş, acımasız bir şekilde proleteryaya zorlu seçimi dayatıyordu; bu, savaşla barış arasında değil, emperyalist savaşla emperyalizme karşı iç savaş arasında yapılacak bir seçimdi. Dolayısıyla, gerçek enternasyonalizm, kaçınılmaz olarak, emperyalizme karşı devrimci mücadelede yatıyordu; enternasyonalizm reformizmle bağdaştırılamazdı. Tekelci kapitalizm, sömürge halklarını amansızca sömürerek ve tüm ulusları dünya ekonomisinin yörüngesine çekerek, ezilen ulusları kendi ulusal bağımsızlıkları için savaşa, dünya emperyalizminin yazgısı açısından giderek yaşamsal hale gelen bir savaşa zorluyordu.

Lenin'in kitabı, emperyalizmin en kötü durumdaki kurbanları olan sömürge ülkelerdeki marksistler için güçlü bir mücadele silahıydı.

5

Çarlık rejiminin krizi ve çöküşü

Egemenler arasında karışıklık

Lenin'in, emperyalist savaşın kapitalizmin iç çelişkilerini derinleştirerek bir iç savaşa yol açacağı öngörüsü esas olarak 1904-05 deneyimine dayanıyordu. O zaman Çarlık'ın Japonya karşısında aldığı askeri yenilgi doğrudan birinci Rus devrimine neden olmuştu. Dolayısıyla, bunun beraberinde getireceği devrimci ters tepkilerin daha büyük olması beklenmeliydi.

Savaş yılları boyunca, Rusya'daki egemen sınıfların kendilerine olan güvenleri giderek artan bir biçimde azalıyor, saflarındaki moral bozukluğu ve iç bölünmeler giderek derinleşiyordu. Liderlik krizi Çarlık'ın ve toplumun önde gelen kesimlerinin gücünü aşındırmaktaydı.

Lenin, devrimci durumun belirtileri arasında şunlara dikkati çekiyordu:

> "Egemen sınıfların herhangi bir değişikliğe gitmeden kendi iktidarlarını sürdürmeleri olanaksız hale geldiği zaman; 'üst sınıflar' arasında şu veya bu biçim altında bir kriz durumu ortaya çıktığı zaman, egemen sınıfın siyasetinde de bir kriz yaşanır, ezilen sınıfların hoşnutsuzluk ve öfkesi birden bire bu krizin yol açtığı çatlaktan fışkırmaya başlar. 'Alt sınıflar'ın artık eskisi gibi yaşamak istemiyor olması bir devrimin fiilen yaşanması açısından genellikle yeterli değilidir, 'üst sınıflar'ın da artık eskiden olduğu gibi

yaşayamaz duruma gelmelerinin buna eşlik etmesi zorunludur."[1]

Genel kriz derinleştikçe, egemen sınıfın çeşitli kesimlerinin birbirleriyle olan çatışması da büyüdü. Halk kitlelerinin rejime karşı genel düşmanlığı egemen sınıf içindeki grupların birbirleriyle ve hükümetle kavgaya düşmesine yol açıyor, devlet burokrasisinin saray zümresine karşı hissettiği genel düşmanlığı derinleştiriyordu. Çar köşeye sıkıştığı ölçüde, nihai yıkımdan sakınabilme umuduyla, bir bakanın ardından diğerini feda ediyordu.

Tarihçi Çerniavski, 1915-16 yıllarında egemen çevreler içindeki egemen ruh halini aşağıdaki şekilde tanımlıyordu:

> "Yıkımın giderek daha çok farkına varılması, hükümette, iyi eğitim görmüş çevrelerde ve bir bütün olarak toplumsal elit içinde bu farkına varışın kimi zaman bilinçli kimi zaman bilinçsiz bir biçimde yaygınlaşması; bunun sonucu yaşanan bakanlık, karar alma ve alınan kararları uygulama yeteneğinden yoksunluk... hükümete egemen oluyor."[2]

Aynı tarihçi, Ağustos-Eylül aylarında Bakanlar Kurulu tutanakları üzerine yorumlarda bulunurken şunları söylüyordu: "Bakanlar Kurulu... tutanakları devrimin hükümet içindeki, *egemen sınıf* içindeki psikolojik önkoşulunun varlığını yansıtıyor. Devrimden korkan, ondan nefret eden, mümkün olan her yola başvurarak onu önlemeyi isteyen insanlar oturup devrimin geleceği anı beklemekten başka hiçbir şey yapamaz haldeydiler"[3] Bir diğer tarihçi, V. I. Gessen, yine Bakanlar Kurulu tutanaklarıyla ilgili olarak şunları yazabiliyordu: "Hükümet sanki grevdeydi. Uzun zaman önce, resmi olarak tüm gücü elinde bulundurduğu günlerde, çöküşün er ya da geç geleceğini hiç aklına getirmemişti."[4]

Sadık bir monarşist olan İçişleri Bakanı Vekili V. I. Gurko, devrimden birkaç yıl sonra şunları yazmıştı: "Balık baştan kokar derler. Nitekim, hükümetimiz, her nasılsa, ülkenin en sadık unsurlarını, rejimin kendisini değilse bile, onun başındakileri ve onları yöntemleri kriz içine sürüklemeyi becermişti."[5] Çar'ın etrafındaki kliklerin önemi her geçen gün artıyordu. Bakanlar Kurulu ise gittikçe önem kaybediyordu.

Hükümetin *kollektif* hareket yeteneğinin ne denli azalmış olduğunu, bakanların planlar, ya da şeklen kendi denetimleri altında olan halkın durumuna ilişkin ne denli az şey bildiklerini açıkça göstermek için tek bir örnek yeterli olacaktır. Bu, askeri otoritelerin Temmuz-Ağustos 1915'te Kiev'de kitlesel bir tahliyenin gerçekleştirilmesini öngören kararıyla ilgili olarak yaşanan olaydır.

Doğal olarak, bu karara varılmasında Savaş Bakanı'nın ya da İçişleri Bakanı'nın aktif rol oynamış olduğu, ya da, en azından ilgili konuda bunların görüşüne başvurulmuş olduğu varsayılır. Oysa, fiilen yaşanmış süreç bundan bütünüyle farklıydı. Savaş Bakanı A. A. Polivanov, Bakanlar Kurulu'nun 19 Ağustos 1915 tarihli bir toplantısında tahliye ile ilgili olarak şunları söyledi:

> "Olayların gidişatı hakkında Savaş Bakanı'nın bilgilendirilmesi gerekli görülmediği için genelkurmayın planlarından ve amaçlarından haberdar değilim. Bununla birlikte, askeri konularda düşünme olanağı bulabildiğim ölçüde, Kiev'e yönelik doğrudan bir tehlikenin mevcut olmadığına eminim ve... en azından, tahliye için zamanın erken olduğunu düşündüğümü söyleyebilirim."[6]

İçişleri Bakanı Prens Şherbatov ise şunları söylüyordu:

> "Genel olarak, tahliye ile ilgili olarak o n bitenler kelimenin tam anlamıyla akıl almaz şeyler. Askeri otoriteler akıl ve sağduyularını bütünüyle yitirmiş olmalılar. Her yerde bir kaos ve karışıklık yaratıyor ve sanki bu amaçlı olarak yapılıyor. Tüm yerel yaşam alt üst olmuş durumda. Gerçekten, askeri otoritelerle sivil otoriteler arasındaki ilişkileri bir düzene kavuşturmanın zamanı gelmiştir ve bunun yapılması zorunludur. Tüm varlığımızı doğrudan ilgilendiren tahliye gibi böylesine olağanüstü karmaşık bir konuda tüm yetkinin askerlerin eline bırakılması kabul edilemez bir durumdur. Bunlar merkez vilayetlerdeki durumdan bütünüyle habersizler ve, buna rağmen, binlerce mülteciyi kendi keyiflerine göre bir yerlere sevk ediyorlar."[7]

Dışişleri Bakanı S. D. Sazanov'un söyledikleri ise şunlardı:

> "Bütün bu olan bitenler beni çok öfkelendiriyor. Savaş Bakanı

Kiev'i tehdit eden bir tehlikenin olmadığına inandığını söylerken, şaşkınlık içindeki generallerimiz bu şehri tahliye etmek, Avusturya'nın ellerine terk etmek istiyorlar. Muazzam bir tahıl ambarı bölgesi olan Kiev'in gözden çıkarıldığını öğrendiklerinde müttefiklerimizin neler düşüneceklerini tahmin edebiliyorum."[9]

Geçici bir süre Tarım Bakanlığı'na vekalet eden A. V. Krivoşein, söz konusu tahliye olayıyla ilgili olarak, 24 Ağustos'ta şu yorumda bulundu:

"Tarihçiler, Rusya'nın savaşı kör gözlerle yürüttüğüne, bu yüzden de yıkımın eşiğine geldiğine -ve milyonlarca insanın bilinçsiz bir şekilde diğerlerinin kibirinin ve suçlarının kurbanı olduğuna- inanamayacaklar. Genelkurmayda olan bitenler dehşet verici bir rezalettir."[9]

Bakanlar Kurulu'nun 2 Eylül 1915 tarihli toplantısında Duma'nın dağıtılmasına ilişkin olarak yapılan karşılıklı konuşmalardan aktaracağımız birkaç paragraf, bakanlarla hükümetin başkanı arasındaki ilişkilerin niteliğinin ne olduğunu olanca açıklığıyla gözler önüne serecektir:

A. V. Krivoşein: Bugün yaptığımız müzakereler, mevcut durum ve izlenen siyaset konusunda siz, Ivan Longinoviç (Goremyikin) (başbakan), sizinle Bakanlar Kurulu üyelerinin çoğunluğu arasındaki görüş ayrılıklarının şimdi daha da büyümüş olduğunu açıkça göstermiş bulunuyor. Siz bu farklılıkları Çar Hazretleri'ne bildirdiniz; ancak, Çarımız, bizim değil, sizin düşüncelerinizle hemfikir olma lütfunu gösteriyor... Lütfen şu sorumu bağışlayın: Hükümet üyeleri (dahi) başka yöntemler ihtiyaç olduğuna inanırken, elinizdeki bütün bir hükümet aygıtı muhalefet halindeyken, gerek iç gerekse dış koşullar her geçen gün daha da tehditkar duruma gelirken, bu şekilde davranmaya nasıl cesaret ediyorsunuz?
I. L. Goremyikin: Ne türden bir muhalfetle ve anlayışsızlıkla karşı karşıya kalırsam kalayım, Çar Hazretleri'ne karşı görevimi sonuna kadar yerine getireceğim...
S. D. Sazonov: Yarın sokaklar kana bulanacak ve Rusya uçuruma

yuvarlanacak! Neden? Niçin? Her şey böylesine korkunç bir halde! Her durumda, bugünkü koşullar altında, hareketlerinizin sorumluluğunu paylaşmadığımı altını çizerek ifade etmek isterim... I. L. Goremyikin: Kendi yaptıklarımın sorumluluğunu yükleniyorum ve hiç kimseden bu sorumluluğu benimle paylaşmasını istemiyorum."[10]

Tutanakları kaleme alan tarihçinin bunlara yazdığı giriş metninde şunları söylemesi şaşırtıcı değildir: "Bakanlar Kurulu'ndaki konuşmalara bakarak mevcut durumu değerlendirip yargılamak durumunda kalan bir tarihçi, tarih yazmak yerine, çok geçmeden kendisini bir sokak lambasında asılı olarak bulacaktır."[11]

Krivoşein, 19 Ağustos 1915'te umutsuzluk içinde şunları söylüyordu:

"İçişleri Bakanı'nın (Şherbatov) raporu beni derinden sarstı... İçerdeki durumun, bugünkü haliyle, ancak iki çözüme izin verdiğini Çar Hazretleri'ne bildirmemiz gerekiyor: ya güçlü bir askeri diktatörlük -eğer bunun için uygun birisi bulunabilecekse-, ya da halkla uzlaşılması. Kabinemiz kamuoyunun beklentilerine ve taleplerine uygun düşmüyor ve yerini ülkenin güvenini kazanabilecek bir başka kabineye bırakması gerekiyor. Vakit yitirmek, ne yapacağını bilmeden öylece durup sürekli uygun zamanı kollamak artık olanaksız... Böyle bir karara varmazdan önce uzun süre tereddüt ettim, ancak şimdi, her bir gün bir yıl kadar önem taşıyor. Mevcut durum olağanüstü bir hızla değişiyor. Kesin adımlar atılmadığı sürece, (ne olacağına ilişkin) dört bir yandan gelen en karamsar kehanetleri dinlemek zorunda kalıyoruz."[12]

Ne var ki, Çar'ın yapamayacak durumda olduğu şey tam da buydu: 'güçlü bir askeri diktatörlük' kurmak, ya da iktidar sistemini liberalleştirmek. Çarlık, giderek daha büyük oranda sürekli kriz doğuran bir rejim haline geliyordu.

Bakanların seçiminde uygulanan yöntem, onların önemini daha da azalttı; bu konuda fiilen işleyen kural son derece basitti: en uygunsuz olanın seçilmesi. Hükümetin kompozisyonunda sık sık, yersiz ve akılsızca değişikliklere gidiliyordu. Savaş patlak verdiğin-

de, Rus Başbakanı I. L. Goremyikin idi. "Yaşamı boyunca bir bürokrat olarak kalmış bu yetmiş beş yaşındaki muhafazakar adam, kendi sözleriyle, 'naftalinlenip kaldırılmış kışlık bir palto gibi' bavuldan çıkarılarak işbaşına getirilmişti ve işi bittiğinde tekrar bavuldaki yerine gönderilmesi hiç de zor olmayacaktı."[13]

İngiliz Büyükelçisi Bukhanan, Goremyikin'i bu şekilde tanımlıyordu:

> "Cana yakın yanları olan, üşengeç, işine yıllarını vermiş, zamana ayak uyduramamış sevimli bir beyefendi idi... Doğuştan saraylı olmanın kazandırdığı bir beceriklilikle kendisini İmparatoriçe'ye sevdirmişti; ancak, sahip olduğu aşırı monarşist görüşleri dışında, şu veya bu konuda önerebileceği hiçbir şeyi yoktu."[14]

Goremyikin öylesine yaşlıydı ki, istifa etmek için tekrar tekrar izin istedi. Ancak Çar onun bu isteğini her defasında reddetti. Bir keresinde, Goremyikin muhzun bir edayla şunları söylemişti: "Çar tabutumun etrafındaki kandillerin çoktan yandığını, geriye yalnızca cenaze merasimim kaldığını göremiyor"[15] Çar bu eski monarşiste hala değer veriyor ve onu bırakmak istemiyordu.

Bununla birlikte, Şubat 1916'da Çar Goremyikin'in yerine Stürmer'i getirdi. Bukhanan yeni başbakanı şu şekilde anlatıyordu:

> "Stürmer ikinci sınıf bir zekaya sahip, deneyimsiz, dalkavuk, kendi çıkarı için her şeyi yapmaya hazır, son derece ihtiraslı biriydi ve başbakanlığa atanmasını Rasputin"in arkadaşı olmasına ve İmparatoriçe"nin danışmanlarınca destekleniyor olmasına borçluydu... Kendisine kabine şefi olarak seçtiği Manouiloff'un eski bir *okhrana* (gizli polis) ajanı olması ve birkaç ay kadar sonra bir bankaya şantaj yaptığı için tutuklanması, yeni başbakanın nasıl biri olduğu konusunda bir fikir verebilir."[16]

Dönemin Fransız Büyükelçisi de Stürmer hakkında olumsuz izlenimlere sahipti:

> "Vasat zekaya sahip birinin de gerisinde -üçüncü sınıf bir zeka, rezil bir ruh, bayağı bir karakter, samimiyetsizlik, devlet işlerine

ilişkin ne bir fikre ne de bir deneyime sahip olmayış. Kurnazlık ve dalkavukluk konusundaki yeteneği, belki de bu şahıs hakkında söylenebilecek yegane şey... Onun başbakanlığa atanması, yalnızca bir kukla olarak seçildiği, bir diğer deyişle, silik ve istenildiği gibi yönlendirilebilir bir kişi olması dolayısıyla seçildiği varsayımında bir anlam kazanıyor... Rasputin tarafından İmparator'a hararetle önerilmişti."[17]

Kasım 1916'da Stürmer'in yerine Trepov getirildi; Trepov ise, Ocak 1917'de yerini yaşlı Prens N. D. Golitsin'e bıraktı. Golitsin, nafile bir şekilde Çar'a 'bu görevden mazur görülmesi' gerektiğini anlatmaya çalıştı; hasta durumdaydı ve kırk yedi yıllık hizmet süresi içinde hiçbir zaman siyasetle ilgili olmamıştı (savaş sırasında büyük ölçüde Kızıl Haç içinde faaliyet yürütmüştü).[18] Kendisinin yerine bir başkasının seçilmesi için Çar'a yalvardı. "Kendimi anlatırken kullandığım dili bir başkası kendisinden söz ederken kullansa, o kişiyi düelloya davet etmek durumunda kalırdım" diyordu.[19]

Diğer bakanlar da birer gölge gibi gelip geçtiler. Savaş Bakanı Sukhomlinov, 1915 yılı Haziran ayında esrarengiz bir biçimde görevden alındı. Büyük miktarda bir parayı zimmetine geçirmekle suçlanıyordu:

> "Ordunun araç gereç ihtiyacının giderilmesinden sorumlu bakanlıklarda rüşvet ve yolsuzluk olaylarının yaşandığına ilişkin söylentiler vardı. Donanma Bakanlığı uzun zamandan beri burada dönen yolsuzluk olaylarıyla ünlenmişti; savaş patlak verdiğinde, bakanlığın vatanseverliğini kanıtlayacağı ve büyük ihale anlaşmaları sırasında yaşanan rüşvet olaylarına bir son vereceği söyleniyordu. Ne var ki, çok geçmeden, Donanma Bakanlığı'nın üst kademelerinde yolsuzlukların yeniden başgösterdiği konuşulmaya başlandı."[20]

Oluşturulan özel bir komisyon

> "Gerekli araç gerecin orduya gönderilmesi sırasında yaşanan aksaklıklardan gerçekte kimlerin sorumlu olduğunu tespit etmekle görevlendirildi. Sukhomlinov'un faaliyetlerini inceleyen komis-

yon, onun mahkeme önünde hesap vermesi gerektiğine karar verdi. Kamuoyunun ilgi odağı haline gelen Sukhomlinov'un duruşması mevcut rejimin saygınlığını öylesine düşürdü ki, burada durup bu insanın kişiliğine ayrıntılı bir şekilde göz atmak yerinde olur."[21]

Buna ek olarak, Sukhomlinov'un yardımcısı S. N. Miasoedov'un bir Alman casusu olmasından şüphe ediliyordu. Miasoedov askeri mahkemede yargılandı ve suçlu bulunarak idam edildi.[22] Sukhomlinov ise tutuklandı. Onun yerine Savaş Bakanı olarak atanan Polivanov, birkaç ay sonra yerini Bukhanan'ın 'tamamen silik bir kişilik' olarak tanımladığı Shuvaev'e bıraktı.[23]

Polivanov görevden alındığı zaman Çariçe Çar'a şunları yazdı: "Oh, bu ne rahatlık! Şimdi artık rahat uyuyabileceğim"[24] Diğerleri ise şaşkınlık ve ürküntü içindeydi. Sir Alfred Knox, Polivanov Rusya'daki en yetenekli askeri örgütleyiciydi ve onun görevden alınması bir felaket idi' diye yazıyordu.[25] Garip olan bir başka şey, Çariçe'nin yakın sırdaşı olup 'kutsal insan' olarak anılan Rasputin'in sesinden çok hoşlandığı bir kişinin salt bu nedenle İçişleri Bakanlığı'na atanmış olmasıdır:

"Bir keresinde, Rasputin Villa Rode adlı bir gece kulübünde yemek yediği sıra, gözüne A. N. Khvostov isimli bir adliye katibi ilişti. Rasputin şarkı söylemekte olan çingene korosunu beğenmemişti; bas seslerin çok zayıf kaldığını düşünüyordu. Bakışları iri ve şişman bir bedene sahip Khvostov üstünde yoğunlaştı; onun sırtına vurarak, "Git şunlara şarkı söyleme konusunda yardımcı ol, kardeşim. Şişman bir adamsın, çok iyi ses vardır sende" dedi. İçkinin etkisiyle şen ve çakırkeyif bir halde olan Khvostov sahneye fırladı ve gökgürültüsünü andıran tok bir sesle şarkı söylemeye başladı. Neşesi yerine gelen Rasputin alkışla beğenisini dile getirdi. Bundan bir süre sonra Khvostov İçişleri Bakanı oldu. Khovstov'un bu şekilde bakanlığa atanması Duma üyesi Vladimir Purişkeviç'i çileden çıkardı; Purişkeviç, bir konuşması sırasında, yeni bakanların artık hükümet etme yeteneklerine göre değil, çingene müziği konusundaki becerilerine göre seçildiklerini söyledi."[26]

Tanı "Güler misin, ağlar mısın?" diye sorulacak bir durum.

Şubat Devrimi'yle yüz yüze kalan İçişleri Bakanı Aleksandr Protopopov oldu. O da Rasputin'in adayı olarak bu mevkiye gelmişti. Çariçe, Eylül'de Çar'a yazdığı bir mektupta "Grigori tüm içtenliğiyle senden Protopopov'u seçmeni diliyor" diyordu. İki gün sonra aynı isteği yineledi: "Lütfen Protopopov'u İçişleri Bakanlığı'na getir."[27]

Buna razı gelen Çar, bir telgrafla bunu kabul ettiğini bildirdi: "İsteğin yerine getirilecek". Yazdığı bir mektupta şunları söylüyordu: "Umalım, Tanrı'nın lütfuyla Protopopov şu an ihtiyacımız olan türden bir adam çıkar". Sonuçtan büyük mutluluk duyan Çariçe, "Tanrı yeni seçimin Protopopov'u takdis etsin. Arkadaşımız onu tercih etmekle çok akıllıca bir iş yaptığını söylüyor" diye karşılık verdi.[28]

Yiyecek tahsisatını düzenlemek gibi çok yaşamsal bir sorumluluğun Protopopov'a verilmesi, yine Rasputin'in aklından çıkmış bir fikirdi. Çariçe, Çar'ın olurunu almaya bile gerek duymadan, ona yiyecek tahsisatını kontrol etme yetkisini vermişti. Çar'a gönderdiği bir mektupta, "Yaptığını bağışla -ama bunu yapmak zorundaydın. Arkadaşınız bunun mutlak bir zorunluluk olduğunu söyledi" diye yazıyordu:

> "Stürmer, bu kurye ile yiyecek tahsisatının bütün sorumluluğunu derhal İçişleri Bakanı'na bırakan bir belgeyi imzalaman için sana gönderiyor... Bu adımı atmak zorunda kaldım, çünkü Grigori Protopopov'un her şeyi kendi elinde toplayacağını... ve böylece Rusya'yı selamete çıkaracağını söylüyor... Beni bağışla, ama senin tatlı hatırın için bu adımı atmak zorundaydım."[29]

Böylece, bu budala adamla, 1916-17 kışı gibi son derece kritik bir dönemde polis teşkilatının ve yiyecek tahsisinin kontrolü gibi önemli bir sorumluluk verildi; çünkü, Çar ve Çariçe gibi onun da kafası ortaçağa özgü mistik inançlarla doluydu. Masasının arkasında bir ikon asılıydı ve bazen sanki bir insanmış gibi bu ikonla konuşurdu. Protopopov, bir keresinde, söz konusu ikonu kast ederek Kerenski'ye "Her işimde bana yardımcı oluyor; yaptığını her şeyi O'nun tavsiyesini aldıktan sonra yapıyorum" diyordu.[30]

Bukhanan ise Protopopov'u şöyle anlatıyor: "Zihinsel olarak

hasta bir insan olan Protopopov, Çariçe'yle yaptığı görüşmelerde Rasputin'in ruhuyla yaptığı hayali konuşmalardan söz eder ve Rasputin'in ruhunun uyarı ve mesajlarını Çariçe'ye iletirdi."[31]

Savaş sırasında geçen iki buçuk yıl içinde, Rusya dört farklı başbakan, beş içişleri bakanı, dört tarım bakanı ve üç savaş bakanı gördü.

Rasputin

Rus siyasi çevresinin en tepesinde yaşanan karmaşa, Çar'ın etrafında, toplmun genel gerilemesinin bir sembolü haline gelmiş olan Grigori Rasputin'in başında bulunduğu yoz bir kliğin oluşmasına olanak tanıdı.

> "Kasım 1905'e doğru, -bir başka deyişle birinci devrimin en kritik aşamasında- Çar günlüğüne şunları yazıyor: "Tobolsk vilayetinden Grigori isminde bir ermiş'le tanıştık." Çar'ın sözünü ettiği bu kişi Rasputin idi -başında giriştiği at hırsızlığı eyleminden sonra yediği dayak sırasında aldığı yaranın izini taşıyan Sibiryalı bir köylü. Uygun bir zamanda ortaya çıkan bu 'Ermiş', çok geçmeden etrafında resmi yardımcılar buldu -ya da onlar onu buldu; böylece, Çariçe ve onun aracılığıyla Çar üzerinde büyük bir nüfuza sahip yeni bir yönetici grup oluştu.
>
> 1913-14 kışından itibaren, Petersburg sosyetesi içinde, bütün yüksek düzeyde atamaların, önemli görev ve anlaşmaların Rasputin'e ve etrafındaki kliğe bağlı olduğu açıkça söylenir oldu... Polis ajanları, destansı bir dille, her gün bu Dost'un cümbüş ve içki alemlerinin kayıtlarını tutuyorlardı. "Bu sabah saat 5'te tamamen sarhoş bir şekilde geri döndü". "Ayın 25. gününü 26'sına bağlayan gece, kadın oyunculardan V. geceyi Rasputin'le berbaber geçirdi." "Prenses D ile (Çar'ın yatak odası ayanından bir beyefendinin karısı) Astoria Oteli'ne geldi"... Bunun hemen yanındaki bir başka raporda: "Tsarkoe Selo'dan gece 11 sularında döndü." "Rasputin, yanında Prenses Sh. olduğu halde eve geldi -çok sarhoştular ve gelir gelmez yine birlikte dışarı çıktılar." Ertesi gün sabahı ya da akşamı, Tsarkoe Selo'ya bir gezi daha. Polis ajanının onun neden böylesine düşünceli göründüğü sorusuna verilen yanıt: "Çünkü Duma'yı toplantıya çağrıp çağırmamak konusunda bir karara varamıyor". Sonra yine: "Eve sabah saat 5'te oldukça içkili olarak

geldi." Dolayısıyla, aylar ve yıllar boyunca tutulan raporların üç anahtar sözcüğü hiç değişmedi: 'Oldukça sarhoş', 'Çok sarhoş' ve 'Tamamen sarhoş'."[32]

Şiddetlenen fırtınanın önünde kendilerini çaresiz hisseden Çar ile Çariçe, bu 'Ermiş'in mistik gücüne bel bağladı. Çariçe, 1915 yılı Haziranı'nda, Çar'a "Dostumuza kulak ver" diye yazar:

> "O'na inan. Tüm içtenliğiyle senin ve Rusya'nın çıkarlarını düşünüyor. Tanrı'nın O'nu bize yollamış olması nedensiz değil, O'nun söylediklerine daha çok dikkat etmeliyiz. Boş şeyler söylemiyor ve yalnızca dualarına değil, öğütlerine de kulak vermeliyiz... O'nun isteği hiç aklımdan çıkmıyor ve bu istek yerine getirilmediği taktirde bizimle birlikte ülkenin felakete sürükleneceğini biliyorum. Ciddi biçimde konuştuğu zaman söylediği her şeyin bir anlamı var."[33]

Eylül 1916'da: "Dostumuzun bizim ve ülkemiz için neyin iyi neyin kötü olacağı konusunda tanrı vergisi bir bilgeliğe sahip olduğuna yürekten inanıyorum. Geleceği görüyor, bu nedenle onun değerlendirmelerine güvenebiliriz."[34]

Çar, gerçekte hiçbir yeteneği olmadığı halde sahip bulunduğu Başkomutan sıfatıyla ordu genelkurmayına gittiği zaman, Rasputin'in telkin ve kışkırtmasıyla devletin içişlerini kendi kontrolüne aldı. Bu, kaderci ve iradesiz bir insan olan Nikolai'ye yakışan bir durumdu.

Rasputin askeri meselelere de müdahale etti. Öte yandan, Çar'dan aldığı gayriresmi vekalet yalnızca içişlerine göz kulak olmakla sınırlı bulunan Çariçe de kendi yetki alanını aşmaya başlamıştı.

Rasputin, Çariçe'ye, uyuduğu sıra kendisine tanrı tarafından iletilmiş bir vahiyden söz etti. Çariçe, Kasım 1915'te Çar'a yolladığı bir mektupta, "Aklımdayken, Dostumuz'un uyurken tanrıdan aldığı bir mesajı sana iletmek istiyorum" diye yazıyordu:

> "Riga'ya doğru asker gönderilmesi emrini vermen için sana yalvarıyor ve bunun zorunlu olduğunu söylüyor; aksi taktirde Almanların bütün kış boyunca çok sağlam bir biçimde yerleşecek-

lerini ve onları yerlerinden sökmenin bedelinin çok ağır ve kanlı olacağını düşünüyor... Bunun şu an en önemli şey olduğunu söylüyor ve ordularımızın ilerlemesi emrini vermen için sana ciddi olarak yalvarıyor. Bunu yapabileceğimizi ve yapmamız gerektiğini, bu durumu derhal sana yazmak zorunda olduğumu söylüyor."[35]

1916 yılındaki büyük Rus saldırısı sırasında Rasputin'in askeri işlere müdahalesi doruğuna çıktı. Daha 25 Temmuz'da Çariçe şunları yazıyordu: "Dostumuz, çok ağır kayıplardan sakınabilmek için ileri harekatta çok ısrarcı olmamak gerektiğini düşünüyor."[36] 8 Ağustos'ta: "Dostumuz, Karpatlar'a çıkmamamız, buraları almaya çalışmamamız gerektiği fikrinde, aksi taktirde kayıpların çok büyük olacağından korkuyor."[37]

21 Eylül'de Çar şunları yazıyordu: "Alekseev'den, umutsuzca girişilen saldırılarımızı durdurması için Brusilov'a emir vermesini istedim." Çariçe mutlu bir şekilde yanıtlıyordu: "Dostumuz, Brusilov'a verdiğin yeni emirlerle ilgili olarak, 'Babamızın (Çar'ın) emirleri çok sevindirici, her şey iyiye gidecek' diyor."[38]

Tanrı kimi yıkıma uğratacağını bilir

Çariçe'nin ve çevresindeki grubun ortaçağa özgü bilmesinlerciliği (obscurantism)* onların devrimin giderek büyüyen dalgalarının ciddiyetini gerektiğince kavramalarını engelledi. Çariçe sınırsız bir cahillik içindeydi. Ona göre, ihtiyaç duyulan tek şey halkı kamçılamaktı. Nitekim, 14 Aralık 1916'da, monarşi devrilmezden on hafta kadar önce, Çar'a Duma'nın önde gelen bütün üyelerini tutuklamasını önerdi: "Büyük Petro, Korkunç İvan, İmparator Paul gibi davran; onları mahvet!" Şubat Devrimi'nden beş gün önce yazdığı bir diğer mektupta ise daha da ileri gidiyordu:

"Bugüne kadar onlara sevgi ve şefkat göstermek için hiçbir fırsatı kaçırmadın; şimdi bırak yumruğunu da görsünler. Bunu bizzat

---

* Bilmesinlercilik: Toplumda belli sınıf ve katmanların gerçekleri bilmemesi gerektiğini savunan siyasa -ç.n.

kendileri istiyor -son zamanlarda sayısız çoklukta insan bana 'Bizim iyi bir dayağa ihtiyacımız var' dedi. Garip, ama ne yaparsın ki Slav kültürü böyle -sarsılmaz bir kararlılık ve hatta gaddarlık ve sevgi. Senden korkmayı öğrenmeliler; sevgi tek başına sorunu çözmüyor."[39]

Çariçe'nin siyasi kavrayıştan ve halkın nabzını elde tutma becerisinden ne denli uzak olduğu, başkentin genel grevle sarsıldığı günlerde, 26 Şubat'ta Çar'a yazdığı bir mektuptan açıkça anlaşılır:

"Bu serserilerin bir hareketi; genç insanlar başkalarının çalışmasını da engelleyen işçilerle birlikte sağa sola koşuşturup ekmek yok diye bağırıp çağırıyorlar, heyecan yaratmaya çalışıyorlar. Eğer hava soğuk olsaydı, muhtemelen evlerinde oturuyor olacaklardı. Ama bunların hepsi geçecek ve ortalık yatışacak, yeter ki Duma aklını başına devşirsin."[40]

Çariçe ve etrafındaki klik Duma'ya karşı, bakanlara ve ordudaki generallere karşı entrikalar planlarken çarlık idaresinin her üyesinin kendisini çaresiz ve yalnız hissetmesine, herkesle ihtilaf içinde olmasına şaşmamak gerek.

Nitekim, İçişleri Bakanı Şherbatov, 21 Ağustos 1915 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında şunları söylüyordu:

"Majesteleri'ne yazılı bir rapor sunmalı ve ne en yüce iktidarın hamiline, ne orduya, ne şehirlere, ne *Zemstvolara*, ne asillere, ne tüccarlara, ne de işçilere güven duyabilen bir hükümetin yalnızca faaliyet yürütememekle kalmayıp aynı zamanda varlığını bile sürdüremeyeceğini anlatmalıyız. Bu açıkça bir saçmalık! Burada oturup duran bizler Don Kişot'lara benziyoruz!"[41]

28 Ağustos 1915 tarihli oturumda, Tarım Bakanı Vekili Krivoşein şunları söyledi:

"Herkes birlikten ve halkla bütünleşmekten söz ediyor; fakat, diğer yandan, sivil ve askeri otoriteler ortak bir düşünceye varamıyorlar ve bir yıl için birlikte çalışma becerisini gösteremiyorlar. Bakanlar Kurulu müzakerelerde, ricalarda bulunuyor, istekleri dile

getiriyor, arzu ve taleplerini sunuyor -ve hepimizi aşağılayan sayın generallerimiz hiçbir şey yapmıyorlar."[42]

9 Ağustos 1915'te, Dışişleri Bakanı Sazonov, "Hükümet boşlukta duruyor; ne aşağıdan ne de yukarıdan destek görüyor" diyordu.[43]

Aşırı sağcı milletvekili A. I. Savenko, Duma'nın 29 Şubat 1916 tarihli oturumunda şunları söyleyebilmişti:

> "Ülke açısından ne korkunç bir durum ki, anavatanımız en zor sınavlarından geçerken ülke hükümetine güven duymuyor; hiçkimse, hatta sağ bile hükümete güvenmiyor -aslında hükümet de kendisine güven duymuyor ve yarının ne getireceğinden emin değil."[44]

Gerçekleşmeyen saray devrimi

Çarlık rejiminin krizi derinleştikçe, egemen sınıfın giderek artan sayıda bölüntüsü, aşağıdan gelecek bir devrimi engelleyebilmek için... yukarıdan bir devrime ihtiyaç olduğundan söz etmeye başladı.

Ağustos 1916'da, sağcı Oktobrist lider Aleksander Guçkov, Genelkurmay'daki General Alekseev'e bir mektup yolladı; Guçkov, kopyaları geniş bir çevrede dağıtılan bu mektupta şunları söylüyordu:

> "İç cephe tam bir parçalanma yaşıyor... Devlet iktidarının temeli oyuluyor... İç cephe, geçen yıl olduğu gibi, cephedeki şanlı ordularınızın, şanlı stratejinizin ve bütün ülkenin bataklığa sürüklenmesi tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyor... Bay Trepov'un otoritesi altında haberleşmenin olması gerektiği gibi işlemesi, Prens Şakhovski'a emanet edilmiş sanayinin iyi bir şekilde çalışması, Kont Bobrinski'nin ellerine teslim edilmiş olan tarımımızın bereketli olması ve yiyecek tahsisinin gerektiği gibi idare edilmesi umulamaz. ... Bu hükümet -gerçek bir hain olmasa bile- (hem ordu, hem halk arasında) ihanet etmeye hazır olmakla ün salmış bir insan tarafından, Bay Stürmer tarafından yönetiliyor. Anavatanımızın yazgısına ilişkin çok derin bir kaygının kamuoyunu ve halkın duygularını hakimiyeti altına almış olduğunu görmeniz gerekir.

> Cephe gerisindeki bizler, bu felakete karşı mücadele edecek güçte değiliz, ya da tamamen güçsüz durumdayız. Bizim mücadele yöntemlerimiz iki taraflıdır ve -işçi sınıfı başta olmak üzere halk yığınlarının kışkırtılmaya hazır bir durumda olması nedeniyle- büyük bir yangının, boyutları hiçkimse tarafından tahmin edilemeyecek ya da sınırlandırılamayacak büyük bir yangının ilk kıvılcımı olabilir...
>
> Yapabileceğiniz bir şey olabilir mi? Doğrusu bilmiyorum."[45]

Bunun pratik anlamı, bir darbeye girişmesi için generale çağrıda bulunmaktı. Guçkov ile egemen sınıfın diğer üyeleri, ordunun iktidara el koyacak cesareti göstermesini umuyor, bunun için dua ediyorlardı. Ne var ki, General Alekseev bu adımı atmayı reddetti.

Bundan üç ay sonra, daha sonraları Geçici Hükümet'in başına geçecek olan Kerenski'e göre, 15-16 Kasım günlerinde Çar'ın konutunda gerçekleştirilecek bir darbe için gizli bir planın hazırlığına girişilmişti. Bu, Prens Lvov ile General Alekseev arasında kalan özel bir anlaşmaydı. Bu ikisi, Çariçe ve Rasputin kliği tarafından Çar'a uygulanan basınca bir son verilebilmesi için Çariçe'nin Çar üzerindeki nüfuzunun kırılması gerektiğine karar vermişlerdi. Alekseev ve Lvov, Çar'ı saptanan saatte Çariçe'yi Kırım'a ya da İngiltere'ye yollamaya ikna edebileceklerini umuyorlardı.[46]

Ocak 1917'de, General Krymov cepheden geldi ve Duma üyelerinin önünde artık işlerin aynı biçimde sürdürülemeyeceğinden yakındı:

> "Ordu içinde öyle bir ruh hali söz konusu ki, bir darbe haberi herkes tarafından mutlulukla karşılanacak. Bir darbe kaçınılmaz; cephede düşünülen şey bu. Eğer buna karar verirseniz sizi destekleyeceğiz. Bundan başka bir çıkış yolu olmadığı da açık. Siz ve diğerleri elinizden gelen her şeyi yaptınız, ama karısının şeytansı nüfuzu Çar'a söylenen dürüst sözlerden daha kudretli. Artık zaman yitiremeyiz."

Shidlovski, öfke içinde, "Eğer Rusya'yı yıkıma sürüklüyorsa O'na (Çar'a) acıyıp müsamaha gösteremeyiz" diye bağırdı. Bu gürültülü tartışma sırasında, General Brusilov'un -gerçekten söyleyip

söylemediği belli olmayan- şu sözleri de kayıtlara geçti: "Eğer mesele gelip Çar'la Rusya arasında bir tercih yapma zorunluluğuna dayanırsa, benim tercihim Rusya'dan yana olacak."

Bir Kadet olan Shingarev ise şunu söyledi: "General haklı -bir darbe zorunlu. Ancak buna girişme cesaretini kim gösterecek?"

Sorun da buydu. Hiçkimse harekete geçme yürekliliğini gösteremedi. Herkes sürekli darbeden söz ediyor, ama bu yolda küçücük bir adım bile atılamıyordu.

Çar ailesine yakın kişiler bile acil bir darbeye ihtiyaç olduğu fikrini olumlamaya başlamışlardı:

6

Şubat Devrimi'nden ikili iktidara

Şubat Devrimi

1917 yılında, geleneksel olarak kutlanan Kanlı Pazar'ı anma gününde (9 Ocak) 114 işyerinden 137.500'e yakın işçi greve çıktı. Bu grev rastlantısal olarak ortaya çıkmadı. Nitekim, Şubat'ın son haftası içinde bundan daha büyük ve daha derin yeni bir grev hareketi gelişti. Bu, Putilov işletmelerindeki lokavtın ve giderek derinleşen ekmek kıtlığının bir ürünüydü.

18 Şubat günü, Putilov işletmelerinden birinde işçiler yüzde 50 oranında bir ücret artışı talebinde bulundular. İşyeri yönetiminin bu talebi yerine getirmeyi reddetmesi üzerine işçiler oturma grevine başladılar. 21 Şubat'ta bu işçiler işten atıldılar. Grev diğer işletmelere yayıldı, işletme yönetiminin buna tepkisi tüm işletmeleri belirsiz bir süre için kapatmak oldu. Bu, iyi örgütlenmiş 30.000 kadar işçinin kendisini sokakta bulması anlamına geliyordu. Putilov'daki lokavt grev hareketinin yaygınlaşmasına önemli bir katkıda bulundu.

Ekmek kıtlığına gelince; Petrograd'ta Şubat ayı ortalarında yalnızca on günlük ekmek üretimine yetecek kadar un kalmıştı. Askeri bölge komutanı General S. S. Khabalov, belediye yöneticileriyle birlikte ekmeği karneye bağlamaya karar verdi. Bunu haber alan insanlar ertesi sabah, 16 Şubat günü, fırınların ve yiyecek satan dükkanların önlerinde uzun kuyruklar oluşturdular. Birkaç saat gibi kısa bir

süre içinde boşalan dükkanlar kepenklerini indirdiler. Bunun üzerine, halk kalabalık gruplar halinde dükkanların camlarını kırmaya başladı. Ertesi günlerde bu tür olaylar tekrar tekrar yinelendi.

23 Şubat, Uluslararası Kadın Günü idi. Fabrikalardaki konuşmalardan sonra sokaklara dökülen kalabalık kadın grupları ekmek için haykırıyorlardı. Orada burada kızıl bayraklar görülmeye başlandı, 'Kahrolsun otokrasi' sloganı işitilmeye başlandı.

23 ve 24 Şubat olayları, gizli bir *okhrana* raporunda çok canlı bir şekilde anlatılır:

> "23 Şubat sabahı saat 9'da, Vyborg bölgesindeki fabrika ve işletmelerde çalışan işçiler, fırın ve dükkanlardaki siyah ekmek kıtlığını protesto etmek üzere greve çıktılar; grev, Petograd, Rojdestvenski ve Liteinyi bölgelerindeki bazı fabrikalara sıçradı ve 50 işyerinden toplam 87.534 işçinin yedi gün boyunca grev yapmasıyla birlikte sanayi işletmelerinde üretim durdu.
>
> "Öğlen saat 1'de caddelerde büyük kalabalıklar halinde yürüyerek 'Ekmek İstiyoruz!' diye bağıran Vyborg bölgesi işçileri karışıklık yaratmaya, yol boyunca çalışmayı sürdüren arkadaşlarını aralarına katmaya ve karşılarına çıkan tramvayları durdurmaya başladılar. Şoförlerden elektrik motorlarının anahtarlarını alan göstericiler 15 tramvayın durmasına ve Petrograd tramvay istasyonuna çekilmesine neden oldular.
>
> "Kendilerini dağıtmak için bölgeye sevk edilmiş polis ve askerler tarafından kovalanan grevciler bir yerde dağıtılıyor, ancak olağandışı inatçılıklarını açıkça göstererek bir başka yerde yeniden toplanıyorlardı. Vyborg bölgesinde asayiş ancak akşam 7 sularında sağlandı."[1]

Ertesi gün işçi hareketi dinamizminden hiçbir şey yitirmiş değildi. Nitekim 24 Şubat akşamı geç saatlerde tutulmuş bir *okhrana* raporunda şunlar ifade edilmiştir:

> "İşçilerin ekmek kıtlığı ile ilgili olarak dün gerçekleştirdikleri grev bugün de devam etti; gün boyunca toplam 158.583 işçinin çalıştığı 131 işletme kapandı.
>
> "Grev kararı almış işletmelerdeki işçiler sabah fabrikalarına gel-

dikten sonra kısa süren bir müzakereden sonra fabrikalarını terk etmeye başladılar; bir kısmı evlerine giderken diğer bir kısmı caddelere dağıldı ve birtakım karışıklıklar çıkardı...

"Bu şekilde, kalabalığın sayısı hızla ilkin iki, daha sonra üç bin kişiye ulaştı. Bolşoy Meydanı'nın köşesi ile Grebetskaya Caddesi'ndeki göstericiler bir takım gücündeki polisle karşı karşıya geldi; polis onları durdurmada sayıca yetersizdi ve göstericilerin yollarına devam etmesine izin vermek zorunda kaldı. Kamennoostrovskii Meydanı'ndaki kalabalık Kazaklar ve atlı polisler tarafından dağıtıldı.

"Göstericiler arasında çok sayıda öğrenci de vardı... Sabah saat 9 sıralarında işe gelen 'Aivaz' fabrikasının 3.500 işçisi otomobil atölyesinin bulunduğu binada toplandı; burada dışarıdan gelen konuşmacılar hükümete karşı duydukları hoşnutsuzluğu dile getirdiler ve işçileri birleşmeye, Duma'nın mevcut hükümeti görevden almasını sağlamak için aktif gösteriler düzenlemeye çağırdılar; ayrıca, harekete geçmeleri halinde yalnızca işçilerden değil, demiryolu, tramvay, telgraf ve postane çalışanlarından da destek göreceklerini söylediler. Taleplere gösteriler eşlik etmeli, ancak etraf tahrip edilmemeliydi. Caddelerde tek bir kalabalık olarak değil, ayrı ayrı gruplar halinde yürünmeli, her grup saat 3'te Duma'ya ulaşmış olmaya çalışmalıydı. Sonuç olarak, hükümetin görevden alınması talebini dile getiren bir karar benimsendi. Yaklaşık 3.000 işçiden oluşan ve Nevski Meydanı boyunca ilerleyen bir kalabalık, 80 numaralı binaya geldiğinde durdu; burada işçiler mevcut rejimin devrilmesi çağrısında bulunan, ertesi gün, 25 Şubat'ta, öğlen saat 12'de Kazan Katedrali yanında toplanılmasını öneren bir konuşmacıyı dinlediler. Yukarıda anlatılan olaya bağlı olarak, polis teşkilatından bir komiser muavininin raporuna dayanılarak eklemek gerekir ki, 'Kalabalığa yakın bir yerde bulunan Kazaklar onu dağıtmak için girişimde bulunmadılar.' Kazakların ve askerlerin hareketsiz kaldıklarını bildirir başkaca duyumlar da alınıyor."[2]

Ertesi gün, 25 Şubat'ta, *okhrana* raporları askerlerin ve hatta Kazakların işçileri bastırmaya hazır olmadıklarına dikkat çekiyor, daha olumsuz bir tablo çiziyorlardı:

"25 Şubat günü, Bolşoy Samsonievski Meydanı'ndan Botkinskaya Caddesi Boyunca Nijni Novgorod Caddesi'ne doğru ilerleyen yaklaşık 6.000 kişilik bir işçi topluluğu, başlarında at üzerinde boy gösteren 5. Bölge Polis Şefi Shalfeev olan bir Kazak ve polis takımı tarafından karşılandı. Kalabalık polis şefini atından yere düşürerek sopa ve demiryolu raylarını yerinden oynatmak için kullanılan demir çengelle dövmeye başladı. Polisler kalabalık üzerine ateş açtılar (Kazaklar gözle görülür biçimde hareketsiz kaldılar); bunun üzerine kalabalıktan da ateş açıldı. Polis şefi ciddi bir biçimde yaralandı ve askeri hastaneye kaldırıldı.

"Kalabalık hala aynı noktada duruyor. Ayrıntılı bilgiler toplanmaya çalışılıyor... 25 Şubat'ta, Vasilevski bölgesi 1. mıntıka komiserliğinin Finlandiya Muhafız Alayı yedek taburu komutanına gönderdiği -bir kopyası *okhrana*ya da ulaştırılmış- rapor da Kazakların hareketsizliğinden söz ediyor. Rapor, ayın 25'inde Vasilevski Adası'nda polis ve Finlandiya alayı askerleri tarafından bastırılan karışıklıklarla ilgilidir ve 'olay yerine gelen 1. Don Kazak Alayı'na bağlı müfrezenin asayişin sağlanması için hiçbir şey yapmadığını' bildirir... Eğer karışıklıkları önlemek üzere kesin önlemler alınmazsa, pazartesi günü caddelerde barikatların kurulması muhtemeldir. Ayrıca, belirtmek gerekir ki, karışıklıkları bastırmak üzere olay yerine sevk edilen askeri birlikler arasında göstericilere yakınlık gösterenler olmuş, hatta bazı birliklerden askerler 'daha sıkı bastırın' diyerek göstericileri teşvik etmişlerdir. Eğer denetim yitirilir ve liderlik yeraltındaki devrimcilerin üst düzey militanlarının eline geçerse, olayların çok daha ciddi boyutlara sıçraması beklenmelidir."[3]

26 Şubat'ta, bir *okhrana* raporunda ilk kez bir askeri ayaklanmadan söz edilir:

"Polis komiser muavini Kharitonov'un raporuna göre, saat sabah 6'da, Pavlovsk Muhafız Alayı'nın 4. Bölüğü, daha önce atçılık okulunun avlusundaki kışlasını terk edip Nevski Meydanı'na gönderilmiş ve burada halkın üzerine ateş açmış olan aynı alayın talim müfrezesine duyduğu kızgınlıkla, başında yetkisiz bir subayın komutanlığında adı geçen müfrezeyi bulunduğu görev yerinden

uzaklaştırmak amacıyla Nevski Meydanı'na doğru yürüyüşe geçmiştir. Ancak, yolları üzerinde bulunan Hazreti İsa Kilisesi yakınında on atlı memurdan oluşan bir polis devriyesiyle karşılaşan 4. Bölük askerleri, 'gaddarlar' diye bağırarak polisleri kışkırtmışlar, daha sonra onların üzerine birkaç el ateş etmek suretiyle bir polis memurunu ve atı öldürmüşler, bir polisle atını da yaralamışlardır. Daha sonra kışlasına geri dönen askerler burada bir ayaklanma başlatmışlardır. Ayaklanmaya müdahale etmek üzere olay yerine gelen Albay Eksten bir asker tarafından yaralanmış ve bir elini kaybetmiştir. Bunun üzerine Preobrajenski Muhafız Alayı'ndan çağrılan bir birlik olay yerine gelerek ayaklanmacı askerleri silahsızlandırmış ve teslim almıştır."

26 Şubat'ta, General Khabalov çar'dan çok sert ifadelerin kullanıldığı bir telgraf aldı; telgrafta şunlar söyleniyordu: 'Sana, hemen yarından itibaren başkent sokaklarındaki tüm karışıklıkları derhal bastırmanı emrediyorum; anavatanımızın Almanya'ya karşı zor bir savaş verdiği böyle bir anda bu tür olaylara asla müsamaha gösterilemez.'

Çar'ın bu emri Petrograd'taki askeri yetkililerin taktiklerinde esaslı bir değişime yol açtı. O zamana kadar göstericilerin üzerine ateş açmaktan kaçınılmıştı. Şimdi ise, Khabalov, emrindeki subaylara, uyarıya rağmen dağılmamakta ısrar eden göstericilerin üzerine ateş açılması emrini veriyordu. Rejim kumar oynamaktaydı. Eğer askerler emirlere itaat ederlerse devrimci hareket ezilecekti. Ama ya itaat etmezlerse?

Polis, kararlılığını göstermek üzere, aralarında Bolşevik Parti Petersburg Komitesi'nin beş üyesininin de bulunduğu yüze yakın insanı 26 Şubat akşamı tutukladı. O gün (Pazar) yaşanan olaylar, yüzeysel olarak, hükümetin bir zaferine işaret ediyor gibiydi. Şehir merkezinin dört ayrı yerinde toplulukların üzerine ateş açılmıştı; Znamenskaya Meydanı'nda Volinski Alayı'na bağlı bir müfreze tüfeklerin yanısıra makinalı tüfek de kullanmış, açılan ateş sonucu 40 kadar insan ölürken bir o kadarı da yaralanmıştı. Akşam saatlerinde Pavlov Alayı'nın bir bölüğünde bir ayaklanma girişimi yaşanmış, ancak bu ayaklanma diğer askerlerin yardımıyla bastırılmış ve ayaklanmanın elebaşıları tutuklanarak Peter ve Paul kalesine kapatılmıştı.[4]

Ne var ki, ertesi gün ayaklanma ordu içinde yayılmaya başladı. Uzun süredir devam eden sokak gösterilerini muzaffer bir devrime dönüştürecek olan bu ayaklanma, önceki gün yapılan gösteriler sırasında işçilere en büyük kayıpları verdirmiş olan alayda, Volinski Alayı'nda başladı. Askerler gece boyunca o gün yaşanan olaylar hakkında konuşmuşlar ve bir daha toplulukların üzerine ateş açmamaya karar vermişlerdi. 27 Şubat sabahı alay yatakhanelerine gelen Yüzbaşı Lasheviç, askerlerin 'Bundan böyle kalabalığa ateş açmayacağız' bağrışlarıyla karşılanmıştı.

Bir *okhrana* raporunda bu olay şöyle anlatılır:

> "Polis komiser muavini Liubitski'nin tuttuğu rapora göre, Volinski Alayı'nın eğitim müfrezeleri sabah saat 9'da Vilna Geçiti'ndeki 13/15 numaralı barakalarda ayaklandılar, askerlerden sorumlu olan Yüzbaşı Lasheviç bir tüfek kurşunuyla öldürüldü; bundan sonra, Litovskii Alayı ayaklandı; Kiroçnaya Sokağı'ndaki barakalarda yerleşmiş olan adı geçen alayın askerleri cephaneliği yağmalamaya, araçlardaki şarjörlere ve tabancalara el koymaya başladılar; aynı barakalarda bulunan Preobrajenski Alayı'nın bir bölümü de bunlara katıldı.
>
> Komiser muavini Liubitski'nin raporuna göre, öğlen saat 12'de, Preobrazhenkii Alayı'nda (Kiroçnaya Sokağı no 37) askerler, silahların ve cephaneliğin dağıtılması talebini reddettiği için alay komutanı olan Albay Bogdanoviç'i öldürdüler; bu alayın askerleri, bundan sonra, gruplar halinde alay cephaneliğinin bulunduğu yerler olan Nevski Meydanı'na, Duma'ya ve Vyborg bölgesine doğru dağıldılar. Ayaklanmayı diğer birliklere sıçratmak amacıyla bütün diğer alaylara atlarla ve otomobillerle haberciler gönderdiler. Çatışmalar başlamış bulunuyor. Gospitalnaya, Paradnaya ve diğer caddelerdeki kalabalıklar bir hayli büyük."[5]

Dürüst bir görgü tanığı ve devrimin kusursuz bir tarihçisi olan N. N. Sukhanov'a göre, kışlalarını terk ederek kalabalığa katılan askerlerin sayısı 25.000 dolayındaydı ve garnizonda kalan askerlerin - bunlar toplam 160.000 kadardı- de işçileri fiili olarak bastırmaya istekli oldukları söylenemezdi.[6] Bir başka kaynağa göre ise, 27 Şubat'ta greve çıkmış 385.000 işçiye katılan askerlerin sayısı 70.000'di.[7]

28 Şubat çarcı güçlere son darbenin vurulduğu gün oldu: Rejime 'bağlı' askeri birliklerin son kalıntıları da teslim oldular; Peter ve Paul kalesi bir tek kurşun dahi sıkılmadan ele geçirildi; çar'ın bakanları ya tutuklandılar, ya da yeni yöneticilere teslim oldular.

Kendiliğinden bir devrim

Devrim tamamen kendiliğinden ve plansız bir biçimde gerçekleşti. Troçki'nin de haklı olarak belirttiği gibi, 'hiç kimse, ama hiç kimse, 23 Şubat'ın mutlakiyete karşı kesin ve nihai bir hareketin başlangıcına işaret ettiğini düşünmemişti -eldeki verilere dayanarak bunu kategorik olarak ileri sürebiliriz'.[8]

Sukhanov da benzeri bir gözlemde bulunuyor: *'Büyük ayaklanmaya hazırlanmakta olan bir tek parti bile yoktu.'*[9]

Aynı şekilde, *okhrana*nın eski bir yöneticisi de, devrimin 'parti ajitasyonunun bir ürünü değil, bütünüyle kendiliğinden gelişmiş bir olgu' olduğunu ifade etmiştir.[10]

Şubat Devrimi'nde çok etkin bir rol oynamış olan bolşeviklerin Vyborg Bölge Komitesi'nden işçi lideri Kairov, sonraları, 23 Şubat gününe ilişkin olarak 'devrimin böylesine yakın bir zaman içinde gerçekleşebileceği hiç kimsenin aklına gelmemişti' demişti. 22 Şubat günü bazı kadın işçiler ertesi günkü Uluslararası Kadın Günü'nün örgütlenmesi faaliyetini görüşmek üzere bir toplantıda bir araya geldiklerinde, Kairov onlara acele eylemlere girişmekten kaçınmalarını salık vermişti.

- "Fakat, 23 Şubat günü beni şaşırtan ve kızdıran bir gelişme oldu; Erikson işletmesinin koridorunda acil bir toplantı yapmakta olan beş kişiden biri olan yoldaş Nikifor Ilyin'den, bazı tekstil fabrikalarında greve gidildiği, metal işçilerini desteklediklerini bildirmiş olan kadın işçilerden bir heyetin geldiği haberini aldık.

  "Grevcilerin bu davranışı beni çok kızdırmıştı, çünkü hem partinin Bölge Komitesi'nin kararını hiçe saymışlar, hem de daha bir gece önce onlara temkinli ve disiplinli olmalarını salık vermiş olmama karşın greve çıkmışlardı.

  "Bolşevikler istemeye istemeye buna (grevlerin yaygınlaşmasına) razı geldiler, diğer işçiler de -menşevikler ve sosyalist devrimciler- bunu takip ettiler. Çünkü, bir kitle grevi bir kez başladığında

size düşen görev herkesi sokağa çıkmaya çağırmak ve insanlara önderlik etmektir."[11]

Bolşevikler, genel grev çağrısı yapan ilk bildirilerini ancak 25 Şubat'ta çıkarabildiler -2.000 işçi çoktan işe paydos dedikten sonra!

Aynı gün, Petrograd'taki bolşevik liderlerden Şliapnikov, inatçı işçilere silah dağıtmayı reddediyordu: 'Silah arayışına girmeyi kesinlikle reddettim ve tüm işçilere silah temin edilebilmesi için askerlerin ayaklanmaya çekilmesi gerektiğini söyledim. Bu, birkaç düzine tabanca bulmaktan daha güç bir işti, fakat bütün eylem programının gelip dayandığı temel sorun da buydu.'[12] Bu, Şliapnikov'un uzak görüşlülüğünün mü, yoksa sorumluluğu üstüne almaktan duyduğu çekingenliğin bir ifadesi miydi?

Tekrar Kairov'a dönersek; olaylar yaşandıktan çok sonra Kairov şunları yazabilmişti: 'Parti merkezlerinden yönlendirici nitelikte hiçbir insiyatif görmedik... Petersbung Komitesi tutuklanmıştı ve Merkez Komitesi'nin temsilcisi olan Yoldaş Şliapnikov bir sonraki gün için birtakım direktifler verebilecek durumda değildi.'

26 Şubat Pazar günü göreli olarak sakin geçti. Fabrikalar kapalı durumdaydı ve kitlelerin gücünü kestirmek olası değildi. Daha önceki günlerde olduğunun aksine, işçiler fabrikalarda bir araya gelip toplanamıyorlardı, bu gösteri yapılmasını engelliyordu. Doğal olarak, Kairov gibi aşağı kademeden liderler halkın içinde bulunduğu ruh halini değerlendirmekte zorlanıyorlardı. Böylece, aynı günün akşamı, Pazar gecesi, Kairov şöyle bir çıkarsamada bulundu: 'Devrim güç kaybediyor. Göstericiler silahsızlandırılmış durumdalar. Kesin bir kararlılık içine girmiş olan hükümete karşı artık bir şey yapılamaz.'

Şubat Devrimi'nin kendiliğinden bir niteliğe sahip olduğunu doğrulayan bir diğer kaynak ise *okhrana*dır. Bolşevik Parti içinde 'Limonin' takma adıyla faaliyet yürüten bir *okhrana* ajanı, şu raporu hazırlanmıştı:

> "Başlamış bulunan hareket, herhangi bir parti hazırlığı ve bir eylem planı için yapılmış herhangi bir müzakere olmaksızın alevlendi. Devrimci çevreler ancak ikinci günün sonuna doğru, hareketin eriştiği başarı düzeyini mümkün olan en geniş sınırlarına

kadar geliştirme olasılığı belirdiği zaman harekete geçmeye başladılar... Partiyle ilişkisi olmayan kitlelerin genel tavrı şu şekildedir: Hareket, herhangi bir hazırlık olmadan ve bütünüyle yaşanan ekmek kıtlığına bağlı olarak, kendiliğinden başladı."[13]

Bununla birlikte, devrimin kendiliğinden karakterine işaret etmenin ona katılan insanların ve alt düzey liderlerin siyasi fikirlerden yoksun olduklarını ileri sürmek anlamına gelmediğini burada hemen belirtmek gerekir. Troçki, 'Şubat Devrimi'ne kim önderlik etti?' diye sorduktan sonra bu sorunun doğru yanıtını yine kendisi verir:

"Bu soruyu rahatlıkla şu şekilde yanıtlayabiliriz: çoğunluğu Lenin'in partisi tarafından eğitilmiş bilinçli ve öfkeli işçiler. Ancak, hemen şunu da eklememiz gerekir: Ayaklanmanın başarısını güvenceye alacak kapasiteye sahip olduğunu göstermiş olan bu liderlik, devrimin liderliğini derhal proleter öncünün ellerine teslim edecek kadar olgun da değildi."[14]

Burjuvazi iktidarı almaktan korkuyor

Rus burjuvazisi, bütün tarihi boyunca, korkak ve karşı devrimci olduğunu kanıtlamıştır. Çarcı Dışişleri Bakanı Sazonov, 26 Ağustos 1915'de yapılan bir Bakanlar Kurulu toplantısında yerinde bir ifadeyle şunu söylemişti: 'Milyukov (Kadet lider) en büyük burjuvadır ve toplumsal bir devrimden başka hiçbir şeyden olmadığı kadar çok korkar. Genel olarak, Kadetlerin çoğu kendi yazgılarının ne olacağını düşündüklerinde korkudan titrerler.'[15]

Burjuvazi, çarlık rejiminin halkın yoğun saldırısı altına girdiği 25-27 Şubat günlerinde dahi, devrimden kaçınmanın bir yolunu arıyor ve monarşiyle uzlaşmaya çalışıyordu. Sukhanov bununla ilgili olarak şunları yazıyor:

"Lider çevreleri düşünülürse, bunların bütün düşünce ve çabaları devrimi biçimlendirme, ya da ona katılma ve kendilerini onun başına geçirme amacına değil, yalnızca devrimden sakınma hedefine yönelikti. Her türlü girişim çarlıkla uzlaşma içinde gerçekleştirildi; siyasi dalavereler hep yürürlükte kaldı. Bütün bunlar halk hareketinden bağımsız olmakla kalmadı, fakat ayrıca onun

zararına bir biçimde ve açıkça onun yıkımı amaçlanarak yapıldı. "Bu aşamada burjuvazinin konumu oldukça açıktı: bir yandan kendisiyle devrim arasına mesafe koymak ve çarlık rejiminin yanında ona ihanet etmek, diğer yandan ise kendi manevraları için onu istismar etmek."[16]

Ne var ki, devrimin yengiye ulaştığının açıkça görüldüğü 27 ve 28 Şubat günlerinde, bu konumu sürdürmek artık olanaksız hale gelmişti. Kapitalistler, şimdiden sonra, destek vermemiş oldukları devrimin mevyalarını toplamaya girişiyorlardı. Sukhanov şunları yazıyor:

"O andan itibaren Milyukov'un ve onun şahsında Rusya'nın bütün mülk sahiplerinin gerçekte çok trajik bir sorunla yüz yüze kalmış oldukları çok açıktı... Çarlık rejimi kesin olarak yıkılmadıkça ona dört elle sarılmak, onu desteklemek ve ulusal liberalizmin herhangi bir iç ya da dış programuu onu esas alarak biçimlendirmek zorunluydu. Birazcık deneyim sahibi olan her burjuva bu durumun farkındaydı.

"Fakat çarlığın halk hareketinin darbeleri altında neredeyse devrilmek üzere olduğu, ama nihai yazgısının tam olarak görülemediği bir durumda ne yapmak gerekirdi? Kuşkusuz, doğal çözüm son ana kadar tarafsız bir konumu benimsemek ve geri dönme şansını elden kaçırmamak idi. Ne var ki, pratikte tarafsızlığın da belli sınırları vardı; bu sınırın ötesine geçildiğinde, tarafsızlığın bizzat kendisi tek yanlı ve hatta iki yanlı olarak dönüş yolunun kapanmasına yol açabilirdi. İşte bu nazik anda öngörülü, esnek ve çevik olmak gerekiyordu. Ancak gerçek trajedi daha sonra başladı. Halk devrimi çarlık rejimini tarihin çöp tenekesine yuvarladıktan sonra ne yapmak gerekiyordu? İktidarı çarlığın elinden almak doğaldı. Eğer devrim hem çarlığı hem de ayrı yoldan burjuvaziyi devirmeye çalışacaksa, bu durumda devrimi ezmek üzere çarlıkla işbirliği yapmak hem daha doğal, hem de kaçınılmazdı. Ama, ya çarlık umutsuz bir durumda bulunurken *devrimin başına geçmek bir olasılık olarak hala olabilirliğini koruyorsa? Ya ondan 'yararlanma' konusunda birtakım umutlar belirmiş ise?* Bu durumda ne yapmak gerekirdi? Devrim ve demokrasi

duruma hakim hale geldikten sonra iktidarı onların elinden almak!"[17]

Büyük toprak sahibi ve su katılmamış bir monarşist olan Rodzianko, 27 Şubat günü bir uzlaşma bulma umuduyla çarın yanına çıktı: yeni bir çar, belki kral naibi olarak amcası Michael ile birlikte Çariçe Aleksei, ya da zorunlu olması halinde Michael'in bizzat kendisi. Ama bundan hiçbir şey çıkmadı. Nikolai tahtından çekildi ve onu kardeşine verdi; ancak kardeşi kendi yaşamı konusunda güvence verilmedikçe tahta geçmeye niyetli değildi ve böyle bir zamanda böyle bir güvencenin verilemeyeceği de ortadaydı. Böylece monarşi sona ermiş oldu. Sukhanov şunları yazıyor:

> "Rodzianko'nun Duma ve mülk sahibi sınıflar adına kime danıştığını bilmiyorum; ama, her halukarda, çarlık yanlısı güçlerle ortak bir cephe kurarak devrimin üstesinden gelme taktiğinin devrimi istismar ederek ve onun başına geçip kontrolü elde tutarak demokratik hareketin üstesinden gelmeye çalışmaktan muhtemelen daha riskli olacağı o saatlerde gözle görülecek kadar açıklık kazanmıştı.[18]
>
> "... Bizim burjuvazimiz... monarşi devrildikten sonra değil, monarşi devrilmeden çok önce halka ihanet etti: Uygun zamanı geldiğinde halka ihanet etme tasarımıyla bir devrim başlatmadı; halkın devrimi en son sınırına gelip dayandığı anda ve adeta saçlarından tutulup sürüklenerek devrimin içine çekildi. Bizim burjuvazimizin hesaplarının ne olduğu konusunda hiçbir kuşkuya yer yok.[19]"

Ancak, burjuvazi açısından son derece talihsiz bir durum söz konusuydu: Daha çar tahtını terk etmeden önce yeni bir iktidar kurumu halihazırda doğmuş bulunuyordu -Petrograd Sovyeti. Birkaç günlük bir zaman dilimi içinde, Rusya'da bir Sovyete sahip olmayan tek bir şehir bile kalmamıştı. 22 Mart gününe gelindiğinde, Petrograd Sovyeti ile ilişki kurmuş Sovyetlerin sayısı 77'ye ulaşmıştı (ve asker ve fabrika sovyetleri bu rakama dahil değildi).[20]

İktidar Sovyette

24 Şubat Cuma akşamı, Petrograd fabrikalarında İşçi Vekilleri Sov-

yeti için seçimler yapılmaktaydı. Dolayısıyla, daha Şubat Devrimi nihai zafere erişmeden önce Sovyet doğmuş durumdaydı. Sukhanov şunları söylüyor:

> "Eğer mevcut herhangi bir otoriteden bahsetmek gerekirse, 28 Şubat'la birlikte fiili iktidarın onun (Sovyetin) ellerinde olduğu söylenebilir. Bu, sokaktaki herkes için aşikar bir şeydi.
> *Biçimsel olarak*, iktidar Duma Komitesi'ne aitti... Ancak onların iktidarı bir kağıttan ibaretti -isterseniz buna 'moral' iktidar deyin;... (Duma Komitesi -ç.n.) bu kritik kaos saatlerinde ***yönetme kapasitesinden*** tamamen yoksun durumdaydı."

Şehirde düzeni yeniden inşa edebilecek ve yaşamı yeniden olağan seyrine sokabilecek yegane örgüt:

> "İşçi ve asker yığınları üzerinde kontrolü ele geçirmeye başlamış olan Sovyet'di. Tüm etkin işçi örgütlerinin Sovyetin insiyatifine girmiş olduğunu herkes açıkça görüyordu; atıl durumdaki tramvayları, fabrikaları, gazeteleri yeniden işler hale geçirecek olan, hatta düzeni yeniden tesis edecek ve şehir sakinlerini şiddetten koruyacak olan organın Sovyet olduğu herkesçe biliniyordu."[21]

Bundan bir ay kadar sonra, Mart ayı sonlarında, durumda herhangi bir değişiklik yoktu:

> "Sovyetin popülaritesi ve otoritesi, şehirli ve köylü yığınlar arasında yuvarlanan bir kartopu gibi giderek büyüyordu... Bu yalnızca söz konusu yığınlarla da sınırlı değildi; siyasi çevrelerde ve devlet kurumlarında da aynı şey geçerliydi -Sovyetin gerçek gücü ve potansiyel yetenekleri giderek daha iyi sezilirken hükümetin ve hükümet organlarının çaresizliği daha net gözleniyordu.
> "Resmi hükümet aygıtını oluşturan parçalar birbiri ardına atıl kalmaya başlamışlardı. Her iki tarafın arzu ve iradesinden bağımsız bir şekilde, Sovyet resmi hükümet aygıtının yerini almaktaydı."[22]

Şubat Rejimi'nin sonuna kadar Sovyet en büyük iktidar organı olma konumunu sürdürdü.

Ama burjuvazinin iktidarı alması gerekir...

Menşevik liderlere göre, iktidarın burjuvazinin elinde olması tartışması bile yersiz olan bir gereklilikti; çünkü bu, onların 'marksizmi'ne göre, tarihin değişmez yasaları tarafından önceden saptanmış bir koşuldu.

Menşevizmin aşırı solcu enternasyonalist kanadından olan Sukhanov bile bu varsayıma bütünüyle teslim olmuş durumdaydı. Nitekim, Şubat Devrimi'nden önce şu konuda hiçbir kuşkusu yoktu:

> "Çarlık rejiminden sonra onun yerini alması gereken hükümet bütünüyle burjuva karakterde olmalıdır... Mevcut devlet aygıtının bütünü, bürokratlar ordusu, Zemstvolar ve belediyeler -ki bunlar demokrasinin tüm güçleriyle işbirliği yapmışlardır- Milyukov'a itaat edebilirler, Çekidze'ye değil. Başka bir aygıt olmadığı gibi olması da beklenemez."[23]

Birisi burjuvaziye karşı parmağını kımıldatsa hemen karşı devrimci safta yerini alnuş olacak, bu ise devrimin yenilgisiyle sonuçlanacaktı:

> "Burjuvazi bütün ağırlığıru yekvücut olarak terazinin öbür kefesindeki çarlıktan yana koyacak ve onunla -devrime karşı- güçlü bir birleşik cephe oluşturacaktı. Bu ise, bütün bir orta sınıfın ve basının devrime karşı harekete geçmesine yol açacaktı... Bu koşullarda iktidarın sosyalist bir tarzda ele geçirilmesinin anlamı, devrimin derhal ve kaçınılmaz bir biçimde yenilgiye uğraması olurdu."[24]

Savaş, burjuvazinin devrilmesini olanaksız kılan bir diğer faktördü. Dış siyasetin üstesinden yalnızca burjuvazi gelebilirdi. Sukhanov şunları söylüyor:

> "Dış siyasette sonuçları önceden kestirilemez olan köklü bir değişikliğe gitmek devrimin yüz yüze bulunduğu güçlüklere bir yenisini daha eklemek anlamına gelecekti ve böyle bir değişikliği tartışmak bile anlamsız olurdu... Dış siyaset alanındaki sorunların çözümünde sorumluluğu geçici bir süre için burjuvazinin üstlen-

mesi, otokrasinin askeri siyasetini sürdüren bir burjuva hükümeti altında savaşın mümkün olan en kısa sürede ve en sancısız biçimde tasfiye edilmesi mücadelesine girişilebilmesi açısından, bana mutlak bir zorunluluk olarak göründü... Eğer bir burjuva hükümetin varlığını kabullenecek ve onun devrime bağlılığına inanacak idiysek, bu durumda *savaşa karşı sloganları rafa kaldırmanın* geçici bir süre için zorunlu olduğu mantıksal olarak açıkça ortadaydı... Genel olarak, iktidar sorunun çözümünün ne olacağı bana göre çok aşikardı... İktidar burjuvazinin olmalıydı."[25]

Sovyetin liderleri iktidarı alması için burjuvaziye yalvarıyor

Tüm iktidar Sovyetin elindeydi, ne var ki, liderlerinin izlediği siyaset yüzünden iktidarı liberal burjuvaziye devretmek zorunda kaldı. Menşeviklerin Sovyet içindeki güçlü ismi Tsereteli bunu şöyle açıklıyordu: 'Burjuvaziyle bir uzlaşmaya varılması zorunludur. Devrimin izleyebileceği başka bir yol yoktur. Tüm iktidarın elimizde olduğu ve bir parmak hareketiyle hükümeti alaşağı edebileceğimiz doğru; ancak bu devrimi bozguna uğratmak anlamına gelir.'[26] Böylece, Sovyetin liderleri iktidarı alması için liberallerin liderlerine yalvarmaya başladılar. Aksi taktirde bunun sonuçlarının korkunç olacağını ileri sürerek onlara gözdağı vermeye çalıştılar. Yığınların aşırılıklarını durduracakları, Sovyetin kendi kendisine kısıtlamalar getireceği sözünü verdiler.

Sukhanov durumu şöyle açıklıyor:

"Onların (kapitalistlerin) bu deneye girişmekten vazgeçerek kendi sınıf egemenliklerini pekiştirmenin diğer yöntemlerine başvurmalarına yol açabilecek herhangi türden bir taleple onlara meydan okumaktan kaçınmamız gerekir.

"Bu 'bileşimi sekteye uğratmamak' için her türlü çabayı göstermeliyiz ve dolayısıyla, hangi somut koşullarda iktidarı Milyukov'un hükümetine devredebileceğimiz sorusuna yanıt getirirken kendimizi asgari ve gerçekten vazgeçilemeyecek talepler içeren bir programla sınırlamalıyız.

"Esas olarak, yalnızca tek bir koşul öne sürmemiz gerektiğini düşündüm: ülkede *tam bir siyasi özgürlüğün, örgütlenme ve afi-*

tasyon konusunda mutlak bir özgürlüğün garanti edilmesi."[27]

Sovyet iktidar olacak güce sahipti; ancak ondan seve seve vazgeçmeye de hazırdı - yeter ki kapitalistler Sovyetin kapısına kilit vurmayacakları, çanına ot tıkamayacakları konusunda söz versinler! Önderleri burjuvazinin iktidarı almasını sağlayabilmek için her yola başvurdular: Yalvardılar, tatlı dille kandırmaya çalıştılar, tehditler savurdular...

27 Şubat'ta Sukhanov burjuvazinin lideri Milyukov'u tehdit ediyordu:

> "Şu an, hemen birkaç bina ötede İşçi Vekilleri Sovyeti toplanıyor. Halk ayaklanmasının başarısının anlamı şu ki, birkaç saat içinde, devlet içindeki etkin gerçek iktidar, en azından Petersburg'ta, Sovyetin eline geçmiş olacak. Çarlığın teslim olmasıyla birlikte durumu egemen olacak güç Sovyettir. Aynı zamanda, bu koşullarda halktan gelen talepler kaçınılmaz olarak en uç boyutlara varacaktır. Şu an hareketin daha ileriye doğru çekilmesine gerek yok - zaten aşırı bir hızla tepeden aşağı doğru son sürat ilerliyor. Onun belli sınırlar içinde tutulabilmesi muazzam bir çabayı gerektiriyor. Bunun yanısıra, halkın taleplerini belli sınırlar içinde tutmaya girişmenin bir hayli riskli bir iş olduğu da unutulmamalı; bu, demokrasiyi kontrol eden grupların halkın gözünde itibar yitirmesine yol açabilir. Hareket, ilkel güçlerin kontrolden çıkmış bir patlamasına da dönüşebilir."[28]

Bundan birkaç gün kadar sonra, Sukhanov Sovyet Yürütme Komitesi'ne üye bir delege olarak Geçici Hükümet'e (Duma Geçici Komitesi -ç.n.) şunları anlattı: "Sovyet... mevcut genel durumun bir sonucu olduğu ve devrimin çıkarlarına uygun düştüğü düşüncesinden hareketle geçici bir hükümetin kurulması işini burjuva gruplara bırakacaktır".[29]

Geçici Hükümet'in buna tepkisi ne oldu?

> "Milyukov çok yerinde bir tavır aldı. Sovyet ile bir uyum içinde olmadıkça hiçbir hükümetin kurulamayacağını ve ayakta kalamayacağını kabul etti. Yetkiyi bir burjuva rejime bırakmanın ya da

elde tutmanın bütünüyle (Sovyet) Yürütme Komitesi'nin insiyatifinde olduğunun farkındaydı. Gerçek gücün nerede yattığını, yeni hükümetin varlığını ve faaliyetinin olmazsa olmaz koşullarını kime borçlu olduğunu görüyordu... Bizim kendi taleplerimizin 'asgari' niteliğine ve Yürütme Komitesi'nin... genel tavrına gelince; Milyukov böyle bir 'dürüstlük' ve böylesi bir 'sağduyu' ummuyordu. Bizim iktidar sorununa ilişkin yaklaşımınızı şaşkınlık ve memnuniyetle karşıladı, hükümetin kuruluşunu da etkileyecek olan savaş ve barış sorununa ilişkin tavrımızdan büyük hoşnutluk duydu. Öyle ki, şaşkınlığını ve duyduğu derin memnuniyetini gizlemeyi dahi düşünmedi."

Milyukov şunu söyledi: "Evet, sizi dinlerken işçi sınıfı hareketimizin 1905'ten bu yana geçen zaman içinde ne büyük bir yol katetmiş olduğunu düşünüyordum."[30]

Burjuvazi tiksinti duyduğu devrimden iktidarı devralıyor

Burjuva çevrelerini yakından tanıyan V. B. Stankeviç, devrimden sonra söz konusu çevrelere hakim olan ruh halini şu şekilde tanımlıyor:

"Görüntü olarak, devrimi kutladılar, ona övgüler düzdüler, 'Yaşa!' haykırışlarıyla özgürlük savaşçılarını kutladılar, kızıl kurdelalar takındılar ve kızıl bayraklar altında yürüdüler... Herkes, 'Biz, bizim devrimimiz, bizim zaferimiz, bizim özgürlüğümüz' diyordu. Oysa, yüreklerinde, kendi aralarındaki konuşmalarında onları tir tir titreten bir korku vardı; kendilerini bilemedikleri bir yöne doğru sürükleyen düşman, ilkel güçlerin tutsağı gibi hissediyorlardı. O iri yarı, ihtişamlı bir kişilik olan Rodzianko'nun asaletini korumaya çalışarak ve solgun, son derece üzgün bir yüz ifadesiyle Tauride Sarayı'nın* koridorlarında birikmiş üstü başı yırtık pırtık asker kalabalığının arasından geçerkenki görüntüsü unutulmaz bir görüntüydü. Resmi kayıtlarda, askerlerin orada Geçici

*Duma Geçici Komitesi -daha sonra Geçici Hükümet- ile İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin kendi toplantılarını düzenledikleri bina (T.Cliff).

Hükümet'e karşı mücadelesinde Duma'yı desteklemek üzere toplandıkları söylenir. Oysa, gerçekte Duma daha ilk günden feshedilmiş durumdaydı. Duma Geçici Komitesi'nin tüm üyelerinin ve onun etrafındaki kişilerin yüzünde de aynı ifade vardı. İlerici bloğun temsilcilerinin ise evlerinde çaresizlik içinde sızlandıkları söyleniyor."[31]

Dördüncü Duma üyesi ve Geçici Hükümet'in destekçisi olan V. V. Shulgin'in tanık olduğu şeyler bundan da çarpıcıdır. Shulgin anılarında şunları yazar:

"Bu dur durak bilmez insan akını görüntüye yeni yüzler getiriyordu; bunların sayısının ne olduğu hiçbir öneme haiz değildi: Hepsi bir tür aptal, hayvansı, hatta şeytansı bir görünüme sahipti. Tanrım, ne denli çirkin görünüyorlardı! Öylesine iğrençlerdi ki dişlerimi gıcırdatıyordum. Kendimi acı içinde, çaresiz hissetmiştim ve sınırsız bir öfkeyle doluydum.

Makinalı tüfek! Evet, sahip olmayı istediğim şey buydu. Bu serseri takımının ancak makinalı tüfeklerin dilinden anlayabileceğini, ancak makinalı tüfeklerin bu vahşi canavarı inine geri gönderebileceğini düşündüm. Bu vahşi hayvan muhterem Rus halkından başkası değildi. Korktuğumuz, her şey pahasına sakınmaya çalıştığımız şey karşımıda duruyordu. Devrim başlamıştı.

"Ah, elimizde makinalı tüfekler olsaydı. Ama hiç silahımız yoktu. En büyük aptallığımız ve tamir edilmesi mümkün olmayan hatamız önceden gerçek bir silahlı güç oluşturmamış olmamızdı. Eğer güvenebileceğimiz bir tek alay olsaydı, kararlı bir tek generale sahip olsaydık sonuç bir hayli farklı olurdu. Ancak bunların her ikisinden de yoksunduk... dahası, her ikisine de sahip olamazdık. Çünkü o sıra Petrograd'ta güvenilebilecek asker kalmamıştı, ya da böyle askerler hiç olmamıştı... Subaylar! Ya subaylar? Bunlardan daha sonra bahsedeceğiz. O sıralar, destek bulmak üzere 'subayların yakınlığı'nı umut etmek tek bir kimsenin bile aklına gelmemişti."[32]

Geçici Hükümet ile Sovyet arasında hiçbir sevgi bağı yoktu;

olan yalnızca anlaşmalı bir evlilikti. İktidarı kendisinden devraldığı Sovyet'ten tiksinti düzeyinde nefret eden Geçici Hükümet, her şeye karşın nefretini gizledi ve onun desteğini kabul etti. Sukhanov bunu şu şekilde anlatıyor:

> "Bu, burjuvaziye, olayların akışındaki talihsiz bir dönüşüm gibi görünmüş olabilir, bununla birlikte, bu yine de ehvenişer bir durumdu ve burjuvazi açısından yegane çıkış yoluydu. İktidarın tüm niteliklerini kendi eline geçirmesi -bir uzlaşma pahasına, ağır bir bedel ödeme pahasına olsa bile- yaşamsal bir öneme sahipti. Bunun için ortada bir tek gerçek araç vardı.
> Bu araç, Sovyet içindeki küçük burjuvazi ile yapacağı resmi bir evlilikti. Sevginin varlığının sözü bile edilemezdi -var olan sevgi değil, açık bir çıkar hesabıydı. Hiç kuşkusuz, Sovyetin bizzat kendisi hiçbir çekiciliğe sahip değildi; sorun onun çeyizi idi. Sovyetin bu evlilik sırasında getireceği çeyizin içinde ise ordu, gerçek iktidar, derhal özgüveni ve destek kazanma ve yönetimin gerektirdiği tüm teknik araçlar olacaktı."(33)

Neden Sovyet liderleri iktidarı Geçici Hükümet'e devrettiler? İşçileri ve askerleri durumun hakimi konumuna getiren muzaffer bir devrimin burjuva düzeni neden yıkmadığı sorusu nasıl açıklanabilir? Sovyetin liderleri neden iktidarı liberal burjuvaziye devrettiler?

Devrimi bir burjuva devrimi olarak gören menşevizm ideolojisi, tek başına bu soruların doyurucu bir yanıtı olamaz. Sosyalist devrimcilerin (ve bunlarla birlikte menşeviklerin) sözünü ettikleri, siyasi rejimi toplumsal içeriğinden yoksunlaştıran 'devrimci demokrasi' (ne burjuva ne de sosyalist olan bir demokrasi) de bu paradoksu açıklamaya yetmez. Nasıl olmuştur da bu düşünceler yaygın ve kalıcı fikirler olabilmişlerdir? Bu sorunun yanıtını, aydınların önderliğindeki küçük burjuva yığınların -özellikle de köylülerin- devriminin başlangıcında çoğunluğu teşkil etmiş olmalarında ve devrimin henüz olgunlaşmamış olmasında aramak gerekir.

Sovyet içindeki temsil sistemi -aslında üniforma giymiş köylüler olan- askerlere bir avantaj kazandırıyordu. Askerler her bölükten bir delege ile temsil edilirlerken binlerce işçi yalnızca bir delege ile

temsil ediliyordu. Başlangıçta, söz konusu bölükler kadroları çok şişkin olan, her bölükte en az bin asker bulunan ihtiyat alaylarının bölükleriydiler; ancak kısa bir süre sonra, büyüklüğünün ne olduğuna bakılmaksızın her bölük Sovyete bir delege göndermeye başladı. Sonuç olarak, garnizonda toplam sayısı 150.000 olan askerler şehirdeki 450.000 işçiden iki kat fazla delegeyle temsil edilir oldular.[34] Bu yüzden, askerler, sayılarına oranla, işçilerden dört ya da beş daha fazla temsilci gönderiyorlardı; Sovyette 2.000 asker delege ve 800 işçi delege vardı.[35]

Benzer şekilde, işçiler arasında da bir dengesizlik söz konusuydu; küçük fabrikaların işçileri büyük fabrikalardaki işçilerden çok daha iyi temsil ediliyorlardı. Petrograd'taki işçilerin yüzde 87'sini barındıran büyük fabrikalar Sovyete 484 delege gönderirlerken, geriye kalan yüzde 13'lük kısmı oluşturan küçük fabrika işçileri 422 delegeye sahiplerdi.*[36]

Peki ama askerlerin temsilcileri kimlerdi? Esas olarak küçük burjuva aydınlar. Sukhanov, Şubat Devrimi'nin hemen ardından Sovyet içindeki asker temsilcilerini bu şekilde tanımlıyor:

> "Bu asker ve subay delegelerin çoğunluğu, sağ demokratik, ya da tamamen bilgisiz, veya Kadet zihniyetli bir kitle oluşturuyordu. Bunların bir kısmı alel acele ve yüzeysel bir biçimde bir çeşit sosyalist etikete bürünmüş serbest meslek sahibi, liberal görüşlü kişilerdi, bir kısmı ise, asker örgütlerinin savaş kışkırtıcılığına pirim veren mevcut atmosfere uygun olarak seçtikleri gerçekten askerler olan insanlardı. Bu ikincilerin çoğunluğu sosyalist devrimci nüvenin etrafında toplanmışlardı."[38]

Sovyet içinde tartışmasız en büyük parti konumunda olan Sos

---

*Büyük fabrikaların daha az, küçük fabrikaların daha çok delegeyle temsil edilmesi durumu diğer şehirlerdeki Sovyetlerde de geçerliydi. Nitekim, Moskova'daki muazzam büyüklükteki 20 işletmede (Guzhon, Dynamo vb. gibi) çalışan 72.000 işçi Sovyette 60 delegeyle temsil edilirken, yine toplam 72.000 işçinin çalıştığı küçük işletmeler (ki bunların her birinde çalışan işçi sayısı 400'den daha azdı) 100'ün üzerinde delegeye sahiplerdi.[37]

yalist Devrimci Parti, küçük burjuva ve hatta burjuva unsurlar için bir çekim merkezi oluşturuyordu:

> "Bunlar küçük burjuva demokrasisinin unsurlarıydılar -köylüler, dükkan sahipleri, kooperatifçiler, küçük memurlar, küçük mülk sahipleri, büyük bir kütle oluşturan yoksul aydınlar... Bu en büyük parti, hem yüksek burjuvazinin siyasi olarak istikrarsız olup kolayca saf değiştirebilen kesimini, hem de bazı coşkulu, liberal toprak sahiplerini kendi saflarına çekebilmişti; öte yandan, popülaritesi bir hayli yüksek olan yeni Savaş Bakanı Kerenski'nin ardından giden sağlam bir asker kütlesi -muazzaf subaylar ve hatta generaller- de partiye katılmaya başlamıştı. Bunlar öylesi insanlardı ki, daha iki iki buçuk ay kadar önce, aralarından hiçbiri yoldan geçen birinin sosyalist devrimci olmasından kuşku duyduğunda o kişiyi orada öldürmekte ya da idam mangasının önüne göndermekte tereddüt etmezdi."[39]

İkili İktidar

İkili iktidara dayalı bir rejim son derece istikrarsız bir rejim olmaya yazgılıdır. Bu rejim, devletin iki iktidarı arasında bir iç savaşın patlak vermesi olasılığını kendi içinde barındırır. Yükselen bir devrimci krizin göbeğinde, bir rejimin bu ikisini kendi içinde bir araya getirmesi nasıl mümkün olabilir? Menşevik Sukhanov bu soruya teorik bir yanıt getirmeye çalışmıştır:

> "Bir yandan proleteryayı mevcut durumun fiili hakimi yapmış, öte yandan burjuva düzenin temellerini ve hatta eski egemen sınıfların biçimsel otoritesini hemen olduğu gibi bırakmış muzaffer ve esaslı biçimde demokratik bir devrimin ne denli karmaşık bir şey olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir; böyle bir dönemde emek sorununun ne denli güç, yaşamsal ve nazik bir sorun olduğunu, bu dönemin çekiç ile örs arasında, yani birbirlerini durmaksızın grev ve lokavtla tehdit eden protestocu ve isyankar işçilerle işverenler arasında ne büyük bir deneyim, kararlılık, incelikli bir düşünüş ve hüner gerektirdiğini kavrayabilmek için, devrimin yarattığı böyle bir durumun tüm karmaşıklığını ve çelişkilerini iyi anlamak zorunludur."[40]

Eğer böyle bir durum kabullenilecek ve muhafaza edilecek ise, bu durumda ikili iktidarın yarattığı bu sorunun çözümüne ilişkin verilebilecek tek bir yanıt olabilir: İki iktidardan biri -Sovyet- kendisini diğerine -Geçici Hükümet'e- tabi hale getirmek zorunda kalacaktır. Nitekim, menşevik ve sosyalist devrimci liderlerin gerçekleştirmek için ellerinden gelen çabayı gösterdikleri şey tam da bu oldu:

> "Barış, toprak ve ekmek talepleri yığınlar arasında çok yaygındı. Hükümet bu talepleri karşılamaz, karşılayamazdı. Bu sınıf mücadelesinde Sovyet hükümetin yanındaydı. Sovyet, hükümetin kitlelerin beklentilerine zıt düşen uygulamalarını kendi programının yaşama geçirilmesi gibi gösterip yutturmaya çalışırken bir yandan da kitleleri itidale ve itaate davet etti. ***Yani, Sovyet, burjuva hükümetin yanında halka ve devrime karşı savaşıyordu.***"[41]

Kapitalistler güçsüz durumda olduklarını biliyorlardı. Savaş Bakanı Guçkov, 9 Mart'ta General Alekseev'e şunları yazmıştı:

> Geçici Hükümet'in elinde gerçek bir güç yok; aldığı kararlar İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti izin verdiği ölçüde hayata geçiriliyor. Sovyet, ordu, demiryolları, posta ve telgraf gibi gerçek iktidar unsurlarının çoğunun kontrolünü kendi elinde bulunduruyor. Geçici Hükümet'in ancak İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin izin verdiği ölçüde bir mevcudiyete sahip olduğu pekala söylenebilir. İçinde bulunduğumuz şu gün yalnızca yukarıda bahsi geçen Sovyet'in emirleriyle çelişmeyen emirler verilebildiğini özellikle belirtmek gerek."[42]

Sovyet, 'tüm enerjisini elinde bulundurduğu iktidarın bütününü hükümete vermek, iktidarı onun ayakları önüne sermek için harcamak zorunda idi.' 'Sovyetin 'çizgisi' buydu'.[43]

Ya küçük burjuvazi ordusunun burjuvazinin peşine takılıp giderken altında burjuvaziyle birlikte yürüdüğü bayrak neydi? Bunun yanıtı şudur: demokrasi. 1917 yılında Rusya'da menşevik ve sosyalist devrimci liderlerin yaptıkları yegane şey, Engels'in 'saf demokrasi' konusunda Bebel'e yazdığı 11 Aralık 1884 tarihli mektupta söy-

lediklerini doğrulamaktı:

> "Devrim anı geldiği zaman, kendisi en radikal *burjuva* partisi... ve bütün burjuva ve hatta feodal rejimin son kurtuluş ümidi olarak geçici bir süre için önem kazandığında... tüm gerici kitle onun ardına düşer ve onu güçlendirir; daha önce gerici olan her şey demokratik bir tavır takınır. Her ne olursa olsun, kriz gününde ve krizi izleyen günde bizim yegane düşmanımız *saf demokrasi etrafında kümelenecek olan bütün kollektif gericilik* olacaktır ve öyle sanıyorum ki, bu durumu gözden kaçırmamak gerekir."[44]

•

Lenin duruma açıklık getiriyor

Lenin, Sukhanov ve diğer menşeviklerin aksine, devrimin yazgısını birtakım tarih-üstü şemalara bağlı kalarak ve değişmez yasaların bir sonucu olarak devrimin bir burjuva devrimi olduğunu savlayarak açıklama tuzağına düşmedi. Lenin için belirleyici olan şey eylemdi. Nisan ayı başlarında kaleme aldığı *Devrimimizde Proleteryanın Görevleri* başlıklı bir broşürde, uzlaşmacıların şu iki faktörün sonucu olarak Sovyeti kontrol edebildiklerini söyledi: (1) devrimin henüz olgunlaşmamış olması ve (2) küçük burjuva kitlenin sahip olduğu ağırlık:

> (Devrim) daha önce hiç olmadığı kadar çok sayıda sıradan yurttaşı *hareketin içine çekmiştir*... On senedir siyasi bir uyuşukluk içinde olan, çarlık rejiminin korkunç baskısı ve toprak sahipleri ile kapitalistlerin insanlık dışı boyunduruğu yüzünden siyasi olarak ezilmiş milyonlarca, on milyonlarca insan bugün *uyanmış ve enerjik bir biçimde* siyasetin içine çekilmiş durumdadır. Kimdir bu milyonlarca, on milyonlarca insan? Büyük çoğunluğu küçük patronlar, küçük burjuvalar, kapitalistlerle ücretli işçiler arasında bir yerde duran insanlardır. Tüm Avrupa ülkeleri arasında en küçük burjuva karaktere sahip olanı Rusya'dır.
>
> Muazzam büyüklükte bir küçük burjuva dalgası her şeyi bastı ve sınıf bilinçli proleterya üzerinde yalnızca sayısal olarak değil, fakat ayrıca ideolojik olarak da üstünlük kurdu; yani, küçük burjuva siyasi bakış açısını son derece geniş işçi çevrelerine de bulaştırdı ve onların zihinlerini bu fikirlerle doldurdu."[45]

Küçük burjuvazi kapitalistlere güvenme eğilimindeydi:

> "İçinde bulunduğumuz şu gün, Rusya'daki ***halk kitlelerinin*** siyasetini karakterize eden şey, -barış ve sosyalizmin en büyük düşmanları olan- kapitalistlere karşı duyulan anlamsız bir güvendir; bu durum, tüm Avrupa ülkeleri arasında en küçük burjuva niteliğe sahip bu ülkenin toplumsal ve ekonomik toprağında devrimci bir çabuklukla yetişmiş bir meyvadır. Geçici Hükümet ile İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti arasındaki 'anlaşma'nın ***sınıf*** temeli budur."(46)

Küçük burjuvazinin sahip olduğu nüfuzun sonucu olarak, iktidar burjuvaziye teslim edilmişti:

> "Rus Devrimi'nin son derece önemli bir özelliği, yerel Sovyetlerin pek çoğunun kendisine olan güveninden hoşnut... Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin devlet iktidarını *gönüllü* olarak burjuvaziye ve onun geçici hükümetine devrediyor olması ve onu desteklemek üzere bir anlaşmaya giderek bu ikincisi üzerindeki üstünlüğünü yine gönüllü olarak ***terk etmekte*** olmasıdır."

Bunun sonucu ikili iktidar idi:

> "Bu ikili iktidar ortada ***iki hükümetin*** bulunuyor olmasından bellidir: Bunlardan birisi, tüm iktidar organlarını kendi elinde tutan, burjuvazinin asıl ve gerçek hükümeti olan Lvov ve yandaşlarının Geçici Hükümet'i, diğeri ise, iktidar organlarına sahip olmayan, ama açık ve tartışmasız bir halk çoğunluğunun, silahlı işçilerin ve askerlerin desteğine dayanan, İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti biçimine bürünmüş tamamlayıcı, diğerine paralel, 'kontrol edici' bir hükümet."(47)

Ancak bu durum uzun süre devam edemezdi:

> "İkili iktidar, devrimin gelişim sürecinde yalnızca bir *geçiş aşamasını* ifade eder; devrim ise, sıradan bir burjuva demokratik devrimin ötesine geçmiş, ***ancak henüz*** proleterya ve köylülü-

ğün 'saf' diktatörlüğüne ***ulaşmamış*** bir aşamadadır.[48]

"Şubat Devrimi, menşeviklerin 'marksizmi'nin tarih-üstü bir yasası yüzünden değil, devrimin henüz olgunlaşmamış olması yüzünden, yani proleteryanın sınıf bilincinden ve örgütlülükten henüz yoksun oluşu dolayısıyla kapitalizmi yıkma başarısını gösterememişti. Lenin'in *Nisan Tezleri*'nde açıkladığı gibi*:

> "Bugün Rusya'daki durumun özgül niteliğini oluşturan şey, ülkenin -proleteryanın sınıf bilincinin ve örgütlülüğünün yetersiz oluşu yüzünden burjuvazinin elinde olan- devrimin birinci aşamasından, iktidarı proleteryanın ve köylülüğün en yoksul kesimlerinin eline vermesi gereken ikinci aşamasına *geçmekte* olmasıdır.[49]
> "Şubat Devrimi, başında Prens Lvov'un bulunduğu, yalnızca Kadetlerden ve Oktobristlerden oluşan Geçici Hükümet'in kurulmasına yol açtı. Bu hükümetin en önemli kişileri Milyukov (Dış İşleri Bakanı) ve Guçkov (Savaş Bakanı) idi. Kerenski, Adalet Bakanı olarak, hükümet içindeki yegane 'sosyalistti'. Kerenski, Sovyetin uzlaşmacı liderlerinin -en önde gelen lideri V. Çernov olan sosyalist devrimcilerin ve o sıralar yine en önemli lideri N. S. Çekidze olan menşeviklerin- desteğine sahipti."

* 8. Bölüm'e bakınız

7
Lenin partiyi yeniden donatıyor

Şubat Devrimi'nden sonra Bolşevik Parti

Devrim, Bolşevik Parti değil, çoğu bolşevik olan sınıf bilinçli işçiler tarafından yönlendirildi. Dahası, devrime etkin bir biçimde katılan sınıf bilinçli işçilerin sayısı binleri, ya da on binleri bulurken, devrimin uyandırdığı işçiler milyonlarla ölçülebilecek büyük bir kitleyi oluşturuyordu. Dolayısıyla, Şubat Devrimi'nde, tabandaki bolşevik liderliğin, ayaklanmayı zafere taşıma yeteneğini gösterebilmiş olmakla birlikte, siyasi iktidarı işçi sınıfı ya da Bolşevik Parti adına ele geçirememiş olmasına şaşmamak gerek.

1917 Şubatı'na gelindiğinde, 40.000 işçinin çalıştığı Putilov işletmelerinde yalnızca 150 bolşevik vardı; işçi sınıfı içinde ve Vyborg fabrika bölgesinde ise bolşeviklerin sayısı 500'den fazla değildi.[1] Şubat'ta Petrograd Sovyeti'ndeki 1500-1600 delegeden sadece 40'ı bolşevikti.[2]

Petrograd Sovyeti'ndeki bolşeviklerin oranı, onların halk kitlesi içindeki oranından bile küçüktü; çünkü, bolşevikler hala sokak çatışmalarına katılırlarken, menşevikler ve sosyalist devrimciler hızla hareket ederek Sovyet'teki sandalyeleri doldurmuşlardı. I. Zaleshki bolşeviklerin Petersburg Komitesi'nin 4 Mart tarihli toplantısına ilişkin olarak şu gözlemlerde bulunur:

"Tasfiyeciler (menşevikler ve sosyalist devrimciler -T.Cliff) Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nde sandalyeleri ele geçirdiler, çünkü, o günlerde tasfiyeciler istedikleri gibi hareket ederlerken bolşevikler yasadışı faaliyet yürütmek zorundaydılar. Şubat Devrimi'nin ilk günlerinde, bolşevikler kitlelerle birlikte sokaklara çıkarlarken tasfiyeciler doğrudan Duma'ya koştular."[3]

O sıralar bolşevikler siyasi olarak tam bir dağınıklık içindeydiler. Sovyet içinde farklı bir grup oluşturduklarını söylemek dahi zordur. Sukhanov, o günlerdeki durumu şu şekilde anlatır:

"Parti bağlılığı ifade eden referanslara çok ender rastlanılıyordu. Fikirler çok eklektikti ve... biribirlerinden çok az bir farklılığa sahiplerdi.

"Ayrıca, fraksiyonlaşma açısından bakıldığında, delegelerin gruplara bölünmüş olarak değil, karışık bir biçimde oturdukları görülüyordu. O günlerde fraksiyonlara bölünme yönünde bir eğilim yoktu ve delegeler koltuklara rastgele otururlardı."[4]

Sukhanov'un anlattıklarına bakılırsa, Sovyet Yürütme Komitesi'nin 1 Mart'taki bir oturumunda iktidarın burjuvaziye devredilmesi konusu müzakere edilirken, Yürütme Komitesi'nin 39 üyesinden 11'nin bolşevik olmasına ve Merkez Komitesi Rusya Bürosu'nun üç üyesinin (A. G. Şliapnikov, V. M. Molotov, P. A. Zalutski) de bunlar arasında bulunmasına rağmen, söz konusu öneriye itiraz eden bir kişi bile olmamıştır.[5] Sovyet'in 2 Mart tarihindeki genel oturumu sırasında, toplantıda hazır bulunan 40 bolşevikten yalnızca 15'i iktidarın Geçici Hükümet'e -yani burjuvaziye- devredilmesi önerisine karşı oy kullanmıştır.[6]

Bolşevik Parti Petersburg Komitesi, 3 Mart'ta aldığı bir kararda, 'faaliyetleri proleteryanın ve geniş demokratik halk yığınlarının çıkarlarına uygun düştüğü *sürece* Geçici Hükümet'in iktidarına karşı çıkmayacağını' ifade ediyordu.[7] Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi'nin kararında geçen ve Geçici Hükümet'le olan ilişkilere istinaden kullanılan 'sürece' (*postolku, poskolku*) sözcüğünde ifadesini bulan formülasyon, hükümete destek siyasetinin referansı durumuna geldi.

Benzer şekilde, Petrograd Sovyeti'ndeki bolşeviklerden bazıları bir hükümet kurması için Sovyet'e çağrıda bulunan bir karar tasarısı hazırlayıp bunu Sovyet'e sundukları zaman, parti üyelerinin pek çoğu bu öneriye karşı çıktı ve öneri yalnızca 19 oy alabildi.[8]

Hiç kuşku yok ki, menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin Sovyet'te ezici bir çoğunluğa sahip olmaları bolşeviklerin tavırlarını etkiliyordu. Şliapnikov bunu şu şekilde ifade eder: "Menşevik sosyal demokratların iktidar sorununun görüşüldüğü (Sovyet'in 2 Mart tarihli) son oturumunda elde ettikleri zaferin Petersburg Komitesi'ni psikolojik olarak derinden sarstığı ve onu sağa çektiği çok açıktı."[9]

Vyborg Komitesi'nin tutumu

Her şeye rağmen, Petersburg Komitesi ile Sovyet içindeki bolşevik grubun sağ kanadının oportünist hattına karşı bir direnişin var olduğunu da burada açıkça belirtmek gerekir. Petersburg Komitesi'nin Geçici Hükümet'e verdiği '*postolku, poskolku*' destek kararı komitenin kendi içinde de bir direniş görmüştü; Vyborg Komitesi'nden üç üye (K. I. Shutko, M. I. Kalinin, N. G. Tolmaçev) aksi yönde oy kullanmışlardı.[10]

Petrograd'ın kuzeybatısındaki işçi sahasında şehrin en örgütlü bölgesi olan Vyborg'taki Vyborg Bölge Komitesi, baştan sona militan, sol bir çizgi izledi. Söz konusu komite Şubat Devrimi'nde kritik bir rol oynamıştı. Şehrin iki önemli işçi bölgesinden birinde (diğeri şehrin günebatısındaki Narva bölgesiydi) eyleme doğrudan katılmanın yanısıra, Petersburg Komitesi'nin üyelerinin çoğunluğunun tutuklanmış olduğu 26 Şubat'tan sonra Petersburg bolşevik örgütünün tüm komutasını üstlenmişti.

Vyborg, Petrograd'ın en önemli modern işletmelerinin yoğun olarak bulunduğu kritik önemde bir bölgeydi. Şubat ile Ekim ayları arasında kalan dönem boyunca bolşeviklerin Vyborg Bölge Sovyeti içinde çoğunluğu ellerinde tutmuş olmaları, bolşeviklerin bu bölgedeki etkinliklerinin bir göstergesiydi. Aynı dönemin başlarında, her zaman bolşevizmin önemli bir mevzisi olarak kabul edilmiş Kronştad'ta, 300 vekilden yalnızca 11'i bolşevikti; Ekim ayına gelindiğinde bu sayı ancak 136'ya ulaşmıştı, diğer bir deyişle bolşevikler Sovyet'in yarısını bile oluşturmuyorlardı. Vyborg Bölge Komitesi, Ekim'e giden süreçte bolşevizmin kalesi durumundaki devrimci Kronştad

ve Helsingfors üzerinde belirleyici bir etkiye sahip oldu.

Örgütlülük açısından da çok iyi durumda olan Vyborg Bölge Komitesi, yüzyılın en büyük olayına, muzaffer Şubat Devrimi'ne etkin bir biçimde katılmıştı. Yani, kendinden emin ve güven dolu olması için çok neden vardı.

Vyborg Bölge Komitesi, devrim sırasında, 27 Şubat tarihini taşıyan ve Sovyet için bir seçim yapılması, otokrasinin devrimci bir biçimde devrilip iktidarın Sovyet'e verilmesi çağrısında bulunan bir bildiri yayımlanıştı.[11] Fabrika toplantılarında iktidarın Sovyetlere devredilmesini isteyen karar önergeleri hemen hemen tam bir oybirliğiyle kabul edilmişti. Öte yandan, Vyborg bolşeviklerinin 1 Mart'taki genel bir toplantısında, iktidarı derhal ele geçirmesi ve Duma'nın Geçici Hükümeti'ni feshetmesi için Sovyetlere çağrıda bulunan bir karar benimsenmişti.[12]

5 Mart'ta, Vyborg'tan gelen O. G. Lifşist, Bolşevik Parti Petersburg Komitesi'nin bir toplantısında aşağıdaki karar önerisini sundu:

> "1.İçinde bulunduğumuz andaki görev, Rusya'nın bütününde yerel İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetlerinin bireşmesiyle teşkil edilecek geçici bir devrimci hükümet kurmaktır.
>
> 2. Merkezi iktidarın bütünüyle ele geçirilmesine hazırlanmak için şunların yapılması zorunludur: (a) İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetlerinin gücünün pekiştirilmesi; (b) eski iktidar organlarının yıkılarak bunların yerine görevi halkı silahlandırmak, orduyu demokratik ilkeler temelinde düzenlemek, toprağa el koymak ve asgari programın gerektirdiği tüm diğer talepleri gerçekleştirmek olan İşçi, Köylü ve Asker Vekilleri Sovyetlerinin geçirilmesi suretiyle iktidarın kısmi ele geçirilmesinin yerel olarak başlatılıp sürdürülmesi...
>
> Devlet Duması Geçici Komitesi tarafından kurulmuş olan Geçici Hükümet'in iktidarı, İşçi, Köylü ve Asker Vekilleri Sovyetlerinden devrimci bir hükümet kuruluncaya kadar, ve söz konusu hükümetin faaliyetleri proleteryanın ve büyük bir kütle oluşturan demokratik kitlelerin çıkarlarıyla uyuştuğu ölçüde tanınacak ve desteklenecektir."[13]

Petersburg Komitesi'nin Vyborg'tan gelen üyesi Shutko, bu

karar tasarısı leyhine oy kullanan tek kişi oldu; Lifşist'in oyu ise, öneri ona ait olduğu için, resmi bir geçerliliğe sahip değildi.

Vyborg Bölge Komitesi'nin formülasyonu, Lenin'in Uzaktan Mektuplar (7-26 Mart) ve *Nisan Tezleri*'nde (4 Nisan) geliştirdiği tutumla büyük benzerliklere sahipti. Söz konusu formülasyon, Lenin'in yaptığı gibi, iktidarın Sovyetlere devredilmesinin gereğinden söz ediyordu. Ancak, Lenin'den farklı olarak, Vyborglu yoldaşlar yeni hükümetin ufkunu asgari programla sınırlı tutuyorlardı: Bunlar, proleterya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü şeklindeki eski bolşevik formülasyonun, yani burjuva devrimi sınırlarının ötesine geçmiyorlardı.

Petersburg Komitesi

Vyborg Bölge Komitesi'nin tutumu ile Petersburg Komitesi'nin tutumu arasındaki derin farklılıklar, bunların o zamanın grev hareketine karşı takındıkları tavırda yansımasını buluyordu.

8 saatlik işgünü mücadelesi fiili olarak Mart ayının başından sonuna kadar devam etti.* 5 Mart'ta, Petrograd Sovyeti 30'a karşı 1.170 oyla tüm işçileri işbaşı yapmaya çağıran bir karar aldı. Bolşeviklerin Vyborg Bölge Komitesi, 8 saatlik işgünü, ücret artışı, vb. talepleri kazanılmadıkça bu kararın bir geçerliliği olamayacağını duyurdu. Sovyet'in aldığı karara karşı bir gösteri düzenleyen Komite, şunları dile getirdi:

> "İşe dönme sorununu tartışmış olan RSDİP (b) Vyborg Bölge Komitesi, bunun yerine, Petersburg Komitesi'nin şehir çapında bir gösteri düzenlemesi gerektiği kanısındadır, çünkü, proleterya, içinde yaşadığımız anda, temel sloganlar için -demokratik bir cumhuriyet, 8 saatlik işgünü, tüm toprakların müsaderesi- daha da güçlü bir mücadeleye atılmak durumundadır; ayrıca, içinde bulunulan an bizleri savaş sorununa net bir yanıt getirmeye zorlamaktadır. Biz, savaşa son sloganının bu gösteride öne çıkarılması gerektiğini düşünüyoruz."[14]

Ne var ki, Petersburg Komitesi bu karar taslağını destekleme

* 12. Bölüm'e bakınız

yi reddetti. Bu tavır Vyborglu bolşevikleri çileden çıkardı. Vyborg'dan bir delege Petersburg Komitesi'nin 7 Mart günkü oturumunda şunları söyledi: "Vyborg Bölge Komitesi, aldığı kararları fabrikaların dikkatine sunmakta geç kalan Petersburg Komitesi'nin bu ağırlığından duyduğu hoşnutsuzluğu ifade eder. Kendi bölgemizde 8 saatlik işgünü uygulamasını bağımsız olarak sürdürme kararı almış olmamızın nedeni de budur."

Buna ek olarak, Vyborg, toplantıya aşağıdaki karar tasarısını sundu (ve tutanaklara yazdırdı):

> "Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin işe dönme konusundaki kararını görüşen RSDİP(b) Vyborg Bölge Komitesi, çalışma koşullarının ne olacağı sorunu bir karara bağlanmamış olması dolayısıyla, işe dönme kararının erken ve zamansız alınmış bir karar olduğunu düşünmektedir."

Petersburg Komitesi'nin Vyborg Bölge Komitesi'nin böylesine sağına düşmüş olmasının bir dizi nedeni vardı. Birincisi, Petersburg Komitesi halktan uzaktı ve proleter kitlelerle olan bütünleşmesi zayıf bir düzeydeydi. İkincisi, bir tarihçinin de işaret etmiş olduğu gibi, Petersburg Komitesi üyelerinin çoğunluğu Şubat Devrimi'ne katılmış insanlar değillerdi; ayrıca, üyelerinden bir kısmı (cezaevinde oldukları için) uzun zamandır savaş alanının uzağında idi.[15]

Geçici Hükümet'e koşullu destek (*postolku, poskolku*) kararına karşı oy kullanmış olan Petersburg Komitesi'nin sol kanadı, Vyborg bölgesinden gelen ve isimlerini yukarıda andığınız üç delegeden oluşuyordu.

Merkez Komitesi Rusya Bürosu

Merkez Komitesi Rusya Bürosu, Petersburg Komitesi ile Vyborg Bölge Komitesi arasında kalan üçüncü bir tutum takındı. Bu büro üç kişiden oluşuyordu: Şliapnikov, Molotov ve Zalutski. Merkez Komitesi'nin 1912 yılında seçilmiş asıl kısmı ya yurtdışında, ya da Sibirya'da sürgündeydi. Rusya Bürosu, doğrudan sürgündeki komiteyi temsil ediyordu. Komitenin üç üyesi de savaş sırasında tutuklanmadan kalabilmiş ve Şubat Devrimi'nde aktif rol oynamıştı.

Rusya Bürosu 27 Şubat'ta 'tüm Rus vatandaşları'na yönelik bir

manifesto yayınladı. Söz konusu manifesto bir geçici devrimci hükümetin kurulması çağrısında bulunuyordu:

> "İşçi sınıfının ve devrimci ordunun görevi, yeni rejime, yeni cumhuriyet rejimine öncülük edecek devrimci bir geçici hükümetin kurulmasıdır... Ayaklanmacı askerlerin yanısıra, tüm fabrika ve işletmelerdeki işçiler, ayaklanmış devrimci halkın ve onun orduları tarafından kurulması gereken geçici devrimci hükümet için kendi temsilcilerini vakit geçirmeksizin seçmelidirler."

Bu hükümetin görevi, asgari programı hayata geçirmek ve kurucu meclis için gerekli hazırlıkları gerçekleştirmek olmalıydı:

> "Geçici devrimci hükümet halkın haklarını ve özgürlüklerini güvence altına alacak, kilise ve hükümdarlığa ait topraklara el koyarak bunları halka verecek, 8 saatlik işgününü kurumlaştıracak, kurucu meclisi doğrudan, eşit, gizli genel oy temelinde toplayacak geçici yasalar çıkarmalıdır.[16]
>
> "Rusya Bürosu ile Vyborg Bölge Komitesi aynı amaçları paylaşıyordu. Aradaki fark, Vyborg Bölge Komitesi'nin geçiçi devrimci hükümetin Sovyetlerin kuruluşu aracılığıyla tabandan oluşturulması ilkesi üzerine yaptığı vurgu idi.
>
> "Rusya Bürosu, Vyborg Bölge Komitesi'nin benimsemiş olduğu hattın zamanından önce, henüz olgunlaşmamış bir ayaklanmaya yol açabileceği kaygısını taşıyordu; 3 Mart günü Vyborg'da dağıtılan ve Geçici Hükümet'in devrilmesi çağrısında bulunan bildirilerin toplatılması için emir verdi."[17]

Mart ayının ilk haftası içinde, Rusya Bürosu bünyesine birkaç yeni üye daha aldı. Genişletilmiş yeni büro eskisinin daha solunda bir görüntü çiziyordu. Ne var ki, Geçici Hükümet'le ilgili olarak 9 Mart'ta benimsemiş olduğu bir karar, hala dikkate değer ölçüde Vyborg Bölge Komitesi'nin sağında kalan bir karardı. Her ne kadar söz konusu karar hükümete daha önce olduğundan daha eleştirel bir tavır takınıyor ve bir dizi devrimci öğeler içiriyorduysa da, bir yandan Sovyetleri 'devrimci iktidarın embriyosu' olarak gösterirken, diğer yandan, kendisiyle çelişen bir biçimde, Sovyetlerle Geçici Hü-

kümet arasındaki bir işbölümüne olan ihtiyaçtan söz ediyordu:

> "İçinde bulunduğumuz şu gün, Sovyetler, Geçici Hükümet'in ve onun gerek merkezde gerekse taşradaki organlarının faaliyetleri üzerinde tam bir kontrole sahip olmalıdır; ve, ülkenin ekonomik yaşamının bütünüyle altüst olduğu, savaşın yıkıma uğratarak açlık sıkıntısıyla yüz yüze bıraktığı halkın korunması için en kararlı tedbirlerin alınmasının acil bir gereklilik olduğu bu ortamda devletin bazı idari ve ekonomik işlevlerini kendi üzerine almalıdır. Dolayısıyla, bugünkü görev, tüm güçleri, çarlığın ve burjuva karşı devrimin girişimlerini geri püskürtmek, aynı zamanda devrimci demokrasinin taleplerini yerine getirmek, mevcut hükümetin gerçek sınıf karaterini ortaya koymak yeteneğine tek başına sahip olan devrimci iktidarın embriyosu İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti etrafında toplamaktır.
> Parti, yerine getirilmesi halinde tüm karşı devrimci güçler karşısında zafere ulaşılmasını, devrimin daha da ileri götürülerek derinleştirilmesini tek başına sağlayacak olan Sovyetlerin en acil ve en önemli görevinin halkın tamamen silahlandırılması, özellikle de tüm ülke genelinde İşçilerin Kızıl Muhafızları'nın yaratılması olduğunu düşünmektedir."[18]

Rusya Bürosu'nun bu kararı, Sovyetleri yeni iktidarın taşıyıcısı olarak öne çıkarıyordu.

Böylece, her türlü yalpalama ve bulanıklığa karşın, gerek Vyborg Bölge Komitesi, gerekse Rusya Bürosu, devrimin burjuva demokratik sınırları konusunda hala farklı bir yoruma sahip bulunmakla birlikte, Lenin'in Rusya'ya ***dönmezden önce*** benimsemiş olduğu tavrına yaklaşan bir tutum içindeydi.

Savaş sorunu konusunda Petersburg Komitesi Rusya Bürosu'nun sağındaydı. Petersburg Komitesi üylerinin çoğunluğunun görüşleri, en iyi durumda karışık ve belirsiz bir niteliğe sahipti. Komite'nin 7 Mart tarihli oturum tutanaklarında şunlar yazılıydı:

> "Yoldaş Federov G. F., ilkesel düzeyde savaşın sona ermesi fikrinden yana olmakla birlikte, cephenin zayıflaması durumunda kazanılmış bulunan özgürlükleri yitirme tehlikesinin ortaya çıka-

bileceği düşüncesinden hareketle savaşın sona ermesi talebinin öne çıkarılmasının kategorik olarak imkansız olduğunu düşünüyor. Bir Alman rejiminin kurulması tehlikesi, ön-devrimci hükümetin (pre-revolutionary government) yeniden kurulmasından dikkate değer ölçüde daha büyük bir tehlikedir.

"Yoldaş Avilov B. V., Petersburg Komitesi'nin görüşünü şu şekilde formüle etti: (1) Savaş emperyalist bir savaştır; (2) savaşın sona ermesi uluslararası proleteryanın üzerinde fikir birliğine varılmış eyleminin sonucu olmalıdır; (3) bugünkü koşullar altında, yani emperyalist Alman hükümetinin süregiden hakimiyeti ve Rusya'daki karşı devrim tehlikesi koşullarında, savaşa derhal son verilmesi uygun bir talep değildir; aksine, bu tehlikeler ortadan kalkıncaya kadar cephemizin Alman saldırısına karşı savunulmasının bir zorunluluk olduğunu ilan etmemiz gerekir."[19]

Kamenev, Stalin ve Muranov

Kamenev, Stalin ve Muranov'un Sibirya'dan dönmesiyle birlikte bolşevik saflar arasındaki dağınıklık daha da arttı. Bunlar, 12 Mart'ta başkente geldikten hemen sonra, bir hafta önce yayınına başlamış olan *Pravda*'nın editörlüğünü devraldılar. Petrogradlı bolşevikler bu devir teslim işlemini doğal karşıladılar; ne de olsa bunlardan ikisi (Kamenev ve Stalin) o sıralar Rusya'daki Merkez Komitesi'nin yegane üyeleriydiler ve üçüncüsü (Muranov) de eski Duma milletekiliydi. *Pravda*'nın yazı kurulundaki bu değişiklik gazetenin çizgisinin keskin bir biçimde sağa kaymasına yol açtı. Sukhanov'un da belirttiği gibi, '*Pravda* çok kısa bir zaman içinde tanınamaz hale geldi'.[20]

Yeni editörler, 'gericiliğe ya da karşı devrime karşı mücadele ettiği sürece' bolşeviklerin Geçici Hükümeti kesinlikle destekleyeceklerini bildirdiler -o sıralar karşı devrimin önemli yegane aygıtının yine bu Geçici Hükümet olduğunu unutuyorlardı. Yeni editörler savaş konusunda da net fikirlere sahiplerdi. Kamenev'in bu konuda ileri sürdüğü düşünceler, sosyal şovenistlerin düşüncelerinden hemen hemen farksızdı:

"Savaş devam ediyor. Büyük Rus Devrimi savaşı durdurmamıştır. Hiç kimse onun yarın ya da bir sonraki gün sona ereceği umudunu taşımıyor. Rusya'nın, devrik çarın çağrısı üzerine savaşa giren

ve çarlık bayrağı altında kanını döken askerleri, köylüleri ve işçileri kendilerini özgürleştirdiler ve çarlık bayrağının yerini devrimin kızıl bayrağı aldı. Ancak savaş sürecek, çünkü Alman ordusu Rus ordusunun örneğini izlemedi ve hala hırsla savaş alanında kendi avını bekleyen Alman İmparatoru'na itaat ediyor.

İki ordunun birbiriyle karşı karşıya gelmiş olduğu bir ortamda, olabilecek en saçma şey bunlardan birinin silahlarını yere indirip kendi ülkesine geri dönmesini önermektir. Bu bir barış siyaseti değil, ancak özgür halkın öfkeyle reddedeceği bir kölelik siyaseti olabilir. Hayır, özgür halk olduğu yerde kalacak ve kurşuna kurşun, bombaya bombayla karşılık verecektir. Bu durum kaçınılmazdır.

Çarlık rejiminin boyunduruğunu kırmış olan devrimci askerler ve subaylar, kendi hükümetlerinin boyunduruğundan kurtulma cesaretini henüz gösterememiş Alman ve Avusturyalı asker ve subaylar karşısında cephedeki mevzilerini terk etmeyeceklerdir.Devrimin askeri güçlerinde bir örgütsüzlüğe izin veremeyiz! Savaş, örgütlü bir yoldan, komşu istilacının ve emperyalistin iradesine boyun eğilerek değil, kendilerini özgürleştirmiş halklar arasındaki bir uzlaşmayla sona erdirilmelidir.[21]

'Yenilenmiş Pravda'nın ilk sayısının yayınlandığı gün olan 15 Mart, 'savunmacalar'ın bir zafer günüydü (diye yazıyor Şliapnikov). Duma Komitesi üyelerinden Yürütme Komitesi üyelerine varıncaya kadar devrimci demokrasinin kalbinin attığı Taurida Sarayı'nda herkes tek bir olaydan söz ediyordu: Ilımlı ve sağduyulu bolşeviklerin aşırıcılar karşısındaki zaferi. Yürütme Komitesi'nin bizzat kendisinde alaycı, düşmanca gülümsemelerle karşılandık. Bu, en berbat 'savunmacılar'ın Pravda'nın övgü ve taktirini kazandığı ilk ve son olay idi. Pravda'nın söz konusu sayısı fabrikalarda dağıtıldığında, gazete partimizin yandaşları ve sempatizanları arasında şaşkınlık, düşmanlarınız arasında ise haince bir hoşnutluk yarattı. Petrograd Komitesi'nde, Merkez Komitesi Bürosu'nda ve *Pravda* çalışanları arasında pek çok soru soruluyordu: Neler oluyordu? Gazetemiz neden bolşevik siyasete son vermiş ve 'savunmacılar'ın siyasetini izlemeye başlanıştı? (Gazetedeki -ç.n.) darbe, Petrograd Komitesi gibi tüm örgütü gafil avlanıştı; derin bir hoşnutsuzluk yaşanıyor ve Merkez Komitesi Bürosu bu olayın sorumlusu olmakla suçlanıyordu. İşçi ma-

hallelerindeki öfke çok derindi; proleterler Pravda'nın Sibirya'dan henüz dönmüş eski üç editörünün gazeteyi ele geçirdiklerini öğrendikleri zaman, bunların partiden ihraç edilmelerini istediler.[22]

Kısa bir süre sonra, *Pravda*, Vyborg Bölge Komitesi'nden gelen bir protesto metnini gazetede yayınlamak zorunda kaldı:

> "Eğer gazete işçilerin kendisine olan güvenini yitirmek istemiyorsa, bu burjuva baykuşlar için ne kadar zor ve hazmedilmez bir şey olursa olsun, devrimci bilincin ışığı olmalıdır ve olacaktır da. (Vurgu metnin aslında)"[23]

Vyborg Bölge Komitesi Pravda'nın izlediği hattı protesto ederken, Petersburg Komitesi her geçen gün gazetenin nüfuzu altına daha çok giriyordu. Nitekim, 18 Mart'ta Kamenev, gazetenin Geçici Hükümet karşısında izlediği 'koşullu' destek siyasetini değiştirerek fiili destek siyasetini benimsemesi gerektiğini önerdi; Komite, bazı karşı çıkışlara karşın, Kamenev'in önerisini kabul etti.[24]

Vyborg bölgesinden gelen protestolara rağmen, Lenin'in Rusya'ya geri döndüğü güne kadar, Pravda'nın genel siyasi hattı Geçici Hükümet'e ve savunmacılara uyum göstermeye, hükümet ve savaş karşısında uzlaşmacı bir tutum takınmaya devam etti.

Ülkenin dört bir yanında...

Pravda'nın siyasi hattının -yani devrimin burjuva demokratik devrim olduğu, Geçici Hükümet'in *postolku poskolku* desteklenmesine ihtiyaç olduğu savları ve 'savunmacı' tutuma karşı takınılan tavizkar tavır- Rusya'nın dört bir yanında yerel bolşevik liderler tarafından izlendiğini açıkça belirtmek gerekir. Bunun *Pravda*'nın etkisinin bir sonucu olduğunu ileri sürmek biraz zor görünüyor.

Kharkov'daki bolşevik gazete *Sotsial-Demokrat* 19 Mart'ta şunları yazıyordu:

> "Alman demokrasisi iktidarı kendi eline alıncaya kadar, ordumuz, tepeden tırnağa kadar silahlanmış bir biçimde Prusya militarizmine karşı çelikten bir duvar gibi dikilmelidir, çünkü Prusya militarizminin zaferi özgürlüğümüzün ölümü anlamına gelecektir.[25]

Moskova'daki bolşevik gazete *Sotsial-Demokrat* ise 20 Mart'ta

şunları söylüyordu: 'Barışa ulaşılıncaya kadar silahlarımızı bırakmıyoruz'[26].

Geçici Hükümet'e destek formülasyonu pek çok yerde, örneğin 15 Mart'ta Krasnoyarsk'taki bolşevik gazete *Krasnoyarskkürabochii*'de[27], 9 Mart'ta[28] ve Nisan ayı içinde[29] Moskova *Sotsial-Demokrat*'ta tekrar tekrar ifade edildi. Kharkov'daki bolşevik gazete, Geçici Hükümet'in partinin asgari programını yaşama geçirmesi gerektiğini ileri sürecek kadar ileri gidiyordu![30]

Bakü'deki bolşevik liderler arasındaki heyecan öylesine büyüktü ki, bunlar yerel Geçici Hükümet'e katıldılar.[31]

Tüm Rusya bolşevik Konferansı

Bolşevik liderler Kamenev ve Stalin, kendi sağ tutumlarını 28 Mart'ta toplanan Bolşevik Parti Tüm Rusya Konferansı'nda daha net bir biçimde formüle ettiler.[32]

Stalin, *'Geçici Hükümet'e Karşı Tavır Üzerine'* başlığını taşıyan raporunda şunları ifade ediyordu:

> "İktidar iki organ arasında bölüşülmüştür ve bunlardan hiçbiri iktidara tek başına sahip değildir. Bu ikisi arasında bir çekişme, bir mücadele vardır ve olmalıdır da. Roller paylaşılmıştır. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti devrimci dönüşümlerin yaşama geçirilmesi konusunda insiyatifi ele almıştır. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti ayaklanan halkın devrimci lideridir; Geçici Hükümet üzerinde bir kontrol organıdır. Diğer yandan, Geçici Hükümet, devrimci halkın kazanımlarının pekiştirici organı olma rolünü üstlenmiştir. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti güçleri harekete geçirir ve kontrol işlevi görürken, Geçici Hükümet... halk tarafından sağlanmış kazanımları pekiştirme rolünü yerine getirir... Böyle bir durum hem birtakım dezavantajları, hem de bir dizi avantajı içermektedir."

Burada, Stalin *sınıf* farklılıklarının üstünden atlıyor ve yalnızca Geçici Hükümet ile Sovyetler arasındaki işbölümünden söz ediyor. İşçiler ve askerler devrimi ilerletiyorlar, burjuva hükümet ise devrimin kazanımlarını pekiştiriyor!

> "Geçici Hükümet'i, devrimin attığı adımları pekiştirdiği sürece

ve o ölçüde, destekliyoruz; ancak, karşı devrimcileştiği zaman Geçici Hükümet'i desteklemek söz konusu olamaz."

Bundan sonra, Stalin, Krasnoyarsk İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin aşağıdaki kararını desteklediğini bildirir:

"Geçici Hükümet'in devrimin temel taleplerine boyun eğmesi, ancak, onu devrimci halkın korkunç gücüne dönüştürebilmek için kendi örgütlülüğünü devrimden doğmuş İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri etrafında kalıcılaştırmak zorunda olan proleteryanın, köylülüğün ve devrimci ordunun dur durak bilmez basıncı ile sağlanabilir; ...Geçici Hükümet'in faaliyetleri, ancak bu faaliyetler yaşanmakta olan devrimin içinde yer alan işçi sınıfının ve devrimci köylülüğün taleplerini yerine getiren bir süreç izlediği taktirde ve o ölçüde desteklenir."

Konferansın hakkında hiçbir karar almadığı savaş konusundaki tartışmada, sağ bolşeviklerin saldırısı daha da açık ve keyif bozucuydu. Nitekim, Saratov'dan gelen delege Vasiliev aşağıdaki önergeyi konferansa sundu:

"Devrimci demokratik Rusya ne bir santim yabancı toprağı, ne de bir kuruşluk yabancı mülk arayışı içindedir. Ancak, bizden de ne bir santim toprak parçası, ne de bir kuruşluk mülk alınabilir... Barışa ulaşılmadığı sürece bütünüyle silahlanmış olarak kalmalıyız; ve yeni demokratik Rusya'nın çıkarlarını koruma çabamızı on kez artırmalıyız, çünkü bugün tomurcuklanmakta olan özgürlüklerimizi savunuyoruz. Devrimci ordu güçlü ve fethedilmez olmalı. Ordunun güçlerini kuvvetlendirmek için işçiler ve Geçici Hükümet gerekli olan her şeyi temin etmelidir. Bir ordunun güçlü olabilmesinin zorunlu koşulu olan ordu saflarında disiplin, korku değil, özgür irade üzerine inşa edilmeli, demokratik subaylarla devrimci askerlerin karşılıklı güvenine dayanmalıdır."

Konferansta Stalin-Kamenev hattına karşı bir dizi protesto dile getirildi. Nitekim Skrypnik şunları söylemişti:

"Hükümet devrimi pekiştirmiyor, onun önünde bir engel olarak

duruyor.

"Hükümeti desteklemekten artık söz edilmemelidir. Geçici Hükümet halka ve devrime karşı bir ikiyüzlülük içinde; ona karşı mücadeleye hazırlanılması bir zorunluluk."

Nogin ise şunları söylüyordu: 'Artık söz etmemiz gereken şeyin destek değil *direniş* olduğu çok açık.' Ne var ki, bir bütün olarak alındığında, Stalin ve Kamenev'in konferans çoğunluğunu kendi yanlarına çekmiş oldukları kuşkusuzdu.

Bundan sonra, konferansta Tsereteli'ye ait olan ve bolşeviklerle menşevikleri tek bir parti içinde birleştirmeyi öngören bir öneri tartışıldı. Stalin tamamıyla bu önerinin benimsenmesinden yanaydı: 'Bunu yerine getirmeliyiz. Birleşme koşulları konusunda önerilerimizi belirlemek durumundayız. Zimmerwald-Kienthal hattını takiben bir birleşmeye gidilmesi mümkün görünüyor.'

Molotov buna karşı çıktı, ancak Stalin fikrinde diretti:

"Önden koşturmanın ve anlaşmazlıklarla uğraşmanın bir yararı yok. Anlaşmazlıkların olmadığı bir parti yaşamı düşünülemez. Parti içindeki önemsiz anlaşmazlıkların üstesinden geleceğiz. Ancak bir sorun var: Birleşmesi mümkün olmayan bir şey birleştirilemez. Zimmerwald ve Kienthal (kararları -ç.n.) üzerinde hemfikir olanlarla, yani devrimci yenilgicilik argümanına karşı olanlarla tek bir parti oluşturacağız."[33]

Zimmerwald ve Kienthal Konferansları'nda alınmış bulanık, pasifist kararlar temelinde, Lenin'in karşı oy kullanmış olduğu kararlar temelinde birlik! Menşevik-sosyalist devrimciler koalisyonunu sağa çekmiş olan ve üç ay kadar sonra bolşevikleri tutuklatıp silahsızlandırmış olan bir adamla, Tsereteli ile birlik!

Troçki, bu olaylardan yıllar sonra, haklı olarak şunları yazıyordu: 'Raporları okurken... sık sık şaşkınlığa düşmemek elde değil: Bu delegelerin temsil ettiği bir partinin bundan yalnızca yedi ay kadar sonra demir bir pençeyle iktidarı ele geçirmesi nasıl mümkün olabildi?'[34]

Bekleyiş

1917 Şubat Devrimi'nden çok önce, Lenin, çar devrildikten sonra

savunmacılık yaklaşımının o iğrenç yüzünü göstermeye başlanuş olduğuna dikkati çekiyor ve bu tehlikeye karşı uyarılarda bulunuyordu -çarlık rejiminin yerini bir proleter yönetim değil, burjuva demokratik bir yönetim almıştı. 'Enternasyonalist Sözlerin Ardında Gizlenen Sosyal Şovenist Siyaset' başlıklı bir makalede (söz konusu makale 21 Aralık 1915'te, *Sotsial-Demokrat*'ın 49. sayısında yayınlandı), Martov'un şu sözlerine karşılık verdi: 'Eğer mevcut kriz demokratik bir devrimin, bir cumhuriyetin zaferine yol açarsa, böyle bir durumda savaşın karakterinin esaslı bir biçimde değişeceği çok açıktır.' Lenin'in Martov'averdiği karşılık çok sertti:

> "Bu, utanmadan söylenmiş bir yalandır. Martov'un demokratik devrimin ve bir cumhuriyetin burjuva demokratik devrim ve bir burjuva demokratik cumhuriyet anlamına geldiğini bilmediği düşünülemez. *Burjuva ve emperyalist* büyük devletler arasındaki bu savaşın karakteri, askeri-otokratik ve feodal emperyalizmin bu ülkelerden birinde devrilmesi halinde, zerre kadar değişmeyecektir. Bunun nedeni şudur ki, böylesi koşullar altında tamamen burjuva olan bir emperyalizm ortadan kalkmaz, aksine yalnızca *güç kazanır*."[35]

Bundan birkaç hafta kadar önce, Lenin 'sosyal demokratların geçici bir devrimci hükümete... devrimci şovenistlerle birlikte katılmasının kabul edilemez' olduğunu ileri sürmüştü:

> "Devrimci şovenistler derken, çarlığa karşı olduğu kadar Almanlara karşı zafer kazanmak, diğer ülkeleri yağmalamak ve Büyük Rusların Rusya'daki diğer halklar üzerindeki egemenliğini pekiştirmek vs. isteyenleri kastediyoruz. Devrimci şovenizm küçük burjuvazinin sınıf konumuna dayanır. Küçük burjuvazi her zaman için burjuvaziyle proleterya arasında bocalar. İçinde bulunduğumuz şu gün ise, o (kendisinin demokratik devrim anlamında bile tutarlı bir devrimci olmasını engellyen) şovenizm ile proleter enternasyonalizmi arasında bocalıyor. Bugün, trudovikler, sosyalist devrimciler, *Naşa Zarya*, Çekidze'nin Duma grubu, Örgütlenme Komitesi, Bay Plehanov ve benzerleri Rusya'daki küçük burjuvazinin siyasi sözcüleridirler.

"Eğer devrimci şovenistler Rusya'da başarıya ulaşırlarsa, bugünkü savaşta *onların* 'anavatanı'nı savunmayı reddedeceğiz. Sloganımız, devrimci ve cumhuriyetçi bile olsalar şovenistlere karşıdır -*onların karşısında* ve sosyalist devrim için uluslararası proleteryanın ittifakının yanındadır."[36]

Lenin, insanı etkileyen bir uzak görüşlülükle şunları yazıyordu:

"Rusya'da, yeni, daha yüksek, daha gelişkin ve daha karmaşık uluslararası ilişkiler temelinde yeni bir siyasi ayrışma ortaya çıkmıştır. Bu yeni ayrışma devrim kadar Almanya'nın yenilgiye uğramasını da arzulayan şovenist devrimcilerle, Rusya'da bir devrim, aynı zamanda Batı'daki proleterya devrimin *yararına* olacak bir devrim isteyen prolterya enternasyonalisti devrimciler arasındadır. Bu ayrışma, özünde, Rusya'daki şehir ve kır küçük burjuvazisi ile sosyalist proleterya arasındaki bir ayrışmadır."[37]

Lenin, küçük burjuva demokratik savunmacılarla liberal burjuvazi arasında ittifak kurulması gibi bir tehlikenin olabileceği öngörüsündeydi:

"Bunun kadar açık olan bir diğer şey liberal burjuvazinin tutumudur -korku içindeki monarşiden tavizler koparabilmek ve onu iktidarı burjuvaziyle paylaşmaya zorlayabilmek için yenilgiden ve yükselen devrimden yararlanmak. Yine aynı ölçüde açık olan bir şey de hükümetin ve burjuvazinin yalpalamasından ve çekingenliğinden faydalanarak devrimi tamamlama çabası içinde olan devrimci proleteryanın tutumudur. Oysa, küçük burjuvazi, yani Rus halkının güçlükle uyanan büyük kütlesi, milliyetçi önyargıların esiri olmuş bir halde ve körü körüne burjuvazinin arkasında toplanıyor; bu sınıf, bir yandan savaşın benzeri görülmemiş dehşeti ve sefaleti, yaşam standartlarındaki ağır kayıplar, yoksulluk, yıkım ve sefalet tarafından devrime doğru itiliyor, diğer yandan ise, her adımda *geriye doğru* dönerek, büyülenmiş bir şekilde anavatanın savunulması fikrine, Rus devletinin bütünlüğü fikrine, ya da, çarlığa ve Almanya'ya karşı -ama kapitalizme değil- kazanılacak bir zafer sayesinde küçük-köylü gönencine erişme fik-

rine bakıyor.[38]

"Dolayısıyla, bugünkü savaşta, Rus proleteryası, ancak ve yalnızca, şayet devrim proleterya partisini iktidara yerleştirirse, bu partiye devrimci ayaklanmanın bütün bir gücüne ve bütün bir devlet aygıtına Almanya ve Avrupa'nın sosyalist proleteryası ile doğrudan ve kalıcı bir ittifak kurma hedefine yönelik olarak rehberlik etmesi şansını verirse 'anavatanı savunabilir' ve 'savaşın karakterinin köklü biçimde değişmiş olduğunu' dikkate alabilir."[39]

Şimdi, yani Şubat Devrimi sonrası, Lenin, bu enternasyonalist bakış açısı temelinde, bütünüyle yeni bir devrimci strateji ve taktik geliştirdi, bunun ilk ürünü ise onun 'Uzaktan Mektuplar'ı oldu.

Lenin'in 'Uzaktan Mektuplar'ı

Savunmacılığa, Geçici Hükümet'i destekleme, menşeviklerle birleşme yönelimleri gösteren Rusya'daki bolşevik liderlik bir dağınıklık içindeyken, Lenin 'uzaklarda yaşamaya mahkum edilmiş' olmaktan büyük bir öfke duyuyordu. Bolşevik liderliğin tutumu hakkında kendisine ulaşan yetersiz bilgilerin sonucu olarak, henüz Rusya'ya dönmezden önce endişe içindeydi. Bolşeviklerin Merkez Komitesi Yurtdışı Bürosu üyelerinden J. S. Hanecki'ye yolladığı 30 Mart tarihli mektubu uyarılarla doludur:

"Eğer böyle bir aldatmacaya göz yumacak olursa, partimiz derin bir utanç yaşamaktan hiçbir zaman kurtulamayacak ve siyasi olarak intihar etmiş olacaktır... Ben, kişisel olarak, partimiz içinde Kerenski ve beraberindekilerin sosyal vatanseverliğine, ya da Çekidze ve beraberindekilerin toplumsal pasifizmine ve Kautskyciliğine tavizler verenlerden, bunlar kim olursa olsun, derhal ayrılmayı tercih edeceğimi bildirmekte, bunu yazılı olarak ilan etmekte bir saniye bile tereddüt etmeyeceğim."[40]

Lenin, ilk bakışta kişilere yönelik değilmiş gibi görünen bu tehditten sonra, aklında bu işin başta gelen sorumluları olarak gördüğü kişiler olduğunu açıkça hissettirir: 'Kamenev, dünya-tarihsel ölçekte bir sorumluluk taşıdığının bilincinde olmalıdır.'[41]

Bununla birlikte, Lenin Kamenev ve arkadaşlarının oportüniz-

mini lanetlemekle yetinmedi. Hemen parti ve proleterya için siyasi bir starteji oluşturmak üzere kolları sıvadı. 7 Mart ile 26 Mart tarihleri arasında 'Uzaktan Mektuplar' olarak anılan (beşincisi tamamlanmamış) beş mektup yazdı. Bunlardan yalnızca birincisi Pravda'da yayınlandı. Söz konusu birinci mektupta Lenin şunları yazıyordu:

> "Bu hükümetin -ki mevcut savaş açısından bakıldığında milyarlarca dolar sermayeli 'İngiltere ve Fransa firması'nın bir acentesinden başka bir şey değildir- yanında, önemli, resmi olmayan, henüz yeterince gelişmemiş ve görece zayıf, proleterya ile kent ve kır nüfusunun tüm yoksul kesimlerinin çıkarlarını ifade eden bir işçi hükümeti doğmuştur. Bu, Petrograd'taki *İşçi Vekilleri Sovyeti*'dir... İşçi Vekilleri Sovyeti, işçilerin bir örgütü, bir *işçi hükümetinin* embriyosu, halkın tüm yoksul kitlesinin, yani nüfusun *barış, ekmek ve özgürlük* için didinen onda dokuzluk kütlesinin çıkarlarının temsilcisidir... çarcı gericiliğe karşı çıkar mücadelesinde işçilerin yeni hükümeti desteklemesi gerektiğini söyleyen bir kimse... işçilere karşı ihanet içindedir, proleteryanın davasına karşı ihanet içindedir, barış ve özgürlük davasına karşı ihanet içindedir... Çünkü, özgürlüğün ve çarlığın tamamen yıkılmasının yegane *garantisi proleteryayı silahlandırmakta*, İşçi Vekilleri Sovyeti'nin rolünü, önemini ve gücünü pekiştirmekte, genişletmekte ve geliştirmekte yatar."(42)

Lenin bir makinalı tüfekten fırlayan mermiler gibi sözlerini birbiri ardına sıralıyordu!

> "İçinde bulunduğumuz *şu anda* 'günün görevi' şunu söylemek olmalıdır: İşçiler, *çarlığa karşı girişilen iç savaşta proleteryanın kahramanlığının, halkın kahramanlığının ne mucizeler yaratabildiğini göstermiş bulunuyorsunuz. Devrimin ikinci aşamasında zafere giden yolun önünü açmak için örgütlülüğün, proleteryanın ve tüm halkın örgütlülüğünün mucizelerini gerçekleştirmek zorundasınız.*"(43)

Devrimde proleteryanın müttefikleri kimlerdi?

> "Proleteryanın iki müttefiki vardır; bunlardan birincisi, sayıları

milyonlara varan ve Rusya'daki nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturan yarı-proleterlerle küçük köylü nüfusun belli bir kesimidir... Rus proleteryasının ikinci müttefiki ise, genel olarak bütün savaşan ülkelerin proleteryasıdır.(44)

"Proleterya, bu iki müttefiki ile, ve mevcut geçiş sürecinin özgül koşullarından yararlanarak, ilkin Guçkov-Milyukov yarı-monarşisi yerine demokratik cumhuriyete ve köylülerin toprak sahipleri üzerindeki zaferine, daha sonra ise, savaşın bitkin düşürdüğü halka *barış, ekmek ve özgürlüğü* tek başına getirebilecek olan sosyalizme ulaşılmasını başarabilir ve başaracaktır da."(45)

Lenin, '*Uzaktan Mektuplar*'ın ikincisinde, ikinci bir devrime ve bir işçi hükümetinin kurulmasına duyulan ihtiyacı açıkça dile getirdi: 'Yalnızca kır işçileri ile köylülüğün ve kent yoksullarının en yoksul kesiminice desteklenmiş bir proleterya cumhuriyeti barışı sağlayabilir, ekmek, düzen ve özgürlük getirebilir.'(46)

'Üçüncü Mektup' geleceğin işçi devletinin görevinin ve yapısının ayrıntılarına girerek daha da ileri gider:

"Bir devlete ihtiyacımız var. Ancak, burjuvazinin anayasal monarşilerden en demokratik cumhuriyetlere varıncaya kadar her yerde yaratmış olduğu *türden* bir devlete değil...

Bir devlete ihtiyacımız var, ama burjuvazinin ihtiyacı olan, halktan kopuk ve ona karşı bir polis gücü, bir ordu, bir bürokrasi (resmiyet) biçimine bürünmüş hükümet organlarından oluşan türde bir devlete *değil*. Bütün burjuva devrimcileri yalnızca bu devlet aygıtını daha da mükemmelleştirmiş, yalnızca onu bir partinin elinden alıp bir diğerinin eline teslim etmiştir.

Diğer yandan, proleterya, eğer mecut devrimin kazanımlarını elde tutmak ve daha da geliştirmek istiyorsa, eğer barış, ekmek ve özgürlüğe ulaşmak istiyorsa, Marks'ın ifadesini kullanarak söyleyecek olursak, bu 'hazır' devlet aygıtını 'parçalamak', polis gücünü, orduyu, bürokrasiyi *bütün bir silahlı halkla bütünleştirmek* suretiyle onun yerine bir yenisini koymak zorundadır. Proleterya, 1871 Paris Komünü ile 1905 Rus Devrimi deneyimlerinin adımlarını izleyerek, halkın *bütün* yoksul, sömürülen kesimlerini silahlandırmak zorundadır; onların devlet iktidarının organlarını

doğrudan kendi ellerine almalarının, söz konusu iktidarın bu organlarının *bizzat kendileri tarafından* oluşturmasının sağlanabilmesi için bu zorunludur."[47]

Daha sonra, Lenin tekrar devrimin temel sorununa gelir: örgütlenme.

"İşçi Yoldaşlar! Dün, çarcı monarşisinin yıkılmasında proleterya kahramanlığının mucizesini gösterdiniz. Az çok yakın bir gelecekte (belki hemen şimdi, şu cümlelerin yazıldığı anda), emperyalist savaşı sürdürmekte olan toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin egemenliğini yıkmak için aynı mucizevi kahramanlığı tekrarlamak zorunda kalacaksınız. Eğer *proleterya örgütlülüğünün* mucizelerini yaşama geçirmezseniz, bu ikinci 'gerçek' devrimde sağlam bir zafere ulaşamayacaksınız!"[48]

'Dördüncü Mektup' barışın nasıl sağlanacağı sorusuna değinir:

"Çarcı hükümet, zayıf ulusları soymak ve boğazlamak için, bugünkü *emperyalist*, talancı savaşı başlattı ve sürdürdü. Toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin hükümeti olan Guçkov'ların ve Milyukov'ların hükümeti *bu aynı türden* savaşı sürdürmeye zorlanıyor ve onu sürdürmek istiyor. Bu hükümeti demokratik bir barışla savaşı sona erdirmeye çağırmak, genelev patronlarını erdemli olmaya davet etmekle aynı anlama gelir.[49]

"Eğer Rusya'daki siyasi iktidar İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'nin ve onlar tarafından seçilmiş *Tüm Rusya Sovyeti*'nin ellerinde olsaydı, böyle bir iktidar partimizin (Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi) henüz daha 13 Ekim 1915'te ana hatlarını çizmiş olduğu barış programını yaşama geçirme konusunda bizimle aynı fikirde olabilirdi ve hiç kuşkusuz olurdu da.

Bu program muhtemelen şunları içerirdi:

1. Tüm Rusya İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyeti (ya da geçici bir süre için onun yerine hareket eden St. Petersburg Sovyeti), çarlık monarşi ya da burjuva hükümetler tarafından imzalanmış herhangi bir anlaşmanın kendisini bağlamadığını vakit yitirmeden ilan ederdi.

2. Sovyet, çarlık monarşisinin ve istisnasız tüm burjuva hükümetlerin utanç verici talan amaçlarını kamuoyunun bilgisine sunabilmek için, *bütün* bu anlaşmaları derhal yayınlardı.
3. Vakit yitirmeksizin, savaş halindeki bütün devletleri *derhal bir ateşkes* ilan etmeye çağırırdı.
4. İşçilerimizin, köylülerimizin *barış koşullarını* derhal bütün halkın bilgisine sunardı:
Bütün sömürgelere özgürlük;
Bütün bağımlı, ezilen, eşitsiz uluslara özgürlük.
5. Burjuva hükümetlerden olumlu hiçbir şey beklemediğini ilan eder, tüm ülkelerin işçilerine burjuva hükümetlerin yıkılması ve bütün siyasi iktidarın İşçi Vekilleri Sovyetlerine devredilmesi çağrısında bulunurdu.
6. Burjuva hükümetlerin bir insanlık suçu olan bu talan savaşını sürdürmek için aldıkları borçların kapitalist sınıfın kendisi tarafından ödenebileceğini, işçilerle köylülerin bu borçları kabul etmeyi reddettiklerini ilan ederdi."[50]

'Beşinci Mektup', Rus proleteryasının yüz yüze bulunduğu görevlerle ilgili olarak daha önceki mektupların bir özetini verir ve aşağıdaki noktaları ekler:

"Proleterya, köylülüğün en yoksul kesimiyle ittifak içinde, temel ürünlerin üretim ve bölüşümü üzerinde kontrole, genel emek hizmeti, vb. uygulamaya koymaya yönelik daha ileri adımlar atabilir ve atmalıdır... Bu adımlar, kendi bütünlükleri ve kendi gelişimleri içinde, *sosyalizme geçişe* damgasını vuracaktır; bu, geçiş tedbirleri olmaksızın Rusya'da bir anda ve doğrudan başarılamaz, ama bu tür tedbirlerin sonucu olarak tamamen başarılabilir ve acil bir şeydir... Bu bağlamda, *kırsal bölgelerde* derhal özel İşçi Vekilleri Sovyetleri, yani diğer köylü vekilleri Sovyetlerinden ayrı olarak *ücretli tarım işçileri* Sovyetleri örgütleme görevi, olağanüstü bir aciliyet olarak öne çıkar."[51]

Lenin'in mücadele alanından binlerce kilometre uzakta ve çok sınırlı bir bilgiyle yazdığı bu mektuplardaki olağanüstü netlik gerçekten şaşırtıcı!

Pravda'nın editörlerinin 'Uzaktan Mektuplar'ı heyecanla karşılamamış olmalarına şaşırmamak gerek. Nitekim, bu beş mektuptan yalnızca birincisini, onu da beşte birini keserek yayınladılar. Bu mektubun editörlerce sansür edilen paragraflarında, Lenin, çarlık rejiminin gericiliğine karşı mücadelenin çıkarları adına işçilerin yeni hükümeti desteklemeleri gerektiğini söyleyenleri işçilere, proleteryanın davasına, özgürlük davasına ihanet etmekle suçluyordu. Lenin, bu sözlerle Kamenev, Stalin ve Muranov'un tutumunu ima ediyor olabilirdi.

Lenin Rusya'ya dönüyor

Lenin, Şubat Devrimi zaferinden ancak beş hafta sonra Rusya'ya ulaşabildi. Krupskaya, o günler için, 'Şubat Devrimi'nin haberi geldiği andan itibaren Ilyiç Rusya'ya dönme heyecanıyla yanıp tutuşmaya başladı' diyor:

> "İngiltere ve Fransa bolşeviklerin Rusya'ya geçmelerine asla izin vermezdi. Lenin bunu çok iyi biliyor, Kollontay'a yolladığı bir mektubunda 'Bu lanet olası İsviçre'den ayrılmayı kısa bir süre içinde başaramayacağımızdan korkuyoruz' diye yazıyordu. Bunu dikkate alarak, 16-17 Mart tarihli mektuplarında, Petrograd ile bağlantıların yeniden tesis edilmesinin en iyi nasıl yapılabileceği konusunda Kollontay ile yeni düzenlemelere girişti.
>
> "Yasal yollar bütünüyle kapalı olduğu için, yasadışı seyahat kaçınılmazdı. Ama nasıl? Devrim haberlerinin ulaştığı günden itibaren Ilyiç geceleri uyuyamaz hale geldi; geceleri en akla hayale gelmez planlar yapılıyordu. Yola uçakla çıkılabilirdi. Ancak böyle fikirler ancak gecenin o yarı hezeyan anında akla geliyordu. Akla gelen bu türden fikirler daha sözlü ifadeye dökülür dökülmez bunların gerçekleştirilmesinin olanaksızlığı açığa çıkıkıyordu. Tarafsız bir ülkeden bir yabancının pasaportunu ele geçirmek zorunluydu; fazla şüphe uyandırmayacağı için en uygunu bir İsviçre pasaportu olacaktı. İsviçreli yoldaşlarımızın yardımıyla böyle bir pasaportu elde etmek mümkün olabilirdi, ancak, İsviçre dilini konuşamıyor oluşumuz bunun önünde ciddi bir engeldi. Belki bir parça İsviçrece konuşuyor olmak yeterli olabilirdi. Ne var ki, bu durumda yakayı ele verme riski oldukça büyük-

tü. 'Uykuya dalacaksın, rüyanda menşevikleri göreceksin ve alçaklar, alçak herifler diye bağırmaya başlayarak bütün planları suya düşüreceksin' diye ona takılıyordum."[52]

Neden sonra, Rusya'ya ulaşmak konusunda Martov'dan mükemmel bir fikir geldi. Rusya'da tutuklu bulunan Alman ve Avusturyalı savaş esirlerine karşılık göçmen statüsüyle Almanya üzerinden geçiş izni koparmak mümkün olabilirdi. Fakat, bu önerinin üstüne atlayan Lenin dışında hiç kimse bu yolu denemek istemedi.

Almanya'nın yardımı yoluyla sorunu çözmenin içerdiği siyasi risk gerçekten çok büyüktü. Düşmanla işbirliği yapmakla suçlanmak gibi çok ciddi bir tehlike söz konusuydu. Bir 'mühürlü tren' olanağından yararlanmak muazzam bir cesaret ve irade gerektiriyordu, ama Lenin böyle bir yüreklilik ve irradeden yoksun değildi.

17 Mart'ta, 'Buradan kurtulma konusunda yegane olanak İsviçre'deki göçmenlerle Alman savaş esirlerinin takası ile doğabilir' diyerek fikrini açıkça dile getirdi. 18 Mart'ta buna hazır olduğunu, kendisiyle birlikte gelmek isteyen yandaşlarını kendisiyle ilişkiye geçmeye çağırdı[53]: 'Her ne pahasına olursa olsun, hatta bizi cehennem bekliyor olsa bile, gitmek zorundayız.'[54]

O sıralar, Rusya'da Dışişleri Bakanı Milyukov Almanya üzerinden yolculuk yapan Rus vatandaşlarının mahkeme önüne çıkarılacaklarını bildirdi.[55] Ancak, bu açıklama, devrimci Rusya'ya ulaşmakta başka hiçbir şansa sahip olmayan Lenin'i fikrinden caydırmaya yetmedi. 27 Mart günü, 32 kişiden oluşan bolşevik grup bir 'mühürlü tren' içinde Almanya üzerinden Rusya'ya gitme riskini göze aldı.

Bundan bir ay kadar sonra, Martov bütün cesaretini toplayıp aynı yoldan Rusya'ya yola çıktı. 5 Mayıs'ta, Martov ve diğer bazı menşeviklerle sosyalist devrimci lider Natanson, Lunaçarski, Balabanova ve Manuilski Lenin'in yolunu izlediler. Bu yolculukta 58 menşevik, 48 Bundçu, 34 sosyalist devrimci, 25 anarko-komünist, 18 bolşevik ve 22 partisiz olmak üzere toplam 257 kişi vardı. 7 Haziran'da üçüncü bir tren daha Rusya'ya gitmek üzere İsviçre'den yola çıktı; bu trende 29 menşevik, 25 Bundçu, 27 sosyalist devrimci, 26 anarko-komünist, 22 bolşevik, 19 partisiz ve 39 göçmen olmayan insan bulunuyordu.[56]

Lenin yürekli davrandı ve Alman genelkurmayı ile İngiliz-Fran-

sız-Rus ittifakı arasındaki çekişmeyi devrimin çıkarları için kullanma cesaretini gösterdi. Ludendorff, Rusya'daki devrimin Rus ordusunun dağılmasına yol açacağını, böylece basınç altındaki Almanya'nın askeri planlarının yaşama geçirilmesinin kolaylaşacağını umuyordu. Lenin Ludendorff'un bu planından kendi çıkarına yararlanmasını bildi.

Lenin'in planını Alman genelkurmayının beklentisiyle bağdaştırmak üzere devreye giren ve bu anlamda tarihsel bir rol oynayan aracı kişi eski devrimci Parvus oldu. Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin Rusya doğumlu bir üyesi olup 1905 Devrimi'nde aktif rol oynamış olan Parvus, daha sonra askeri alanda ticari işler yaparak büyük paralar kazanma işine girmişti ve şimdi de Alman Dışişleri Bakanlığı'na Rus içişleri konusunda gayri resmi danışmanlıkta bulunuyordu. Böylece, Şubat Devrimi'nden birkaç gün kadar sonra, Kopenhag'daki Alman Büyükelçisi ve Parvus'un yakın dostu Brockdorff-Rantzau Parvus'un etkisiyle Alman Dışişleri'ne şunları yazıyordu: 'Almanya, Rusya'da bir kaos yaratmalı ve bunu elden geldiğinci büyütmeli'. Devrimin gidişatına açıktan bir müdahalede bulunmaktan kaçınılmalıydı, ancak:

> "Kanaatim şu ki, ılımlı ve aşırı partiler arasındaki uzlaşmazlıkları derinleştirmek için gizliden her şeyi yapmalıyız; bunlardan ikincilerin üstünlüğü ele geçirmesinden büyük çıkarımız olur, çünkü böylece bir dönüşüm kaçınılmaz hale gelecek ve söz konusu dönüşüm Rus İmparatorluğu'nun temellerini sarsan biçimler alacaktır."

Brockdorff-Rantzau tercihi aşırı unsurlardan yana yapmanın Almanların çıkarına olacağını vurguluyordu, 'çünkü bunun sayesinde daha kapsamlı bir çalışma yürütülebilecek ve daha kısa bir süre içinde bir sonuca ulaşmak mümkün olacaktır'. 'Parçalanmanın', üç ay kadar bir zaman içinde, 'askeri bir müdahalemizin Rus iktidarını devrimeye yeterli olacağını garanti alan düzeye erişeceği düşünülebilir.'[57]

Bu görüşler, General Ludendorff'un düşünceleriyle de uyum içindeydi. General, Rusya'daki devrimden birkaç hata kadar sonra şu değerlendirmelerde bulunuyordu.

> "Askeri olarak, Rus Devrimi bizim açımızdan ancak bir avantaj

olarak nitelenebilir. Devrimin savaşın gidişini bizden yana öylesine etkiledi ki, artık bir Rus saldırısıyla yüz yüze kalabileceğimizi hesap etmek zorunda değiliz ve daha şimdiden güçlerimizi bu bölgeden geri çekebiliriz...Eğer durum daha da kolaylaşırsa, buradaki güçlerimizin daha fazlasını geri çekmeyi düşünebiliriz... Bu güçleri Batı'ya kaydırarak buradaki güç dengesini kendi leyhimize döndüreceğiz. Dolayısıyla gelecek günlere daha büyük bir güvenle bakabiliriz."[58]

Alman yetkililer dikkate değer ölçüde dar görüşlüydüler. Bir tarihçi durumu şu şekilde anlatıyor:

"İster istemez şu soru akla geliyor: Almanların savaştan sorumlu organları bolşevizmle işbirliği yapmanın bir bakıma ateşle oynamak anlamına geldiğinin farkında değiller miydi? Gerçekten, bir gün kendisinin de bolşevizmin kurbanı olabileceği düşüncesi akla getirilmeden Alman İmparatorluğu'nun Rusya'daki toplumsal devrimle bir uzlaşmaya varabileceği inancı hakim mi olmuştu?

"Alman resmi belgelerinde sorumlu hükümet organlarının bu türden kaygılar yaşadığını gösteren herhangi bir ifadeye rastlanmaz. Ayrıca, bolşevizmin teori ve pratiğini derinlemesine incelediklerini ya da en azından Lenin'i ve onun fikirlerini kavramış olduklarını söylemek çok zordur.

"Alman siyasetinin başlıca özellikleri, yanlış hesaplardan, değerlendirmelerin içinde bulunulan anla sınırlı tutulmuş olmasından kaynaklanır. Buna göre, ilkin savaş kazanılmalı, ya da en azından Doğu'da barış tesis edilmelidir; ***bundan sonra*** olacaklar bugünden düşünülecek meseleler değildir. Muhtemelen, bolşevikler ayrı bir Rus-Alman barışını daha çabuk gerçekleştirecek ve böylece Doğu'da bir detantın sağlanmasına yönelik planları boşa çıkaracak konumdadırlar."[59]

Lloyd George, bu yüzeysel bakış açısını şu şekilde özetlemiştir:

"Savaş koşullarında uzak geleceği görebilmek zordur. Ufukta görünen yegane hedef zaferin kazanılmasıdır. Durumu dar bir bakış açısıyla değerlendirmenin ve gelecekteki felaketi hesaba katma-

dan o an için avantaj elde etme hedefine kilitlenmenin sonuçları devlet adamlığı açısından öğretici bir derstir."[60]

Biri Lenin'e, diğeri Lunderdorff'a ait irbirine karşıt iki plan bir noktada birbiriyle kesişmişti. Bu ikisinden hangisinin daha uzak görüşlü olduğu ya da hangisinin kendi yararına avantaj elde ettiği şüpheye yer vermeyecek denli açık: Bolşevikler 25 Ekim'de iktidarı ele geçirdiler. Bundan bir yıl sonra, Rus Devrimi'nin etkisiyle, Alman halkı Ludendorff'u devirdi.

Lenin, içerdiği siyasi riskin büyüklüğüne -ki bu, Alman ajanı olmakla suçlanmak gibi Rus Devrimi sırasında yaşanan olaylarda büyük rol oynayacak bir riskti- rağmen 'mühürlü tren'i kullanmakla hem uzak görüşlülüğünü hem de sahip olduğu siyasi yürekliliği göstermiş oldu.

Finlandiya Tren İstasyonu'nda

Lenin'in taraftarlarından bir kısmı onu karşılamak üzere Finlandiya'ya gitti. Genç deniz subayı bolşevik Raskolnikov o ana ilişkin anısını şu ifadeyle dile getiriyor: 'Daha vagona henüz girmiş ve yerimize oturmaya başlamıştık ki, Vladimir Ilyiç, 'Pravda'da yazdığınız saçmalıklar neydi öyle? Birkaç sayı elimize geçti ve okudukça sizlere küfür yağdırdık' diyerek Kamenev'e sertçe çıkıştı."[61]

Petersburg Komitesi, Vyborg bölgesindeki Finlandiya tren istasyonunda Lenin'i karşılamak üzere birkaç bin işçi ve askeri bir araya getirdi. Tren istasyonunun 'çar odası' olarak anılan salonunda yapılan resmi toplantıyı anlatan pasajlar; Sukhanov'un anılarının en canlı, en ilginç bölümleri arasındadır:

> "Şliapnikov'un arkasındaki kapı bir kez daha gürültüyle açılıp kapandı ve Lenin küçük bir insan kalabalığının başında içeriye girdi -koşarcasına içeriye daldı demek daha doğru olur. Başında yuvarlak bir kep taşıyordu; yüzü donuk görünüyordu ve elinde çok hoş bir demet çiçek vardı. Odanın ortasına doğru ilerledi ve sanki beklenmedik bir engelle burun buruna gelmiş gibi Çekidze'nin önünde durdu. Yüzünde hala hüzünlü bir ifade taşıyan Çekidze, sadece içeriği ve kullanılan sözlerle değil, fakat ayrıca okuyucunun ses tonuyla da dini bir vaiz havasını andıran 'hoşgeldin ko-

nuşması'nı yaptı:
'Yoldaş Lenin, Petersburg Sovyeti ve tüm devrim adına, sana Rusya'ya hoşgeldin diyorum... Ancak, biz, bugün devrimci demokrasinin en başta gelen görevinin, ister içeriden ister dışarıdan gelsin, devrimin her türden müdahaleye karşı korunması olduğunu düşünüyoruz. Bu hedefin dağılmayı değil, demokratik safların sıklaştırılmasını gerektirdiği kanaatindeyiz. Senin de bizlerle birlikte bu amaçları gerçekleştirmek için çabalayacağını umuyoruz.'
Çekidze konuşmasına son verdi. Ben ne yapacağını şaşırmış haldeydim: Gerçekten, böyle bir 'hoşgeldin' ve 'Ancak'la başlayıp devam eden o nazik ifadeler karşısında nasıl bir tutum takınılabilirdi?
Ne var ki, Lenin ne yapacağını çok iyi biliyordu. Sanki söylenenlerin kendisiyle hiçbir ilgisi yokmuş gibi -etrafına bakınarak, çevresindeki insanları gözden geçirerek, hatta kafasını kaldırıp salonun tavanındaki süslemeleri inceleyerek, (kendi görünümüyle tam bir tezatlık içinde kalan) elindeki bukete bakarak- kayıtsız bir yüz ifadesiyle orada sakince duruyordu; sonra, Yürütme Komitesi heyetine sırtını dönerek konuşmayı şu şekilde yanıtladı:
'Değerli yoldaşlar, askerler, denizciler, işçiler! Sizin şahsınızda muzaffer Rus Devrimi'ni kutlamaktan, dünya proleterya ordusunun öncüleri olarak sizleri selamlamaktan mutluluk duyuyorum... Emperyalist yağma savaşı bütün Avrupa'daki iç savaşın başlangıcıdır... Yoldaşımız Karl Liebknecht'in çağrısıyla halkların silahlarını kendi kapitalist sömürücülerine karşı çevirecekleri gün çok uzakta değildir... Dünya sosyalist devrimi ufukta görünmüştür... Almanya için için kaynamaktadır... Tüm Avrupa kapitalizmi her an çökebilir. Sizin başarınız olan Rus Devrimi yeni bir çağı hazırlamış, kapısını aralamıştır. Yaşasın dünya devrimi!'
Çekidze'den işçilere ve askerlere, Geçici Hükümet'ten Liebknecht'e, anavatanın savunulması tezinden uluslararası devrime varıncaya kadar her noktaya işaret etmek -Lenin proleteryanın görevlerini bu şekilde ima etti.

Her şey çok ilginçti! Ansızın, hepimizin devrimin ağır ve yorucu günlerinin etkisiyle adeta kapanmaya yüz tutmuş gözleri önünde, aydınlık, göz kamaştıran bir ışık, 'yaşamakta olduğumuzu dü-

şündüğümüz tablo'yu adeta paramparça ediyordu. Lenin'in sesi, 'dışarıdan bir ses' idi. Biz, devrimin içinde bulunanların kulakları uyumsuz değil, fakat yeni, tuhaf bir notayla irkilmişti... *Marseillaise*'in bir kez daha söylenmesinin ardından, istasyondaki projektörlerin aydınlattığı kızıl-sarı bayrakların, binlerce insanın bağrışı arasında, Lenin giriş kapısından çıktı; bir arabanın içine binmek üzereyken kalabalık buna izin vermedi. Bunun üzerine güçlükle motor kapağının üzerine çıkan Lenin bir konuşma yaptı: '... bu utanç verici emperyalist katliamın... yalanlar ve sahtekarlıklar... kapitalist korsanların...' Devrimci ufkumuzu aydınlatan bu en görkemli yıldızın 'halk önünde' yaptığı ilk konuşmayı duyabilmek için nafile bir çabayla sıkışıp kaldığım kapı aralığından kurtulup meydana doğru ilerlemeye çabalarken duyabildiklerim ancak bunlar oldu."(62)

Aynı gün akşam saatlerinde yapılan bir toplantıda, Lenin aynı konuya ayrıntılarıyla yeniden döndü. Yalnızca menşevikler değil, ama sadık bolşevikler bile şaşkınlık içindeydi. Sukhanov bunu şöyle anlatıyor:

"Yalnızca rastlantısal olarak orada bulunan bir muhalif olarak beni değil, ama gerçek taraftarları bile şaşkınlıktan serseme çeviren o müthiş konuşmayı asla unutmayacağım. Hiç kimsenin bu türden bir şey beklemediğinden son derece eminim. Bu öyle bir şeydi ki, sanki tüm doğa güçleri bulundukları yerlerden çıkıp Kşesinskaya'nın kabul salonunu sarmalına almışlardı; sanki kıyamet gününün ruhu büyülenmiş havarilerin başı üzerinde dönüp duruyordu."(63)

Lenin, Sovyet Manifestosu'nun kaydettiği başarılarla böbürlendiğini, Avrupa'ya caka sattığını söyledi:

(Manifesto -ç.n.) 'demokrasinin devrimci gücü'nden, tam bir siyasi özgürlükten bahsediyordu. Sormak gerekir: Emperyalist burjuvazinin ülkenin başında olduğu sıra var olduğu söylenen bu güç nasıl bir güçtü? Gizli diplomatik belgeler yayımlanmamışken, biz onları yayınlama olanağı bulamamışken, sözü edilen siyasi öz-

gürlük ne menem bir siyasi özgürlüktü? Bütün basımevleri burjuvazinin elindeyken ve bunlar bir burjuva hükümet tarafından kollanıyorken, sözü edilen ifade özgürlüğü ne türden bir ifade özgürlüğü idi?

Yoldaşlarımla buraya gelirken, istasyona varır varmaz tutuklanıp doğruca Peter-Paul Kalesi'ne götürüleceğimizi düşünmüştüm. Gördüğümüz gibi başımıza böyle bir şey gelmedi. Ancak, bunun yaşanmamış olmasının asla yaşanmayacak olduğu anlamına gelmediğini unutmayalım.

"Oportünistlerin ve sosyal-vatanseverlerin liderliğindeki 'devrimci-savunmacı' Sovyet ancak burjuvazinin elindeki bir oyuncak olabilir.

"Bir parlamenter cumhuriyete ihtiyacımız yok. Burjuva demokrasisine ihtiyacımız yok. İşçi, Asker ve Tarım İşçileri Vekilleri Sovyetleri dışında bir hükümete ihtiyacımız yok!"[64]

Bunu izleyen gün, bolşeviklerin, menşeviklerin ve bağımsızların ortak bir toplantısında Lenin'in tutumu çok sert bir tepkiyle karşılaştı. Menşevik Bogdanov tepkisini şu sözlerle dile getirdi:

"Bogdanov, 'Bu bir manyağın deli saçması sözleridir! Bu saçmalıklara alkış tutmak utanç verici bir rezalettir!' diye bağırdıktan sonra, kanı beynine sıçramış bir şekilde, öfkeyle dinleyicilere dönerek bağırdı: 'Dinleyin beni marksistler! Şu halinizden utanmanız gerekir!'[65]

Bolşevik Merkez Komitesi eski üyesi olup o günlerden kısa bir süre sonra menşeviklere katılan I. P. Goldenberg ise şunları söyledi: 'Böylece, Lenin Avrupa'da otuz yıldır boş duran bir tahta aday olduğunu söylemiş oluyor: Bakunin'den boşalmış tahta! Lenin'in bu yeni sözleri bize hiç de yeni olmayan bir şeyi hatırlatıyor: ilkel anarşizmin miyadını çoktan doldurmuş gerçekleri.'[66]

Lenin, bolşevik liderler arasında yalnız başına kaldığının pekala farkındaydı.

"Lenin, partiye danışmaksızın kendi adına konuşacağını, konuşmasının hemen başında çok açık bir biçimde ve altını çizerek

belirtti.

"Bolşevik grup hala şaşkınlıktan kurtulamamıştı ve ne yapacağını bilmez haldeydi. Lenin'in gördüğü destek, onun yalnızca genel olarak sosyal demokratlar arasında değil, fakat kendisine en yakın taraftarları arasında da yalıtılmış olduğunu belki her şeyden çok daha net bir biçimde ortaya koyuyordu. Lenin, bir toplumsal devrimi tamamlayamayacak ve tamamlamayacak olanlarla ittifaka girmeyi reddeden (ve kısa süre önce menşeviklere katılmış olan) Kollantay dışında hiç kimseden destek bulamadı. Kollontay'ın desteği ise alay, gülüşme ve uğultu dışında hiçbir sonuç yaratmadı."[67]

Sonraki gün, 4 Nisan'da, Lenin Parti Konferansı'na kendi görüşlerinin özeti olan yazılı bir metin sundu; *Nisan Tezleri* olarak anılan bu metinler, sonraları devrimin en belirleyici belgeleri haline geleceklerdi. *Tezler*, üç gün sonra *Pravda* tarafından yayınlandı:

1. Rusya açısından, Lvov ve beraberindekilerin yeni hükümeti altında, emperyalist talan savaşı olarak gördüğümüz savaş söz konusu hükümetin kapitalist niteliği dolayısıyla bu niteliğini koruyor; savaşa karşı tutumumuz 'devrimci savunmacılık' anlayışına en küçük bir taviz verilmesine bile müsaade etmez...

2. Rusya'da bugünkü durumun özgül niteliği, ülkenin -proleteryanın yetersiz düzeydeki sınıf bilinci ve örgütlülüğü yüzünden iktidarı burjuvazinin eline bırakmış olduğu- devrimin birinci aşamasından, iktidarı proleteryanın ve köylülüğün en yoksul kesimlerinin ellerine teslim etmesi gereken *ikinci* aşamasına *geçmekte* oluşudur...

3. Geçici Hükümet'e destek verilmemelidir; bu hükümetin tüm vaadlerinin, özellikle de toprak ilhakından vazgeçileceğine ilişkin vaadlerinin bütünüyle bir yalandan ibaret olduğu açıkça gösterilmelidir. Bu hükümetten, kapitalistlerin hükümeti olan bu hükümetten emperyalist bir hükümet olmaya son vermesini 'talep' etmek yerine, kabul edilemez olan ve yanılsamaları besleyen böyle bir talep yerine, ***bu*** hükümetin teşhir edilmesi...

4. İşçi Vekilleri Sovyetleri'nin devrimci bir hükümetin mümkün olan yegane biçimi olduğu, dolayısıyla, ***bu*** hükümet burjuvazi-

nin nüfuzuna dayandığı sürece bizim görevimizin sabırlı, sistematik ve sürekli bir biçimde onların taktiklerindeki hataları özellikle yığınların pratik ihtiyaçlarını ortaya koyarak ***açıklamak*** olduğu kitlelere gösterilmelidir.

Azınlık olduğumuz sürece, bir yandan tüm iktidarın İşçi Vekilleri Sovyetleri'ne geçmesi gerektiğini ileri sürmeliyiz, diğer yandan, eleştirilerimizi sürdürmeli ve hatalara dikkati çekmeye devam etmeliyiz; böylece halk deneyim aracılığıyla kendi hatalarının üstesinden gelme şansına sahip olabilir.

5. Bir parlamenter cumhuriyet değil -İşçi Vekilleri Sovyetleri'nden bir parlamenter cumhuriyete dönmek geriye atılmış bir adım olur, tüm ülkede, aşağıdan yukarı doğru, bir İşçi, Tarım İşçisi ve Köylü Vekilleri Sovyetleri cumhuriyeti.

Polis örgütünün, ordunun ve bürokrasinin dağıtılması.

Seçimle işbaşına gelen ve istendiği an geri çağrılabilen tüm memurların ücretlerinin kalifiye bir işçinin ortalama ücretini aşmaması.

6. Tarım programının ağırlık merkezinin Tarım İşçileri Vekilleri Sovyetleri lehine değiştirilmesi gerekir.

Toprak üzerindeki mülklerin ***tümünün*** müsaderesi.

Ülkedeki bütün toprakların kamulaştırılması ve toprağın yerel Tarım İşçileri ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'nin kullanımına verilmesi. Ayrı bir Yoksul Köylü Vekilleri Sovyetleri örgütlenmesi. Tarım İşçileri Vekilleri Sovyetleri'nin kontrolü altında ve halk adına (100 desiyatinden 300 ***desiyatine*** kadar değişiklik büyüklükteki) her büyük kırsal yerleşim alanı için (yerel koşullara ve diğer faktörlere, ayrıca yerel organların kararlarına uygun olarak) örnek bir çiftlik oluşturulması.

7. Ülkedeki tüm bankaların derhal tek bir ulusal banka içinde birleştirilmesi ve İşçi Vekilleri Sovyetleri'nin bunun üzerinde kurumsal kontrolünün tesisi.

8. Sosyalizmin başlatılması bizim doğrudan bir görevimiz değildir; görevimiz, toplumsal üretim ve bölüşümün bir an önce İşçi Vekilleri Sovyetleri'nin ***kontrolüne*** vermektir.

9. Partinin görevleri:

(a) Derhal bir parti kongresinin toplanması;

(b) Öncelikle şu konularda parti programının değiştirilmesi: (i)em-

peryalizm ve emperyalist savaş; (ii) devlete ilişkin tutumumuz ve 'komün devleti' talebimiz; (iii) güncelliğini yitirmiş olan asgari programımızın değiştirilmesi;
(c) Partinin adının değiştirilmesi.
10. Yeni bir enternasyonal.[68]

Sukhanov şunları hatırlıyor:

> Tezler yalnızca Lenin'in imzasıyla yayınlandı; ne bir bolşevik örgüt, ne birgrup, hatta ne de bir birey Lenin'e katıldı. Pravda'nın editörleri, kendi açılarından, Lenin'in yalnızlığını ve bağımsız tutumunu vurgulamanın zorunlu olduğunu düşündüler. *Pravda* şunları yazdı: 'Lenin'in genel programına gelince; demokratik devrimin tamamlanmış olduğu ve devrimin derhal sosyalist devrime dönüştürülmesi gerektiği varsayımından hareket ettiği için, bu program bize kabul edilemez görünüyor.'[69]

'Demokratik Diktatörlük' tezinden bütünüyle kopulması

Lenin'in '*Uzaktan Mektuplar*' ve *Nisan Tezleri* başlıklı metinleri, kendisinin de yıllarca savunmuş olduğu Rus devrimini proleterya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü tarafından yönlendirilen bir burjuva demokratik devrim olarak tanımlayan tezden kopuşuna işaret ediyordu.

Bolşevik Parti 1905'ten itibaren 'proleterya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü' sloganı altında çarlığa karşı mücadele yürütüyordu. Bolşevikler, yaklaşan devrimin bir *burjuva* demokratik devrim olduğunu ileri sürdüler. Bununla kastedilen şey, devrimin, bir yanda kapitalizmin üretici güçleriyle, diğer yanda ise çarlık, toprak sahipleri ve feodalizmin diğer kalıntıları arasındaki çatışmadan doğacak bir devrim olacağı idi. Bu diktatörlüğün görevi bir sosyalist toplum yaratmak, ya da böyle bir topluma geçiş sürecinin biçimlerini yaratmak değil, ortaçağın artık çürümüş olan kalıntılarından kurtulmayı sağlamak olacaktı.

Lenin 1917 Şubat Devrimi sonrasına kadar bu düşüncesini değiştirmedi. Örneğin, *Savaş ve Rus Sosyal Demokrasisi* (Eylül 1914) başlıklı çalışmasında, hala, Rus devriminin kendisini 'tutarlı demok-

ratik reformun üç temel koşulu ile, yani (tam eşitliği ve tüm ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını da içeren) demokratik bir cumhuriyetin, toprağın ve toprak üzerindeki mülklerin müsaderesinin, 8 saatlik işgününün gerçekleştirilmesi ile sınırlı tutması' gerektiğini yazıyordu.[70]

Dahası, 1917'ye kadar kaleme almış olduğu bütün yazılarda Lenin'in yaklaşan burjuva devrimi ile proleter sosyalist devrim arasında önemli bir zaman aralığı olacağını düşündüğü açık biçimde görülür.

Bununla birlikte, bir başka yerde açıklanmış olduğu gibi.[71] Lenin devrimin zafere ulaşmasından sonra ne olacağı sorusuna iki farklı yanıt getirir. 1905 ile 1907 arasında kaleme aldığı yazılarda aranması gereken birinci yanıt, devrim sonrası bir kapitalist gelişme döneminin yaşanacağıdır. İkinci yanıt ise şu şekilde özetlenebilir: Gelin iktidarı alalım, bundan sonra göreceğiz ki:

> "Demokratik devrimden, derhal ve bütünüyle gücümüzle, sınıf bilinçli ve örgütlü proleteryanın gücü ile orantılı olarak, sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Biz kesintisiz devrimden yanayız. Yarı yolda durmayacağız."[72]

Şubat Devrimi'yle birlikte, Lenin'in planlarının değişik öğeleri birbirleriyle kombine edilmiş hale geldi.

İşçiler ve askerler durumun hakimi olan kesimlerdi. Bu anlamda, işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğünün başarılmış olduğu söylenebilirdi. Ne var ki, aynı zamanda, hükümet burjuvazinin elindeydi ve, demokratik diktatörlük programının markezi unsurları olan toprağın kamulaştırılması ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesi gerçekleşmemişti. Yaşamın, Lenin'in 1905 ve sonrasında öngördüğü plandan çok daha karmaşık bir gelişim süreci yaratmış olduğu açıktı.

8 ve 13 Nisan tarihleri arasında yazılmış '*Taktik Üzerine Mektuplar*'da, Lenin durumu şu şekilde açıklıyordu:

> "Marksizm, bizden, sınıf ilişkilerinin ve her tarihsel durumun kendisine özgü somut özelliklerinin tamamen doğru ve nesnel olarak doğrulanabilir bir çözümlemesini yapmanızı ister. Biz bolşe-

vikler, her zaman, siyasete bilimsel bir esas kazandırılması açısından mutlak biçimde gerekli olan bu isteği karşılamak için çaba gösterdik.

Marks ve Engels, en iyi ihtimalle tarihsel sürecin her özgül *döneminin* somut ekonomik ve siyasi koşullarına bağlı olarak ve kaçınılmaz bir biçimde değişim gösteren *genel* görevlerine işaret etme kapasitesine sahip 'formülasyonlar'ın ezberlenip yinelenmesiyle haklı olarak alay etmişler, her zaman, 'Bizim teorimiz bir dogma değil, bir eylem kılavuzudur' demişlerdi.[73]

1917 Şubat-Mart Devrimi öncesi, Rusya'da devlet iktidarı eski bir sınıfın, başında Nikolas Romanov'un bulunduğu feodal toprak-soylu sınıfın elinde bulunuyordu.

Devrimden sonra, iktidar şimdi yeni, *farklı* bir sınıfın, yani *burjuvazinin* elindedir.

Devlet iktidarının bir *sınıftan* diğerine geçişi, gerek sözcüğün bütünüyle bilimsel anlamında, gerekse pratik siyasi anlamında, *devrimin* birinci, başta gelen ve temel belirtisidir.

Bu anlamda, Rusya'da burjuva, ya da burjuva demokratik devrim *tamamlanmış* durumdadır.

Bu noktada, kendilerini 'Eski bolşevikler' olarak isimlendirmekten hoşnutluk duyan insanlardan şiddetli itirazlar yükseldiğini işitiyoruz. Bunlar, 'Bugüne kadar sürekli olarak burjuva demokratik devrimin ancak proleterya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü tarafından tamamlanabileceğini ileri sürmedik mi? Kendisi de bir burjuva demokratik devrim olan tarım devrimi tamamlanmış durumda mı? Tam tersine, bunun *henüz daha* başlamamış bile olduğu bir gerçek değil mi?' diyorlar.

Benim verdiğim yanıt şudur: Tarih, *bir bütün olarak* düşünüldüğünde bolşevik sloganları ve fikirleri doğrulamıştır; ancak, somut olarak, gelişmeler *farklılıklar* göstermiştir; bunlar herkesin ummuş olduğundan daha orjinal, daha özgül, daha alacalı bulacalı bir biçimde yaşanmıştır.

Bu gerçeği yok saymak ya da üzerinden atlamak, yeni ve canlı gerçeğin özgül niteliklerini kavramak yerine ezberlenmiş formülleri anlamsız bir biçimde yineleyerek partimizin tarihinde birden çok kez pişmanlık duyduğumuz cansıkıcı roller oynamış olan 'eski bolşevikler' gibi davranmak olur.

Proleterya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü, hali hazırda Rus devriminde gerçekleşmiş durumdadır... 'İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti' -işte size 'proleterya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü'nün pratik olarak gerçekleşmiş hali... İçinde bulunduğumuz şu gün hala 'proleterya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü'nden bahseden kişi, zamanın gerisinde kalmış kişidir ve dolayısıyla, fiili olarak, proleter sınıf mücadelesine karşı küçük burjuvazinin safına geçmiş durumdadır; böyle bir insanı bolşevizmin devrim öncesi dönemine ait antikaları arşivine kaldırmak yerinde olur (bunu 'eski bolşevikler' arşivi olarak isimlendirmek de mümkün".

Lenin devam eder:

"Teori gridir, dostlarım, yeşil ise yeşil ise yaşamın canlı pratiğinin rengidir... Eski düşünüş tarzına göre, burjuvazinin egemenliği, proleterya ve köylülüğün egemenliği, bu ikisinin diktatörlüğü tarafından izlenebilir ve izlenmesi de gerekir. Oysa, gerçek yaşamda, işler halihazırda farklı bir biçimde gelişmiştir; son derece orijinal, alışılmamış ve önceden düşünülmemiş bir biçimde birinin diğeriyle iç içe geçmiş olduğu görülüyor. Burjuvazinin egemenliği (Lvov ve Guçkov hükümeti) ile iktidarı gönüllü olarak burjuvaziye veren, gönüllü olarak burjuvazinin kuyruğuna takılan proleteryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünün eşanlı olarak ve yan yana bir arada var olduklarını görüyoruz."[74]

Lenin'in bir makalesinde ifade ettiği gibi, ikili iktidar, 'eski bolşevik' 'demokratik diktatörlük' formülünün iflas ettiğine tanıklık ediyordu:

"Daha önce *hiç kimse* bir ikili iktidarın varlığını düşünmedi, ya da düşünemedi.
İkili iktidar nedir? *Burjuvazinin* hükümeti olan Geçici Hükümet'in yanısıra, şimdilik zayıf ve henüz filizlenen, ama hiç kuşkusuz fiilen mevcut olup gelişmekte olan *bir başka hükümet* daha ortaya çıkmıştır -bu da İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'dir.
"Diğer hükümetin sınıf kompozisyonu nedir? Bu, proleteryadan

ve (asker üniforması içindeki) köylülerden oluşmaktadır. Bu hükümetin siyasi niteliği nedir? O, devrimci bir diktatörlüktür, yani, merkezi devlet iktidarının çıkardığı bir *yasaya* değil, doğrudan halkın aşağıdan insiyatifine, halkın iktidarı devrimci zaptına dayanan bir iktidarıdır."[75]

Lenin, Kamenev'e karşı yürüttüğü polemik sırasında, 'eski bolşevik' formülasyonun ne denli gerici bir formülasyon haline gelmiş olduğunu açıkça gösterdi. Kamenev (daha önce *Pravda*'da -ç.n.) şunları yazmıştı:

"Lenin'in genel programına gelince; demokratik devrimin *tamamlanmış* olduğu ve devrimin derhal sosyalist devrime dönüştürülmesi gerektiği varsayımından hareket ettiği için, bu program bize kabul edilemez görünüyor."

Lenin buna şu karşılığı verir:

"Burada iki büyük hata var.

"Birincisi: Burjuva demokratik devrimin 'tamamlanması' sorunu yanlış bir biçimde ifade ediliyor. Sorun, nesnel gerçeklikle çakışmayan soyut, basit, tabiri caiz ise tek renkli bir yoldan koyuluyor. Sorunu ortaya bu şekilde koymak, bugün 'burjuva demokratik devrim tamamlanmış mıdır, yoksa tamamlanmamış mıdır' diye sormak ve bunun dışında hiçbir şey söylememek, insanın kendi kendisini en az iki renkli ve son derece karmaşık olan gerçekliği görmekten alıkoyması anlamına gelir. Bunun teorik anlamı budur. Pratikte ise, bu, çaresiz bir şekilde ***küçük burjuva devrimciliğine*** teslim olmak demektir.

"Gerçekten, pratik bize ikisinin birden var olduğunu gösteriyor; bir yanda iktidarın burjuvazinin eline geçmesi (olağan biçimdeki burjuva demokratik devrimin 'tamamlanışı') ve, gerçek hükümetle yan yana, 'proleterya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü'nü temsil eden birincisine paralel ikinci bir hükümetin varlığı. Bu ikinci hükümetin bizzat kendisi iktidarı burjuvaziye teslim etmiş, kendi kendisini burjuva hükümete zincirlemiştir."

Lenin durumu şöyle özetler:

"Yoldaş Kamenev'in 'burjuva demokratik devrim tamamlanmamıştır' diyen eski bolşevik formülasyonu bu gerçeği kapsar mı? Hayır, kapsamaz. O formül miyadını doldurmuş bir formüldür. Kesinlikle işe yarar bir formül değildir. Ölü bir formüldür ve onu yeniden diriltmeye çalışmanın hiçbir yararı yoktur."[76]

İşin aslında, yol gösterici olmak açısından 'proleterya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü' kavramının Troçki'nin sürekli devrim kavramından çok daha geri olduğu açıktır. Bunlardan ikincisi, devrimin kendisini burjuva demokratik görevlerle sınırlandıramayacağını, fakat derhal proleter sosyalist önlemleri uygulamaya geçirmeye girişmek zorunda olduğunu açıkça gösteriyordu:

"Devrimin kesin zafere erişmesi durumunda, iktidar, mücadelede önder rolü oynamış sınıfın eline -diğer bir deyişle proleteryanın eline- geçecektir... *İktidardaki proleterya, köylülüğün önünde onu özgürlüğüne kavuşturmuş sınıf olarak duracaktır...* Proleteryanın siyasi hakimiyeti, onun ekonomik açıdan köle durumunda bulunmasıyla bağdaşmaz. Proleterya, iktidara hangi siyasi bayrak altına gelmiş olursa olsun, sosyalist siyaset yolu üzerinde ilerlemek zorunda kalacaktır. Burjuva devriminin kendi iç işleyişinin sonucu siyasi egemenliğe yükselmiş bulunan proleterya, kendisi öyle istese bile, misyonunu burjuvazinin toplumsal hakimiyeti için cumhuriyetçi demokratik koşulları yaratmakla sınırlı tutamaz ve bunun aksini düşünmek en büyük ütopyacılık olur... Proleterya iktidara geldikten hemen sonra, 'asgari' program ile 'azami' program arasındaki engel ortadan kaybolur."[77]

Lenin, sürekli olarak, deneyimden dersler çıkarmak, düne ait, artık geçerliliğini yitirmiş düşüncelerinin üstesinden gelmek, yığınlardan öğrenmek zorunluluğuyla yüz yüzeydi. Ne var ki, daha önce defalarca olduğu gibi, bolşevikler tarihin keskin dönüşler yaptığı anlarda, gerekli olan acil yeniden değerlendirmeleri yapma başarısını gösteremediler. Rusya'daki parti liderleri Şubat'tan sonra hala daha görevin proleterya ile köylülüğün demokratik diktatörlüğünü kurmak olduğuna inanıyorlardı. Lenin tekrar tekrar yinelemek zorunda

kaldı: 'Eski bolşevizmi bir kanara bırakmak zorundayız.'

Bolşevik liderler Nisan Tezleri'ne karşı çıkıyorlar

Merkez Komitesi'nin 6 Nisan tarihli oturumunda *Nisan Tezleri*'ne gösterilen tepki son derece olumsuzdu:

> "Kamenev: *Tezler*'de hiçbir somut öneri yok... Devrim, bir burjuva devrimidir, toplumsal bir devrim değil... Emperyalizmin sosyalizme yol açtığı doğrudur, ancak Batı'da şu ana kadar yaprak bile kıpırdamamıştır ve dolayısıyla da Rusya'nın omuzlarına kaldırabileceğinden çok daha fazla yük binmiştir...
> Goloşçekin: İhtiyaç duyulan şey bir platform; *Tezler* bunu sağlamıyor...
> Şliapnikov: *Tezler* iki bölümden oluşuyor. Birinci bölüm -savaş karşısındaki tutum- bütünüyle kabul edilebilir özellikte. İkinci bölüm ise pratik sloganlar sunmuyor...
> Zinovyev: Şaşırtıcı...
> Stalin: ... Bir program, ama gerçeklerle örtüşmüyor, bu yüzden de tatminkar değil."[78]

Yurtdışında yıllarca Lenin'le beraber olmuş, bir süreden beri bolşeviklerin merkezi yayın organı *Sotsial-Demokrat*'ın editörlüğünü onunla paylaşmış Zinovyev bile Lenin'den yana tavır almadı.

Neredeyse bolşevizmin doğuşundan itibaren bir bolşevik olan Kamenev, Sukhanov'un ifadesiyle, 'her zaman onun sağ, uzlaşmacı, pasif kanadında' yer almıştı.

> "Kamenev, siyasi bir kişilik olarak, bağımsız olmamakla birlikte istisnai denebilecek önemde bir gücü simgeliyordu. Ya kritik anlarda doğru kararlar alma yeteneğinden, ya da olağanüstü, hedefini vuran bir entellektüel güçten veya kendisine özgü, ayırt edici bir dilden yoksun olduğu için, gerçekte bir liderlik vasfına sahip değildi ve kendi başına yığınlara önderlik ettiği hiçbir durum olmamıştı. Tek başına bırakıldığında birisinin peşinden gitmeden yapamazdı. Onu yedeğe almak her zaman için bir zorunluluktu; kimi zamanlar buna dirense bile, bu direnişi şiddetli bir direniş olmazdı... Devrimin başlarında Lenin'e, Ekim Devrimi'ne, dev-

rim sonrasındaki tahribat ve teröre, bolşevik rejimin ikinci yarısında yaşanan üretim sorunlarına karşı gönülsüz ve dışlayıcı bir tavır takındı. Ancak, bütün bu konularda başlangıçta ısrarla savunduğu tutumundan vazgeçti. Kendisine pek güveni olmayan bir halde, son zamanlarda (1918 yılı sonbaharında) bir gün yanıma gelerek, kendisini mazur gösterebilmek için, 'Bana sorarsan, Lenin'in asla hata yapmadığı düşüncesine giderek daha çok ikna oluyorum. Son tahlilde Lenin her zaman haklı çıkıyor. Pek çok kez, -ya öngörülerinde ya da siyasi hattında- ipin ucunu kaçırıyormuş gibi göründü. Ama, nihai olarak öngörüleri ve izlediği siyasi hat her zaman doğru çıktı' dedi."[79]

Teorik ufku pek geniş olmayan Stalin, kendisini, önde gelen 'eski bolşevikler' arasında geçerliliğini sürdürmekte olan tutucuhavaya uyarladı. Sınırlı bir hayal gücüne sahip oluşu en önemli karakteristiklerinden biriydi. Sukhanov, Stalin hakkında şunları yazıyor: 'Stalin... Yürütme Komitesi içindeki pek göze çarpmayan faaliyeti sırasında, bende (ama yalnızca bende değil) bulanık, yıldızı kimi zaman parlayıp kimi zaman sönen, ardında hiçbir iz bırakmayan bir kişi izlenimi uyandırdı. O'nun hakkında söylenebilecek fazla bir şey yok gerçekten.'[80]

Bolşevik Parti'nin en tepesindeki liderliğin içinde olmak, tutuculuktan ve alışılagelmiş olana sadık kalmaktan bağışık olmanın güvencesi değildi. Petrograd Komitesi üyelerinden olan Zalezhki şunları hatırlıyor: 'Lenin'in tezleri gürültüyle patlayan bir bomba tesiri yarattı.' Zalezhki, o sıcak ve etkileyici karşılamadan sonra Lenin'in yalnızlaştırılmış olduğunu doğruluyor: 'O gün (4 Nisan), Yoldaş Lenin yanında kendisine açıktan yakınlık gösteren bir kişi bile bulamadı, hata bizim aramızda bile.'[81]

"Tsikhon şunları hatırlıyor: 'Yoldaşların pek çoğu Lenin'in Rusya ile olan irtibatını yitirdiğine, mevcut koşulları dikkate almadığına vb. dikkati çekiyordu.' Taşra örgütünden bolşevik Lebedev, nasıl bolşeviklerin başlangıçta Lenin'in 'ütopik görünen ve onun Rusya'daki yaşamla uzun süredir bağı olmamasıyla açıklanan' ajitasyonunu kınadıklarını anlatıyor."[82]

8 Nisan günü, Petersburg Komitesi Lenin'in *Nisan Tezleri*'ni

2 lehte, 1 çekimser 13 aleyhte oyla reddetti.[83]

Bolşevizmin düşmanları neşe içinde

Bolşevizmin rakipleri Lenin'in artık tükenmiş olduğu çıkarsamasına ulaştılar -fikirleri bunu söyleyecek kadar çılgınca, partili yoldaşları arasındaki yalnızlığı böylesine derindi. Nitekim, Sukhanov şunları anlatıyor:

> "Skobolev'le birlikte odada dolanırken Milyukov geldi. Söz Lenin'den açıldı. Skobolev, Milyukov'a onun (Lenin'in -ç.n.) 'çılgın fikirler'inden söz etti, Lenin'i hareketin dışında kalmış, bütünüyle yitik bir isim olarak değerlendirdi. Lenin fikirleri hakındaki bu genel değerlendirmeye ben de katıldım; bu haliyle insanların önünde kabullenilmez bir durumda bulunduğunu, aramızdaki Milyukov için hiçbir tehlike oluşturmadığını söyledim. Bununla birlikte, Lenin'in geleceği bana farklı görünüyordu: Dışarıda kendisini çevrelemiş olan yabancı akademik dünyadan çıktıktan ve gerçek mücadele ortamının içine girdikten sonra, yaşayacağı yoğun pratik etkinliklerle hızla koşullara alışacak, yatışacak, ayakları yere basar hale gelecek ve sahip olduğu anarşist 'deli saçması' fikirlerinden sıyrılacaktı. Partili yoldaşlarından gelen yoğun basınç, yaşamın ona göstermekte başarısız kaldığı şeyleri görmesinde ona yardımcı olacaktı.[84]

Daha sonraları Geçici Hükümet'in bir bakanı olacak sosyalist devrimcilerin lideri Victor Çernov Lenin'le ilgili olarak şunları söylemişti:

> "... Lenin'in siyasi aşırılıklarının kaynağı ve niteliği böylesine aşikar diye korkuya kapılmaya gerek yok. Bunların etkisi, dolayısıyla da oluşturdukları tehlike son derece sınırlı ve 'yerel' kalacaktır."[85]

Lenin Partisi'ni kendi fikirlerine kazanıyor

Lenin, bu kötü başlangıca rağmen, şaşırtıcı denecek kadar kısa bir süre içinde partinin önemlice bir kesimini kendi düşüncelerine kazanma becerisini gösterdi.

İlk zafer, Birinci Petrograd Şehir Konferansı'nda geldi(14-22 Nisan). Ancak bunun kolay olduğu hiçbir şekilde söylenemezdi. Delegeler birbiri ardından Lenin'in ***Tezler***'i ile hemfikir olmadıklarını söylüyorlardı.

Shutko şunları söyledi: 'Proleteryanın demokratik diktatörlüğü: Bizim için esas olan şey budur. Eğer biri bizim devrimimizi gerçekçi bir biçimde desteklemek istiyor ise, bu demokrasinin örgütlenmesine katılması bir zorunluluktur.'

Putilov işletmeleri Bolşevik Komitesi'nin aşırı solcu sekreteri Bagdatev, düşüncelerini sorduğu soruların yanıtlarını vererek ifade etti: 'Varsayalım İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri iktidarı aldılar: Ne yapacaklar? Toplumsal devrim mi? Hiş kuşkusuz hayır. Elbette ki biz ancak asgari programınızı gerçekleştirebiliriz. Oysa, Batı Avrupa'da sosyalist bir devrim yaşanmadığı sürece bu bile başarılamaz.'

Petrikovski, Lenin'i Blanquist olmakla suçladı.

Kalinin şunları söyledi: 'Kendimi eski bolşeviklere, leninistlere ait addediyorum ve eski leninizmin bugünkü özgül koşullarda hiçbir işe yaramaz hale gelmiş olduğu fikrinin hiçbir biçimde doğru olmadığını düşünüyorum. Yoldaş Lenin'in eski bolşeviklerin bugünkü anda yolu tıkayan bir engel durumuna geldiklerini ifade eden sözleri karşısında şaşkınlık duyuyorum.'

Hemen hemen yalnızca bir tek delege Lenin'i destekler bir konuşma yaptı, bu da Ludmilla Stal'dı:

> "Lenin'in yurda dönmesinden önce bütün yoldaşlar karanlıkta dolanıp duruyorlardı. Bildiğimiz yegane şey 1905'teki formülasyondu. Halkın bağımsız yaratıcı eylemliliği karşısında onlara bir şeyler öğretemedik. Şimdi Vyborg bölgesinden yoldaşlara dönüyor ve onlara içinde bulunduğumuz anın önemini tam olarak kavramalarını öneriyorum. "Yoldaşlarımızın ufku yalnızca parlamenter yoldan oluşturulacak kurucu meclis için hazırlıkla sınırlı kaldı; daha ileri gitme fikrini dikkate almadılar. Lenin'in sloganlarının kabul edilmesi, yaşamın bize yapmamızı önerdiği şeyin yapılması anlamına gelir. Komün (örneği -ç.n.) bizi korkutmasın; zaten halihazırda bir işçi hükümetine sahibiz demiyelim; Paris Komünü yalnızca bir işçi hükümeti değil, fakat ayrıca bir küçük burjuva hükümet idi."[86]

Stal'ın sözlerinden, Vyborg bolşeviklerinin Lenin'in Sovyet iktidarından sosyalizme doğru ilerlemede yararlanma siyasetinin şehirleri köylülerden koparacağı, böylece 1917'nin 1871 Paris Komünü olaylarının basit bir tekrarı olacağı kaygısını taşıdıkları açıkça anlaşılıyor. Bununla birlikte, mevcut koşullara olan yaklaşımlarında Lenin'le pek çok müşterekliğe de sahip olan Vyborg bolşeviklerinin muhalefeti inatçı bir muhalefet değildi.

Petrograd Şehir Konferansı'nda Lenin'in destekten yoksun olduğu çok açıktı, söz alan delegelerin hepsi onun aleyhine konuşmalar yapmıştı; buna rağmen, Lenin'in Geçici Hükümet'e karşı benimsenmesi gereken tavır konusundaki karar önerisi açık farkla kabul edildi: 33 leyhte, 6 aleyhte ve 2 çekimser oy.[87] Bu konferansın ardından, Mayıs ayı başlarında, Petersburg Komitesi kendisine yeni bir Yürütme Komitesi seçti; yeni seçilen komitede eski üyelerden yalnızca Mart'daki sağ kanat çoğunluğa muhalefet etmiş olanlar vardı.[88]

Partiyi kazanma yolunda atılmış bir diğer adım, 24-29 Nisan tarihleri arasında toplanmış olan Yedinci Tüm Rusya Parti Konferansı idi. Konuşmak için söz almış delegeler yine *Nisan Tezleri*'ne karşı çıktılar. Kamenev şunları söyledi:

> "Lenin, burjuva demokratik devrimin bitmiş olduğunu söylerken yanılıyor... Feodalizmin geleneksel kalıntıları, kırsal alandaki mülkler tasfiye edilmiş değiller... Devlet demokratik bir toplum haline dönüştürülmüş değil... Burjuva demokrasisinin tüm olanaklarını tüketmiş olduğunu ileri sürmek için zaman henüz çok erken."[89]

Rykov ise şunları öne sürdü:

> "Sosyalist devrim güneşi nerede doğacak? Öyle sanıyorum ki, mevcut koşullarda ve sahip olduğumuz yaşam standartları buyken sosyalist devrime kalkışmak bize düşmez. Bunun için yeterli güce, nesnel koşullara sahip değiliz.
> "Önümüzde muazzam devrimci görevler duruyor; ancak bu görevlerin yerine getirilmesi bizi burjuva devrimi çerçevesinin dışına çıkarmıyor."[90]

Bagdatev şunları söyledi:

"Kamenev'in sunduğu rapor genel olarak benim tutumumu ifade etti. Ben de burjuva demokratik devrimin sona ermediğini düşünüyorum; bana göre Kamenev'in karar önerisi kabul edilir nitelikte... Yoldaş Lenin'in eski bolşevizmin bakış açısını reddetmekte çok acele davrandığı kanaatindeyim."

Ancak, şunları söyleyerek, aynı zamanda sahip olduğu radikalizmi de gösterdi:

"Her yerde ve her zaman kitlelere şunu göstermek zorundayız ki, iktidar İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri'nin eline geçinceye kadar, savaşa bir son verilmesi umudu yok ve yığınların programının yaşama geçirilmesi olanaklarından da söz edilemez."[91]

Muazzam bir kafa karışıklığı!

Uzun tartışmalardan sonra Lenin kesin olarak üstünlüğü ele geçirdi. Küçük bir sağ grup hala Geçici Hükümet üzerinde 'dikkatli bir kontrol' kurulması yanlısıydı, ama büyük çoğunluk Lenin'in yaptığı tüm iktidarın Sovyetlere geçmesi için mücadele çağrısının yanında yer aldı. Yine, delegelerin ezici çoğunluğu savaş sorununda Lenin'in yanında yer aldı. Konferans, savaşın emperyalist bir savaş olmayı sürdürdüğünü, bu yüzden proleteryanın savaşa tamamen karşı çıkması gerektiğini ilan etti. 'Devrimci savunmacılık' tezini kınadı ve iktidar proleteryaya devredildikten sonra savaşın demokratik bir barışla sona erdirilmesi gerektiğini öne sürdü. Nihayet, konferans, yurtdışında devrimi teşvik etmenin bir aracı olarak cephede yaygın dostlukların kurulup geliştirilmesi düşüncesini önerdi.[92] Bu öneri 7 çekimser oy dışında tam bir oybirliği ile kabul edildi.[93]

Bununla birlikte, Lenin konferansta istediği tüm konularda istediği sonuca ulaşamadı. 'Bugünkü Durum Üzerine' başlığını taşıyan bir karar tasarısı ancak küçük bir farkla, 71 leyhte, 39 aleyhte, 8 çekimser oyla kabul edildi.[94] Koalisyon hükümetine karşı bir karar önerisi 2 çekimser oy dışında tam bir oy birliği ile benimsendi.[95] Konferansın sonuna gelindiğinde, Zinovyev, 'Zimmerwaldçıların 18 Mayıs'ta (Stokholm'de) düzenleyecekleri uluslararası konferansa katılma'yı öngören bir öneride bulundu. Tutanaklarda bu şöyle ifade edilir: 'Bu öneri bir karşı oy dışında tam bir oybirliğiyle kabul edil-

di'.[96] Karşı oy kullanan kişi Lenin'di.

Lenin'in zaferinin tam bir zafer olmadığına işaret eden başkaca belirtiler de vardı. Partinin sağ kanadı, 9 üyeli yeni Merkez Komitesi'ne üyelerinden 4'ünü (Kamenev, Nogin, Miliutin ve Federov) sokmayı başardı. Diğer üyeler Lenin, Sverdlov, Smilga, Zinovyev ve Stalin idi; bunlar, komitenin yavaş yavaş Lenin'in yanında saf tutmaya başlamış üyeleriydiler.

Merkez Komitesi seçiminde sağ kanadın aldığı oyların çokluğu dikkate değerdi. Oy dağılımı şöyleydi: Lenin 104, Zinovyev 101, Stalin 97, Kamenev 95, Miliutin 82, Nogin 76, Sverdlov 71, Smilga 53, Federov 48.[97]

Seçim sırasında ilginç bir olay yaşandı. Kamenev'in seçilmesine yönelik bir dizi itiraz vardı. Delegelerden biri savaşın başlarında Kamenev'in mahkeme önündeki tavrından bahsetti; diğer bolşevikler savunma yapmayı reddederlerken Kamenev'in kendisini kurtarmak için mahkemeye yaltaklandığını hatırlattı ve, bu olayın yanısıra, 15 Mart günü Pravda'da yayınlanan makalesi dolayısıyla da Kamenev'in Merkez Komitesi üyeliğini doğru bulmadığını söyledi. Lenin daha önceleri bu iki konuda Kamenev'e saldırmış olmasına karşın, o gün Kamenev'in yardımına koştu.98 Kadro elemanların ne kadar önemli olduğunu biliyordu. Daha yolun en başından itibaren parti saflarında yerini almış Kamenev bir kenara itilemeyecek kadar değerliydi. Ancak, Lenin'in Kamenev'in kişiliğini iyi değerlendirememiş olması da bunda bir rol oynamış olabilir. Çünkü, birkaç ay kadar sonra, Ekim Devrimi'nin öngününde, Lenin Kamenev'in partiden ihraç edilmesini isteyecekti.* Lenin, gerek dostları, gerekseyle düşmanlarıyla olan siyasi ilişkilerinde hiçbir zaman kin ve gareze yer vermemiştir.

Yol üzerinde bir engel: 'Eski bolşevizm'

Lenin'in partinin başında olmadığı zamanlarda parti istikrarsız bir gelişme eğrisi çizdi. Stalin, 1924 yılında yayınlanan kendi makalelerinden derlediği bir seçkide şunları itiraf ediyordu:

"Bu makaleler, bilindiği gibi 1917 yılının Mart ve Nisan aylarında

* 19. Bölüm'e bakınız

ortaya çıkmış olan barış ve Sovyetlerin iktidarı sorunları sırasında partimizin çoğunluğunun bocalamış olduğunu gösteriyor... Çarlık rejiminin zindanlarında ve sürgün yerlerinde darmadağın halde bulunan, yeni bir platform oluşturabilmek için Rusya'nın dört bir yanından gelip birbirlerini bulmaya henüz başlamış bolşeviklerin yeni durumu hemen kavrayamamış olmaları şaşırtıcı değildir. Yine, yeni bir yönelim arayışında olan partinin, barış ve Sovyet iktidarı konularında yolun yarısında çakılıp kalmış olması da şaşkınlıkla karşılanmamalı. Partinin bir sıçrama yaparak yeni bir yola kanalize olabilmesi için Lenin'in ünlü ***Nisan Tezleri***'ne ihtiyaç vardı... Bu yanlış tutumu parti çoğunluğuyla birlikte ben de gösterdim ve Nisan ortalarında söz konusu tutumu terk ederek Lenin'in Nisan Tezleri'nin yanında yer aldım."[99]

Bolşevizmin babası olup 'proleterya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü' sloganını biçimlendiren ve bu slogana teorik temelini kazandıran Lenin, 1917 Nisan'ına gelindiğinde bu çerçevenin dar sınırlarının üstesinden gelebilmek için yeterli donanıma sahipti. Söz konusu slogan, devrimi burjuva demokratik sınırların içine hapsediyordu. Şubat Devrimi'nden sonra ise, kapitalizmin sınırlarının ötesine geçmek, sanayide işçi kontrolünü tesis etmek ve her şeyden önce emperyalist savaşa bir son vermek zorunda olan işçi iktidarı için verilecek her türden savaşımın önünde bir engel haline gelmişti. Tarih acımasızca kendi seçeneğini dayatıyordu: ya devrim burjuva demokratik bir devrim olacaktı, ya da proleteryanın diktatörlüğüyle sonuçlanacaktı.

Devrimci hareket içinde gelenek önemli bir rol oynar -hem olumlu, hem de olumsuz anlamda. Devrimci sınıf açısından, gelenek, ödünç silah alınabilecek varlığı zorunlu bir cephaneliktir. Ancak, silahların yanlış seçimi durumda kısıtlayıcı bir faktör haline de gelebilir!

Lenin'in partiyi kendi düşüncelerine kazanırken kaydetmiş olduğu muazzam sürat nasıl açıklanabilir? Partiyi yeniden silahlandırma uğraşısı içinde, bir aydan daha kısa bir süre içinde böylesine büyük bir başarıya nasıl ulaşabildi?

Yılları bulan mücadele deneyimini arkasına almış Bolşevik Parti'nin üyelerini dikkatlice seçtiği ve onları çelikleştirdiği doğrudur.

Ne var ki, eğitim süreci içinde, bolşevizmin tüm tarihi boyunca gözlemiş olduğumuz gibi, belli bir muhafazakarlık doğmuş ve yerleşmiştir -özellikle de komite üyeleri arasında. Sürecin hemen bütün kritik dönüm noktalarında, Lenin, partinin üst kademe kadrolarına karşı daha alt düzeydeki kadrolara, ya da parti aygıtının bütününe karşı tabana yaslanmak zorunda kalmıştı. Proleter kitle, çoğu kere, gerçek nesnel durumu ve sınıfın o andaki ihtiyaçlarını liderlerden daha önce sezdi ve gerçeği dile getirme yürekliliğini gösterdi. Ne denli itici görünürse görünsün gerçeği açıkça dile getirmek devrimci siyasetin can alıcı önemdeki ilkesidir.

Eğer Bolşevik Parti her koşulda her şeye kadir bir liderin peşinden giden itaatkar üyelerden oluşuyor olsaydı, partinin Nisan ayındaki siyasi yeniden silahlanması hadisesi hiçbir zaman yaşanmazdı. Görmüş olduğumuz gibi, Lenin Rusya'ya dönmezden önce, Petrograd'ta ve her şeyden önce Vyborg Bölgesi'nde, parti üyeleri savaşa karşı çıkan, Geçici Hükümet'in devirerek bir Sovyet iktidarı kurulmasını talep eden radikal bir siyaseti benimsediler. Bununla birlikte, bu noktada bile Lenin kritik bir rol oynadı; çünkü, Lenin yalnızca bu radikal düşünceleri yansıtmakla kalmadı, fakat aynı zamanda, -bizzat kendisinin formüle etmiş olduğu 'demokratik diktatörlük' anlayışı gibi- bunların içinde kendisine yer bulmuş muhafazakar unsurların da üstesinden geldi. Vyborg bolşeviklerinin en iyilerinin bile, sahip oldukları çelişkili, bulanık konumdan sıyrılabilmek için Nisan Tezleri'ne ihtiyaçları vardı. Bir devrim, her şeyden önce, tutarsızlığa ve belirsizliğe uzun süre tahammül gösteremez.

Lenin'in belirleyici rolü

Troçki, 'Lenin 1917 Nisan'ında Rusya'ya gelmemiş olsaydı devrim ne tür bir gelişim izlerdi?" diye sorduktan sonra soruyu şu şekilde yanıtlıyor:

> "Eğer açıklamalarımız bir şeyi gösteriyor ve kanıtlıyor ise, umarız, bu, Lenin'in devrimin tanrısal bir yaratıcısı değil, nesnel tarihsel güçler zincirine eklenmiş bir halka olduğudur. Ancak, onun bu zincirin çok önemli bir halkası olduğunu da belirtmek gerekir.
>
> "... O olmasaydı parti kendi yolunu yine bulurdu demek, bunu

tereddütsüz söylemek mümkün müdür? Bunu kesin olarak söyleyemeyiz. Burada zaman faktörü belirleyicidir ve tarihsel olarak geriye doğru bir bakışla geçmiş zamanı anlatmak güç bir iştir. Diyalektik materyalizm, hiçbir düzeyde, kadercilikle bir müştereklige sahip değildir. Lenin olmaksızın, oportünist liderliğin kaçınılmaz olarak yaratmaya mahkum olduğu kriz olağanüstü keskin ve daha uzun süren bir niteliğe bürünebilirdi. Ne var ki, savaş ve devrim koşulları, misyonunu yerine getirmesi için partiyi uzun süre beklemez. Dolayısıyla, şu olasılık da gözardı edilmemeli ki, yanlış bir doğrultuda yönlendirilen, bölünmüş bir parti devrim fırsatını yıllarca elinden kaçırabilirdi."[100]

Sukhanov, Lenin'in partinin yönünü değiştirmeyi nasıl başarmış olduğunu şu şekilde anlatır:

"Pratikte, Lenin, tarihsel olarak, daha ilk ortaya çıktığı andan itibaren yıllarca partinin istisnai, biricik, iradesine karşı çıkılmayan lideri idi. Bolşevik Parti onun, yalnızca onun eseriydi. Lenin'e karşı çıkmak düşüncesi ürkütücü, nefret uyandıran bir düşünceydi ve bolşevik kitleden böyle bir şey yapması beklenemezdi. "Bir deha olan Lenin tarihsel bir kişilikti -meselenin bir yanı budur. İkinci yanı ise şudur ki, Lenin dışında partide hiçbir şey ve hiç kimse yoktu. Lenin'in yokluğunda, o birkaç büyük general aslında hiçbir şey idi, tıpkı gökte güneşi yitirmiş büyük gezegenler gibi (şimdilik o sırlar hala parti safları dışında olan Troçki'yi bir kenara bırakıyorum)."[101]

Lenin'in parti üyeleri arasında uzun yıllar mücadeleyle kazanılmış önemli bir otoriteye sahip olduğu doğrudur. Ancak, bu otorite ve Lenin'in Nisan'da partiyi siyasi açıdan yeniden silahlandırma konusunda kaydetmiş olduğu başarı, bolşeviklerin amansız rakibi Sukhanov'un ileri sürdüğünün aksine, bolşeviklerin geriliğiyle değil, onların gücüyle açıklanabilir. Bütün bir tarihi boyunca, bolşevizmin dinamizmi her zaman için proleterya devrimi doğrultusunda gelişti. Burada, Lenin'in kendilerine dayandığı ve biçimlendirdiği dinamik güçlerin dikkate alınması gerekir: proleteryanın çarlığa ve onun işbirlikçisi liberal burjuvaziye karşı savaşımı; proleteryanın köy-

lülüğün öncüsü olarak verdiği mücadele; silahlı bir ayaklanmaya öncülük etmiş olan bir proleterya; iktidarın fethi için savaşan marksist bir parti, ve diğerleri. Devrimin bu aritmetiğinde -bir başka deyişle Lenin'in denkleminde- gerçek değeri bilinmeyen ya da tam olarak kestirilemeyen öğe, yani devrimin asgari programın ne kadar ötesine geçeceği sorunu, büyük ölçüde devrimin gelişim sürecinin bizzat kendisi tarafından belirlenecekti.

Devrimin doğurduğu o kısa zaman aralığı içinde partiyi ideolojik olarak yeniden silahlandırmayı Lenin dışında hiç kimse başaramazdı. Troçki, Nisan'da Bolşevik Parti'nin yeniden silahlandırılmasıyla ilgili olarak şunları yazar:

> "1917'de ben Petersburg'ta olmasaydım bile Ekim Devrimi yine olurdu -Lenin'in orada ve hareketin komutasında olması koşuluyla. Eğer ne Lenin ne de ben Petersburg'ta olmasaydık, Ekim Devrimi yaşanmazdı: Bolşevik Parti liderliği devrimi gerçekleşmekten alıkoyardı -bu noktada hiçbir kuşkum yok! Eğer Lenin Petersburg'ta olmasaydı, bolşevik liderlerin direnişinin üstesinden gelmeyi becerebilir miydim, bunu bilemiyorum... Fakat yineliyorum: Lenin'in varlığında Ekim Devrimi her durumda zafere ulaşırdı."[102]

Ekim Devrimi ve onu izleyen iç savaş sırasında otorite açısından parti içinde Lenin'den hemen sonra gelen ikinci ve en yetenekli lider Troçki bile Lenin'in yerini tutamazdı. Troçki, uzun yıllar parti üyeleri olarak birlikte mücadele etmenin kazandırdığı otoriteden yoksundu. Troçki Mayıs'ta Rusya'ya döndükten sonra, Lenin bu parlak yazara bolşevik basının yönlendirilmesinde önemli bir rol vermek için tekrar tekrar arkadaşlarını ikna etmeye çalıştı, ama bir sonuç alamadı. 4 Ağustos gibi ileri bir tarihte bile, Merkez Komitesi'nin bolşevik gazetelerin baş editörlüğüne seçimle Stalin, Sokolnikov ve Miliutin'i getirdi. Troçki'nin cezaevinden çıktıktan sonra bunları katılması gerektiğini ileri süren öneri 10'a karşı 11'le reddedildi.*[103]

"4 Ağustos! Bu, Troçki'nin Temmuz Günleri'nde Bolşevik Parti'yle dayanışma içinde olduğunu ilan ettikten ve bu yüzden kendisini Kresty Cezaevi'nde bulduğu günden sonraydı! Yine bu tarih, Altıncı Kongre'nin Troçki'yi açık bir oy desteğiyle partinin Merkez

Komitesi'ne seçtiği günün yalnızca iki gün sonrasıdır; bu seçim sırasında en yüksek oy alanlar Lenin 133 (toplam 134 oydan), Zinovyev 132, Troçki 131, Kamenev 131 idi.[105] Bu durum, partinin üst liderliği içinde bu 'yeni gelen'e karşı duyulan önyargıların büyüklüğüne işaret eder. Troçki hala harici bir kişilik olarak algılanıyordu. Aslında Troçki'nin kendisini bir bolşevik olarak görmeye başlaması da zaman almıştır. Kendi grubu ile bolşevikler arasında yapılan ilk birleşik tartışma toplantısında, 'Kendimi bir bolşevik olarak adlandıramam. Eski yaftalara sarılmanın gereği yok' demişti.**[106]

Troçki ordusu olmayan parlak bir general, Lenin ise büyük bir partinin tartışmasız lideriydi. Troçki, bir birey olarak, söylediklerini dinletecek bir kişiydi; fakat, ancak kitlesel, disiplinli bir parti sözleri yaşama geçirebilirdi. Lenin, yalnızca Lenin bolşevizmin büyük partisini yeniden silahlandırabilirdi.

'Lenin olmasaydı Ekim Devrimi de olmazdı' ifadesi marksizmin, tarihin materyalist yorumunun inkarı gibi görünür. Marksizmi budaya budaya onu olayların kaderci, akademik bir yorumuna çevirmiş olan Karl Kautsky'nin, Otto Bauer ve benzerlerinin 'marksist' okuluna da bu böyle görünür. Oysa, marksizmin özünde tarihi insanoğlunun yaptığı tezi yatar; insan toplumsal değişimin etkin öznesidir. İşçi sınıfı homojen olmadığına göre, devrimci bir parti içinde bir araya gelmek sınıfın ileri kesimine düşer. Böyle bir parti ol

---

* Troçki, cezaevinden çıktıktan iki gün sonra, Merkez Komitesi'nde ilk kez göründüğü 6 Eylül'de, tam bir oybirliği ile partinin baş editörlerinden biri olarak kabul edildi.

** Troçki, 4.000 kadar üyesi olan, Mejraiontsi olarak anılan küçük bir grubun lideriydi. Grubun amacı bir parti kurmak değil, bolşevikleri menşeviklerin enternasyonalist kanatlarıyla birleştirmekti. Lenin'in *Toplu Eserleri*'nin birinci basımındaki bir not[107], Mejraiontsi'yi şu şekilde tanımlanıştır: 'Savaş sorununda, Mejraiontsi enternasyonalist bir tutum takınmıştı ve izlediği taktiklerle bolşeviklere yakındı.' Grubun etkisi Petrograd'taki birkaç işçi bölgesiyle sınırlıydı. Mejraiontsi'nin liderlerinden bazıları Ekim Devrimi'nde ve bunu izleyen Sovyet rejiminde merkezi bir rol oynadılar: Troçki, Lunaçarski, Ioffe, Uritski, Iurenev, Riazanov, Karakhan, Manuilski ve diğerleri.

maksızın devrim zafere ulaşamaz. Kuşkusuz parti sınıfın içinde kök salmış olmalı, sınıfın deneyimlerinden öğrenmeli ve sınıfa önderlik etmelidir. Parti içinde, üyeler arasında deneyim, beceri, vb. düzeyleri açısından eşitsiz gelişme söz konusudur. Liderlik için kadroların gelişimi ve seçimi mücadele içinde gerçekleşir.

Devrimler, devlet iktidarını alma hedefine sahip oldukları için, merkeziyetçilik yönünde bir eğilim gösterirler ve devlet son derece merkezi bir kurumdur. Bu yüzden, devrim anında, önderlik, devrimci güçlerin merkezi yönlendiriminde daha önce hiç olmadığı kadar belirleyici bir rol oynar. Devrimci merkezi liderliğin insiyatifi demokrasiyi dışlamaz; aksine, demokrasinin etkin gerçekleşiminin bir ifadesidir. Büyük devrimci lider gerçekten büyüktür, çünkü lider milyonlarca insanın ihtiyaçlarına ifadesini kazandırır, onun öne çıkardığı sloganlar, kullandığı taktik ve stratejiler içinde bulunulan anın gereklerine karşılık düşer.

Lenin, Nisan'da parti içinde yaşanan krizden muazzam bir moral otorite kazanarak çıktı; parti içinde hakim ruh haline karşı çıkma yürekliliğini gösterdi, olağanüstü bir ikna kabiliyetiyle yoldaşlarını kendi görüşlerine kazandı.

Her şeyden önemlisi, Lenin, Nisan'da, yaygın olarak yaşanan atalet ve kilitlenmişlik ortamında Şubat'ta olandan bin kat daha güçlü bir devrim ve kopuşu gerçekleştirme arayışı' içinde olduğunu söyleyerek o şaşırtıcı hayal gücünü bir kez daha göstermiş oldu.108

8

Lenin, parti ve proletarya

'Sabırla anlatmalı'

Lenin, Bolşevik Parti'yi Nisan Tezleri'ne kazandıktan sonra, proleterya devriminin zafere taşınabilmesi için partinin proleteryayı, yoksulları ve asker çoğunluğunu kendi saflarına nasıl çekilebileceği sorusunu çözümlemeye girişti. Bu konuya ilişkin görüşlerini, Nisan başlarında yazdığı *Devrimimizde Proleteryanın Görevleri* başlıklı broşürde ortaya koydu.

Broşür daktilo ile çoğaltılarak bolşeviklerin Nisan Konferansı (24-29 Nisan) öncesinde ve konferans sırasında parti üyeleri arasında elden ele dağıtıldı. Broşür ilk tez Eylül'de yayınlandı. Parti programının proleterya ile diğer sınıflar arasındaki temel ilişkileri tanımlaması, bununla birlikte parti taktiklerinin somut ve geçici sınıf ilişkilerini belirlemesi gerektiği bu broşürde açıkça gösteriliyordu. Kitlelerin içinde bulundukları ruh hali doğrudan taktikleri her an etkilemeli ve biçimlendirmeliydi.

Kitleler arasında propaganda yapmak temel pratik faaliyet olmalıydı.

> "Ancak anlamsız güven duygusunun üstesinden gelerek (ki bunu ancak ideolojik olarak, yoldaşça ikna ile, ***deneyimin derslerini*** göstererek başarabiliriz ve başarmalıyız) kendimizi bugün yaygın

olan yersiz *devrimci laf ebeliğinden* kurtarabilir, hem proleteryanın, hem de genel olarak kitlelerin bilincini -özgürlüklerin, demokrasinin ve bütün topraklar üzerinde halk mülkiyeti ilkesinin bağımsız bir biçimde yaşama geçirilmesi, geliştirilmesi ve pekiştirilmesi- ve onların *yerellerdeki* cesur, kararlı insiyatiflerini gerçekten harekete geçirebiliriz."

Lenin, o sıralar burjuvazi ile toprak sahiplerinin halkı itaatkar kılmayı şiddete dayalı bir baskıyla değil, 'aldatmaca, dalkavukluk, hoş sözler, milyonlarca vaat, sus payı olarak verilen üç kuruşluk rüşvetler' yoluyla başardığını ileri sürüyordu:

"Rusya'da bugün içinde bulunduğumuz durumun özgül niteliği... çok büyük bir hızla, halka yönelik şiddete dayalı baskıdan halkın vaadlerle ve dalkavuklukla aldatılmasına geçiliyor olmasıdır."

En büyük aldatmaca ise, 'devrimci savunmacılık' denilen şeyle savaşın sürdürülmesiydi:

"Burjuvazi, halkın devrimden duyduğu yüce gururu istismar ederek, devrimin bu aşaması yüzünden ve çarlık monarşisinin yerine Guçkov ile Milyukov'un yarı-cumhuriyetinin geçmesi dolayısıyla savaşın *toplumsal ve siyasal* nitelğinin Rusya açısından değişmiş olduğu aldatmacasına başvurarak halkı kandırıyor."

'Devrimci savunmacılık' aldatmacasının üstesinden gelmenin kestirme bir yolu yoktu:

"İhtiyacımız olan şey, savaşın toplumsal ve siyasal niteliğinin bireylerin, grupların veya ulusların 'iyi niyeti' tarafından değil, savaşın başını çeken sınıfın konumu, savaşa bir devamlılık kazandıran *sınıf siyaseti*, modern toplumda egemen ekonomik güç olan sermaye *ilişkileri*, modern kapitalizmin *emperyalist karakteri*, Rusya'nın finansman, bankacılık, diplomasi konularında İngiltere ve Fransa'ya olan bağımlılığı vb. tarafından belirlendiği gerçeğini kitlelere açıklama yeteneğidir. Bunu becerikli bir biçimde ve halkın anlayabileceği yoldan açıklamak *kolay değil*; hiçbirimiz

bunu bir anda ve hataya düşmeden yapamayız."[1]

Devrimci savunmacılık argümanına karşı çıkarken, kitlelere heyecan ve devinim veren temel psikolojik motivasyonlar konusunda son derece duyarlı ve dikkatli olunmalıydı:

> " 'Kahrolsun savaş!' sloganı elbette ki doğrudur. Ancak, bugünkü anın görevlerinin özgül niteliğini dikkate almak ve geniş halk yığınlarına *farklı* bir yoldan *yaklaşmak* konusunda başarısız kalır. Bu slogan, bana, 'eski, güzel günler'in deneyimsiz ajitatörünün salt 'Kahrolsun çar!' sloganıyla köy yollarına düşmesini -ve yediği dayağı- hatırlatıyor. Devrimci savunmacılık tezine inanan kitleler, birey olarak değil ama sınıfsal anlamda ***sansımlar***, yani, bunlar, *fiili olarak* toprak ilhakından ve diğer halkların boyunduruk altına alınmasından hiçbir çıkarı olmayan ***sınıflara*** üye insanlar (işçiler, yoksul köylüler). Bunun, sermayenin egemenliğini reddetmeden toprak ilhakının ***reddedilemeyeceğini*** çok iyi bilen, hiçbir tedirginlik duymadan halkı güzel sözlerle, sonu gelmez vaatlerle ve güvencelerle kandıran burjuva ve 'entellektüel' kardeşlik duygusuyla hiçbir benzer yanı yoktur.
> Savunmacılık tezine inanan tabandaki bir insanın meselelere yaklaşımı sokaktaki insan kadar basittir: 'Ben toprak ilhakı istemiyorum, ama Almanlar beni 'yok etmek' istiyor; şu halde haklı bir davayı savunuyorum, kesinlikle herhangi bir emperyalist çıkarı değil.' Böyle düşünen bir insana, sorunun kişisel istekler sorunu değil, kitle, *sınıf*, siyasi ilişkiler ve koşullar, savaşla sermayenin çıkarları, uluslararası bankacılık ağı arasındaki bağlar, vb. sorunu olduğu tekrar tekrar anlatılmalıdır. Ancak savunmacılığa karşı böyle bir mücadele ciddiyete ve başarı -belki hemen ulaşılacak bir başarı değil, ama gerçek ve kalıcı olacak bir başarı- şansına sahip olabilir."[2]

Görüldüğü gibi, Lenin, kitlelerin gerçek duygularına, onlar savunmacılık tezinin gerici siyasetlerinin peşinden gittikleri durumda bile, büyük bir duyarlılıkla yaklaşıyor.

Uyarlanma, ilkesizleşmek demek değildir. Aksine, kitlelerin ruh haline asla ödün vermemek gerekir: 'Devrimci savunmacılık

argümanına verilecek en küçük ödün, onu mazur gösterebilecek ifadeler ve 'pratik' koşullar her ne olursa olsun, *sosyalizme ihanet, enternasyonalizmin* tümden reddi anlamına gelir.'[3]

Geçici Hükümet'ten bir barış siyaseti izlemesini talep etmek, devrimci savunmacılığa verilen ödünlerden birisiydi:

> "(Geçici Hükümet'ten -ç.n.) Rusya halklarının barış isteğini sahiplenmesini, toprak ilhaklarını reddetmesini, vb. istemek, gerçekte halkı aldatmaktan, onlara gerçekdışı umutlar aşılamaktan ve onların gerçeği kavramalarını geciktirmekten başka bir şey değildir. Bu, halkı, toplumsal karakteri tertemiz dilekler değil, savaşı sürdüren hükümetin sınıf niteliği, bu hükümetin temsil ettiği sınıf ile Rusya'nın, İngiltere'nin, Fransa'nın vd. mali sermayesi arasındaki bağ tarafından, o sınıfın yürüttüğü *gerçek* ve *fiili* siyaseti tarafından belirlenen bir savaşın devamına dolaylı olarak razı etmektir."[4]

Devrimci savunmacılık argümanına karşı mücadele edilirken şu soruya net bir yanıtın getirilmesi zorunludur: Savaş nasıl sona erdirilebilir?

> "Sermayenin egemenliğini yıkmadan, iktidarı bir başka sınıfa, proleterya'ya devretmeden, savaşa son vermek ve demokratik, zor unsuru içermeyen bir barışı sağlamak *olanaksızdır*.
> 1917 Şubat-Mart Rus Devrimi, emperyalist savaşın bir iç savaşa dönüştürülmesinin başlangıcıydı. Bu devrim, savaşın sona erdirilmesine giden yolda *ilk adım* oldu; ancak *ikinci bir adım* daha, yani, savaşın sona erdirilmesini *kesinleştirmek* için iktidarın proleterya'ya devredilmesi gerekiyor. Bu, dünya ölçeğinde bir 'yarma hareketi'nin, kapitalist çıkarlar cephesindeki bir yarılmanın başlangıcı olacaktır; proleterya, ancak bu cephenin yarılması sayesinde insanlığı savaşın felaketlerinden *kurtarabilir* ve ona barışın nimetlerini sunabilir.[5]
> Bir proleterya devrimi olmadıkça, bu savaşı demokratik, baskıcı olmayan bir barışla sona erdirmek, ya da halkı savaştan büyük karlar elde eden kapitalistlerin çıkarları için ödediği *milyarların* yükünden kurtarmak mümkün değildir.

Burjuva hükümetlerden çok çeşitli reformlar talep edilebilir, edilmelidir de; ancak, Manilovizm ve reformizm batağına düşmeden, emperyalist sermayenin binlerce düğümü ile eli ayağı bağlanmış insanlardan ve sınıflardan bu düğümlerini *parçalamalarını* istemek mümkün olamaz. Söz konusu düğümlerden kurtulunmadıkça, savaş karşıtı sözler, nafile sözlerden ve aldatıcı gevezeliklerden başka bir şey olmayacaktır."[6]

Emperyalist savaşa karşı mücadelede Rus proleteryasının sorumluluğu özellikle büyüktü:

"Rus proleteryası büyük bir şansa sahip bulunuyor; henüz dünyanın hiçbir yerinde Rusya'daki kadar büyük bir devrimci devingenlik yaratabilmiş bir işçi sınıfı yok. Ne var ki, kendisine böylesine büyük bir şans tanınan kimseden beklenen şey de çok büyüktür... Dünyadaki hiçbir ülke ***bugünkü*** Rusya kadar özgür değildir. Gelin bu özgürlükten burjuvaziye, ya da burjuva 'devrimci savunmacılık' tezine destek olmak için değil, yürekli, dürüst, proleter Liebknecht'e yakışır bir yoldan *Üçüncü Enternasyonal*'i inşa etmek için yararlanalım..."[7]

Gerçek enternasyonalizmin bir, yalnızca bir tek türü vardır; bu da, ***herkesin kendi*** ülkesinde devrimci hareketi ve devrimci mücadeleyi geliştirmek için tüm yüreğiyle çalışması ve (propaganda, duygudaşlık ve maddi yardım aracılığıyla) ***bu mücadeleyi***, istisnasız her ülke için geçerli bu, ***yalnızca bu hattı*** desteklemesidir."[8]

Mahmuzlamak ve dizginlemek

'Sabırlı bir biçimde anlatma' gereğinden söz etmek kolaydır; ancak bu, yığınlar arasında edilgenliği yaygınlaştırmaktan kaçınarak nasıl yapılabilir? Partinin hem kitle hareketini zayıflatmadan onun Geçici Hükümet'e zamansız bir saldırıya geçmesini önlemesi, hem de hareketi ileriye çekmesi nasıl mümkün olabilir? Çünkü, en nihayet, güç denilen şeyin edilgen bir biçimde mücadeleden kaçmakla değil, mücadele edilerek kazanıldığı bir gerçektir.

Her siyasi ayaklanma her zaman bir dizi 'aşırılık' içermiştir. Uzun zaman önce, Lenin'in hayran olduğu Çernişevski bunu şöyle

ifade etmişti: 'Tarihin izlediği yol Nevski Meydanı'nın düz kaldırımlarına benzemez; bu yol tozlu topraklı yerlerden, bazan bataklıklardan, bazan da çorak arazilerden geçer. 'Maceracılığa düşmeden, ama, diğer yandan aşırı temkinliliğe de saplanmadan tüm aşırılıklarıyla kitle hareketine öncülük etmek nasıl başarılabilir? Bu soru, Şubat Devrimi ile Ekim Ayaklanması arasında Lenin'in tekrar tekrar yüz yüze kaldığı temel sorunu ifade eder.

Yine, aktif azınlığın daha ileri fırlaması ve böylece çoğunluğa ilham ve cesaret aşılaması mı gerektiği, yoksa böyle bir şeyin onu yalıtılma tehlikesine mi sürükleyeceği sorununun üstesinden nasıl gelinebilir?

Lenin, tekrar tekrar partinin önderlik etmesi gereken savaşkan kitlelerden söz ederken, bundan zorunlu olarak onun işçi sınıfı çoğunluğunu kastettiği anlamı çıkmıyordu. Devrimci bir parti kendi temelini işçi sınıfı içinde inşa etmeliydi, ama bunun sınıfın bütünü olması mutlaka zorunlu da değildi. 22 Ağustos 1907'de yazmış olduğu gibi, bu temel uzun bir süre sınıfın azınlığı -onun öncüsü- ile sınırlı kalabilirdi:

> "Aleni bir devrimci azınlık hareketini desteklememek, gerçekte, mücadelenin bütün yöntemlerini reddetmek anlamına gelir. Çünkü, 1905 boyunca devrimci harekete katılmış olanların *alenî devrimci azınlığı* oluşturdukları tartışma götürmez bir gerçeklikti: Bu böyleydi, çünkü savaşmakta olan kitleler azınlıktaydılar -her şeye karşın bir azınlık olacak kadar da kitle idiler- ve mücadelelerinde tam bir başarıya ulaşamadılar. Ancak, Rusya'daki kurtuluş hareketinin ulaştığı tüm başarılar, kaydettiği tüm kazanımlar, *bütünüyle* ve *istisnasız* olarak yalnızca ve yalnızca azınlığı oluşturan bu kitlelerin mücadelesinin ürünüydü."[9]

Eğer çoğunluk *mücadele içinde* kazanılıyorsa, bu durumda hem çoğunluğun andaki pasif ruh haline uyarlanma tuzağına düşmekten, ama, hem de maceracılığa kapı aralamaktan sakınmak nasıl mümkün olabilir? Şayet parti aktif azınlığı teşvik ederse, bu durumda ellerini küçük kazanımlarla bağlama, hedeften sapma ve tam zafer için savaşmayı unutma tehlikesinden kaçınması nasıl olacaktır? Nihai amacı akıldan çıkarmadan o an başarılabilir olana uyarlan-

ma nasıl sağlanabilir?

Yine, parti, genel bir savaşa dönüşebilecek küçük çatışmaların tuzağına yakalanmadan rejimin devrilmesi mücadelesini nasıl verecektir? Lenin, bunlarla ilgili olarak 1906'da şunları yazıyor: 'Başlangıç niteliğindeki bir dizi yerel grev olmadan geniş ölçekli, heterojen, karmaşık, yaygın bir hareket içinde rejimin gücünün ciddi bir biçimde sınanmasının; bir dizi tek tük, küçük, genelleşmeyen ayaklanmalar olmadan genel bir ayaklanmanın yaşanmasının mümkün olabileceğini mi sanıyorsunuz?'[10] 1917 yılının sıcak ortamında, Lenin'in küçük mücadeleleri tek ve topyekün mücadeleyle ilişkilendirme yeteneği en çetin sınavını verdi.

İşçi sınıfının değişik yerlerdeki farklı bölüntülerinin eşitsiz gelişimi öylesine önemli bir öğedir ki, bir taraftan daha ileri yerleşim merkezlerini teşvik ederken diğer taraftan tablonun bütününü gözden kaçırmamak, dolayısıyla daha ileri merkezlerin ülkenin geri kalan bütününden yalıtılmasını önlemek bir zorunluluktur

Kronştad

Örneğin Kronştad'ı ele alalım. Bu adada halk, her şeyden önce de bahriyeliler gerçekten çok sabırsızlardı ve Şubat Devrimi'ni izleyen birkaç hafta içinde ülkenin geri kalan kısmından çok daha radikal bir konuma ulaşmışlardı. Dışişleri Bakanı Milyukov 18 Nisan'da Müttefiklere 'zafere kadar savaş' sloganını desteklediğini belirten mesajı ilettiği haberi yayıldığında, bolşeviklerin hükümetin kınanmasını öngören kararını reddeden Kronştad Sovyeti, kendisini şehirde yapayalnız buldu. Bolşeviklerin genel merkez binası önünde büyük bir kalabalık oluştu; fabrikalarda ve kışlalarda kitlesel toplantılar yapıldı ve 'Geçici Hükümet'in devrilmesi ve tüm iktidarın Sovyetlere verilmesi' çağrısında bulunan bolşevik bir karar önerisi benimsendi.[11] 20.000 kadar insanın katıldığı en büyük sokak toplantılarından birinde konuşma yapan Sovyet Yürütme Komitesi'nin bolşevik üyesi S. C. Roshal, kalabalığa hükümeti devirmeleri çağrısında bulundu.[12] Bunun üzerine Kronştad Sovyeti Yürütme Komitesi disiplini çiğnediği için Roshal'ı üyelikten uzaklaştırdı. Bolşevikler Sovyet'in yeniden oluşturulması için bir seçim kampanyası başlattılar; kampanya gerçekten çok başarılı oldu. Yeniden seçimler yapıldı ve daha önce Sovyet içindeki en küçük parti olan bolşevikler en büyük

parti haline geldiler.

Ne var ki, Kronştad bolşeviklerinin Geçici Hükümet'in devrilmesi için yürüttükleri kampanya Parti Merkez Komitesi'nin izlediği siyasete ters düşüyordu; nitekim, Merkez Komitesi'nin 22 Nisan tarihli bir kararında bu kampanya kınandı.[13] Bu karar yalnızca Kronştad Komitesi'ne yönelik değildi. Helsingfors Komitesi ve hatta Petrograd bolşeviklerinden bazıları da aynı sloganı öne çıkarmışlardı.*

Fakat, bolşeviklerin Kronştad Komitesi Merkez Komitesi'nin paylamasına aldırmadı. 5 Mayıs'ta yeni Kronştad Sovyeti toplandı. 13 Mayıs'ta, Sovyet'in yeni Yürütme Komitesi, Sovyet'in adadaki yegane iktidar olduğunu bildiren bir karar yayınlayarak tutumunu resmileştirdi. 16 Mayıs'ta Kronştad Sovyeti Geçici Hükümet'le olan tüm ilişkilerini kesmeye ve yalnızca Petrograd Sovyeti'ni tanımaya karar verdi.[14] 18 Mayıs'ta Merkez Komitesi üyelerinden biri olan bitenleri yerinde görmek üzere Kronştad'a geldi. Raskolnikov ile Roshal Petrograd'a çağrıldılar ve burada Lenin tarafından azarlandılar.[15]

Kronştad'taki olaylar Bolşevik Parti'nin 'sabırla açıklama' sözcüklerinde ifadesini bulan bütün bir stratejisini tehlikeye sokuyordu. Kronştad Sovyeti, Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi'nin 26 Mayıs tarihli isteğine rağmen, geri adım atmayı reddetmeyi sürdürdü.[16] Ortada, Geçici Hükümet'in Kronştad'a askeri bir müdahalede bulunması ve Bolşevik Parti'yi baskı altına alması olasılığı doğmuş gibi bir hava vardı. Parti Merkez Komitesi durumun son derece tehlikeli olduğunu sezdi. Nihayet, 27 Mayıs'ta, Troçki, Kronştad Sovyeti'ni, Petrograd Sovyeti'nin önerdiği ve kendisine pek prestij kaybettirmeden geri adım atma olanağı tanıyan uzlaşma önerisine razı olmaya ikna etmeyi başardı.

Sonuç olarak, genel devrim cephesinin birliğinin korunabilmesi için Kronştad'ın radikalizminin sınırlandırılması zorunlu olmuştu.

Farklı bölgelerdeki eşitsiz gelişim

Lenin, Nisan, Haziran ve Temmuz günleri boyunca, tekrar tekrar Petrograd, Kronştad'taki aceleci bolşevikleri dizginlemek üzere du

*124'üncü sf.ya bkz.

rıma müdahale etmek zorunda kaldı.

Heyecanı törpülemeden, işçilerin moralini bozmadan, durumu dengelemenin nasıl yapılabileceğini kestirmek kolay bir iş değildi; bir taraftan işçileri aktif mücadeleye teşvik ederken diğer yadan aceleciliğin önüne geçmek ve bütün bunları proleteryanın değişik bölgelere ve kendi içindeki bölüntülere göre gösterdiği eşitsizlikleri dikkate alarak yapmak gerçekten çok zordu.

Bölgeler arasındaki eşitsizlikler devrimin ilerleyen dönemlerinde de varlıklarını sürdürdüler. Altıncı Kongre sırasında yirmi beş şehrin yerel yerel parti komitelerini kapsayan bir araştırma, örgütlü bolşeviklerin bu şehirlerde fabrika işçileri arasındaki oranlarının yüzde 1 ile yüzde 12 arasında değiştiğini, ve bu yirmi beş şehrin genel ortalamasının yüzde 5.4 olduğunu gösterir.[17]

Benzer şekilde, farklı yerellerarasındaki siyasi düzey farklılıkları, 1917 yazında yapılan şehir Duması (şehir meclisi -ç.n.) seçimlerinin bir çözümlemesinde açık olarak gözlenir. Nitekim, bolşeviklerin kazandıkları sandalyelerin dağılımı şu şekildedir:

Belediyeler	yüzde
nüfusu 100.000'i aşan (27 şehir)	12.00
nüfusu 50.000-100.000 arasında (35 şehir)	8.23
nüfusu 50.000'in altında (68)	1.41 [18]

Diğer şehirlerle karşılaştırıldığında, Petrograd ve Moskova'da bolşeviklerin durumu hissedilir ölçüde iyiydi:

Dumalar	yüzde
Petrograd Bölgesi (27-29 Mayıs)	20.4
Moskova Şehri (25 Haziran)	11.5
Petrograd Şehri (20 Ağustos)	33.4
Moskova Bölgesi (24 Eylül)	50.9

Şekilsel olarak, Rusya'nın toplam nüfusunun neredeyse %1.5'ini teşkil eden Petrograd'taki iki milyon insan ile herhangi bir başka bölgede yaşayan iki milyon insan arasında önem açısından hiçbir fark yok gibidir. Oysa, devrim kendisini biçimsel demokrasinin kurallarına bağlı görmez. Tüm devrimler oldukça merkezci bir karaktere sahiptir. Onyedinci yüzyıldaki İngiliz Devrimi'nde, onsekizinci yüzyıl Fransız Devrimi ve yirminci yüzyılın Rus Devrimi'nde serma-

ye belirleyici bir rol oynamıştır. Yukarıda da gördüğümüz gibi, savaş öncesi dönemde dahi, Rus proleteryası Petrograd'taydı. St. Petersburg Bolşevik Partj ile proleteryanın 1912-14 arasında kaydettiği gelişimde belirleyici role sahipti. Örgütsel açıdan, St. Petersburg´taki bolşevikler diğer yerlerdeki yoldaşlarından çok daha ilerideydiler. 1917, ülkenin geri kalan bölümüyle karşılaştırıldığında, Petrograd proleteryasının özgül ağırlığını, hem mutlak, hem de göreli olarak artırdı.[19]

Nerede yaşıyor, çalışıyor ve mücadele ediyor olursa olsun her bin bolşeviğin ağırlığının birbirine eşit bir rol oynamış olduğunu düşünmek anlamsız bir biçimselliğe takılıp kalmış olmak anlamına gelir. Gelin, Vyborg bölgesindeki parti üyeliği ile, örneğin Ukrayna şehirleri olan Kiev, Odessa, Nikolayev ve Ekaterinoslav'daki üyelik durumunu karşılaştıralım:

	Mart başları	Nisan Konferansı	Altıncı Kongre	Ekim-Kasım
Vyborg	500	3.290	6.632	6.985
Kiev	200	1.900	4.000	5.000
Odessa			1.600-1.700	4.000
Nikolayev	400	1.500	3.500	4.000
Ekaterinoslav		400 (9 Eyl.)	900	1.600
4 Ukrayna şehri	600	3.800	10.100-10.200	14.600 [20]

Dört Ukrayna şehrindekilerle karşılaştırıldığında sayısal olarak daha az olan Vyborg bolşevikleri, tarihsel olarak çok daha büyük bir öneme sahiplerdi.Bolşevikler, haklı olarak sanayi merkezlerine ve içinde garnizon barındıran şehirlere ağırlık verdiler -Petrograd, Finlandiya, donanma, kuzeydeki ordular, Moskova sanayi bölgesi ve Urallar.

Sınıf ve Parti

Kronştad bahriyelileri, Minsk'teki askerler, Petrograd, Moskova, Saratov işçileri, Rusya'nın dört bir yanında toprak sahiplerinin malikanelerini yağmalayan köylüler, binlerce ve binlerce değişik gruptan oluşuyorlardı. Aynı doğrultuda hareket ediyor olsalar bile, hala birbirinden farklı bilinç düzeylerine sahiplerdi. Eğer bilinç düzeyinde-

ki bu eşitsizlik olmasaydı, devrimci bir partiye ihtiyaç da olmazdı.

Parti, bu eşitsizliğin giderilmesini hızlandırmak ve bilinç düzeyini mümkün olan en üst seviyeye yükseltmek için vardır. Parti, yığınların eylemlerini yaygınlaştırmayı, ülkenin bir ucundan diğerine kitlelerin eylemlerini birleştirmeyi, farklı çabaları koordine etmeyi, eylem için en uygun anı yakalamayı, proleteryanın genelkurmayı olmayı amaçlar. Ne var ki, eğer sınıf içindeki eşitsizliğin partinin varlığını zorunlu hale getirdiği doğru ise, bu durumda aynı eşitsizliğin partiyi etkilemesi ve partinin rehberliği sorununu son derece karmaşık hale getirmesi de kaçınılmazdır.

Bolşevik Parti sınıf içinde derin köklere sahip bir kitle partisi olduğu için, sınıf içindeki eşitsizlik doğal olarak yerel parti örgütleri üzerinde belirleyici bir role sahip olmuştu.

Petrograd işçileri Geçici Hükümet ile boy ölçüşmek için sabırsızlanırlarken, ilerleyen sayfalarda göreceğimiz gibi, bu şehrin önde gelen yerel bolşeviklerin Nisan, Haziran ve Temmuz aylarında 'aşırı sol' bir tutum takınarak Merkez Komitesi'nin çok daha soluna düşmüş olmaları, ipini koparmak istercesine öne atılmaları hiç de şaşırtıcı değildi. Bununla eşanlı olarak, diğer yerlerdeki parti liderleri, hemen hemen tüm taşra şehirlerinde Merkez Komitesi'nin peşinden sürükleniyorlardı ve çok ağırlıklı olarak partinin sağ kanadına aitlerdi.

Partinin militan bir niteliğe sahip Vyborg ve Narva bölge örgütleriyle Kiev ve Odessa'nın aşırı sağ parti örgütlerini uyum içinde bir arada tutmak nasıl mümkün olacaktı?

Vyborg bolşevikleri daha Şubat ayında Geçici Hükümeti devirmek için çaba gösterirlerken, pek çok şehirde bolşevikler henüz menşeviklerden ayrılmayı bile kabul etmiyorlardı. Ekaterinburg, Ferm, Tula, Orel, Bakü, Kolomna, Yaroslav, Kiev ve Voronej'de, bolşevikler Mayıs ayı sonuna kadar menşeviklerden ayrılmadılar.[21]

Minsk, Tiflis, Nijni-Novgorod, Omsk, Tomsk, Odessa, Nikolayev, Zlatoust, Kostroma, Sivastopol ve Vitebsk'te, bolşevikler menşeviklerden ancak Haziran'da ayrıldılar.[22] Pek çok merkezde bu ayrışma ancak Ağustos ya da Eylül aylarında yaşanabildi.[23] 351 parti örgütü, pek çok durumda Eylül sonlarına kadar birleşik bolşevik-menşevik örgütler olarak kaldılar.[24] Aslında, bazı yerleşim merkezlerinde bolşevikler menşeviklerden ancak Ekim Devrimi sonrasın-

da ayrıldılar.

Genel olarak, Petrograd'tan uzaklaşıldıkça bolşevikler arasındaki uzmaşmacı eğilimin güçlendiği söylenebilir. Bu uzlaşma tavrının en kalıcı olduğu yerler Ukrayna, Sibirya ve Orta Asya'dır. Sibirya'daki on beş şehir komitesinden sekizi Altıncı Parti Kongresi'ne (26 Temmuz-3 Ağustos) kadar, beşi ise Ekim'e ve hatta daha sonrasına kadar menşeviklerden ayrılmadı.

Parti örgütleri arasındaki eşitsizlik yalnızca farklı şehirler arasında değil, aynı şehrin değişik fabrikaları arasında bile söz konusuydu. Nitekim, Petrograd'ta farklı fabrikalardaki bolşeviklerin sayısı şu şekildeydi:

Putilov (2 Mart)	100
Aivaz (Eylül)	14
Metallist (Temmuz)	200-300
Skorokhod (Eylül)	550 [25]

Partinin üye sayısında patlama

İşi daha da güçleştiren bir başka şey, Lenin'in yerel liderleri deneyimli geniş kadrolara sahip, sorunsuz işleyen bir parti örgütüne değil, muazzam büyümenin beraberinde getirdiği bir karışıklığı yaşayan bir örgüte dayanıyor olmasıydı. Bu büyümenin boyutları hakında bir fikre sahip olabilmek için, Şubat Devrimi'ni izleyen haftalar ve aylar içinde birkaç yerleşim merkezindeki parti üyeliğine ilişkin rakamlardaki değişikliklere göz atalım:

	Mart ayı başları	Yedinci Konferans (24-29 Nisan)	Altıncı Kongre (26 Temmuz-3 Ağustos)
Petrograd	2.000	16.000	36.000
Moskova	600	7.000	15.000
Ivanovo-Voznesensk	10	3.564	5.440
Ekaterinoslav	400	1.500	3.500
Lugan	100	1.500	2.596
Kharkov	105	1.200	-
Kiev	200	1.900	4.000
Saratov	60	1.600	3.000
Ekaterinburg	40	1.700	2.800 [26]

Üyeliğin beş ay içinde 10'dan 5.440'a yükseldiği Ivanovo-Voz-

nesensk'te, yine üye sayısının 40'tan 2.800'e yükseldiği Ekaterinburg'ta, ya da aynı rakamların sırasıyla 60 ve 3.000 olduğu Saratov'da istikrarlı bir liderliğin olması nasıl umulabilir?

Parti Merkezi'nin idari zayıflığı

Üye sayısındaki bu büyük patlamayla uğraşan parti merkezinin, sayıca az olup çoğu menşeviklerden örgütsel olarak kopmaktan bile çekinen, yerel kadrolardan oluşan çok geniş bir alana yayılmış sayısız çoklukta şehir komitesiyle de başa çıkabilmesi çok zordu.Sekreterya, beş ya da altı parti işçisi kadından oluşuyordu.[27] Büroları, Petrograd'taki bolşeviklerin genel merkezi olan Ksheshinskai Sarayı'ndaki iki oda ve bir tuvaletten oluşuyordu. Odalardan biri büro, diğeri oturma salonu olarak kullanılıyordu. Tuvalet ise parti belgelerinin saklandığı arşiv odası işlevi görüyordu. Temmuz Günleri sonrası, sekreterya, önemli üyelerinden biri olan Elana Stasova'nın dairesine, bundan kısa bir süre sonra da bir okula taşındı.[28]

Nisan ve Ekim ayları arasında, sekreteryanın başında, şaşılası bir enerji ve örgütleme yeteneğine sahip olan, Sibirya'da uzun yıllar hapiste ve sürgünde yaşamış, bolşevizmin doğuşundan itibaren bir bolşevik olan Iakov Mikhailovich Sverdlov bulunuyordu. Troçki, Sverdlov'la ilgili olarak şunları yazıyor:

> "Sverdlov öylesine küçük ve çelimsizdi ki, gören onun hasta olduğu sanısına kapılırdı; ama kendisine otorite sahibi, güçlü bir insan olduğu izlenimi veren bir havası da vardı. Oturumları tartışma sırasında hiç sesini yükseltmeden, konuşmacıların sözünü kesmeden sakin bir havada yönetirdi; iyi yağlanmış bir motor gibi düzenli, istikrarlı çalışırdı. Başarısının sırrı onun toplantıları yönetmedeki becerisinde değil, orada bulunan herkesi çok iyi tanımasında, kimin neyi niçin söylediğini çok iyi kavramasındaydı. Her konferans öncesi delegelerle tek tek konuşur, onlara sorular sorar, kimi zaman onlara kısa açıklamalarda bulunurdu. Böylece, daha konferansı açmadan önce, tartışmanın hangi yönde gelişeceği konusunda az çok net bir fikre sahip olurdu. Ama bu tür ön sohbetlere girmiş olmasa bile, şu ya da bu parti işçisinin her bir sorun karşısında ne türden bir tepki gösterebileceğini herkesten iyi bilirdi. O dönemin koşulları dikkate alınırsa, Sverdlov'un siya-

si kişiliğini çok yakından tanıdığı yoldaş sayısının çok büyük olduğunu söylemek mümkün. Sankidoğuştan örgütçü ve planlamacıydı. Her siyasi soruna, ilkin o sorunun parti örgütü açısından anlamını düşünerek bakardı: Belli bazı insanların ve grupların o sorun karşısında ne türden bir tutum alacaklarını, parti örgütü içindeki cepheleşmenin nasıl biçimleneceğini, parti ile parti dışındaki kitle arasındaki ilişkinin bundan nasıl etkileneceğini hemen görürdü. Deyim yerindeyse, cebirsel formülleri otomatik bir hızla hemen aritmetik gerçekler haline dönüştürürdü. Önemli siyasi sloganların devrimci gerçeklik açısından değeri tartma becerisine sahip bir insandı."[29]

Sverdlov, Merkez Komitesi'nin çalışmasında 'kırtasiyeciliğe, bürokrasiye hayır' anlayışına çok uygun düşüyordu.

"Yeraltından henüz çıkmış Merkez Komitesi, gerek örgütsel gerekse yöntemsel açıdan, son yılların güçlü, her şeyi kapsayan büro faaliyetinin çok uzağındaydı. Merkez Komitesi'nin araç gerecinin önemli bir kısmı Sverdlov'un yan cebinde taşıdığı birkaç parça kağıttan ibaretti."[30]

Merkezin mali kaynakları son derece sınırlıydı. 2 Aralık 1916 ile 1 Şubat 1917 arasında Rus Bürosu'nun geliri yalnızca 1.117 ruble, 50 kopekti[31] Şubat Devrimi patlak verdiğinde, Rus Bürosu'nun elinde sadece 100 ruble vardı.[32] O sıralar bir ruble iki İngiliz şlingine eşitti. O günden bu yana geçen zaman içindeki enflasyon oranı dikkate alınırsa, 1917 yılında bir rublenin satın alma gücünün bir İngiliz sterlinin bugünkü alım gücüne karşılık düştüğü varsayılabilir. Dolayısıyla, 1917'de bolşeviklerin genel merkezinin elinde yalnızca 100 sterlin olduğunu söyleyebiliriz.

Bunu izleyen aylar içinde parti büyük sıkıntılar yaşamaya devam etti. Sekreterya, taşradaki yerleşim merkezlerinden yapılan mali katkıları toplamakla sorumluydu. Sekreteryanın yazışmalarında,[33] yaz sonuna ve sonbahar başlarına gelinceye kadar mali sorunlara ilişkin yazışmalara pek rastlanmaz, ancak, sonbaharla birlikte mali kaynakları artırma konusunda ciddi girişimler başlar ve her yerel örgütün düzenli gelirinin yüzde 10'unun ve özel kampanyalar sıra-

sında toplanan paranın yüzde 40'ının merkeze ulaştırılmasını sağlamaya çalışılır; bununla birlikte, genel merkezin yerel örgütlerden çok az para temin edebildiğini gösteren pek çok kanıt vardır. Örneğin, Stasova, sekreterya adına kaleme aldığı ve 333 yerel komiteye gönderdiği 27 Eylül tarihli mektubunda, aidat olarak gelirinin yüzde 10'unu merkeze gönderen komite sayısının yalnızca 24 olduğundan yakınır. Nisan Konferansı'ndan sonra gelen toplam para sözü dahi edilemeyecek kadar küçüktür. Örneğin Reval Komitesi Temmuz ve Ağustos ayları için 1.068, Moskova Komitesi Mayıs, Haziran ve Temmuz ayları için 574.56, Tiflis Komitesi 50, vb. ödemiştir. Yerel komiteler tarafından yapılan ödemelerin toplamı yalnızca 3.643,7'dir: 'Gördüğünüz gibi yoldaşlar, ödenen miktar öylesine küçük ki, bunu gören birisi Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin yalnızca birkaç yüz üyesi olduğu sanısına kapılır.'[34]

İşçiler ve askerler arasında bağış olarak toplanan para miktarı, aidat olarak toplanan paralarla karşılaştırıldığında, bir hayli büyüktür. Örneğin, *Pravda*, 13 Nisan'da, kuracağı yeni bir basımevi için yardım çağrısında bulundu. 22 Nisan'a gelindiğinde gönderilen paraların toplam miktarı 75.334,45 rubleyi bulmuştu[35] ve Altıncı Kongre'nin toplandığı güne kadar işçilerin ve askerlerin gazeteye yaptıkları yardım 140.000 rubleye ulaşmıştı.[36] İşçiler için standart katkı bir günlük yevmiye idi. Bunun yanısıra, işçiler, askerlere dağıtmak üzere yayın satın almak için aralarında para toplarlardı. Örneğin, Petrograd'taki Novyi Lessner fabrikası işçileri yalnızca bu amaçla 19 Mayıs'ta 33.781 ruble toplamışlardı.[37] Moskova'daki Provodnik fabrikası ise, aynı amaçla 27 Mayıs'ta 4.545,11 ruble topladı.[38]

Parti sekreteryasının çeşitli parti organlarına ve parti yayınlarına büyük miktarlarda paralar aktarabilmesi mümkün kılan şey bu bağışlar olmuştur. Örneğin, *Bakinski rabochii* 30 Mayıs ile 7 Haziran arasında 2.116 ruble yardım aldı; 27 Haziran ile 18 Eylül günleri arasında kalan zaman içinde partinin Minsk Komitesi ile Kuzeybatı Komitesi'ne 2.700 ruble verildi; 17 Mayıs'ta *Okopnoi pravda* (ordu gazetesi) 1.000 ruble yardım gördü; Ekaterinburg Komitesi'ne 6 Eylül'de 600 ruble gönderildi; 30 Mayıs'ta Petrograd Komitesi'nin Leh gazetesi Tribuna 1.500 ruble aldı.[39] Bütün bunlara karşın, Bolşevik Parti 1917 yılı boyunca sürekli mali sıkıntı içinde kaldı.

Ekim Devrimi'nden yirmi gün önce, Merkez Komitesi tutanak-

larında şunlar okunuyordu:

> "1.Sverdlov, Petrograd Bölge Komitesi'nin taşrada faaliyete geçebilmek için merkezden 2.500-3.000 ruble kadar mali yardım ricasında bulunduğunu bildiriyor.
> Talep müzakere edildikten sonra, Sverdlov'un geri döneceği beklentisiyle buraya 1.000 ruble gönderilmesi önerisi benimseniyor.2. Sverdlov, partinin Askeri Örgüt'ünün güneybatı cephesinde bir bölge bürosunun oluşturulduğunu, söz konusu büronun bir gazete yayınlayabilmek için merkezden birkaç bin ruble istediğini bildiriyor.
> Adı geçen büroya 2 bin ruble ile 3 bin ruble arasında bir miktarın gönderilmesine karar veriliyor."[40]

Petrograd örgütüne düşen ise yalnızca bin ruble idi!

Parti sekreteryasının sorunu mali sıkıntılarla da bitmiyordu; elde bulunan insan gücü de sınırlıydı; öyle ki, yerel komitelerle mektuplaşmayı yürütmekte bile güçlük çekiliyordu. Mart ile Ekim ayları arasında, sekreterya yerel komitelere 1.740 adet mektup gönderdi; bunlardan 1.000'i Mart ile Ağustos arasında (ay başına ortalama 165 mektup), 740'ı ise Eylül ve Ekim'de (ay başına ortalama 370) gönderildi. Ekim Devrimi'nin öngününde şehir komitelerinin sayısının 288'e ulaşmış olduğu düşünülürse,[41] bu rakamların çok da büyük olmadığı görülür -her şehir komitesine bir ay için düşen mektup sayısı 1'den azdı!

Mektupların yanısıra, sekreterya kimi zaman telgraf da yollardı: Mart'ta 34, Nisan'da 12, Mayıs'ta 14, Haziran'da 46, Temmuz'da 28, Ağustos'ta 7, Eylül'de 66, Ekim'de 75 örgüte telgraf çekildi.[42] Sekreterya yerel örgütlerden ziyarete gelen heyetlerle de görüşürdü: Nisan'da (Yedinci Kongre delegeleri hariç) 17, Mayıs'ta 130 (bunlara sürgünden dönen ve yerel örgütlere sevk edilen bolşevikler de dahildir), Haziran ve Temmuz'da 30, Ağustos'ta 86, Eylül'de 37, Ekim'de ise 100 heyet üyesi ile görüşüldü.[43]

Yerel komitelerden sekreteryaya gelen mektuplarda en çok yakınılan sorunlardan biri, merkezin yeterince konuşmacı ve seminerci sağlayamaması idi.[44] Helsingfors örgütünün şu yakınması, deneyimli kadro sıkıntısının ne boyutlarda olduğunu çarpıcı biçimde ortaya koyar: Parti üye sayısının 4.500-4.600 dolayında olduğu adı

geçen bölge örgütünde yalnızca 3 tane deneyimli üye vardı; bunlardan birisi gazetenin çıkarılması işini üstlenmişti, ikincisi bir ajitatör, diğeri ise bir seminerci idi.[45]

Merkez Komitesi'nin kendisiyle ilgilenmediği yakınması taşradaki yerel komiteler arasında çok yaygındı; yerel komiteler, Rusya'nın diğer bölgelerindeki faaliyet göze çarpmadığı için, Merkez Komitesi'ni 'Petrograd Komitesi'nden ibaret' olmakla suçluyorlardı. Altıncı Kongre sırasında bu yakınmalar doruğa çıktı. Örneğin, P. N. Milonov (Samara'dan) şunları söylüyordu: 'Merkez Komitesi, partinin bütününün öncü organı olarak, kendisinin yönlendirimini bekleyen çeşitli yerel örgütlerin faaliyetlerini yönlendirmelidir. Ne var ki, sözüm ona bütün partinin öncü organı olan Merkez Komitesi yalnızca Petrograd'taki koşulları dikate alıyor.'[46]

Moskova'dan MK üyesi V. P. Nogin şunları söyledi: 'Tüm parti örgütlerinin ve özellikle de MK'nın faaliyetlerinde pek çok hata ve yanlışların olduğunu itiraf etmeliyiz. Her şeyden önce, herkesin önünde açıkça itiraf etmeliyiz ki, MK zamanının büyük bir bölümünü Petrograd'taki işlere ayırıyor.'[47]

Orta Sibirya'dan gelen delege B. Z. Şumiatski: 'Bize öyle geliyor ki, MK Petrograd örgütünün bir alt birimi gibi hareket ediyor'.[48]

I. T. Smilga, *Pravda*'nın ulusal ölçekte bir gazete olmayıp yalnızca Petrograd'ın bir yayın organı olduğu yolundaki yakınmaların giderek arttığını söyledi.[49]

Sverdlov, bunlara karşılık olarak, delegelerin bu tavrını sert bir dille kınadı; şikayetleri dile getirenlere yakınmalarının ne olduğu sorusu sorulduğunda, bunların şimdiye kadar ne Lenin, ne de Zinovyev'in kendi köylerine gelip bir konuşma yapmamış olduğunu söylediklerini, bunun ise Merkez Komitesi'nin ne büyük bir talepler yükü altında olduğunun kavranamamış olduğunu gösterdiğini söyledi.[50]

Stalin, dile getirilen yakınmalarla ilgili olarak, 'Merkez Komitesi'nin taşra örgütleriyle bağlar geliştirmemiş' olduğunu ve 'faaliyetlerini esas olarak Petrograd'la sınırladığını' söyledi:

> "Taşradaki örgütlerden gelen yalıtılmışlık yakınmalarının temelsiz olduğu söylenemez. Bununla birlikte, bütün bir taşrayı kapsayabilmek de gerçekten olanaksız. Merkez Komitesi'nin aslında

bir Petrograd Komitesi haline gelmiş olduğu şikayeti bir dereceye kadar haklılık payı taşıyor. Bu bir gerçek. Ne var ki, Rus siyasetinin şekillendiği yer de burası, Petrograd. Ne yapalım ki devrimin yönlendirici güçlerinin yerleştiği yer burası.
Merkez Komitesi aygıtı... hiç kuşkusuz zayıf bir aygıt. Şu halde, Merkez Komitesi'nin taşra örgütlerine danışmadan hiçbir adım atmamasını istemek, onun olayların önünden değil, peşinden gitmesini istemek anlamına gelir. Böyle bir durumda da, Merkez Komitesi artık Merkez Komitesi olmaktan çıkar."[51]

Merkez Komitesi tutanakları, genel olarak, taşradan gelen bolşeviklerin ithamlarının haklılığını gösterir. Tutanaklarda, Petrograd dışında kalan yerlerin sorunlarına ilişkin çok az değiniye rastlanılır. Bunlara yer verildiğinde bile, durum, taşra örgütleriyle ilgilenilmediği suçlamasını dolaylı olarak doğrular niteliktedir. Nitekim, 31 Ağustos tarihli tutanaklarda şunlar okunur:

"Şu ana kadar Merkez Komitesi'nin faaliyetlerinin tamamen teknik nedenlerden ötürü esas olarak Petersburg'ta yoğunlaşmış olması nedeniyle, MK'nın çalışmasının tüm Rusya'yı kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiğine işaret edildi. Bunun ilerlemesine yardımcı olmak için gezici ekipler oluşturulmalıdır; bu, dayanışmanın son derece zayıf olduğu kuzey-batı ve güney bölgeleri ile Volga bölesinin örgütlenebilmesi açısından özellikle gereklidir."[52]

Tutanaklar yayına hazırlayanlar (tutanaklar 1958 yılında yayınlandı) şunu eklemişlerdir: 'Gezici MK temsilcisi grupların varlığına işaret eden herhangi bir belge bulunmamıştır.'[53]

Merkezi olarak bütünleşmiş gerçek bir parti örgütünün eksikliği, Ekim Ayaklanması hazırlıklarında kendisini çarpıcı bir biçimde gösterir:

"Pek çok yerel komite, Petrograd'ta hazırlığı yapılan ayaklanmadan yeterince haberdar değildi; dolayısıyla, bunlar, kendi bölgelerinde benzer faaliyetleri yürütmeye hazır değildiler. Moskova Bölge Bürosu ile sıkı ilişki içinde bulanan merkezi sanayi bölgesinde bile aygıt son derece kötü işliyordu. 15-16 Ekim'de, büro

üyelerinden biri Ivanovo'daki bir Sovyetler kongresinde yaptığı konuşmada 'ayaklanma için bir rota kararlaştırmak' gerektiğini söyledi ve bu konuda uygun bir karar alınmasını sağladı; ne var ki, yerel komite üyelerinden F. Samoilov, kendisinin ve arkadaşlarının merkezin direktiflerini görmek istediklerini, bu nedenle de gazeteyi beklediklerini söyledi. Yakınlardaki Kineşma'daki yerel Sovyetin bolşevik başkanı, Ekim ayı başlarında bir devrim planlandığı haberini verdi ve bunun üzerine hemen bir *revkom* (devrimci komite) seçildi; 'ancak, itiraf etmek gerekir ki, bu komite pratik olarak kayda değer bir şey yapmadı', komite dikkatini daha çok barışçıl türden faaliyetler üzerinde yoğunlaştırdı. Voronej'deki bir komite üyesi 'parti merkezlerimizden hiçbir bilgi almadık... bütünüyle karanlığa terk edilmiş durumdayız' diye yakınıyordu; oysa, aynı yerdeki yerel sosyalist devrimciler başkentte olan bitenlerden oldukça haberdar durumdaydılar. Yine sözünü esirgemeden konuşan Saratov'dan Antonov şunları söyledi: 'Yaklaşan olayları yakından takip eden parti komitemiz, sabırsızlık içinde Merkez Komitesi tarafından iletileceği sözü verilmiş rehber direktifleri bekledi. Ama nafile! Hiçbir haber alamadık.' Aynı öfkeli yakınma Kazan'da da işitildi: 'Hiçbir direktif almadık ve kendi yazgımıza terk edildik...'

Kuşkusuz, kendiliğinden insiyatiflerle koordinasyonun sağlanabileceği umulabilir, gelişmeler hakındaki bilgilerin partidışı kanallar aracılığıyla her yere yayılacağı beklenebilirdi. Ne var ki, gelen bilgilerden edinilen izlenim oydu ki, taşra örgütleri kendilerine bırakılmışlardı ve 'ayaklanma için örgütsel hazırlığın' yapıldığı yerlerde, ayaklanma olacağı haberi şaşırtıcı denebilecek ölçüde rastlantısal yollardan edinilmişti. Çoğu durumda, taşra örgütlerini harekete geçiren şey, daha böyle bir şey olmadığı halde bolşeviklerin iki başkentte de ayaklanmaya başlamış oldukları söylentisiydi."[54]

Partinin merkezi idare yeteneğini daha da güçsüz kılan bir diğer şey, yerellerin bölgesel örgütler kurulması fikrine karşı gösterdikleri ciddi dirençti. Nisan'da, ülkenin güney-batısında, yedi taşra şehrini içine alan, sekreter olarak başında radikal devrimci Evgeniia Bosh'un bulunduğu bir bölge komitesi oluşturuldu. Ne var ki, Kiev

Parti Komitesi üyeleri olup her ikisi de bolşevizmin sağ kanadından gelen Iurii ile Leonid Piatakov bu komitenin varlığına karşı çıktılar. Kievlilerin bu muhalefeti, diğer önde gelen Ukrayna şehirleri olan Odessa, Nikolayev ve Ekaterinoslav'daki komiteler tarafından da desteklendi.

Aşağı Volga bölgesinde, V. P. Antonov Saratovski liderliğindeki Saratov Komitesi ile Kuibişev liderliğindeki Samara Komitesi arasındaki rekabet yüzünden bir bölge komitesi oluşturulamadı. Moskova'da, Sağ kanat bolşevikler Nogin ve Rikov'un liderliğindeki Moskova Şehir Komitesi ile, Bölge Bürosu'nu kendi kontrolleri altında tutan bir grup sol bolşevik -Buharin, Ossinski, Vladimir Simirnov, Lomov- arasında çekişme vardı.[55]

Sonuç olarak, Lenin'in merkezi parti anlayışı ile bolşeviklerin 1917'deki fiili durumu arasında dağlar kadar fark vardı!

Aslında, Merkez Komitesi tutanakları ile Petersburg Komitesi tutankları karşılaştırıldığında, ayrıca sekreteryanın yaptığı yazışmalar ve çeşitli yerellerdeki bolşevik militanların anıları okunduğunda, şu çıkarsamaya ulaşmak neredeyse kaçınılmaz hale geliyor: Parti örgütü, idari olarak, alt düzeylerde üst kademede olduğundan çok daha iyi işliyordu.

Merkez Komitesi'nin şekilcilikten uzak olması

Stalinizmin bolşevizm hakkında yarattığı efsanelere bakılırsa, Merkez Komitesi'nin işleyişinde kırtasiyecilik ve bürokrasi çok gelişkindi. Oysa, gerçeğin bunla hiçbir ilintisi yoktur.

Her şeyden önce, Merkez Komitesi toplantılarına ***katılım***, bu organın bürokratik bir resmiyetin ne denli uzağında olduğunu gösterir. Altıncı Kongre Merkez Komitesi'ne 21 üye seçmişti. Oysa, tutanaklar, çeşitli oturumlarda oturuma katılımın 6 ile 16 arasında değiştiğini gösterir; yani her bir oturuma ortalama 10 üye katılmıştır.[56] Ayaklanma kararının alındığı tarihi önemdeki 10 Ekim tarihli oturumda ise yalnızca 11 üye vardı![57]

Merkez Komitesi, alındıktan hemen sonra üyelerin kendisi tarafından unutulmuş kararlar da almıştır. Bununla ilgili birkaç örnek vermek gerekirse; Merkez Komitesi'nin 10 Ekim tarihli oturumunun tutanakları şöyledir:

"Yoldaş Dzerzhinsky, MK üyeleri arasından önümüzdeki günlerde siyasi liderliği sağlayacak bir Siyasi Büro oluşturulmasını önerir. Bir süre görüş alışverişinde bulunulduktan sonra, bu öneri kabul edilir ve 7 kişiden oluşan bir Siyasi Büro oluşturulur...: Lenin, Zinovyev, Kamanev, Troçki, Stalin, Sokolnikov, Bubnov."[58]

Ne var ki, görevi ayaklanmaya siyasi olarak önderlik etmek olan bu Siyasi Büro bir kez bile toplanmamış, yoldaşlar aldıkları bu kararı unutmuşlardır!

Yine, 16 Ekim tarihli tutanaklarda şunlar yazılıdır:

"MK, aşağıdaki isimlerden oluşan bir Devrimci Askeri Merkez oluşturur: Sverdlov, Stalin, Bubnov, Uritski ve Dzerzhinsky. Bu merkez Sovyet Devrimci Komitesi'nin içinde yer alır."[59]

Bu 'merkez' de hiç toplanmamıştır.

"Sverdlov... 16 Ekim kararından önce yapmış olduğu gibi, bu karar sonrasında da Sovyet Devrimci Komitesi'nin başkanı ile yakın ilişki içinde kaldı. Bu 'merkez'in diğer üç üyesi, Uritski, Dzerzhinsky ve Bubnov, sanki 16 Ekim kararı hiç alınmamış gibi, sonradan 24 Ekim'e kadar teker teker Devrimci Askeri Komite'ye dahil edildiler. Stalin'e gelince...; Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi ile Devrimci Askeri Komite'ye katılmamak konusundaki inadını sürdürdü ve komitenin bir tek oturumuna bile katılmadı."[60]

16 Ekim'den sonra sözünü ettiğimiz bu merkezin adı MK tutanaklarında bir kere dahi geçmez.

Parti üyeliği hakkında açıklamalarda bulunurken Sverdlov'un ayrıntıları hiç önemsemediği görülür. Nitekim, 16 Ekim tarihli oturumda üye sayısı hakında bilgi verirken, üye sayısının 400.000'in altında olmadığını söylemiştir.[61] Bu rakam büyük bir abartma olsa gerekir, çünkü, Sverdlov, Ağustos 1917'de üye sayısının yalnızca 240.000 olduğunu söylüyordu[62]; 1918 ilkbaharında, Yedinci Parti Kongresi'nde üye sayısının 300.000'e çıkmış olduğunu bildiren yine Sverdlov'du.[63]

İşin aslında, şekilciliğin bu denli uzağında olma, partinin bir devrimci organ olarak etkin biçimde işleyebilmesi açısından yaşamsal bir öneme sahipti. ("Aşırı şekilci bir parti yapısı, devrimci hareketin iki temel özelliğiyle açık bir biçimde çelişir: (1) devrimci örgütün çeşitli kısımları arasındaki bilinç, militanlık ve kararlılık düzeylerinin eşitsizliği; (2) mücadelenin belli bir aşamasında, daha önceki aşamalarda olumlu bir öncü rol oynayan üyelerin diğerlerinin gerisinde kalabileceği gerçeği."[64]

Her şeyden önce, Bolşevik Parti'nin 1917'deki durumu, devrimci bir partinin devrim için hemen ve hazır biçimde üretilmediği gerçeğine işaret eder. Böyle bir parti, Minerva'nın Zeus'un başından çıkması gibi bir anda doğmaz. Devrimci mücadele süreci içinde, özellikle de bizzat devrimin içinde yoğrulur ve dönüşüme uğrar. Marks'ın, 'Feuerbach Üzerine Tezler'de söylediği gibi, 'koşulların değişmesine ve eğitime ilişkin materyalist doktrin, koşulların insan tarafından değiştirildiğini ve bizzat eğitimcinin de eğitilmesi gerektiğini unutur'. Bolşeviklerin 1917'de içinde bulundukları durumun Lenin'in merkezileşmiş parti anlayışından uzak olduğu doğrudur. Ne var ki, parti bir gerçeklik olarak mevcuttu. Şubat 1917'de 240.000 üyeye sahipti. Bolşevizmin fikirleri ayakları havada düşünceler değil, yılları bulan mücadele içinde doğmuş binlerce ve binlerce proleter kadro arasında temsil edilen düşüncelerdi. Bolşevizme fikirlerini günü geldiğinde yaşama geçirme ve başarılı bir devrime önderlik etme kapasitesini kazandıran da buydu.

Bolşevizmin kadroları

Bir başka yerde yazdığım bir şeyi burada aktarmak gerekirse;

"İstikrarsızlığı teşvik eden bütün faktörlere rağmen, partinin sahip olduğu erejiyle birlikte varlığını sürdürebilmiş olması, onun, sınıf içindeki derin kökleri olan gerçek bir kitlesel işçi partisi olmasının sonucuydu. Kuşkusuz bütün büyüklükler görelidir. 22 *gubernia* ile *oblasti* içine alan 1922 tarihli bir Bolşevik Parti anketi, 1905 öncesi partiye katılmış üye sayısının 1.085 olduğunu gösteriyordu.[65]

Kaba bir tahminde bulunularak, anket dışında kalan bölgelerle

birlikte toplam üye sayısının bu rakamın yaklaşık iki katı olduğu söylenebilir. Devrim ve iç savaş sırasında pek çok parti üyesinin yaşamını yitirmiş olduğu da dikkate alındığında, 1905 ile 1922 yılları arasında parti üyeliğinde dikkate değer bir sürekliliğin olduğu görülür. İşte partiye istikar kazandıran kadrolar bu üyelerden oluşuyordu. Sanayi proleteryası yalnızca iki buçuk milyon dolayında olan bir ülkede yaşadışı koşullarda faaliyet yürüten bir parti için, yıllarca ayakta kalmasını bilmiş birkaç bin üyeli bir kadro örgütü olabilmek gerçekten önemli bir başarıydı."[66]

Partinin açık bir biçimde ortaya çıkmasından ve sürgündeki üyelerinin geri dönüp partiye katılmasından önce, Ocak 1917'de, partinin üyeliği konusundaki resmi tahmin 23.600'dür.[67] Bu, devrim aylarındaki dönem boyunca büyümek. Nisan'da 79.204 olan üye sayısını Temmuz'da 240.000'e çıkarmak için yeterli bir temel idi.

Kompozisyon açısından, parti tam bir proleter niteliğe sahipti. Aşağıdaki tabloda da görülebileceği gibi, parti kongrelerine katılan işçilerin sayısında istikrarlı bir artış vardı:

Kongre Delegelerinin Toplumsal Kompozisyonu

Kongreler	İşçiler	Köylüler	Beyaz yakalılar	Bilinmeyen
II (1903)	3 (%5.9)	0	40 (%78.4)	8 (%15.7)
III (1905)	1 (%3.3)	0	28 (%93.4)	1 (%3.3)
IV (1906)	36 (%24.8)	1 (%0.8)	108 (%74.4)	0
V (1907)	116 (%34.5)	2 (%0.6)	218 (%64.9)	0
VI (1917)	70 (%40.9)	0	101 (%59.1)	0 [68]

İşçiler parti üyeleri arasında önemli bir yere sahipti. Ocak 1917'de partinin toplumsal kompozisyonu şu şekildeydi:

	İşçiler	Köylüler	Beyaz yakalılar	Diğerleri	Toplam
Sayı	14.200	1.800	6.100	1.500	23.600
Yüzde	60.2	7.6	25.8	6.4	100[69]

Elimizde Şubat Devrimi sonrasında parti üyeliği kompozisyonundaki değişimleri izlemeyi olanaklı kılacak veriler bulunmuyor; ancak, anılan dönemde partiye katılan yeni üyelerin ezici çoğunlu-

ğunun işçiler ve askerler olduğuna hiç kuşku yok. Tek tek bölgeler için yayınlanmış rakamlar, partinin bütünüyle proleter karakterde olduğunu gösteriyor. Nitekim, 13 Ağustos'ta 3.182 üyesi olan Raval'da, üyelerin 2.926'sı işçi, 209'u asker ve 47'si aydın idi.[70]

Altıncı Kongre'de delegelere dağıtılan formlarda yerel parti çalışmasında aydınların, öğretmenlerin ve öğrencilerin rolünün ne olduğuna ilişkin verilen yanıtlar birbirine çok yakındı: Kronştad: 'yerel öğrenciler ve öğretmenler yerel faaliyete katılmıyorlar'; Finlandiya: 'Aydınlar (ve yanısıra memurlar) yok'; Moskova: 'Yeni aydın güçler hemen hemen mevcut değil'; Ivanovo-Vorenezh: 'Yerel bir aydınlar grubu yok'; Kuznetsov: 'Aydın yok'; Riga: 'Hemen hiç aydın yok' vb.[71]

Troçki'nin özetlediği gibi:

> "Aydınlar Bolşevik Parti'ye hemen hiç katılmadılar. 1905 Devrimi'nde şu veya bu şekilde yer almış, o dönemin öğrencilerinin bir kısmını da içine alan ve 'eski bolşevikler' dile anılan geniş bir katmana mensup kişiler, aradan geçen zaman içinde olağanüstü başarılı mühendisler, doktorlar, devlet yöneticileri durumuna gelmişlerdi ve şimdi partiye karşı düşmanca bir tutum içindeydiler.* Petrograd'ta bile gazeteci, konuşmacı, ajitatör sıkıntısı yaşanıyordu; taşradaki örgütler ise bu tür insanlardan tamamen yoksun durumdalardı. 'Kitlelere bolşeviklerin ne istediğini anlatacak ne liderler, ne de siyasi olarak okumuş yazmış insanlar var!' yakınması dört bir yanda, özellikle de cephede sık sık işitiliyordu."[72]

Lenin, partisinin ağırlıklı olarak genç insanlardan oluşmasından memnundu -enerjiyle ve gerçek devrimci coşkuyla dolu olanlar gençlerdi.[74] 27 Şubat'ta Inessa Armand'a şunları yazıyordu: 'Üzerinde çalışmayı hak edenler yalnızca gençler!'[75] 1917'de, parti üyelerinin yaş ortalaması daha önce olmadığı kadar gençti. Altıncı Kongre'de delegelerin yaşları şu şekildeydi:

---

* Bolşeviklerin o zamanın öğrencileri arasında az bir etkiye sahip olduğu, örneğin Vorenezh *gubernia*sının Öğrenci Kongresi'ne (14-17 Haziran) bakıldığında gözlenebilir: Kongre'de 250 delegeden yalnızca 16'sı bolşevikti.[73]

Yaş	Delege sayısı	Yaş	Delege sayısı
18-19	5	35-39	30
20-24	25	40-44	11
25-29	49	45-47	2
30-34	49		

Yaş ortalaması 29 idi. Minimum yaş 18, maksimum yaş ise 47 idi.[76]

Genel olarak delegeler uzun bir süreden beri Bolşevik Parti üyesiydiler:

Yıllar	Delegeler	Yıllar	Delegeler
1'den az	4	9'dan az	5
2'den az	2	10'dan az	8
3'den az	8	11'den az	15
4'den az	14	12'den az	24
5'den az	15	13'den az	19
6'den az	6	14'den az	16
7'den az	4	15'den az	4
8'den az	4		

Ortalama üyelik zamanı 8 yıl 3 ay idi.[77]

Bu delegeler mücadele içinde nasıl yetkinleşmişlerdi? Yukarıda sözünü ettiğimiz anket formuna verilen verilen yanıtlara göre, Şubat Devrimi sırasında delegelerin yasal durumu şu şekildeydi:

Özgür	79
Cezaevinde	20
Sürgünde	41
Çalışma kampında	2
Göçmen	13
Kaçak	3
Askerde	12

Delegelerden her biri ortalama 3 ya da 4 kez tutuklanmış, ortalama 18 ay cezaevinde kalmış, 8 ay sürgüne gönderilmiş, 5 ay yurtdışına sürülmüş, 3 ay çalışma kampı cezasına çarptırılmıştı.[78]

1905 Devrimi'nin uzun ve zor yılları, bunu izleyen yasadışılık,

cezaevleri ve sürgünler boyunca parti kadroları kitlelerle içiçe yaşamış, kitlenin bir parçası olmuşlardı.Uzun ve güç bir savaşımı birlikte yaşamış olmak güçlü bir parti disiplini ve derin bir partiye bağlılık duygusu yaratmıştı; Şubat ile Ekim 1917 arasında kalan ayların olağanüstü güç koşullarına -parti taktiklerindeki ani değişikliklere, pek çok parti lideri ve üyesinin hatalarına- karşın partiden ayrılanların çok az sayıda oluşunun nedeni de buydu. Bolşevik Parti her şeyiyle devrimci bir parti idi.

Bolşevik Parti'yi devrimi zafere götüren öncü parti konumuna yükselten şey onun kitlesel proleter karakteri, gençliği ve yıllarca süren mücadele süreci içinde çelikleşmiş olmasıydı.

Yayın organlarının merkezi rolü

Parti merkezinin yerel komitelere yeterli sayıda konuşmacı ve seminerci gönderemiyor olması, bunlar arasında sistematik bir haberleşmenin sağlanamıyor oluşu, yerel komitelerin siyaset ve taktiklerini kendi başlarına ve kestirebildikleri ölçüde tayin etmiş olduklarını söylemek anlamına gelmiyor. Aksine, yerel komitelere rehberlik konusunda merkezi rol partinin yayın organları tarafından yerine getiriliyordu.

Temmuz başlarında, Bolşevik Parti tarafından yayınlanan gazetelerin sayısı 41 idi; bunlardan 27'si Rusça, geriye kalanları ise çeşitli azınlık dillerinde (5'i Latviya, 2'si Litvanya, 2'si Ermeni, 2'si Estonya, 1'i Lehçe, 1'i Gürcü, 1'i Azeri) yayınlanıyordu. Bunlardan 17'si günlük çıkıyor (14'ü Rusça), 8'i haftada üç, 5'i haftada iki, 7'si haftada bir, 3'ü iki haftada bir, 1'i de ayda bir yayınlanıyordu. Bütün bu gazetelerin günlük tirajı toplamı 320.000 dolayındaydı. Bunların yarısından çoğu Petrograd'ta çıkıyordu (*Pravda* günde 90.000, *Soldatskaya Pravda* günde 50.000).[79]

Bolşevik yayınların toplam dağıtımının partinin üye sayısından yalnızca üçte bir oranında fazla olduğu düşünülürse, bu gazetelerin temel işlevinin ilkin parti üyelerini örgütlemek ve yönlendirmek olduğu daha iyi anlaşılır; ikinci olarak, partinin 'periferi' olarak adlandırılan çevre ilişkileri bu gazeteler aracılığıyla parti hakkında bilgi sahibi oluyor ve partiye yöneliyordu.

Bu yayınların dağıtımının üye sayısının çok üzerinde olmaması Rus sanayi proleteryasının okuma yazma bilmezliği ile açıklana-

maz; bunun nedeni, bunların ezici çoğunluğunun okuma yazma bilen işçiler olmasıdır. Sanayi işçileri arasında okuma yazma oranı (1918'de) erkekler için 80.3, kadınlar için 48.2 idi; genel olarak nüfusun yaşı 16 ile 50 arasında kalan kısmında ise aynı oran (1920'de) erkekler için 53.73 ve kadınlar için 36 idi.[80]

Bolşevik yayınların serbesti ve yasallık koşulları altındaki dağıtımı ile savaş öncesinin -baskının doruğa eriştiği- en güç koşullarındaki dağıtımını karşılaştırmak bir hayli ilginç bulgulara işaret eder. Az önce belirttiğimiz gibi, *Pravda*'nın günlük tirajı Temmuz 1917'de 90.000 iken, 1914 yılı Ocak-Şubat aylarında ortalama tirajı yalnızca 25.000 idi.[81] Dolayısıyla, arada geçen zaman içinde Bolşevik Parti'nin üye sayısı on kez artmışken, gazetenin tirajı üç buçuk kat artmıştır.

Yayın organları parti komitelerini ve parti üyelerini yönlendirmede de merkezi bir öneme sahip olmuştu. *Pravda*'nın her gün -örneğin- Minsk'e 600, Lugansk'a 200, Odessa'ya 200 kopya yollandığı düşünülürse, *Pravda*'nın ulaşmadığı şehir komitesinin kalmamış olduğu varsayılabilir.[82]

Devrimin zaferi için çelikleşen Bolşevik Parti

Devrimci sosyalizmin fikirleri ayakları havada fikirler değil, uzun mücadele yılları içinde gerek mücadeleye olan sadakat, gerekse en yüksek düzeyde taktik esnekliği gösterebilme yeteneği açısından eğitilmiş ve sınanmış kadın ve erkeklerden kurulu mükemmel bir beden tarafından içselleştirilmiş fikirlerdi.Ekim Devrimi'nden birkaç yıl kadar sonra, Lenin haklı olarak şunları yazıyordu:

> "Bolşevizm... deneyim zenginliği açısından dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş on beş yıllık (1903-1917) bir pratikten geçmiştir. Bu on beş yıl süresince, hiçbir ülke hareketin farklı biçimlerinin -yasal ve yasadışı, barışçıl ve fırtınalı, yeraltı faaliyeti ve açık faaliyet, yerel çevreler ve kitle hareketleri, parlamenter biçimler ve terörist biçimler- böylesine hızlı ve çeşitlenmiş bir ardışıklığını yaşamamış, hatta böyle bir deneyimin yakınından bile geçmemiştir. Modern toplumun bütün sınıflarının mücadelesi, başka hiçbir ülkede böylesine kısa bir zaman dilmi içinde, böylesine zengin ve renkli biçimler altında, böylesine değişik mücadele yön-

temleri içinde yaşanmamıştır; bu özelliklerini Rusya'nın geriliğine ve çarlık rejiminin boyunduruğunun acımasızlığına borçlu olan bu mücadele, olağanüstü bir hızla olgunlaşmış, Amerika ve Avrupa'nın siyasi deneyimine uygun 'son söz'ü heyecanla ve başarıyla özümsemiştir."[83]]

Parti içindeki disiplinin düzeyi son derece yüksekti. Bu disiplin, şu ya da bu düzenin rastlantısal, mekanik ya da yapay bir ürünü değil, mücadelenin beraberinde getirdiği bir sonuçtu:

["Bolşevizmin proleteryanın zaferinin gerektirdiği çelik disiplini en güç koşullar altında inşa etme yeteneğini göstermiş olması, ancak onun varlığının bütün bir dönemini kapsayan süreçteki pratiği ile tam olarak açıklanabilir.
Burada sorulması gereken ilk sorular şunlardır: Proleteryanın devrimci partisinin disiplini nasıl korunabilir? Bu disiplin nasıl sınanır? Nasıl pekiştirilir? Yanıt: ilk olarak, proleteryanın öncüsünün sınıf bilinci ve onun devrime adanmışlığı, azim, özveri ve kahramanlığı ile. İkinci olarak, emekçi halkın en geniş yığınlarıyla -özellikle proleteryayla, *fakat ayrıca emekçi sınıfın proleter olmayan* kitleleriyle- ilişki kurma, yakın ilişkileri sürdürme ve -deyim yerindeyse- belli bir düzeyde onların içinde erime sayesinde. Üçüncü olarak, bu öncü tarafından uygulanan siyasi liderliğin doğruluğu ile, bu öncünün yığınlara sunduğu ve yığınların *kendi deneyimleri aracılığıyla* doğruluğunu gördükleri yerinde siyasi strateji ve taktiklerle. Bu koşullar olmaksızın, burjuvaziyi devirmek ve tüm toplumu dönüştürmek misyonunu üstlenmiş, öncü sınıfın partisi olma kapasitesine gerçekten sahip olan devrimci bir parti içinde disiplinin sağlanması mümkün olamaz. Bu koşullar olmaksızın, disiplinin kurulmasına yönelik tüm girişimler kaçınılmaz olarak başarısız kalır ve içi boş bir gevezelik ve soytarılıkla sonuçlanır. Öte yandan, bu koşulların bir anda doğması beklenemez. Bunlar, ancak uzun, nice güçlüklerin yaşandığı deneyimler sonucu yaratılabilirler.[84]

Bolşevik Parti büyük bir taktik ve strateji okuluydu. Bir başka yerde yazdığım gibi:

["Sınıf mücadelesinin tarihsel gelişiminin genel çizgilerinin net, bilimsel bir biçimde kavranışı devrimci bir lider açısından esastır. Ekonomi ve siyaset alanlarında genel bir bilgiye sahip olmadığı sürece, mücadelenin dönemeçli ve virajlı yollarında yönünü tayin edemez ve kendisine olan güvenini sürdüremez. Bu yüzden, Lenin, strateji ve taktiklerin '*nesnel* durumun doğru bir değerlendirmesi' üzerine dayanması, ve aynı zamanda 'sınıf ilişkilerinin *kendi bütünlüklerı* içinde analiz edilmesinden sonra şekillendirilmesi' gerektiğini tekrar tekrar vurgulamıştır. Bir başka deyişle, bunlar (strateji ve taktikler -ç.n.) net, güvenilir bir teorik analize -bilime- dayanmalıdır."[85]

Lenin şunları yazar:

["Aslında, uzun, ısrarlı, çeşitlendirilmiş ve geniş kapsamlı çabalar aracılığıyla belli bir sınıfın tüm akıllı temsilcilerinin bilgi birikimini, deneyimini ve bilgi ve deneyimin yanısıra -karmaşık siyasi sorunların hızlı ve doğru bir çözümünü bulmak için zorunlu olan- siyasi yeteneği kazanmak, parti örgütünün ve lider sözcüğünü hak eden parti liderlerinin işlevlerinden biridir."[86]

Şubat 1917 ile Ekim 1917 arasında kalan günlerin çarpıcı bir biçimde gösterdiği gibi, devrimden daha karmaşık, ya da ondan daha hızlı değişen bir başka durum yoktur.

Böyle bir zamanda, çabuk ve keskin taktik değişimlere olan ihtiyaç son derece yaşamsal bir öneme sahiptir:

["Eğer proleterya *pur sang* (tamamen, gerçekten -ç.n), proleterler ile yarı-proleterler (kısmen geçimini emek gücünü satarak sağlayanlar) arasında, yarı-proleterlerle küçük köylüler (ve küçük zanaatçılar, zanaat işçileri ve genel olarak küçük ustalar) arasında, küçük köylülerle orta köylüler arasında vb. kalan pek çok türden ara katmanlar tarafından çepeçevre kuşatılmış olmasaydı, eğer proleterya kendi içinde daha gelişmiş ve daha az gelişmiş tabaklara bölünmemiş olsaydı, eğer memleketine, işkoluna ve kimi zaman dinine göre farklılıklar göstermeseydi, kapitalizm kapitalizm olmasdı. Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur ki, proleteryanın öncüsü, onun sınıf bilinçli kesimi olan Komünist Partisinin yön-

tem değişikliklerine, çeşitli gruplardan proleterleri ve işçilerle küçük ustaların çeşitli partilerini uzlaştırmaya başvurması zorunludur. Bu, bütünüyle, proleteryanın sınıf bilincinin, devrimci ruhunun, savaşma ve kazanma yeteneğinin genel düzeyinin yükseltilebilmesi -düşürülmesi değil- için bu taktiklere *nasıl* başvurulacağını *bilme* meselesidir."[87]

Devrimci bir liderlik yalnızca genel olarak mücadeleyi kavrama becerisine değil, fakat aynı zamanda her dönüm noktasında doğru sloganları öne çıkarma kapasitesine de sahip olmalıdır. Bunlar salt ve besit bir biçimde parti programından çıkmaz; bunların koşullara, her şeyden önce de yığınların ruh haline ve duygularına karşılık gelmelidir -böyle olmalıdır ki işçileri ileri doğru sevk edebilsinler. Sloganlar sadece devrimci hareketin genel yönelimiyle değil, fakat ayrıca yığınların bilinç düzeyiyle de uygunluk içinde olmalıdır. Partinin gerçek değeri, ancak onun genel hattının *uygulamaya geçirilmesiyle* ortaya çıkar."[88]

Devrimci liderler, kendi ufkunu sınıfın ileri unsurlarının ufku ile sınırlama gibi tehlikeli bir tuzağa düşebilirler. Bu, Petrograd'ın bolşevik liderliği ile Askeri Örgüt'ün liderliğinin başına (Nisan Günleri'nde, Haziran Günleri ile Temmuz Günleri'nde) defalarca gelmiştir. Bu çok tehlikeli bir hatadır. Parti, *'büyük bir dikkatle*, sınıfın bütününün (yalnızca onun komünist öncüsünün değil) ve bütün *emekçi halkın* (yalnızca onun ileri unsurları değil) sınıf bilincini ve hazırlıklılığını *gerçekçi* bir biçimde izlemelidir'.[89] 'Bir öncü, öncülük ettiği halktan yalıtılmış duruma düşmekten sakınabildiği ve kitlenin bütününü ileri çekme yeteneğini gerçekten gösterebildiği zaman gerçekten bir öncü haline gelir'.[90]

Eğer parti maceracılık tehlikesinden sakınmak durumunda ise, en az bunun kadar kuyrukçuluktan -harekete geçmeden çoğunluğun desteğini beklemekten- de sakınmak zorundadır.

"Emekçi halkın ezici çoğunluğunun kendi öncüsüne yönelik -proleteryaya- duygudaşlığı ve desteği sağlanmadığı süreçe proleter devrimin gerçekleşmesi olanaksızdır. Ancak, bu duygudaşlık ve bu destek hemen sağlanmadığı gibi bir seçimle de tayin edilmez. Bunlar, uzun, zorlu ve yıpratıcı sınıf mücadelesi içinde *kazanı-*

lır. Proleterya tarafından emekçi sınıfın çoğunluğunun duygudaşlık ve desteğini kazanmak *için* verilen sınıf mücadelesi, siyasi iktidarın proleterya tarafından fethedilmesiyle birlikte sona ermez. Bu mücadele, iktidarın ele geçirilmesinden sonra da, ama bu kez diğer biçimlerde devam eder."[91]

Partinin zafere ulaşmak için ihtiyaç duyduğu şey, belirleyiciliğe sahip olan cephede destek görmektir:

"Başkentler, ya da, genel olarak, büyük ticaret merkezleriyle sanayi merkezleri (Rusya'da bu iki birbiriyle örtüşür, ancak bu her yerde böyle değildir), ulusun siyasi yazgısını büyük ölçüde belirlerler; elbette ki bunun için merkezlerin yerel, kırsal güçlerden destek görmesi gereklidir -bu desteğin hemen ortaya çıkmadığını da belirtmek gerekir."[92]

Ekim'de, nüfusun yalnızca azınlığı tarafından desteklenmiş olmalarına karşın, bolşevikler iktidarı alabildiler; çünkü şunlara sahiplerdi:

"(1) proleteryanın ezici çoğunluğuna; (2) silahlı kuvvetlerin en az yarısında; (3) belirleyici anlarda ve belirleyici bölgelerde, yani: Petrograd, Moskova'da ve savaşın merkeze yakın cephelerinde ezici bir güç üstünlüğüne.[93]
Bir devrimci, sosyalizmin kararlı bir savunucusu, ya da genel olarak bir komünist olmak tek başına yeterli değildir. Her özgül anda, zincirin bütününü elde tutabilmek ve zincirin bir sonraki halkasına geçiş koşullarını gerektiği gibi hazırlayabilmek için, zincirin o özgül ana karşılık düşen özgül halkasını bulmak ve onu olanca güçle kavramak yeteneğine sahip olmak gerekir."[94]

Parti, zafere ulaşmayı başarmak için, olaylar zincirinin 'anahtar halkaları'nı elinde tutmak zorundaydı:

"1917'de merkezi öneme sahip olan şey neydi? Savaştan çekilmek. Bütün bir ulus bunu istiyordu ve bu diğer her şeyi gölgede bırakmıştı. Devrimci Rusya savaştan çekilmeyi başardı... Başka alanlarda ne kadar kabul edilmez ve saçma şeyler yapmış olursak

olalım, temel görevi gerçekleştirmiş olmamız bizim yaptığımız şeylerin doğru olduğunu kanıtlamıştır."[95]

Kuşkusuz, Bolşevik Parti'nin hata yapmamış olduğunu, büyük yanlışlara düşmemiş olduğunu düşünmemek gerekir. Hatalar yapmıştır şüphesiz. Ne var ki, bu hataları içtenlikle ve hızla telafi etmesini de bilmiştir. Bu, bolşevizmin tüm tarihi boyunca, özellikle de 1917 yılının devrimci aylarında gözlenen bir karakteristiğidir.

> "Bir siyasi partinin kendi hatalarına karşı takındığı tutum, o partinin içtenliğini, *sınıfa ve emekçi halka karşı* sorumlulukmarını *pratikte* nasıl yerine getirdiğini sınamanın en önemli ve en güvenilir yollarından biridir. Bir hatanın açıkça itirafı, bunun nedenlerinin sorgulanması, onu düzeltmenin yöntemlerinin araştırılması -işte ciddi bir partinin işaretleri bunlardır; partinin görevleri yerine getirmesinin, sınıfı ve ve sonra kitleleri eğitip yetiştirmesinin yöntemi budur."[96]

Her şeyden önce, bolşevizm mücadele içinde kitlelerin deneyiminden nasıl dersler çıkarılacağını biliyordu. Lenin şunları yazıyor:

> "Genel olarak tarih, ve özel olarak devrimler tarihi, en iyi partilerin, en ileri sınıfların en sınıf bilinçli öncülerinin düşleyebileceklerinden bile daha zengin, daha çeşitli ve çokbiçimlidir. Bunu görebilmek oldukça kolay, çünkü, en iyi öncüler bile en fazla onbinlerin sınıf bilincini, iradesini, arzularını ve beklentilerini ifade ederler; oysa, büyük altüstlerin yaşandığı, insanın tüm yeteneklerinin doruğa çıktığı anlarda, devrimler sınıflar arasındaki keskin

---

* Lenin'in kendi yanlışlarına bunu bir prestij sorunu haline getirmeden yaklaştığını gösteren olaylardan birisi, 1903 yılında yazmış olduğu makalelerini okuduğu bir gün yanına gelen Karl Radek'e dönüp içtenlikle gülümseyerek şunu söylemesidir: 'O sıralar ne denli budala olduğumuzu okumak gerçekten ilginç oluyor.'[97]

mücadelenin kışkırtmasıyla harekete geçen on milyonlarca insanın sınıf bilinci, iradesi, arzusu ve beklentileriyle gerçekleşir. Bundan iki önemli pratik sonuç çıkar: Birincisi, Devrimci sınıf, görevini yerine getirebilmek için, toplumsal faaliyetin istisnasız her biçimi ve görünümü üzerinde hakim olmalıdır... ikincisi, devrimci sınıf bir biçimin diğeriyle en ani ve en sert şekilde değişimine karşı hazırlıklı olmalıdır".[98]

Lenin Ekim Ayaklanması'na hazırlanıyor

Parti ile proleterya arasındaki ilişkilerin bir benzeri Lenin ile Parti arasındaydı. Partinin proleteryaya kendi yeteneklerinin bilincini ve özgüvenini kazandırması ne denli gerekli idiyse, Lenin'in partiyle olan ilişkideki rolü o denli gerekliydi.

Tabandaki devrimci, savaş alanının yalnızca küçük bir parçasını görür. Oysa, parti lideri bu alanın bütününü görmek ve duruma hakim olmak zorundadır. Hızla yaşanan değişiklikler ve proleteryanın, askerlerin ve köylülüğün değişik bölüntüleri arasındaki muazzam eşitsizlikler, bir yandan toplumun farklı kesimlerini etkilemeye çalışan ve diğer yandan bunlardan büyük ölçüde etkilenen bir parti örgütü, parti kaynaklarının aşırı yetersizliğinin yol açtığı sorunların varlığı dolayısıyla, liderin görevi gerçekten çok güçtür.

Nisan'dan Ekim'e kadar olan aylar içinde, Lenin stratejik ve taktik dehasını ortaya koymuştur. Söz konusu aylar, kitlelerin bilinci o ana değin hiç olmadığı kadar hızla ve çelişkilerle dolu karmaşık bir yoldan değiştiği için, parti taktiklerinde en güç değerlendirmeleri gerektiriyordu. Lenin, bir yandan kendisini andaki duruma uyarlarken, diğer yandan bıkmak bilmeden her şeyi nihai amaca -iktidarın proleterya tarafından fethine- tabi kılıyordu. Böylece, ilkelerde uzlaşmazlık ile taktik uyarlanım arasındaki kombinasyonun en mükemmel biçimi gerçekleşti.

Taktiklerdeki tüm zigzaglar boyunca, Lenin'in temel motifi değişmeden kaldı: işçi sınıfının bilinç ve örgütlülük düzeyinin yükseltilmesi, kitlelere kendi çıkarlarının anlatılması, halkın duygu ve düşüncelerine siyasi ifadesinin kazandırılması. Devrim programını, mücadelenin dinamiğine uyan, kitlelerin deneyim ve ihtiyaçlarına karşılık düşen birkaç net ve kolay anlaşılır sloganla ifade etmesini çok iyi biliyordu.

Lenin, bir strateji ve taktik uzmanı olarak, işçilere 'tepeden bakmadı'; kitle mücadelesi deneyimi temelinde onlarla omuz omuza durarak öncü işçilerden çok şey öğrendi. Proleterya partiyi ve Lenin'i yarattı. Lenin de partinin ve proleteryanın şekillenmesine yardımcı oldu.

Bolşevizm, daha da geniş işçi, asker, köylü kitlelerini devrim bayrağı altında mücadelenin içine çekerek, partinin etki alanını genişleterek, kitlelerin kendi eylemliliğinin ve bilincinin düzeyini artırarak, proleteryanın, partinin ve liderliğin sürekli kendi kendisini eğitmesinin koşullarını yaratarak, halkı Ekim'deki zafere götürdü.

9

Lenin tempoyu düşürüyor

Nisan başlarında, Lenin partiyi ideolojik olarak yeniden silahlandırmakla meşguldü; partiyi, Şubat Devrimi'nin aslında devrimin sadece ilk aşaması olduğu, proleteryanın iktidarı kendi ellerine almasının bunu izlemesi gerektiği tezi konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Şunu tekrar tekrar yineledi: 'İşçiler ve yoksul köy-lüler...Chernov'lardan ve Tsereteli'lerden binlerce, bizden ise yüzlerce kez daha solda.'[1]

Bununla birlikte, Nisan günleri boyunca, Lenin'in taktikleri - daha sonra Haziran ve Temmuz günlerinde olduğu gibi- bir itfaiyecinin taktiklerini andırıyordu; tabandaki pek çok lider de dahil olmak üzere parti üyelerinin iktidara karşı doğrudan saldırı konusundaki heyecanını yatıştırmaya, onları, işçi sınıfının çoğunluğunun aynı düzeye gelip gelmediğini dikkate almadan Geçici Hükümeti devirmek için harekete geçmek isteyen kararlı işçilere ve askerlere katılmaktan vazgeçirmeye çalışıyordu. Proleter öncünün çok ileriden giderek işçi sınıfının geri kalanından tecrit olması, böylece karşı devrimin ekmeğine yağ sürmesi tehlikesi Lenin'i kaygılandırıyordu.

İtfaiyecinin işi gerçekten zordu. Yıllar sonra, Krupskaya Temmuz günleriyle ilgili olarak şunları söyler:

"Gerekli olduğu halde eylemden yana ajitasyon yapmak kolay-

dır... Ancak, insanlar harekete geçmek istiyorlarsa ve siz onlara 'Hayır yoldaşlar, barikatları terk etmemek gerek... ayaklanma için daha beklemek zorundayız' diye anlatmak ve onları uyarmak zorundaysanız, bunu yapmak geçekten zordur. Ve bu, Bolşevikler için özellikle zor oldu."[2]

Nisan Günleri

Lenin itfaiyecilik konusundaki ilk sınavını Nisan Günleri'nde verdi. Geçici Hükümet'in Dışişleri Bakanı Milyukov, olayları tırmandırdı. 23 Mart'ta programını basına açıkladı: Konstantinapol [İstanbul-ç.n.] alınacak, Ermenistan ele geçirilecek, Avusturya ve Türkiye bölünecek, İran'ın kuzeyi işgal edilecekti.[3] Halk bu programa büyük bir tepki gösterince, hemen devreye giren Kerenski, 'Milyukov'un programı yalnızca onun kişisel görüşleridir' diyerek tepkileri yatıştırmaya çalıştı. Tsereteli, hükümetin Rusya açısından savaşın yalnızca savunma kaygısıyla sınırlı olduğunu açıkça bildirmesini istedi. Kadet Partisi üyesi Dışişleri Bakanı buna uymak zorunda kaldı ve 27 Mart günü hükümet şu açıklamada bulundu:

> "Özgür Rusya'nın amacı diğer uluslar üzerinde egemenlik kurmak, ya da onların ulusal mülklerini ele geçirmek, veya kendisine ait olmayan toprakları zorla ele geçirmek değil, halkların kendi kaderlerini tayin ilkesi temelinde barışı yeniden tesis etmektir. Rus halkı, kendi iktidarını diğer ulusların zararına olacak şekilde genişletmek niyetinde değildir."

Bununla birlikte, Geçici Hükümet, 'aynı zamanda müttefiklerine karşı tüm sorumluluklarını tam olarak yerine getirmek' isteğini de taşıyordu.[4]

1 Mayıs'ın geleneksel olarak kutlandığı 18 Nisan günü, Milyukov Rusya'nın müttefiklerine bir mesaj yolladı. Mesaj, hükümetin barış yanlısı sözlerinin yanlış anlaşılmaması çağrısında bulunuyordu: 'Hiç kimse, Rusya'daki devrimin Müttefik güçlerin ortak mücadelesinde Rusya'nın rolünü zayıflatacağını düşünmemelidir. Aksine, bütün halkın Birinci Dünya Savaşı'nın kesin bir zaferle sonuçlandırılması isteği şimdi daha da güçlenmiştir.'[5] Bu bildiri yaygın protestolarla karşılaştı. Menşevik gazete *Raboçaya Gazeta* bile öfke-

lenmişti:

> "18 Nisan'da, Rus demokrasisi, halkların uluslararası kardeşliğini ilan ettiği ve dünya demokrasisini barış mücadelesi için birleşmeye çağırdığı bir günde Geçici Hükümet tarafından sırtından hançerlenmiştir...
> Bu kesinlikle çılgınca bir adımdır ve bunun korkunç sonuçlarından kaçınılabilmesi için İşçi Ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin harekete geçmesi gerekir."[6]

Chkheidze, yakınmasını 'Milyukov devrimin kötülük yayan iblisidir' sözüyle dile getiriyordu.

Hükümet bildirisi kamuoyu tarafından öğrenilir öğrenilmez ortalığı bir öfke seli kapladı. 20 Nisan günü kitlesel gösteriler yapıldı. Göstericiler, üzerinde 'Kahrolsun Geçici Hükümet', 'Kahrolsun Milyukov', 'Kahrolsun Emperyalist Siyaset', 'Milyukov, Guçkov İstifa' sloganlarının yazılı olduğu pankartlarla Geçici Hükümet'in bulunduğu Mariinski Sarayı'na doğru ilerlemeye başladılar. Anlatılanlara bakılırsa, derhal gösteriler düzenlenmesi çağrısı bir parti tarafından değil, F. F. Linde adında, herhangi bir partiye üye olmayan bir 'bilgin, matematikçi ve *felsefeci*' tarafından yapılmıştı. Linde bir anarşist idi, ama aynı zamanda savunma siyasetinin de destekçisiydi. Milyukov'un mesajının ordu içinde karışıklığa yol açacağından, bunun da silahlı kuvvetlerin zayıflamasına neden olacağından kaygılanıyordu. Böyle bir felaketin önüne geçilebilmesinin bir tek yolu vardı. Sovyet, devrimin dış işlerini yürütme sorumluluğunu kendi üzerine almalıydı. Gösteri çağrısında bulunurken de bunu amaçlamıştı.[7] (Linde, daha sonraları, komiser olarak görev yaptığı güney-batı cephesinde askerleri savaşa sürüklemeye çalışırken kendi askerlerinden biri tarafından öldürüldü.)[8]

> "Biyograficinin anlattığına göre, 'Linde hiç kimseye danışmadan kendi başına hareket ederek doğrudan Finlandiya alayına gitti, orada alay komitesini topladı ve bütün alayın derhal Mariinski Sarayı'na doğru yürüyüşe geçmesini önerdi... Önerisi kabul edildi ve Finlandiya alayından büyük bir gösterici topluluğu öğleden sonra saat üçte ellerinde pankartlar olduğu halde Petrograd cad-

delerinde ilerlemeye başladı.' 180. İhtiyat Alayı, Moskova Alayı, Pavlovski, Keksgolmski Alayları, bahriyeliler ve 2. Baltık Donanması da Finlandiya Alayı'na katıldı -hepsi silahlı 25.000-30.000 dolayında asker. Galeyan işçi bölgesine de sıçradı; tüm fabrikalarda işçiler işi bırakıp sokaklara döküldüler ve askerlere katıldılar."[9]

Ne var ki, olaylar burada anlatıldığı kadar basit bir biçimde gelişmedi. Gösteri bir tek kişinin çabasının ürünü değildi. Bir grup Bolşevik militan, gerek 20 Nisan'daki gösterinin, gerekse onu takip eden günlerdeki gösterilerin düzenlenmesinde aktif rol oynadı. 21 Nisan'da göstericiler bir kez daha aynı güçle sokaklara döküldüler; bölük bölük ilerleyen işçiler Nevski Meydanı'nda ellerinde Geçici Hükümeti ve Milyukov'u destekleyen pankartlar taşıyan burjuva gruplarla karşı karşıya geldiklerinde, başkent caddelerinde Çar'ın devrildiği günden bu yana ilk kez kan döküldü.

Nisan günlerinde Bolşevik Parti liderlerinin rolü ne oldu?

Merkezi liderlik, olayların doruğa eriştiği günlere kadar Nisan hareketinin içinde yer almadı. 20 Nisan sabahı Merkez Komitesi acil olarak toplandı ve Lenin'in imzasını taşıyan bir karar önerisini benimsedi; karar, Milyukov'un bildirisini kınıyor ve derhal bir barış sağlanmasının ancak iktidarın Sovyete verilmesiyle mümkün olabileceğini ileri sürüyordu. Bununla birlikte, karar metninde işçileri ve askerleri gösteri yapmak üzere sokağa çıkmaya çağıran herhangi bir ifade de bulunmuyordu.[10]

Ancak, fabrikalarda ve garnizona bağlı alaylarda tabandaki Bolşevik Parti üyeleri, başlangıçta sokak gösterilerinin örgütlenmesine katkıda bulundular. 20 Nisan'da, galeyan halindeki kitleler Mariinski Sarayı önünde toplandıkları zaman, Birinci Petrograd Şehri Bolşevik Konferansı'nın öğleden sonraki oturumunda, bazı bölge delegeleri Geçici Hükümetin derhal yıkılması çağrısında bulundular; Bolşevik Askeri Örgüt'ün liderlerinden V. I. Nevski, askerlerin Sovyet'in iktidarı ele geçirmesini sağlamak üzere harekete geçirilmesi fikrini öne sürdü.

"Öteden beri Bolşevik olan Petersburg Komitesi üyelerinden Ludmilla Stal, delegelere 'Lenin'in kendisinden daha sola kaymamaları gerektiği' öğüdünde bulunarak onların heyecan ve taşkınlığı-

nı yatıştırmaya çalıştı; nihai olarak, konferans delegeleri, 'işçilerle askerleri örgütlü ve disiplinli bir şekilde Merkez Komitesi kararıyla dayanışma içine girmeye' çağırma, yani, Merkez Komitesi'nin Milyukov'un bildirisini kınayan ve iktidarın Sovyet'e devredilmesini önermekle yetinen temkinli kararına uyma çağrısında bulunmaya ikna oldular.

Ne var ki, aynı gün akşam saatlerinde yapılan Bolşevik Petersburg Komitesi Yürütme Kurulu'nun bir toplantısında Geçici Hükümet'in devrilmesi sorunu bir kez daha gündemdeydi ve bu fikrin giderek daha çok destek görmeye başladığı çok açıktı.[11] Sovyetin resmi kayıtlarında bu hareketin liderliğiyle özdeşleşmiş olan kişi, Petersburg Komitesi'nin Putilov fabrikasından gelen üyesi olan, Yedinci Tüm Rusya Bolşevik Parti Konferansı'nda Parti Merkez Komitesi üyeliğine önerilmiş, sözünü esirgemeden konuşmasıyla tanınan s. la. Bogdatev'dir. Geçici Hükümet'in derhal devrilmesi çağrısında bulunan Petersburg Komitesi imzalı bir el ilanının hazırlayıcısının Bogdatev olduğu söylenir; söz konusu el ilanı 21 Nisan günü yaygın bir biçimde dağıtılmıştır ve gösterici-ler arasında üzerinde 'Geçici Hükümet Yıkılsın!' sloganının yazılı olduğu pankartların birden bire ortaya çıkmasında birinci dereceden sorumluluğa sahiptir."[12]

Bolşevikler arasında en sabırsız olanları Kronştad ve Helsingfors'takilerdi. Bir grup Kronştadlı bahriyeli, başlarında genç Bolşevik subay Raskolnikov olduğu halde, Geçici Hükümeti devirmek amacıyla Petrograd'a gelmişlerdi. O sıralar Bolşeviklerin hakimiyeti altında olan Helsingfors Sovyeti ise, 'Geçici Hükümet'in devrilmesi talebine her an askeri destekte bulunma' sözü vermişti.

Lenin ortalığı yatıştırıyor

Lenin, 14 Nisan'da Petrograd Şehir Konferansı'nda yaptığı bir konuşmada, barışçıl, sabırlı bir ikna faaliyetinin Bolşeviklerin proleterya iktidarı için verdikleri mücadelenin yegane meşru biçimi olduğunu söylemişti:

"Hükümetin yıkılması gerekiyor, fakat bunu herkesin olması gerektiği gibi kavranmış olduğu da söylenemez. Geçici Hükümet İş-

çi Vekilleri Sovyeti'nin desteğini aldığı sürece onu 'kesinlikle' deviremezsiniz. Geçici Hükümet'i devirmenin yegane yolu Sovyetlerin çoğunluğunun desteğini kazanmaktır ve bu böyle olmak zorundadır."*(13)*

Nisan günlerinden sonra, Lenin'in parti saflarındaki 'aşırı sol' sabırsızlığa karşı daha keskin bir tavrı benimsediği görülür. Merkez Komitesi'nin 22 Nisan sabahı benimsemiş olduğu bir karar, Lenin'in Petersburg Komitesi ile diğer aceleci Bolşeviklerin yetkisizce girişiklerı faaliyetlerden ne kadar kaygılanmış olduğunu gösterir

"İçinde bulunduğumuz şu gün, '*Geçici Hükümeti Devirin*!' sloganı yanlış bir slogandır, çünkü, halkın güvenilir (yani sınıf bilinçli ve örgütlü) çoğunluğu devrimci proleteryanın safında yer almadığı sürece böyle bir slogan ya içi boş bir sözdür, ya da, nesnel olarak, maceracı bir karaktere sahip girişimler anlamına gelir. Biz, ancak İşçi Ve Asker Vekilleri Sovyetleri bizim siyasetimizi benimsediği ve iktidarı kendi ellerine almaya istekli oldukları zaman, iktidarın proleterlerin ve yarı-proleterlerin eline geçmesinden yanayız."

20 ve 21 Nisan günlerinde yaşananlar, partinin örgütsel yetersizliğini, saflarındaki disiplinsizliği gözler önüne serdi. 'Kriz günlerinde, partimizin örgütlülüğünün ve proleter güçlerin sağlamlığının yeterli düzeyde olmadığı açıkça görüldü.'

"Bugünün sloganları şunlardır: (1) Savaş konusunda proleter hattı ve savaşın proleter yoldan sona erdirilmesini *anlatmak*; (2) kapitalistlerin hükümetine güvenmeyi ve onunla uzlaşmayı öneren küçük burjuva siyasetini *eleştirmek*; (3) *her* alayda, *her* fabrikada, bir gruptan diğerine, özellikle de, kriz anında burjuvazinin kendi yanına çekmek için ilk elde el attığı insanlar oldukları için hizmetçiler, vasıfsız işçiler gibi geri kitleler arasında propaganda ve ajitasyon faaliyetini sürdürmek; (4) her fabrikada, her bölgede, şehrin her köşesinde proleteryayı *örgütlemek, örgütlemek* ve bir kez daha *örgütlemek*."(14)

Lenin, 4 Nisan tarihli Yedinci Tüm Rusya Bolşevik Parti Kon-

feransı'nda, kitleleri Geçici Hükümet'i devirmek için harekete geçirme işinin bugün kendisine Rusya'ya döndüğü günlerde olduğundan daha karmaşık göründüğünü açıkça dile getirdi:

> "Hükümet, devrimi başlatma doğrultusunda atacağımız acele ve zamansız bir adımın beklentisi içinde, çünkü bunun kendisine avantaj sağlayacağını biliyor... Çoğunluğun bizim yanımızda olduğunu söyleyemeyiz; içinde bulunduğumuz şu gün ihtiyacımız olan şey temkinlilik, temkinlilik, temkinlilik. Proleter taktikleri öznel arzular üzerine inşa etmek, onu başarısızlığa mahkum etmek anlamına gelir.
> Nerede maceracılığa düştük? Zora başvurma girişiminde bulunulduğu zaman. O kritik anda kitlelerin hangi ölçüde bizim safımıza kaydığını bilmiyorduk. Eğer bu güçlü bir kayma olsaydı, durum bugün değişik olurdu. Biz barışçıl gösterilerde bulunulması çağrısını öne çıkardık, fakat Petrograd Komitesi'nden bazı yoldaşlar farklı bir sloganı öne sürdüler. Bu sloganı geçersiz olduğunu duyurduk, ama kitleleri Petrograd Komitesi'nin sloganını izlemekten alıkoymak için geç kalmıştık. 'Geçici Hükümeti Devirin!' sloganının maceracılık olduğunu, hükümetin şu an devrilemeyeceğini söylüyoruz. Barışçıl gösteriler sloganını önermemizin nedeni de buydu. Bütün isteğimiz, durumun ne olduğunu araştırıp öğrenmek için düşman güçlerin üzerine bir keşif kolu göndermekten ibaretti; niyetimiz bir çarpışmaya girişmek değildi. Ama Petrograd Komitesi sol bir tavra meyil etti, bu o anda kesinlikle bağışlanmaz bir hata idi. Örgütsel aygıtımızın yetersizliği açığa çıktı -kararlarımızın herkes tarafından izlenmediğini gördük. Doğru bir sloğan olan 'Yaşasın İşçi Ve Asker Vekilleri Sovyeti!' sloganı ile yanlış bir slogan olan 'Geçici Hükümeti Devirin!' sloganı yan yana geldi. Eylem anında 'sola meyil etmek' yanlıştı. Bunu çok ciddi bir hata, bir örgütsüzlük göstergesi olarak değerlendiriyoruz. Böyle bir harekete bile bile izin vermiş olsaydık, Merkez Komitesi'ndeki yerimizi bir an bile koruyamazdık. Bu durum örgütsel yetersizliğimiz yüzünden yaşandı. Evet, örgütümüz içinde bazı kifayetsizlikler söz konusuydu."[15]

Lenin, 25 Nisan'da *Pravda*'da yayınlanan bir makalesinde par-

tinin hatalarını açıkça itiraf etti.[16]

Her zaman olduğu gibi, devrimci partinin kendi hatalarından ders çıkarması, acımasız bir özeleştiriye girişmekten kaçınmaması gerektiğini ısrarla öne sünrü. Diğer Bolşeviklere yönelik tüm eleştirilerinde, parti liderinin bütün parti üyelerinden de sorumlu olduğu gerçeğini gözardı etmeye yeltenmedi:

> "Siyasi bir lider yalnızca kendi liderlik vasfından değil, ayrıca önderlik ettiği insanların eylemlerinden de sorumludur. Kimi zaman onların ne yapmak üzere olduğunun farkında olmayabilir, sık sık onların br hata yapmamasını dileyebilir; ancak her şeyin sorumluluğu yinede onun omuzlarındadır."[17]

Bu, demokratik merkeziyetçiliğin merkezi ilkesidir.

Lenin, Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi'nin 21 Nisan'da gösterileri yasaklayan kararını desteklemekte tereddüt etmedi. Nitekim, 22 Nisan'da Merkez Komitesi'ne sunduğu karar önerisinde şunları söylüyordu:

> "Partimizin bütün üyeleri Petrograd Sovyeti'nin tüm sokak toplantılarını ve gösterilerini iki gün boyunca yasaklayan 21 Nisan tarihli kararına koşulsuz olarak itaat etmelidir. Merkez Komitesi, halihazırda, bugün Pravda'da da yayınlanan ve 'böyle bir anda herhangi bir iç savaş düşüncesi anlamsız ve akla aykırıdır' ifadesine yer veren, tüm gösterilerin barışçıl olması gerektiğini, şiddet kullanılması halinde bundan Geçici Hükümet'in ve onun destekçilerinin sorumlu olacağını bildiren karar metni dün sabah dağıtıldı. Dolayısıyla, partimiz, İşçi Ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin yukarıda bahsi geçen kararının (özellikle silahlı gösterileri ve havaya ateş açılmasını yasaklayan bölümünün) genel olarak bütünüyle doğru olduğunu ve bu karara ***koşulsuz olarak uyulması*** gerektiğini düşünmektedir."[18]

O sıralar Bolşeviklerin Petrograd işçileri arasında bile azınlık durumunda olduklarına hiç kuşku yoktur. Sukhanov, Mayıs ayı başlarında Bolşeviklerin Petrograd proleteryasının ancak üçte birinin desteğine sahip olduğunu tahmin eder.[19] Bununla birlikte, Bolşe-

vikler bazı bölgelerde çoğunluk durumundaydılar. Vyborg ve Narva bölgeleri ile Vasiliev adasında, Nisan ayı sonlarına doğru Bolşevikler buralardaki Sovyetlerde çoğunluğu ellerinde bulunduruyorlardı.

Diğer yerlerde ise durum bundan çok daha kötüydü. Haziran sonlarına gelindiğinde bile, Moskova Şehir Meclisi seçimlerinde Bolşevikler oylar ancak 11.66'sını alabildiler.[20] Bolşevikler, bu tür seçimlerde, ancak Orekhova-Zuevo, Ivanovo-Voznesensk, Lugansk ve Tsaritsyn gibi tamamen sanayi merkezi konumunda olan yerleşim merkezlerinde, ya da-Reval ve Narva gibi askeri karakol durumunda olan yerlerde başarılı olabildiler.[21] 3 Haziran'daki Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde toplam 777 delegeden yalnızca 105'i Bolşevikti.

Örgütsel açıdan, Bolşevikler diğer partilerden açık biçimde ayırt edilir olma konusundaki yetersizliklerinin sıkıntısını çekiyorlardı. Aşağıda vereceğimiz birkaç örnekten de görülebileceği gibi, kitleler birbiriyle çelişki içindeki düşüncelerden etkileniyorlardı ve kafaları bir hayli karışık durumdaydı.Kishenev garnizonunda yapılan 7 Mayıs tarihli bir toplantıda benimsenen kararda, Asker Ve Köylü Vekilleri Sovyeti'nin desteklendiği belirtiliyor, savaşın toprak ilhakı olmadan ve ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı temelinde sona erdirilmesi, toprağın müsadere altına alınarak karşılıksız köylülere dağıtılması çağrısında bulunuluyordu. Ve aynı zamanda, toplantı Geçeci Hükümeti desteklediğini ilan ediyordu.[22]

Benzer şekilde, 25 Mayıs'ta (*Vladimirskaya gubernisındaki*) Sudogda İşçi Ve Asker Vekilleri Sovyeti savaşın kapitalistlerin çıkarına olduğunu ilan ediyor, ama aynı zamanda Geçici Hükümet'e katılmış olan sosyalistlere güvendiğini ve onlara destek verdiğini duyuruyordu.[23]

Lenin, o sıralar kitlelerin bilincindeki çelişkileri (*Pravda*'da 25 Haziran günü yayınlanan) 'Düzensiz Devrim' başlıklı bir makalesinde şu şekilde özetlemişti: 'Kitleler hala [krizden] çıkışın 'en basit' yolunu arıyorlar - bu yolun Kadetlerle Sosyalist Devrimcilerin ve Menşeviklerin kuracağı bir blok olduğu sanısındalar.'[24]

Birinci Koalisyon Hükümeti

Nisan Günleri'nde yaşanan kriz, burjuvaziyi kendisi için daha geniş bir temel aramaya itti ve Menşeviklerle Sosyalist Devrimciler kendilerini burjuvaziye destek vermek zorunda hissettiler. Bir koalisyon

kurulması fikri gerçekten çok yaygındı. Troçki'nin belirttiği gibi:

> "Kitleler, henüz Bolşeviklere destek vermedikleri için ve o ölçüde, sosyalistlerin hükümete katılmalarında ısrarlı görünüyorlardı. Eğer bir bakan olarak Kerensky'ye sahip olmak iyi bir şey idiyse, altı Kerenski'ye sahip olmak bundan çok daha iyi olacaktı. Kitleler, bunun burjuvaziyle kurulmuş bir koalisyon olduğunu, burjuvazinin niyetinin halka karşı girişeceği hareketlerin üstünü örtmek için sosyalistleri kullanmak olduğunu bilmiyorlardı. Kışlalardan ve Mariinski Sarayı'ndan bakılınca, koalisyon olduğundan farklı görünüyordu. Kitleler, burjuvaziyi hükümetten defetmek için sosyalistlerden yararlanmayı istiyorlardı. Böylece, farklı yönlere gitme eğilimi içindeki iki güç bir an için tek bir doğrultuda birleşti. Petrograd'ta, Bolşeviklere yakınlığıyla bilinen zırlı araç tümeninin de dahil olduğu bir dizi askeri birlik koalisyon hükümetinden yana olduğunu açıkladı. Taşradaki şehirler ezici bir çoğunlukla koalisyondan yana tavır aldılar."[25]

Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderler, koalisyon hükümetini Bolşevizmi konrol altında tutma konusunda uygun bir araç olarak gördüler. Nitekim, Sosyalist Devrimci gazete Volia Naroda 29 Nisan'da şunları yazdı:

> "Sosyalist partiler şimdi iki seçenek arasında açık ve kesin bir tercih yapmak durumundalar: Ya Geçici Hükümet'e katılacaklar -yani devrimci devlet hükümetine dinamik bir destek verecekler, ya da açıkça geri duracaklar -yani, iç savaş peşinde olan ve cephede yenilgi hazırlıklarıyla ülkeyi parçalayan Leninizme dolaylı yoldan destek vermiş olacaklar.
> Rus sosyalistlerinin ezici çoğunluğunun Rusya'nın geleceğinin sorumluluğunu üstlenme, ülkeyi kendi içinde dağılmaktan ve utanç verici bir yenilgiye uğramaktan kurtarma sağduyusunu göstereceği şüphesizdir.[26]

1 Mayıs günü, Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi, 44 lehte, 19 aleyhte, 2 çekimser oyla Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin bir koalisyon hükümetine katılması lehinde bir karar aldı. Karşı

oy kullanan 19 kişiden 12'si Bolşevik, 3'ü Enternasyonalist-Menşevik, 4'ü de Sosyalist Devrimci idi.[27]

Menşevik gazete *Raboçaya Gazeta*, koalisyon hükümeti kurulduğu zaman bunu coşkuyla karşıladı: 'Geçici Hükümet kendisini emperyalist etkilerden tamamen kurtarmış bulunuyor. Evrensel barışın en hızlı bir biçimde ve enternasyonal araçlarla başarılmasına giden yolda adım atmaya başlıyor.'[28]

Oysa, gerçekte, koalisyon askeri bir saldırı için sıçrama tahtası olmanın ötesinde bir anlama sahip değildi.

Saldırı

Müttefikler, yeni bir askeri saldırı başlatması için Rusya'yı sıkıştırıyorlardı. Hükümet çevreleri saldırı fikrinin karşısında değillerdi. Böyle bir saldırının devrimin hızını keseceğini umuyorlardı. Fransız Savaş Bakanı Painlevé'in söylediği gibi, 'Cephedeki Alman-Rus dostluğu öylesine büyük bir tahribata yol açmıştı ki, Rus ordusunun hareketsiz bırakılması onun hızla dağılması riskini göze almak anlamına gelecekti.'

Sovyet'in şimdi koalisyon bayrağı altına girmiş savunmacı liderlerinin coşkusu sınır tanımıyordu. Nitekim, Sovyet Yürütme Komitesi'nin günlük yayın organı *Izvestiia* 6 Mayıs'ta şunları yazdı:

> "Barışa giden yolda bizi zorlu engellerin beklediğini biliyoruz. Yine biliyoruz ki, halklarımız henüz uyanmamış ve kendilerini köle durumuna düşüren efendilerine karşı başlarını kaldırmamışken bu kahrolası savaşı tüm enerji ve cesaretleriyle sürdürmek zorunda kalacaklar. Ancak, savaşı sürdürürken emin olabilirler ki, kahramanca çabaları kötü niyetlere alet edilmeyecektir. İster bir kuşatma altında kendilerini savunuyor olsunlar, ister stratejik ve taktik gerekliliklerin bir sonucu olarak bir saldırı gerçekleştiriyor olsunlar, askerler şundan emin olabilirler ki, bütün bu askeri operasyonlar yalnızca tek bir hedefe yöneliktir: bir yıkım karşısında devrimi korumak ve evresel barışı mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirmek. Bu günden itibaren, ulusal bir dava için, tüm dünyanın işçileri için hareket ettiklerinden tamamen emin bir şekilde, askeri başarılar için mücade edebilirler ve etmelidirler."[29]

Hükümet, birkaç hafta süren bir hazırlık sonrasında, saldırıya geçme kararı aldı. 16 Haziran'da Savaş Ve Donanma Bakanı Kerensky askerlere yönelik bir emir yayınladı:

> "*Savaşçılar, ülkemiz tehlikededir!* Özgürlüğümüz ve devrim tehdit altındadır. Ordunun görevini yerine getirme zamanı gelmiştir. Kazandığı zaferlerle adını duyurmuş olan sevgili Baş Komutanınız (General Brusilov) yitirilen her bir günün düşmanın işine yaradığından, düşmanın planlarının ancak doğrudan ve kararlı bir darbeyle altüst edilebileceğinden emin. Bu yüzden, ülkeye karşı sorumluluğumun bütünüyle farkında olarak, ülkemin özgür halkı ve onun Geçici Hükümeti adına, devrimin enerji ve coşkusuyla daha da güçlenmiş ordularımıza saldırı emrini veriyorum."[30]

Gerçekleşmeyen gösteri: Lenin yalpalıyor

Mayıs ayı ortası ile Haziran ortası arasında kalan dönemde, hükümetin saldırıya yönelik ajitasyonunun yanısıra askeri birliklerin Petrograd'tan cepheye sevk edileceği tehditi askerleri çileden çıkardı. Bolşevik Parti Petrograd Askeri Örgütü'nün 23 Mayıs gününde yapılan bir toplantısında, Pavlovski Alayı, Izmailovsky Alayı, Piyade Alayı ve Birinci Piyade İhtiyat Alayı'nın 'merkezin somut ve pozitif bir karar almaması halinde kendi bildikleri gibi davranacakları' bildiriliyordu.[31] Bir dizi asker Geçici Hükümet'e karşı bir gösteri düzenlenmesini önerdi, hiç kimse bu fikre karşı çıkmadı.

6 Haziran'da, Bolşevik Askeri Örgüt'ün liderleri N. I. Podvoiski ile V. I. Nevski, Merkez Komitesi, Askeri Örgüt ve Petersburg Komitesi'nin Yürütme Komitesi'nin birleşik bir toplantısında gösteri fikrini gündeme getirdiler.[32] Lenin hararetle gösteri önerisine destek verdi. Kamanev bu fikre karşı çıktı. Parti içinde ılımlılığıyla bilinen Federov, temkinli bir tutumu takınarak gösterinin silahsız yapılması gerektiğini söyleyince, Nevski, silah taşınmadığı taktirde böyle bir gösterinin 'amatörce' bir gösteri olacağını söyleyerek Federov'a karşı çıktı. Askeri Örgüt'ten Cherepanov, bu tartışmaya şu sözlerle bir son verdi: 'Askerler gösteriye silahlarıyla gelecek. Bu sorun bir sonuca bağlanmıştır.'[33]

Zinovyev ve Nogin, gösteri fikrine karşı çıkan Kamanev'e destek verdiler. Eşi Lenin'e ender olarak muhalefet eden Krupskaya'nın

gösteri fikrini endişeyle karşılaması ilginçti: 'Bu barışçıl bir gösteri olmayacak, belki hiç yapılmaması daha yerine olur.'[34]

Gösteri sorunu aynı gün Petersburg Komitesi'nde de tartışıldı.[35] Komite'nin büyük çoğunluğu gösteri fikrine sıcak bakıyordu. Konuşmacılardan yalnızca V. B. Vinokurov Kamanev, Zinovyev ve Nogin'e ve onların tutumuna destek veren bir konuşma yaptı.

Görünüşe bakılırsa, kitleleri gösteri yapmaya iten son ve başlangıçta önemsiz görünen olay beklenmedik bir biçimde gelişti: 7 Haziran'da anarşistlerin Vyborg fabrika bölgesinin tam göbeğinde bulunan ve daha önceleri Çarlık rejiminin İçişleri Bakanlığı'nın malı olan Durnovo Villa'sındaki genel merkezinin zorla tahliye edilmesi girişimi.

Adalet Bakanı P. N. Pereverzev, anarşistlere genel merkezlerini yirmi dört saat içinde boşaltmalarını öngören bir emir yayınladı. anarşistler bu emre uymayı reddederek Vyborg'taki fabrika işçilerine ve askerlere gittiler ve onların desteğini istediler. Ertesi gün, binlerce işçi yirmi dört saat işi durdurarak greve çıktı ve bölgede çeşitli silahlı gösteriler yapıldı.

8 Haziran'da, Merkez Komitesi, Petersburg Komitesi ve Askeri Örgüt'ün sorumlu sendika ve fabrika temsilcilerinin de hazır bulunduğu birleşik bir toplantısında işçilerin ve askerlerin derhal bir gösteri düzenlemesi kararlaştırıldı.[36] Bu toplantının hemen ardından, Merkez Komitesi, Petersburg Komitesi'nin Yürütme Komitesi'nin üç temsilcisinin de oylarıyla 10 Haziran Cumartesi günü öğleden sonra saat 2'de bir kitle gösterisi düzenlenmesine karar verdi.[37] Altında *Merkez Komitesi, Petersburg Komitesi, Askeri Örgüt, Pravda*'nın Yazılışleri Müdürlüğü'nün imzası bulunan ve gösteri çağrısında bulunan bir el ilanı bastırıldı. Bu bildiride yer alan sloganlar şöyleydi:

> "Kahrolsun Çarcı Duma!
> Kahrolsun Devlet Konseyi!
> Kahrolsun hükümetin on kapitalist bakanı!
> Bütün iktidar Tüm Rusya İşçi, Asker Ve Köylü Vekilleri Sovyeti'ne!
> 'Asker Hakları Bildirgesi' gözden geçirilsin!
> Askerlere ve bahriyelilere karşı 'emirler' feshedilsin!

Kahrolsun sanayideki anarşi, kahrolsun lokavtçı kapitalistler!
Yaşasın sanayi üzerindeki kontrol ve örgütlenme!
Zaman savaşa son verme zamanıdır!
Bırakın Vekiller Sovyeti barış koşullarını ilan etsin!
Ne Wilhelm ile ayrı bir barış, ne de Fransız ve İngiliz kapitalistleriyle gizli anlaşmalar istiyoruz!
Ekmek! Barış! Özgürlük!"[38]

Bolşeviklerin gösteri planını işiten Sovyet Yürütme Komitesi hemen gösterinin yasaklanması çağrısında bulunan bir bildiri yayınladı:

"Tek bir birlik, tek bir alay, tek bir işçi bile sokağa çıkmamalı.
Bugün birtek gösteri bile yapılmamalı.
Büyük mücadele günü hala gelmemiştir."(39)

Gösteriyi iptal etmesi için Bolşevik liderlik üzerinde yaratılan bu baskıya ek olarak, ertesi gün, kendi Merkez Komitesi'nin planlarından haberdar kılınmamış Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nin Bolşevik delegelerinin öfke içinde oldukları haberi geldi.[40] Taşradaki merkezlerden gelen delegeler Petrograd Bolşeviklerinin çok sağındaydılar ve planlanmış gösteriye karşı büyük bir tepki içindeydiler:

"Bolşevik delegasyondan Kuzmin, kongrenin 9 Haziran tarihli oturumunda çok sert konuştu: 'Yoldaşlar, ne kadar acı olursa olsun, şunu ifade etmek zorundayım ki, burada milyonlarca işçi ve askerin temsilcisi olarak bulunan biz Bolşevik temsilcilerin pek çoğu buraya gelinceye kadar bütün bunların yapıldığından haberdar bile değildik. Ben, bir temsilci olarak, böyle bir gösterinin örgütlenmekte olduğunu şimdi burada öğrendim."[41]

Ne var ki, Bolşevik liderlik kararından vazgeçmedi. 9 Haziran gecesi, Merkez Komitesi'nin altı (Lenin, Nogin, Kamanev, Smilga, Zinovyev, ve ya Sverdlov, ya da Stalin), Petersburg Komitesi'nin altı, Askeri Örgüt'ün iki üyesinin hazır bulunduğu bir toplantı yapıldı ve toplantı sonunda 2'ye karşı 14 oyla gösterinin yapılması kararı alındı.[42]

Birinci Makinalı Tüfek Alayı'nın güçlü lideri Semashko ile Petersburg Komitesi'nin radikal üyelerinden Rakhia, silahlı bir gösteri için hazırlık yapılması gerektiğini öne sürdüler ve gerekli olması halinde 'tren istasyonlarının, cephaneliklerin, postane ve telgraf bürosunun işgal edilmesi'ni önerdiler.[43] Ancak bu plan ne Lenin'den, ne de Bolşevik liderliğin diğer üyelerinden destek gördü.

10 Haziran günü öğleden sonra saat 2'de, Lenin, Zinovyev, Kamanev, Sverdlov ve Nogin Tüm Rusya Kongresi'ndeki Bolşevik Sovyet delegasyonu ile bir araya geldi. Delegasyondakiler gösterinin iptal edilmesini istediler. Bu toplantıda Petersburg Komitesi'nden ya da Askeri Örgüt'ten hiçbir temsilci yoktu. Basınç öylesine güçlüydü ki, Merkez Komitesi üyeleri geri adım atmak zorunda kaldılar: Zinovyev, Kamanev ve Nogin gösterinin iptali için oy kullanırlarken Lenin ve Sverdlov çekimser oy verdiler.[44] Böylece, MK alel acele bir bildiri yayınlayarak gösteriyi iptal etti.[45]

Bir dizi fabrikada Bolşevikler Merkez Komitesi'nin iptal kararını kınayan kararlar aldılar. Geri adım parti saflarında yaygın bir düşkırıklığı yarattı.

> "Kronştad'ın önde gelen Bolşeviklerinden I. P. Flerovski, anılarında, iptal kararının Kronştad'ta şaşkınlık ve öfkeyle karşılandığını, söz konusu haberin şehre ulaşmasını takip eden birkaç saatlik zaman içinde yaşantısının 'en tatsız' anlarını yaşamış olduğunu söyler. Flerovski, Altıncı Kongre'de yaptığı konuşmada, bahriyelileri anarşist-komünistlerin (ve bu arada bazı disiplinsiz Bolşeviklerin) yaptığı derhal Petrograd'a yürüyüşe geçilmesi çağrısına uymaktan alıkoymak için 'insanlıkdışı tedbirler'e başvurmak zorunda kaldıklarını söylemiştir."[46]

M. Ia, Latsis, gerek Petersburg Komitesi'ne sunduğu raporda, gerekse anılarında, bazı Bolşeviklerin öfke içinde parti üyelik kartlarını yırtıp attıklarını belirtmiştir.[47]

Petersburg Komitesi üyeleri çoğu liderliğin geri adım atmasına kızmıştı. 11 Haziran'da, Merkez Komitesi'nin bu kararının gerekçelerinin dinlenmesi talebi üzerine Petersburg Komitesi acil bir toplantı düzenledi.[48]

Lenin, konuşmasına, Petersburg Komitesi üyelerinin çoğunun

yaşadığı hoşnutsuzluğun tamamen haklı olduğunu itiraf ederek başladı. Bununla birlikte, 'iki nedenden ötürü Merkez Komitesi'nin başka bir seçeneği yoktu':

> "Birincisi, yarı-iktidar organa gösteri yapmamızı resmi olarak yasaklamış bulunuyordu; ikincisi, getirilen yasağın gerekçesi şu şekilde ifade ediliyordu: 'Karşı devrimin gizli güçlerinin sizin gösterinizden yararlanmak isteyeceklerini biliyoruz'. Bu gerekçeyi inandırıcı kılmak için bize birtakım isimler verildi; bunlar arasında, örneğin, üç gün içinde tutuklamayı vaad ettikleri bir general vardı. Ayrıca, bize, gösterimizi bastırmak ve onu kanlı bir çatışmaya dönüştürmek üzere 10 Haziran'da Karayüzler'in* bir gösterisinin planlandığını bildirdiler.
> Sıradan bir savaşta bile, kimi zaman planlı bir saldırıdan vazgeçilmesi zorunluluğu ile yüz yüze kalınabilir. Bu durum, orta ve küçük burjuva grupların yalpalamasına bağlı olarak, aynen sınıf savaşı için de geçerlidir. Durumu dikkate alma ve yürekli kararlar alma becerisini göstermemiz gerekir."[49]

Lenin, geleceğe ilişkin olarak şunları söyledi:

> "Proleterya, bu olaya, azami ölçüde soğukkanlılık, temkinlilik, kendine hakimiyet ve örgütlülük sergileyerek, ve barışçıl süreçlerin artık geride kaldığını akılda tutarak tepki göstermelidir.
> Saldıya geçmeleri için onlara bahane vermemeliyiz.Bırakın saldırsınlar; işçiler bunun doğrudan proleteryaya karşı girişilmiş bir saldırı olduğunu göreceklerdir. Fiili durumun bizden yana olduğunu, saldırılarının başarıya ulaşıp ulaşmayacağının şüpheli olduğunu unutmayalım -cephede durumdan hoşnut olmayan askerler, cephe gerisinde ise giderek artan hayat pahalılığı ve rayından çıkmış bir ekonomi vb. var. Merkez Komitesi sizi kendi kararını kabule zorlamak istemiyor. Merkez Komitesi'nin hareketlerine karşı çıkma hakkına sahipsiniz ve bu meşru bir hak. Kararınız özgür iradeyle alınmış bir karar olmalı."[50]

En haşin eleştiri Petersburg Komitesi'nin Yürütme Komitesi adına konuşan Volodarsky'den geldi:

* Çarlık polisinin himayesi altında kurulmuş aşırı gerici bir örgüt.

> "Merkez Komitesi aceleyle ve düşüncesizce hareket etti; ama asıl sorun bunu ne zaman yaptığı: gösteri kararını alırken mi, yoksa gösterinin iptali kararını alırken mi? Ne yapmamız gerekir?... Üç soruya yanıt getirmek zorundayız: (1) Gösterimizi iptal etmemiz zorunlu muydu? (2) Partimiz içinde, tek bir insanın yalpalamaya başlamasının tüm kararların değişmesine yol açması gibi bir duruma izin verilebilir mi? (3) Bundan sonra atacağımız adımlar ne olacak?"[51]

Petersburg Komitesi'nin Yürütme Komitesi'nin bir diğer üyesi Tomski, eleştirisine şunları ekledi:

> "Geri adım attığımızı aklı başında insanlar olduğumuzu, böyle davranmakla ne büyük akıllık gösterdiğimizi söyleyerek gizlemeye çalışmamız geri adım attığımız gerçeğini ortadan kaldırmaz. Kendi hatamız yüzünden büyük gösterimizden habersiz kalmış olan kongre delegelerimiz Merkez Komitesi'nin ruh halini değiştirdiler. Delegasyonun Merkez Komitesi üstünde baskı kurmasına izin verilebilir mi?"

Tomski, sözlerine son verirken, Merkez Komitesi'nin davranışı hakkındaki kişisel görüşlerini açıkladı ve Komite'nin kendi prestijini yaralamış olduğunu vurguladı:

> "Merkez Komitesi'nin siyasi bir hata işlediğini -bağışlanmaz bir bocalama gösterdiğini- hiç kimse yadsımayacaktır. Esas sorun, Merkez Komitesi'ne duyulan yaygın güvensizlik değildir; esas sorun, (Petersburg Komitesi'nin) yürütme üyeleri olan bizlerin (Merkez Komitesi'ne olan) inancının zedelenmiş olmasıdır."[52]
>
> Petograd Sovyeti'ndeki Bolşevik delegasyonun sekreter olan I. K. Naumov, kötü bir planlama yaptığı için partiyi eleştirmekle birlikte, gösterinin iptal edilmesi kararının olumlu yanlarına dikkati çekti. Parti liderliğine olan güvenin zedelenmesinin tümüyle kötü bir şey olmadığını ileri sürdü: 'Bu güven zedelenirse zedelensin; önemli ve gerekli olan insanın kendisine ve kitlelere olan

güvenidir.'(53)

Menşevik ve sosyalist devrimci liderlerin müdahalesi

Sovyetler Kongresi'nin Bolşeviklerin kınandığı oturumunda, Menşevik Bogdanov Kongre Başkanlığı adına yaptığı konuşmada 18 Haziran Pazar günü resmi bir gösteri yapılmasını önerdi. Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderler Bolşeviklerin geri adım içinde olduklarını görmüşlerdi ve kitlelerin kimi desteklediğini göstermek için bu fırsattan yararlanmak istiyorlardı. Nitekim, Tsereteli, Bolşeviklere ve özellikle de Kamanev'e yönelik olarak muzaffer bir edayla yaptığı bilgiççe konuşmada şunları ifade etti:

> "Şimdi, burada, hepimizin önünde devrimin güçlerinin açık ve içten bir değerlendirme yaptıklarını görüyoruz. Yarın, ayrı grupların değil, başkentin tüm işçilerinin bir gösteri yaptıklarına tanık olacağız, ve bu gösteri Sovyet'in iradesine karşı yapılmış bir gösteri değil, onun insiyatifinde gerçekleşen bir gösteri olacak. Ve çoğunluğun sizi mi, yoksa bizi mi desteklediğini hep birlikte göreceğiz. Bu, el altından sinsice yapılan bir komplo değil, herkese açık bir alanda yapılacak bir düello için verilen davetiyedir. Yarın gerçeği göreceğiz."

Gösterinin sloganları Menşevik ve Sosyalist Devrimci liderler tarafından belirlendi ve bunların olabildiğince popüler sloganlar olmasına özen gösterildi: 'Evrensel Barış', 'Kurucu Meclis hemen toplansın', 'Demokratik Cumhuriyet'[54] Koalisyon ve askeri saldırıya ilişkin tek bir sözcüğe bile yer verilmedi. Lenin *Pravda*'da şunları soruyordu: 'İyi ama beyler, 'Geçici Hükümete tam bir güven duyun' diyen siz değil miydiniz! Ne oldu, yoksa diliniz mi tutuldu?' Uzlaşmacılar, kitlleri kendilerinin de üyesi oldukları hükümete destek vermeye çağıran sloganlar kullanmaya cesaret edememişlerdi.

13 Haziran günü Petrograd Komitesi olağanüstü bir toplantı yaptı. Zinoviev, Merkez Komitesi adına yaptığı konuşmada söz konusu gösteriden 'hükümet üzerinde basınç yaratılması için siyasi bir araç' olarak yararlanılmasını önerdi: 'Gösteri içinde kendi gösterimizi yapmalıyız.' Buna göre, parti üyelerinin yanısıra sendikalar,

fabrikalar, askeri birlikler 10 Haziran sloganları ve buna eklenecek yeni sloganlar altında yürümeliydi. Toplantıya katılmış olanlardan bazıları gösteriye soğuk bakıyorlardı. Ne de olsa ağızları daha birkaç gün önce yanmıştı ve artık yoğurdu üfleyerek yemek istiyorlardı.[55]

18 Haziran gösterisine katılım çok büyük ölçekteydi. Katılımcıların sayısı yaklaşık 400.000 idi. Sukhanov, gösterinin 'muhteşem bir gösteri' olduğunu, 'Petersburg'un tüm işçilerinin ve askerlerinin gösteriye katıldığını' yazıyor:

> "İyi ama gösterinin siyasi karakteri ne idi? Atılan sloganlara baktıkça 'Yine Bolşevikler' diye söyleniyordum içimden: 'Şu kol da, onun arkasından gelen de Bolşevik.' Ve, bana doğru yaklaşan pankartları okumaya çalışarak, başı sonu belli olmayan ve uzaklaşarak Sadovoy'dan aşağı inip Michael Kalesi'ne doğru ilerleyen korteje bakarak, 'muhtemelen onu izleyenler de' diyerek hesaplamayı sürdürüyordum: 'Tüm İktidar Sovyetlere!', 'Kahrolsun hükümetin on kapitalist bakanı!', 'Gecekondulara Barış, Saraylara Savaş!'
>
> Rus ve dünya devriminin öncüsü, işçi-köylü kenti Petersburg, bu haliyle kendi iradesini ortaya koyuyordu. Durum hiçbir şüpheye yer vermeyecek kadar netti. Arada bir Bolşevik pankartların ve kortejlerin arasında Sosyalist Devrimcilere ve resmi Sovyet'e ait pankartlar görülüyor, sloganlar işitiliyordu. Ama bunlar diğerlerinin arasında kayboluyor, istemedikleri halde hakimiyetin kimde olduğunu kanıtlamış oluyorlardı. Tekrar tekrar, önümüzden devrimci başkentin hiç değişmeyen, adeta yazıgılı olduğu sloganlarının yazılı olduğu pankartlar geçiyor, sloganlar haykırılıyordu: 'Tüm İktidar Sovyetlere!', 'Kahrolsun on kapitalist bakan!'...
>
> Bir gece önce dünyaya kör gözlerle bakan Tsereteli'nin coşkulu haykırışlarını hatırladım: Meydan düello alanı olacaktı! Herkes resmi Sovyet gösterisinde gerçek, meşru güçlerin kimler olduğunu meydanda görecekti!"[56]

Gorky'nin gazetesi şunları yazmıştı: 'Göstericilerin pankartlarını ve sloganlarını dikate alırsak, Pazar günkü gösterinin Bolşevizmin Petersburg proleteryası içinde elde ettiği zaferi gözler önüne serdiğini söylemek gerekir.'[57]

Aynı gün Rusya'nın dört bir yanında kitlesel gösteriler yapıldı: Moskova, Kiev, Minsk, Reval, Riga, Kharkov, Helsingfors ve daha pek çok şehirde.[58] Sonraki gün Lenin şunları yazıyordu:

> "18 Haziran gösterisi, devrimci proleteryanın gücünü ve siyasetini gözler önüne seren, devrimin yönünü gösterip çıkmazdan çıkışın yoluna işaret eden bir gösteri olmuştur. Pazar gösterisinin muazzam büyüklükteki tarihsel önemi budur ve 1 Mayıs'taki gösteriden ve devrim şehitleri için yapılan cenaze törenindeki ikinci gösteriden özü itibarıyla farklılık gösterir. Şu halde, gösteri, devrimin ilk zaferinin ve onun kahramanlarının genel *takdiri* anlamına geliyor. Halk, özgürlüğe giden yolun hızla ve büyük bir başarıyla geçtiği birinci aşamasını hatırladığını gösterdi. 1 Mayıs günü, umutların, özlemlerin dünya işçi hareketi tarihine ve onun barış ve sosyalizm idealine bağlandığı gündü.İki gösteriden (1 Mayıs ve cenaze töreni sırasındaki gösteri -ç.n.) ne biri ne de diğeri devrimin sonraki gelişiminin yönünü göstermek gibi bir amaca sahipti -böyle bir şeyi yapamazdı da. Söz konusu gösteriler, devrimin nasıl ve hangi yoldan ilerlemesi gerektiği gibi özgül ve kritik soruları halkın önüne koymadı, ya da bunları halk adına ortaya atmadı.
>
> Bu anlamda, 18 Haziran ilk siyasi eylem gösterisiydi; çeşitli sınıfların devrimi ileri götürebilmek için nasıl davrandıklarının, ne istediklerinin ve ne şekilde davranacaklarının bir açıklamasıydı - bir kitap ya da gazetede değil sokaklarda, liderlerin ağzında değil halkta bulunacak bir açıklama."[59]

Bu gösteri, ayaklanma olmaksızın söylenebilecek olan her şeyi söyledi. Bolşeviklere düşen iş ise, hala gerçekleri bıkıp usanmadan anlatmaktı. 22 Haziran'da Bolşevik basın askeri garnizona şu şekilde sesleniyordu: 'Sokak gösterisi çağrısında bulunan hiçbir çağrıya inanmayın.' Ve Lenin maceracılığa düşülmemesi yolundaki uyarılarını ısrarla sürdürdü; ihtiyaç duyulan şey hala örgütlenmek ve yine örgütlenmek, eğitmek ve yine eğitmekti:

> "Sosyalist proleterya ve partimiz mümkün olduğu kadar soğukkanlı ve temkinli olmalı, en büyük dayanıklılık ve uyanıklılığı ser-

gilemelidir. Bırakın ilk harekete geçenler yeni Cavaignac'lar* olsun. Parti konferansımız bunların yolda olduğu uyarısını çoktan yaptı. Petrograd işçileri bunlara sorumluluğu başkalarının üstüne yıkma fırsatını vermeyecektir. İşçiler sıranın kendilerine gelmesini bekleyecek, bu beylerin lafı bırakıp harekete geçecekleri güne hazır olmak için güçlerini seferber edecek ve savunma hazırlıklarına girişeceklerdir."[60]

* General Cavaignac, Haziran 1848'de Paris'te burjuvaziyi işçilerin ellerinden kurtarmıştı.

10
Lenin ve asker ayaklanmaları

Askerler isyan ediyor

Rus Devrimi'nde her şeyden daha acil olan en yakıcı mesele savaş sorunuydu.

1917 yılına gelindiğinde askerlerin çektikleri sıkıntılar son sınırına ulaşmış durumdaydı. Askere alınan 15.5 milyon erkeğin 7.2 ile 8.5 milyon kadarının savaşta öldüğü veya yaralandığı, ya da kaybolduğu tahmin ediliyor. Köylü isyanları asker ayaklanmalarını, asker ayaklanmaları köylü isyanlarını teşvik etti. Köylüler kırsal kesimde toprak soyluların evlerini ateşe vermeye ve kimi zaman kendi efendilerini öldürmeye başladıklarında, askerlerin eylemliliği nefret edilen subayların linç edilmesi, kütleler halinde cepheyi terk etme düzeyine erişmiş bulunuyordu. Dahası, -aslında üniforma giymiş köylüler olan- askerler cepheyi ya da cephe gerisindeki askeri birliklerini terk edip köylerine döndüklerinde, devrimci fikirlerin kırsal alanda yayılmasında merkezi bir rol oynadılar.

> "Vermeniçev'in yaptığı hesaplara göre, kırsal kesimde köylüler arasında yaşanan taşkınlıkların Mart ayında yüzde 1, Nisan'da yüzde 8, Eylül'de yüzde 12, Ekim'de ise yüzde 17'si askerlerin öncülüğünde gerçekleşti. Bu rakamlar tam bir güvenilirliğe sahip olmamakla birlikte, genel eğilimi hatasız bir biçimde ortaya koyu-

yorlar."[1]

Rus ordusunun dağılması hızla derinleşti. Bu durum devrimin kaçınılmaz sonuçlarından biriydi.

Engels, 26 Eylül 1851'de Marks'a, 'Ordunun çözülmesinin ve disiplinin tümden çökmesinin her başarılı devrimin sonucu olmanın yanısıra onun bir önkoşulu olduğuna kuşku yok' diye yazıyordu.[2]

Çarlık ordusu içindeki askerler en temel insan haklarından bile yoksun durumdaydılar. Caddelerde sigara içmeleri, tramvaylara binmeleri, kulüplere, dans salonlarına restoran, lokanta gibi içkili yerlere girmeleri yasaktı. Komutanın iznini almaksızın halka açık toplantılara katılmaları, tiyatro oyunu izlemeleri, kitap ve gazete edinmeleri yasaklanmıştı.[3] Şubat Devrimi'nden sonra, Köylü-asker, toprak sahibi-generalin kendisini koyun gibi gütmesine katlanmaya artık razı değildi.

Geçici Hükümet ordunun dağılmasını engellemek için elinden geleni yaptı. 28 Şubat'ta, Milyukov, bir grup askere yaptığı konuşmada, onların 'örgütlü, birlik içinde, tek bir otoritenin emirlerine bağlı' kalmaları gerektiğini söylüyordu.[4]

Ne var ki, Sukhanov'un da açıkladığı gibi:

> "(Geçici Hükümet) askerlerle subaylar arasındaki bağları yeniden tesis etmeye çabalarken bu bağların tıpkı çarlık rejimindeki gibi olmasını istiyordu. Hükümet, devrime katılmış ve kendisini Duma'nın emrine sokmuş subayların burjuvazinin sadık hizmetkarları olacakları beklentisindeydi."[5]

Devrime öngelen aylarda, çarlık ordusu içinde disiplin şimdiden çökmeye başlanmış durumdaydı. Şubat Devrimi bu süreci hızlandırdı. Kaldı ki, devrim subayların katılımı dışında gerçekleştiği gibi, onları da karşısına alan bir devrimdi. O sıralar subay üniforması içinde olan Kadet Nabokov, '28 Şubat sabahından itibaren dışarı çıkmak ciddi bir tehlike haline gelmeye başladı, çünkü (askerlerin - ç.n.) ellerinde silahlar vardı ve gözleri apoletli subayları arıyordu' diye anlatır.[6]

Devrimden bir iki gün kadar sonra, subayların pek çoğu he-

men yakalarına kızıl kurdelalar taktılar. Fakat askerler onlara güven duyacaklar mıydı? Geçici Hükümet'in kuzey cephesindeki siyasi komiseri V. B. Stankeviç, anılarında, Şubat Devrimi'ni izleyen günler içinde askerlerle subaylar arasındaki hakim ruh halini çok açık bir biçimde ifade ediyor:

> "Askerlerin disiplini bozarak, yanlarında subayları olmaması bir yana, subaylarına rağmen ve hatta kimi zaman görevini yapmaya çalışan subayları da öldürerek kışlalarını terk ettikleri doğruydu. Şimdi, herkesi içine alan, yaygın ve subayların kabul etmek zorunda oldukları resmi iddiaya göre, askerlerin bu şekilde davranarak özgürlüğü gerçekleştirmişlerdi! Eğer bu gerçekten kahramanca girişilmiş bir eylemlilik idiyse, ve şimdi subayların bizzat kendileri bu olaya sahip çıkıyorlardıysa, şu halde neden askerler sokaklara dökülürlerken onların başında bulunmadılar -bu onlar için askerlerden daha kolay yapabilecekleri, daha az tehlike içeren bir şey olurdu. Şimdi, zafer kazanıldıktan sonra, kahramanlık taslıyorlar. Ama bu samimi bir tavır mıdır ve ne kadar devam edebilir? İlk günlerde bunların sıkıntılı ve tedirgin oldukları, köşelerine sinip saklandıkları, üniformalarını çıkarıp sivil giysilere büründükleri biliniyor... Hemen ertesi gün üniformalarını yine giymiş olsalar da, askerlerin kışlalarını terk etmeye başlamalarının üzerinden beş dakika bile geçmeden koşarak gelip bize katılmış olsalar da durum buydu; bu olayda subaylar askerleri değil, askerler subayları peşlerinden sürüklediler. Sözünü ettiğim o beş dakikalık süre içinde, askerler eski ordunun o en yüce, en temel ilkelerinden muazzam bir biçimde koptular."[7]

Subayların pek çoğu kendilerini yeni koşullara uyarlamada ağır davrandı. Bunlar eski rejimin kendisini yeniden tesis edeceği beklentisindeydiler. Nitekim, Duma vekillerinden N. O. Yanuskeviç, devrimden iki hafta kadar sonra yaptığı askeri birlik ziyaretlerinden sonra şunları rapor etmiştir:

> "Yüksek rütbeli subaylar arasında patavatsız davranışlar gösterenler var. Her yerde, kızıl başlık takmayanlar olduğu, takıldığında ise yırtılıp parçalandığı yolunda şikayetlere tanık olduk. Yine, (ça-

rın) portrelerinin duvarlardan indirilmediği yönünde duyumlar aldık; askerler subayların odalarına girdiklerinde duvarda çarın resimleriyle karşılaşıyorlar ve öfkeleri depreşiyor. Belli bazı birliklerde portrelerin indirilmesi halinde bunu yapanların kendilerini idam mangasının önünde bulacakları yolunda tehditlerde bulunulduğu yolunda kesin bilgilere sahibiz. Bu sersemce davranışlar son derece olumsuz bir atmosfer yaratıyor."[8]

Geçici Hükümet'in subaylardan askerlere daha nazik davranmalarını isteyen emri subayları çok kızdırmıştı:

"Çeşitli toplantılarda subaylarla konuştuk. Bazıları görevlerinin ne olduğunun farkında; bazıları ise, eski düzenin yıkıldığını, kendilerinin de değişmelere ayak uydurmak zorunda olduklarını görmek istemiyor. Kötü muamele gördüklerinden yakınıyorlar; Guçkov'un eskerlere nazik davranmalarını isteyen emri de dahil olmak üzere aldıkları emirlere öfke duyuyorlar; bu tür şeylerin ordunun moralini sıfıra indireceğini söylüyorlar... Askerler her konuda komutanlarını suçluyorlar; bunlara her şeyin sorumlusunun eski rejim olduğunu, komutanlarının bu işlerden sorumlu tutulmamaları gerektiğini anlatmak çok zor oluyor."*[9]

Askerler, çarlık rejimi sırasında uygulanan disiplin tedbirlerinden birinin dayak atma olduğunu unutamamışlardı. Her şeyden önce, askerler kendilerinin köylü ve asker, subayların ise toprak sahiplerinin oğulları ya da burjuva ailelerin üyeleri olduklarının bilincindeydiler.

Geçici Hükümet ve Sovyet içindeki uzlaşmacılar öğüt üstüne öğüt vermekle askerlerle subaylar arasındaki buzların eriyeceğini sanıyorlardı. 9 Mart'ta Savaş Bakanı Guçkov ile Genelkurmay Başkanı General Alekseev askerlere ve yurttaşlara yönelik bir manifesto yayınladılar:

---

* Genelkurmay Başkanı General Alekseev, gayri resmi sohbetlerinde Asker (*Soldatskik*) Vekilleri Sovyetleri'nden Köpek (*Sobaçik*) Vekilleri Sovyetleri olarak söz ediyordu.[10]

"Subaylarla askerler arasında iyi ve dostane ilişkilerin yeniden tesis edilmesi ve disiplinin yeniden sağlanması, Geçici Hükümet'in önde gelen amaçları arasındadır...

Geçici Hükümet, ordunun kendi askeri komutanlarının emirlerine itaat etmekle yükümlü olduğunu, askerlerin bunu sağduyuyla kabul edip subaylarının etrafında sıkı bir biçimde kenetleneceklerine, onlara her zaman zafere giden yolda kendilerine önderlik etmiş komutanlar olarak bakacaklarına inandığını bildirir. Askerler ancak subaylarına itaat etmek suretiyle düşmanın direnişini kırabilir, ve onun özgür Rusya'ya karşı zafer kazanmasını engelleyebilirler. Askerler, anavatanımızın büyük tarihsel görevini tamamlamanız için size çağrıda bulunuluyor. Subaylarınızın izinden gidin ve subaylarınızın kişilik ve onuruna saygı göstermediğiniz sürece ne birliğe, ne de zafere ulaşılabilir."[11]

1 No.'lu Bildirge: Sovyet uzlaşıyor

Şubat Devrimi'nin hararetli atmosferinde, askerler subayların apoletlerini söküp yırtarlarken tüm subayların seçime tabi olması düşüncesi giderek yaygınlaştı. Böyle bir değişim yapılması çağrısında bulunan ilk bildiri 1 Mart sabahı Mejraiontsi tarafından yayınlandı:

"Kendi müfreze komutanlarınızı, bölük ve alay komutanlarınızı kendiniz seçin; yiyecek tahsisatını kontrol etmek üzere bölük komitelerinizi seçin. Tüm subaylar bu bölük komitelerinin kontrolü altında olmalıdır. Yalnızca halkın dostu olduğunu bildiğiniz subayları tanıyın... Askerler! Ayaklandınız ve kazandınız, şimdi eski düşmanlarınız karşınıza sizin dostunuzmuş gibi çıkacaklardır -kendilerini sizin dostunuz olarak nitelendiren subaylar. Askerler! Tilkinin kuyruğunun onun dişlerinden daha tehlikeli olduğunu unutmayın."[12]

Sovyet içindeki sosyalist devrimci ve menşevik liderler bu bildiri karşısında öyle büyük bir öfke duydular ki, 3 Mart günü kendi gazeteleri Izvestiya'da genel bir uyarı metni yayınladılar.[13] Ne var ki, askerler arasında devrimci ruh öylesine dinamikti ki, uzlaşmacılar eski disiplinin olduğu gibi korunmasının artık mümkün olamayacağını hissetmeye başladılar. Sonuçta, bir uzlaşmaya gittiler; 1 Mart'ta

Petrograd Sovyeti 1 No.lu Bildirge'yi yayınladı:

"... Bütün bölüklerde, kıtalarda, alaylarda, ordu, batarya ve filolarda, çeşitli askeri idarelere bağlı özel hizmet departmanlarında ve donanmaya bağlı gemilerde, derhal bu askeri birimlerin ast rütbedeki askeri temsilcilerinden oluşan komiteler seçilmelidir.

"... Askeri kurum tüm siyasi eylemlerinde İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti ile onun komitelerine tabidir.

"... Devlet Duması Askeri Komisyonu'nun emirleri, ancak İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin emirleri ve kararları ile karşıtlık içinde olmaması halinde yaşama geçirilecektir.

"... Her türden silah, örneğin tüfek, makinalı tüfek, zırhlı araç ve diğer silahlar bölük ve tabur komitelerinin kullanımı ve kontrolü altında tutulmalı, ve, bu silahlar, kendileri isteseler dahi, hiçbir surette subaylara teslim edilmemelidir.

"... Askerler, birlikteki saflarında bulundukları sırada ve askeri hizmet görevlerini yerine getirirlerken en sıkı askeri disipline uymalıdırlar; ancak görevleri ve askeri birliğin dışında oldukları zamanlarda, siyasi, sivim ve özel yaşantılarında, hiçbir biçimde sahip oldukları yurttaşlık haklarından mahrum bırakılamazlar. Özellikle, görev dışında üstlere karşı esas duruşta bulunma ve selam verme zorunluluğu feshedilmiştir.

"... Ayrıca, subaylara 'ekselansları', 'hazretleri' gibi terimlerle hitap etmek kaldırılmış, bunun yerine 'Sayın general', 'Sayın albay' vb. terimleri getirilmiştir. Hangi rütbeden olursa olsun, askerlere karşı kaba davranışlarda bulunmak, onlara aşağılayıcı bir şeklide 'sen' (ty) diye hitap etmek yasaklanmıştır ve askerler bu kuralın ihlal edildiği her durumu, subaylarla erler arasında ortaya çıkan her türden yanlış anlamayı bölük komitelerine bildirmelidirler. Bu emir tüm bölüklerde, müfreze, alay, filo ve bataryalarda, diğer savaş birliklerinde ve savaş dışı hizmet gören askeri birimlerde sesli olarak okunacaktır."[14]

Bu bildirge ordu içinde ikili iktidarı yerleştiriyordu. Troçki, haklı olarak, bu belgeyi 'Şubat Devrimi'nin dikkate değer yegane dökümanı' olarak nitelerken,[15] Sukhanov, bildirgenin 'Sovyetin tüm devrim süresince gözlenen hemen yegane yaratıcı eylemi' olduğu-

nu söylüyordu.[16]

1 No.lu Bildirge, Petrograd'ta yaşanan özgül koşullara bir tepki olarak aceleyle yazılmıştı ve onu kaleme almış olanlar bunun yalnızca başkentte geçerli olacağını ummuşlardı. Ne var ki,

> "bildirge çoğaltıldı ve birkaç gün içinde cephenin her yerinde dağıtıldı... 3.000 kilometrelik cephede bu bildiriden haberdan olmayan ve ondan etkilenmeyen tek bir köşe bile kalmadı -özellikle de kopyaların çok yoğun olarak dağıtıldığı kuzey birlikleride. Subaylar, kendi komutalarındaki erlerin bildirgede geçen talimatları nasıl heyecanla benimseyip uygulamaya başladıklarını hemen farkettiler: Esas duruşta durmaya ve selam vermeye son verdiler, üstlerine 'Sayın teğmen' olarak hitap ettiler ve kendilerine resmi hitap sözcüğü olan 'vy' ile seslenilmesinde ısrar ettiler. Yine birkaç günlük kısa bir zaman dilimi içinde, subaylar, talepler öne süren, açıklamalarda bulunulmasını isteyen, karşı emirler yayınlayan, silahlar ve cephanelik üzerinde kendi kontrollerini tesis eden komitelerle yüz yüze geldiler. Çoğu yerde, subaylardan özel emirler yayınlanarak komite yönetiminin resmen tanındığının ilan edilmesi istendi. Subaylar, beyhude bir çabayla söz konusu bildirgenin resmi olmadığını ve zaten yalnızca Petrograd'la sınırlı olduğunu açıklamaya çalıştılar."[17]

İkili iktidar son derece istikrarsızdı; dolayısıyla, 1. No.lu Bildirge daha yayınlandığı günden itibaren hek sağdan, hem de soldan gelen bir basıncın etkisine maruz kaldı.

2 No.lu Bildirge

Petrograd Sovyeti 1 No.lu Bildirge'yi yayınlar yayınlamaz, Sovyet liderleri kendi elleriyle hazırladıkları bu bildirgeden tedirginlik duymaya başladılar. Kuşkusuz, bu bildirgeye tiksinti derecesinde tepki duyan Kerenski, Sovyetin Yürütme Komitesi'nin bu tedirginliğini kışkırtıyordu. Sukhanov şunları hatırlıyor:

> "Kerenski, öfkeden deliye dönmüş ve nutku tutulmuş bir halde, deliler gibi içeriye daldı. Masayı yumrukladı ve bildirgeyi kaleme alanların ve yayınlayanların birer provakatör olduklarını söylemek-

le yetinmeyip bunun çarlığın gizli polis teşkilatının bir işi olduğunu haykırdı. Suçluların her türlü cezaya müstahak olacakları tehditini savurdu."[18]

Sovyet içindeki menşevik ve sosyalist devrimciler, Kerenski'yi, daha önemlisi generalleri ve kapitalistleri yatıştırmak için 2 No.lu Bildirge'yi yayınladılar; bu ikinci bildirge 1 No.lu Bildirge'nin uygulama alanını yalnızca Petrograd askeri bölgesiyle sınırlı olduğunu vurguluyor ve askeri komitelerinin Petrograd'ta bile askeri işlere müdahale etmemeleri gerektiğini belirtiyordu:

> "İşçi Vekilleri Sovyeti'nin 1 No.lu Bildirgesi, tüm bölüklerin, taburların ve diğer askeri birimlerin kendisine uygun komiteler (bölük komitesi, tabur komitesi vb.) seçmesini öneriyordu, ancak bu bildirge, söz konusu komitelerin o askeri birimde kendi subaylarını seçmesini içermiyor... Askerler, askerlik hizmeti ile ilgili olarak askeri otoriteler tarafından verilmiş tüm emirlere ittat etmekle yükümlüdürler."[19]

Askerlerin özgürlüğe susamışlıklarının kontrol altına alınması gereğinin bir sembolü olarak, Savaş Bakanı, toplu taşım araçlarında askerlerin seyahat etmelerine, tiyatrolara, konserlere vb. yerlere girebilmelerine izin verilmesini öngören bir emir yayınladı. Şubat Devrimi sonrasında askerler bu hakları talip ederlerken özgürlüğün 'ücretsiz' anlamına geldiğini düşünmüşlerdi. Oysa, kısa bir süre sonra, 22 Mart günü, Guçkov'un yayınladığı 114 No.lu emirde, askerlerin tiyatrolara girebilecekleri, toplu taşım araçlarından yararlanabilecekleri, ancak onların da ücrete tabi oldukları açıkça ifade ediliyordu![20]

'Asker Hakları Bildirgesi'

İkili iktidar, kriz içinde iş gören bir rejim olarak, askerlerin hak ve ödevleri konusunda pek çok formülasyon ve yeniden formülasyona gidilmesine yol açtı. Nitekim, Savaş Bakanı olarak Guçkov'un yerini alan Kerenski, 11 Mayıs'ta, komutanların haklarını ifade eden ve 'Asker Hakları Bildirgesi' olarak anılan 8 No.lu Bildirge'yi yayınladı:

> "... Savaş koşullarında, komutanlar, silah zoruna başvurmak da

dahil olmak üzere, emri altında bulunan ve emirlerini yerine getirmeyen astlarına karşı her türlü tedbire başvurmak hakkına ve sorumluluğuna sahiptir. Bu önlemler disiplini sağlayıcı cezalar olarak görülmeyecektir...

"Her rütbeden subayı herhangi bir göreve atama ve, ilgili yasalara bağlı olarak, her rütbeden subayı geçici olarak görevden uzaklaştırma hakkı yalnızca komutanlara aittir. Benzer şekilde, komutanlar savaşla ilgili olarak, bir birliği savaşa hazırlama, onu eğitme, özel görevler saptama, teftiş ve levazım departmanlarının ödevleri konularında emirler verme hakkına da sahiplerdir."[21]

Bu bildirge ılımlı solu bile tedirgin etti. Sosyalist devrimcilerle menşeviklerin hakimiyeti altındaki Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi, söz konusu bildirgeyi askerlerin haklarının altını oymakla eleştirdi:

"Genel olarak sivil haklar alanında, her hizmetlinin her türden toplantılara katılma ve toplantı düzenleme hakkı olduğu ilan edilmelidir... İfade özgürlüğüne 'yalnızca görevdışı zamanlarda' ifadesiyle getirilen kısıtlama kaldırılmalıdır.

Komutanların emirleri altındakilere karşı zor kullanma hakkı (14. Madde) bildirgeden çıkarılmalıdır.

"Bildirgenin 18. Maddesi ya da 8 No.lu Emir iptal edilerek, askerlerin özyönetim organlarının, şahısların komuta kademelerine atanmalarına itiraz etme ve önerilerde bulunma haklarının yanısıra, yönetmeliklerde açıkça belirtilmiş temellerde ordu idaresine katılma haklarının bulunduğu ilan edilmelidir."[22]

Tahmin edilebileceği gibi, bolşevikler, bu bildirgeye karşı Sovyetler Kongresi'nde sosyalist devrimcilerle menşeviklerden daha eleştirel bir tutum takındılar.

Ordu dağılıyor

Köylülerle toprak sahipleri arasındaki sınıf mücadelesi, ordu içinde, kendisini askerlerin subaylara karşı giderek artan itaatsizliği olarak gösterdi. Toprağın müsadere altına alınması hareketi askerlerin isyan duygularını besliyordu; askerlerin bunun kadar yakıcı olan bir başka özlemi, subayların emirleriyle yollandıkları kanlı ve anlamsız

bir savaş içinde barışa duydukları özlemdi.

Ordunun dağılması süreci hızlandı. 1917 Ekimi'ne gelindiğinde 2 milyona yakın asker firardaydı -bunların çoğu Şubat ile Ekim arasında orduyu terk etmişti.[23] Bunların 200.000 kadarı yakalanıp cepheye geri götürüldü, ancak bunlar ordunun çöküşünü hızlandırmaktan başka bir işe yaramadı.

18 Mart'ta, Askeri Operasyonlar Yönetmeni General Lukovski, Stavka'daki bir konferansı takiben, şunların ifade edildiği bir rapor hazırladı:

> "Ordunun durumu. Ordu, bir hastalık dönemine giriyor. Subaylarla askerler arasındaki ilişkilerin yeniden düzelmesi muhtemelen iki üç ay kadar bir zaman alacaktır.
> İçinde bulunduğumuz şu gün, subaylar arasında moral bozukluğu, askerler arasında ise huzursuzluk ve sayıları büyük rakamlara varan firarların yaşandığı gözleniyor.
> Ordunun savaşım kapasitesi azalıyor ve bugünkü durumda bunun artırılmasını sağlamak güç görünüyor."[24]

27 Mayıs'ta, Geçici Hükümet, itaatsizlik ettikleri için dört alayın -45, 46, 47 ve 52'inci alaylar- dağıtılması emrini verdi.[25]

Ordu genelkurmayına gelen raporlardan rastgele seçilen birkaç alıntı, mevcut durumu olanca çıplaklığıyla yansıtır:

> "Romanya cephesinden gelen 9 Haziran tarihli bir rapor, diğer şeylerin yanısıra şunu bildirmektedir: 'X Tümeni; askerlerin moralinde bir iyileşme sağlandı, ancak, tümen komutanının sözleriyle belirtilirse, 'daha önce olduğu gibi askerlerin bir saldırı emrine itaat edeceklerini kesin olarak söylemek mümkün değil'...'
> "5. Ordu bildirdi... Harekat için yeniden yapılanmanın gerçekleştirildiği koşullara ilişkin şu ayrıntılar belirtiliyor: X Kolordusu'nda emire itaat edilmedi; cephesini kendi soluna doğru genişletmeyi reddettmiş olan X Tümeni'nde, X Alayı'nın çeşitli bölükleri yeni yerlerine yerleşirlerken 1.067 asker bulunduğu yerden ayrılmayı reddetmiştir; X Alayı'nda bir tabur yerini terk etmeyi kabul etmemiştir. Diğer alaylarda durum gergindir ve emirlere itaatsizlik vakalarının buralarda da yaşanması beklenmelidir... X Alayı'nda beş

bölük emire uymamıştır. X Kolordu'sunun X Tümeni kendi personelinden ve topçu birliğinden kopmuş, X Alayı etrafında toplanmış ve, X Kolordu Komutanı'nın bildirdiğine göre, kendi devrimci personelini seçerek diğer birliklere propaganda için temsilciler göndermeye başlamıştır... 36. Tümen'in bazı alayları Lenin'den başka bir otorite tanımadıklarını ilan etmişlerdir.

7 Temmuz tarihinde Romanya cephesinden alınan Alay Komutanı Reko imzalı telgrafa göre, 4 Temmuz'da alayın 8. bölüğü saldırı için tetiplenmeyi reddetmiş ve, alay, ancak uzun süren teşvik ve uyarılardan sonra yetersiz sayıda piyade askeriyle sekiz bölük halinde 6 Temmuz'da yola çıkmıştır."

11. Ordu Komutanı, 12 Temmuz(da Stavka'ya gönderdiği raporda şunları söylüyordu:

"Düşmanın nerede durdurulabileceğini kestirmek dahi güç görünüyor. Bütün bir komutanlık ve subay personeli herhangi bir özveride bulunamayacak kadar güçsüz... Üst komutanlığın açmazı şurada yatıyor ki, bir yandan düşmana karşı sadık birlikler gönderme zorunluluğu varken, diğer yandan isyancı bölüklerin bastırılması ve cephe gerisindeki tüm tümenlerde başgösteren yağma ve çapulculuğun önlenmesi de gerekiyor. Düzenin yeniden tesisinde sadık ve güvenilir askerlere ve birliklere duyulan ihtiyaç ordu içinde hoşnutsuzluğa yol açıyor. bu ise, karşılık olarak moral bozukluğunun daha da derinleşmesi sonucunu doğuruyor."[26]

16 Temmuz'da Stavka'da yapılan ikinci bir konferansta, General Denikin batı cephesindeki durumu şu şekilde tanımlıyordu:

"Cephe 'tam bir dağınıklık' içindeydi.

"Askerler bir noktaya kadar -o da savunma konumunda olduğumuz zamanlar- itaatkar görünüyorlardı, ancak saldırgan bir konuma geçmek gerektiği anda dağınıklık tüm boyutlarıyla gözler önüne serildi.

"Komuta personelinin olaganüstü gayretleriyle 10 Ordu'yu savaş düzenine sokmayı iki üç hafta gibi bir süre içinde başardık, an-

cak bunun bedeli de ağır oldu: 48 tabur savaşa girmeyi reddetti. Üç şok tümeninden biri savaşa girdi, diğer ikisinden birini savaşa sokmak üç haftalık bir zaman aldı, üçüncüsü ise çarpışmalara hiç katılmadı. İtaatsizlik, hırsızlık, yağmacılık bütün birlikleri sarmalına aldı; içki fabrikaları talan edildi. 703. Suramski alayı gibi belli bazı birlikler dağıldı...

"Sağ kanat birliklerinin yerine 20. Kolordu'yu geçirdim, çünkü bu tümen bana en iyi tümen olarak göründü. Ne var ki, harekete geçme emri verilir verilmez ileri atılan tümenlerden birisi ilk gece 30 kilometre kadar yol katettikten sonra ilk konumuna geri döndü. Diğer bir tümen harekete geçmeyi tümden reddetti. Söz konusu tümen ancak uzun süren müzakerelerden sonra harekata katıldı."[27]

Aynı konferansta General Alekseev şunları söyledi: 'Ne cephede, ne de cephe gerisinde bir ordumuz olduğunu söyleyebiliriz... elimizde olan bir insan çöplüğünden başka bir şey değil.'[28]

Generaller disiplini yeniden tesise çabalıyorlar

Generaller, ordu içinde çelik bir disiplin sağlanmadığı sürece her şeyin yitirileceğinin farkına vardılar. Orduda sıkı bir disiplinin sağlanması çağrıları giderek yoğunlaştı. Nitekim, 11 Temmuz'da Genelkurmay Başkanı General Brusilov Savaş Bakanı olan Kerenski'ye şunları yazıyordu:

"Zaman durup bizi beklemiyor. Çelik bir disiplin her boyutuyla sağlanmalı, hainlere karşı ölüm cezası uygulamasına geçilmelidir. "Bunu hiç geciktirmeden derhal uygulamaya sokmazsak ordu yok olacak, Rusya yok olacak."[29]

Aynı gün, hükümet cephede ölüm cezasının yürürlüğe girmesine karar verdi -böylece ölüm cezasının yasaklandığı 12 Mart öncesindeki duruma geri dönülmüş oldu. Ancak bu generalleri tatmin etmeye yetmedi. 16 Temmuz'da, General Denikin, Kerenski'nin de hazır bulunduğu bir konferans sırasında şunları anlattı: 'Ölüm cezası yalnızca cephede değil, fakat aynı zamanda yedek birliklerin bulunduğu cephe gerisinde de uygulanmalıdır.'[30] General Lukomski,

ölüm cezasının 'ordunun düzenini bozan sivillere karşı' da uygulanması gerektiğini söyledi.[31]

Ancak, ölüm cezasının disiplinin yeniden sağlanmasında etkili olacağı konusunda bütün generaller hemfikir değillerdi. Nitekim, General Klembovski şuna dikkati çekti:

> "Yardımcı olabilecek şey nedir? Ölüm cezası mı? Tüm birlikleri idam mangasının önüne çıkarmak hiç mümkün olabilir mi? Ya yakın takibat? Böyle bir durumda ordunun yarısını Sibirya'ya göndermek gerekecektir. Ağır hapis cezası da askeri korkutmaz. 'Ne? Hapis cezası mı? Ne olmuş? Gider beş yıl yatarım, sonra dönerim ve en azından yaralanmaktan kurtulurum' diyecektir."[32]

Ölüm cezasının yeniden yürürlüğe sokulması, uzlaşmacı sol da dahil olmak üzere sert bir muhalefetle karşılaştı. Nitekim, 19 Ağustos günü, Iakovlev, Petrograd Sovyeti'nin sosyalist devrimciler grubu adına, ölüm cezasının feshedilmesini öngören bir karar taarısı sundu. Iakovlev, şunu öne sürüyordu: 'Yeni rejimin suç işlenmesini önlemek gerekçesiyle yürürlüğe koyduğu ölüm cezası, askerlerin subaylara itaat etmelerini sağlamaya yönelik, korkutmaya dayalı bir yöntem olduğu bütün açıklığıyla ortaya çıkmaktadır.'[33]

Ölüm cezasının yeniden yürürlüğe konmasının sorumluluğu hükümetteki sosyalist devrimcilere ve menşeviklere ait olmasına karşın, Sovyet'te yalnızca dört üye (Tsereteli de bunların arasındaydı) ölüm cezasının iptalini öngören bu karar tasarısına karşı oy kullandı.

Bunlarla eşanlı olarak, generallerin ordu içindeki ikili iktidar durumuna karşı sağdan yürüttükleri muhalfet giderek yükseliyor, çeşitli otoriteler bu durumu kırmak için çalışıyorlardı. Nitekim, General Denikin Stavka'daki konferansta şunları söyledi:

> "Genelkurmay, cephede yaptığı denetlemeler sırasında, askerlerin durumunun iyi olduğu, (fakat) komutanların ürkek davrandıkları ve sahip oldukyarı otoritenin ellerinden kayıp gitmesine göz yumdukları izlenimini edinmiştir. Bu tam olarak doğru değildir. Otorite komutanların ellerinden kendiliğinden kaymamakta, ellerinden koparılıp alınmaktadır... Ordu içindeki çözülmenin bir

başka nedeni ise komiserlerdir.

"... Ordu içinde ikili iktidar olamaz. Ordu tek bir komuta merkezinden ve tek bir otoriteden oluşmalıdır...

"Dolayısıyla, ordu içinde böyle bir kuruma izin verilemez.

"Orduda yaşanan çözülmenin bir diğer nedeni komitelerdir...

"Komiteler komutanları yerlerinden ediyorlar. Nitekim, kolordu komutanlarını, kolorduların komuta kademesindeki subayları ve 1. Sibirya Kolordusu'nun 1. Sibirya Tümeni komutanını görevden aldılar. Bu görevden alma olayına izin vermedim; ancak tümen komutanı ağlayarak yanıma geldi ve görevinden ayrılmasına izin vermek zorunda kaldım.

"Elimde istastiki bilgiler var; bunlara göre, cephede görevinden alınan komutan sayısının "sayısı 50'yi buluyor.[34]

"Birliklerdeki subayların durumu çok kötü...

"Evet, (subaylara) eziyet ediliyor... Evet... suistimale uğruyorlar... dövülüyorlar. Evet, subaylara dayak atılıyor. Çadırlarına saklanıp hıçkıra hıçkıra ağlıyorlar ve bunları anlatamıyorlar. Evet, subaylar öldürülüyorlar.[35]

"Müfreze ve alay komiteliri fiili olarak her konuda tartışmalara müdahale ediyorlar... Komiteler orduya ikili otoriteyi soktular ve komutanların gücünü artırmak şöyle dursun, onların saygınlığını azalttılar.[36]

"Orduyu yeniden düzene kavuşturabilmek için, siyasetin... ordudan bütünüyle dışlanması zorunludur; bildirge feshedilmeli; komiserler ve komiteler ortadan kaldırılmalı; komutanların otoritesi yeniden tesis edilmeli; disiplin sağlanmalı... Ölüm cezası yalnızca cephede değil, yedek birliklerin bulunduğu cephe gerisinde de uygulanmalı. Devrim mahkemeleri yedek alaylar içinde de kurulmalıdır."[37]

Konferansta hazır bulanan generallerin hepsi Denikin'le hemfikirdi. Ancak bir sorun vardı: Komitelerin ve komiserlerin feshedilmesi nasıl yapılacaktı? Kerenski bunun yavaş yavaş ve hissettirmeden yapılması geretiğini söyledi:

"Eğer General Denikin'in azami programını benimsemek durumundaysak... bunun muazzam karışıklıklara yol açacağını hesaba

katmalıyız. Kişisel olarak, buna... komiserlerin geri çağrılmasına ve komitelerin kapatılmasına karşı değilim. Ancak, hemen ertesi gün tam bir anarşi ortamının patlak vereceği ve bunun Rusya'nın dört bir yanına yayılacağı, komuta personelinin boğazlanmaya başlayacağı kanaatindeyim. Bu tür keskin ve hızlı bir değişikliğe gidilmemelidir."[38]

Dışişleri Bakanı Kadet Tereşçenko, Kerenski'nin bu düşüncelerini destekledi:

"Gönülsüz de olsa, komiserlerin varlığına istemeye istemeye rıza göstermek gerekiyor, çünkü bunların kaldırılması şu gün için söz konusu olamaz.

"Daha bir ay kadar önce ölüm cezasının yürürlüğe sokulması olanaksız görünüyordu. Şimdi, hükümet içinde tam bir oybirliğiyle kabul ediliyor; öte yandan bunun yürürlüğe sokulması kimi zorlukların doğmasına yol açmadı ve insanlar bunu soğukkanlılıkla karşıladılar.

"Bununla birlikte, ölüm cezasının cephe gerisinde uygulamaya sokulması bugün için olanaklı değildir. Mümkün olduğu kadar çabuk bir biçimde kitlelerin bu önlemin gerekliliğinin farkına varmasını sağlamak gerekir.

"Komitelerin feshedilmesi, herkesin hemfikir olduğu gibi, hemen bugün gerçekleştirilemez. Bunun tedrici olarak yapılması gerekir."[39]

Sovyetin kendi gölgesinden bile korkan, generallere güvenemeyen, 'cahil kitleler'den ürken uzlaşmacı liderleri, komitelirin ortadan kaldırılmasına izin verecek cesarete sahip değillerdi. 18 Temmuz'da, İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesi ile Köylü Vekilleri Sovyeti Yürütme Komitesi bir bildiri yayınladılar:

"Ordu içinde disiplinin ve savaş yeteneğinin artırılmasında varlıklarının zorunlu olduğu dikkate alınarak, bu organların (komitelerin) hareket haklarına ve özgürlüklerine yönelik bir tecavüze izin verilmemelidir."[40]

Lenin hastalığı ağıraştırıyor

Lenin'in duygu ve düşünceleri ile askerlerinki arasında tam bir karşılıklık vardı. Asker/subay ilişkileri sorununda, Lenin yalnızca Alekseev ve Denikin gibilerin düşüncelerini değil, fakat ayrıca bu iki kamp arasında bir uzlaşma arayışı içinde olan Tsereteli ve Çekidze gibilerin tutumalırını da bütünüyle reddetti.

Lenin, 'Subaylar askerler tarafından mı seçilmelidir?' sorusunu soruyor, daha sonra soruya çok net bir yanıt getiriyordu: 'Onların askerler tarafından seçilmeleri de yetmez; her bir subayın, her bir generalin attığı her bir adım, askerler tarafından bu amaç için seçilmiş kişiler tarafından denetlenmelidir.

Sonra, şunu soruyordu: 'Askerlerin kendi aldıkları kararlarla kendi üstlerini görevden almaları uygun mudur?' Yanıt yine çok netti: 'Bu her bakımdan uygun ve gereklidir. Askerler yalnızca seçilmiş otoriteye itaat edecek ve saygı göstereceklerdir.'[41]

Lenin, askerlerin barışa yönelik çabalarına tam ve koşulsuz destek verdi. Lenin için, barış için mücadele, askerlerin harekete geçmek için beklemedikleri, Alman askerleriyle dostluklar geliştirerek barış için girişimlerde bulunmaya başladıkları anlamına geliyordu. Lenin, bu dostulğun barış mücadelesindeki en etkili silah olduğunu tekrar tekrar vurguladı:

> "Rus ve Alman askerleri, bu iki ülkenin üniforma giymiş proleterleri ve köylüleri, dostuklar kurmaya başlamış olmakla, kapitalistler tarafından ezilen sınıfların halkların boğazlanmasına son verecek yolun ne olduğunu sezgisel olarak keşfettiklerini tüm dünyaya göstermiş oldular."[42]

Lenin, dostluğun askerlerin barışa olan arzusunun içgüdüsel bir dışavurumu olduğunu yazıyordu:

> "Ezilen sınıfların yerinde, sağlıklı bir içgüdüsüyle hareket eden yarı-proleter ve yoksul köylü kitleleri arkasına almış sınıf bilinçli işçiler,dostluk ve kadeşliği büyük bir sempati ile benimsiyorlar. Dostluğun barışa giden yol olduğuna kuşku yok. Bu yolun kapitalist hükümetlerden, onlarla kurulan ittifaklardan geçmediği, bütün bunlara karşı olduğu çok açık. Açıkça, bu yol, farklı ülkelerin

işçileri arasında kardeşçe güveni geliştiriyor, güçlendiriyor ve pekiştiriyor. Yine açık ki, bu yol, kışla hapishanelerinin kahrolası disiplinini kırdıklarını, askerlerin 'kendi' subay ve generallerine, kendi kapitalistlerine (çünkü subay ve generallerin çoğu ya kapitalist sınıfın üyeleridirler, ya da o sınıfın çıkarlarını savunurlar) körü körüne ittat etmeye son verdiklerini gösteriyor. Açıktır ki, dostluk kitlelerin devrimci insiyatifidir; ezilen sınıfların bilincinin, aklının ve cesaretinin uyanışıdır; diğer bir deyişle, sosyalist proleter devrimine çıkan merdivenin bir basamağıdır."[43]

Bu, bir içgüdüsel sezgi olmanın ötesine geçmeli ve net bir siyasi prdgram biçimine bürünmeliydi:

"İçgüdüsel sezgi tek başına yeteri midir? Eğer yalnızca böyle bir sezgiye yaslanırsanız fazla yol alamazsınız. Bu içgüdesel sezgi siyasi bir bilince dönüştürülmelidir.
'Tüm Savaşan Ülkelerin Askerlerine Çağrı' metnimizde, karşılıklı dostluğun geliştirilmesi -siyasi iktidarın İşçe ve Asker Vekilleri Sovyetleri'ne geçmesi- gerektiğini ifade ettik."[44]

Silahlı Kuvvetler içinde bolşeviklerin etkisi artıyor

Ordu içindeki bolşevik-etkinlik artıyor

Askerdeki firar olayları giderek artıyordu. Sadece Haziran ayı içinde 30.507 asker firar etti (batı cephesinden 8.540, güneybatı cephesinden 13.755, Romanya cephesinden 3.790).[45]

Daha öncede sözü geçtiği gibi Ekim ayına gelindiginde tüm ülkeye dağılmış 2 milyon asker kaçağı vardı. Bir tarihçinin yazdığı gibi tezkeresini almış ya da kaçak askerler

"Evlerine döndüler ve düzeni alt üst ettiler. Köylerinde otoritelerini kurdular (yılların gediklilerini saf dışı ettiler) daha sonraki yılların Sovyet iktidarına çok uygun bir sola kayış getirdiler... Sosyalist devrimciler askerleri kaybettiklerinde köylüleri de kaybetmiş oldular ve böylece devrimi de."[46]

Askerlerin bolşevizme doğru kaymalarının nedeni savaşa kar-

şı artan kızgınlıklarıydı. 25 Mayıs sayılı Moskova *Soldat Grazhdanin* (Asker Yurttaş)'daki bir yazı bu kızgınlığı şöyle dile getirir: "Savaş meydanındaki insan leşini eşeleyen karga daha hala 'ya zafer, ya ölüm' lafı ediyor. Oğlunun dönmesini bekleyen yaşlı ana ya da titrek elleriyle sabanı sürmeye çalışan seksenlik ihtiyar onun umrunda mı?

> "Sokak meydanında binlerce kimseye 'sonuna kadar savaş' diye haykıran öğrenci başımıza gelenlerin nedeninin Almanlar olduğunu söylüyor. Ayni anda -öğrencinin babası- yulafı kilosu onaltı rubleden sattıktan sonra eğlendiği gürültülü kabarede aynı fikirleri besliyor.
>
> "Müttefik hükümetlerin temsilcileri, proleterlerin cesetleriyle dolu savaş meydanını gezerken 'sonuna kadar' diye haykırıyorlar. Cephedeki askerin de 'sonuna kadar' diye haykırabilmesinin imkanı var mı? Yok. O başka bir şey diyor:
>
> "Savaş bitene kadar ekmeksiziz. Savaş bitene kadar Rusya özgür olamayacak. "Yoldaşlar, 'sonuna kadar savaş' diyenlerin kendileri gitsinler cepheye. O zaman göreceğiz ne diyeceklerini."[47]

Bir çok asker kendiliğinden Bolşevik Parti'nin tavrına benzer bir pozisyona varıyordu, hatta bazan daha bile ileri. Sukhanov'un anlattığı gibi,

> "Daha 21 Eylül'de Petersburg Sovyeti'nin bir oturumunda cepheden dönen bir subay şöyle diyordu:
> "'Cephedeki asker şu an için ne özgürlük ne de toprak istiyor. Onun istedigi tek bir şey var - savaşın sona ermesi. Siz burada ne derseniz deyin askerlerin daha fazla savaşmaya niyeti yok...'. Bu sözler bolşevikler arasında bile şaşkınlık yarattı. 'Bunu bolşevikler bile söylemiyor!' diyenleri duymak mümkündü. Fakat cepheden dönen subay -ki bolşevik falan değildi- görevinin bilincinde bir ifadeyle şaşkınlığın geçmesini sakin bir şekilde bekledi ve şöyle dedi:'Bolşeviklerin ne dedigini ne biliyoruz, ne de umrumuzda. Ben buraya kendi bildigimi ve askerlerin benim burada söylemem için gönderdikleri şeyleri söylüyorum'."[48]

Örgütseì olarak Bolşevik Parti'nin ordu içindeki gücü işin başında (Şubat devrimi zamanında) sözü edilemeyecek kadar önemsizdi. Şubat devriminden iki ay sonra Petrograd'da 160.000 kadarlık garnizonun içinde Bolşevik Askeri Örgütü'nün ancak 500 kadar üyesi vardı. Fakat bunu takip eden haftalar ve aylar içinde bu rakam son derece hızlı bir şekilde büyüdü. Temmuz sonunda 1.800, Ekim sonlarında 5.800 oldu. Moskova'da yerel garnizondaki örgütlü Bolşeviklerin sayısı Nisan ayında 200'den Temmuz sonunda 2.000'e ve Kasım'da 5.000'e çıktı. Şubat Devrimi zamanında tüm ordudaki bolşeviklerin toplam sayısı iki bin kadardı. Nisan Konferansı zamanına kadar bu rakam 6.000'e ve 1 Haziran'da 26.000'e çıktı. İlk aşamadan sonra hemen hemen her kıtada (bölükte) bataryada ve diğer birimlerde askerler partiye katılmaya başladılar. 15 Ekim günü sadece kuzeybatı cephesinde 48.994 parti üyesi ve 7.452 aday üye vardı. 15 Ekim'de kuzey cephesinde 13.000 parti üyesi vardı. Eylüi ayında güney-batı cephesinin parti konferansında 7.000 üye temsii ediliyordu. Kasım ayında sadece 9. Ordu'da 6.500'den fazla üye vardı. 12. Ordu'da Temmuz başında 1.700, aynı ayın sonunda 3.897 ve 23 Aralık'ta 5.000 bolşevik vardı.[49]

Bolşeviklerin ordu içindeki etkinlikleri ise bu rakamların ifade ettiğinden çok daha öteydi. Stankeviç anılarında şöyle anlatır: "Hemen hemen her bölüğün bir bolşeviği vardı ve onun ismi bölük kumandanının isminden daha iyi bilinirdi... Onları (kumandanları) görevden almadan ordunun dağıtılmasının imkansız olacağı son derece açık olduğu için yavaş yavaş biri ardından diğerini saf dışı ettik."[50]

Tek bir bolşeviğin generaller arasında yarattığı telaşı görmek için ülkenin en kıdemli generallerinin bolşevik er Dimitri Petroviç Mikhailov hakkındaki şu uzun yazışmalarına bakmak yeterli:

> "General V.I. Gurko'ya
>
> "Petrograd Sovyetinden Dmitri Petroviç Mikhailov isimli bir ajitatör, elinde 25 Nisan tarihli ve 12 sayılı bir belgeyle birliğimize geldi. Yaptığı bir dizi başka şeyin yanısıra Almanlarla dostluk çağrısı yaptı ve örneğin bugün 220. alay içinde örgütlendi. Hep birlikte 218. alaya yayıldılar. Subayların sözlerine kulak asan olmadı. Mikhailov gerçekten bu şekilde hareket edecek otoriteye sahip

mi? Genelkurmaylığın bilgisine.
General Çeglov"

"Cephede düşmanla herhangi bir dostluk kurulmasının Petrograd Sovyetince resmen reddedilmesi ve bunun 30 Nisan çağrısıyla yeniden belirlenmiş olması gözönüne alındığında Mikhailov adı geçen beyana ters hareket ettiginin farkında olmalı... Sovyet konuya açıklık kazandırana değin 'Cephe Komitesi'ni Mikhailov'u tutuklamaya razı etmek en uygun adım olacaktır.
General Gurko"

"2 Mayıs tarihli telgrafınıza hitaben. Zorla bir şey yapabilmek imkansız olduğu için Mikhalov'u tutuklamak mümkün olmadı. 55. bölük içinde subaylara karşı ajitasyon sürdürüyor, bunların yerine seçimle işbaşına getirilecek subayların atanmasını istiyor.
"Bu bazı alaylarda halihazırda yapılmaktadır.
"Ordu içinde başlayan bu dağılmayı durdurmak üzere Petrograd Sovyetinin Mikhailov'u telegrafla geri çağırması için mutlaka bir şeyler yapılması gerek.
Alekseyev adına Genelkurmay Başkanı" [51]

Bolşevizmden korkuları otoriteleri Bolşevik gazetelerin dağıtımını durdurmaya çalışmaya sürükledi. Örnegin Tiflis Sovyeti Yönetim Komitesi, Gürcü işçilerin Kafkas cephesine göndermeye hazırlandığı 40.000 Pravda'ya el koydu.[52] Askerler, Pravda'ya aidatlarını ödemiş olmalarına rağmen ellerine sadece Kadet *Rech* ve Menşevik *Den*'in geçmesinden şiddetle şikayetçiydiler.[53] Bolşevik gazetelerin ordu içindeki dağıtımı son derece azdı. *Soldatskaia Pravda* Temmuz başında 50.000 kadar dağıtılıyordu.[54] Ordudaki tüm asker sayısı ise 1 milyon civarındaydı!

Herşeye rağmen olaylar çabuk gelişiyordu çünkü Lenin'in dediği gibi, "devrim tüm sınıfları normal, barış zamanlarında görülmemiş bir süratle ve mükemmellikle eğitir".[55] Bolşevizmin toprak programı ve barış programı askerlerin subaylarına karşı ve eski çarlık disiplinine karşı isyanlarıyla ayrılmaz bir şekilde bağlıydı.

Geçici hükümet generallerle birlikte savaştan bezgin ordu içinde disiplini yeniden sağlamaya çalışıyordu fakat Şubat Devrimi ile

devrimin bir defa tadını almış ordunun erleri subaylarından emir almayı reddetmekte ve ancak kendi seçtikleri komitelerini dinlemekteydiler. Menşevikler ve sosyalist devrimciler hükümete bu konuda yardım etmeye söz verdiler fakat öte taraftan kendi taraftarları askerleri çarlık subaylarına karşı 1 no.lu Bildirge'ye sahip çıkmaya çağırdılar.*

Köylüler, asker üniformalı köylüler de dahil olmak üzere, büyük çifliklerin köylüler arasında paylaştırılmasını feryat ederken hükümet asilzadelerin mülkünü korumaya çalışıyordu. Menşevik ve sosyalist devrimci önderler bu can alıcı sorunun çözümünü danışma meclisi kuruluncaya kadar ertelemek istiyordular, fakat danışma meclisinin kendisinin kurulması süresiz ertelenmiş durumdaydı.

İkircikliğe ve aldatmaya dayanan bu tavrın onu öne sürenlerin başına çökmesi kaçınılmazdı. Asker kitleleri işte tam bunu yaptılar. Onların sesi ve ilhamı artık Lenin olmuştu.

* General Brusilov sonradan 1917'nin şiddetli olaylarından söz ederken şu eleştiriyi yapmakta son derece haklı sayılırdı: "Bolşeviklerin tavrını anlıyordu çünkü 'kahrolsun savaş, yaşasın her ne pahasına derhal barış' telkin ediyorlardı, fakat sosyalist devrimcilerin ve menşeviklerin taktiklerini hiç anlamadı çünkü önce sanki karşı-devrimi önlemeye çalışırcasına orduyu dağıttılar fakat aynı anda savaşın zafer kazanılana dek sürdürülmesini istiyorlardı."(56)

11
Köylülük ve devrim

Köyler devrimin girdabına çekiliyor

Ayaklanan kasabalar asi askerlerle birlikte kırsal alanı harekete geçirdiler. Şubat Devrimi'ni izleyen ilk birkaç hafta içinde kırsal alan hemen tamamen sessizlik içinde kalmıştı, ancak durum uzun süre bu şekilde devam edemezdi.

Devrimin hayaletinden korkuya kapılan toprak ağaları pek çok yerde ilkbahar ekimine başlamadılar. Gelecek kaygısına düşerek Rusya'nın her yerinde topraklarını telaş içinde -zengin köylülere ya da yabancılara- satmaya başladılar. Bu gelişmenin farkında olan köylü kitlesi huzursuzluk duymaya başladı. Nitekim köylülerin hızla yaygınlık kazanan ilk talebi tüm toprak satışlarının durdurulmasıydı. Sukhanov, köylü delegelerden birinin gözyaşları içinde bakanlardan toprak satışının yasaklanması için bir yasa çıkarılması ricasında bulunduğunu şöyle anlatıyor:

> "Heyecan ve tedirginlikten beti benzi atmış Kerenski daha fazla dayanamayarak köylünün sözünü kesti. "Evet, evet, bunu yapacağız. Geçici Hükümet bu yolda adımlar atmaya başlamış bulunuyor. Onlara ortada kaygılanacak bir şey olmadığını söyle. Hükümet ve ben bu konuda üzerimize düşen görevi yerine getireceğiz.
>
> "Ne var ki, bakanın bu teminatlarından kuşku duyduğu açıkça görülen delegasyon üyelerinden biri, söz konusu yasanın çıkarılması konusunda uzun zaman önce söz verildiği halde hiçbir şeyin yapılmadığını hatırlatmaya çalıştı. Diğerlerinin bu delegeyle

aynı duyguları paylaştıkları çok açıktı. Kerenski öfkeden küplere bindi ve ayağını kızgınlıkla yere vurarak onları azarlamaya başladı:

"'Bunun yapılacağını söylemişsem yapılacak demektir! Ayrıca bana böyle şüpheyle bakmanızın gereği de yok!'

"Söylenenler kelimesi kelimesine buydu -Kerenski haklıydı, küçük köylüler halkın bu ünlü bakanına *şüpheyle* bakıyorlardı."[1]

Delegelerin sabrı giderek taşıyordu. Riazzan yakınlarındaki bir köyden gelen köylüler şunu söylüyorlardı: "İyi ama devrimin üzerinden altı hafta geçmiş bulunuyor ve henüz değişen hiçbir şey yok."[2]

Merkezi Toprak Komitesi'nin Temmuz başlarındaki ikinci oturumunda, Nijni-Novgorod vilayetinin temsilcisi, köylüler arasında tek bir konunun konuşulduğunu bildirdi: "Beklemekten bıktık, üç yüz senedir bekliyoruz ve iktidarı fethetmiş olduğumuz şu gün artık daha fazla beklemek istemiyoruz."[3]

Muhafazakar gazete *Russkaia Volia*'nın 4 Mayıs tarihli sayısında, Tüm Rusya Köylü Kongresi delegeleri üzerindeki hakim ruh hali şu şekilde tasvir ediliyordu:

> "Tüm sınıflar devrimin semeresini toplarken hala kendi payına düşecek olanı bekleyenin yalnızca köylüler olması, köylüler adına konuşan delegelerin başta gelen sıkıntısını oluşturuyor. Kendilerinden kurucu meclis toplanıp toprak sorununu bir çözüme kavuşturuncaya kadar beklemeleri istenenler yalnızca köylüler. "Biz böyle düşünmüyoruz" diyorlar. 'Nasıl diğerleri beklemedilerse biz de beklemeyeceğiz. Şimdi ve derhal toprak istiyoruz."[4]

Köylüler düşündüklerini dile getirmekle yetinmeyip harekete geçtiler. Mart'ın sonlarından itibaren, toprak ağalarına ait mülklerin köylülerin tecavüzüne uğradığına ilişkin haberler gelmeye başladı.

Mujikler (Rus köylüleri) boş arazilere el koymaya başladılar. Bundan sonra, kendi yaptıkları dövülmüş ekin yığınlarını ele geçirmeye giriştiler. Bunları toprak ağalarına ait araç gereçlere el konulması izledi. Yarı-serflik esasına dayalı sömürü yöntemlerinin özellikle derin köklere sahip bulunduğu ve köylülerin yoksulluğunun

en üst düzeylere erişmiş olduğu bölgeler hareketin başını çekiyorlardı.

Geçici Hükümet'in oluşturduğu Merkezi Toprak Komitesi tarafından toplanmış istatistikler, kırsal hareketin Avrupa Rusyası'nın çeşitli *gubernia*'larındaki durumunu somut biçimde gösteriyor. Bunlar, ortaya çıkmış köylü ayaklanmalarının sayısına göre altı gruba ayrılıyorlar. Olonets, Vologda, Iaroslavl, Viatka ve Ural *oblastı* (taşra idaresi), Estland, Kovno, Grodno ve Kavkaz'a bağlı *gubernia*lar, 10 ya da daha az ayaklanma olayının görüldüğü birinci ve en altta yer alan grubu oluşturuyorlar. İkinci grup 11 ile 25 arasında değişen sayıda ayaklanmanın görüldüğü Moskova, Vladimir, Kostroma, Perm, Astrakhan, Kazak Don'u *oblastı* ve Tauride gubernialarından oluşuyor. 26 ile 50 arasında ayaklanmanın yaşanmış olduğu Lifland, Petrograd, Novgorod, Tver, Kaluga, Nijni-Novgorod, Ufa, Kharkov, Ekaterinoslav, Bessarabia, Podolia, Volynia ve Vilna guberniaları üçüncü grubu teşkil ediyorlar. Dördüncü grupta 50 ile 75 arasında değişen sayıda ayaklanmanın görüldüğü Vitebsk, Smolensk, Orlov, Poltava, Kiev, Kherson, Saratov ve Orenburg guberniaları yer alıyor. 76 ile 100 arasında değişen sayıda ayaklanmaya sahne olan Minsk, Tula, Kursk, Voronezh, Tambov, Penza, Simbirsk guberniaları beşinci grubu oluşturuyorlar. Nihayet, sonuncu ve en üstte yer alan altıncı grupta 101 ya da daha fazla ayaklanmanın görüldüğü Pskov, Mogilev, Riazan, Kazan ve Samara guberniaları yer alıyor.[5]

Aşağıdaki tabloda da görülebileceği gibi, köylüler tarafından gerçekleştirilen tecavüzler çarpıcı bir şeklide artış gösteriyor:

	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
Toprak işgali	2	51	59	136	236	180	103
Ağaç kesmeve kereste hırsızlığı	12	18	19	71	112	69	96
Araç gereç hırsızlığı	?	10	7	71	92	32	27
Toplam	17	204	259	577	1.122	665	628[6]

Ayrıca yıkılan malikanelerin sayısının da hızla artış kaydetmiş

olduğunu görüyoruz:

Mart	12
Nisan	21
Mayıs	25
Haziran	22
Temmuz	27
Ağustos	35
Eylül	106
Ekim	274[7]

Ekim ayına yaklaşıldıkça köylülerin yasadışı eylemleri giderek şiddetlendi. Toprak ağalarının mülklerine karşı girişilen saldırılar Ağustos'tan Eylül'e girilirken yüzde 30 artış gösterdi; bu oran Ekim ayında yüzde 43'e tırmandı.

Eski Rusya'yı oluşturan 624 bölgeden 482'si Ağustos'ta büyük toprak ağalarına karşı girişilen şiddetli saldırılara sahne oldu; bu saldırıların sayısı Eylül'de daha da yüksekti. Dahası, bu karışıklıklar yalnızca sayısal artış kaydetmekle kalmayıp giderek yaygınlaştılar -Ekim ayında görülen şiddet eylemleri, Şubatla Eylül ayları arasında kalan bütün bir dönemde görülmüş olan şiddet eylemlerinin toplamının yarısı kadardı.

Yaz mevsiminin sonlarına doğru ve sonbahar süresince malikaneler birbiri ardına ateşe verildi. Sağcı gazete *Novoe Vremia*, 3 Ekim tarihli sayısında aşağıdaki öyküyü anlatıyordu:

> "Gazeteler her gün köylerde yaşanan tüyler ürpertici vahşet haberleriyle dolup taşıyor. Anarşi ortamında, özel mülk sahiplerinin topraklarını ele geçirmek propagandadan etkilenmiş kitleleri tatmin etmeye yetmiyor. Bunlar ayrıca işçileri yerlerinden uzaklaştırıyor, ağaçları kesiyor, ekinleri mahvediyorlar.
>
> Anarşiyle mücadelede doğal olarak kimsenin ciddiye almadığı çağrılarda bulunmakla yetinen Geçici Hükümet'in bu duruma karşı koymuyor olması, toprağı gasp etme telaşındaki kitlelerin giriştiği gerçek bir yıkımla sonuçlanmış bulunuyor. Çeşitli tarımsal yatırımlar tamamen işe yaramaz hale getiriliyor. Şimdiye kadar gerçek bir katliam olarak da nitelenebilecek saldırılardan canını kurtarmayı başarabilmiş olan mülk sahipleri ve bunların yanlarında

çalıştırdıkları insanlar mülklerini yazgılarına terk ederek şehirlere kaçıyorlar."[8]

Vlast Naroda adlı gazete aynı gün şunları yazıyordu:

"Vahşet dalgaları daha da yükseliyor. Bu dalgalar tüm Rusya'yı istila altına alma, Rus devletinin yıkımının yol açtığı kaostan geriye ne kalmışsa onları da süpürme, büyük Rus devrimini karmakarışık, kanlı bir boğuşma haline getirme tehditinde bulunuyor. *Pomeşçiklerin* (Toprak ağalarının) alev alev yanan mülklerinin kızıllığı Kırsal Rusya'yı sarmalına almış bulunuyor. Örnek teşkil eden tarımsal işletmeler yıkıma uğratılıyor. Ülkenin üretici güçleri ölüyor. Köylüler kurucu meclisi beklemeden topraklara el koyuyorlar ve tüm ulusun egemenlik haklarını çiğneyerek ulusal serveti yıkıma uğratıyorlar.[9]

Hükümetin sürüncemede bıraktığı işler

Geçici Hükümet, iktidara geldikten kısa bir süre sonra, 19 Mart'ta, tarım reformunun yapılması tasarlanan acil bir hedef olduğunu bildirdi. Aynı zamanda şu açıklamada bulunuldu:

"Toprak sorunu toprağa (keyfi biçimde) el koyarak çözülemez. Şiddet ve soygunculuk, ekonomik ilişkiler alanındaki en kötü ve en tehlikeli vasıtalardır. Toprak sorunu halkın temsilcileri tarafından çıkarılacak yasalar sayesinde çözüme kavuşturulmalıdır.

Bir toprak yasasının uygun bir düzenlemeyle meclisten geçirilmesi, ciddi bir hazırlık çalışması yapılmadığı taktirde olanaksızdır: materyallerin toplanması, toprak rezervlerinin kaydedilmesi, taşınmaz malların bölüşümü (hususunun belirlenmesi), toprağın kullanımının koşulları ve biçimleri, vesaire.

Geçici Hükümet, yukarıdaki hususları esas alarak şunları kararlaştırdı:

1. Toprak sorunuyla ilgili hususların ayrıntılarıyla ele alınarak bu konuda bir hazırlığa girişilmesinin aciliyetinin kabulü.
2. Bu görevin yerine getirilmesi işinin Tarım Bakanlığı'na veril-

mesi.

3. Öngörülen amaçla ilgili olarak Tarım Bakanlığı bünyesinde bir Toprak Komitesi oluşturulması.

4. Tarım bakanından, mümkün olan en kısa zamanda, böyle bir komitenin oluşturulması ve bu çalışmanın tahmini olarak ne kadarlık bir sermaye gerektirdiği hususlarıyla ilgili olarak hükümete bir plan sunmasının istenmesi."[10]

Buna göre, olması gereken şey kitlelerin harekete geçmesi değil, hükümet bürokratlarının konuyla ilgili olarak bilgi toplamaları idi!

Hükümet bu beyanattan bir ay sonra, 21 Nisan'da toprak sorunuyla ilgili bir bildiri yayımladı:

"Ülkemizin en önemli sorununu -tarım sorunu- uygun biçimde ve nihai olarak çözüme kavuşturabilecek olan tek merci evrensel, eşit, doğrudan ve gizli. oylamayla seçilmiş olan kurucu meclistir. Ancak, bu konuda bir karar alınmasını mümkün kılabilmek için, kurucu meclise sunulmak üzere nüfusun toprak ihtiyacıyla ilgili olarak tüm bölgelerden bilgi toplanması ve toprak örgütlenmesi üzerine yeni bir yasanın hazırlanması zorunludur.

Yerel halkın kurucu meclisin kararını beklemeden toprak sisteminin yeniden örgütlenmesi işini kendi üzerine almasıyla ortaya çıkan muazzam felaket ana vatanımızı tehdit ediyor. Bu tür keyfi eylemler, topyekün yıkım tehlikesini beraberinde getiriyor."[11]

Bir tarihçi şunları yazıyor:

"Eğer köylüler meseleyi kendi kendilerine halletme yoluna gitmek yerine kurucu meclisin bir program dahilinde gerçekleştireceği düzenlemeleri beklemiş olsalardı bile, en azından bu düzenlemeler yapılıncaya kadar geçecek zaman içinde durumlarını biraz düzeltecek ve tüm ağırlığı kendi omuzlarına binen savaşın yükünü hafifletecek bazı önlemlerin alınmasını talep edeceklerdi. Öte yandan, köylüler, aradan geçecek zaman içinde mülk sahipleriyle küçük alıcılar veya kamulaştırmayı öngören yeni yasal düzenlemeden muafiyet talep etme konusunda daha avantajlı bir

konuma gelecek olan yabancılar arasında yapılacak yasal veya hayali anlaşmalarla köylülere tahsis için oluşturulacak toprak fonunun küçültülmeyeceğinden tamamen emin olmak istiyorlardı."[12]

Sosyalist devrimcilerin lideri olan tarım bakanı Victor Çernov bunu -kurucu meclis toplanıp meseleyi görüşmeden önce toprak satışının yasaklaması- yapmak niyetindeydi. Ancak, toprağı bir meta olarak pazardan çekerek toprak mülkiyetinde statükoyu olduğu gibi koruma girişimleri bu işin çok güç olduğunu ortaya çıkardı. Bakan, toprağın alım satımının yasaklanması halinde toprağın değerinin azalacağını, bunun bankaların kredi sistemlerinde bir zayıflamaya yol açarak küçük yatırımcıların tasarruflarını tehlikeye düşüreceğini öne süren iş alemini karşısında buldu. Belirtmeye gerek yok ki, Kadetler önerilen önlemlere sert bir muhalefet göstererek karşı çıktılar.[13] Kendisi de Tula vilayetinden gelen bir toprak ağası olan Başbakan Prens Lvov da Çernov'a karşı cephe aldı. Bu düzeyde bir muhalefetle karşı karşıya kalan Çernov hazırladığı yasa tasarısını kabineden geçiremedi.

Bakan, ayrıca kurucu meclis nihai kararını açıklayıncaya kadar tüm toprakları toprak komitelerinin idaresine vermek istedi. Çernov'un ihtiyaç duyulan yasal düzenlemenin sadece ilk adımı olarak nitelediği bir tedbir üzerinde böylesine gürültü koparılmış olduğuna bakılırsa, bu çok daha kapsamlı planın birinci koalisyon bakanlığı tarafından dikkate bile alınmamış olmasına şaşmamak gerekir.

Sağcılar Ağustos sonlarında Çernov'u hükümetten çekilmeye zorladılar; Çernov'un ardılı olan Tarım Bakanı sosyalist devrimci S. L. Maslov daha ılımlı bir yasa tasarısı hazırladı. Maslov'un tasarısı, istisnasız tüm toprakları toprak komitelerinin idaresine vermek yerine, sosyalist devrimcilerin Mayıs 1917'deki kongresinde talep edildiği gibi sadece köylülere kiralanmış -yine köylülerin kendi araç gereçleriyle işlenmiş veya hiç işlenmemiş halde duran- toprakları yeni yasa tasarısının kapsamına alıyordu. Genel olarak, özel mülkiyete tabi olup mal sahibinin kendisine ait araç gereçlerle işlenmiş olan topraklar bu yasa tasarısından etkilenmeyecekti. Devlete ait topraklar toprak komitelerine bağlı fona aktarılırken, mahalli idarelerce kira karşılığı hisselere ayrılıp kiralanmış topraklar bunun dışında tutuluyordu; bunun yanısıra, muafiyet listesi uzman tarımcılığın (bağ-

cılık, bahçıvanlık vb.) yapıldığı topraklar ve -devlet mülkü kategorisine girmediği sürece- kiliseye ait topraklarla iyiden iyiye şişiriliyordu. Maslov'un yasa tasarısı zengin köylülere (*kulaklar*) dokunmuyordu; bunların ellerindeki artık toprak parti programı uyarınca ortak fon kapsamına alınacaktı.[14])

Köylünün alacağı toprak bile kendisine bedelsiz olarak verilmeyecekti. Yasa tasarısının 33. maddesi şunu öngörüyordu: "Kira bedeli, (Hazineye vs. giden çeşitli kesintilerden sonra artakalan) bakiyeyi toprağın yasal sahiplerine aktaracak olan toprak komitelerine ödenecektir."

Maslov'un toprak yasası tasarısı Ekim ortalarına doğru bakanlar kurulunun önüne geldi. Ancak hükümetin düşmesi bu tasarının toprak yasası olarak geçerlilik kazanmasını önledi.

Sosyalist devrimcilerle menşeviklerin yasal bağışıklık karşısındaki tutumları

Sovyet'in sosyalist devrimci ve menşevik liderleri Geçici Hükümet'in tarım politikasını sürekli desteklediler. Örneğin, Sovyet Yürütme Kurulu'nun günlük gazetesi *İzvestiya*'nın 26 Mart tarihli sayısında yayımlanan bir başyazıda şunlar ifade ediliyordu:

> "Yalnızca köylülüğün değil, tüm Rus demokrasisinin çıkarları soylu sınıfın mülklerinin müsadere altına alınıp demokratik devlete devredilmesini gerektiriyor. Bundan bir ay önce 'Tüm topraklar halka!' talebi gerçekleşmesi mümkün olmayan bir düş gibi görünüyordu.
> Ancak, birkaç ay daha geçtikten sonra bu düş de bir gerçeklik haline gelecek.
> Halk tüm topraklara sahip olacak.
> Ancak, toprakların halka devredilmesi, özgür Rusya'nın çıkarlarına bir zarar gelmemesi için tamamen bir düzen ve programa bağlı olarak gerçekleştirilmelidir."[15]

Sosyalist devrimcilerin yayın organı *Dyelo Naroda*'nın 16 Mart tarihli sayısının başyazısında benzer görüşler dile getirilmişti:

> "Devrim haberlerinin köylere ulaşmasıyla birlikte kırsal alanın bazı

bölgelerinde karışıklıklar ortaya çıktı. Sosyalist Devrimci Parti'nin *oblast* kongresinde, bazı köylerde köylülerin toprak sahiplerinin mülklerine el koydukları, eski hükümetin talimatlarını yerine getiren tarım uzmanlarına saldırdıkları, hububat ve samanı yağmaladıkları, vb. ifade edildi.

SDP'nin bölgesel konferansı bu gelişmeleri değerlendirdikten sonra bu tür eylemleri şiddetle kınadı ve şu beyanatta bulundu: 'İşlenmiş. özel mülkiyet temelinde sahiplenilmiş toprakların kamulaştırılması, yalnızca halka toprak ve özgürlük bahşedecek olan kurucu meclis tarafından ve yasal araçlarla gerçekleştirilebilir.' Aynı karar Moskova İşçi Vekilleri Sovyeti'nde köylü temsilcilerin konferansından da geçti. Bu karar şunu ilan ediyordu: 'Vahşice girişilen saldırılara ya da toprağa keyfi olarak el konmasına müsamaha gösterilmeyecektir.'

Bizim partinin bu kararına başka bir şey eklememize gerek var mı?"

Başyazı aşağıdaki ifadelerle son buluyordu:

"Devrimin kutsallığının ve başarısının bekçileri olun! Bu büyük eseri keyfi idare ve şiddetin hükümranlığına dönüştürmeyin! Toprağın kamulaştırılmasıyla kişisel çıkar için ona el konulmasını birbirine karıştırmayın! Vahşice girişilen şiddet eylemlerine müsamaha göstermeyin!

Buna kalkışanlarla mücadele edin! Örgütlenin ve halka hem toprak hem de özgürlük verecek olan kurucu meclis seçimlerine hazırlanın!"[16]

Bekle, bekle. Hükümetin ve arabulucuların köylülere söyledikleri yegane şey buydu.

Köylüler kurucu meclisi beklemeyi reddediyor

Çernov şunları yazıyor:

"Ne için bekliyorlardı? Kendilerine kurucu meclis için bekledikleri anlatıldı. Ne yazık ki, bu meclis gerginlik uyandıran bir biçimde düzenli olarak erteleniyordu. Doğrusu köylülerin kurucu mec-

listen nefret etmelerini sağlamanın bundan daha iyi bir aracı olamazdı.

Böylece, kurucu meclisi beklemeye gerek olmadığı ve toprağa derhal el koymak gerektiği fikrinin yaygınlaşması için uygun ortam yaratılmış oldu. Büyük Toprak Komitesi'nin ikinci oturumunda, Smolensk temsilcisi Sıçevski bölgesinde köylüler arasında konuşulanları şu şekilde dile getiriyordu: 'Köylüler kurucu meclis hakkında şunları söylüyorlar: Nicholas kurucu meclis olmadan tahtından indirildi; şu halde soylu sınıfın kökünü kurutup onu bu dünyadan def etmek kurucu meclis olmadan da yapılabilir.' Sorunla yakından meşgul olan bolşevikler köylüleri kışkırttılar: Köylüler bunu yapabilirlerdi. Yapmak zorunda oldukları yegane şey işçilerin ve köylülerin diktatörlüğünü kurmak ve devrimci kararnamelerin altına mührü vurarak 'üç beş saniye içinde' tüm sorunları hallet̨mek idi."[17]

Ve köylülerin üzerine asker salınıyor.

Hükümet, kırsal alandaki ayaklanmaları bastırmak için giderek artan oranda askeri güç kullanmaya başladı. 8 Nisan günü Hükümet şu açıklamada bulundu:

"Genel Kurmay'ın talep halinde kırsal kesimdeki karışıklıkların bastırılmasına katılmak için bölge komutanlarına askeri birlikler gönderme yetkisi vermenin bir gereklilik olup olmadığı sorusuyla ilgili olarak İçişleri Bakanı D. M. Şepkin tarafından hazırlanmış rapor.

Karar:

1. İçişleri Bakanlığı'nın kırsal alanda şahıslara veya yurttaşların mülklerine karşı bu türden saldırı girişimlerinde bulunulması halinde yerel halk komiteleriyle birlikte her türden yasal araçları kullanarak karışıklığın bastırılması sorumluluğunun kendilerine ait olduğunu bir genelge ile *gubernia* komiserlerine bildirmesi.

2. İşişleri Bakanlığı'nın genel kurmayın bakanlığa sorduğu soruyla ilgili olarak gerekli talimatnamelerin zorunlu hallerde bölgelerindeki ilgili askeri otoritelerle doğrudan ilişkiye geçme sorumluluğunu üstlenecek olan vilayet komiserlerine iletilmiş olduğunu genel kurmaya bildirmesi."[18]

Bundan sonra, Genel Kurmay Başkanı olan General Kornilov,

'bütün savaş alanı'nı kapsayan bir emir yayımladı:

> "...Ürünün tarım makineleriyle hasat edilmesine mani olunmasını,
>
> "...Çiftlik hayvanlarına ya da araç gereçlere yasalara aykırı bir yoldan şiddete başvurulmak suretiyle el konulmasını yasaklıyorum.
>
> "...Devlete veya özel şahıslara, ya da tarım işletmelerine ait topraklar üzerinde çalıştırılan savaş tutsaklarının, sürekli işçilerin veya göçmen işçilerin yasalara aykırı biçimde söz konusu topraklar üzerindeki çalışmalarını durdurmuş olmalarıyla ilgili olarak, savaş tutsaklarından işlerinin başına dönmelerini emrediyorum.
>
> "...Sürekli ya da göçmen işçilerin daha önceden üzerinde karara varılmış ücretlerin arttırılması için baskı yapmalarını,
>
> "...Tohumlara, topraktan kaldırılmış hububata, ot ve samana zor yoluyla el konulmasını,
>
> "...Ürünün hasat edilmesine şu veya bu biçimde engel olunmasını,
>
> "...Toprağın sürülüp ekilmesine engel olunmasını ve kış ürünleri için tarlalarda tohumlama işlerinin yapılmamasını yasaklıyorum."[19]

Kerenski, Kornilov olayının* ardından üstlenmiş olduğu başkomutan sıfatıyla, 8 Eylül'de bu emri yeniden yayımladı. Bununla birlikte, bunu savaş alanı dışında emrin uygulanışıyla ilgili özel bir bahiste bulunmaksızın yapmış olması dikkate değerdi.[20]

Mart ile Haziran ayları arasında geçen zaman içinde, köylülere karşı askeri güç kullanımına başvurulduğu 17 bastırma olayı yaşandı; bu sayı Temmuz-Ağustos için 39, Eylül-Ekim ayları için 105 idi.[21]

İçişleri Bakanı Nikitin, 10 Ekim'de, şehir ve kasabalardaki hükümet komiserlerine 'halkın sağlıklı unsurlarını şiddeti giderek artan ve ülkeyi yıkıma doğru sürükleyen anarşiye karşı mücadele için seferber etme ve polis kadrolarını seçilmiş güvenilir insanlarla takviye etme' çağrısında bulundu.[22]

Nikitin, Geçici Hükümet'in devrilmesinden yalnızca dört gün önce, 21 Ekim günü, hükümet komiserlerine tekrar çağrıda buluna

---

* 27-30 Ağustos; aşağıda 16. Bölüm'e bakın.

rak gerekli hallerde süvari birliklerinden de yararlanılmak suretiyle anarşiyle mücadele için her türlü çabanın gösterilmesini istedi. Ne var ki, Geçici Hükümet'in elinde başkenti korumak ve uçsuz bucaksız Rus kırlarında az çok düzen sağlamak için artık yeterince güvenilir asker yoktu.

Yıllar sonra, Çernov kırsal alandaki karışıklıkların bastırılması sırasında askerlerin kullanılmış olmasından pişmanlık duyacaktı:

> "Bu tam bir çılgınlıktı. Ordunun moral yıkıma uğratılmasında yüzde 90'ı köylülerden oluşan askerlerin sayıları milyonlara varan kardeşlerinin başlattığı hareketi ezmek için bunların üzerine gönderilmesinden daha iyi bir yol olamazdı.
>
> "Samara vilayetinde askerlerin eşleri isyanı teşvik ediyordu: "'Gelin gidip soyluların otlarını biçelim; kocalarımız neden üçüncü yılda da çile çeksinler?' Bunun üzerine toprak soyluları Hvalinski'ten askeri bir birlik getirdiler. Ancak, kendileri de köylü olup silah taşımaktan bıkıp usanmış olan askerler köylüleri zengin otlağı biçerken gördüklerinde silahları bırakıp otları biçmeye giriştiler. Köylüler askerlerle konuşup karınlarını doyurdular ve onları daha iyi çalışmaya sevk ettiler.
>
> "Tambov vilayetinde, askeri bir birlik Prens Viazenski'nin çağrısı üzerine yardıma geldi. Askerler köylülerden yükselen bağrışmalarla karşılandılar: 'Siz ne yapıyorsunuz? Prensi korumak için babalarınızı dövmeye mi geldiniz? İblisleri cehennenneme yollasanıza!' Komutan kalabalığı dağıtmak için havaya eteş açılması emrini vermeyi tasarlıyordu. Kendisine fırlatılan bir taşla birlikte askerlere kalabalığı dağıtma emri verdi; ancak askerler yerlerinden kıpırdamadılar. Atını mahmuzlayan komutan öfkeli köylülerden kaçmak için nehrin diğer tarafına geçti. Dağılan birlik kalabalığın prensin etrafını çevirmesine göz yumdu. Kalabalık tarafından tutuklanıp 'kaytarıcı' olarak cepheye yollanan prens, civardaki bir tren istasyonunda cepheye giden Siberyalı bir askeri birlik tarafından linç edilerek öldürüldü.
>
> "Izyaślavski bölgesindeki Volynia vilayetine bağlı Slavuta'da, elli Kazaktan oluşan askeri bir birlik köylüleri pasifize etmek için Şanguşko malikanesine gönderildi. Ayrıca bir piyade birliği konaklamak üzere yakınlarda ordugah kurmuştu. Kazak askerler keşifte

bulunmak üzere ormana girdiler. Bundan sonra piyade askerleri köylülerle birlikte işe koyuldular. İlk olarak prensin sarayı ateşe verildi. Prens kaçmayı başarınca askerler onu yakalamak için derhal etrafa dağıldılar. Askerler yüksek bir köprünün yakınlarında prensi yakaladılar ve onu süngüleriyle öldürdüler. Askerler ve köylüler vakit kabetmeden sarayın hazine odasına daldılar ve içlerinde milyonlarca ruble değerinde altın, gümüş, kağıt para bulunan üç demir sandığa el koydular. Kağıt paralar yoksullara dağıtıldıktan sonra hazine odası da ateşe verildi. Bundan sonra, köylüler hiç kimseden çekinmeden kendi başlarına buyruk bir şekilde toprağı aralarında paylaşmaya koyuldular.

"Devrim sırasında şehirlerde harekete geçirilen gri üniformalı köylü askerler, artık yıkılmış olan çarlık rejiminin tarım yasaları altında ve belirsizlik içinde yaşaması mümkün olmayan köylülerin üzerine salındılar. Doğrusu hükümet bundan daha iyi bir intihar yöntemi keşfedemezdi."[23]

Sosyalist devrimciler bölünüyorlar

Sosyalist Devrimci Parti'nin kurucusu, lideri ve teorisyeni olan Çernov, 6 Mayıs'tan Ağustos sonuna kadar Tarım Bakanı olarak görev yaptı. Geçici Hükümet'in altın çağını yaşadığı dönemde, hükümetin tarım politikasında birinci dereceden sorumluluk üstlendi. Yanında, bakan vekilleri olarak sosyalist devrimcilerden N. I. Rakitinikov ile P. A. Vikhaliev vardı. 24 Nisan yasasıyla kurulmuş olan toprak komiteleri hiyerarşik olarak bakanlığın altında sıralanıyorlardı; *volost* ya da kanton komiteleri söz konusu hiyerarşik yapının en altında yer alırlarken en tepede Petrograd'taki Merkezi Toprak Komitesi bulunuyordu.

"Toprak komiteleri, entellektüelciliğin açık kırmızı tonundan doğrudan eylem taraftarlığının koyu kırmızısına varana kadar siyasetin renk kuşağının tüm renklerini sergiliyorlardı; hiyerarşik yapının alt kademelerine yaklaşıldığında aydınların rolünün zayıflaması ve buna karşılık radikalizmin gücünü arttırması genel kuraldı. Sosyalist devrimciler hiyerarşinin tüm düzeylerinde hakim durumda bulunmakla birlikte, bunlar aynı türden sosyalist devrimciler değillerdi; halk tarafından seçilen *volost* komitelerindeki yok-

sul köylülerin sorunlara bakış açısı ile hiyerarşinin tepesine yakın bulunan ve üyelerinin pek çoğu atamayla belirlenmiş organlarda yer alan teorisyen devrimcilerle teknisyenlerin bakış açıları arasında ciddi farklılıklar vardı. Birinci grupta yer alanların temel kaygısı, 1905'te yaşanmış olanın aksine, bu kez tren kaçmadan toprağa sahip olabilmek idi; hiyerarşinin tepesine yakın komitelerdeki sosyalist devrimciler ise savaş sürerken sınıf farklılıklarını uzlaştırma kaygısı içindeydiler."[24]

Haziran'la birlikte, köylülüğün durumunu iyileştirmeye yönelik hareketin liderliği yerel toprak komitelerinin eline geçti. Merkezden gelen yasalar olmayınca komiteler kendi başlarına hareket etmeye başladılar: "Kiraya verilmiş toprakların kira bedellerini düşürdüler, toprak ağalarının ellerinde bulundurdukları ormanlardaki sömürüyü arttırmalarını yasakladılar, işlenmemiş toprakları köylülere davretmek üzere kendi ellerine aldılar; genel olarak, köylülerin talep ettikleri, buna karşılık toprak sahiplerinin içerleyip kızdıkları işler yaptılar."[25]

Sonbahara girilirken, sosyalist devrimcilerin çok güçlü oldukları kara toprak olarak anılan yerleşim bölgelerinden biri olan Tambov vilayetinin kırsal kesiminde kitlesel karışıklıklar patlak verdi. Partinin Petrograd'taki ileri gelenleri bu karışıklıklara karşı tavır alırlarken yerel Sosyalist Devrimci Parti örgütleri bu şekilde davranmadılar:

"Böylece, bütün Tambov örgütü Sovyet hiyerarşisi ile birlikte parti merkezinin ve Tüm Rusya Yürütme Komitesi'nin izlediği çizgiye düştü ve yerel otoritelerin hiçbir zaman hayata geçirilmemiş ulusal ölçekte bir yasama faaliyetine girişilmesini beklemeksizin tarım programını uygulamaya koymalarını önerdi. Bu, anayasal otoriteye meydan okuma anlamına gelen devrimci bir adımdı ve eğer başkenttteki koalisyonu vilayetlerdeki devrimci eylemle kombineli hale getirilmesi anlamında mevcut tıkanıklığa yeni bir çözüm önermiş olduğu düşünülebilirse, ayrıca parti örgütünün ana kütlesindeki parçalanmanın da işaretçisi oldu."[26]

1917 yılı boyunca giderek büyüyen bir ayrılık, sosyalist dev-

rimciler Partisi'nde sol -büyük toprak ağalarına karşı köylülerle birlikte her şeyi göze almaya hazır unsurlar- ile partinin sağcı liderliği arasında bölünmeye yol açtı.

Sol sosyalist devrimciler Mart ve Nisan aylarında Rusya ve Ukrayna'nın Kazan, Ufa, Kharkov, Kherson gibi belli bazı vilayetlerinde köylü hareketinin kontrolünü kendi ellerine geçirmişlerdi ve bu bölgelerin dışında tek tek ve dağınık kimi yerleşim birimlerinde güçlü bir konumda bulunuyorlardı.[27] Başkent Petrograd'taki Sosyalist Devrimciler Partisi yerel örgütü devrimin başlangıcından itibaren işçilerden oluşan bir kompozisyona sahipti ve izlediği sol politikalarla partinin merkez liderliğine karşı bir konumda yer alıyordu. Kronstadt'ta tüm parti örgütü partinin sol kanatına geçti.

Bir grup sol sosyalist devrimci birinci Tüm Rusya Sovyetleri Konferansı'nda (29 Mart-3 Nisan) parti liderliğine karşı açıkça isyan etmiş ve bolşevik azınlığı desteklemişti. Parti içindeki ayrılık zamanla giderek daha da genişledi. Kornilov darbesi, kendi bağımsız tutumlarını dayatmak konusunda sol sosyalist devrimcilerin cesaretini arttırdı. Bunlar Ekim ayaklanması sırasında bolşeviklerin yanında yer aldılar ve devrimin doğurduğu hükümette bolşeviklerle işbirliği yaptılar.

Lenin köylü devrimine ayak uyduruyor

Lenin 1905 devrimi sırasında tarım sorununu derinliğine ele alıp tartışmıştı, dolayısıyla ikinci devrim patlak verdiğinde Lenin'in ve bolşeviklerin bu soruna ilişkin düşünceleri son derece netleşmiş halde bulunuyordu.

Her şeyden önce, tarım devriminin anahtar öğesi kırsal nüfusun demokratik kitle örgütlenmesi idi. Lenin, Eylül 1905'te kaleme alınmış Sosyalizm ve Köylülük adlı makalesinde şunları söylemişti:

> "Devrimci-demokratik bir role sahip olup günümüz Rusyası için kaçınılmaz olan tarım reformunu yapmanın yalnızca bir tek yolu var: Köylülerin kendi devrimci insiyatifi büyük toprak ağalarına, bürokrasiye ve devlete karşın reform üzerinde etkide bulunmalıdır; yani reform devrimci vasıtalardan etkilenmek zorundadır. Bizim devrimci köylü komitelerinin kurulmasını öngören esas talebimizle işaret ettiğimiz yol da budur."[28]

1917 Nisan ayı başlarında ise bu kez şunları yazıyordu:

> "Devlet memurlarının, toprak sahiplerinin ve bunların çanak yalayıcılarının 'kontrol ve denetimi' dışında aşağıdan kurulan köylü örgütleri, devrimin ve özgürlüğün başarısının güvenilebilir yegane teminatıdır."[29]

Lenin, *Tarım Sorunu Üzerine Partinin Nisan Konferansına Rapor* başlıklı yazısında bu noktayı tekrarladı:

> "Bizim açımızdan önem taşıyan mesele devrimci insiyatiftir ve toprak yasası bu insiyatifin sonucu olarak doğmalıdır. *Eğer yasanın kaleme alınmasını beklerseniz ve kendiniz devrimci bir insiyatif geliştirmezseniz, ne yasaya ne toprağa sahip olabilirsiniz.*"[30]

Köylüler uzlaşmacı fikirlere teveccüh göstermekten kaçınmalıydılar:

> "Toprak meselesine gelince, kurucu meclis toplanıncaya kadar bekleyin. Kurucu meclise gelince, savaşın son bulmasına kadar bekleyin. Savaşın son bulmasına gelince, kesin ve mutlak zafer elde edilinceye kadar bekleyin. Evet, söylenenlerin mantığı ve anlamı budur. Hükümette çoğunluğu oluşturan kapitalistler ve toprak sahipleri köylülerle açıkça alay ediyorlar.[31]
>
> "Köylülere mülklere el koymamalarını ve bir sonuca bağlanması için kurucu meclisin toplanmasını bekleyen tarım reformunu başlatmamalarını tavsiye eden pek çok sosyalist devrimcinin ve *İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti*'nin burjuva-liberal ya da salt demokratik nasihatlarıyla mücadele edip bunları etkisiz kılmak için, proleterya partisi tarım reformunu kendi kendilerine derhal başlatmaları ve yerel yerleşim birimlerindeki köylü vekillerin kararlarına bağlı olarak taşınmaz mülkleri vakit yitirmeden müsadere etmeleri için köylülere ısrarlı çağrılarda bulunmalıdır."[32]

Lenin tarım işçilerinin bağımsız örütünün kurulmasını öneriyor

Bolşevizmin tarım politikasının gelişim süreci boyunca, Lenin'in dü-

şüncesinde merkezi öneme sahip iki nokta vardı: (1) işçi sınıfı köylülüğe önderlik etmeli; (2) işçiler köylülerden ayrı olarak örgütlenmeli. Nitekim 1906'da Lenin şunları yazıyordu:

> "Proleterya, devrimci köylüleri desteklerken kendi sınıf bağımsızlığını ve kendi özgül sınıfsal amaçlarını bir an için dahi aklından çıkarmamalıdır. Köylü hareketi bir başka sınıfın hareketidir. Bu proleter bir mücadele değil, küçük mülk sahiplerinin verdikleri bir mücadeledir. Bu, kapitalizmin temeline karşı yöneltilmiş bir mücadele ***değil***, kapitalizmin temelini serfliğin tüm kalıntılarından arındırmak için verilen bir mücadeledir.[33]
> "Köylü hareketini sonuna kadar destekliyoruz; ancak bunun sosyalist devrimi yapabilir ve yapacak sınıfın ***değil***, bir başka sınıfın hareketi olduğunu da hatırlamak zorundayız."[34]

1917'de bu noktayı daha da derinleştirdi:

> "Proleter unsurları (tarım işçileri, gündelik işçiler vs.) genel köylü Sovyetleri ***içinde*** örgütlemek, ya da (kimi zaman ve) ayrı Tarım İşçileri Vekilleri Sovyetleri kurmak bir gerekliliktir."[35]

22 Mayıs'taki Birinci Köylü Vekilleri Kongresi'nde yaptığı bir konuşmada bolşevikler adına şunları söyledi:

> "Her ***volost***, ***uyezd*** ve ***guberniada*** kendilerine şu soruları sormak zorunda kalacak tarım işçileri ve yoksul köylülerden oluşan ayrı bir gruba sahip olunması gerektiğini düşünüyor ve öneriyoruz: 'Eğer toprak yarın tüm halkın malı haline gelirse -ki halk böyle istediği için bu kesinlikle olacak- biz ne olacağız? Biz, çiftlik hayvanlarından ve aletlerden yoksun olanlar, tarım araç gereçlerini nereden bulacağız? Toprağı nasıl sürüp işleyeceğiz? Kendi çıkarlarımızı nasıl korumalıyız? Tüm halka ait olacak, gerçekten de tüm ulusun mülkü haline gelecek toprağın ***küçük mülk sahiplerinin*** eline düşmeyeceğinden nasıl emin olabiliriz? Eğer toprak yeterince hayvana ve araç gerece sahip olanların eline düşerse, biz bu işten bir şey kazanmış olacak mıyız? Biz büyük devrimi bunun için mi gerçekleştirdik? İstediğimiz şey bu muydu?'. Kapi-

talizmin boyunduruğundan kurtulmanın ve halkın topraklarının emekçi insanlara gitmesini güvence altına almanın yalnızca bir tek yolu var: tarım işçilerinin kendi deneyimlerinin, gözlemlerinin ve yakalarında kırmızı rozetler taşıyıp kendilerini 'devrimci demokrat' olarak isimlendirseler bile köy düzenbazlarının söyledikleri karşısında hissettikleri kuşkunun rehberliğinde örgütlenmeleri.

"Yoksul köylülere gerçekler ancak yerel yerleşim birimlerindeki bağımsız örgüt aracılığıyla öğretilebilir ve bunlar ancak kendi deneyimlerinden öğrenirler. Bu deneyim kolay olmayacak; biz onlara gül bahçesi vaat edemeyiz ve etmiyoruz. Toprak sahipleri yerlerinden edilecekler, çünkü halk bunu istiyor, ancak kapitalizm varlığını sürdürecek. Kapitalizmin üstesinden gelmek çok daha güç bir iş ve onu yıkmak farklı bir şey. Söz konusu olan tarım işçileri ve yoksul köylülerin ayrı, bağımsız örgütlenmesi. Partimizin öncelikle önerdiği şey de bu."(36)

21-28 Haziran Tüm Rusya Sendikalar Konferansı için özel olarak kaleme alınmış olup *Rusya'da Bir Tarım İşçileri Sendikasına Duyulan İhtiyaç* başlığı altında bir araya getirilmiş birkaç makalede Lenin şunları söylüyordu:

"Rusya'da tüm sınıflar örgütleniyorlar. Bunlar arasında yalnızca bir tanesi, en çok sömürülmüş, en yoksul, en parçalanmış ve en çok ezilmiş olanı -Rusya'nın ücretli tarım işçileri sınıfı- unutulmuş görünüyor.

"Rus proleteryasının öncüsü olan sanayi işçileri sendikalarının kendi kardeşlerinin, kırsal alandaki bu işçilerin yardımına koşması tartışma götürmez, son derece önemli bir görevdir."

Sanayi işçileri 'kendilerini dar zanaat çıkarlarıyla sınırlandırmamalılar ve daha güçsüz durumda bulunan kardeşlerini unutmamalılar' diyen Lenin, sözlerini bazı gerekli pratik adımlara açıklık getirerek sürdürmüştü:

"Tüm örgütlü işçiler bir günlük ücretlerini ilçe ve kasabalardaki ücretli işçilerin birliğini güçlendirmek için bağışlamalılar. Biraka-

lım bu fon en popüler el ilanlarının basılması, bir tarım işçileri gazetesinin yayımlanması -ki böyle bir gazete başlangıçta en azından haftalık olmalı- ve çeşitli yerellerde derhal tarım işçileri sendikaları kurulması için kırsal bölgelere en azından birkaç ajitatör ve örgütçü gönderilmesi faaliyetlerinin giderlerini karşılamak için kullanılsın.

"En kararlı savaş, yapılması düşünülen özel toprak sahipliğinin ilgasının her bir rençbere, gündelik işçiye 'toprak verilmesi'ni sağlayabileceği ve tarımda ücretli emeğin temelini sarsacağı şeklindeki peşin hüküme dayalı anlayışa karşı yürütülmelidir. Bu bir peşin hükümdür ve, dahası, son derece zararlıdır. Toprak yenecek bir şey değildir. Çiftlik hayvanları, araç gereç, tohum, bir miktar depolanmış mahsül ya da para olmaksızın toprağı ekip biçemezsiniz. Herhangi bir kimsenin -kırsal kesimdeki ücretli işçilere çiftlik hayvanı, araç gereç alabilmeleri için 'yardım' edileceği yolundaki- 'vaat'lerine güvenmek, en berbat türden bir hata, bağışlanmaz bir saflık olur.

"Bu, kırsal kesim işçileri sendikasının genel olarak tüm işçilerin daha iyi yaşam koşulları için mücadele vermekle yetinmeyip yaklaşan büyük toprak reformu süresince özellikle bir sınıf olarak kendi çıkarlarını savunma mücadelesi vermesinin niçin acil bir görev olduğunu da açıklar."[37]

Büyük çiftliklerin örgütlenmesi

Lenin, tarım işçilerinin sendikalarda, hatta Sovyetler içinde örgütlenmesinin kırsal alanda sömürünün üstesinden gelmek için yeterli olmadığının altını çizdi. Nitekim Nisan 1917'de şunları yazıyordu:

"Köylülerin, tarım proleterlerinin ve yarı-proleterlerin bir tekinden bile şu gerçeği gizleyemeyiz ki, meta ekonomisi ve kapitalizm altında küçük ölçekli tarım insanlığı kitlesel yoksulluktan *kurtaramaz*; bunun anlamı şu ki, halkın çıkarları doğrultusunda yürütülecek geniş ölçekli tarıma geçmeyi düşünmek ve böyle bir geçişi gerçekleştirmek için gerekli pratik önlemleri almayı kitlelere öğreterek ve karşılığında *kitlelerden öğrenerek derhal bu işin üstesinden gelmek* bir zorunluluk olarak karşımızda duruyor."[38]

Lenin, Köylü Vekilleri Kongresi'nde yaptığı yukarıda sözünü ettiğimiz konuşmasında şunları dile getirdi:

> "Partimiz, her büyük ekonominin -örneğin Rusya'da sayıları 30.000 civarında olan her bir toprak işletmesinin- mümkün olduğunca çabuk bir şekilde toprağın tarım işçileri ve bilimsel bir eğitimden geçmiş tarım uzmanlarıyla birlikte ortaklaşa işleneceği model bir çiftlik halinde örgütlenmesini ve toprak sahiplerinin çiftlik hayvanları, araç gereçleri vs. bu amaç için kullanılmasını öneriyor. Toprağın Tarım İşçileri Sovyetleri'nin yönetimi altında *ortaklaşa* işlenmesi olmaksızın topraklar tamamen *emekçi* insanlara gitmeyecektir. Toprağın bu şekilde birleşik olarak işlenmesinin güç bir iş olduğuna şüphe yok ve bunun yukarıdan emredici kararnamelerle halka dayatılarak gerçekleştirilebileceğini düşünmek çılgınlık olur; çünkü yüzyıllardır alışkanlık halinde sürdürülegelen çiftçilik yöntemleri bir anda ortadan kaybolamaz, çünkü bunun için ve yeni yaşam tarzına uyum gösterilebilmesi için paraya gereksinme duyulacaktır."[39]

Lenin sosyalist devrimcilerin programını kopya ediyor

Lenin, kitlesel köylü hareketinden doğmuş olan ve ifadesini büyük ölçüde Sosyalist Devrimciler Partisi'nin programında bulan programı benimsemekte tereddüt etmedi.

Tüm Rusya Köylü Vekilleri Kongresi'nin *İzvestiya*sında 19 Ağustos 1917'de *Yerel Vekiller Tarafından 1917'de Petrograd'ta Toplanmış Birinci Tüm Rusya Köylü Vekilleri Kongresi'ne Teklif Edilmiş 242 Yönerge Temelinde Hazırlanmış Model Yönerge* başlığı altında bir makale yayınlandı. Bu yönergenin kritik noktaları şunlardı:

> "Köylülerin toprakları da dahil olmak üzere ve bir bedel ödenmeksizin her türden toprak üzerinde özel mülkiyetin kaldırılması; üzerinde yüksek standartlarda bilimsel çiftçilik yapılan toprakların devlete ya da komünlere devredilmesi; müsadere edilmiş topraklar (küçük toprağa sahip köylülerinki hariç) üzerindeki çiftlik hayvanları ve araç gereçlerin kamulaştırılması ve bunla-

rın devlete veya komünlere devredilmesi; ücretli emeğin yasaklanması; periyodik yeniden bölüşümle toprağın emekçi insanlar arasında eşit bölüşümü, vb. Geçiş döneminde, kurucu meclis toplanıncaya kadar, köylülerin derhal toprak alım satımını yasaklayan kararnameler çıkarılması, komünden, çiftlikten vs. ayrılmayla ilgili hükümler içeren yasaların kaldırılması, ormanları ve balıkçılığı vs. koruyan yasal düzenlemelere gidilmesi, uzun vadeli toprak kiralamalarının kaldırılması ve kısa vadeli kiralamaların değiştirilmesi gibi talepleri."[40]

Finlandiya'da gizlenen ve iktidara el koyma zamanının yaklaşmakta olduğuna inanan Lenin, model kararnamenin devrimin başarısı açısından merkezi bir öneme sahip olduğunu düşündü.

"Sosyalist devrimciler, bu reformların ya da benzeri reformların kapitalizm yıkılmadan, devlet iktidarı proleteryanın eline devredilmeden, yoksul köylü proleter bir devlet iktidarının kapitalistlere karşı uyguladığı en kararlı, devrimci önlemleri desteklemeden gerçekleştirilmesinin mümkün olabileceğini varsayarak ve bu fikri yayarak kesinlikle kendi kendilerini ve köylüleri aldatıyorlar."[41]

Lenin, 242 talebin ancak proleteryanın liderliği altında kapitalizme karşı amansız bir savaş açılmasıyla gerçekleştirilebileceğini ileri sürdü. Böylece, sosyalist devrimcilerin ilan edilmiş tarım programını *hemen bütünüyle* sahiplendi, ancak ona yaşamsal önemde bir önkoşul ekleyerek söz konusu programın ancak kapitalizme karşı bir proleterya devriminin bir parçası olarak gerçekleştirilebileceğini savundu.

Söz konusu taleplerin yazgısı, bolşevik hükümetin toprakla ilgili olarak 26 Ekim'de yayınladığı kararname kapsamına alınmak oldu. Kararname Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'ne önerildiği zaman, bunun sosyalist devrimcilerin bir çalışması olduğuna dikkati çeken protestolar işitildi. Lenin'in verdiği karşılık şu oldu:

"Kararnamenin kendisinin ve yönergenin sosyalist devrimciler tarafından hazırlanmış olduğunu söyleyen bağrışmalar işitiyorum.

Bunda garip olan ne? Bunların kimin tarafından hazırlanmış olduğunun bir önemi var mı? Demokratik bir hükümet olarak, aynı fikirde olmasak dahi halk kitlelerinin kararını görmezlikten gelemeyiz. Köylüler, karamameyi yürürlüğe geçirerek ve onu bölgesel olarak uygulayarak gerçeklerin nerede yattığını bizzat kendi deneyimleriyle görecekler. Köylüler sosyalist devrimcileri izlemeye devam etseler ve kurucusu mecliste çoğunluğu bu partiye verseler bile biz hala şunu söyleyeceğiz: Bunda garip olan ne? Deneyim en iyi öğretmendir ve kimin haklı olduğunu deneyim gösterecektir. Bırakalım köylüler bu sorunu bir ucundan çözsünler, diğer ucundan da biz çözeriz. Deneyim, genel devrimci ve yaratıcı çalışmada yeni devlet biçimlerinin ayrıntılarını şekillendirmede bizleri birlikte hareket etmeye zorluyor. Deneyim bizim rehberimiz olmalı; kitlelerin yaratıcı yeteneklerine tam bir özgürlük tanımalıyız."[42]

Çernov'un yakınması bir hayli dokunaklıydı: "Lenin bizim kararlarımızı kopya ediyor ve bunları alıp 'Kararnameler' şeklinde yayımlıyor."[43] Lenin'in gerekçelendirmesi ise son derece basit bir mantığa dayanıyordu: Devrimin ihtiyaçları en yüce yasa idi. Lenin şunları yazıyor:

"Biz bolşevikler bu yasanın karşısındaydık. Her şeye karşın bunun altına imza koyduk, çünkü köylü çoğunluğun iradesine karşı çıkmak istemedik. Çoğunluğun iradesi bizim için her zaman bağlayıcıdır ve çoğunluğun iradesine karşı çıkmak devrime ihanet etmektir.

"Toprağın eşit bölüşümünün yararsız olacağı fikrini, onlara yabancı olan bu fikri köylülere zorla dayatmak istemedik. Eğer köylüler kendi deneyimleriyle ve yaşadıkları sıkıntılarla toprağın eşit bölüşümün anlamsızlığının farkına varırlarsa bu daha iyi olur diye düşündük. Onlara toprağın ***eşit bölüşümünü*** izleyecek yıkımdan ve ***kulak***ların boyunduruğundan nasıl kurtulacaklarını sormamız ancak bundan sonra mümkün olabilirdi."[44]

"Komintern'in 1920'deki ikinci kongresinde bir Alman delege Sovyet Hükümeti'ni 'modası çoktan geçmiş küçük burjuva düşünce yapısını doğrudan doğruya tekrarlamakla' ve 'köylülüğün yararı-

na olacak şekilde proleteryanın çıkarlarından fedekarlıkta bulunmakla' suçladığı zaman, Lenin sert bir şekilde şu karşılığı verdi: "Aksi taktirde küçük köylü önceki hükümetle Sovyet diktatörlüğü arasındaki farkı görmeyecektir, ve dolayısıyla, eğer proleter devlet iktidarı bu şekilde davranmazsa kendi varlığınısürdüremeyecektir."(45)

Köylülerin, birkaç sosyalist devrimcinin de katıldığı bir hükümetin idaresi altında, yıllarca sosyalist devrimcilerle mücadele etmiş olan bolşeviklerin destekleyip öncülüğünü yaptıkları sosyalist devrimci programın uygulanabilmesi için devrimci yolu izlemek zorunda kalmaları tarihin beraberinde getirdiği bir paradoks idi.

Bolşevikler, örgütsel açıdan kırsal alanda son derece zayıf durumdalardı. Yalnızca köylerde yaşayan birkaç tane parti üyesi vardı. Bununla birlikte, Lenin ve bolşeviklerin köylülerin sesine ***kulak vermeye*** istekli oluşları, onların örgütsel gücüne muazzam bir katkıda bulundu.

Lenin, Rus köylüsünden nasıl bilgi edinileceğini bilen bir insandı ve Rus köylüleri bunu takdirle karşıladılar. Lenin'in 20 Mayıs'taki köylü kongresinde konuşma yapmak için kürsüye çıktığında, durumun sanki Lenin kendi kendine timsahların cirit attığı bir havuza girmiş gibi göründüğünü söyleyen Sukhanov, sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Bununla birlikte, küçük Rus köylüleri Lenin'i dikkatle ve muhtemelen fikirlerine katılmadan dinlediler. Ancak onunla aynı fikirde olmadıklarını göz önüne serecek davranışlar göstermeye cesaret edemediler."(46)

Benzeri durum bolşeviklere karşı son derece düşmanca bir tutum içinde olan askerlerin meclisinde de yinelendi. Sukhanov şunları anlatıyor:

> "Yedinci sırada bir yerde, asker dinleyicilerin tam göbeğine düşen bir koltukta oturuyordum. Dikkatle Lenin'i dinleyen askerler, konuşmacı yüksek sesle ve azarlarcasına koalisyonun tarım politikasını eleştirip herhangi bir kurucu meclis olmadan meseleyi kendi otoritelerine dayanarak çözmelerini önerdiği zaman iyice kulak kesildiler. Kısa bir süre sonra Lenin'in konuşması süresi dolduğu için yarıda kesildi. Lenin'in sözlerini devam ettirme-

sine izin verilip verilmeyeceğine ilişkin bazı tartışmalar işitildi. Meclis başkanlığının Lenin'in konuşmasını sürdürmesine karşı olduğu açıktı, ancak dinleyicilerin buna hiçbir itirazı yoktu. Mendiliyle alnını silen Lenin, canı sıkılmış bir halde kürsüde öylece bekliyordu; uzaktan benim orada olduğumu gördü ve muzaffer insanlara özgü bir baş hareketiyle beni selamladı. Kulağıma çevremdeki dinleyicilerinin yorumları çalınıyordu. Bir askerin diğerine 'Hey, hiç de fena konuşmuyor!' dediğini işittim.

"Oy çokluğuyla alınan karardan sonra Lenin'den konuşmasına devam etmesi istendi: Çember bir kez delinmiş, Lenin ve ilkeleri Pretoryanların (Roma imparatorunun muhafızları -ç.n.) en içteki çekirdeğine bile nüfuz etmeye başlamıştı."[47]

Lenin, Köylü Sovyetleri Kongresi'nde yalnızca 20 oy aldı; buna karşılık Çernov'a 810, Kerenski'ye ise 804 oy çıkmıştı. Ancak, bu ikisi giderek köylülerin devrimci hareketinin açık düşmanları haline gelirken Lenin devrimci köylü hareketiyle tamamen uyum içinde kaldı.

Lenin ezilenin yanında saf tutuyor

Liberal-menşeviklerin 'esmer' Rus köylüsüne karşı takındıkları aristokratik tavır Lenin'e bütünüyle yabancıydı. Gerçekten, Lenin'in tutumunu örneğin sol menşevik Sukhanov'un tutumuyla karşılaştırmak gerekir. Sukhonov'un yazıları köylülüğün kabalığına yönelik aşağılamalarla doludur:

"Devrime bağlılıkları garez ve ümitsizlikten kaynaklanan, sahip oldukları 'sosyalizm' büyük bir istekten, huzura duyulan dizginlenmesi olanaksız bir arzudan ibaret olan akıl almaz derecede kaba ve zırcahil insanlar savunma hendeklerinden, siperlerden ve köşe bucaktan yavaş yavaş sokulmuşlardı. Bu, deneylerde bulunmak için hiç de kötü bir malzeme olmamakla birlikte yapılan deneyler riskli olabilirdi."[48]

Üniforma giymiş köylülerin ne kadar 'korkunç' göründükleri ise şu şekilde anlatılıyor:

"Devrimin beşiğinin hemen başında, onun idaresini eline geçir-

miş köylüler dikiliyorlardı; korkunç bir sürü halinde ve üstelik, bu yetmezmiş gibi, ellerindeki silahları sallayıp şöyle haykırarak: "Ben yalnızca ülkenin değil, sadece Rus devletinin değil, fakat aynı zamanda devrimin de efendisiyim; ben olmasaydım bu devrim başarılamazdı." Ordunun devrime doğrudan katılımı, köylünün devrim sürecine müdahalesinin aldığı biçimden başka bir şey değildi. Benim açımdan, yani marksist ve enternasyonalist bir insan açısından, bu durum muazzam ölçüde zararlıydı."[49]

Sukhanov'un gözünde, Lenin'in köylülere verdiği destek anarşizme teslim olmaktı:

"Lenin, 'köylülere derhal toprak verilmesi'ni ve toprağa el koyulmasını vaaz ederek aslında anarşist taktiklerin ve sosyalist devrimcilerin programlarının altına imza atmış oluyordu. Bunlardan hem birincisi hem de ikincisi, marksizmin fanatik taraftarı olmanın çok uzağında bulunan köylü için memnuniyet verici ve anlaşılır idi. Ancak, marksist Lenin en azından on beş yıl boyunca yine bunların her ikisine durmaksızın küfürler yağdırmıştı. Şimdi ise bu bir yana itiliyordu. Lenin, köylüleri memnun etmek ve onlar tarafından anlaşılmak için hem bir anarşist, hem de bir sosyalist devrimci oldu."[50]

Sukhanov'un söylediklerinin aksine, Lenin Rus köylüsünden nasıl ders alınacağını henüz 1905 yılında kavramıştı ve köylünün monarşist dış görünüşünün ardında saklı duran devrimci demokratın kalp atışlarını duymuştu.[51]

Lenin, devrimin gürültüsüyle ilk defa derin uykusundan uyanan, yüzyıllardır süren baskının sonucu içine itilmiş olduğu koyu karanlıktan sıyrılan köylünün bir insan olarak kendi varlığını dayatmak üzere başını kaldırdığını hissetmişti. Bir köylü tarafından Moskova bolşeviklerinin günlük gazetesi Sotsial-Demokrat'a yazılan mektubu örnek göstermiş ve söz konusu mektuptan alıntılar yapmıştı: "Burjuvaziyi kıpırdayamayacak derecede köşeye sıkıştırmalıyız. Burjuvazinin üzerinde gerektiği kadar baskı oluşturamadığımız taktirde her şey tersine dönüp kötüye gitmeye başlayacaktır."[52]

Ufku kara bulutlar kaplıyor

Ne var ki, yavaş yavaş ufukta kara bulutlar toplanıyordu. Bolşeviklerin tarım işçilerini sendikalarda örgütlemeye yönelik çabaları tamamen başarısızlığa uğradı. Tarım işçileri Sovyetleri, Baltık vilayetleri başta gelmek üzere sadece birkaç bölgede önemli bir konuma gelebildiler. İleride de değineceğimiz gibi, çiftlikler -geniş ölçekli üretim birimleri olarak faaliyet görenler de dahil olmak üzere- büyük ölçüde iflas ettiler ve Lenin'in isteğinin aksine model çiftlikler olarak korunamadılar. Bolşevikler, 1918 yılının yaz ve sonbahar aylarında, ayrıntılarıyla düşünüp taşınmadan aldıkları bir kararla kır yoksullarını Yoksul Köylü Komiteleri içinde ayrı bir organ olarak örgütlemeyi denediler. Bolşevikler, ancak birkaç ay ayakta kalabilen bu komiteleri sonuçta dağıtmak zorunda kaldılar.

Rosa Luksemburg, Ekim devriminden kısa bir süre sonra, kehanette bulunurcasına sosyalist bir toprak politikasının tarımsal üretimin kamulaştırılmasını teşvik etmek zorunda olduğunu ileri sürmüştü:

> "Tarımsal üretimin teknik açıdan en gelişmiş ve en yoğunlaşmış araç ve yöntemleri olarak geniş arazilerin kamulaştırılması, topraktaki sosyalist üretim tarzı için bir kalkış noktası olarak hizmet görebilir. Hiç kuşkusuz, küçük köylüyü arsasından koparmak bir zorunluluk değil; herhangi bir kaygıya kapılmadan, küçük köylülerin kamusal üretimin onu üstün kılan avantajlarını görmelerini, ilkin kooperatifler içinde birleşmenin, daha sonra bir-bütün olarak genel kamu ekonomisine dahil olmanın avantajlarını görüp kendi rızalarıyla bunu kabul etmelerini bekleyebiliriz. Mamafih, toprakta girişilecek her sosyalist ekonomik reform işe büyük ve orta büyüklükte toprak mülkiyeti ile başlamalıdır. Burada mülkiyet hakkı her şeyden önce ulusa, ya da -sosyalist bir hükümetin işbaşında bulunması halinde aynı anlama gelmek üzere- devlete devredilmelidir; çünkü bu, tarımsal üretimin karşılıklı ilişkilere dayalı geniş ölçekli kamusal üretimin ihtiyaçlarıyla uygunluk içinde örgütlenmesini tek başına olanaklı kılar."

Bolşevikler ise bunun tersini yaptılar ve toprağı bireycilik güdüsü gelişkin olan köylüye verdiler:

"Daha önce, toprakta sosyalist bir reforma karşı çıkacak olan yalnızca küçük bir soylu zümresi, kapitalist toprak sahipleri ve zengin köy burjuvalarından oluşan küçük bir azınlık idi. Bunların mülklerinin halkın devrimci kitle hareketiyle kamulaştırılması çocuk oyuncağı kadar kolaydır. Ancak şimdi, 'toprağa el koyulması' sonrası, buna muhalif bir hareket olarak tarımsal üretimin kamulaştırılmasına yönelik herhangi bir girişim karşısında yeni gelişmiş ve çok güçlü olan muhteşem büyüklükteki toprak sahibi köylü kitlesini bulacaktır ve bunlar her bir sosyalist saldırıya karşı henüz kazanmış oldukları mülklerini dişleri ve tırnaklarıyla savunacaklardır."(53)

Küçük bir işçi sınıfının geri, çelişkilerin uzlaşmaz olduğu küçük kapitalist köylüler denizinde yalıtık bir ada olarak kalmasının Stalin'in iktidara yükselişinde yaşamsal bir öneme sahip olduğu açıkça görülecekti. Rosa Luksemburg'un bolşeviklerin toprak politikasına ilişkin öngörüsü, onun Rus devriminin içinde bulunduğu durumu doğru şekilde kavramış olduğunu gösteriyor ve bolşeviklerin izledikleri politikalarda içkin olan tehlikelere işaret ediyor. Ancak, mevcut koşulların bolşeviklere uygulamaya koyduklarının dışında bir devrimci toprak politikası izlemelerine şans tanımamış olduğunu da belirtmek gerekir: köylülerin büyük toprak ağalarının kamulaştırılmış topraklarının bölüştürülmesi doğrultusundaki demokratik, kendiliğinden talebine razı gelmek.

Tarım işçilerinin mülk sahibi köylülerden *bağımsız bir şekilde* hareket etmemiş olmaları, Rusya'daki kapitalizmin geri kalmışlığının bir kanıtı idi. Aynı zamanda, tarım devriminin tüm köylü katmanlarını harekete geçirecek kadar güçlü bir şekilde yaşanmış olması, kapitalist gelişmenin o zamana kadar erişmiş bulunduğu düzeye işaret ediyor ve söz konusu düzeyin toprak mülkiyetinin mevcut biçimleriyle çatışma içine girmiş olduğunu gösteriyordu.

Lenin, mülk sahibi Rus köylü kitlesi ile çapı henüz küçük olan proleterya arasındaki muhtemel çatışmanın gelecekte büyük güçlüklere yol açabileceğini biliyordu. Bununla birlikte, Lenin, proleter devriminin uluslararası ölçekteki yayılması sayesinde bu sorunun üstesinden gelinebileceğini düşündü.

12

Lenin ve işçi kontrolü

Köylülere ve askerlere kendilerine güvenerek derhal harekete geçme çağrısında bulunan ve onları mobilize olmaya teşvik eden Lenin, mücadele içindeki sanayi işçileriyle daha doğrudan ve daha açık mesajlarla ilişki kurma yeteneğine sahip bulunuyordu. Ne var ki, köylüler toprak ve barışa, askerler barışa ve toprağa susuz kalmışken, proleterya sanayide işçi kontrolü ve barışın özlemiyle tutuşuyordu.

Fabrikalarda iş disiplininin bütünüyle çökmesi hem devrimci durumun bir koşulu, hem de onun yarattığı bir sonuçtu. Böylece, işçilerin ücretlerini ve yaşam koşullarını savunma mücadelesi, kaçınılmaz olarak, kendilerinde nefret uyandıran fabrika sahipleriyle ustabaşıları başlarından def ettikleri, fabrika sahiplerinin kapatmak istedikleri fabrikaları zorla açık tuttukları düzeye kadar tırmandı. Onların işçi kontrolü için verdikleri mücadele ile muzaffer Ekim Devrimi birbiriyle tam olarak örtüştü.

Fabrika komitelerinin doğuşu

Şubat Devrimi ve bunu takip eden birkaç gün boyunca Petrograd'ın dört bir yanında ateşli bir fabrika komiteleri örgütlenmesi yaşandı. Kısa sürede, değişik yollardan ve farklı isimler altında, şehrin her tarafında işçi komiteleri kuruldu. 26 Şubat'ta, Petrograd Sovyeti kurulmazdan bir gün önce, Thornton tekstil atölyelerinde fabrika komitesinin çekirdeği olarak hizmet gören bir grev komitesi seçildi; Treugolnik lastik fabrikası işçileri ve Petrograd boru fabrikası işçileri Sovyete delege seçmek için toplandıklarında kendi komitelerini

de oluşturdular; diğer işletmelerde şehir veya bölge Sovyetlerine seçilen delegeler, çeşitli atölyelerden gelen ek temsilcilerle birlikte fabrika komitesi üyeleri olarak hizmet gördüler. Peterhoff Bölge Sovyeti, muazzam büyüklükteki Putilov metal fabrikalarında bir komite örgütleninceye kadar fabrika komitesi olarak faaliyet gösterdi.

Coşkunluk içinde hayata geçirilen fabrika komiteleri örgütlenmesi hızla başkentten diğer şehirlere doğru yayıldı. Henüz 28 Şubat'ta, Moskova'daki bir tekstil imalathanesi Moskova Sovyeti için delege seçerken eşanlı olarak bir işçi komitesi için seçim yaptı; bunu izleyen üç gün içinde şehrin en büyük fabrikalarında komiteler oluşturuldu. Mart ayı sonlarına gelindiğinde Moskova ve banliyölerindeki irili ufaklı tüm işletmelerde fabrika komiteleri fiilen kök salmış durumdaydı. Minsk'ten Bakü'ye, Kiev'den Ekaterinburg'a varıncaya kadar Avrupa Rusyası'nın her sanayi merkezinde işçi komitelerinin kurulması çok sürmedi; komitelerin kuruluşu ilkin büyükçe işletmelerde başladı, kısa sürede -çok küçük olanlar hariç- tüm işletmelere yayıldı.[1]

Fabrika komitelerinin katıldıkları ilk savaş 8 saatlik işgünü için verilen mücadele oldu ve savaştan başarıyla çıkıldı. 3-28 Mart tarihleri arasında yapılan fabrika komiteleri toplantılarına sunulan yüz önergenin yüzde 51'i 8 saatlik işgünü talebine yer veriyordu.[2]

Petrograd Sovyeti 5 Mart'ta tüm işçilere işe dönme çağrısında bulunmayı öngören bir kararı 1.170'e karşı 30 oyla benimsedi.[3] İşçiler buna kendilerine özgü bir yoldan tepki gösterdiler. Sovyetin aldığı karara karşı Vyborg'ta bir gösteri düzenlediler. 8 saatlik işgünü, ücret artışı vb. talepleri yerine getirilmediği sürece Sovyetin kararının geçersiz olduğu fikri üzerinde birleştiler. Grevler yaklaşık on firma felç duruma gelinceye kadar sürdü. Menşevik *Raboçaya Gazeta*, 8 Mart tarihli sayısında grevcilere seslenerek grevci işçilerin Sovyetin aldığı karara uymayarak onun saygınlığına gölge düşürdüklerini ileri sürdü. Menşevik gazete, 10 Mart'ta 1905'in derslerini hatırlatıyordu: alelacele bir işe kalkışmamak ve bir talepte bulunmadan önce sıkı biçimde örgütlenmek. 14 Mart'ta Sovyet Propaganda Komisyonu *İzvestiya* aracılığıyla bu kez tramvay işçileriyle ulaşım sanayii işçilerine yönelik yeni bir çağrı girişiminde bulundu. Sovyet, adeta yalvarırcasına, işçilerden 'işe gitmek için Pazartesi gününe kadar beklememeleri' ricasında bulundu. Sovyet, firma yönetici-

lerinin herhangi bir tavizde bulunmamaları halinde devreye girip müdahalede bulunacağına söz veriyordu. 21 Mart'ta, Sovyetin işçi şubesinde çalışan menşevik Bogdanaov işe geri dönme konusunda durumun giderek vahimleştiğini, çalışma koşullarının iyileştirilmemesi halinde durumun muhtemelen daha da kötüleşeceğini söyledi. Bundan sonra, Sovyet başkentte yönetimle müzakerelere başladı. Yönetim çekingen, ihtiyatlı tutumuna son vererek 8 saatlik işgününü, fabrika komiteleriyle şikayet komitelerinin kuruluşunu kabul etti. Saratov'da ve diğer taşra şehirlerinde de benzer anlaşmalara varıldı.(4)

Ne var ki, işçilerin talepleri 8 saatlik işgünü, ücretlerin artırılması ya da daha iyi çalışma koşulları ile sınırlı değildi. 4 Mart'ta Petrograd'taki Skorokhod ayakkabı fabrikası işçileri, diğer isteklerinin yanısıra, kurmuş oldukları fabrika komitesinin tanınmasını, kendilerine işe alma ve işten çıkarma üzerinde kontrol hakkı verilmesi talebinde bulundular. Diğer yerlerdeki işçi komiteleri esas olarak çalışma kurallarını düzeltmek veya işyeri yönetiminin faaliyetlerine gözcülük etmek için seçilmişlerken, Petrograd'ta telsiz telgraf üreten bir fabrikada açıkça 'fabrika içi yaşamın kural ve normlarını ortaya koymak' için bir işçi komitesi oluşturulmuştu. Kısacası, işçilerin daha iyi çalışma koşullarına ilişkin talepleri, bunlar kadar ısrarcı ve dayatıcı şekilde öne çıkarılan işyerlerinde işletmenin faaliyetinde yönetici bir rol üstlenme talebiyle birlikte dile getiriliyordu.(5)

İşçi kontrolünün henüz oluşum halindeki biçimi, devlete ait silah fabrikaları başta gelmek üzere güçlü fabrikalardaki komiteler arasından adeta bir gecede ortaya çıktı:

> "İşçi konseyi deneyimi, Şubat'tan sonra bütünüyle tamamlanmış biçimini aldığı yerler bu fabrikalar oldu. Denetmenler, ustabaşılar ve grup amirleri büyük ölçüde işçiler tarafından seçilir oldu. Bu durum, bir ölçüde, kendisini Çarlık hükümetinin temsilcisi olarak görmüş olan daha önceki yönetimin Şubat'ta sinerek ortadan kaybolmasının sonucuydu; ancak savaş gereçleri üreten işçilerin yüksek düzeyde kalifiye işçiler olmaları ve kapitalist üretimi en azından işyeri (atölye) düzeyinde patronlardan daha iyi idare edebileceklerini düşünmüş olmaları da bir dereceye kadar rol oynadı."(6)

Petrograd metal sanayii hemen tamamen savaş araçları üretimine hasredilmişti ve başkentteki işçilerin yaklaşık yüzde 60'ını bünyesinde barındırıyordu. Bu fabrikalar arasında en büyük olanı Ağır Silahlar ve Denizcilik Departmanları tarafından işletiliyordu ve Petrograd proleteryasının dörtte birine yakını burada çalışıyordu. Ağır Silahlar ve Denizcilik Departmanları'na bağlı fabrikalardan gelen on beş kişilik bir işçi temsilcileri grubu, Mart ayı başlarında tüm devlet işletmelerinde kurulu bulunan fabrika komiteleri arasında işbirliğine ihtiyaç duyulduğunu tespit ederek üretimde işçi kontrolünün başlatılması çağrısında buludu.[7] Söz konusu grubun toplantısı, Ağır Silahlar Departmanı'na bağlı olan ve bünyesinde 100.000 işçi barındıran en büyük on iki metal tesisinindeki fabrika komitelerinden gelen komite temsilcilerinin gerçekleştirdikleri 13 Mart tarihli konferans için bir hazırlık niteliğindeydi. Bu -1917'de gerçekleştirilen şehir ölçeğindeki bir dizi konferansın öncüsü durumundaki- ilk fabrika komiteleri konferansına katılan delegeler işçi komitelerinin ve 8 saatlik işgününün hükümet tarafından resmen tanınmasını talep ettiler ve yönetimin faaliyetleri üzerinde işçi kontrolünün tesis edilmesi çağrısında bulundular.[8]

2 Nisan tarihli bir devlet fabrikaları konferansında, yönetici personel alımında fabrika komitelerine söz hakkı tanınmasını ve komitelere işletmelerin hesaplarını ve yazışmalarını inceleme hakkı verilmesini öngören bir karar alındı. Geçici Hükümet, işçi kontrolü için yürütülen harekete karşı koymak için 23 Nisan'da fabrika komitelerinin kurulmasını öngören bir kararname yayımladı. Bu kararname ile, hareketi yolundan saptırarak ve güvenilir kanalların yaratılması suretiyle işçileri ülkenin savaş sırasında yüz yüze bulunduğu sorunların çözümünde yönetimle işbirliği yapmaya sevk edilmesi amaçlanıyordu. Fabrika komitelerinin işlevi şu şekilde tanımlanmıştı:

> "(a) ücretler, çalışma saatleri, işletmenin iç yaşamına ilişkin kurallar vb. gibi işverenlerle işçiler arasındaki ilişkiler konusunda işçilerin görüşlerinin işletme yönetimine sunulması; (b) işletmede çalışan işçilerin kendi içlerindeki ilişkilerinde ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulması; (c) işçilerin hükümetle ve kamu kuruluşlarıyla ilişkilerinde temsilcilik işlevi görme; (d) işletmede çalışan işçiler arasında kültürel, eğitsel çalışmalar yapma

ve onların düzeylerini arttırmaya yönelik diğer faaliyetlerde bulunma.

Fabrika komitesinin çağrısıyla yapılan toplantılar, genel bir kural olarak, çalışma saatlerinin dışında gerçekleştirilecektir."[9]

Geçici Hükümet'in Sovyetin menşevik ve sosyalist devrimci liderlerinin fikirlerinden ilham alınarak düzenlenmiş hükümleri, işçilerle işyeri yönetimi arasında yakın işbirliği yaratılmasını hedefliyordu. Söz konusu hükümlerde, fabrika komitesinin idari işlevler üstlenmesi ya da fabrikanın kontrolü hakkıyla ilgili olarak en ufak bir değiniye dahi yer verilmemişti.[10]

Lenin fabrika komitelerine etkin destek vermek konusunda hiç zaman yitirmeden harekete geçti. 17 Mayıs'ta kaleme aldığı yazısında 'işçi kontrolü' sloganını öne çıkararak şu bildirimde bulundu: "İşçiler derhal işçilerin *bizzat* kendileri tarafından hayata geçirilecek gerçek kontrolün tesis edilmesi talebinde bulunmalılar."[11]

Yazık ki, bolşeviklerin fabrika komiteleri içindeki gücü başlangıçta son derece sınırlıydı. Putilov silah fabrikasının Şubat ayı boyunca hoşnutsuzluğunu çok açık biçimde sergilemiş olan 30.000 işçisi, 28 Şubat'ta bir 'işçi komitesi' kurmuş, çeşitli grevler ve gösteriler tertiplemişti. Ancak, 2 Mart'ta, bu komite fabrikanın idaresini seçilmiş 30 üyesinden yalnızca 8 ya da 9'unun bolşevik olduğu Petrograd Sovyeti Peterhoff Bölge Komitesi'nin eline teslim etti. Fabrikada yakıt kıtlığı başgöstermesine bağlı olarak işlerinden olma tehditiyle yüz yüze durumda kalan Putilov işçileri, Nisan ayının ilk yarısında 22 üyesinden yalnızca 4'ünün bolşevik olduğu bir fabrika komitesi oluşturdular.[12]

Bununla birlikte, giderek yükselen devrimci güçlerin odağı durumuna gelen fabrika komiteleri tabandaki sıradan işçilere Sovyetlerden daha yakınlardı ve Sovyetlerin sol kanadına karşı mesafeli bir konumdaydılar. Bunun bir sonucu olarak hızla Bolşevik Parti'nin nüfuzu altına girdiler.

30 Mayıs'ta toplanan Birinci Petrograd Fabrika Komiteleri Konferansı çok çarpıcı biçimde bolşeviklerin etkisi altındaydı. Konferans'a 337.464 işçinin çalıştığı 236 fabrikadan 568 delege katıldı. Petrograd'taki devlet sanayiini konu alan raporlar, üretimin kontrol ve düzenlenişine ilişkin tartışmalar, fabrikaların ihtiyaç duydukları

üretim materyallerinin temin edilmesi, sendikalarla, kooperatiflerle ve diğer işçi örgütleriyle ilişkiler konferansın gündemini oluşturan konulardı.

Menşevik Çalışma Bakanı Skobolev, sanayide devlet kontrolü tezini savunarak tartışmayı başlatmış oldu. Skobolev şunu söylüyordu: "Devrimin burjuva aşamasında olduğumuzu görüyoruz. İçinde bulunduğumuz bu zaman diliminde işletmelerin halkın eline devredilmesinin devrime bir yararı olmayacaktır."

Devrim burjuva karakterli olduğuna göre, ihtiyacı duyulan şey sanayinin sanayiciler ve işçi örgütleriyle işbirliği içinde devlet tarafından düzenlenmesi idi: "Sanayide düzenleme ve kontrol belli bir sınıfa ait bir mesele değil. Bu, devletin yerine getireceği bir görev. Onun örgütlenme çalışmasında devlete yardımcı olma sorumluluğu tek tek sınıfların, özellikle de işçi sınıfının omuzlarında duruyor."[13]

Menşevik Çervanin, Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi adına sorunu daha ayrıntılı olarak ortaya koydu: "Giderek büyüyen yıkımı durdurmamız ve ekonomik yaşamı normal durumuna getirmemiz ancak devletin ekonomiye planlı biçimde müdahale etmesiyle mümkün olabilir'. Buna göre, hammadde, yakıt ve donanım gereçlerinin sanayideki bölüşümünde devletin düzenleyici rol oynaması bir zorunluluktu. Çervanin, ayrıca, tüketici eşyalarının ülke nüfusuna bölüştürülmesinde devlet düzenlemesi, bankacılıkta devlet kontrolü ve sanayinin temel sektörlerinde zorunlu tröstlerin kurulması talebinde bulundu. Çervanin'in önergesinde fiyat, kar ve ücretlerin devlet tarafından saptanması ve kapitalistlerin vergilerinin arttırılması talebine de yer verilmişti."[14]

Zinovyev, sanayide devlet kontrolüne karşı çıkarak bolşevikler adına işçi kontrolü ile ilgili olarak taslağı Lenin tarafından hazırlanmış bir önerge sundu. Önerge, 'dikkatlice hazırlanmış, kademeli olarak ama gecikmeye uğratılmadan uygulamaya konularak üretimin bütününün ve malların bölüşümünün işçiler tarafından düzenlenmesine varacak bir dizi tedbirler aracılığıyla tesis edilecek olan bir kontrol kurumu' öneriyordu. Kontrol organlarındaki oyların en az üçte ikisi işçilere ayrılacaktı; bir işçi milisi ve genel iş vergisi tesis edilecek ve savaş süratle bir sonuca kavuşturulacaktı. Bunun yanısıra, Zinovyev'in sanayinin kontrolünün işçilere transferini güvence

altına alınabilmesi için devlet aygıtının Sovyetlere devredilmesini istediğine bakılırsa, ekonomik kontrol politik iktidarla ilişkili olarak değerlendiriliyordu. Konferans, Lenin'in önergesini çok küçük birkaç düzeltme yaparak 297'ye karşı 21 oyla kabul etti; çekimser oyların sayısı ise 44 idi.[15]

Fabrika komiteleri hareketi zaman içinde işçi kontrolü kavramına açıklık ve derinlik kazandırdı. 7-12 Ağustos tarihleri arasında toplanan Petrograd ve Çevresi Fabrika Komiteleri İkinci Konferansı üretimde işçi kontrolü kavramını açık olarak tanımladı:

> "İşletme içi düzenin kurallarını -çalışma saatlerinin, ücretlerin, işe alma ve işten çıkarmaların, işçilerin ve diğer çalışanların izinlerinin, vs. düzenlenmesi- ortaya koymak. fabrika komitesinin görevidir."[16]

İşyerindeki amirleri kontrol edecek olan fabrika komitelerinden şunları yerine getirmesi bekleniyordu:

> "İşyeri yönetiminin kompozisyonu ile işçilerle normal ilişkiler yürütemeyen veya diğer nedenlerle yetersiz bekleneni veremeyen yönetim mensuplarının işten çıkarılması üzerinde kontrol sahibi olmak."

Ayrıca şu not eklenmişti:

> "Fabrika yönetimine mensup kişiler işliklere ancak fabrika komitesinin iznini alarak girebilirler."[17]

İşverenler saldırıya geçiyor

İşverenler, bolşeviklerin Temmuz Günleri'nde (aşağıda 14. Bölüm'e bkz.) aldıkları yenilgi sonrası fabrika komitelerinin etkinliğini azaltmak için ellerine iyi bir fırsat geçtiğini düşündüler. Moskova Üreticiler Birliği'nin metalurji seksiyonu bir genelge yayımlayarak fabrika komitesi çalışması için harcanan zamana ücret verilmesini yasakladı. Petrograd'taki bir dökümhane sahibi, oldukça cüretkar bir biçimde, "fabrikada işçi komitesinin olamayacağını ve işyeri yönetiminin böyle bir komitenin varlığını tanımayacağını" ilan ediyordu;

söz konusu ilan, fabrika komitelerinin kuruluşuna ilişkin 23 Nisan tarihli kararnameye karşı açık bir meydan okuma idi. Bununla birlikte, fabrika komitelerinin nüfuzunu kırmaya yönelik doğrudan ve böylesine cüretkar girişimler Temmuz gösterilerini takip eden gerici dönemde bile ender olarak görüldü. Bunun yerine, fabrika sahipleri çabalarını işçi kontrolünü dizginlemek üzerinde yoğunlaştırdılar. 23 Nisan kararnamesinin işçi komitelerini yasallaştırmış olduğunu, ancak komitelere üretim üzerinde kontrol kurma ve hatta milis teşkil etme hakkı vermediğini ileri sürdüler. Temmuz ortalarında Petrograd Üreticiler Birliği hem işçi kontrolünü, hem de işçilerin oluşturdukları milislere işverenler tarafından ücret ödenmesine ilişkin taleplerini 'yasadışı' ilan etti. Benzer fikirler, işçi kontrolüne karşı muhalefetin özellikle yoğun olduğu Kharkov başta gelmek üzere diğer şehirlerdeki işveren örgütleri tarafından da yüksek sesle dile getirildi.[18]

Henüz kurulmuş olan Tüm Rusya Merkez Üreticiler Birliği, 'fabrika komitelerinin fabrika yönetiminin otoritesine müdahalesinin ortadan kaldırılmasına ilişkin rehber direktifler' yayımlamayı kararlaştırdı. Güney Rusya Sanayicileri Konferansı'nda sanayinin ayakta kalmasının ancak işe alma ve işten çıkarmanın bütünüyle girişimciye ait bir hak olarak kalmasıyla mümkün olabileceği ileri sürüldü; Birleşik Sanayi Merkez Kurulu, fabrika komitesi üyesi işçilerin komite çalışmaları sırasında harcadıkları zaman için ücret ödenmesini yasakladı. Tek tek işletme sahipleri, fabrika komitesi üyelerine ödemede bulunmayı keserek ve (23 Nisan kararnamesi hükümlerine aykırı bir biçimde) komite toplantıları için işçilere yer göstermeye son vererek mücadeleye sahip çıktılar.[19]

Bunların yanısıra işverenlerin sanayide sabotajlara giriştikleri görüldü: lokavt ve fabrika kapama. Amerikalı bir muhabir olarak çok çeşitli çevrelere girme şansına sahip olmuş John Reed şunları yazıyor:

> "Kadet Partisi'nin Petrograd şubesi sekreteri, bana, ülkenin ekonomik yaşantısındaki çöküntü yaratmanın devrimi itibarsızlaştırma amacı güden kampanyanın bir parçası olduğunu söyledi. Kendisine ismini saklı tutacağıma ilişkin söz verdiğim dost bir diplomat bunu kendi bilgilerine dayanarak doğruladı. Kharkov yakın-

larında bizzat sahipleri tarafından kasıtlı olarak yakılan ve su baskınına uğratılan belli kömür madenleri olduğunu biliyorum; benzer şekilde, Moskova'daki bazı tekstil fabrikalarındaki makinelerin mühendisler tarafından fabrikadan ayrılmadan önce kasıtlı olarak bozulduğundan, lokomotifleri işlemez hale getirirken işçiler tarafından suçüstü yakalanmış demiryolu görevlileri olduğundan haberdar bulunuyorum."[20]

Aşağıdaki tabloda görülebileceği gibi, Putilov fabrikasındaki üretim çok keskin bir düşüş göstermişti:

	Haziran 1916	Haziran 1917
	(ton)	(ton)
Yumuşak çelik	3.873	1.114
Dökülmüş çelik	5.768	1.908
Pik demiri	1.133	730
Bakır	54	25
Çelik eşya	567	315[21]

Ekim ayının ikinci yarısına gelindiğinde 10.000 kadar Putilov işçisi geçici olarak işten çıkarılmış durumdaydı.[22]

Petrograd genelinde, Eylül ayının ilk iki haftası içinde işini yitirmiş işçi sayısı 25.000 idi. Moskova ve civarındaki *gubernia*'larda 50.000 işçi çalıştıran 50 fabrika kapatıldı.[23] Krivoi Rog ve Don havzasındaki 200 maden, işçi kontrolü ve ciddi bir ulaşım bozukluğu, yakıt, hammadde, kalifiye işçi açığı dolayısıyla daha da kötüleşen çalışma koşulları konusunda yaşanan çekişme yüzünden Eylül ayına gelindiğinde üretimi durdurmaya zorlandı.

Ülkenin çelik üretiminde büyük bir düşüş yaşandı.[24] Güneydeki 65 yüksek fırından yalnızca 34-44 kadarı işler haldeydi ve bunlar da tam kapasiteyle çalışmıyorlardı. Ekim 1917'de, 102 Martin fırınından sadece 55'i faaliyet halindeydi. Tren rayı üreten fabrikalar kapasitelerinin yalnızca yüzde 55'ini kullanıyorlardı.[25] Tekstil sanayii ise neredeyse çökmüş durumdaydı.

Tanınmış sanayici P. P. Riabuşinski'nin işadamlarının Moskova'da düzenledikleri 3 Ağustos tarihli bir toplantı sırasında ağzından kaçırdığı şu ifade hemen her yere yayıldı: "Açlığın kemikli eli çeşitli

komite ve Sovyet üyelerinin boğazına yapışacak ve bunlar akıllarını başlarına toplayacaklardır." Ne var ki, Riabuşinski'nin sözleri yıllar önce Marie Antoinette'in "Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler!" sözünün yaratmış olduğuna benzer bir tepkiye yol açmadı.

Uzlaşma yanlısı liderlerin işverenlerin saldırısına verdikleri yanıt yine sınıf işbirliği oldu. Bu tutumları, onların sanayide devlet kontrolü konusundaki yaklaşımlarıyla ve savaş kışkırtıcılığına verdikleri destekle tam bir uygunluk içindeydi.

Sınıflar arasında uzlaşma

Skobolev 22 Ağustos'ta şu ifadelere yer veren bir genelge yayımladı:

> "İşçileri ve tüm. çalışanları işe alma ve işten çıkarma yetkisi fabrika sahiplerine aittir.
> İşçilerin belli kişileri işten çıkarma veya işe almaya yönelik olarak başvurdukları zorlayıcı tedbirler cezalandırılması gereken yasadışı eylemler olarak değerlendirilecektir."

Skobolev, Çalışma Bakanlığı'na çeşitli fabrika, imalathane ve ocaklarda çalışma saatleri içinde sık sık konferans ve toplantılar düzenlendiği, bunun da fabrikalarda üretimi sekteye uğrattığı yolunda bilgiler ulaştığına dikkati çekti. Komiserlere ve fabrika müfettişlerine Geçici Hükümet'in 23 Nisan tarihli kararnamesinin gereklerini hatırlattı:

> "İşçi komitelerinin çağrısıyla yapılan toplantıların mesai saati bittikten sonra düzenlenmesi gerekir. Çalışma saatleri içinde bir saniye dahi yitirmeden tüm enerji ve gücü üretime hasretmek her işçinin görevidir. Çalışma Bakanı, fabrika yönetiminin işçi toplantılarının fabrikadaki üretime zarar veren bir biçimde çalışma saatleri içinde düzenlenmesine izin vermemeleri gerektiğini hatırlatır. Bundan başka, yönetim iş saati kayıpları nedeniyle ücretlerden kesinti yapma hakkına sahiptir."[26]

Skobolev'in fabrika komitelerini kontrol altında tutmaya yönelik iki genelgesi 22 Ağustos ile 28 Ağustos'ta, *yani General Kornilov'un Petrograd'a doğru* ilerlemekte olduğu günlerde yayım-

landı! (Aşağıda 16. Bölüme bkz.)

Birkaç hafta kadar sonra Özel Savunma Kurulu bir genelge yayımladı:

> "Fabrika sahibi her zaman için o fabrikanın başında gelir ve işçiler fabrika yönetiminin işlerine karışma hakkına sahip değillerdir. Yönetimin uygulamalarını değiştirme hakkına sahip olmaları ise akla dahi getirilemez. İşe alma ve işten çıkarma meselesine gelince, bu konuda mevcut yönetmeliklere sıkı bir biçimde bağlı kalmak gerekir."[27]

Ticaret ve Sanayi Bakanı vekili V. Stefanov şu beyanatta bulunarak bir adım daha ileri gidiyordu:

> "Grev ve lokavt haklarının kullanımı ülkenin iyiliği için geçici bir süre askıya alınmalıdır. Çatışmalar çok titiz bir şekilde ele alıp değerlendirilmeli ve özellikle bu amaç için oluşturulmuş uzlaştırıcı kurumlar aracılığıyla bir çözüme kavuşturulmalıdır."[28]

Sınıf mücadelesinin şiddetinin uzlaşmacı bir yoldan yatıştırılmasına yönelik benzer bir öneri de *İzvestiya* tarafından dile getirildi:

> "Devrim ve savaş koşullarında, işçilerle işverenler arasındaki mücadele bütünüyle barış zamanı koşullarındaki gibi yürütülemez. Gerçek şu ki, savaş zamanı koşulları ve devrim, sınıf mücadelesinin daha keskin silahları olan grev ve lokavta başvurma konusunda her iki tarafı da aşırı dikkatli olmaya zorlamaktadır.
>
> "Bu koşullar, işverenlerle işçiler arasındaki anlaşmazlıkların açık bir çatışmaya girerek değil, müzakereler ve uzlaşmalar yoluyla çözüme kavuşturulmasını hem zorunlu hem de mümkün kılmaktadır. Uzlaşma meclisleri bu amaca hizmet etmekteler. Genel sorunlar, bir işverenler derneği ile proleteryanın seçilmiş organları arasında varılacak anlaşmalar vasıtasıyla çözülmelidir. Tek tek işyerlerindeki sorunlar ise, işletmede çalışan işçilerle o işletmenin işverenleri arasında varılacak anlaşmalar yoluyla halledilmelidir. Her iki taraf, söz konusu uzlaşma meclislerinde alınan kararlara

sorgusuz sualsiz itaat etmek durumundadır."[29]

Düşünün: Grev ve lokavtın devrim -sınıf mücadelesinin aldığı en keskin biçim- ile uygun ve bağdaşır şeyler olmadığı ileri sürülüyor! Devrimi kontrol altına alıp sınırlandırmak için uzlaşma meclisleri öneriliyor!

Skobolev genelgeleri ve Kornilov ayaklanması, Petrograd fabrika komitelerini 10 Eylül'de üçüncü şehir konferansının toplanması için çağrıda bulunmaya sevk etti. Yeni Çalışma Bakanı menşevik Kolokolnikov bir yana bırakılırsa, ılımlı sosyalistler bir gün süren bu toplantıda kaydadeğer bir varlık gösteremediler. Bir bolşevik konuşmacı (Evdokimov), büyük bir kinle Skobolev genelgelerinin feshedilmesi talebinde bulundu, Birleşik Sanayi Merkez Kurulu'nun fabrika komitesi çalışmalarına katılan işçilerin ücretlerinin askıya alınmasına yönelik kararını kınadı ve işçi kontrolüne karşı izlediği olumsuz politika nedeniyle Kolokolnikov'a saldırdı. Kolokolnikov'un buna verdiği karşılık, kendisinden önceki çalışma bakanının üç ay önce toplanmış Birinci Petrograd Konferansı'nda söylediklerinin bir kopyasından ibaret kaldı: İçinde bulunulan devrim sosyalist değil demokratik devrimdi ve dolayısıyla kapitalist üretim tarzından işçi kontrolüne geçilmesi düşünülemezdi. Kolokolnikov kontrolün bir gereklilik olduğunu kabul ediyordu, ancak bu kontrol ülke genelinde ve 'devlet organları' tarafından yerine getirilmek zorundaydı. İşe alma ve işten çıkarma işletme yönetimine ait bir hak idi ve fabrika komitelerinin kontrolü ancak bunların yerel sendika organları haline gelmesi durumunda söz konusu olabilirdi.[30]

Bolşevik bir karar tasarısı Skobolev'in Ağustos genelgelerinin geçersiz kılınması, fabrika komitelerinin faaliyet alanının genişletilmesi, 'ölümcül uzlaşma siyaseti'nin reddedilmesi ve karşı devrimci burjuvazinin iktidardan uzaklaştırılması çağrısında bulundu.[31] Tasarı hemen tam bir oy birliğiyle, 198 leyhte, 13 aleyhte ve 18 çekimser oyla kabul edildi.[32]

İşçiler 'bardağı taşırıyor'

İşçiler, giderek artan oranda ülkenin yüz yüze kaldığı ekonomik yıkımdan işverenleri sorumlu tutuyorlardı. Girişimcileri, dar görüşlü bir açgözlülüğün nihai olarak sanayi aygıtının çöküşüne yol açacağı

önceden belli olduğu halde muazzam karları ceplerine indirebilmek için korkunç bir savaşı kalıcı kılmakla suçluyorlardı. Serpukhov (Moskova'da bir yerleşim bölgesi)'daki fabrika komiteleri kontrol komisyonları, bazı tekstil atölyelerinin elde ettikleri kar miktarlarını saklı tutmak üzere iki dizi muhasebe defterleri tuttuklarını açığa çıkardılar. İşçi komiteleri çeşitli yerlerde sayısız çoklukta işletme sahibinin spekülatif amaçlarla elindeki yakıtı, hammaddeleri ve üretim araçlarını olduğundan az gösterdiğini ortaya çıkardılar. Bu tür 'sabotaj' olaylarını ortaya çıkarıp bunlara son verme kararlılığında olan komiteler, tüm mal ve hammadde depolarında sayım yapma, işletmelerde mal giriş çıkışlarını teftiş etme yetkisi talep ettiler.

Lokavtlar ve işyeri kapatmaları çoğu zaman işçilerle yönetim arasındaki fiziksel çatışmaları tırmandırdı. Ülkenin çeşitli bölgelerinde yönetici personele karşı girişilen şiddet eylemleri arasındaki benzerlik oldukça dikkat çekiciydi. Ivanovo-Voznesensk'teki Volga fabrikasının fabrika komitesi üyeleri bir teknisyeni çuvala soktuktan sonra iki tekerlekli el arabasına koyup fabrika dışına attılar.[33] Moskova'daki bir otomobil fabrikasındaki işçiler, yönetim işletmeyi kapatma tehditinde bulunduğu zaman müdürü ve yardımcısını yine el arabasına bindirip fabrika dışına attılar.[34] Kharkov'daki dökümhanelerden birinde, işçiler müdürün başından aşağı bir kova petrol ve kurşun karışımı eriyiği boca ettiler ve talihsiz adamı 'Hurra!' çığlıkları arasında dökümhaneden dışarı attılar.[35]

Sanayiciler, sık sık fabrikalardaki ortamın 'sanayi anarşisi düzeyine fevkalade yaklaşmış' olmasından yakınmaya başladılar.[36]

Kharkov'daki metal işletmelerindeki fabrika komitelerinin 27 Haziran tarihli bir konferansında 'işçilerin taleplerinin onların kendi devrimci gücünden yararlanılarak karşılanması' kararına varıldı ve şunlar eklendi:

> "Şayet fabrika sahipleri beş gün içinde bu talepleri yerine getirmezlerse, müdürler işletmelerden kovulacak ve yerlerine seçim yoluyla mühendisler getirilecektir."

Aynı şehirdeki Helfferich-Sade fabrikası yönetimi çalışma koşullarındaki anlaşmazlığı gerekçe göstererek fabrikayı kapatmak istediğinde, fabrika komitesi özel bir komisyonun yönetimi altında

üretime devam edilmesine karar verdi. Kharkov'daki büyük lokomatif fabrikasında daha da sert önlemlere başvuruldu. Halinden bezmiş durumdaki Kerenski 20 Eylül günü söz konusu fabrikadan bir telgraf aldı; telgrafta özetle şunlar bildiriliyordu: "Müdür ve tüm idari personel işçiler tarafından tutuklanmış bulunuyor. Yerel askeri ve sivil kurumlar bütünüyle etkisiz durumdalar." Telgrafın son cümlesi, yasaların ve özel mülkiyet haklarının büyük ölçüde kağıt üzerinde kalıp değer yitirdiği 1917 yılı boyunca sık sık yinelenmek zorunda kalındı.[37]

Don kömür havzasının Bokovo-Khrustalsk bölgesinde Rus Antrasit Şirketi'ne ait bir madenin amirlerinden makine mühendisi Peçuk, yerel İşçi Vekilleri Sovyeti'nin bir oturumu sırasında, Sovyet başkanı Pereverzev'in kışkırtması ve girişimi sonucu dayak yedi. Aynı bölgede bulunan Donchenko'daki Mikhailov madeninde, az önce kendisinden söz ettiğimiz Pereverzev, madenin sahiplerinden biri olan Iakovlev'i tutukladı. Bunun üzerine Bokovo-Khrustalsk bölgesinde yaygın aramalar yapıldı ve maden işçilerinin evleri arandı; işçiler tarafından terörize edilen işverenler madenlerini terk ettiler. Don havzasının diğer bölgelerinden gelen raporlar şiddet eylemlerinin tırmandığını, maden sahiplerinin dövüldüğünü ve soyulduğunu bildiriyor, anarşik ve isyancı hareketin bölgede hızla yayıldığını haber veriyorlardı. Yerel otoriteler bütünüyle etkisiz durumdaydılar.[38]

İşçilerin 'aşırı' eylemlerini liste halinde veren bir gazete, bazen makine mühendislerinin de tıpkı subaylar veya toprak ağaları gibi kızgın işçi kitlesinin kötü muamelesine maruz kaldıklarına dikkati çekiyordu:

> "Lisva fabrikasında makine mühendisi Lepçukov sırtından kurşunlanarak öldürüldü. Sulinsk fabrikasında, fabrika müdürü olan mühendis Gladkov, ücretleri yüzde yüz arttırmayı reddettiği için işçilerin isteği üzerine tutuklandı. Makeevka'da, Rus Madencilik ve Metalurji Birliği Şirketi'nin fabrikasında, dökümhane işçilerinden biri dökümhane şefi Fransız vatandaşı mühendis Remy'ye iki el ateş etti. Nikopol Mariupol Şirketi'nin fabrikasında kalabalık bir işçi topluluğu mühendis Yasinski'yi dövdükten sonra el arabasına bindirip fabrikadan dışarı attı. Ekaterinoslav şehrindeki Brianski Şirketi'ne ait Alexandrovsk fabrikasında, müdür yardımcısı

Beneshevitch, demiryolu departmanı şefi Şkurenko ve diğer bazı çalışanlar fabrikadan atıldılar. Yuzovka'daki Novorossisk Şirketi'ne ait fabrikada, işçiler fabrikanın kıdemli çalışanlarına ve idari personele ait evlerin elektrik kablolarını kestiler."[39]

Ekim ayına gelindiğinde, Rusya'daki işletmelerin büyük çoğunluğunda işçi kontrolünün bir biçimi varlık kazanmış durumdaydı. Hatta, seyrek olarak görülmekle birlikte, bazı fabrikalarda fabrika komiteleri işverenleri ve mühendisleri işyerinden kovup fabrikayı kendileri çekip çevirmeye gayret ediyor, diğer işletmelerdeki fabrika komitelerine temsilciler yollayarak yakıt, hammadde ve finansman yardımı temin etmeye çalışıyorlardı.[40]

Lenin'in politikası

Lenin'in politik hattı esas olarak gerçekten basitti. Ekonomik açıdan dağılmış Rusya'daki nesnel koşullarına ve sanayi işçilerinin öznel deneyimlerine tam olarak uydu. İşçilerin duygularını yansıttı ve onların içgüdüsel arzularını genelleştirilmiş bir politik düzeye yükseltti.

"Kapitalizmin yıkılmasına doğru kesin adımların atılması zorunludur. Bu adımlar, yalnızca işçilerin ve yoksul köylülerin ezici çoğunluğunun sınıf bilincine ve örgütlü eylemliliğine dayanılarak, güçlü ve tedrici biçimde atılmalıdır.. sosyalizme doğru temkinli, tedrici, iyi düşünülmüş, ancak kararlı ve doğrudan adımlar."[41]

Rusya'da gerekli olan şey 'yeni reformlar' icat etmek, 'kapsamlı' değişiklikler için 'planlar' yapmak değil. Bu türden hiçbir şey değil. 'Sosyalizm önerisi'ne ve 'proleterya diktatörlüğü'ne yaygara koparark karşı çıkan kapitalistler, Potresov'lar, Plehanov'lar durumu bu şekilde betimliyorlar -ve bu yanıltıcı betimleme kasıtlı olarak yapılıyor. Gerçekte Rusya'daki durum öyle bir durum ki, savaşın getirdiği eşi görülmemiş yük ve güçlükler, ekonominin benzersiz ve gerçek bir tehlike oluşturan biçimde rayından çıkmış olması ve açlık çıkış yolunu ortaya koymuş bulunuyorlar ve yalnızca çıkışı göstermekle kalmayıp köklü reformların ve diğer değişikliklerin mutlak surette zorunlu oldu-

ğuna işaret ediyorlar. Bu değişiklikler ise tahıl üzerinde tekel kurma, üretim ve bölüşümün kontrolü, kağıt para basımının sınırlandırılması, tahılın sanayi ürünleriyle adil bir mübadelesi, vs. olmak zorunda.[42]

Lenin, sanayi alanında proleteryanın ileri sevk edilmesine ilişkin görüşlerini 10-14 Eylül günleri arasında keskin bir dille kaleme aldığı *Yaklaşan Felaket ve Bununla Mücadele* adlı broşürde son derece sistematik bir biçimde özetliyor. Broşür, Rusya'daki nesnel durumun tanımlanmasıyla başlıyor:

"Kaçınılmaz bir felaket Rusya'yı tehdit ediyor. Demiryolları akıl almaz ölçüde darmadağınık ve örgütsüzlük giderek derinleşiyor. Demiryolu ulaşımı duracak. Fabrikalara hammadde ve kömür sevkiyatı yapılamaz hale gelecek. Aynı şey tahıl sevkiyatı için de geçerli. Kapitalistler, benzeri görülmemiş bir yıkımın cumhuriyet ve demokrasinin, Sovyetlerin ve genel olarak işçi ve köylü örgütlerinin çöküşü olacağını, böylece monarşiye geri dönülerek burjuvazinin ve toprak ağalarının sınırsız iktidarının yeniden tesis edilmesinin kolaylaşacağını umarak, kasıtlı olarak ve acımasız bir biçimde (hasara yol açarak, durdurarak, engel olarak) üretimi sabote ediyorlar.

- Muazzam bir felaket ve açlık kapıda bekliyor."[43]

Bunu herkes söylüyor. Bunu herkes kabul ediyor. Herkes bunun böyle olduğuna karar vermiş görünüyor.

Ancak hala yapılan hiçbir şey yok.

Devrimden bu yana altı ay geçti. Yıkım şimdi daha da yakın. İşsizlik kitlesel boyutlara varmış görünüyor. Düşünün: Yeterli oranda tahıl ve hammadde olduğu halde ülkede mal kıtlığı çekiliyor ve ülke yiyecek ve işgücü yetmezliğinden can çekişiyor; ve bu öyle bir ülke ki, böylesine kritik bir anda bile ülkede kitlesel işsizlik var! Devrimin (bazıları bunu büyük devrim olarak isimlendiriliyor, ancak şimdiye kadar olan bitene bakılırsa bunu çürümüş devrim olarak nitelendirmek daha doğru görünüyor) üzerinden altı ay geçtikten sonra, kendilerini 'devrimci-demokrat' olarak isimlendiren bir sürü birliğin, organın ve kuruluşun cirit attığı demokratik bir cumhuriyette felaketi, açlığı önlemek için kaydade-

ğer *hiçbir şey* yapılmamış olduğunun bundan daha iyi bir kanıtı olabilir mi? Giderek artan bir hızla yıkıma doğru yol alıyoruz. Savaşın durup bekleyeceği yok ve savaş ulusal yaşamın her alanında giderek büyüyen bir altüst oluşa neden oluyor.[44]

Kontrol, denetim ve planlama felaket ve açlıkla mücadelenin başta gelen gereklerini oluşturuyor. Bu, tartışma götürmez bir biçimde ve genel olarak kabul ediliyor. Toprak ağalarıyla kapitalistlerin egemenliğine, bunların sınırsız, fantastik, rezil karlarına,yüksek fiyatlar ve savaş sözleşmeleri sayesinde devşirilen karlarına (öyle ki, şimdi hemen herkes, doğrudan veya dolaylı bir biçimde savaş için '*çalışıyor*'), herkesin bildiği, gördüğü, özenip iç geçirdiği karlarına halel geleceği korkusuyla yerine getirilmeyen şey tam da bu."[45]

Kontrol tedbirleri ayrıntılarıyla açıklanıyor

"Kontrol tedbirleri herkesçe bilinen ve alınması kolay tedbirler."[46]

Göreceğiz ki, bir hükümet, eğer adının devrimci-demokratik hükümet oluşu bir şakadan ibaret olmasa idi, kuruluşunun henüz daha ilk haftası içinde, başta gelen kontrol tedbirlerinin benimsenmesi, kontrolden sakınmak için sık sık uyarıklığa başvurmaya kalkışan kapitalistlere sıkı, sert cezalar uygulanması, kapitalistler üzerinde kendi kontrolünü kurması için halka çağrıda bulunulması, halkın kontrole ilişkin düzenlemeleri dikkatli ve doğru bir biçimde gözlemesinin sağlanması meselesine göz kulak olunması için kararlar almak zorunda kalırdı -ve kontrol çoktan Rusya'da uygulamaya konmuş durumda olurdu.

Söz konusu temel tedbirler şunlardır:

1. Tüm bankaların tek bir banka içinde eriyip bütünleşmesi ve bu bankanın faaliyetleri üzerinde devlet kontrolünün tesisi, ya da bankaların kamulaştırılması.

2. Kartellerin, yani en büyük, tekelci kapitalist birliklerin (şeker, petrol, kömür, demir ve çelik kartelleriyle diğerlerinin) kamulaştırılması.

3. Ticari gizliliğin kaldırılması.

4. Sanayicilerin, tüccarların ve genel olarak işverenlerin zorunlu bir birlik oluşturmaları (yani zorunlu olarak dernekler içinde

bir araya gelmeleri.

5. Halkın tüketici birlikleri içinde zorunlu olarak örgütlenmesi, ya da böyle bir örgütlenmenin teşvik edilmesi ve bunun üzerinde kontrolün tesis edilmesi.[47]

Bankaların kamulaştırılması:

Devlet, ancak bankaları kamulaştırmak suretiyle kendisini milyarlarca rublenin nereden, nasıl, ne zaman geldiğini ve nereye gittiğini görebileceği bir konuma yerleştirebilir. Ekonomik yaşamın bütününde, temel ürünlerin üretim ve bölüşümünde uydurma olmayan gerçek bir kontrol ancak bankaların, kapitalist sirkülasyonun en esaslı merkezi mekanizması üzerinde kontrolün tesis edilmesiyle mümkün hale gelebilir ve aksi taktirde kaçınılmaz olarak sıradan insanları aldatmaya yönelik idari bir terim olarak kalmaya mahkum edilecek 'ekonomik yaşamın düzenlenmesi' kavramına bir işlerlik kazandırılabilir.[48]

Kartellerin kamulaştırılması:

Bankalar ile sanayi ve ticaretin daha önemli sektörleri birbirlerinden ayrılmaz bir biçimde iç içe geçmiş durumda bulunuyorlar. Bu, ticari ve sanayi birliklerde (şeker, kömür, demir, petrol vb.) bir devlet tekeli kurulmadan ve bunlar kamulaştırılmadan bankaların tek başlarına kamulaştırılmasının olanaksız olduğu anlamına gelir. Bu,. öte yandan, eğer ciddi biçimde yaşama geçirilirse, ekonomik aktivitenin düzenlenmesinin bankalarla kartellerin eşzamanlı olarak kamulaştırılmasını gerektirdiği anlamına gelir.[49]

Ticari gizliliğin kaldırılması:

Ticari gizlilik kaldırılmadığı sürece, üretim ve bölüşümün kontrolü içi boş bir vaat olarak kalacaktır. Bu, tüm kontrolün anahtar öğesidir. İnsanları soyan ve üretimi sabote eden sermayenin en hassas noktası budur.[50]

Genellikle, burjuva mülkiyetin 'kutsallığı'na ilişkin anti-demokratik alışkanlık ve peşinhükümlerin bizleri nasıl çepeçevre kuşatmış olduğunun farkına bile varmayız. Bir mühendis veya bankacı bir işçinin gelir ve giderlerini, onun ücreti ve emeğinin üretkenliği hakkındaki bilgileri yayımladığında, bunların mutlak surette geçerli ve doğru oldukları düşünülür. Bunu, mühendisin 'casusluğu veya ispiyonu' ve o işçinin 'özel yaşamı'na karşı işlenmiş bir tecavüz olarak görmek kimsenin aklına gelmez. Burjuva toplu-

mu, emeği ve ücretli bir işçinin kazançlarını kendi açık hesap defteri olarak görür ve işçinin 'lüks yaşantısı'nı göstermek için istediği an bu deftere göz atma yetkisine haiz kılınan burjuva bu defterde işçinin 'tembelliği'ni keşfeder, vs.

Stokların kontrolü konusuna gelince. Emekçilerin, sekreterlerin ve ev hizmetçilerinin sendikaları demokratik bir devlet tarafından kapitalistlerin gelir ve giderlerini incelemeye, elde ettikleri bilgileri yayınlamaya ve gelirlerin gizli tutulmasıyla mücadele konusunda hükümete yardımcı olmaya davet edilselerdi ne olurdu? Kim bilir burjuvaziden ne muazzam 'casusluk' ve 'ispiyonculuk' feryatları yükselirdi![51]

Tüketimin düzenlenmesi:

Ülkenin sayısız felaketin sıkıntısını yaşadığı bir zamanda devrimci-demokratik bir politika eli kulağında bekleyen yıkımla mücadelede kendisini ekmek karnesiyle sınırlamaz; ilk olarak, aksi taktirde tüketim üzerinde kontrol tam olarak uygulanamayacağı için tüm halkın tüketici birlikleri içinde zorunlu örgütlenmesini sağlar; ikinci olarak, zenginleri bu tüketici birlikleri içinde ücretsiz olarak sekreterlik vb görevlerde hizmet vermeye zorlar; üçüncü olarak, savaşın beraberinde getirdiği yükün gerçekten eşit olarak paylaşılmasını sağlamak üzere tüm tüketim mallarının nüfus içinde eşit olarak bölüşümünü temin eder; dördüncü olarak, nüfusun daha yoksul sınıflarının zenginlerin tüketimi üzerinde kontrol tesis etmesini sağlayacak biçimde böyle bir kontrol örgütü yerleştirir.[52]

Gerçekte, bütün bir kontrol sorunu, sonuç itibarıyla, kimin kimi kontrol ettiği meselesinde, yani hangi sınıfın kontrol ettiği ve hangisinin kontrol edildiği meselesinde ifadesini bulur. Cesurca ve bir daha değiştirilemez bir biçimde, eskiden kopmaktan ve yeniyi inşa etmekten korkmadan, toprak ağalarının ve kapitalistlerin üzerinde işçilerin ve köylülerin kontrolünün tesis edildiği bir duruma geçmeliyiz."[53]*

---

* Lenin, kapitalistleri köşeye sıkıştırmayı vaat eden ancak işçi kontrolü fikrine yanaşmayan menşeviklere karşı aşağılayıcı bir tavır takındı. Skobolev'in 'elde ettikleri karları bankerlerin kasalarından

Ekonomik yıkıma karşı mücadele, savaşa karşı mücadele ve

işçi iktidarı için savaşımla birleştirilerek verilmek zorundaydı:

> "Büyük bir krize, halkın maddi ve moral güçlerinde şiddetli bir gerginliğe yol açmış bulunan savaş indirdiği yumruklarla modern toplumsal organizasyonun bütününü öylesine güçlü şekilde sarsmış durumda ki, insanlık yok olmak ile en kısa, en radikal yoldan üstün bir üretim tarzına geçiş için yazgısını en devrimci sınıfın ellerine teslim etmek arasında bir seçim yapma zorunluluğuyla yüz yüze bulunuyor."[55]

Lenin açısından, işçi kontrolü için mücadele ile işçi iktidarı için verilen savaşımın esasını teşkil ediyordu: "Bütün bu tedbirlerin sistematik ve etkin bir biçimde uygulamaya geçirilmesi, ancak bütün devlet iktidarının proleterlerin ve yarı-proleterlerin eline geç

---

yüzde yüze varan oranda geri alacağını' vaat etmiş olduğunu hatırlatarak şu yorumda bulundu:

Bizim partimiz çok daha ılımlı. Partimizin kararı bundan çok daha azını, yani sadece bankaların üzerinde kontrolün tesis edilmesini, 'gelirler ve mülkler üzerinde daha ilerici bir verginin tedrici olarak (dinleyin bakın bolşevikler nasıl tedrici olmaktan yanalar!) uygulamaya konulmasını' öngörüyor.

Partimiz Skobolev'den daha makul.

Skobolev, ***pratik olarak gerçekleştirilmeleri için gerekli koşulların neler olduğunu anlamadan ölçüsüz***, hatta delibozuk vaatlerde bulunuyor.

"Meselenin püf noktası burası.

Daha az vaat, Yurttaş Skobolev, ve daha çok uygulanabilirlik. Daha az retorik, ve işe nasıl koyulacağı konusunda daha fazla kavrayış."

Eğer ülkeyi kaçınılmaz ve korkunç bir felaketten kurtaracak isek, bir gün bile yitirmeden derhal işe koyulmalıyız ve koyulabiliriz. Ancak, bütün mesele şu ki, Geçici Hükümet işe başlamayı istemiyor; ve işe koyulmayı istemiş olsa bile ayakları sermayenin çıkarlarını kollayan binlerce zincir tarafından bağlanmış olduğu için bunu yapamaz.[54]

mesiyle mümkün olabilir."[56]

Lenin şunu sürekli yineledi: "Kontrol, iktidarın yokluğunda içi boş bir terimdir."[57] "Tüm iktidar Sovyetlere" bolşeviklerin politik alandaki sloganı olarak öne çıkarken ekonomik alandaki sloganları 'işçi kontrolü' oldu.

Lenin açısından benimsedikleri tutum son derece net idi. Bunu, bilinçli bir Petrograd işçisinin sözleriyle ifade ediyordu:

> "Tüm dünya iki ayrı kampa bölünmüş bulunuyor: 'biz', emekçi insanlar ve 'onlar', sömürücüler. 'Onların' boğazını birazcık sıktık; eskiden olduğu gibi bize efendilik taslamaya bir daha cesaret edemeyecekler. Boğazlarına tekrar çökeceğiz -ve hepsini birden başımızdan fırlatıp atacağız: İşte işçilerin düşündükleri ve hissettikleri şey bu."[58]

Bolşevizmin etkisi artıyor

Bolşeviklerin etkisinin artması son derece düzensiz bir seyir izledi. İlkin Petrograd'taki fabrika komitelerinde üstünlüğü ele geçirmeyi başardılar. Bolşeviklerin nüfuzu buradan ilkin Petrognad Sovyetinin işçi seksiyonuna, ardından Sovyetin bütününe yayıldı. Aynı zamanda, bolşevizmin etkisi coğrafi olarak Petrograd'tan taşraya doğru genişledi.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Petrograd Fabrika Komiteleri Birinci Konferansı'nda (31 Mayıs-5 Haziran) bolşevikler ezici bir etkinliğe sahiplerdi; sahip oldukları en önemli karar tasarısı büyük çoğunlukla benimsenmişti. Hemen hemen aynı dönemde, 20 Haziran'da toplanmış olan Üçüncü Sendikalar Konferansı'nda bolşeviklerin delegeler arasındaki desteği yüzde 36.4 oranındaydı.[59] 3 Haziran'da toplanan Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde bolşevikler toplam 777 delegeden 105'ine sahiplerdi.

Petrograd ile taşra vilayetleri arasındaki eşitsizlik de oldukça büyüktü. Bolşevikler 23 Temmuz'da toplanmış olan Moskova Fabrika Komiteleri Konferansı'nda hala azınlık konumundaydılar -kendi politikaları 682 delegeden 191'inin oyunu almıştı.[60]

Bolşeviklerin sanayi işçileri arasındaki gücü toplumun herhangi bir diğer kesimi içinde sahip oldukları güçten çok daha büyük olduğu için, ayrıca o günlerde fabrika komitelerinin tabanı oluşturan işçi

kitlesine diğer herhangi bir kurumdan çok daha yakın olması nedeniyle, bolşevikler fabrika komitelerini -Sovyetin işçi seksiyonundan Sovyetin bütününe ve sendikalara varıncaya kadar- diğer kurumlarda etki sahibi olabilmenin bir aracı olarak kullandılar.

Ekim devriminin öngününde, Lenin, giderek ayaklanmanın ateşleyici gücünün Sovyet değil fabrika komiteleri olması gerektiği fikrine yaklaşıyordu. Orjonikidze'ye şunları söylemişti:

> "Ağırlık merkezini fabrika komitelerine doğru kaydırmalıyız. Fabrika komiteleri ayaklanmanın organları haline gelmeliler. Sloganımızı değiştirmeli, 'Tüm İktidar Sovyetlere' yerine 'Tüm İktidar Fabrika Komitelerine' demeliyiz."(61)

Olaylar bu rolü fiilen Sovyetin oynamasına yol açacak biçimde gelişmiş olmakla birlikte, fabrika komiteleri Ekim devriminin zaferinde merkezi bir öneme sahip oldular.

Her şeyden önce, bolşevikler, sanayide işçi kontrolü meselesinin proleteryanın iktidarı ele geçirmesi sorunundan ayrı olarak düşünülemeyeceği inancındaydılar. Bu, Troçki tarafından, kendisinin 'tüm ülkedeki proleteryanın en doğrudan ve kesinliğinden şüphe edilemez biçimde temsil edildiği yer' olarak tanımladığı 17-22 Ekim günlerinde toplanmış Tüm Rusya Fabrika Komiteleri Konferansı'nda yaptığı bir konuşmada çok net olarak ifade edilmişti."(62)*

> "Proleterya iktidarı ele geçirmelidir. Ordu, köylülük ve deniz kuvvetleri umutla sizden bunu bekliyor. Örgütünüz olan fabrika komiteleri bu fikrin öncüleri durumuna gelmeliler. Önümüzdeki Sovyetler Kongresi'nde iktidar, barış ve toprak sorunu açık ve kesin bir biçimde ortaya konacak. Sovyet kendisine düşeni söylediği zaman, siz de bulunduğunuz yerlerden 'Buradayız!' diye kar

---

* 167 delegeden 97'si bolşevikti; sosyalist devrimcilerin (ki çoğu bolşeviklere destek veren sol sosyalist devrimcilerdi) delege sayısı 24, Maksimalistlerin 5, Enternasyonalistlerin 1 idi ve parti üyesi olmayan 21 delege vardı -bu grupların hepsi bolşevikleri desteklediler; muhalefette ise 13 Anarko-sendikalist ve 7 menşevik vardı.

şılık verilmelisiniz. Vereceğiniz karşılık tek ve aynı olmalı: 'Tüm iktidar Sovyetlere!"[63]

Lenin, daima fabrika komitelerinin Sovyetlerden çok daha radikal ve Bolşevik Parti'nin sol kanatına yakın olduğunu düşündü. Komiteler proleteryanın en güçlü kaleleriydi.

Şubat'tan sonra başlayan,başlangıçta esas olarak ücretler ve çalışma saatleri konusunda göreli olarak dağınık bir görünüm arz eden çatışmaların kendisine eşlik ettiği yoğun bir örgütlenme faaliyeti olarak gözlenen işçi hareketi, daha sonraları çok daha sık ve sert grevler şeklinde gelişti. İşçi kontrolü sloganı daha da yaygınlaştı ve sevilmeyen fabrika amirleriyle ustabaşıların işyerinden çıkarılmaları ve hatta tutuklanmalarıyla, sahiplerince kapatılmak istenen fabrikaların zorla açık tutulmasıyla, giderek artan oranda yaşama geçirildi. Sonradan, sanayideki işçi hareketi, proleteryanın politik gücü olarak bolşevik hareket içinde gelişti.

13

Lenin ayaklanan azınlıkları destekliyor

1905 Devrimi İran'da, Balkanlar'da, Çin ve Hindistan'da ulusal demokratik devrimlere itici gücünü kazandırmıştı. Bundan çok daha geniş ve derin olan 1917 Devrimi, ilkin ve esas olarak Rus İmparatorluğu sınırları içinde kalan alandan başlamak üzere, aynı sonucu yaratmaya yazgılıydı.

Çarlık İmparatorluğu'nda, 70 milyon Büyük Rus'un yanısıra toplamı 90 milyonu bulan Rus olmayan halklar yaşıyordu; yani, nüfusun yüzde 43'ü Ruslar'dan, yüzde 7'lik bir oran oluşturan Ukraynalılar, yüzde 6'lık Polonyalılar ve yüzde 4.5'luk Beyaz Ruslar da dahil olmak üzere yüzde 57'si Rus olmayan halklardan oluşuyordu. Azınlıklar üzerindeki baskı, Rusya'da ulusal sorunu patlamaya hazır büyük bir bomba durumuna getirecek kadar ağır ve şiddetliydi.

Kitleleri tarih sahnesine çıkarmış olan devrim, nihayet baskı altındaki bu grupların sabrını taşırdı. Şubat Devrimi'nin getirdiği biçimsel ulusal eşitlik kurumu *fiili* olarak daha keskin bir eşitsizliğe yol açmış, özgürlüklerine kavuşmak için daha şiddetli bir mücadeleye girişmeleri için ezilen azınlıkları kışkırtmıştı. Aynı yöneticilerin, aynı yasaların hiç değişmeden yerlerini sürekli koruyor olmaları bunları daha önce görülmediği kadar öfkelendirmiş, kendilerine durmaksızın "kurucu meclisi bekleyin" telkininde bulunulması bu öfkeyi daha da derinleştirmekten başka bir işe yaramamıştı. Devrim

bir sabır sorunu değildi. Yüzyıllardır ezilen azınlıkların, oluşturulacağı söylenen kurucu meclisin halihazırdaki hükümetten ve yöneticilerden farklı olacağına inanmaları beklenemezdi.

> Devrim sırasında, on milyonlarca insan olağan, hareketsiz geçen bir yıl içinde öğrendiklerinden daha fazlasını bir hafta içinde öğrenir. Halkın çeşitli sınıflarının hangi amaçların peşinden koştukları, hangi oranda güce sahip oldukları ve ne tür yöntemler kullandıkları, halkın bütününün yaşayışında ortaya çıkan keskin bir değişiklik anında özellikle belirginlik kazanır.[1]

Ezilen azınlıklar Geçici Hükümet'in gerçek niyetlerini görmekte güçlük çekmediler. Hükümetin azınlıklar politikası, diğer tüm alanlarda izlediği politikalar gibi tereddütlü, güvenilmez ve aldatıcı idi.

Finlandiya

Finlandiya, hükümetin yüz yüze bulunduğu sorunların birincisi durumuna geldi. Finliler, Rusya'daki tüm ulusal azınlıklar içinde en iyi olanaklara sahip azınlığı oluşturuyorlardı. Ondokuzuncu yüzyıl sonlarında, kendisine kendi seçtiği temsilcilerle yönetilme olanağını kazandıran yasal bir statüye hala sahip olan yalnızca Finlandiya idi. Gerçekten, Finlandiya kimi açılardan Rus İmparatorluğu'ndan daha demokratik haklara sahipti; çarların idaresi altındaki Finlandiya, tabi ulus olduğu halde, idaresi altında bulunduğu ulustan daha çok politik özgürlüğe sahip olması dolayısıyla bir paradoks oluşturuyordu. Rus kralının Grandük sıfatıyla yönetimi altında bulundurduğu ayrı bir prenslik durumundaydı. Finliler devletin yasama kurumları üzerinde tam bir kontrole sahiplerdi. Biri *Senato*, diğeri *Sejm* olmak üzere iki meclisli bir yasama organı vardı. Yasa tasarılarını inceleyip mütalaada bulunan *Senato*, devletin anayasa mahkemesi işlevini yürütüyordu. *Sejm* ise ülkenin en yüksek yasama organıydı. Üyeleri her beş yılda bir ulusal ölçekte yapılan seçimler temelinde belirlenirdi; yetki alanına giren yasaları oylayarak bir sonuca bağlardı. *Sejm*'in onayı olmaksızın hiçbir yasa yürürlüğe sokulamazdı.[2]

Fin *Sejm*'i, dünyada sosyal demokratların çoğunluğu ellerinde bulundurdukları yegane parlamento idi: 200 sandalyeden 103'ü sosyal demokratların elindeydi. Sejm, 5 Haziran 1917'de, savaş ve dış

politika konuları istisna teşkil etmek üzere kendisini egemen güç ilan eden bir yasa çıkardı.

Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde Fin sosyalistlerinin bir temsilcisi kendilerine destek olunması için çağrıda bulundu. Kongre'ye, Fin Sosyal Demokrat Partisi'nin 'Finlandiya'ya kendi kaderini tayin hakkının eksiz olarak tanınması -diğer bir deyişle Finlandiya'nın bağımsızlığının Rus Hükümeti tarafından tanınması- talebi'ni desteklediğini bildirdi.

Fin halkı Geçici Hükümet'ten bir destek görmedi.

> Geçici Hükümet, Senato tarafından ortaya konan sorunun, yani Senato'nun ve Fin Sejm'inin yetkisini arttırma meselesinin çözüme kavuşturulmasını geciktirmek suretiyle Fin halkında bir güvensizliğin doğmasına yol açmıştır.

Finlandiyalı sosyalist temsilci daha da ileri giderek biçimsel eşitliğin yeterli olmadığını söyledi.

> Yasal statü, son olarak özerkliğimizin güvence altında olduğu konusunda bizi temin eden Mart manifestosuna uygun olarak yeniden belirlendi. Ancak bu bizi tatmin etmiyor. Fin halkı kültürel olarak gelişmiş durumdadır, Fin işçi sınıfı eğitimli ve sınıf bilinçlidir; öylesine ki, bu deklerasyonla yetinemez; yüz senedir varolanın sınırları içinde kalan bir yasal statüye erişmiş olmakla yetinemez. Finlandiya Rusya'nın himayesi altında onun üvey evladı olarak kalmayı artık istemiyor. Fin halkı kendi kaderini tayin hakkının eksiksiz olarak tanınmasını arzuluyor; dolayısıyla, Rus, İngiliz, Alman veya diğer bir emperyalist efendisi olmasını istemiyor.[3]

Ne var ki, Finlandiyalı sosyal demokratlar Sovyetin sosyalist devrimci ve menşevik liderlerinden kendilerine yakınlık belirten bir karşılık alamadılar. Sosyalist devrimci gazete *Volia Naroda* 16 Temmuz günü şunları yazıyordu:

> Geçici Hükümet'in, ***özerkliğin izin verdiği sınırları aştıkları ve ancak egemen bir devlete ait yasalar durumuna geldikleri öl-***

çüde Fin *Sejm*'i tarafından benimsenmiş yasal düzenlemeleri kabul ve reddetme hakkını saklı tutması gerektiğini düşünüyoruz. Finlandiya egemen devletlerden biri değildi. Keza, Geçici Hükümet, Sejm'in Rus devletinin çıkarları açısından açıkça zararlı olan tüm kararlarını veto etme hakkına hem de jure (yasal açıdan - ç.n.) hem de *de facto* (fiili olarak -ç.n.) sahiptir. Biz, Finlandiya'nın geniş bir özerkliğe sahip olma hakkını, kendi iç yaşamını bağımsız olarak kurma hakkını tanıyoruz. Ancak bu özerklik egemen bağımsızlık haline dönüştürüldüğü ölçüde, *Sejm*'in aldığı kararlar Rus devletinin çıkarlarıyla çatıştığı ve bu çıkarlar açısından zarar teşkil ettiği ölçüde, bu tür girişimlere karşı çıkıyor ve bunları reddediyoruz.[4]

Kendi kendine 'Demir Başbakan' olmakla övünen Kerenski ise şunları söylüyordu:

> Finlandiya'da, açıktan açığa Rusya'dan tamamıyla ayrılmaya çalışan ve bunun Norveç'in İsveç'ten ayrılması sırasında olduğu gibi, yani sıkıntısız bir şekilde başarılabileceğini uman önemli çevreler var. Bu bütünüyle yanlış bir kanı. Bugünkü Rusya elindeki toprakların bütünlüğünü herkese karşı savunacak güce hala sahiptir.[5]

Bundan birkaç gün sonra, Sovyetin bir oturumu sırasında yaptığı konuşmada 'liberal' bir görüntü vermek kaygısıyla daha 'diplomatik' bir dil kullanmaya çalışarak şunları dile getirdi:

> Rus Geçici Hükümeti halkın iradesi kurucu mecliste ifadesini kazanıncaya kadar Finlandiya'nın bağımsızlığını ilan edemez, çünkü biz kendimizi otokratik güce sahip bir hükümet olarak görmüyoruz.[6]

Finlandiyalıların bağımsızlık için çıkardıkları gürültüyle yüz yüze kalan Geçici Hükümet 18 Temmuz'da Sejm'i dağıttı. Sovyet Yürütme Komitesi'nin yayın organı İzvestiya hükümetin bu eylemini haklı göstermek için aceleyle harekete geçti:

> Fin Sejm'inin liderleri Geçici Hükümet'in samimi tavrını anlamak istemediler, Finlandiya'nın geleceğini Rus Devrimi'nin ellerine

> teslim etmeyi istemediler; bağımsız bir yol izleyerek Finlandiya'nın egemenlik haklarını resmen ilan etmeyi tercih ettiler.
> Rusya'nın devrimci demokrasisi Fin halkına kardeşlik elini belki de son kez uzatıyor.[7]

Askeri baskı biçimine bürünmüş bir 'kardeşlik eli'!

Sosyalist devrimci ve menşevik liderler, Fin sosyal demokratlarının çağrısıyla yapılan bir genel grev karşısında keskin bir karşı tavır sergilediler. Sağ menşevik gazete *Den*'de şunlar yazıldı:

> "Fin sosyalistleri, meşru yollardan halka gitmek yerine cahil ayaktakımının isyankar içgüdülerine seslenmeyi seçtiler. Şehirlerde serseri ayaktakımı yiyecek sorununu dükkanlara saldırarak çözerken işçilere genel grev (başlatma) çağrısında bulundular."

Hükümet buna sert bir şekilde karşılık verdi:

> Geçici Hükümet, Finlandiya Genel Valisi M. A. Stakhoviç'in raporunu göz önünde bulundurarak ve Sejm'in yasadışı yoldan toplanması lehine yoğun bir propaganda faaliyeti yürütüldüğünü hatırda tutarak, Finlandiya Genel Valisi'ne, Rusya'nın çıkarlarının açıkça hiçe sayılmasını ya da devlet içinde barış ve düzeni bozma girişimlerini mümkün olan her yola başvurmak suretiyle engellemek ve gerektiğinde bunun için her şeyi göze alıp hiçbir şeyden sakınmamak yetkisi vermiştir. Benzer şekilde, Rusya'nın askeri çıkarlarını etkileyebilecek veya zedeleyebilecek grevlere izin verilmemesi zorunludur.[8]

Bir Kadet olan Genel Vali dağıtılmış olan Sejm'in toplantı yapmasını yasakladı ve parlamento binasının kapılarının kilitlenip mühürlenmesi için emir verdi. Sejm'in sosyal demokrat üyeleri 15 Eylül'de kapıdaki kilitleri kırıp içeri girdiler ve yaklaşık iki saat boyunca bina içinde kalarak ihtilafa yol açmış yasaları onayladılar.

Fin halkı ile Geçici Hükümet arasındaki çekişme, ikincisi Ekim Devrimi tarafından ortadan kaldırılıncaya kadar devam etti.

Ukrayna

Geçici Hükümet'in başına musallat olan ikinci ve çok daha büyük

boyutlu bela Ukrayna idi. Bir grup Ukraynalı aydın 4 Mart'ta Kiev'de Merkezi Ukrayna Meclisi'ni, Rada'yı kurdu. Rada'nın yaptığı ilk iş Prens Lvov ile 'sevgili yoldaş Kerenski'yi selamlamak oldu.

> *Bakanlar Kurulu Başkanı Prens Lvov*'a: Sizin şahsınızda özgür Rusya'nın ilk bakanını saygıyla selamlıyoruz. Demokrasi mücadelesinde size sonsuz başarılar diliyoruz. Ukrayna halkının ve onun demokrat aydınlarının haklı taleplerinin yerine getirileceğinden eminiz.
>
> *Adalet Bakanı a. F. Kerenski*'ye: Sevgili yoldaş, sizin şahsınızda, ulusal beklentilerin karşılanmasının başlangıcını en sıcak duygularla selamlıyoruz. Ukrayna halkının ve onun demokrat aydınlarının haklı taleplerinin savunuculuğunu sizin, Devlet Duması kürsüsünden Ukrayna'nın özerkliği sloganını duyurmuş olan şahsınızın ellerine teslim ediyoruz. Bundan böyle hakkı olan tarihi mirastan yoksun bırakılmış halklar olmayacağı, özgür halkların özgür federasyonu için yüzyıllardan beri duyduğumuz arzunun yerine getirileceği inancını taşıyoruz.[9]

Geçici Hükümet, Ukrayna halkına bir ayrıcalık bahşederek mukabelede bulundu. Hükümet, 14 Mart'ta Kiev bölgesindeki Ukraynalı okullarda Ukrayna dilinin kullanılmasını serbest bıraktı.[10]

Ne var ki, Ukrayna ulusal hareketi durulmak bilmiyordu. Hareketin talepleri başlangıçta oldukça ılımlı taleplerdi ve Rus devleti içinde kalmak kaydıyla bir özerklik verilmesi ricasıyla sınırlıydı. Böylece, 4-5 Nisan günlerinde toplanan Ukrayna Sosyalist Devrimci Parti Kongresi, 'Ukrayna'nın ulusal ve coğrafi (topraklarına ilişkin) özerkliğinin ulusal azınlıklara verilen hakların garantisiyle birlikte mümkün olan en çabuk yoldan hayata geçirilmesi' isteğini dile getirdi.[11] Ulusal özerklik konusunda benzeri ılımlılıkta bir talep Ukrayna Sosyal Demokrat Parti Konferansı'nda ifade edildi.[12]

Rada ayrıca Geçici Hükümet'ten son derece ılımlı taleplerde bulundu:

> Geçici Hükümet'in Ukrayna demokrasisinin tam bir fikirbirliği içinde ortaya koyduğu özerk Ukrayna talebini dikkate alarak bu slogana ilkesel düzeyde sıcak baktığını gösterir bir tavır takınaca-

ğını ümit ediyoruz.

Hükümete Ukrayna'daki eğilimleri ve Ukrayna halkının taleplerini tamamen ve ayrıntılı olarak aksettirebilmek ve bölgenin kendisine özgü koşullarının gerektirdiği çeşitli yasal tedbirlerin uygulanmasında hükümetin yardımını sağlayabilmek için, Geçici Hükümet içinde Ukrayna İşleri Özel Komiserliği organı yaratılmasının acil bir ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz.

Geçici Hükümet'in onay vermiş olduğu ilkokulların Ukraynalılaştırılması işlemi ortaokul ve yüksek okullarda da uygulanmalı ve kullanılan dili olduğu gibi eğitim konularını da içermelidir.

Ukrayna'daki sivil ve dinsel kurumlarda idari görevler üstlenmiş memurların halkın güvenini kazanmış, onlarla aynı dili konuşan ve onların yaşam tarzına yakın olan kişilerle değiştirilmesi gerekir.

Ordunun savaş gücünü arttırabilmek ve disiplini yeniden tesis edebilmek için, Ukraynalıların, mümkün olabildiği ölçüde, cephede olduğu kadar cephe gerisinde de ayrı askeri birlikler halinde düzenlenmesi bir zorunluluktur.[13]

Geçici Hükümet bu talepleri aşırı bularak reddetti.

Haziran başında, *Rada*'nın çağrısıyla toplanan Ukraynalı askerlerin kongresi Kerenski tarafından yasaklandı. Sovyetin uzlaşmacı liderleri Kerenski'nin getirdiği bu yasağı desteklediler. *İzvestiya* 2 Haziran'da şunları yazıyordu:

> Kurucu meclis toplanmadan önce, tüm Rusya'nın paylaştığı bir amacımız var: devrimin güçlerinin dağılmasına ya da parçalanmasına izin vermemek. Kurucu meclis toplanmadan önce, ulusal hakların bir oldubittiye getirilerek gaspedilmesi doğrultusunda hiçbir adım atmayacağız. Rus devrimci demokrasisi sesini yükseltmeli ve Ukraynalı askerlerin kongresinin zamanlamasına karşı çıkan A. F. Kerenski'nin devrimci demokratik halk kitlelerinin acımasız iradesini, özellikle de ordunun iradesini yansıttığını Ukraynalılara hatırlatmalı.[14]

Ukraynalılar, Kerenski'nin zorbalığına ya da Petrograd Sovyeti'nin öğütlerine boyun eğmediler. Ukraynalı askerlerin kongresi, örgütlü bulunan 993.400 askeri temsilen 5-10 Haziran tarihleri ara-

sında toplandı. Kerenski, hükümeti gülünç duruma düşmekten kurtarabilmek için, *ex post facto* (geriye dönük) bir düzenlemeyle kongreyi yasallaştırdı ve kongreye delegelerin alaycı gülüşmelerle karşıladıkları bir kutlama telgrafı yolladı.

Rada, 10 Haziran tarihini taşıyan ve Universal olarak anılan ilk resmi bildirgesinde hala Rus devletinden tam bir kopuşu öngörmüyordu.

> Gelin, özgür bir Ukrayna'nın doğmasına izin verelim. Bırakalım, Ukrayna halkı Rusya'nın bütününden ayrılmadan, Rus Devleti'nden kopmadan kendi toprakları üzerinde kendi yaşamını yönlendirme hakkına sahip olsun. Bırakalım, genel, eşit, doğrudan ve gizli oyla seçilen Ukrayna ulusal meclisi (*Sejm*) Ukrayna'da düzeni ve idari rejimi tesis etsin. Bu rejimi kuracak bütün yasaları çıkarma yetkisi yalnızca bizim Ukrayna meclisine ait olması gerekir.

Rejimi Rus devletinin bütününde tesis edecek yasalar ise Tüm Rusya parlamentosu tarafından çıkarılmalıdır.[15]

Kadetlerin gösterdikleri tepki Ukraynalı liderleri Alman ajanı olarak suçlamak oldu. Sosyalist devrimci ve menşevik liderler ise Ukraynalı liderleri uyardılar. 16 Haziran tarihli *İzvestiya*'da şunlar yazıldı:

> Konuştukları dil ne olursa olsun ya da hangi etnik kökenden gelirlerse gelsinler, işçiler kendi çıkarlarının farkına vardıkları zaman devletin bölünmezliğinden yana olmak dışında bir tavır içine giremezler. Rusya'nın devrimci demokrasisi devletin bölünmezliğinden yanadır. Binlerce yıllık tarihsel bir gelişmenin ürünü olan büyük bir devleti bölmek, geriye doğru atılmış büyük bir adım anlamına gelir.[16]

Sosyalist devrimci gazete *Volia Naroda*, 17 Haziran'da şunu bildiriyordu: "Rus demokrasisi Merkezi Ukrayna Rada'sının attığı adımları yasadışı, hatalı ve tehlikeli ilan etmelidir."[17]

Partisinin merkez organında Rada'nın 'sorumsuz eylemleri'ne karşı saldırıya geçen Çernov, Rada'yı gelecekte toplanacak olan ku-

rucu meclisin haklarını gaspetmekle suçladı ve onun 'ulusal sorunda Leninizmi' izlediğini ilan etti.[18]

Rada içindeki en büyük parti olan Ukrayna sosyalist devrimcileri, doğal olarak Büyük Rusya Sosyalist Devrimciler Partisi'nin izlediği politikaya yakınlık göstermediler.

Geçici Hükümet Ukraynalılarla olan ilişkileri muhakeme edebilmek iyileştirebilmek için Kerenski, Tsereteli, Tereşçhenko'dan kurulu bir delegasyon gönderdi. Delegasyon, Ukrayna'daki gergin atmosfere bağlı olarak bir dizi uzlaşmacı adımlar attı. Rada ile Geçici Hükümet arasında üzerinde mutabakata varılmış bir bildiri hazırlandı.

> Ukrayna'daki bölgesel işlerin idaresini yürütme yetkisine sahip olacak özel bir organın, Genel Sekreterlik'in oluşturulması. Hükümet, bölgedeki yaşam ve yönetimle ilgili tedbirleri alacak olan oluşturulması öngörülmüş bu organla işbirliği içinde çalışacaktır. Geçici Hükümet, Ukrayna'nın ulusal, politik örgütlenmesi, Ukrayna'daki toprak meselesinin toprağın emekçilere transferi genel ilkesi çerçevesinde kalınarak çözüme kavuşturulması sırasında izlenecek yöntemler gibi sorunların kurucu meclis tarafından ele alınması gereğini göz önünde bulundurarak, Rada'nın bölgenin çıkarlarıyla çok yakından ilgili olduğunu. düşündüğü yasa tasarılarının kurucu meclise teklif edilmek üzere Rada tarafından hazırlanmasına olumlu yaklaşacaktır.[19]

Anlaşma, uzlaşmacı bir içeriğe sahip olmakla birlikte, Rada açısından önemli bir başarıyı ifade ediyordu. Birincisi ve en önemlisi, Ukrayna halkı adına konuşma yetkisine sahip otorite olarak tanındı. Ancak, bolşeviklere karşı girişilen Temmuz saldırısından sonra, Geçici Hükümet diğer sorunlarda olduğu gibi Ukrayna sorununda da keskin bir biçimde sağa çark etti.

16 Temmuz'da, Rada 3 Temmuz anlaşmasını[20] ayrıntılandıran bir yasa tasarısı hazırladı, fakat Geçici Hükümet söz konusu tasarıyı hiç tereddüt göstermeden reddetti.[21] Rada'nın buna tepkisi oldukça sert oldu. Geçici Hükümet'in tutumuyla ilgili olarak şu duyurıda bulundu:

(1) (Geçici Hükümet -ç.n.) Ukrayna demokrasisinin arzularına karşı güvensizlik duyuyor; (2) Rus burjuvazisinin Ukrayna'ya karşı beslediği emperyalist emellere uygun biçimde hareket ediyor; (3) Ukrayna Merkez Radası ile Geçici Hükümet arasındaki 3 Temmuz anlaşmasını çiğniyor.[22]

Rada'nın başkanı olan Vinnichenko şunu söylüyordu: "Vaatlerini yerine getirme zamanı gelip çattığında, Geçici Hükümet'in yalan dolana başvurarak yüz yüze bulunduğu büyük bir tarihsel sorunun üstesinden gelebileceğini uman adi bir düzenbaz olduğu açığa çıktı."[23]

Ukrayna'da yükselen ulusal ruhu ne hükümet ne de uzlaşmacı liderler engelleyebildi. Devrimle birlikte uykusundan uyanmış olan milyonlarca köylü toprak talebinde bulundu. Yalnızca kendi ulusal dillerini -Ukraynaca- konuşabilen bu insanlar seslerini duyurmaya başladılar. Böylece tarımsal devrim ile ulusal devrim birbiri içine girdi.

Diğer azınlıklar

Doğuda, ülkenin kültürel açıdan daha gelişkin durumda olan batı bölgelerindeki Finlilerden, Ukraynalılardan ve Beyaz Ruslardan çok daha azgın bir baskı ve sömürü altında bulunan uluslar vardı. Devrim, Volga boylarında, Kafkaslar'da, Orta Asya'da yaşayan halklar ve aşiretler arasında heyecan ve şaşkınlık yarattı. Ancak Şubat rejimi bunların durumunda hiçbir değişikliğe yol açmadı. Toprakağaları ve zengin Rus köylüleri en verimli topraklara sahip olmayı sürdürdüler. Sömürgeciler Rus devletinin bütünlüğünü korumak için büyük çaba harcadılar. Buralarda yaşayan ezilmiş yerli halklara karşı olağanüstü bir nefret ve şovenizm sergilediler. Ulusal çelişkiler sınıf çelişkileriyle kesişti. Kitlelerin ulusal özgürlük için gösterdikleri direngenlik güçsüz düşmüş ve artık sendelemeye başlamış olan Şubat rejimini bütünüyle köşeye sıkıştırdı.

Geçici Hükümet, ezilen azınlıkların ılımlı temsilcilerinin en mütevazi taleplerine bile kayıtsız kaldı. A. Topçibaşev'in Moskova Devlet Konferansı'nda (12-15 Ağustos) Müslüman örgütleri temsilen yaptığı konuşma, bu mütavizliğin kusursuz bir örneğini teşkil ediyordu:

Despotizmin kahrolası zincirlerini kıran Müslüman halkların daha iyi bir yaşam umuduna dört elle sarılarak demokratik ilkeler üzerine inşa edilmiş yeni rejimin en ateşli yandaşları arasında yerlerini almalarından hemen sonra, Rusya üzerinde özgürlük güneşi doğdu. Müslüman halklar bu sisteme maddi varlığını kazandıran ve ulusun yasama organının alması gereken tüm yasal kararlara destek vermeyi kararlaştıran Geçici Hükümet'in taraftarları olmakla kalmayıp aynı zamanda onun koruyucuları olarak hareket ettiler. Özgür ve demokratik Rusya'nın, Müslümanların da aralarında bulunduğu halkların eşitliğini ve kardeşliğini gerçekleştireceği, tüm halkların haklarına saygı göstermek suretiyle ve bu yolda insanlık tarihinde benzeri olmayan bir örnek yaratarak Avrupalı ulusları kendi kaderini tayin hakkı ilkesi temelinde Avrupa, Asya ve Afrika'daki müslüman halklar da dahil olmak üzere tüm bağımlı halklara özgürlük tanımaya davet edeceği gün yakındır. Şu halde heyecanla ve hep birlikte ilan ediyoruz: *ex oriente lux*![24]*

Geçici Hükümet'e yönelik bu yakınlık ilanından sonra Estonya temsilcisi Pipp söz aldı:

Genel nitelikli sorunlarda çerçevesi Rus demokrasisi tarafından çizilmiş tedbirlerin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesinden yana olduğumuzu ifade ediyoruz ve bu yönde devrimci Geçici Hükümet'e her türlü desteği vereceğiz. Ancak, muazzam derecede önemli bir sorunla -ulusal sorun- ilgili olarak devlete özel bir bildirimde bulunmayı bir zorunluluk olarak değerlendiriyoruz.
Her şeyden önce, Geçici Hükümet'in başı tarafından verilen demeç bize saygıyla yaklaşıldığını gösterir hiçbir ifadeye yer vermiyor. Aksine, bize, Rus olmayan halklara, tehlikeli bir dönemde bulunulduğu halde dostluğun mevcut olmayışıyla ilgili olarak hesap vermek ve yüce gönüllülükle bağışlanmak durumunda kalabileceğimiz hatırlatılıyor. Bunu bize karşı yapılmış büyük bir haksızlık olarak görüyoruz; çünkü, bizim en yaşamsal ve en acil ulusal taleplerin karşılanması arzumuz yıkıcı ya da merkezden uzaklaşmacı bir niteliğe sahip olmadığı gibi devletin inşasında yegane

* Ex oriente lux: Güneş doğudan yükseliyor (çn.)

doğru ve mantıklı ilkeye dayanıyor. Biz, ulusal sorunun çözüme kavuşturulmasına başlanmasının. bir zorunluluk olduğunu düşünüyoruz. Bu konuda bir gecikme kabul edilemez. Hiçbir halk yalnızca vaatlerle yetinemez. Bu konuda süregelen belirsizlik halk arasında kendiliğinden ortaya çıkmış huzursuzluğu artırmaktan başka bir sonuç yaratmayacaktır. Halkın temel gereksinmeleri zamanında giderilmek zorundadır. Bununla eşzamanlı olarak, -Estonya da dahil olmak üzere- özerk bölgelerin eşit birer üyesi olacakları Rus halklarının dostane birliğine dayanan demokratik bir Rus cumhuriyetinde özgürlüğü ve ulusal kendi kaderini tayin hakkını en yüksek düzeyde garantileyen ilkeler temelinde devletin yeniden örgütlenmesine yönelik hazırlık çalışması başlatılmalıdır.[25]

Hükümetin sol kanatını oluşturan menşevikler ve sosyalist devrimciler bile bu çekingen, ürkek yaklaşımı ve mütevazi isteği belli belirsiz bir sempatiyle karşıladılar. General Kaledin'in sağı temsilen baskı altındaki azınlıkların temsilcilerine verdiği yanıt ise oldukça netti: "Rusya bölünmez bir bütün olarak kalacaktır. Büyüyüp gelişmelerine fırsat vermeden tüm ayrılıkçı eğilimlerin bastırılıp ezilmesi gerekir."[26]

Sanırız, özel bir komisyonun Ekim Devrimi'nden birkaç gün önce hazırladığı anayasa taslağındaki şu madde, Geçici Hükümet'in ulusal sorun konusunda izlediği politikanın ne olduğunu olanca açıklığıyla ortaya koyuyor: 'Rus devleti tektir ve parçalanamaz'.[27]

Lenin

Lenin ezilen azınlıklara büyük bir sempatiyle yaklaştı. Şovenizmden, özellikle de Büyük Rus şovenizminden tiksinti duyuyordu. Daha da önemlisi, baskıya karşı yönelmiş ulusal hareketin taşıdığı muazzam devrimci potansiyelin bütünüyle farkındaydı.

Nefreti, sevgiyi ezilenlerle birlikte yaşadı; ezilenlerle birlikte umutlandı, onlarla birlikte savaştı. Bir yandan azınlık ulusların özgürlük mücadelesini tüm gücüyle desteklerken diğer yandan proleteryanın uluslararası birleşik partisinin inşası için çalıştı.

Lenin, Büyük Rusların Ukrayna halkı üzerindeki zorbalığa dayalı hükümranlığına sınırsız bir öfkeyle karşı çıktı:

> Uğursuz çarlık rejimi Büyük Rusları Ukrayna halkının cellatları haline getirdi ve Ukraynalıları çocuklarının kendi ana dillerinde konuşmalarını ve öğrenim görmelerini dahi yasaklamış olanlara karşı nefret duymaları için kışkırttı.
>
> Eğer gerçekten devrimci ve demokrat olmak istiyorlarsa, Rusya'nın devrimci demokratlarının geçmişten kopmaları gerekir; kendilerini, Rusya'daki işçileri ve köylüleri, Ukraynalı işçilerin ve köylülerin kardeşçe güvenini yeniden kazanmaları gerekir. Bu, özgür ayrılma hakkı da dahil olmak üzere Ukrayna'nın haklarının eksiksiz olarak tanınması olmaksızın yerine getirilemez.[28]

Lenin'in ulusal sorun konusunda izlediği açık ve keskin politika, bolşeviklerin Nisan Konferansı için kaleme almış olduğu tasarıda özetlenmişti:

> Rusya'nın bir parçasını teşkil eden tüm ulusların özgürce ayrılma ve bağımsız devletler kurma hakkının tanınması gerekir. Onların bu hakkını reddetmek, ya da bunun pratik olarak gerçekleştirilmesini garantileyen tedbirlerin alınmasında başarısız kalmak, bir gasp ya da ilhak politikasını desteklemekle aynı anlama gelir. Çeşitli ulusların işçileri arasında tam bir dayanışmanın gerçekleşmesi, ulusların birbirlerine yaklaşarak gerçekten demokratik hatlarda bir araya gelmelerine yardımcı olunması, ancak ulusların ayrılma hakkının proleterya tarafından tanınmasıyla sağlanabilir.
>
> Finlandiya ile Rus Geçici Hükümeti arasında halihazırda ortaya çıkmış bulunan çatışma, serbestçe ayrılma hakkının reddedilmesinin Çarlık politikasının doğrudan sürdürülmesine yol açtığını çarpıcı bir biçimde göstermektedir.[29]

Ne var ki, bu konferansta istediği sonucu elde etmek Lenin için kolay olmadı. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı için kendi partisinin üyeleriyle tekrar tekrar mücadele etmek zorunda kaldı. Lenin'in 1912-16 yılları arasında ayrılma hakkı da dahil olmak üzere ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına enternasyonalizm adına karşı çıkan bolşevik liderlerle ne denli sert tartışmalara girişmek zorunda kaldığını görmüştük.* Şimdi, 1917 Devrimi sırasında,

* Yukarıda 3. Bölüm'e bkz.

Lenin tekrar aynı mücadeleyi vermek zorunda kalıyordu. Nisan Konferansı'nda, G. L. Piatakov ulusların kendi kaderini tayin hakkı sloganına şu ifadelerle karşı çıkıyordu:

> Ekonomik açıdan, ulusal bağımsızlık eskimiş, modası geçmiş, gerçekleşmesi olanaksız bir hedeftir. Bağımsızlık talebi bir diğer tarihsel dönemden alınmadır ve tarihin geride kalmış bir dönemine geri dönülmesini arzuladığı için gerici bir taleptir.[30]

F. E. Dijerniski ise Lenin'i Polonyalı, Ukraynalı ve diğer uluslardan gelen şovenistlerin görüşlerini desteklemekle suçluyordu.[31] Lenin bu saldırılara şu şekilde karşılık verdi:

> Rusya'dan duyulan nefret hiçbir ulusta Polonyalıların duyduğu nefret kadar derin değildir; hiçbir ulus Rusya karşısında Polonyalılar kadar yoğun bir antipati hissetmez. Polonyalı sosyal demokrat yoldaşlar enternasyonalizm sloganını öne çıkararak ve tüm ülkelerin proleteryasının kardeşçe birliğinin kendileri için her şeyden önce geldiğini, Polonya'nın özgürlüğü için hiçbir zaman savaş yolunu seçmeyeceklerini ilan ederek tarihe büyük bir katkıda bulundular. Bu onlara şeref kazandırır ve bizim her zaman için yalnızca Polonyalı sosyal demokratları sosyalist olarak görmüş olmamızın nedeni de budur. Diğerleri ise vatanseverler, Polonya'nın Plehanovlar'ı. Fakat, bu özgül bakış açısı, sosyalizmi koruyabilmek için, insanlar bağnaz ve hastalıklı bir milliyetçilikle mücadele etmeye zorlandıklarında garip bir durum yaratmış bulunuyor: Yoldaşlar bize gelerek Polonya'nın özgürlüğü fikrinden, onun ayrılma hakkından vazgeçmemiz gerektiğini söylüyorlar.[32]

Lenin'in önergesi oldukça geniş bir muhalefetle karşılaşmakla birlikte konferans tarafından kabul edildi. 56 delege önerge lehine oy kullanırken aleyhte oylar 16, çekimser oylar ise 18 idi. Piatakov'un önergesi 11 lehte 48 aleyhte oy alırken çekimser oyların sayısı 19 idi. Piatakov'unkine benzer bir önerge sunmuş olan Gürcü Makaradze'nin önergesi 21 lehte, 42 aleyhte, 15 çekimser oy aldı.[33]

Ekim ayaklanmasından birkaç gün önce, Lenin bir kez daha ulusal sorun üzerine daha açık ve ayrıntıların tamamlandığı bir yazı

yazdı.

> İktidara geldiğimizde, Finlandiya, Ukrayna, Ermenistan ve Çarlık (ve Büyük Rus burjuvazisi) tarafından ezilmiş diğer herhangi bir ulusa bu hakkı (ayrılma hakkını -çn.) derhal ve koşulsuz olarak tanıyacağız. Öte yandan, hiçbir şekilde ayrılmadan yana değiliz. Büyük bir devleti, Büyük Rusların sıkı bir ittifakını arzuluyoruz; bunu demokrasinin ve sosyalizmin çıkarları açısından ve farklı ulusların emekçilerinin mümkün olan en büyük kısmını proleter-yanın mücadelesine çekmek için istiyoruz. *Proleter devrimci* birliği arzuluyoruz, ayrılığı değil. *Devrimci* birleşmeyi arzuluyoruz; . *özgür* birleşmeyi istiyoruz; ayrılma hakkını kabul etmek zorunda oluşumuzun nedeni de bu (ayrılma özgürlüğü olmaksızın birleşme özgür bir birleşme olarak nitelendirilemez).[34]

Lenin'in diğer sorunlarda olduğu gibi ulusal sorun konusunda da net ve kesin bir politika izlemesi Şubat rejiminin kaçamaklarının yolunu tıkadı ve Geçici Hükümet'le uzlaşmacı liderliğin desteklediği Büyük Rus burjuvazisinin zenginliğinin, gücünün ve nüfuzunun kırılmasına yardımcı oldu. Lenin'in azınlıklar politikası Ekim Devrimi'nin önemli kaldıraçlarından biriydi.

14
Temmuz günleri

Petrograd'ta fırtına şiddetleniyor

İkili iktidara dayalı rejim, süreklilik gösteren ve giderek derinleşen bunalımın ürünüydü. Milyonlarca insan devrimin ayak sesleriyle uykusundan uyanınca belirsizlik katlanılmaz hale geldi. Kitleler sözle eylem arasındaki tutarsızlığa katlanamazlar; bu, devrimci bir dönemde bir diğer zamanda olduğundan daha da geçerlidir. Nitekim, yüzyıllardan sonra nihayet uykusundan uyanmış insanlar uzlaşmacı liderlerin ekmeğe, toprağa, barışa, ulusal baskıdan kurtuluşa olan açlıklarını gidermeleri için sabırla ve pasif bir şekilde beklemeyeceklerdi.

18 Haziran'da Kerenski Almanya ve Avusturya'ya karşı askeri bir saldırıya girişti. Burjuvazi ve genel kurmay, bu yolla derin bir bölünmeye uğramış halkı ulusal bir amaç etrafında bir araya getirebileceğini ummuştu. Daha önce belirttiğimiz gibi, Kerenski 16 Haziran günü askerlerin önünde yaptığı şaşaalı bir konuşma sırasında saldırı kararını duyurmuştu. 18 Haziran'da güneybatı cephesindeki Yedinci ve Onbirinci Rus Orduları Avusturya topraklarındaki Lvov istikametine doğru saldırıya geçtiler.

Saldırı resmi olarak 19 Haziran'da Petrograd'ta ilan edildi. Ertesi gün, başkentteki çeşitli garnizonlar kendilerinden cepheye gitmeye hazır olmalarını isteyen emirler aldılar. Birinci Makineli Tüfek Alayı'na 500 adet makineli tüfeği işler halde hazır bulundurması için bir haftalık süre tanınmış, 21 Haziran'da ise alay personelinin üçte ikisinin cepheye sevkini öngören bir 'reorganizasyon planı' alay komutanlığına iletilmişti. Bu, Geçici Hükümet'in Şubat Devrimi'ne ka-

tılmış birliklerin silahsızlandırılmayacağı veya Petrograd'tan bir başka yere sevk edilmeyeceği vaadini unutmanuş olan askerleri öfkelendirdi. Makineli tüfek alayı askerleri daha sonra 'Alman proleteryasına karşı savaşmak üzere Alman cephesine gitmeyip bunun yerine kendi kapitalist bakanlarına karşı savaşma' kararı aldıklarını açıkça bildirdiler.

30 Haziran günü alaya daha çok sayıda askerin ve makineli tüfeğin cepheye sevkini öngören bir diğer emir ulaştı; ortada bunun alayın tamamen tasfiyesinin bir başlangıcı olduğu yolunda söylentiler dolaşıyordu. Bunun üzerine birlik 2 Temmuz'da yığınsal bir gösteri düzenledi.

Bolşevik Askeri Örgüt liderleri ayaklanma ateşinin körüklenmesine açıktan açığa yardımcı oluyorlardı.

3 Temmuz'da alayda yapılan bir toplantıda

> askerlerden I. M. Golovin, I. Kazakov, K. N. Romanov ve I. Ilinski (Bolşevik Askeri Örgütü kollektifinin tüm üyeleri) derhal hükümet darbesine girişilmesi yanlısı konuşmalar yaptılar. Ilinski, Askeri Örgüt'ün bir üyesi olarak garnizonun geri kalanının harekete geçirilmesi sorumluluğunu üstleneceği vaadinde bulundu. Birinci Makineli Tüfek Alayı askerleri, altında Golovin'in ve birliğin Bolşevik Askeri Örgütü'nün diğer üyelerinin imzası bulunan büyük boy bildirilerle şehri ve çevresini boydan boya dolaştılar. Tespit edilebildiği kadarıyla, diğerlerinin yanısıra şu birliklere temsilciler gönderildi: Moskovski, Özel Piyade, Birinci Piyade, 180. Piyade, Pavloski, Ismailovski, Finliandski, Pedrogratski İhtiyat Alayları ve Altıncı İstihkam Taburu, Zırhlı Araçlar Tümeni, Vyborg bölgesinde yer alan Novyi Parvianen, Novyi Lesser, Russkii Reno, Erickson ve Baranovski gibi fabrikalarla Narva bölgesindeki Putilov fabrikaları. Bunlara ek olarak, Kronştad, Oranienbaum, Strelna ve Peterhoff'taki askeri üstlere de temsilciler gönderildi. Makineli tüfekçiler, genellikle öğleden sonra saat 3'le 5 arasında makineli tüfek dolu kamyonlarla geldiler ve aceleyle kendi başlarına veya alay ve fabrika komiteleriyle birlikte kitlesel toplantılar örgütlemeye giriştiler. Akşamın ilerleyen saatlerinde, Moskovski Alayı, 180. Piyade Alayı, Finliandski Alayı, Özel Piyade Alayı, Pavloski Alayı ve Altıncı İstihkam Taburu ayaklanmaya katılan birlik-

ler arasında sayılabilecek duruma gelmişlerdi. Vyborg bölgesindeki fabrikalar makineli tüfekçileri taşıyan kamyonlar görülür görülmez üretimi durdurdular ve işçilerin pek çoğu silah temin edebilmek için askerlerin peşine düştüler. Kronştad'taki yaklaşık 10.000 silahlı denizci ve Putilov fabrikasından 30.000'e yakın işçi çok geçmeden diğerlerine katılacaklardı.[1]

Bunlardan hiçbiri Lenin'in hoşuna gidecek türden gelişmeler değildi.[2]

Lenin'in sabırsızlık ve maceracılığa karşı uyarıları

Birinci Makineli Tüfek Alayı'yla diğer askeri birlik ve fabrikalarda bulunan sıradan bolşeviklerle Bolşevik Askeri Örgütü'nün liderleri silahlı gösteriler düzenlenmesi için baskı yaparlarken ve hatta Geçici Hükümet'in yıkılmasından söz ederlerken, Lenin, tekrar tekrar, işçilerin, askerlerin ve köylülerin bolşevizme kazanılması faaliyetinin sabırla sürdürülmesinin zorunlu olduğu uyarısında bulunuyordu.

13 Haziran'da şunları yazdı:

> Sosyalist proleterya ve partimiz mümkün olduğunca sakin ve soğukkanlı olmalı, büyük bir dayanıklılık ve ihtiyatlılık sergilemelidir. Bırakın ilk harekete geçenler müstakbel Cavaignac'lar olsun. Petrograd işçileri, güç toplayarak ve bu baylar sözden eyleme geçmeye karar verdikleri zaman gerekli olacak direnişe hazırlanarak uygun zamanın gelmesini kollayacaklardır.[3]

21 Haziran'da aynı görüşlerini yineledi:

> Bu genel ve temel gerçek, yani çoğunluğun kapitalistlere bağımlı menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin küçük burjuva politikasına güveniyor olması, partimizin durumunu ve hareketini belirliyor.
>
> Hükümetin politikasını açığa vurmaya yönelik gayretlerimizi sürdürmeliyiz ve geçmişte yaptığımız gibi, koordine edilmemiş, örgütsüz eylemlere bel bağlamak konusunda işçileri ve köylüleri bıkıp usanmadan uyarmalıyız. Bu, halk devriminde bir safhadır.

emperyalizmin o bildiğimiz gerçek yüzünü gizlemeye hizmet eden, küçük burjuva yanılsamalardan ve küçük burjuva retoriğinden oluşan safha.
Bu safhaya bir son vermek gerekir. Gelin buna olabildiğince hızlı, olabildiğince sancısız bir şekilde son verilmesine yardımcı olalım. Bu, halkın en sonuncu küçük burjuva yanılsamalardan kurtulmasını ve iktidarın devrimci sınıfa transferini sağlayacaktır.[4]

Ne var ki, ateşli bolşevik kadrolar Lenin'in sabırlı olunmasına yönelik çağrılarına giderek daha az kulak vermeye başladılar. 20 Haziran tarihli bir bolşevik askeri konferansına ilişkin olarak, konferansa katılanlardan biri şunları hatırlıyordu:

Beklemenin yersiz olduğu, dolayısıyla iktidarı ele geçirme zamanının gelip çattığı görüşü partinin bazı çevrelerinde büyük ölçüde hakim durumdaydı. Lenin bu tür görüşlere ateşli ve keskin bir biçimde karşı çıktı. Lenin'in görüşleri konferansa katılanların büyük bir bölümü üzerinde düşkırıklığı ve hatta tatminsizlik yarattı.[5]

Bir diğer katılımcı, Lenin'in konuşmasının 'ateşli' kadrolar üzerinde 'soğuk duş' etkisi yaratmış olduğunu söylüyordu. Aşağıdaki paragrafta, Lenin'in derhal bir ayaklanma başlatılmasına yönelik giderek artan eğilime nasıl karşı çıktığını görüyoruz:

Bir provokasyonun içine sürüklenmemek için özellikle uyanık ve dikkatli olmalıyız. Atacağımız yanlış bir adım her şeyi bozabilir. Eğer şu an iktidarı ele geçirmeye yetenekliysek, iktidarı almış olduğumuz için onu elde tutmaya da yetenekli olduğumuzu düşünmemiz saflık olur.
Fraksiyonumuzun Sovyet içindeki gerçek ağırlığı nedir? Diğerlerini boşverelim, iki büyük şehirdeki Sovyetlerde bile kaydadeğer olmayan küçük bir azınlık durumundayız. Bu gerçek neyi gösteriyor? Bu gerçeği yok sayıp bir kenara itemeyiz. Görünen gerçek şu ki, kitlenin çoğunluğu kararsızlık gösterip duraksamakla birlikte hala sosyalist devrimcilere ve menşeviklere inanıyor.
. Proleterya partisi, iktidarı ciddi bir biçimde (Blankici yöntem-

lerle değil) elde edebilmek için sabırla, sağa sola yalpalamadan, kitlelere her gün sahip oldukları küçük burjuva yanılsamalarının yanlışlığını gösterip açıklayarak Sovyet içinde nüfuzunu arttırmak için savaşmak zorundadır.

Olayların hangi yönde gelişeceği önceden kestirilemez. Zaman bizim lehimize işliyor.[6]

Petersburg Komitesi'nin Lenin'e tahammülsüzlüğü

Petersburg Komitesi, mevcut durumu değerlendirmek üzere 20 Haziran günü acil bir oturumda bir araya geldi. Yapılan tartışmalar, Komite içinde yalnızca küçük bir azınlığın Lenin'in görüşlerini paylaştığını gösterdi. İlkin, hükümetin derhal devrilmesinden yana olan aşırı bir grup vardı. Bu grubun üyelerinden I. K. Naumov, ağır bir eleştiriye girişerek partiyi 'liderlikten yoksun' olmakla suçladı ve bolşeviklerin Sovyete bir ültimatom vermesi için çağrıda bulundu. Ya Sovyet iktidarı kendi eline alacaktı, ya da bolşevikler gelişen hareketin komutasını ele alma görevini üstleneceklerdi: "Politik eylemden kaçınmamız halinde politik açıdan iflas ettiğimizi kanıtlanmış olacağız. Merkez Komitesi'nin zaman kazanmayı amaçlayan uzlaşmacı politikası eleştirilere direnebilecek durumda değildir." Bu aşırı grubun diğer üyeleri şunlardı: M. Ia. Latsis, I. N. Stukov, P. A. Zalutski, A. Dylle.

Bunun dışında ortada yer alan bir grup daha vardı; bunlar, Geçici Hükümet'e karşı kesin bir eyleme girişilmesinin hükümetin saldırısının kaçınılmaz olarak bozgunla sonuçlanıncaya kadar birkaç gün ertelenmesini öneriyorlardı. M. P. Tomski ile V. V. Volodarski bu grubun liderleriydiler.[7]

Askeri Örgüt zinciri daha da geriyor

Merkez Komitesi, Petersburg Komitesi ve Askeri Örgüt'ün bazı üyeleri 22 Haziran'da resmi olmayan bir toplantı yaptılar. Petrograd Askeri Örgütü birlik liderlerinin tümü Merkez Komitesi'nin benimsemiş olduğu ihtiyatlı tutumu katlanılmaz buluyordu. En ilginç ifadeleri kullananlar Birinci Makineli Tüfek Alayı'ndan Semaşko ile Birinci Piyade İhtiyat Alayı'ndan Saharov oldu:

Onbeş binin üzerinde makineli tüfek askerinin fiili komutanı durumunda olan Semaşko, Merkez Komitesi'ni partinin gücünü 'net olarak kavrayamamakla' suçlayarak açıkça çoğunluktan yana tavır aldı. "Hemen hemen tüm garnizon bizim yanımızda" diyen Saharov sözlerini şöyle sürdürdü: "Askerlerin sözleri, hepsinin aktif operasyon talebinde bulunması gerçeğinde özetleniyor; kendilerini kararlar almakla sınırlandırmaya karşılar ve bunun kendilerini hiçbir yere ulaştırmadığını söylüyorlar." Askeri Örgüt birlik temsilcileri arasından yalnızca eski bolşevik, Birinci Makineli Tüfek Alayı'nın terfi etmesi yasaklanmış subayı ve Petrograd Sovyeti üyesi olan M. M. Lasheviç Merkez Komitesi'nin tutumunu destekler şekilde konuştu: "Şimdi taktiklerimizi belirlerken daha dikkatli ve temkinli olmak zorundayız; ne var ki, son birkaç gündür yapılan konuşmalarda eksik olan şeyin bu olduğunu görüyorum." Lasheviç, konuşmasını aynı ciddiyetle sürdürerek şunları söyledi: "Bolşevizmin nerede bitip Anarşizmin nerede başladığını tespit etmek çoğu zaman imkansız görünüyor."[8]

'Pravda' ve 'Soldatskaia Pravda'

Pravda, Merkez Komitesi'nin sonraları Lenin'in doğrudan kontrolü altına girmiş olan günlük yayın organı idi. *Soldatskaia Pravda* ise, fiili özerkliğe sahip bulunan Bolşevik Askeri Örgüt'ün günlük gazetesiydi. Haziran'ın sonlarıyla Temmuz'un ilk günlerinde iki gazete birbirinden radikal bir biçimde ayrıldı.

Pravda hükümetin saldırısını izleyen günlerde son derece temkinli bir yaklaşım sergilerken, *Soldatskaia Pravda*'daki yazılara bir hayli keskin ve sınırlandırılmamış bir üslup hakimdi. Gazetede, bolşeviklerin hala proleteryanın çoğunluğunu kazanmak zorunda olduğuna dair hiçbir değiniye yer verilmedi. Bunun yerine, derhal ve doğrudan eylem çağrısında bulunuldu. Böylece, (hareketin örgütlenmesine henüz başlandığı) Temmuz Günleri'nin hemen başında, Pravda'nın dikkatini Petrograd Sovyeti'nin kontrolünü ele geçirme kampanyası üzerinde yoğunlaştırdığı bir zamanda, *Soldatskaia Pravda*'nın baş sayfasında L. Çubunov imzasıyla kışkırtıcı bir makale yayımlandı; makale şu sonuçlara varıyordu:

Yoldaşlar! Burjuvazinin selameti için katlandığımız fedakarlıklar

yeter. Zaman uyuma değil harekete geçme zamanı. Yoldaşlar! Burjuvazinin iktidarına son verin; bunlar 'zaferi tamamlamak için savaş' çığlıkları atıyorlar, öyleyse bu lanet olasıları cehenneme göndermek için cepheye koşun. Şimdiden milyonlarca insanın canını alıp bir o kadarını da sakat bırakarak benzeri işitilmemiş bir açlığa, sefalet ve yıkıma yol açmış bu korkunç savaş hepimizi tüketmiş bulunuyor.

Herkes uyansın. Sosyalist devrimciler ve menşevikler sizleri aldatmak istiyorlar. Sizleri karşı-devrimi bozguna uğratmak üzere her an hazır olmaya çağırıyorum. Karşı-devrim Plehanov ve Rodzianko liderliğinde Nevski bölgesine doğru sinsi sinsi yaklaşıyor. Çok geçmeden 'Kara Yüzler' ortaya çıkacaklar; fakat siz, yoldaşlar, tüm gücünüzle kazanılmış özgürlüğü korumak için savaşacaksınız. Tüm iktidar işçilerin, askerlerin ve köylülerin ellerine geçmeli. Burjuvaziyi ve tüm yandaşlarını iktidardan uzaklaştırın. Tüm coşkunuzla haykırın: Tüm iktidar İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri'ne![9]

Parti üyeleri arasında disiplinsizlik

Stalinist efsaneye göre, dikkate değer olmayan birkaç istisna dışında bolşevikler her zaman Lenin'in istediği doğrultuda hareket etmişlerdi ve parti fiili olarak monolitik bir parti idi. Oysa gerçek böyle değildir. Lenin, parti üyelerini kendi görüşlerine kazanabilmek için tekrar tekrar mücadele vermek zorundaydı. Nisan'da başlıca sorunu partinin üst düzey liderliğine hakim olan tutuculuğun üstesinden gelmek iken, Haziran sonları ve Temmuz başlarında alt düzeydeki liderlerle sıradan üyelerin devrimci sabırsızlığıyla mücadele etmek zorunda kalmıştı.

Çoğu durumda, parti üyeleri, parti disiplinine açıktan açığa meydan okumadan, Merkez Komitesi'nin emirlerinin özüne karşı hareket ettiler. Örneğin, Petersburg Komitesi'nin 27 Ağustos tarihli bir toplantısında, M. I. Kalinin, Temmuz başlarında bolşevik ajitatörlerin kitleleri yatıştırıyor görünürlerken gerçekte onları harekete geçmeye teşvik ettiklerini ileri sürüyordu.[10]

Benzer şekilde, Askeri Örgüt lideri Nevski, olayın üzerinden yıllar geçtikten sonra anılarına dayanarak yazdığı bir makalede şunları söylüyordu:

Bazı yoldaşlar bugünlerde şu soruyu soruyorlar: Temmuz olaylarını Merkez Komitesi mi, Askeri Örgüt mü başlattı? Yoksa hareket kendiliğinden mi patlak verdi?. Gerçeği saklamaya gerek yok; biz, Askeri Örgüt'ün sorumlu liderleri, özellikle ben, Podvoiski, Mekhonoşin, Beliakov ve diğer aktif işçiler yaptığımız ajitasyon ve propagandayla ve askeri birliklerdeki muazzam nüfuz ve otoritemiz sayesinde gösteri sırasında ortaya çıkan ruh halini kışkırttık. nitekim, makineli tüfekçilerin (1 Temmuz tarihli) gösterisinden haberdar olan Askeri Örgüt, kitlelerle konuşmaya ve onları gösteriden vazgeçmeye ikna etmek için Örgüt'ün az çok popüler bir söylevcisi olarak beni görevlendirdi; onlarla konuştum, ancak öyle bir konuşma yaptım ki, ancak çok aptal bir insan benim söylediklerimden gösteri yapmamak gerektiği sonucunu çıkarabilirdi.[11]

Lenin ve Temmuz Günleri

4 Temmuz günü, sayıları yarım milyonu bulan askerlerle işçiler, üzerinde 'Geçici Hükümeti devirin', 'On kapitalist bakanı indirin', 'Tüm iktidar İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri'ne' gibi sloganların yazılı olduğu pankartlarla caddelere döküldüler. Merkez Komitesi, o sıralar Finlandiya'da ikamet eden Lenin'den Petrograd'a gelmesini istedi ve Lenin 4 Temmuz sabahı doğrudan bolşeviklerin yönetim merkezi olan Kşesinskaya Konağı'na geldi.

Kronştadlı bir bahriyeliler kitlesi gelip Lenin'den bir konuşma yapmasını istediğinde, Lenin bu isteğe uydu ve çok kısa bir konuşma yaptı. Rahatsızlığı yüzünden konuşmasını çok kısa tutmak zorunda olduğunu belirtip bunun için özür dileyerek söze başladı. Ardından, Petrograd işçileri adına Kronştad'ın devrimci halkına 'selamlarının' iletilmesini istedi. Nihayet, 'Tüm iktidar Sovyetlere' sloganının tarihin tüm zigzaglarına karşın muzaffer olması gerektiği ve muzaffer olacağı konusunda şüphesi bulunmadığını ifade ederek 'kararlılık, sabır ve temkinlilik' çağrısında bulundu.[12] Lenin'in konuşması dinleyicilerde düşkırıklığı yarattı.

Kronştadlı bir bolşevik, Lenin'in böyle bir zamanda barışçıl bir gösteri yapılmasının zorunluluğu üzerine yaptığı vurgunun pek çok bahriyeli açısından beklenmedik bir sürpriz olduğunu hatırlı-

yor. Bu bolşevik, anılarında, savaşmak için can atan silahlı insan kütlesinin kendisini barışçıl bir silahlı gösteriyle sınırlı tutabileceğine yalnızca Anarşistlerin değil, ayrıca bazı bolşeviklerin de inanamadığını yazıyor![13]

Temmuz Gösterisi'ndeki paradoks

Gösteri, o sıralar başkentte güvenebileceği askerlerden tamamen yoksun halde bulunan Geçici Hükümeti kolayca yerinden edebilirdi. Ancak, bolşevikler iktidarı alsalardı acaba onu ellerinde tutabilirler miydi?

Bolşevikler Ekim'de iktidarı ele geçirdiklerinde, ayaklanmadan sonra muazzam güçlüklerle yüz yüze kaldılar. Kitlelerin bolşeviklerin iktidarının bir alternatifi bulunmadığına mutlaka ikna edilmeleri gerekiyordu. Temmuz'da, Petrograd proleteryası bile böyle bir sınava hazır durumda değildi. İktidara el koyabilecek durumda olmalarına karşın bunu Sovyetlerin Yürütme Komitesi'ne bıraktılar. Bolşevikler ancak 31 Ağustos'ta Petrograd Sovyeti'nde çoğunluk haline gelebildiler. Parti'nin kendisi bile iktidara gelmeyi mümkün kılacak yolun ne olduğu konusunda net bir fikre sahip değildi. Lenin bununla ilgili olarak şunları yazıyor:

> Olayların bugün gösterdiği gibi, partimizin 3-4 Temmuz'daki asıl yanlışı, Sovyetlerin politikalarındaki bir dönüşüm sayesinde politik değişikliklerin barışçıl bir gelişim süreciyle *bala* mümkün olabileceğini düşünmesi oldu; oysa, gerçekte, burjuvaziye verdikleri tavizler sonucu menşevikler ve sosyalist devrimciler öylesine eli kolu bağlı hale gelmişlerdi ve burjuvazi öylesine karşı-devrimci bir rol oynamaya başlamıştı ki, barışçıl bir gelişme artık mümkün olmaktan çıkmıştı.[14]

Eğer proleterya sabırlı ve ne yapacağından emin halde olmasaydı, askerlerin sabırlı ve temkinli olmaları pek beklenemezdi. 5 Temmuz'da hükümetin Lenin'i Alman ajanı olarak gösteren iftirasının etrafa yayılmasıyla birlikte, Petrograd'taki askerler bolşeviklerle aralarına mesafe koydular. Pek çok askerin 'bolşevikliği'nin kendiliğinden bir karaktere sahip olduğu ordunun hareket halindeki birliklerinde durum daha da kötüydü -bu askerler bolşeviklerin 'Toprak,

Barış ve Ekmek' sloganına yakınlık duyuyorlardı, ancak kendilerini hiçbir biçimde partiyle özdeşleştirmiyorlardı.

Diğer eyaletler, Moskova da dahil olmak üzere, Petrograd'ın çok gerisinde bulunuyorlardı. Böylece, Temmuz Günleri'nde

> Bolşeviklerin Moskova Komitesi'nin oturumlarında sert tartışmalar baş gösterdi. Partinin aşırı sol kanatına mensup -Bubnov gibi- bireyler postanenin, telgraf ve telefon istasyonlarının, *Russkoe Slovo*'nun yazı işleri bürolarının işgal edilmesini -yani ayaklanmaya giden yola çıkılmasını- önerdiler. Genel olarak çok ılımlı bir tavır sergileyen Komite, Moskova'da kitlelerin böyle bir eyleme hiçbir şekilde hazır olmadığını dikkate alarak bu önerileri kesin olarak reddetti. Bununla birlikte, Sovyet'in vetosuna karşın bir gösteri düzenlenmesi kararlaştırıldı. Dikkate değer büyüklükte bir işçi kitlesi, Petrograd'taki sloganların aynılarını haykırarak ancak onun çok gerisinde kalan bir coşkunluk içinde Skobelevski Meydanı'na doğru yürüyüşe geçtiler. Garnizon kesinlikle bir bütün olarak davranmadı; yalnızca tek tek birliklerden katılmalar oldu ve bunlardan yalnızca biri gösteriye bütünüyle silahlanmış olarak geldi.[15]

İşçilerin ve askerlerin çoğunluğu bolşeviklerin gösteri çağrısına uymadılar.

Temmuz Günleri'nin bundan çok daha büyük paradoksu, Petrograd'ın kendisinde dahi bolşevikleri destekleyen kitlelerin birbiriyle çelişkili bilinç düzeyleri sergilemesiydi: Sovyet iktidarı çağrısında bulunmak ve daha önce yapmayı reddetmiş oldukları şeyin aksine, Sovyet'in sosyalist devrimci ve menşevik liderlerinin iktidarı ele alabileceklerine ilişkin yanılsamaları beslemek. Bu paradoks, yumruklarını sallayarak Viktor Çernov'a seslenen bir işçinin haykırışında ifadesini buluyordu: "Dinle sefil adam: İktidar sana uzatıldığında onu almayı bilmelisin."[16] Troçki şunları yazar:

> Olacakları hesaba katmadan bir ara iktidarı ellerine teslim etmek istedikleri kuruma karşı silahlı direnişe girişen işçilerle askerler amaçlarından saptılar. Böylece, sahip oldukları muhteşem kitle hareketi siyasi eksenin belirleyicisi olma şansını yitirmiş oluyor-

du.[17]

Lenin, Temmuz Günleri'nde, kolaylıkla yapabileceği halde iktidarı ele geçirmeyi reddetmekte bütünüyle haklıydı. Olaylardan iki ay kadar sonra dönüp geçmişe baktığında şunları yazıyordu:

> Eğer bolşevikler 3-4 Temmuz'da iktidarı ele geçirmeyi amaçlamış olsalardı, halkın ve hatta işçilerin çoğunluğu ordudaki generallerin, kırsal alandaki toprakağalarının ve şehirlerdeki kapitalistlerin karşı-devrimci politikaları konusunda o günlerde henüz bir deneyime sahip olmadığı için, yanlış bir şey yapmış olurlardı.[18]

Gericilik devrimi harekete geçirdi. İktidarı ele geçirmeye bütünüyle hazır hale gelmeleri için, işçilerin Kornilov'un karşı-devrimci darbesini yaşamaya gereksinmeleri vardı.

Lenin geri çekilmeyi öğretiyor

Silahlı gösterinin bir ayaklanmayla son bulmaması gerektiğine inanan Lenin, gösterilere son verilmesinin zorunlu olduğunu ileri sürdü; kitleler böyle bir girişimin kesin bir zaferle sonuçlanamayacağını kendi deneyimleriyle öğrenmiş durumdaydılar. Sovyet'in menşevik ve sosyalist devrimci liderleri işçiler, askerler ve iktidarın sorumluluğu karşısında ölümcül bir korkuya kapılıyorlardı ise, bu durumda hiçbir güç onları iktidarı almaya zorlayamazdı. Dolayısıyla, Bolşevik Parti Merkez Komitesi, 5 Temmuz'da gösteriye son verilmesi çağrısında bulunan bir broşür yayımladı:

> Yoldaşlar! Pazartesi günü caddelere çıktınız. Salı günü gösteriyi sürdürmeye karar verdiniz. Dün sizleri barışçıl bir gösteriye çağırdık. Bu gösterinin amacı, sloganlarımızın gücünü, ağırlığını, önemini, bunların insanların savaştan, açlıktan, yıkımdan kurtulabilmeleri açısından gerekliliğini tüm çile çeken, sömürülen kitlelere göstermekti.
>
> Gösteri amacına ulaştı. İşçi sınıfının ve ordunun öncüsünün sloganları sahip oldukları görkeme yakışır şekilde ilan edildiler. karşı-devrimcilerin nadiren açtıkları ateş gösterinin genel havasını

bozmaya yetmedi.

Yoldaşlar! Mevcut politik bunalım göz önüne alındığında amacımıza ulaşmış bulunuyoruz. Bu yüzden gösteriye son vermeye karar verdik. Bırakın herkes greve ve gösteriye barışçıl ve örgütlü bir şekilde son versin.

Gelin bunalımın daha da derinleşmesini bekleyelim. Gelin güçlerimizi hazırlamayı sürdürelim. Yaşam bizden yana; olayların gidişatı sloganlarımızın doğruluğunu gösteriyor.[19]

Ne var ki, geri çekilme zorunluluğunu bolşevik liderlerin hepsi kabul etmedi. Aynı günün akşamı Petersburg Komitesi'nin bazı üyelerinin yaptığı bir toplantıda Vyborg Bölge Komitesi adına partinin genel grev aracılığıyla ayaklanmayı alevlendirmesi gerektiğini savunan Latsis bunlardan biriydi.

Lenin, daha önceleri geçici bir süre saklanmış olduğu Reno fabrikasının bekçi kulübesinde Petersburg Komitesi'nin Yürütme Kurulu üyeleriyle görüştüğünde, genel grev ilanına şiddetle karşı çıktı. Yürütme Kurulu üyelerine ödevini iyi yapamamış öğrenciler gibi davranarak, onlar adına aşağıdaki işe dönme çağrısını kaleme aldı:

RSDİP Petersburg Komitesi Yürütme Kurulu, Merkez Komitesi'nin 6 Temmuz tarihli *Listok Pravdy*'de yayımlanmış (ve ayrıca Petersburg Komitesi tarafından da imzalanmış) kararına uygun olarak, işçileri yarından, yani 7 Temmuz sabahından itibaren yeniden işbaşı yapmaya çağırır.[20]

Bolşevikler Temmuz Gösterisi'nden kaçınabilirler miydi?

Asker ve işçi kitlesi Bolşevik Parti Merkez Komitesi'nin isteğine aykırı olarak silahlı bir gösteri düzenlediklerinde, parti kendisini bu olayın dışında mı tutmalıydı? Lenin'in, Parti'nin bu gelişme karşısında çekimser bir tutum takınamayacağı, kitlelerden ayrı duramayacağı konusunda kuşkusu yoktu.

Partimiz, önlemeye çalıştığımız halde kendiliğinden patlak vermiş olan 3-4 Temmuz kitle hareketini desteklemeyi reddetmiş

olsaydı, halkın haklı bir nedene dayanarak ve kapitalistlerin çıkarına uygun olarak yürütülen bir yağma savaşı olan emperyalist savaşın uzamasına, hükümetin ve Sovyetlerin ekonomik çöküntüyü ve açlığı tırmandırıp ağırlaştırmakta olan burjuvaziye karşı tepkisiz kalmasına duyduğu derin öfkeyle eylem içine sürüklenmiş olduğu düşünülürse, bunun pratik anlamı proleteryaya karşı açık bir ihanet olurdu.[21]

Lenin, Temmuz Günleri'nden iki yıl sonra şunları yazıyordu:

Kitleler savaşa giriştiklerinde yanlışların yapılması kaçınılmazdır; ancak komünistler ***kitlelerin yanında kalmayı sürdürürler***, bu yanlışları görürler, bunları kitlelere açıklar ve anlatırlar, yanlışları düzeltmeye çalışırlar ve büyük bir azimle sınıf bilincinin kendiliğindenlik üzerine galebe çalması için çabalarlar.[22]

Bolşevik Parti, işçilerin ve askerlerin giriştikleri eylemlerin sorumluluğunu üstlenmekten kaçınamazdı. Onları lidersiz halde bırakıp karşı-devrimciler tarafından boğazlanmalarına göz yummak yerine, yenilgiyi onlarla birlikte yaşamak daha yeğ idi. Nitekim, Bolşevik Parti'nin hareketin başına geçmiş olması sayesinde, gericiliğin Temmuz Günleri sırasında ve sonrasında kitlelere indirdiği darbe dikkate değer ağırlıkta olmakla birlikte öldürücü olamamıştır. Yitirilen insan sayısının onbinlerle değil, onlarla ölçülmesi bu sayede olmuştur. İşçi sınıfı mücadeleden daha deneyimli, daha olgun ve daha uyanık bir şekilde çıkmıştır.

Temmuz Günleri'nin öğrettiği dersler

Lenin, olaylardan hemen sonra, Temmuz Günleri'nden çıkan dersleri hiçbir tereddüte düşmeden, açık ve keskin bir biçimde özetledi. 7 Temmuz'da kaleme aldığı 'Üç Bunalım' başlıklı yazısına 20 ve 21 Nisan, 10 ve 18 Haziran, 3-4 Temmuz siyasi bunalımlarının bir karşılaştırmasını yaparak başlar: "Bu üç bunalımda müşterek olan şey, her yöne doğru yayılan kitlesel bir hoşnutsuzluk, burjuvaziye ve onun hükümetine karşı duyulan kitlesel öfkedir."

Bununla birlikte, söz konusu bu hoşnutsuzluk her bir bunalım sırasında kendisini değişik bir şekilde ifade etmiştir. Birinci Nisan

bunalımı 'fırtınalı, kendiliğinden ve bütünüyle örgütsüz' bir karaktere sahipti. Haziran bunalımında, 'gösteri çağrısında bulunan bolşeviklerdi ve sert bir ültimatomdan ve Sovyetler Kongresi'nin getirdiği doğrudan yasaktan sonra gösteriye son verildi; bundan sonra, 18 Haziran'da, bolşevik sloganların ağırlığının açıkça gözlendiği genel gösteri yaşandı.' 'Üçüncü bunalım, bolşeviklerin 2 Temmuz'da onu kontrol altına almak için gösterdikleri çabalara rağmen 3 Temmuz günü kendiliğinden patlak verdi. 4 Temmuz'da doruğuna ulaşan bu gösteri, 5 ve 6 Temmuz günlerindeki sert karşı-devrime yol açtı.'

Son olarak,

> olayların karşılıklı ilişkileri içinde değerlendirilişinden çıkarılması gereken belki de en öğretici ders şu ki, bu üç bunalımın *hepsi* devrimimizin tarihinde yeni olan bir gösteri formu ortaya koydu: devrimin ve karşı-devrimin daha keskin bir biçimde yaşandığı, hareketin dalgalar halinde yükseldiği ve hızlı bir yükselişin ardından ani bir düşüşün yaşandığı, az çok geniş bir dönem içinde ortada kalan unsurların elendiği karmaşık türden bir gösteri.
> Üç bunalımda da, hareket kendisini *gösteri* formunda ortaya koydu. Bir hükümet karşıtı gösteri -olayların biçimsel açıdan en doğru tanımı bu olmalı. Ancak, meselenin esası şu ki, bu sıradan bir gösteri değildi; onda bir gösteriden dikkate değer biçimde daha fazla, ancak bir devrimden daha az olan bir şeyler vardı. Devrimin ve karşı-devrimin *birlikte* patlak vermesi, ortada kalan unsurların keskin ve kimi zaman ani bir biçimde elenmesi, proleteryanın ve burjuva unsurların kendilerini fırtınalı bir biçimde ortaya koyuşları idi.[23]

Lenin, Temmuz Günleri'nden bir başka önemli ders daha çıkardı: taktik ve sloganların nesnel durumdaki genel değişime uygun olarak süratle değiştirilmesi zorunluluğu.

> Tarihin keskin dönüm noktalarında ilerici partilerin dahi bir süre için kendilerini yeni duruma uyarlama yeteneğini gösteremedikleri, daha öncesi için doğru oldukları halde şimdi bütün anlamlarını -tarihteki keskin dönüş 'ani' olduğu için- 'ani' biçimde yitir-

miş sloganları yineledikleri sık sık görülmüştür. Bu durum kavranmadığı sürece, içinde yaşanılan günün en acil sorunlarının anlaşılması olanaksızdır. Her özgül slogan, belli bir politik durumun özgül niteliklerinin bütünlüğünden türetilmek zorundadır. 4 Temmuz'dan sonra Rusya'daki bugünkü politik durum, 27 Şubat ile 4 Temmuz arasında kalan dönemdeki durumdan radikal bir biçimde farklılık göstermektedir.[24]

Her şeyden önce, iktidarın barışçıl bir biçimde işçi sınıfına transferi olasılığı artık mevcut değildi:

3 ve 4 Temmuz günlerindeki hareket, bir gösteri aracılığıyla Sovyetleri iktidarı almaya teşvik etmeye yönelik son girişimdi. Bu, sosyalist devrimcilerin ve menşeviklerin kontrolündeki Sovyetlerin karşı-devrimci askerleri Petrograd'a sevk ederek, devrimci alayları ve işçileri silahsızlandırıp bunları dağıtarak, bolşeviklere karşı girişilen şiddet ve zorbalık eylemlerine göz yumup bunları hoşgörüyle karşılayarak, cephede ölüm cezasını yürürlüğe sokarak, vs. iktidarı fiilen karşı-devrimin ellerine teslim ettikleri zamana karşılık geldi.[25]

Rus devriminin barışçıl gelişimine yönelik tüm umutlar temelli olarak suya düşmüş bulunuyor. Nesnel durum budur: ya askeri diktatörlüğün tam zaferi, ya da işçilerin silahlı ayaklanmasının zaferi; ikincisinin zaferi, ancak hükümete ve burjuvaziye karşı ekonomik tıkanıklığın ve savaşın uzayıp gitmesinin sonucu olarak ortaya çıkacak derin, kitlesel bir başkaldırı ile aynı zamana rast gelen bir ayaklanmayla mümkündür.

'Tüm iktidar Sovyetlere' sloganı, devrimin barışçıl gelişiminin mümkün olduğu Nisan, Mayıs, Haziran aylarına ve 5-9 Temmuz günlerine, yani fiili iktidarın askeri diktatörlüğün ellerine geçtiği zamana kadar olan döneme ait bir slogandı. Bu slogan artık doğru bir slogan değildir.[26]

İktidarın barışçıl yoldan alınması artık mümkün değildir. İktidar, ancak şu an iktidarda bulunanlara karşı, yani Petrograd'a getirilmiş gerici askerlerin, Kadetlerin ve monarşistlerin desteğine güvenen askeri çeteye, Cavaignac'lara karşı girişilecek kesin bir mücadelenin kazanılmasıyla ele geçirilebilir.

Lenin, Sovyetlerin artık herhangi bir güce sahip olmadıklarını söylüyordu. Bunlar artık 'kuklalardan başka bir şey değillerdi'.[27]

> Mevcut Sovyetler başarısızlığa uğramışlardır ve bütünüyle yenilmiş durumdadırlar, çünkü Sosyalist Devrimciler Partisi ile Menşevik Parti'nin hakimiyeti altındadırlar. Şu an, bu Sovyetlerin durumu, kesilmek üzere mezbahaya getirilmiş ve bıçağın altında acı acı meleyen koyunların durumunu andırıyor. ***Bugünkü*** Sovyetler muzaffer olan ve zafere koşan karşı-devrim karşısında güçsüz ve çaresiz durumdadırlar. İktidarın Sovyetlere transferi sloganı, 'yalnızca' iktidarın bugünkü mevcut Sovyetlere transferi çağrısından ibaret bir slogan olarak yorumlanabilir ve bunu söylemek, bu çağrıda bulunmak, bugünkü noktada halkı kandırmak anlamına gelir. Hiçbir şey aldatmacadan daha tehlikeli değildir.[28]

Değneği bükmek

Lenin'in Sovyetlerin Temmuz Günleri'nden sonraki konumuna ilişkin tanını doğru idi. Bu, O'nun değişikliğe uğranış durumu gerçekçi bir biçimde kavrama yeteneğini çarpıcı biçimde gösteriyordu. Olayların üstünden geçen yıllar içinde toplanmış kanıtlar, Sovyetlerin durumunun Temmuz Günleri'nden sonra ne kadar içler acısı bir noktaya geldiğini açık biçimde gösteriyor:

> Saratovlu bolşevik Antonov, "menşevik ve sosyalist devrimci yolda faaliyet yürüten Sovyetimizin bütün çalışması tüm anlamını yitirmişti" diye yazıyor: "Yürütme Komitesi'nin toplantılarında sıkıntıdan uykumuz gelirdi ve işi utanmak bilmez bir noktaya vardırıp sürekli esnerdik. Menşevik söylevcilerin konuşmaları böylesine boş, monoton ve bayağı idi".
> Hasta düşmüş Sovyetlerin Petrograd'taki merkezlerine destek olma becerisi giderek daha çok azalıyordu. Smolny ile yereller arasındaki yazışmalar giderek azalmaktaydı: Hakkında bilgi verecek, öneride bulunulacak hiçbir şey yoktu; ortada ne geleceğe ilişkin bir tasarım, ne de yerine getirilecek görevler kalmıştı.[29]

Esas olarak iktidar mücadelesi için oluşturulmuş bir örgüt olan Sovyetin bu mücadele olmaksızın varlığını sürdürmesi düşünüle-

mezdi

Bununla birlikte, Lenin değneği gereğinden çok büktü. Sovyet, Temmuz Günleri'nden sonra bütünüyle ölmedi. Bundan sonra gelen Parti'nin Altıncı Kongresi'nin Sovyetlerin tamamen güçsüz bir halde bulunduğuna ve ikili iktidarın sona ermiş olduğuna ilişkin çıkarsamasının yanlışlığı açığa çıktı. Sovyetler bundan sonra hiçbir şey yapmamış olsa dahi, Kornilov günleri bunların hala capcanlı olduklarını kanıtladı.

Ağır, sabırlı bir propaganda faaliyetinin altını çizdikten aylar sonra, Temmuz Günleri sonrası partinin yarı-yasal bir konuma sürüklenmiş olmasından kaynaklanan güç koşullarda, doğrudan mücadeleye yönelik yeni bir başlangıcın devlet iktidarını ele geçirmek açısından zorunlu olduğunu bilen Lenin, vurguyu içinde bulunulan günün merkezi meselesi üzerine yapmak, 'değneği' partinin gücünün arttırılmasından yana 'bükmek' zorunluluğunu hissetti.

Bolşevizm açısından, Temmuz Günleri'nden sonra ortaya çıkmış değişikliğin önemini olduğundan az göstermek, bunun önemini abartmaktan daha tehlikeli olacaktı. Böylece, Lenin eski değneği bükme yöntemine geri döndü.

Lenin, her şeyden önce, Temmuz Günleri'nden önemli bir ders çıkardı: İlk kez, iktidarın doğrudan ve çok uzak olmayan bir gelecekte ele geçirilmesinin bolşevikler açısından bir zorunluluk teşkil ettiği sonucuna vardı.

Lenin'in önerdiği yeni yön değişikliği, ilk defa genişletilmiş Merkez Komitesi'nin 13-14 Temmuz günlerindeki toplantısında görüşüldü ve reddedildi.[30] Ancak, Temmuz-ağustos'taki Altıncı Parti Kongresi'nde Lenin istediğini elde etmeyi başardı.

Bununla birlikte, ileride göreceğimiz gibi, bu tam bir zafer olmadı. Ayaklanma *ilkesi*nin kabul edilmesi bir şey, iktidarı fiilen ele geçirme girişiminde bulunmaya hazırlıklı olmak bütünüyle başka bir şey idi. Her devrimci durum, pek çok 'bilinemez'e karşılık düşer ve bu bir ayaklanma eylemi için özellikle geçerlidir. Bu koşullarda tutuculuk ve çekingenlik büyük bir avantaj getirir. Fakat bunu tartışılacağı yer burası değil; aksi taktirde konudan uzaklaşmış olacağız.

15
Gericilik harekete geçiyor

Geçici Hükümet, Sovyet Yürütme Komitesi'nin rızasıyla 4 Temmuz'da Petrogdad Askeri Bölgesi Komutanı General Polovtsev'e Petrograd'ı silahlı gruplardan arındırması, Birinci Makineli Tüfek Alayı'nı silahsızlandırması ve Kşesinskaya Konağı'nı işgal etmesi için yetki verdi.

5 Temmuz günü, askeri bir müfreze şafak sökerken Pravda'nın basımevine geldi. Ancak, askerler Lenin'i yakalamak için geç kalmışlardı; Lenin, Ekim öncesi ilk gizli ikametgahına gitmek üzere binadan ayrılmıştı. Müfreze Pravda'nın basımevinde arama yaptı, orada görevde bulunan işçileri ve askerleri tutukladı.

Polis memurları, askerler ve Kazaklar gün boyunca sayısız operasyon düzenlediler. Silah yüklü kamyonlara el koyarak şüpheli görünen işçileri, askerleri ve denizcileri silahsızlandırdılar; Nava üzerindeki köprüleri kuşatarak ya da köprü başlarına çok sayıda nöbetçi dikerek bunların işçi mahallelerindeki barikatların arkasından kaçmalarını engellediler.

Kabine'deki bakanların 6 Temmuz akşamı geç saatlerde yaptıkları bir toplantıda şu karar alındı:

> Savaş süresince polis memurlarını, askerleri, diğer askeri görevlileri orduda yeni demokratik sistem altında yürürlükte bulunan

yasalara ve askeri otoritelerin bu yasalarla uyguniuk içindeki emirlerine itaatsizliğe kışkırtan herkes vatana ihanet suçuyla cezalandırılacaktır.[1]

Bu kararnameyi Lenin, Zinovyev, Kamanev gibi önde gelen bolşevik liderlerin tutuklanması emri izledi; bundan birkaç gün sonra Mezhraiontsy'nin liderleri, Troçki ve Lunaçarski için tutuklama emri çıkarıldı.

7 Temmuz'da, Geçici Hükümet Temmuz Günleri'ne katılmış olan askeri birliklerin dağıtılması ve bunların personelinin Savaş ve Deniz Kuvvetleri Bakanı'nın isteği doğrultusunda diğer birlikler arasında paylaştırılması emrini verdi.

Sağ aşırı önlemlere başvuruyor

Bolşevikler baskı altına alındı. Bolşevik basın tamamen kapatıldı. Yüzlerce bolşevik tutuklandı, işçilerden bazıları öldürüldü. Gericilik öylesi boyutlardaydı ki, bolşevik olmayanlar bile korku ve telaş içindeydiler. Nitekim, menşevik Voytinski dönemle ilgili olarak şunları hatırlıyor:

> İbre sağa kaymıştı. Ayaklanmaların bastırılmasında rol üstlenmemiş gerici güçler devrimin başarısızlığından faydalanmaya çalışıyorlardı. 'Vigilantlar' (kentlerde asayişi sağlamak üzere oluşturulmuş yasadışı silahlı komite üyelerine verilen ad -ç.n.) şehirlerde kol geziyor, şüpheli buldukları evlere zorla girerek aramalar yapıyorlardı. Kamuoyunda kesin önlemler alınması gerektiği yolunda bir kanaat vardı.[2]
>
> Yeni hükümet ilkin aramaları, tutuklamaları, silahlara el koymayı ve halihazırda başlamış olan her türden baskı yöntemini dinamik bir biçimde devam ettirdi. Kendi kendisini yetkilendirmiş polis memuru grupları, askeri okul öğrencileri ve zengin ve moda düşkünü gençler, kendisini 'güçlü bir hükümet' gibi göstermeye çalıştığı çok açık olan yeni rejimin 'yardımına koşmak' üzere ileri atıldılar. Yalnızca isyancı alay ve taburların silahsızlandırılmasıyla yetinilmedi; dikkat ve enerjinin oldukça büyük bir kısmı işçilerin Kızıl Muhafızları'nın silahsızlandırıldıkları işçi bölgelerinin denetimi için harcandı. Toplanan silahların sayısı çok büyük rakamlar-

daydı.

Ele geçirilebilen her bolşevik tutuklandı. Kerenski ve asker dostlarının bolşeviklerin kökünü kazımaya çabaladıkları çok açıktı.[3]

Karşı-devrimciler, bolşevik örgütleri yıkıma uğrattıktan sonra diğer işçi gruplarına karşı saldırıya geçtiler. Stalin o günlerdeki durumu şu şekilde anlatıyor:

> Bolşeviklerden sonra sonra şimdi de Sovyet partilerine ve Sovyetlere yönelerek saldırılarını genişletiyorlar. Petradskaia Storona ve Okhta'daki menşevik bölge örgütlerini parçalayıp dağıtıyorlar. Nevskaia Zastava'daki metal işçileri sendikasının şubesini yerle bir ediyorlar. Petrograd Sovyeti'nin bir toplantısını basıp üyelerini (Vekil Sakharov) tutukluyorlar. Yürütme Komitesi üyelerinin izini bulup yakalamak üzere Nevskii Havzası'nda özel gruplar oluşturuyorlar.[4]

Çapulculuk, şiddet ve bazı hallerde ateş açma eylemleri şehrin çeşitli bölgelerinde sürdürüldü. Bolşevikler yalnızca işçi bölgelerinde güven içinde hareket edebiliyorlardı.

Taşra şehirlerindeki toprak komiteleri kitlesel tutuklamalarla yüz yüze kaldılar. İçişleri Bakanı Çereteli, 17 Temmuz'da 'kırsal bölgelerdeki ilişkiler alanında tüm keyfi eylemlere son verilmesini amaçlayan acil ve etkin önlemler' alınması için bir dizi emir yayımladı.[5]

8 Temmuz'da, Güneybatı cephesi komutanı General Kornilov, makineli tüfeklerle ve cephanelikle geri çekilmekte olan askerlerin üzerine ateş açılması için emir verdi.[6] 12 Temmuz'da cephede ölüm cezası uygulaması yeniden yürürlüğe sokuldu.[7]

Daha önce belirttiğimiz gibi*, 16 Temmuz günü Kerenski'nin çağrısıyla bir araya gelen üst düzey ordu komutanlarının yaptıkları toplantıda ordu içindeki komitelere, Sovyetlere ve 1 Numaralı Emir'e karşı saldırının başlatılması oybirliğiyle kararlaştırıldı. Kerenski, bu saldırının tek ve topyekün bir saldırı değil, aşamalı olarak uygulanacak bir saldırı olması gerektiğini düşündüğünü ve generallerden bu noktada ayrıldığını söylemişti**. 18 Temmuz'da General Kornilov

---

* 8. Bölüm'e bkz.

** 10. Bölüm'e bkz

tüm Rus Orduları Başkomutanı oldu. Ukraynalılara ve Finlilere karşı şovenist Büyük Rus saldırıları yeni bir ivme kazandı.* Fabrika yöneticileri, fabrika komitelerini baskı altına alma ve işçilere karşı lokavt uygulama konusunda geniş bir kampanya başlattılar.** Rusya'daki kapitalistlerin başta gelen örgütü olan Ticaret ve Sanayi Kongresi 19 Temmuz'da şu bildirimde bulundu:

> Hükümet, geçtiğimiz aylar boyunca, Rusya'nın ve Rus ordusunun itibarının zedelenmesinin ve gözden düşmesinin sorumluluğunu üstlenmek zorunda olan İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri'ne uyarak Rus halkının ve Rus ordusunun zehirlenmesine ve disiplinin tamamen bozulmasına göz yumdu. Rusya'nın kurtarılması, ancak hükümetin ülkeyi parçalanmaya götüren. Sovyet diktatörlüğüyle her türlü ilişkisini tamamen kesmesiyle mümkün olabilir. Eğer anavatanı kurtarmak için bir diktatörlük yönetimine ihtiyaç duyuluyorsa, böyle bir yönetim ancak ulusal coşkudan doğan, tüm parti ve sınıfların üzerinde, gerçek anlamda ulusal bir iktidar olabilir.[8]

Saklandığı yerden çıkıp yeniden boy gösterme cesaretini gösteren Kara Yüzler'in eski lideri V. M. Purişkeviç, 'Ben inançlı bir monarşistim ve inançlarımı hiçbir zaman değiştirmeyeceğim' diyerek şu ilanda bulundu: "Hükümetin hükümet olmanın gereğine uygun şekilde davranması, kendisine çeki düzen vermesi ve İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ni dağıtması gerekir."[9]

Uzlaşmacılar yeni arayışlara giriyor

Temmuz Günleri'nden sonra, menşevik ve sosyalist devrimci liderler Şubat ayından bu yana olduğundan da korkak bir tutum sergilemeye başladılar. Lenin bu durumu canlı bir şekilde tasfir ediyor:

> Merdivenden adım adım inin beyler. Sosyalist devrimciler ve menşevikler burjuvaziyle uzlaşmak üzere adımlarını attıkları andan itibaren kaçınılmaz olarak dengelerini kaybetiler ve merdivenin

---

* 13. Bölüm'e bkz.

** 12. Bölüm'e bkz.

en alt basamağına yuvarlandılar. 28 Şubat'ta Petrograd Sovyeti'nde burjuva hükümete koşullu destek vaat ettiler. 6 Mayıs'ta hükümeti çökmekten kurtardılar ve saldırı konusunda hemfikir olmak suretiyle onun hizmetkarları ve savunucuları durumuna düşmeyi kabullendiler. 9 Haziran'da, devrimci proleteryaya karşı girişilen şiddetli bir kin, yalan ve iftira kampanyasında karşı-devrimci burjuvaziyle ortaklık kurdular. 19 Haziran'da yağma ve talan savaşının sürdürülmesini onayladılar. 3 Temmuz'da, iktidarı bütünüyle Bonapartistlerin eline teslim etmelerinin başlangıcı anlamına gelmek üzere, gerici askerlerin göreve çağrılmasına rıza gösterdiler. Beyler, merdivenden adım adım inin.

Uzlaşmacıların kapitalistlerin ve ordu komutanlarının önündeki bu dalkavukluğu rastlantısal değildi. Her şeyden önce, bu uzlaşmacı tavır küçük burjuvazinin doğasında içkin olan bir tavırdır.

> Küçük mülk sahiplerinin gerçek bir efendi durumuna gelebilmek, 'güçlü' bir işveren, bir burjuva konumuna yükselebilmek için her yola başvurduklarını, 'daha iyi bir mevkiye gelmek' için her şeye katlandıklarını kuşkusuz herkes gördü. Kapitalizm hakim güç olduğu sürece, küçük mülk sahibi için bir kapitalist durumuna gelmekten (ki bu şansı, en iyi ihtimalle yüz küçük mülk sahibinden ancak bir tanesi elde edebilir), ya da yıkıma uğramış bir insan, bir yarı-proleter, ve nihayet bir proleter durumuna düşmekten başka bir seçenek yoktur. Aynı şey siyasette de geçerlidir: Küçük-burjuva demokratlar, özellikle de bunların liderleri, burjuvazinin peşine takılma eğilimi gösterirler. Küçük-burjuva demokratların liderleri, büyük kapitalistlerle bir uzlaşmaya varma olasılığı konusunda vaatlerde bulunup güvenceler vererek kendi insanlarını teselli ederler; en iyi olasılıkla ve çok kısa bir süre için, çalışan kesimin üst katmanlarının küçük bir bölüntüsü için kapitalistlerden bazı küçük tavizler koparırlar; fakat her belirleyici konuda, her önemli meselede, küçük-burjuva demokratlar her zaman onun güçsüz bir uzantısını teşkil ettikleri burjuvazinin peşine takılmışlardır ve mali sermayedarların elinde itaatkar bir araç olmuşlardır.[10]

Ne var ki, uzlaşmacılar hem sağla bütünleşmek için ellerin-

den gelen çabayı gösteriyor, hem de bundan aşırı korkuyorlardı. Menşevik ve sosyalist devrimci liderler bolşeviklerin hesabı görüldükten sonra generallerin, Kazakların ve Kara Yüzler'in bu kez kendilerine saldıracaklarından korkmamış olsalardı, bolşeviklerin topluca imha edilmesine çoktan razı olurlardı. Generallerin yanısıra Kadetler, yalnızca bolşeviklerden değil, fakat ayrıca Sovyetlerden de kurtulmak istediklerini giderek daha açık bir şekilde belli etmişlerdi. Bunu görmek için Stavka'daki 16 Temmuz tarihli konferansta söylenmiş sözleri hatırlamak yeterli olur.* Benzer şekilde, Kadetlerin gazetesi Rech, Temmuz Günleri'nden sonra Çernov ve Tsereteli'ye acımasızca saldırarak bunları 'Zimmerwaldçiler' ve 'vatan hainleri' olmakla suçlamıştır. Öte yandan, sosyalist devrimci ve menşevik basın sık sık bir karşı-devrim tehlikesine dikkati çeken yazılar yayınlamıştır.

17 Temmuz'da, Tsereteli bir yandan sola karşı bir hareketle sokaklardaki tüm gösterileri yasaklıyor, diğer yandan sağa aşırıya gitmeme uyarısında bulunuyordu: "Hükümet, 3-5 Temmuz günlerinin devrime yönelik tehlikeli ve hain darbesi gibi anarşik gösterilere daha fazla müsamaha gösteremez."

> Bununla birlikte, Geçici Hükümet, ülkeyi geri götürebilmek, halkı kendi devrimci mücadelesinin meyvelerinden yoksunlaştırmak, küçük bir azınlığın çıkarları uğruna ülkenin ve geniş halk kitlelerinin çıkarlarının ihanete uğratıldığı ve satıldığı eski sistemi yeniden inşa edebilmek için ülke içindeki huzursuzluklardan ve cephede yaşanan talihsizliklerden yararlanma girişimi içinde başını kaldıran karşı-devrimin ülkeyi tehdit ettiğinin de çok iyi farkındadır.
>
> Hem anarşik, hem de karşı-devrimci girişimleri kararlılıkla ve boyun eğmez bir biçimde bastırmak hükümetin en önemli görevlerinden birini oluşturuyor.[11]

Uzlaşmacıların Miliukov ile Lenin arasında gösterdiği tereddüt ve kararsızlığın sonucu, bolşevizmi ezme işi kötü, plansız programsız bir şekilde yaşama geçirildi. Liberal Nabokov daha sonraları

---

* 8. Bölüm'e bkz.

şunları yazacaktı: "Temmuz başlarında, hükümet otoritesinin kendisini tekrar toparlamış göründüğü kısa bir dönem yaşandı; bu, ilk bolşevik ayaklanmanın bastırılmasından hemen sonraki dönemdi. Ne var ki, Geçici Hükümet bu fırsattan yararlanabilecek durumda değildi ve o anın uygun koşullarının elinden kayıp gitmesine izin verdi. Böyle bir fırsat bir daha hiçbir zaman doğmadı."[12]

Geçici Hükümet'in devrimci sola karşı havlaması ısırmasından çok daha kötüydü -kararsızlık, başarılı bir karşı-devrimi gerçekleştirmede sonuç veren etkin bir yol değildir.

Şimdi gelin Temmuz'daki silahlı gösterilere katılmış askeri birliklerin dağıtılmasına yakından bakalım. Genelkurmay Başkanı General C. D. Romanovski şu planı önerdi: Petrograd garnizonundaki alaylar, Temmuz hareketlerine katılım derecelerine göre üç kategoriye ayrılmalıydılar. Gösterilerde eksiksiz ya da buna yakın derecede yer alanlar birinci kategoriyi oluşturacaklardı. Buna göre, birinci kategoriye giren birlikler olan Özel Piyade Alayı, Birinci, Üçüncü, 176. Piyade İhtiyat Alayları ve Birinci Makineli Tüfek Alayı, hep birlikte Askeri Örgüt'ün garnizon içindeki güç merkezini oluşturuyorlardı. Bu birlikler tamamen ve daimi olarak dağıtılacak, sahip oldukları personel ise (cezaevindekiler hariç olmak üzere) cepheye gönderilecekti. Askerlerin gösterilere bütün bir birlik olarak değil, tek tek bölükler halinde katıldıkları alaylar ikinci kategoriyi oluşturuyorlardı. Moskovski Alayı, Pavlovski Alayı, Üçüncü Tüfek Alayı, İkinci Makineli Tüfek Alayı ile Güney İstihkam Taburu bu gruba dahil edildiler. Bu birliklerin yalnızca suçlu bulunan unsurlarının dağıtılması öngörülmüştü. Nihayet, gösterilere aktif olarak karışmamış, ama bazı askerleri gösterilere katılma suçu işlemiş birlikler üçüncü kategori içinde yer alıyorlardı. Garnizonun birinci ve ikinci kategori dışında kalan tüm alayları bu grubun içindeydiler; bu alaylardan içlerindeki tüm yıkıcı unsurları temizlemeleri istendi. Romanovski'nin bu planı, içindeki en güvenilmez yüz bin unsurun tasfiye edilmesi suretiyle garnizonun personel sayısının azaltılmasını önermek anlamına geliyordu.[13]

Hükümet, bu planı çok yarı-gönüllü bir biçimde yaşama geçirdi.

Güven duyulmayan alayların dağıtılması siyaseti, en yıkıcı unsur-

lardan oluştuğu düşünülen takviye bölüklerinin cepheye sevk edilmesiyle sınırlı kaldı. En azılı yüz bin askerin dağıtımının yapıldığını söylemek bunu fiilen yerine getirmekten daha kolaydı ve bu durum söz konusu politikanın sınırlı kalmasında kısmen de olsa rol oynamış görünüyordu -doğal olarak, binbaşı ve albaylar bu tür yer değiştirmelerle hiç ilgili değillerdi. Sonuç olarak, birinci kategori içinde yer alan Özel Piyade Alayı ile Birinci ve 180. Piyade İhtiyat Alayları askerleri Ekim Devrimi sırasında bile hala başkentte bulunuyorlardı. Benzer şekilde, Birinci Makineli Tüfek Alayı, 180. Piyade İhtiyat Alayı ve Özel Piyade Alayı dışında, isyancı askerlerin silahsızlandırılması tasarısı hiçbir zaman fiilen uygulanmadı. Dahası, ayaklanmaya iştirak etmiş olan Kronştad birliklerine ve Baltık filosuna bağlı gemilerin personeline karşı kaydadeğer ceza tedbirleri uygulanmadı.

Ayrıca, hükümetin sivilleri silahsızlandırma planları da yerine getirilmedi. Pek çok fabrikada işçiler Bolşevik Merkez Komitesi'nin 7 Temmuz tarihli önerisine tam olarak uydular ve silahlarını hükümet askerlerine karşı doğrultmak yerine ellerindeki silahları sakladılar. Buna ek olarak, silahsızlandırılma tehditi altındaki alayların silah ve cephaneliklerinin bir kısmı işçilerin eline geçti.[14]

Engels'e göre, Fransa'da, işçiler her devrimde silahlanmış olarak ortaya çıkmışlardı ve "bu yüzden, devlet idaresini elinde bulunduran burjuvazinin ilk emri işçilerin silahsızlandırılması idi".[15] Oysa, Rus burjuvazisinin karşısında silahlarının elinden alınmasına izin vermeyecek kadar iyi örgütlenmiş bir Rus proleteryası vardı.

Tsereteli'nin toprak komitelerinin anarşizan eylemlerine karşı etkin önlemler alınmasını isteyen genelgelerinin yayınlandığı günlerde, hükümet toprak satışlarına sınırlama getiren bir kararnameyi resmen yürürlüğe koydu.[16] Bu gecikmiş kısmi tedbir sağın öfkeyle homurdanmasına yol açtı.

Temmuz Günleri sonrasında bolşevikler

5 Temmuz'dan sonra bolşeviklere karşı kullanılan başlıca propaganda silahı, Lenin'in bir Alman ajanı olduğu suçlamasıydı. Bu suçlamayı 'kanıtlamak' üzere çeşitli belgeler üretilmişti: bir grup *Ermolenko* (eski istihbarat servisi organı) üyesi ile tüccar Z. Burshtein'ın, Po-

lonyalı devrimciler Ganetski ve Kozlovski'nin şimdilerin ateşli düzen taraftarı olan eski devrimci Parvus ile mali ilişkileri olduğuna ilişkin tanıklığı gibi.

Lenin, Zinovyev ve Kamanev, 11 Temmuz'da Gorki'nin gazetesi *Novaya Jizn*'de (*Pravda* o sıralar kapatılmıştı) yayımlanan bir mektupla bu suçlamaları yalanlamışlardı. Lenin ve arkadaşları, bolşevik gazete *Sotsial-Demokrat*'ın henüz daha 1915 yılında Parvus'u 'Hindenburg'un postallarını yalayan bir dönek' olmakla suçladığına dikkati çekiyorlar, 'ne kişisel olarak ne de Parti adına Kozlovski ya da Ganetski'den bir kuruş bile almadıklarını' söylüyorlardı. Lenin ayrıca 6 Temmuz tarihli özel bir broşürde Ganetski'nin partili bir yoldaş olmadığını belirterek şunları yazıyordu: "Ganetski ile Kozlovski bolşevik değil, Polonya Sosyal Demokrat Partisi üyeleridirler. Bolşevikler Ganetski'ya da Kozlovski'den para almamışlardır."

Lenin'in almak zorunda olduğu ilk kararlardan biri, kendisini savunmak üzere mahkemeye çıkıp çıkmama konusundaydı.

Troçki'ye "Şimdi artık hepimizi vuracaklar, çünkü bunun için en uygun zamanı yakaladılar" diyordu.[17] Bir süre tereddüt gösterdikten sonra kararını verdi; kendisini alıp cezaevine kapatmalarına izin vermeyecek, Zinovyev ile birlikte gizlenecekti:

> Eski Adalet Bakanı Pereverzev'in Pazar günü *Novoe Vremia*'da yayımlanan mektubuyla birlikte, karşı-devrimin partisinin Lenin ve diğerlerinin 'casusluk olayı' konusunda en ince ayrıntılarına kadar düşünülmüş bir tertip içinde olduğu iyiden iyiye gün ışığına çıktı.
>
> Pereverzev, doğruluğu kanıtlanmamış suçlamalardan askerleri partimize karşı kışkırtmak (bu bizzat kendi ifadesidir) için yararlandığını açıkça itiraf etmiş bulunuyor. Bu itiraf, daha düne kadar kendisini sosyalist olarak isimlendiren eski Adalet Bakanı'na ait. Pereverzev artık bakan değil, fakat yeni Adalet Bakanı'nın Pereverzev ve Aleksinski'nin yöntemlerini benimsemekte tereddüt edip etmeyeceğini söylemeye hiç kimse cesaret edemez.
>
> Karşı-devrimci burjuvalar yeni bir Dreyfus olayı yaratmaya çalışıyorlar. Beilis olayını tezgahlamış olan Rus gericileri Yahudilerin çocuk kanı içtiklerine ne kadar inanıyorlardıysa, bunlar da bizim 'casusluk' olayımıza o kadar inanıyorlar. Bugünkü Rusya'da ada-

letin hiçbir güvencesi yok.
Bugün Rusya'da, kendi burjuva düzenini oturtmuş ülkelerde mevcut anayasal güvenceler kadar olsa bile, yasal bir zeminin varlığından söz edilemez. Bugün kendimizi mevcut otoritelerin ellerine vermemiz, kendimizi bize karşı ancak iç savaş durumunda görülen her türlü itham ve saldırıya başvurmaya hazır bekleyen azgın karışı-devrimci Miliukov'ların, Aleksinski'lerin, Pereverzev'lerin ellerine teslim etmek anlamına gelecektir.[18]

Buradaki 'iç savaş durumu' ifadesinin anlamını kavrayabilmek için Karl Liebknecht ve Rosa Luksemburg'un yazgısını hatırlamak yeterlidir. Nitekim, Lenin geleceğin muhtemel gelişmelerinin nasıl kestirilebileceğini biliyordu.

Aralarında sol kanat liderlerin de bulunduğu pek çok insan Lenin'in saklanmasının yanlış bir şey olacağını düşündü. Troçki, bunun isabetsiz bir karar olduğu kanısındaydı.

> Troçki, Lenin'in gizlenmesi için ortada hiçbir neden olmadığı, aksine, kamuoyu karşısına geçip kendisini savunmanın her bakımdan kendi yararına olacağı kanısındaydı; saklanması halkın kuşkularını biraz daha büyütmekten başka bir şeye yaramayacak, oysa böyle bir tavır kendi durumunu daha da güçlendirecekti. Troçki'nin kanılarını paylaşan Kamanev tutuklanıp cezaevine konmayı kabullenmeye karar verdi.[19]

13-14 Temmuz günlerinde toplanan Altıncı Parti Kongresi'nde, Volodarski, Manuilski ve Lasheviç de aralarında bulunduğu bir grup delege, üzere Lenin'in gizlenmekten vazgeçip ortaya çıkması gerektiği görüşünü dile getirdi. Manuilski şunları söyledi:

> Yapmamız gereken şey, Lenin'in yargılanmasını yeni bir Dreyfus olayına çevirmektir. Elimizde sivri bir mızrakla savaşa girmeliyiz. Devrimin çıkarları ve partimizin prestijinin korunması bunu gerektiriyor.[20]

Ancak, Kongre, Lenin'in mahkemeye çıkmaması gerektiği yolundaki bir karar tasarısını benimsedi.[21]

Yine değneği bükme yöntemine başvurmuş olan Lenin, düşmanın acımasızlığının en üst düzeye erişebileceği günlerde yaşanıldığına inanmaya hazırdı. 'Anayasal yanılsamalar' tuzağına düşmek niyetinde değildi.

Sukhanov gibi Lenin'in kendisine yöneltilen ithamlar karşısında suçsuz olduğuna inanan fakat onun niçin mahkemeye çıkmaktan sakındığını anlayamayan insanlar, Lenin'in bu tavrını kavrayabilmekten uzak bir düşünce tarzına sahiplerdi:

> Mahkeme ne kadar tarafgir olursa olsun, adalet güvencesi ne kadar küçük olursa olsun, nihayet Lenin tutuklanmaktan başka hiçbir riskle karşı karşıya değildi. Bu, son derece özel, benzeri görülmemiş, akla mantığa sığmayan bir şeydi. Bir başka insan olsa, en olumsuz koşullarda bile bir araştırma yapılmasını, mahkeme önüne çıkarılmayı talep ederdi. Bir başka insan olsa, kamuoyu önünde durumunu aklamak için olabildiğince canlı, enerjik bir biçimde mümkün olan her yola başvururdu. Uzun sözün kısası, onun (Lenin'in -ç.n.) yapması gereken şey bu olmalıydı.[22]

Gerçekten, pek çokları böyle bir durumda 'kamuoyunun gözünde aklanma' kaygısına düşme yanılgısını gösterebilir ve yaşamlarını ciddi olarak riske sokabilirlerdi.

Lenin, 6 Temmuz'dan 25 Ekim'e, yani Ekim Devrimi gününe kadar gizlendi. İlkin, Zinovyev'le birlikte Petrograd dolaylarında Sestroretsk adlı bölgeye yakın ormanlık alanda kamp kurdu ve birkaç hafta süresince burada kaldı. Geceleri ve yağmur yağdığı zamanlar ot yığınları arasına sığınıyorlardı. Ardından, ateşçi kılığına bürünerek bir lokomatif içinde Finlandiya sınırını geçip ülkeden ayrıldı ve eskiden Petrogradlı bir işçi olan Helsingfors polis şefinin evinde gizlenmeye başladı. Daha sonraları Rus sınırına yakın bir Fin kasabası olan Vyborg'a geçti. Eylül ayı sonundan itibaren gizli olarak Petrograd'ta yaşadı ve ayaklanma günü -yani yaklaşık dört aylık bir süreden sonra- tekrar ortaya çıktı.

Bolşevik Parti, baskı ve zulümlerden fazlaca yara almadan varlığını sürdürmeyi başardı. Bununla birlikte, bazı sıradan parti üyelerinin Lenin'e karşı yöneltilen ithamlardan çok ciddi ölçüde etkilenip şaşkınlığa düştükleri doğrudur. Nitekim, Vyborg bölgesinde bu-

lunan muazzam büyüklükteki Metallist fabrikasında kurulu bolşevik örgütün Yürütme Komitesi, Sovyet'e tam destek vaadinde bulunan bir karar tasarısını benimsedi ve yerel parti örgütünü Sovyet'in kontrolüne verdi. Komite, Bolşevik Merkez Komitesi ile Petersburg Komitesi'nin sahip oldukları otoriteden feragat ederek 'yüzbin bolşevik işçinin Alman ajanı olmadıklarını gösterebilmek için' yargılanmak üzere mahkemeye çıkmalarını talep etti. Yürütme Komitesi'nin benimsediği karar tasarısı, yeni bir Merkez Komitesi ile Petersburg Komitesi seçecek bir konferans toplanıncaya kadar fabrika komitesinin yüksek düzeyde parti örgütlerinden bağımsız hareket edeceğini açıkça belirtiyordu. Tasarı, 16 lehte, 4 aleyhte ve 4 çekimser oyla kabul edildi.[23]

Benzer şekilde, Tiflis bölgesindeki bolşevikler 7 Temmuz'da Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'ne olan güvenlerini ifade ederek, 'silahlı ya da silahsız, izin verilmemiş gösterilere' katılmaya karşı çıkan uzlaşmacı partilere katıldılar.[24]

Partiye yeni katılımlar üzerinde ciddi bir kontrol sağlananıyordu; Petersburg Komitesi'nin 10 Temmuz'daki toplantısı sırasında da görüldüğü gibi, tüm bölgelerde işçiler karamsar bir ruh haline sahiplerdi.[25] Lenin'e yönelik iftira kampanyası partili olmayan işçiler arasında oldukça etkiliydi. Toplantıda söz alan delegeler partiden ayrılan işçiler de olduğunu, ancak bunların bir hayli küçük ölçekte kaldığını söylüyorlardı. Vyborg'tan gelen bir delege "Partiden kitlesel ayrılmalar söz konusu değil" diyordu. İkinci Gorodski bölgesinden gelen delege de aynı sözleri yineledi. Nerva bölgesinden bin delege şu bildirimde bulundu: "Partiden ayrılmalar tek tek bireylerin ayrılması olarak karakterize edilebilir."[26]

Toplantıya Nevski bölgesini temsilen katılmış olan delege söylentilerin ve 'bulvar gazeteleri'nde yazılanların bölgesindeki işçilerin çoğunluğu üzerinde etkili olduğundan yakınırken, Kolpinsky bölgesinden bir delege, gösterilerin ezildiği andan itibaren işçilerin 'bolşeviklere karşı bir ruh haline' büründüklerini belirtiyordu. Porokhovsky bölgesi temsilcisi (bu, Temmuz Günleri'nin hemen ertesinde çalışmakta oldukları fabrikadan atılan altı bolşevik işçiden biriydi), bolşeviklere yönelik iftiralardan ve bolşeviklerin sürekli göz hapsinde bulundurulmalarından yakındı ve kendi bölgesindeki işçilerin durumunun 'durgun bir göl'ü andırdığını söyledi.[27]

Bolşevikler, 10 Ağustos'ta Nevski bölgesinde yapılan belediye seçimlerinde çok kötü bir sonuç aldılar: Bolşevikler toplam 42.000 oyun yalnızca 4.822'sini, sosyalist devrimciler ise 31.980'ini almışlardı.[28]

Latsis günlüğüne şunları yazmıştı:

> 9 Temmuz. Şehirdeki bütün basım evlerimiz tahrip edilmiş durumda. Hiç kimse gazete ve broşürlerimizi basmaya cesaret edemiyor. Gizli bir yayın faaliyetinde bulunmaya zorlanıyoruz. Vyborg bölgesi herkes için bir sığınma yeri haline geldi. Hem Petrograd Komitesi üyeleri, hem de Merkez Komitesi'nin aranan üyeleri buradalar. Komitenin Renaud fabrikası bekçisinin odasında Lenin'in de katılacağı bir konferansı var. Genel grev ana tartışma konusunu oluşturuyor. Bu konuda komite içinde bir ayrılık var. Ben grev çağrısında bulunulmasından yanayım. Lenin, duruma ilişkin açıklamalarda bulunduktan sonra grevin iptal edilmesi gerektiğini ileri sürüyor. 12 Temmuz. Karşı-devrim zafer kazanmış görünüyor. Sovyetler güçsüz durumdalar. Azgın bir şekilde öne atılan Yunkerler menşeviklere de saldırmaya başladılar. Partinin bazı seksiyonları kendilerine olan güvenlerini yitirmiş durumdalar. Partiye yönelik yeni üye akını kesilmiş durumda. Ancak saflarımızdan kitlesel ayrılmalar da henüz söz konusu değil.[29]

Kolomna'dan Moskova Bolşevik Bölge Komitesi'ne iletilenbir raporda şunlar belirtiliyordu: "3-5 Temmuz'dan sonra örgütlü yoldaşlar arasında bir gerileme yaşandı. Örgütten ayrılmalar oldu. Viselki'de 'kitlesel kıyım havası' egemendi ve 'örgütün ortasına ateş düşmüş' gibiydi; Latviya seksiyonunda 'kısmi bir bölünme' yaşanmış, bazıları örgütten ayrılarak menşeviklere katılmıştı".[30]

Moskova'daki bölgelerden birinden gelen raporda şunlar anlatılıyordu: "560'ı son derece kararlı unsurlar olmak üzere toplam 1.500 üyeye sahiptik. Lenin'e yönelik iftiralar buradaki işçiler üzerinde etkili oldu."[31] 15 Temmuz'da, Moskova Komitesi'ne, "asker kaçaklarından yüzde beşinin örgütten ayrıldığı" bildirildi.[32] Serpukhov bölgesinde '135 kişi partiden ayrılmış' bulunuyordu.[33]

16 Temmuz'da yapılan bir bolşevik şehir konferansında, Vasilevski Ostrov'dan gelen bir delege, birkaç fabrika dışında kendi böl-

gesinde durumun 'genel olarak' iyi olduğunu bildirdi: "Baltık'taki fabrikalarda ise sosyalist devrimciler ve menşevikler bolşevikleri işletmelerden dışarı atıyorlardı." Buralarda gericilik aşırı boyutlara ulaşmıştı; öylesine ki, fabrika komitesi ölen Kazakların cenazesine katılmakla kalmamış, ayrıca bolşeviklerden cenazeye katılmalarını isteyen bir genelge yayımlamıştı. Bununla birlikte, parti üyeliğindeki resmi kayıplar gerçekten önemsiz oranlardaydı. Bölgenin bütününde, dört bin üyeden yalnızca yüz kadarı partiden açıkça ayrılmıştı. Ancak saldırıların ilk günlerinde kendilerini sessiz sedasız partiden geri çekmiş olanların sayısı bundan çok daha fazla olmuştu. Minichev adlı bir işçi o günlerle ilgili olarak şunları hatırlıyordu: "Temmuz Günleri, saflarımızda kendi gölgesinden korkan, parti kimliğini çiğneyip yutan, partiyle hiçbir ilişkisi olmadığını ileri süren türden insanların da bulunduğunu gösterdi." Bununla birlikte, şunu da tereddütsüz ekliyordu: "Fakat bunların sayısı pek fazla değildi." Şliapnikov ise şunları yazıyor: "Temmuz olayları ile buna eşlik eden örgütümüze yönelik şiddet ve iftira kampanyası,Temmuz ayının ilk günlerinde olağanüstü boyutlara ulaşmış etkimizin (nüfuzumuzun) gelişimini kesintiye uğrattı. Partinin çekirdeği yarı-yasadışı hale geldi ve esas olarak sendikalara, atölye ve fabrikalardaki komitelere yaslanan savunma amaçlı bir mücadeleye zorlandı."

> Bolşeviklerin Almanlara hizmet ettiği suçlamasının Petrograd işçileri -en azından bunların dikkate değer bir kısmı- üzerinde etkili olmaması mümkün değildi (diye anlatıyor Troçki). Tereddüt gösterenler partiden ayrıldılar. Partiye katılmak üzere olanlar tereddüte düştüler. Hatta partiye henüz katılmış olanların önemlice bir kısmı partiden ayrıldı.[34]

Moskova'daki durum bundan pek farklı değildi. Piatnitski şunları hatırlıyor: "Burjuva basının saldırıları Moskova Komitesi'nin bazı üyeleri arasında bile panik yaratmıştı." Örgüt, Temmuz Günleri'nden sonra sayısal olarak kan kaybına uğramıştı. Moskovalı işçi Ratekhin şunları yazıyor:

> Yaşadığımız olaganüstü güç bir an aklımdan hiç çıkmayacak: Zamoskvoretski Bölge Sovyeti'nin genel kurulu oturuma başlamak

> üzereydi. Çok sayıdaki bolşevik yoldaşımızdan hiçbiri etrafta görünmüyordu. En dinamik yoldaşlarımızdan olan Steklov yanıma geldi ve sözlerini hiç sakınmadan bana şunu sordu: "Lenin ile Zinovyev'in yakalanıp kapısı mühürlenmiş bir tren içinde getirildikleri söyleniyor..? Para karşılığı Almanlar için çalıştıkları doğru mu.?" Sorular karşısında yüreğim burkuldu. Diğer bir yoldaş -Konstantinov- yanımıza geldi: "Lenin nerede? Ortadan sıvışıp gitti, diyorlar. Şimdi ne olacak?" Bir süre bu tür soruların ardı arkası kesilmedi.

Bu canlı tasfirler o zamanların ileri işçileri arasında yaşanan durumu çarpıcı biçimde yansıtıyor. Moskovalı topçu subayı Davidovski şunları yazıyor: "Aleksinski tarafından yayımlanan (Lenin'in yabancılar için çalışan bir ajan olduğunu 'kanıtlayan') belgeler tugayda korkunç bir şaşkınlık yarattı. Büyük çoğunluğu bolşevik olan bizim tugay bile bu alçak iftiralardan etkilendi. Tüm inanç ve özgüvenimizi yitirmiş görünüyorduk."

O sıralar bir Merkez Komitesi üyesi olan ve Moskova bölgesindeki faaliyetin öncülüğünü yapan V. Yakovleva şunları yazıyor:

> Temmuz Günleri'nden sonra, yerel örgütlerden gelen tüm raporlarda kitlelerin ruh halinde keskin bir gerilemenin yaşandığı, daha kötüsü partimize yönelik bir düşmanlığın mayalandığı belirtiliyordu. Bazı yerlerde konuşmacılarımız dövülmüştü. Parti üyeliğinde hızlı bir düşüş yaşanıyordu; özellikle güneydeki şehirlerde bazı örgütlerimiz tamamen çökmüştü.[35]

Temmuz Günleri'nin hemen ardından gelen dönemde, bolşevizmin nüfuzu bazı yerlerde çok ciddi ölçüde, bazı yerlerde ise yok denecek kadar azaldı. İşçiler ve askerler arasındaki aksi tesir genel olarak derin ve kalıcı olmadı. İlkin, bolşeviklerin durumunun ciddi ölçüde sarsıldığı bölgelerle ilgili bazı bilgiler aktarmak istiyoruz.

Kiev'de 26 Temmuz'da yapılan belediye seçimlerinde bolşevikler kullanılan 174.492 oydan yalnızca 9.520'sini (yüzde 5) alırlarken, sosyalist devrimci-menşevik Blok 63.576, Ukrayna Sosyalist Devrimciler Partisi 35.238 ve Kadetler 15.078 oy aldılar.[36] Vladimir'de 30 Temmuz tarihli belediye seçimlerinde sosyalist devrimciler 22,

menşevikler 10, Kadetler 15, bolşevikler ise yalnızca 6 sandalye kazandılar.[37]

Aynı gün Iaroslav'da yapılan seçimlerde 103 sandalyeden 35'ini sosyalist devrimciler, 34'ünü menşevikler, 12'sini bolşevikler aldı.[38]

10 Ağustos tarihli Odessa seçimlerinde sosyalist devrimciler 66, Kadetler 15, Yahudi Bloğu 14, menşevik-Bund Bloğu 8, Ukraynalı sosyalistler 5, Enternasyonalistler ve bolşevikler 3 sandalye kazandılar.[39] 15 Ağustos'ta Samara'nın 11 bölgesinde yapılan seçimlerde sosyalist devrimciler 13.800 oy kazanırlarken bolşevikler yalnızca 4.900 oy alabildiler.[40] 30 Temmuz günü Tula'da yapılan seçimlerde menşevik-sosyalist devrimciler Bloğu 85, Kadetler 7 ve bolşevikler sadece 5 sandalye kazandılar.[41] Bundan iki gün sonra Tula'daki İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti bolşeviklerin garnizon içinde ajitasyon faaliyetinde bulunmalarını yasakladı.[42]

Bununla birlikte, ülkenin diğer bölgelerinde durum çok farklıydı. 26 Temmuz günü Petrograd'taki 6.000 Putilov işçisi bir toplantı düzenledi; bolşeviklerin sosyalist devrimci ve menşevik liderlerin karşı-devrimci siyasetine karşı verdikleri mücadeleyi destekleyen bir önerge oybirliğiyle kabul edildi.[43] 8 Ağustos'ta, 8.000 Putilov işçisinin katıldığı bundan daha büyük bir toplantı, Bolşevik Merkez Komitesi'nin Moskova Devlet Konferansı'na karşı yürüttüğü muhalefete destek olunmasını öngören bir karar tasarısını oybirliğiyle benimsedi.[44]

3 Ağustos'ta Novyi Lessner ve Staryi Lessner'de sağlık fonlarının idaresi için yapılan seçimlerde bolşevikler sandalyelerin yüzde 80'ini, sosyalist devrimciler yüzde 15'ini, menşevikler ise yüzde 5'ini aldılar. O güne kadar menşevikler fon idaresinde hep çoğunluğu oluşturmuşlardı. Erickson telefon fabrikasında 60 sandalyeden 38'ini bolşevikler, 14'ünü sosyalist devrimciler, 7'sini menşevikler kazandı. Treugolnik fabrikasında bolşevikler 100 sandalyenin 70'ini aldılar. Oysa o zamana kadar bu fabrikada sosyalist devrimciler çoğunluğu hep ellerinde tutmuşlardı.[45]

Petrograd'ta 20 Ağustos'ta yapılan belediye seçimlerinde bolşevikler 184.000, sosyalist devrimciler 205.000, Kadetler 114.000, menşevikler 24.000 oy aldılar.46 Sukhanov şunları yazıyor:

> Oyların yüzde 37'sini alan sosyalist devrimciler birinci sırada yer

aldılar; ne var ki, Mayıs seçimleriyle karşılaştırıldığı zaman bu sonuç onlar açısından bir zaferi değil, esaslı bir gerilemeyi ifade ediyordu. Temmuz'un galipleri olan Kadetler toplam oyların beşte birini almışlar ve bölgesel seçimlerden bu yana konumlarını olduğu gibi korumuşlardı. Sadece 23.000 oy alabilen bizim menşevik listemiz ise içler acısı durumdaydı. İyi ama yegane gerçek galip kimdi? Son zamanlarda çamura saplanmış, ihanetle ve rüşvet almakla suçlanmış, moral ve maddi açıdan tam bir bozguna uğramış, daha birkaç gün öncesine kadar başkentin hapisanelerini tıka basa doldurmuş olan bolşevikler. Üstelik tam da bir daha geri gelmemek üzere ortadan kaldırıldıkları düşünüldüğü, insanların hiçbir ilgi göstermedikleri bir sırada. Nasıl oldu da tekrar ortaya çıkabildiler? Bu şeytanca sihir nasıl gerçekleşti?[47]

Bolşevikler, Temmuz Günleri'nin hemen ardından Petrograd'ın yanısıra pek çok şehirde kendilerini toparladılar. 6 Ağustos'ta Kronştad'ta düzenlenen bir toplantıda 15.000 işçi, asker, denizci ve köylü bolşevik liderlerin tutuklanmasını kınadılar, karşı-devrimci hükümeti protesto ettiler.[48] Aynı gün Helsingfors'ta düzenlenen benzeri büyüklükte bir başka toplantıda, Geçici Hükümet'in karşı-devrimci siyasetini protesto eden, iktidarın Sovyetlere devredilmesi, sanayide işçi kontrolü vb. taleplere destek veren bir önerge oybirliğiyle kabul edildi.[49]

6 Ağustos'ta Lugansk'ta yapılan belediye seçimlerinde bolşevikler 75 sandalyeden 29'unu kazandılar.[50] Reval'daki seçimlerde toplam 69.681 oydan 21.648'ini (yüzde 31'ini) bolşevikler, 15.198'ini (yüzde 22'sini) sosyalist devrimciler, 8.273'ünü (yüzde 12'sini) menşevikler aldı.[51]

Nijni-Novgorod bölgesinde, İşçi Vekilleri Sovyeti'nin 3-4 Ağustos günlerindeki oturumunda 54 sosyalist devrimci, 36 menşevik, 10 Bundçu, 28 bolşevik vardı.[52]

20 Ağustos'ta Tver'de yapılan belediye seçimlerinde 36.355 oydan 10.661'ini (yüzde 29'unu) bolşevikler aldı.[53]

Ivanovo-Voznesensk'te 27 Ağustos'ta yapılan seçimlerde kullanılan 33.709 oyun 20.164'ü (yüzde 60'ı) bolşeviklere verilmişti.(54)

505.780 işçi ve askeri temsil eden Urallar İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin 17-21 Ağustos günlerinde toplanan İkinci Kongre-

si'nde, menşevikler yalnızca 23 vekille temsil edilirlerken bolşevik grubun vekil sayısı 77 idi.[55]

Bolşevik Parti baskılara karşın gelişmeye devam etti. Baskılar partiyi daha da çelikleştirdi. Lenin, bolşevizme karşı yöneltilen iftiraların aslında ona şeref kazandırdığını düşünüyordu:

> Bolşevikler, cumhuriyetçi emperyalistlerin kullandıkları bu baskı yöntemlerine maruz kalma şerefine nail oldular. Genel olarak, bir bolşevik şairin şu ünlü dizelerini kendisi için yazdığını varsayabilir:
> Kulağına övgü dolu sözler çalınıyor,
> Bunlar kulakta hoş bir tını bırakan güzel sözler değil,
> Öfkeden kuduranların vahşi çığlıkları!
> . çoğu zaman, burjuvazinin sınırsız nefretini kazanmış olmaları, iftira ve saldırıya uğrayanların, baskı altına alınanların proleteryanın davasına inançla ve samimiyetle hizmet ettiklerinin en iyi kanıtıdır.[56]

Bonapartizm

Güçler dengesindeki büyük değişimden ve Temmuz Günleri olaylarından sonra, Lenin siyasi rejimin niteliğini tanımlamakta gecikmedi. 29 Temmuz'da *Raboçi soldat*'ta yayımlanan *Bonapartizmin Başlangıcı* adlı makalesinde şunları yazdı:

> Kerenski'nin kabinesinin bonapartizme doğru giden yolda ilk adımları atan bir kabine olduğuna kuşku yok.
> Bonapartizmin en başta gelen tarihsel belirtisini biliyoruz: devlet iktidarının destek bulmak üzere askeri kliğe (ordunun en gerici unsurlarına) dayanarak birbirine düşman olan ve birbirini az çok dengeleyen sınıf ve güçler arasında manevra yapması.[57]

Bonapartizmin geliştiği toprak, bir iç savaşın eşiğinde gelip dayanacak ölçüde aşırı boyutlara ulaşmış toplumsal gerilimlerdi.

> 20-21 Nisan'da olduğu gibi, burjuvazi ile proleterya arasındaki sınıf mücadelesi 3-5 Temmuz'da son sınırına erişti ve ülke iç savaşın eşiğine geldi. Bu sosyo-ekonomik koşul bonapartizmin kla-

sik temelini oluşturur. Bundan sonra, kendisine çok benzer diğer koşullar bu koşula eşlik ederler; burjuvazi Sovyetlere karşı hoşnutsuluğunu açıkça dile getirip sözlü saldırılarda bulunur, ancak onları dağıtacak güçten *benüz* yoksundur; buna karşılık, Tsereteli, Çernov ve yandaşları tarafından kötüye kullanılmakta olan Sovyetler burjuvaziye karşı ciddi bir direniş gösterecek güçten bugün yoksun durumdadırlar.

Toprak sahipleri ve köylüler de iç savaşın eşiğinde yaşamaktadırlar: toprak ve özgürlük talebinde bulunan köylüler, eğer mümkün olabilirse, ancak tüm sınıflara en olmadık vaatlerde bulunup verdiği sözlerin hiçbirini yerine getirmeden durumu idare etme becerisini gösteren bir bonapartist hükümet tarafından kontrol altında tutulabilirler.

Budalaca bir saldırganlık ve askeri başarısızlıklar tarafından yaratılmış olan ve (burjuvazinin emperyalist programını yürütebilme arzusunu gizlemek üzere) ülkeyi kurtarmaktan bahseden tumturaklı söylevleri moda haline getiren durumu da bunlara eklerseniz, bonapartizmin toplumsal-siyasi temelinin kusursuz bir resmini elde etmiş olursunuz.[58]

Demokrasinin varlığı bonapartizmin ortaya çıkışını olanaksız kılmıyordu. Aksine:

> Demokratik koşulların varlığının bonapartizmi engellediğini düşünmek çok büyük bir yanılgı olur. Aksine, sınıflarla sınıf mücadelesi arasındaki belli bir ilişkiye karşılık düşen bonapartizmin ortaya çıktığı durum tam da böyle bir durumdur (Fransa'nın tarihi bunu iki kez doğrulamıştır).[59]

Bununla birlikte, Kerenski'nin bonapartizmi I. Napolyon'un ya da yeğeni olan III. Napolyon'un bonapartizminden bir hayli farklıydı; bundan çok daha istikrarsız ve dayanıksızdı:

> 1917 yılındaki Rus bonapartizmi, çeşitli açılardan 1799 ve 1849'lardaki Fransız bonapartizminden farklılıklar gösterir; Rusya'da devrimin önemli görevlerinden bir tanesinin bile yerine getirilmemiş olması bunlardan biridir. Tarım sorunu ile ulusal sorunun

çözüme kavuşturulması için verilen mücadele henüz yeni yeni ivme kazanıyor.[60]

Kerenski'nin bonapartizmi bir karikatürden ibaretti:

> Kerenski ve onu bir maşa olarak kullanan karşı-devrimci Kadetler, devrim ilerlemediği sürece, ne kararlaştırılmış tarihte kurucu meclisi toplanmaya çağırabilirler, ne de kurucu meclisin toplanmasını erteleyebilirler. Öte yandan, emperyalist savaşın uzamasının neden olduğu yıkım, giderek artan bir hızla daha büyük bir yıkıma doğru yol almaya devam ediyor.
>
> Rus proleteryasının ileri bölüntüleri, çok fazla bir kan kaybına uğramadan Haziran ve Temmuz Günleri'ni savuşturmayı başardılar. Proleterya partisi, onun varlığına ve sistematik bir biçimde halka verdiği mesajlara kısa sürede son vererek beklenmedik (görünüşte beklenmedik) bir bonapartist baskıyı engelleyecek taktikleri ve örgütlenme biçim ya da biçimlerini seçme konusunda her türlü olanağı elinde bulunduruyor.
>
> Bırakın, parti, bonapartizmin başladığı, Kerenski, Avksenteev ve beraberindekilerin 'yeni' hükümetinin halihazırda iktidarda bulunan karşı-devrimci Kadetlerin ve askeri kliğin taktığı maskeden başka bir şey olmadığı, karşı-devrim tamamen çökertilmedikçe halkın barışa, köylülerin toprağa, işçilerin 8 saatlik işgününe, yoksulların ekmeğe kavuşamayacakları gerçeğini halka açıkça ve gür bir sesle anlatsın.[61]

Moskova Devlet Konferansı

Eğer Lenin'in Kerenski rejimini Temmuz Günleri'nden sonra bonapartist bir rejim olarak nitelendiren çözümlemesinin fiilen doğrulanmayı gerektirdiği düşünülürse, Moskova Devlet Konferansı bu konuda verilecek en kusursuz kanıtı teşkil eder. Söz konusu konferans, baştan sona bonapartizmin bir gösterisi gibidir.

Geçici Hükümet, kendi siyasetine kamuoyu desteği sağlamak için 12-15 Ağustos günlerinde Moskova'da bir Devlet Konferansı düzenledi. Konferans, her sınıftan ve meslek grubundan temsilcinin kendi görüşlerini ifade edeceği bir danışma toplantısı olarak düşünülmüştü. Dört Çarçı Duma'den (488), kooperatiflerden (313),

sendikalardan (176), ticari ve endüstriyel kurumlarla bankalardan (150), belediyelerden (147), Birleşik İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri Yürütme Komitesi'nden (129), İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'nden (ki her biri 100 delegeye sahipti) gelen delegeler oturumlara katılan 2.414 delege arasında en geniş delegasyonları oluşturuyorlardı. Konferansta sağ ve sol arasında nazik bir denge oluşturulmasına çalışılmıştı. Bununla birlikte, konferansta mülk sahibi sınıfların örgütlerine bu sınıfların nüfus içindeki sayısal çokluklarıyla orantısız biçimde temsil yetkisi tanınmış olması Temmuzsonrası dönemin gericiliğine işaret eden bir belirtiydi.

Bolşevikler konferansı boykot etmeye karar verdiler. Ancak, kendi varlıklarını hissettirmek üzere Moskova'da bir genel grev çağrısında bulundular; *Izvestiia*'nın da 13 Ağustos'ta itiraf etmek zorunda kaldığı gibi, genel grev çok başarılı oldu:

> Konferans esas olarak olağanüstü koşullarda toplanıyor. Tramvaylar işlemiyor; kahvehaneler ve lokantalar kapalı. Sovyetin dünkü toplantısında Moskova proleteryasından greve katılmaması talebinde bulunulması kararlaştırılmıştı; ancak Moskova proleteryasının konferansa olan tavrı öylesine düşmanca ki, gece geç saatlerde Merkez Sendikası'nın düzenlediği bir toplantıya tüm işletmelerden temsilciler katıldı. 400.000 proleteri temsil eden delegeler, hemen hemen tam bir oybirliğiyle, greve katılmaktan yana oy kullandılar.[62]

Benzeri işi bırakma eylemleri, Moskova'nın diğer kasabalarının yanısıra, Kiev, Kostroma, Çaritsin gibi gözden ırak yerleşim merkezlerinde de gerçekleşti.

Genel grev, Devlet Konferansı'na katılan delegelere, sesi konferansın düzenlendiği opera binasında duyulmasa bile bolşevizmin sapasağlam ayakta olduğunu açıkça gösterdi. Bolşeviklerin Petrograd'taki yeni yayın organı Proletari, kapatılmadan önce konferansla ilgili olarak şu soruyu soruyordu: "Petrograd'tan Moskova'ya gittiniz -oradan nereye gideceksiniz?"[63]

Kerenski açılış konuşmasında sağ ile sol arasında bir denge kurmaya çalıştığını açıkça gösterdi. Bolşeviklerin ismini doğrudan anmadan, onların yönelimine ilişkin olarak bir tehdit savurdu: Hü-

kümete karşı yeni bir girişim 'acımasızca ve kanlı bir şekilde' bastırılacaktı. Bu sözler konferansın her iki kanatı tarafından hararetli alkışlarla karşılandı. Bundan sonra, ilkini tamamlayıcı bir tehditte daha bulundu; bu ikinci tehditin yöneltildiği kişi henüz konferanstaki yerini almamış olan Kornilov idi: "Kim olursa olsun, hükümete yönelik her türden ultimatomun sahibini en yüksek iktidar organının iradesine, ve onun başkanı olarak benim irademe nasıl tabi kılacağımı iyi biliyorum." Bu sözler de şiddetli alkışlarla karşılandı, ancak alkışlayanlar yalnızca konferansın sol kanatını oluşturan delegelerdi.(64)

Kerenski'nin ardından, aşırı sağı temsilen bir dizi konuşma yapıldı.

> Genelkurmay Başkanı General Kornilov kürsüye çıkarken, solun delegelerinin oturdukları sıralar dışında tüm dinleyicilerden dinmek bilmeyen alkışlar yükseliyor. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri temsilcileri dışında tüm dinleyiciler oturdukları yerden kalkıp kürsüye ulaşmış olan Genelkurmay Başkanı'nı ayakta alkışlıyorlar. Salonun çeşitli yerlerinden ayağa kalkmayıp yerlerinde oturmaya devam eden solcu delegelere yönelik öfke dolu bağrışmalar işitiliyor. Haykırışlar giderek yükseliyor: "Alçaklar! Ayağa kalksanıza!" Salonun bu bölümünden hiçkimse ayağa kalkmıyor; ardından bu bölümden birisinin haykırışı işitiliyor: "Uşaklar!" Dinmek bilmeyen gürültü daha da artıyor.(65)

Ordu içindeki anarşiden söz eden Kornilov, disiplini sağlamak üzere alınmış tedbirleri dile getirdi:

> Ordu anarşiye karşı amansız bir mücadele yürütmektedir ve anarşi ezilecektir. Devrimden sonra anlayış ve ruh hali ordu kurumuna yabancı kişiler tarafından meclisten geçirilmiş olan bir dizi yasal düzenleme bu orduyu içinde kuralsızlığın, keşmekeşliğin hüküm sürdüğü sıradan bir kalabalık haline getirmiştir ve onu ordu olmaktan çıkarmaktan başka hiçbir işe yaramamıştır. Disiplinin olmadığı bir ordu düşünülemez. Yalnızca gücü çelik bir disiplinle pekiştirilmiş bir ordu, yalnızca komutanlarının tek ve sarsılmaz iradesiyle yönetilen bir ordu zafere ulaşma yeteneğine sahip ola-

bilir ve ancak böyle bir ordu zafere layık olabilir. Subayların saygınlığı arttırılmalıdır. Cephe gerisi birlikleri olmayan bir ordu tasavvur edilemez. Cephede benimsenmiş ve uygulamaya konmuş olan önlemler cephe gerisindeki birlikler için de geçerli olmalıdır.[66]

General Kaledin Kornilov'dan daha açık sözlü ve daha acımasızdı:

Anavatanın selameti için şu önemli tedbirlerin alınması gerektiğini düşündük: (1) Ordu siyasetin dışında tutulmalıdır (sağcı delegelerden gelen alkışlar, çığlıklar: 'Bravo!') (Not: *Russkoe Slovo* gazetesine göre: solda heyecanlı bir dalgalanma ve gürültülü bağrışmalar: 'Bu bir karşı-devrimdir!'; oturum başkanının zili çalar). hem ordu, hem de cephe gerisi (sağdan yükselen haykırışlar: 'Doğru!' 'Bravo!'; solda homurdanmalar), Alay, bölük ve bataryalar ile, hakları ve görevleri kesin bir biçimde iç uygulama alanına sınırlanması gereken Kazak birlikleri (komiteleri) dışında hem ordu, hem cephe gerisi... (sağdan gelen alkışlar. Doğru! Bravo! sesleri... soldan homurdanmalar) (3) Askerlerin Haklarına İlişkin Bildirge yeniden gözden geçirilmelidir (sağdan gelen alkış ve bağrışmalar: 'Doğru!'; soldan yükselen ugultu) ve askerlerin görevlerine açıklık getiren bir deklerasyonla bütünlenmelidir (bağrışmalar: 'Bravo' 'Doğru söylüyor!'; alkışlar); (4) En sıkı önlemlere başvurularak ordu içinde disiplini arttırmak ve sağlamlaştırmak gerekir (gürültüler; sağdan yükselen bağrışmalar: 'Doğru!'); (5) Cephe gerisi ve cephe hattı birbirinden ayrılamaz bir bütündür ve ordunun savaş gücünün garantisi bu bütünlüktür; cephede disiplini güçlendirmek için gerekli görülen tüm tedbirlerin cephe gerisinde de uygulanması gerekir (bağrışmalar: 'Doğru!' 'Bravo!'); (6) yönetici personelin disiplini sağlamaya yönelik hakları yeniden düzenlenmelidir (sağdan gelen haykırmalar: 'Bravo!' 'Doğru!', alkış tufanı; solda gürültü ve ıslıklar); ordu liderlerine eksiksiz yetkiler tanınmalıdır (sağdan yükselen çığlıklar: 'Doğru!' ve alkışlar).

Cephede ölümcül sıkıntılara düşüldüğü bir tehlike anında, siyasi ve ekonomik dağılmanın sonucu olarak içeride tam bir çöküş

yaşanması durumunda, ülkeyi nihai yıkımdan kurtarabilecek olan yegane şey, eli kolu dar parti ya da grup programları tarafından bağlanmamış (sağdan gelen bağrışmalar: 'Doğru!', alkışlar), her adım atışında kaygıyla dönüp birtakım komitelerin ve Sovyetlerin tepkisinin ne olduğuna göz atma zorunluluğu duymayacak (sağdan yükselen alkışlar ve 'Bravo!' sesleri) becerikli ve deneyimli kişilerin yönetiminde (bağrışmalar: 'Bravo! Bravo') olacak gerçekten güçlü bir hükümettir. Merkezi ve yerel düzeyde yalnızca bir tek iktidar olmalıdır. Devlet iktidarının merkezi ve yerel komitelerle Sovyetler tarafından gaspedilmesine derhal ve sert bir şekilde son vermek gerekir. (Not: *Russkoe Slovo*'da şunlar yazılır: Soldan protestolar yükselir, bağrışmalar duyulur: "Atın şunu dışarı! Karşı-devrimci!" (Sağdan gelen alkış tufanı).[67]

Bundan sonra, solun temsilcilerinden

Sovyet Başkanı Çekidze, solun uzun süre dinmek bilmeyen yoğun alkışları arasında konuşma yapmak üzere kürsüye yürüdü. Kürsüye geldiğinde, salondan alkışlar ve 'Yaşasın devrimin lideri!' çığlıkları yükseldi: "Yurttaşlar! Biraz önce demokratik kurumların -ve İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri Yürütme Komitesi, Köylü Vekilleri Sovyetleri Yürütme Komitesi gibi örgütlerin- derhal ilga edilmesi gerektiği öne sürüldü, buna rağmen sözlerime bu kurumlara değinerek başlamam gerektiği kanısındayım."[68]

Çekidze'nin konuşmasını salondan yükselen 'şiddetli alkışlarla' tamamladığı yazılıyordu. Solcu delegelerle merkezin bir kısmı Yoldaş Çekidze'nin konuşmasını çoşkulu alkışlarla karşılamışlardı.[69]

Moskova *gubernias*ı Zemstvo İdare Heyeti Başkanı'nın sağı temsilen yaptığı konuşma, yine Zemstvo'nun solcu temsilcisinin konuşmasıyla dengelenmişti.[70] Donanmanın sağcı temsilcisinin -Komutan Kallistov'un- konuşmasını[71] Donanma Merkez Komitesi temsilcilerinden biri olan Abramov'un yaptığı konuşma dengeliyordu.[72] Abramov, hazırladığı konuşma metninin dışına çıkarak General Kaledin'in sözlerine karşılık verdi:

General Kaledin'in Kazaklar adına yaptığı, Asker ve İşçi Vekilleri

Sovyetleri ile ordu içindeki askeri örgütlerin varlığına derhal son verilmesi talebini dile getirdiği konuşmaya bir yanıt olarak, biz bunun ancak ve ancak Rus donanmasının varlığının son bulması halinde başarılabilecek bir arzu olduğunu ilan ediyoruz.[73]

Konferansın sonlarına doğru, birlik ve devlete bağlılık açısından örnek olduğu düşünülen grubun, Kazakların içinde bile derin bir ayrılık olduğunu gün ışığına çıkaran bir olay yaşandı. Sovyet delegasyonundan genç Kazak subayı Nagaiev, emekçi Kazakların Kaledin'nin arkasında olmadıklarını bildirdi. Cephedeki Kazakların Kazak liderlere güvenmediklerini söyledi. Bu doğruydu ve konferansın en acınası yanına işaret ediyordu. Gazetelerdeki raporlar konferansta yaşanan en fırtınalı görüntüyü aktarıyorlar: Sol Nagaiev'i çılgınca alkışladı, 'Yaşasın devrimci Kazaklar!' çığlıkları işitildi. Sağdan öfkeli protestolar yükseldi: "Bunun hesabını vereceksiniz!" Subayların oturduğu sıralardan bir diğer ses işitildi: 'Alman marklarından ne haber!' Vatanseverliğin başvurduğu son argümanlar olan bu sözler, çaresizliğin bir ifadesi olmalarına karşın, bir bomba etkisi yarattılar. Bütün salonu cehennemi bir uğultu kapladı. Oturdukları sıralardan ayağa fırlayan Sovyet delegeleri subayların oturduğu bölüme doğru ileri atılarak yumruklarıyla onları tehdit ettiler. 'Provokatörler!' diye bağırıyorlardı. Konferans başkanının zili sürekli çaldı. Bu an gerilimin kavgaya dönüşeceği bir an gibiydi.[74]

Kerenski, kapanış konuşmasında anlaşmazlıkların üstünü örtebilmek için elinden geleni yaptı:

Yurttaşlar, burada işittikleriniz çeşitli görüşlerin, çeşitli çıkarların uzlaştırılmasının ve meseleler hakkında ortak bir anlayışa varmanın çok güç, hatta bazen olanaksız olduğunu açıkça göstermiyor mu? Ortak iradeye ve ortak hedeflere varılabilmesi için içtenlikle çabalayan hükümetin yüz yüze bulunduğu muazzam güçlük işte budur. Burada dile getirilmiş olan düşünceleri özetlemeye girişmeyeceğim. Yalnızca, burada söylenmiş olan her şeyin ülkenin çıkarları ve selameti adına rehberlik ve koordinasyon görevini yerine getiren Geçici Hükümet tarafından dikate alınacağını ifade etmek istiyorum. (Hararetli alkışlar). Her konuşmacı, kendi

> kavrayış ve bilincine göre, yalnızca ve yalnızca devletin, anavatanın çıkarlarını korumak, onun sıkıntılarına çare bulmak için konuştu ve hepimizin ortak kaygısı olan bizler için en yüce, değeri en ölçülemez olan ve herkesin anavatan olarak adlandırdığı varlığın bekasını koruma çağrısında bulundu.[75]

Bu noktada, Şubat rejimi samimiyetsizliğinin zirvesine ulaşmış oluyordu. Yaşadığı zihinsel gerginliğin yüküne daha fazla dayanamayacak durumda olan Kerenski, melodram olarak nitelenebilecek umutsuz yakarışlarla sözlerini tamamladı:

> Bırakın yüreğim duygusuz bir taşa dönsün. Bırakın insanlara olan tüm inancım yitip gitsin. Bırakın düşlerimde insanlarım için besleyip büyüttüğüm çiçekler solsun ve ölsün. (Salondan yükselen çığlıklar: 'Hayır! Buna izin verme!') Bütün bu güzel duygularım bugün bu kürsü önünde küçümsenip aşağılandı, ayaklar altında çiğnendi. Şu halde onları ben de yüreğimden fırlatıp atacağım. Bu duygularıma bir son vereceğim. (Salondan yükselen çığlıklar: 'Bunu yapamazsın. Yüreğin bunu yapmana izin vermez!') İnsanlarını çok seven bu yüreğin anahtarını suların dipsiz derinliklerine fırlatıp atacak ve yalnızca devletin bekasını düşüneceğim.[76]

Moskova Devlet Konferansı'nı izleyen günler, Eylül başlarında Kerenski'nin bonapartist rejiminin istikrarsızlığın cisimleşmiş biçimi olduğunu söyleyen Lenin'in bu saptamasının ne kadar doğru olduğunu gösterdi.

> Tüm çabalar esas olarak gelişmelerin gerisinde kalmamaya, mevcut durumda ve sınıf mücadelesinin seyrinde ortaya çıkan değişimleri işçilere ve genel olarak emekçi halka mümkün olduğu ölçüde açıklamaya yöneltilmelidir. Partimizin başta gelen görevi hala budur; durumun son derece kritik olduğunu, her eylemin bir patlamayla sonuçlanabileceğini ve bu yüzden zamanından önce girişilmiş bir ayaklanmanın en büyük hasara yol açabileceğini halka anlatmamız gerekir. Aynı zamanda, söz konusu kritik durum -muhtemelen korkunç bir hızla- işçi sınıfını kontrol edilemez bir değişimin sonucu olarak ortaya çıkmış yeni bir durum içinde kendisini karşı-devrimci burjuvaziye karşı savaşmak ve iktidar kazanmak zorunluluğuyla yüz yüze bulacaktır.[77]

16
Kornilov darbesi

Aşırı sağın komplosu

Moskova Devlet Konferansı, ikili iktidarın, uzlaşmacıların tüm çabalarına karşın, kaçınılmaz olarak iç savaşa ve diarşinin bir tarafının diğerini tasfiye etmesine yol açtığını açıkça gösterdi. Cephedeki olaylar iki taraf arasındaki nihai çarpışmayı yakınlaştırıyordu. Ne var ki, 18 Haziran saldırısının 3-4 Temmuz günlerinde kendiliğinden gelişen silahlı gösterilere yol açmış olduğunu gören sağ, gizli hesaplar peşindeydi ve cephede alınan yenilgiler sağın komplosuna hız kazandırıyordu.

Riga, 21 Ağustos'ta Almanların eline geçti. Kornilov'un Moskova Konferansı'ndaki konuşması, burjuva basının 'savaşmayacak askerlere' ve 'çalışmayacak işçilere' karşı genel saldırısı için bir işaret oldu.

> Stankeviç, "bolşevikler, subayların bolşevizmin yatağını kurutmak amacıyla şehri bile bile Almanlara terk ettikleri söylentisini yaymaya başlamışlardı; bu söylentiler, ciddi hiçbir savunma ya da direnişin söz konusu olmadığını bilen ordu içinde, inandırıcı bulundu" diye yazıyor. Gerçek şu ki, henüz daha Aralık 1916'da General Ruzski ve General Brusilov, Riga'nın 'kuzey cephesinin işlerin aksi gittiği şehri', ancak idamlar yöntemiyle kurutulabilecek bir 'propaganda yatağı' olduğundan yakınmışlardı.[1]

İşçiler ve askerler, karşı-devrimcilerin -devrimin kalbi olan- Pet-

rograd'ın Almanların eline geçmesinden memnuniyet duyacaklarından şüpheleniyorlardı. Bu kuşkuya kapılmaları için ellerinde kanıt da vardı. Nitekim, Duma'nın eski başkanı Rodzianko, *Utro Rossii* gazetesine verdiği demeçte, Petrograd'ın Almanlar tarafından alınmasının bir nimet olacağını, bunun Sovyetleri yıkacağını ve devrimci Baltık donanmasından kurtulmanın olanaklı hale geleceğini belirtiyordu:

> Petrograd tehlikede. Kendi kendime şunu söylüyorum: "Tanrı Petrograd'ı korusun." Petrograd'ın düşmesi halinde merkezi devrimci örgütlerin yıkılacağı korkusunu yaşayanlar var. Bunlara yanıt olarak, eğer bu örgütlerin hepsi yıkılırsa bundan sevinç duyacağımı söylüyorum; çünkü bu örgütler Rusya'ya felaketten başka bir şey getirmeyecekler.
>
> Petrograd'ın düşmesiyle birlikte Baltık donanması da yıkıma uğrayacak. Ancak bundan üzüntü duymamız için bir sebep olmayacak; savaş gemilerinin pek çoğu tamamen moral çöküntü içinde.[2]

Devrimin en güvenilir tanıklarından John Reed, mülk sahibi sınıfların dikkate değer büyüklükte bir kısmının devrimin zaferi yerine bir Alman zaferini tercih ettiklerine şahitlik yapabileceğini söyler. Reed, diğer örneklerin yanısıra, Moskovalı bir tüccarın evinde geçirdiği bir akşamdan söz eder: "Çay sırasında masada birlikte oturduğumuz on bir kişiye 'Wilhelm'i mi, yoksa bolşevikleri mi tercih edersiniz?' diye sorduk. Sonuç bir'e karşı on'la Wilhelm'in lehineydi."[3] Reed, kuzey cephesinde, 'askeri bir yenilgiyi asker komiteleriyle birlikte çalışmaya tercih edeceğini açıkça söyleyen' bir subayla da görüşmüştü.

19 Ağustos'ta Kornilov Kerenski'ye bir telgraf yolladı: "Petrograd bölgesinin bana bağlanmasının zorunluluk olduğunu ısrarla ileri sürüyorum". General, açık açık ellerini başkente doğru uzatıyordu.

Kerenski şunları yazıyor: "Savinkov 22 Ağustos'ta General Kornilov'dan diğer şeylerin yanısıra bir süvari kolordusunun Hükümet'in emrine vermesini talep etmek için benim isteğim üzerine ordu karargahına gitti." Savinkov, elçi olarak Kornilov'a gönderilmesinin

nedenini şu şekilde açıklar:

> Petrograd'ta sıkıyönetimi fiili olarak uygulamaya geçirebilmek ve bir yabancı gizli servisinden aldığımız bilgilere göre Alman kuşatmasıyla ve Finlandiya'daki bir ayaklanmayla bağlantılı olarak yeniden bir saldırı için hazırlık yapmakta olan bolşevikler. başta gelmek üzere, Geçici Hükümeti kendisine karşı herhangi bir girişim karşısında savunmak için General Kornilov'dan bir süvari kolordusu istemek.(4)

Kerenski'nin Petrograd'a askeri idare getirebilmek için Kornilov'la gizli planlar hazırladığının en iyi kanıtı, koplonun bir parçası olan General Alekseev'in söyledikleridir. Alekseev'in Milyukov'a gönderdiği 12 Eylül tarihli bir mektupta şunlar yazılmıştı:

> Hükümet üyeleri Kornilov'un faaliyetlerinden habersiz değillerdi. Sorun Savinkov, Filonenko -ve bunlar aracılığıyla- Kerenski tarafından tartışıldı. Kerenski'nin katılımı şüphe götürmeyecek kadar kesindir. Üçüncü Süvari Kolordusu'na bağlı tümenin Petrograd'a doğru ilerlemesi, Kerenski'nin Savinkov aracılığıyla iletilmiş emirlerinin sonucuydu. Aşağıdaki kısa telgraf (bolşeviklerin beklenen eyleminde ifadesini bulan) anlaşmanın hangi düzeyde gerçekleşmiş olduğunu sana gösterebilir: "27 Ağustos. 2.30. Savaş Bakanı Yardımcısı'na. Birlikler 28 Ağustos akşamına doğru Petrograd'ın varoşlarında toplanacaklar. Sizden 29 Ağustos günü Petrograd'ta sıkıyönetim ilan etmenizi rica ediyorum. No. 6394. General Kornilov."
> Sanırım, bu telgrafın önemi, açıklamaya girişmeye yer vermeyecek kadar açık. Harekete katılmış ve bir nedenden ötürü belli bir anda bundan vazgeçmiş hükümet üyeleri, 26-27 Ağustos gecesi - yani hemen hemen Kornilov'un 6394 sayılı telgrafı çektiği bir zamanda- Kornilov'u genelkurmay başkanlığı görevinden uzaklaştırmaya karar vermişlerdi. Ancak bu noktadan sonra askerlerin hareketini durdurmak ve eylemi iptal etmek artık olanaksızdı.(5)

Başbakan Kerenski, kendi hükümetinin bir kanadının ve kendisine iktidarı vermiş olan Sovyetlerin arkasından, üyesi olduğu Sos-

yalist Devrimci Parti'den gizli olarak, rejimde köklü bir değişiklik yapılması konusunda ordunun en yüksek kademesindeki generallerle gizli planlar yapmıştı. Fakat, son dakikada askeri bir diktatörlüğün kendisini de generallerin ellerine teslim edeceği korkusuna kapılmıştı. Sukhanov şunları yazıyor:

> Kerenski, tıpkı Kornilov gibi, bir burjuva diktatörlüğüne geçilmesi amacına uygun hareket etmişti (yine, Kornilov gibi bunun farkında olmasa bile).
> Bu ikisi. bu diktatörlüğün taşıyıcısının kim olacağı sorununda ayrı düşmüşlerdi. Birisi borsanın, sermayenin, rantiyerlerin temsilcisiydi; diğeri de böyleydi, fakat ayrıca durumu hala geniş ölçüde belirsiz küçük-burjuva demokrat zanaatçıların, *intelligentsia*nın,üçüncü sınıfın (the third estate: Devrimden önceki Fransız burjuvazisine atıfta bulunuluyor -çn.), ev endüstrisinin ücretli menajerlerinin ve tüccarların temsilcisi durumundaydı.
> Bununla birlikte, her ikisinin de birbirine ihtiyacı vardı. Her ikisi de, kendi amaçları için birbirini kullanmaya çalışıyordu. Kornilov finans dünyasının, sermayenin ve rantiyerlerin mutlak diktatörlüğü için çabalıyordu, fakat Kerenski'yi demokrasinin elindeki rehine olarak kabul etmek zorundaydı. Kerenski büyük ve küçük-burjuvazinin oluşturduğu bloğun diktatörlüğü için çabalıyordu, fakat müttefikine *gerçek iktidarın fiili kullanıcısı* olarak ağır bir haraç ödemek zorundaydı. Her biri, final anı gelip çattığında durumun gerçek ve resmi patronunun kendisi olmasını garanti altına almaya çalışıyordu.[6]

Kerenski, 'Kornilov'un ayaklanmasının başında olması koşuluyla, bir 'Kornilovcu' idi'.[7]

Ne var ki, Kerenski son dakikada -Kornilov'un askerleri Petrograd'a girme emrini almazdan önce- Kornilov'un kucağından inip ona karşı tavır alınca, komplo suya düştü. 27 Ağustos'ta Kornilov aşağıdaki ulusal genelgeyi yayımladı:

> 26 Ağustos günü General Kornilov Devlet Duması'nın üyelerinden Vladimir Lvov'u bana gönderdi ve benden, kendi isteği doğrultusunda ülkeyi yönetecek yeni bir hükümet oluşturabilmesi

için, Geçici Hükümet'in tüm askeri ve sivil iktidarı kendisine terk etmesini istedi.

Ülkede özgürlüğün ve düzenin korunması için zorunlu olan tüm önlemleri alıyorum; yeri geldiği zaman bu önlemler konusunda halka gerekli bilgiler verilecektir.

Aşağıdaki emirlere uyulmasını istiyorum:

1. General Kornilov'un genelkurmay başkanlığı görevini Petrograd'a giden yolu tutan kuzey cephesi komutanı General Klembovskii'ye devretmesi ve General Klembovskii'nin Pskov'da kalmayı sürdürürken genelkurmay başkanlığını geçici bir süre için üstlenmesi;

2. Petrograd şehir ve uezdinin sıkıyönetim altına girmesi ve bunun sıkıyönetim ilan edilmiş bölgeler için getirilen düzenlemelerle genişletilmesi.[8]

General Kornilov'un tepkisi, gösterdiği çabaların Rusya'yı yalnızca bolşevizmden değil, fakat aynı zamanda Sovyetlerden de temizleme amacına yönelik olduğunu açıkça ortaya koyuyordu. Kornilov, halka yönelik yayımladığı bildiride şunları söylüyordu:

> Rus Halkı! Büyük anavatanımız can çekişiyor. Ölüm saati yakın. Açıkça konuşmaya zorlanan ben, General Kornilov, Sovyetlerin bolşevik çoğunluğunun basıncı altındaki Geçici Hükümet'in Alman genel kurmayının planlarıyla ve eşzamanlı olarak, her an Riga kıyılarında ortaya çıkması beklenen düşman güçlerle tam bir uyum içinde hareket ettiğini söylüyorum. Hükümet orduyu çökertiyor ve ülkenin üzerine dayandığı temelin altını oyuyor.[9]

General kolayca başarıya ulaşacağından emindi; nihayet bütün yüksek rütbeli subayların, iş dünyasının önde gelenlerinin, İngiliz ve Fransız büyükelçileri başta olmak üzere ülkedeki yabancı elçilerin desteğini kazanmış durumdaydı.

28 Ağustos günü, Stavka'daki Dışişleri Bakanlığı temsilcisi Prens G. N. Trubetskoi, Bakan'a aşağıdaki telgrafı yolladı:

> Mevcut durumun gerçekçi bir biçimde değerlendirirsek, tüm komuta personelinin, subayların ezici çoğunluğunun ve ordunun

> en iyi, en savaşkan birliklerinin Kornilov'u izleyeceği gerçeğini kabul etmek durumundayız. Cephe gerisinde, bütün bir Kazak ordusu, askeri okulların çoğunluğu ve savaş birliklerinin en iyileri Kornilov'un safına geçecekler. Söz konusu fizik güce ek olarak, askeri kurumun zayıf durumdaki hükümet organları üzerindeki üstünlüğünü, halkın sosyalist olmayan tüm kesimlerinin verdiği moral desteği, toplumun alt kesimleri arasında mevcut düzene karşı hoşnutsuzluğun giderek artmasını belirtmek gerekir. Halkın ve şehirlerde yaşayan kitlelerin çoğunluğu mevcut düzene karşı bir kayıtsızlık içindeler ve fırsattan yararlanmak isteyen her girişime itaat edecekler. Hiç kuşkusuz, Mart sosyalistlerinin ezici çoğunluğu da saf değiştirip onların yanında yer alacaklardır.[10]

Petrograd'a doğru yürüyüşe geçen birliklerden biri olan Beşinci Kafkas Süvari tümeninin komutanı General Krasnov'a, Moghilev'den ayrılmadan önce şu güvence verilmişti: "Kerenski'yi savunacak hiçkimse yok. Seferiniz yalnızca bir gezinti olacak."[11] Sorun yalnızca Kerenski'yi savunup savunmama meselesinden ibaret olsaydı, Kornilov'un sadece çok küçük bir direnişle karşılaşması mümkün olabilirdi. Oysa, Stavka'da inzivaya çekilmiş olan Prens Trubetskoi kitlelerin ruh halini bütünüyle yanlış değerlendirmişti. Aynı şey General Krasnov için de geçerliydi.

Lenin'in kararlı öncülüğü

Yarı-legal durumda bulunan, Kerenski hükümeti tarafından baskı altında tutulan ve liderleri yine bu hükümet tarafından Alman ajanı olmakla suçlanıp iftiraya uğratılan Bolşevik Parti, Kornilov'a karşı mücadele edebilmek için, bu baskı ve iftiraların sahipleriyle -Kerenski, Tsereteli ve bunların beraberindeki diğer kişiler- fiili bir ittifak kurma yolunda adımlar atmakta bir an için tereddüt etmediler.

Lenin'in bu son derece kritik günlerde kaleme aldığı yazılar, o zamana kadar yazdıkları arasında en net ve en keskin olanlarıdır. Merkez Komitesi'ne gönderdiği bir mektupta Lenin şunları yazıyordu:

> Kornilov ayaklanması hiç beklenmedik (böyle bir anda ve böyle bir biçim içinde beklenmedik) bir gelişme ve olayların seyrinde

inanılamayacak kadar keskin bir dönüm noktasını teşkil ediyor. Her keskin dönüm noktası gibi, taktikleri gözden geçirmeyi ve değiştirmeyi gerektiriyor.[12]

Ne var ki, taktiklerde köklü bir değişikliğe gitmek bir gereklilik olmakla birlikte, Lenin, "ilkesizliğe düşmemek için daha da dikkatli ve temkinli olmak gerektiği" uyarısında bulunuyordu. İlkesel ayrılıklar saklanmaya çalışılmamalı, geçici müttefikin konumuna yönelik eleştiriler zayıflatılmamalı, ayrılıkların üzeri örtülmemeliydi.

Benim inancım şu ki, ilkesizliğe düşenler (Volodarski gibi) hükümeti savunma fikrine, ya da (diğer bolşevikler gibi) sosyalist devrimcilerle birlikte Geçici Hükümeti *destekleyen bir blok* fikrine kayan insanlardır. Bunların tutumu tamamen yanlış ve ilkesiz bir tutum. Biz *ancak* iktidar proleteryaya devredildikten sonra, bir barış önerisinde bulunulduktan sonra, bankalarla yapılan gizli anlaşmalara ve bunlarla kurulan bağlara bir son verildikten sonra - ancak bunlardan sonra- savunmacı bir tutumu benimseyeceğiz. Ne Riga'nın işgali, ne de Petrograd'ın işgali bizi hükümetin savunucusu durumuna getirecektir (Volodarski'nin bu yazdıklarımı okuması beni çok sevindirir). O günler gelinceye kadar biz bir proleterya devrimini savunuyoruz; biz savaşa karşıyız ve biz hükümetin destekçisi değiliz.

İçinde bulunduğumuz *şu anda bile* Kerenski'nin hükümetini desteklememeliyiz. Aksi ilkesizliktir. Şu soruyla karşılaşabiliriz: "Kornilov'a karşı savaşmayacak mıyız?" Elbette ki savaşacağız, savaşmalıyız! Ancak bu ikisi aynı şey değil; burada bir ayrım çizgisi var, uzlaşmacılığa düşen ve olayların kendilerini *sürükleyip götürmesine* izin veren bazı bolşeviklerin üzerine basıp geçtikleri bir çizgi.

Kornilov'a karşı savaşıyoruz, *tıpkı Kerenski'nin askerleri gibi savaşacağız*, fakat biz Kerenski'yi desteklemiyoruz. *Bunun aksine*, onun güçsüzlüğünü sergiliyoruz. Burada bir fark var. Bu ince, kolayca görülemeyen, ama son derece esaslı ve unutulmaması gereken bir fark. Ülkenin savunulmasından, devrimci demokratların birleşik cephesinden, Geçici Hükümet'in desteklenmesinden vb. söz eden ifadelere karşı, bunlar *içi boş ifadeler*

oldukları için, amansızca mücadele etmeliyiz. Şunları söylemeliyiz: Zaman *eyleme geçme* zamanıdır; siz, sosyalist devrimci ve menşevik baylar, bu modası geçmiş ifadeleri döne döne kullanıp durdunuz. Şimdi zaman eylem zamanıdır; Kornilov'a karşı mücadele devrimci bir tarzda yürütülmelidir, kitleleri ayağa kaldırarak, onları mücadelenin içine çekerek ve onları tutuşturarak (Kerenski kitlelerden, halktan *korkuyor*).

Bolşevik taktiklerde Kornilov ayaklanmasının yol açtığı değişim neydi?

Kerenski'ye karşı mücadelemizin *biçimini* değiştiriyoruz. Ona duyduğumuz düşmanlığa bir an bile ara vermeden, ona karşı bugüne kadar söylediğimiz sözlerden bir tekini bile geri almadan, onu iktidardan devirme görevimizden vazgeçmeden, bugün yüz yüze bulunduğumuz durumu *dikkate almak* zorundayız. Kerenski'yi hemen şimdi devirmeyeceğiz. Ona karşı savaşma görevimize *farklı bir biçimde yaklaşacağız*, yani, (Kornilov'a karşı mücadele eden) halka Kerenski'nin *güçsüzlüğünü ve kararsızlığını* göstereceğiz. Bu geçmişte de yapıldı. Ne var ki, bugün bu *en önemli* şey haline gelmiş bulunuyor ve değişimi oluşturan şey de bu.

Kornilov ayaklanmasına karşı bir tepki içinde bolşevik taktiklerde yapılan değişiklik, parti ajitasyonunun ana teması olarak Kerenski'den bir dizi 'kısmi talep'te bulunulmasını içermek zorundaydı:

Milyukov'un tutuklanması, Petrograd işçilerinin silahlandırılması, Kronştad, Vyborg ve Helsingfors'taki askerlerin Petrograd'a çağrılması, Duma'nın dağıtılması, Rodzianko'nun tutuklanması, toprakta taşınmaz mülklerinin köylülere devredilmesinin yasallaştırılması, talul ürünleri üzerinde ve fabrikalarda işçi kontrolünün yaşama geçirilmesi, vs. Bu talepleri yalnızca Kerenski'ye karşı değil, ve *Kerenski'den yerine getirilmelerini istemek amacıyla değil,* Kornilov'a karşı mücadele içinde *heyecana gelmiş* olan işçilere, askerlere ve köylülere yönelik olarak dile getirmeliyiz. Onların coşkusunu canlı tutmalıyız, Kornilov'dan yana tavır

alan general ve subayların haddini bildirmeleri için onları yüreklendirmeliyiz, onları toprağın derhal köylülere devredilmesi talebini dile getirmeye sevk etmeliyiz, onlara Rodzianko ve Milyukov'un tutuklanmasının, Duma'nın dağıtılmasının, *Rech* ve diğer burjuva gazetelerin kapatılmasının ve bunlara karşı soruşturma açılmasının zorunluğu olduğunu söylemeliyiz. Özellikle 'Sol' sosyalist devrimcileri bu doğrultuda tavır almaya zorlamak gerekiyor.

Tüm bu taktik değişikliklerde, Lenin devrimin merkezi sorun olduğunu bir an bile unutmamak gerektiğini tekrar tekrar vurguladı:

> Proleteryanın iktidarı ele geçirmesi hedefinden uzaklaşmış olduğumuzu düşünmek yanlış olur. Hayır. Bu görevin yerine getirilmesine bir hayli yaklaşmış bulunuyoruz, ama *cepheden değil*, yan taraftan. *İçinde bulunduğumuz şu an*, Kerenski'ye karşı fazlaca doğrudan cephe almamamız gerekir; ona karşı *dolaylı* bir biçimde, yani Kornilov'a karşı giderek daha aktif, gerçekten devrimci bir savaş yürütülmesi talebini öne çıkaran ak tavır almalıyız. Bu savaşın gelişimi tek başına *bizi* iktidara taşıyabilir, ancak propagandamız sırasında bundan olabildiğince az söz etmeliyiz.[13]

Bu yalın ve dikkatle seçilmiş ifadelerle, stratejideki en temel, en keskin değişim anlaşılır bir biçimde ortaya konmuş oldu.

Lenin'in net bir biçimde ortaya koyduğu doğrultuyu izleyen bolşevik ajitasyon, Kornilov darbesinin yenilgiye uğratılmasında yaşamsal bir öneme sahipti. 27 Ağustos'ta, Sovyet Yürütme Komitesi içindeki bolşevik fraksiyon, koalisyon hükümeti ile Kornilov yanlısı generaller arasındaki mevcut mücadelenin devrimci fetihlerin tasfiyesinin iki yöntemi arasında geçen bir mücadele olduğunu ilan etti. Bildiri bir dizi talepte bulunuyordu: Tüm karşı devrimci generallerin görevden alınması ve bunların yerlerine devrimci askerlerin yürütecekleri seçimlerle yenilerinin getirilmesi; tüm toprak ağalarının topraklarının derhal köylü komitelerine devredilmesi; 8 saatlik işgününün yasallaştırılması ve fabrikalar, atölyeler, bankalar üzerinde demokratik kontrolün tesis edilmesi; tüm gizli anlaşmaların derhal feshedilmesi ve genel, demokratik bir barış önerisinin sunulması; ve sonuncu fakat en önemli talep olarak tüm iktidarın devrimci işçi-

lere, köylülere ve askerlere devredilmesi.[14]

Moskova'daki bolşevik gazete *Sotsial-Demokrat*, 30 Ağustos tarihli sayısında, Kornilov'a karşı tavır almanın hiçbir şekilde Kerenski'ye destek anlamına gelmediğini yazdı: "Devrimci proleterya ne Kornilov'un, ne de Kerenski'nin diktatörlüğüne tahammül edebilir."[15]

Kornilov Darbesi'nin çöküşü

Başlangıçta, Kornilov bir başarıdan diğerine koşuyormuş gibi göründü. Troçki şunları yazıyor:

> Neredeyse her saat başı, Kornilov'un askerlerinin ilerlemesiyle ilgili her biri diğerinden daha kötü olan mesajlar geliyordu. Burjuva basın bunları adeta saldırırcasına alıp biriktiriyor, bir panik havası yaratıyordu. 28 Ağustos, saat 12.30: "General Kornilov tarafından gönderilen askerler Luga yakınlarında toplanmış bulunuyor." Öğleden sonra, 2.30'da: "Kornilov'un askerlerini taşıyan dokuz yeni tren Oredezh istasyonundan geçti. Öndeki tren, demiryolu istihkam taburu." Saat 5'de: "Luga garnizonu silahlarını bırakarak Kornilov'un askerlerine teslim oldu. Luga istasyonu ve tüm hükümet binaları Kornilov'un askerlerinin işgali altında." Akşam 6'da: "Kornilov ordusunun iki ileri kolu engelleri yararak Narva'dan ilerliyorlar; bunlar Gatçina'ya yarım verst (1 km.ye yakın Rus uzunluk ölçüsü -çn.) uzaklıkta. Diğer iki kol Gatçina yolu üzerinde." 29 Ağustos, sabah saat 2'de: "Hükümet askerleri ile Kornilov'un askerleri arasında (Petrograd'a 33 km. uzaklıkta bulunan) Antropşino istasyonunda çarpışmalar başladı. Her iki taraftan da ölü ve yaralılar var." Akşam saatlerinde ise, Kaledin'in, Petrograd ile Moskova'nın bir tahıl ambarı olarak bilinen Rusya'nın güneyi ile olan bağlantısını kesmekle tehdit eder konuma ulaştığı haberi geldi.[16]

Ancak, Sovyetler Merkezi Yürütme Komitesi'nin bir toplantısında, kendi canının kurtarma derdine düşmüş

> sağ menşevik Weinstein, kendi fraksiyonu adına 'karşı-devrime karşı mücadele için özel bir komite'nin kurulması önerisinde bu-

lunmuştu. Kuşkusuz bu menşevik öneri kabul edildi. Yeni kurulan bu yapı, daha sonraları Devrimci Askeri Komite adını aldı. Kornilov'un askeri harekatına karşı mücadelenin tüm yükünü omuzlamış olan kurum buydu.

Bu komite ne yapmalıydı? "Komite'ye ön ayak olanlar bu sorunun yanıtı konusunda net bir fikre sahip değillerdi. Her halukarda, komite, Kornilov'a karşı mücadelenin sorumluluğunu üstlenmiş resmi hükümet organlarına her türlü teknik yardımda bulunmak zorundaydı."[17]

Bolşeviklerin tavrı ise çok açıktı:

> Komite'nin tüm niteliğini, yazgısını ve rolünü belirleyecek olan kesinlikle bolşeviklerdi. Devrimci Askeri Komite, savunmanın örgütlenmesinde, işçi ve asker kitlelerini harekete geçirmek zorundaydı ve bu kitleler, o ana kadar olan örgütlülük düzeyleri ne ise, bolşevikler tarafından örgütlenmişlerdi ve bolşeviklerin takipçisiydiler. O sıralar, bunların örgütü, büyük, gerekli disipline sahip olarak birbiriyle kanaşmış, başkentin sıradan işçi kütleleriyle birleşmiş yegane örgüttü. Bunlar *olmaksızın*, Devrimci Askeri Komite'nin varlığı ciddi bir öneme sahip olamazdı. bolşeviklerle *birlikte*, Devrimci Askeri Komite, her türden işçi ve askerin örgütlü gücünü kullanabilir duruma gelmişti.[18]
>
> . Devrimci Askeri Komite içinde azınlığı oluşturmalarına karşın, bolşeviklerin Komite'nin *kontrolünü kendi ellerinde tuttukları* çok açıktı. Bu durum, yaşanan şeylerin doğasından kaynaklanıyordu. Her şeyden önce, eğer komite *ciddi* bir eylemlilik içinde olmak isteğinde idiyse, bu durumda *devrimci bir tarzda* hareket etmek zorundaydı, yani, Geçici Hükümet'ten, mevcut anayasadan, resmi kurumların hareket tarzından bağımsız bir biçimde hareket etmeliydi. Bunu ise, Sovyet içindeki uzlaşmacılar değil, yalnızca bolşevikler yapabilirdi. İkinci olarak, kitleleri kontrol etme kapasitesine sahip olma anlamında, devrimci eylemliliğin maddi araçlarına sahip olanlar yalnızca bolşeviklerdi.[19]

Devrimci Askeri Komite'nin aldığı en etkin önlem işçilerin silahlandırılması oldu.

Bunun bolşeviklerin insiyatifiyle gerçekleşmiş olduğunu söylemeye gerek yok; ayrıca, bolşevikler bu konuyla ilgili olarak bir ultimatom da yayımlamışlardı. Bildiğim kadarıyla, bu, onların Devrimci Askeri Komite'ye katılma konusunda ileri sürdükleri bir önkoşuldu. Komitenin çoğunluğu bu koşulu kabul etmemezlik yapamadı. Petersburg'un banliyölerindeki demokratik örgütler, askeri örgütler ve sendikal örgütler, Devrimci Askeri Komite'ye, onun direktifine girmeye hazır olduklarını bildirdiler. Hiçbir gereksiz açıklamaya ihtiyaç duymadan Kronştad Sovyet'i kaledeki (Peter ve Paul kalesindeki) temmuz sonrası yetkilileri tasfiye ederek buraya kendi komutanlarını yerleştirdi. Ayrıca, donanmanın Merkez Komitesi, Merkezi Yürütme Komitesi'nden gelen ilk istekte tutum değiştirip devrimci bir tavrı benimsedi ve -denizde ya da karada- savaşa hazır hale geldi.

Aynı gece (28 Ağustos) ve sabah saatlerinde, bolşevikler işçi bölgelerinde sıkı bir faaliyete giriştiler. Bunların askeri aygıtı tüm kışlalarda kitlesel toplantılar düzenledi. Silah altında bulunup harekete geçmeye hazır olmayı sağlamak için verilen emirlere her yerde itaat ediliyordu. Smolny, Kornilov'u, aşağı yukarı bütün güç ve olanaklarıyla karşılıyordu.[20]

Petrograd'ın dört bir yanındaki fabrika komiteleri, süratle, çoğunluğu bolşeviklerden oluşan ve 40.000 kadar işçiyi kapsayan Kızıl Muhafız müfrezeleri oluşturdular. Shlüsselburg Barut Fabrikaları, başkente sandallar dolusu cephanelik gönderdi; Petrograd Fabrika Komiteleri Merkez Konseyi bu cephaneliği Vyborg bölgesi işçileri arasında dağıttı.[21]

Devasa büyüklükteki Putilov fabrikası, Peterhoff bölgesindeki direnişin merkezi haline geldi. Burada, süratle savaş bölükleri kuruldu; fabrikadaki faaliyet gece gündüz devam etti; proleter topçu tümenlerinin oluşturulması için kullanılır halde olan toplar seçilip ayrılıyordu. İşçilerden Minichev, "O günlerde günde on altı saat çalışıyorduk. Yaklaşık 100 topa sahip durumdaydık" diye anlatıyor. Kornilov'un komplosu güce başvurulmadan, bir top güllesi bile ateşlenmeden dağılıp çöktü.

Henüz kurulmuş Vikzhel (Demiryolu işçileri sendikası Tüm Rus-

ya Yürütme Komitesi), çarçabuk savaşa girişmek durumunda kaldı. Demiryolu işçileri, demiryollarında sıkıyönetim ilan edilmesini programına dahil etmiş olan Kornilov'un zafere erişmesinden özellikle korkuyorlardı. Bunlar, çılgınlar gibi çalışarak, Kornilov'un ordusunun geçişini engellemek için raylar üzerine barikatlar inşa ettiler.[22]

Demiryolu işçileri o günlerde üzerlerine düşen görevi başarıyla yerine getirdiler. Öncü birlikler garip bir biçimde yollarından sapıp yanlış yönlere gidiyorlardı. Alaylar yanlış tümenlere katılıyor, cephanelik kör noktalara sevk ediliyor, kurmay subaylar birliklerle olan bağlantılarını kaybediyorlardı. Her büyük istasyon kendi sovyetine, demiryolu işçileri komitesine ve askeri komiteye sahipti. Telgraf çalışanları, bunları her olaydan, her hareketten, her türlü değişiklikten haberdar ediyordu. Telgrafçılar ayrıca Kornilov'un emirlerini gerekli yerlere iletmekle görevlendirilmişlerdi. Kornilovcuların aleyhine gelişmeler, duvarlara yapıştırılan büyük boy ilanlarla ve ağızdan ağıza, derhal her tarafa yayılıyordu. Makinistler, makasçılar, yağcılar birer ajitatör haline gelmişlerdi. Kornilov'un öncü birlikleri yollarını bu koşullarda sürdürdüler - ve daha kötüsü, oldukları yere çakılıp kaldılar.[23]

Darbe girişimi dört gün sonra çöktü. Troçki'nin sözleriyle, 'ayaklanma gerilemiş, yüzlerce parçalara ayrılmış ve toprak tarafından emilmişti.' Kornilov ve diğer komplocu subaylar, kendilerini ordu içinde yalnız ve sahipsiz bir halde buldular.

Cepheler genelkurmayı desteklemediler. Yalnızca güney-batı cephesi ciddi bir girişimde bulundu. Denikin'in personeli hazırlık için tedbirleri tam zamanında almıştı. Güven telkin etmeyen muhafızların yerine Kazaklar yerleştirildi. Ayın 27'sinde, gece matbaa makineleri ele geçirildi. Kurmay heyeti, duruma hakim olduğundan eminmiş gibi davranıyordu; hatta cephedeki komitenin telgraf makinesini kullanmasını bile yasakladı. Ne var ki bu yanılsama birkaç saatten fazla sürmedi. Çeşitli birliklerden gelen delegeler destekte bulunma önerisiyle komiteye gelmeye başladılar. Makineli tüfek ve cephanelik dolu zırhlı araçlar geldi. Komite derhal personelin faaliyetlerinin kendi kontrolü altında olduğunu bil-

dirdi. Ayın 28'inde, saat 3'e geldiğinde güney-batı cephesinde güç tamamen komitelerin eline geçmiş durumdaydı. Denikin şu şekilde hayıflanıyordu: "Ülkenin geleceği hiçbir zaman böylesine karanlık, bizim acizliğimiz böylesine elem ve utanç verici olmayacak."[24]

Diğer cephelerdeki durum bundan pek farklı değildi.

Sonuç itibarıyla, Milyukov'un ***Rus Devrimi Tarihi*** adlı çalışmasında itiraf ettiği gibi, Kornilov askerlerden kopuk olduğu için yenilgiye uğradı:

> Aslında, sonucu belirleyen şey, askerlerin bir yerden diğerine mobilizasyonu, ya da, hükümet ya da Kornilov birliklerinin stratejik ya da taktik başarıları gibi öğelerden çok askerlerin içinde bulundukları ruh haliydi. Sonuç, cephede olduğu gibi burada da alayların komutanları tarafından değil, askerler tarafından belirlendi.[25]

Kornilov'dan sonra işçi iktidarına barışçıl bir geçiş mi?

Kornilov darbesinin çökmesinden sonraki gün, Lenin yeni durumun gözden geçirilmesi çağrısında bulundu. *'Uzlaşmaya Dair'* başlığını taşıyan bir makalesinde şunları ileri sürdü:

> Rus devrimi çok keskin, özgül bir dönüm noktasını yaşıyor; öyle ki, biz, parti olarak, gönüllü bir tavizde bulunabiliriz -dolaysız ve birincil sınıf düşmanımız olan burjuvaziye değil, en yakın rakiplerimiz olan 'yönetici' küçük burjuva-demokratik partilere, sosyalist devrimcilere ve menşeviklere.
>
> Bu partilere bir uzlaşma önerebiliriz, ama ancak bir istisna ve çok kısa süreceği aşikar olan çok özgül bir durumun gereği olarak. Sanırım böyle de yapmamız gerekir. Bizim açımızdan, bu uzlaşma, Temmuz öncesi dile getirdiğimiz tüm iktidarın Sovyetlere verilmesi, Sovyete karşı sorumlu olacak bir sosyalist devrimciler ve menşevikler hükümetinin oluşturulası taleplerimize geri dönmemizdir.
>
> Şimdi, yalnızca şimdi, belki *yalnızca birkaç gün* veya bir iki hafta için, böyle bir hükümetin kurulması ve bütünüyle barışçıl bir

yoldan bu hükümetin gücünün pekiştirilmesi mümkün olabilir. Bu, büyük bir olasılıkla, tüm Rus devriminin barışçıl bir yoldan *ilerlemesini* sağlayacak ve dünya hareketi içinde barışa ve sosyalizmin zaferine doğru büyük adımlar atılması için istisnai denecek ölçüde önemli bir şans yaratabilecektir."[26]

Bolşeviklerin önermesi gereken uzlaşma neydi?

"Bolşevikler, hükümete katılma konusunda hiçbir iddiada bulunmadan (proleterya ve yoksul köylülüğün diktatörlüğü gerçekleşmediği sürece böyle bir şey enternasyonalistler açısından imkansızdır), iktidarın derhal proleteryaya ve yoksul köylülere devredilmesi talebinden ve bu talep için devrimci savaş yöntemlerine başvurmaktan kaçınacaklardır. Belli ve sosyalist devrimciler ve menşevikler için yeni olmayan bir koşul, eksiksiz propaganda özgürlüğü ile kurucu meclisin daha fazla gecikmeden ve hatta daha erken bir tarihte toplanmasıdır.

"Menşevikler ve sosyalist devrimciler, bu durumda (uzlaşmaya erişildiği varsayımında), hükümet bloku olarak, bütünüyle ve yalnızca iktidarı yerel olarak da elinde tutacak Sovyetlere karşı sorumlu olacak bir hükümet oluşturma konusunda hemfikir olacaklardır. 'Yeni' koşulu teşkil edecek şu ye de budur."

Lenin'in önerdiği uzlaşma, ancak her iki taraftaki partilerin - bir yanda bolşevikler, diğer yanda uzlaşmacılar- bunda kendileri açısından bir çıkar bulmaları koşuluyla hayata geçirilebilirdi:

"Bolşevikler, kendi görüşlerini tamamen özgür bir biçimde savunma ve Sovyetler içinde nüfuz kazanma uğraşını gerçekten eksiksiz demokrasi koşullarında sürdürme olanağına kavuşacaklar. Menşevikler ve sosyalist devrimciler ise, halkın ezici çoğunluğunun desteğiyle kendi bloklarının programını yaşama geçirme konusunda her türlü olanağa bir anda sahip olacaklar, kendi açılarından Sovyetlerde sahip oldukları çoğunluğu 'barışçıl' bir biçimde kullanma şansını güvence altına alacaklardır."

Lenin, 'Bu mümkün olacak mı?' diye soruyor ve kendi sorusu-

nu şu şekilde yanıtlıyor: "Bilemiyoruz, bunu deneyim gösterecek."

> "Bu uzlaşma içinde bulunduğumuz şu gün (Temmuz ve Ağustos aylarından sonra; 'barış içinde' geçen sakin zamanlarda iki ay iki onyıla eşittir) ne kadar güç olursa olsun, küçük de olsa bunun gerçekleştirilme şansının olduğunu düşünüyorum. Bu şans, sosyalist devrimciler ve menşevikler Kadetler'le ayrı hükümet içinde yer almamaya karar verdikleri zaman yaratıldı!... Bu konuda yüzde bir şans bile olsa, bu olasılığı gerçekleştirmek için girişimde bulunmak hala anlamlı bir çaba olacaktır."[27]

Her türlü taktik değişikliklerinde, ilkesel olandan ödün vermekten ve oportonizme düşmekten kaçınmak gerekir. 'İktidar Sovyetlere' sloganının içerdiği tehlikelerden biri, bu sloganın anlamının sulandırılarak 'Sovyet çoğunluğunu elinde bulunduran partilerin kabinesi' sloganı haline getirilmesi idi. Oysa, slogan bundan daha derin bir anlama sahip olmalıydı. Devlet iktidarının doğasında köklü bir değişimi gerektirmeliydi:

> "'Sovyet çoğunluğunu elinde bulunduran partilerin kabinesi', - ciddi reformları, hatta sosyalist devrimcilerin ve menşeviklerin programlarında görülen türden reformları gerçekleştirme kabiliyetinden yoksun, baştan sona bürokratik ve tamamen anti-demokratik bir aygıt olan- eski hükümet aygıtının bütünü olduğu gibi kalırken tek tek bakanların değiştirilmesi anlamına gelir.
> 'İktidar Sovyetlere'... sloganının anlamı ise, bu aygıtı ortadan kaldırmak ve bunun yerine yeni ve halka dayalı bir aygıtı, yani gerçekten demokratik Sovyet aygıtını, yani halkın örgütlü ve silahlı çoğunluğunun -işçilerin, askerlerin ve köylülerin- aygıtını koymak anlamına gelir. Bunun anlamı, halkın çoğunluğunun insiyatifinin ve bağımsızlığının, yalnızca milletvekili seçimlerinde değil, fakat ayrıca devlet idaresinde, reformları ve diğer çeşitli değişiklikleri biçimlendirmede egemen kılınmasıdır."[28]

Slogan, 'halkın insiyatif ve bağımsızlığına' güven duyulması anlamına gelmeliydi:

> "Onların devrimci örgütlere inanın; işçilerin ve köylülerin Korni-

lov'a karşı birliktelik ve öfkelerinde sergilenmiş olan güç, ihtişam ve yılmazlığın aynısını devlet işlerinin tüm alanlarında da göreceksiniz."[29]

18 Eylül tarihli Demokratik Konferans'ta, bolşevik grup, Lenin'in önerdiği uzlaşmayla uygunluk içinde kalan bir bildiri hazırladı:

"Partimiz kendi programını gerçekleştirebilmek için iktidar savaşını verirken ülkenin emekçi kitlelerinin çoğunluğunun örgütlü iradesine karşı iktidarı ele geçirme arayışına hiç girmemiştir ve bu gün de girmemektedir; bunu burada, tüm ülkenin işitebileceği şekilde bir kez daha ilan etmeyi zorunlu görüyoruz. Eğer tüm iktidar Sovyetlere geçerse, ne sınıf savaşımı, ne de demokratik kamp içinde yer alan partiler arasındaki savaşını ortadan kalkacaktır. Fakat, nüfuz ve iktidar mücadelesi, tam ve sınırsız ajitasyon özgürlüğü koşullarında ve Sovyetlerin aşağıdan sürekli olarak yenilendikleri koşullarda, Sovyet örgütlerinin sınırları içinde gerçekleşecektir."[30]

Kornilov'dan sonra

Ne var ki, bir hafta kadar sonra Lenin haklı olarak şunları yazabiliyordu: "Sosyalist devrimciler ve menşevikler uzlaşma önerimizi reddettiler."[31] Bu iki parti, Kornilov darbesinin yenilgiye uğratılmasından sonra dahi, Geçici Hükümet'i desteklemeyi sürdürdüler.

Hükümetin izlediği siyaset her zaman olduğu gibi gericiydi. Kerenski, sanki 26-31 Ağustos olayları hiç yaşanmamış gibi, orduda disiplini sağlamak ve köylü isyanını bastırmak için çok çabaladı, ancak başarılı olamadı.

30 Ağustos'ta, Kornilov komplosuna bulaşmış ve birkaç gün önce Sosyalist Devrimci Parti'den atılmış olan Petrograd Genel Valisi Savinkov'u görevinden almak zorunda kaldı. Ancak, siyasi açıdan Savinkov'un eşiti olan -ve göreve başlar başlamaz Bolşevik gazete *Rabochii* ile Maksim Gorki'nin gazetesi *Novaia Zhizn*'i kapatan- Palçinski derhal bu göreve atandı.

3 Eylül'de, Kornilov'un görevini de üstlenmiş olan Kerenski, Başkomutan sıfatıyla, Çarlık döneminde Kurmay Başkanı olan ve bu

görevi hala elinde bulunduran General Alekseev ile birlikte, ordu ve donanmaya yönelik bir emir yayımladı:

> "General Kornilov'un isyanının bir sonucu olarak, ordudaki olağan yaşam bütünüyle bozulmuş durumda bulunuyor.
> "Düzenin sağlanması için şu emirleri veriyorum: Askerler arasındaki tüm siyasi mücadelelere derhal son verilmesi... Tüm asker örgütlerin ve bu örgütlerin idarecilerinin, siyasi hoşgörüsüzlük ve şüpheden, herhangi bir müdahaleden uzak kalarak doğru bir tarzda faaliyet yürütmeleri... üst rütbedeki subayların tutuklanmalarına derhal son verilmesi ve bu yetkinin, tamamen, soruşturmaları yürütmekten sorumlu otoritelere, savcılara ve tarafımdan oluşturulmuş olup faaliyetine halihazırda başlamış olan Olağanüstü Soruşturma Komisyonu'na ait olduğunun göz önünde bulundurulması. Komutanların yerlerine yenilerinin atanmasına ve bunların görevlerinden alınmasına derhal son verilmesi ve bu işleri yürütme hakkının yalnızca yetkili organlara ait olduğunun, komite örgütlerinin hiçbir şekilde böyle bir yetkiye sahip olmadığının bilinmesi. Karşı-devrimci eylemlerle mücadele bahanesi altında keyfi müfrezeler kurulmasına derhal bir son verilmesi."[32]

Kerenski'nin yayımladığı bu emir, uzlaşmacıların ılımlı gazetesi *İzvestiya*'nın protestosuna neden oldu:

> "Kerenski'nin dün yayımlanan ve karşı-devrime karşı savaş yürütmüş, o korkunç günlerde doğarak bir anda devrime sadakatle bağlı tüm halk güçlerinin odağı haline gelmiş komiteleri bir anda dağıtmak isteyen emri karşısında ne söyleyebiliriz?...
> "Askerleri yatıştırmak için hala yapılması gereken çok şeyin olduğu, bundan böyle hiç kimsenin karşı-devrimci komploların üstünü örtmeyeceği konusunda onlara güven telkin edilmesinin gerekli olduğu... böyle bir zamanda onları dağıtmak; onlara devrimci kitlelerin örgütlü ve disiplinli olmalarını sağladıkları için çok şey borçlu olunduğu bugün onları dağıtmak; onları şimdi dağıtmak, içinde bulunulan koşulların hemen hiç kavranamadığını gösteriyor."[33]

Sovyetlerin Petersburg'daki bir bölge-içi konferansında şu ka-

rar benimsendi: "Karşı-devrimle mücadele eden devrimci örgütlerin dağıtılmaması". Aşağıdan gelen basınç öylesine güçlüydü ki, uzlaşmacı Devrimci Askeri Komite emre itaat etmeme kararı aldı ve yerel branşlarına, "durumun kritikliğini koruduğundan hareketle eski enerji ve dirençle çalışmaları devam ettirmeleri" için bir genelge gönderdi. Kerenski bu gelişmeyi suskunlukla karşıladı. "Yapabileceği başka bir şey yoktu."[34]

Öte yandan, uzlaşmacı üst liderlik -Sovyetler Merkezi Yürütme Komitesi- 3 Eylül'de emre açık destek verdi:

> "Rus devriminin askerleri. Öfkenizi kontrol edin. Subaylara karşı misilleme ya da linç eylemleri olmasın. Bunların ezici çoğunluğu bizim devrimdeki yoldaşlarımızdır...
> "Devrimin çıkarları için, linç eylemlerinden sakının.
> "Sinirlerinize hakim olun, askerler!
> "Linçlere bir son verin"![35]

Köylü hareketi hızla gelişiyordu. Hükümet bununla nasıl baş etti? Yeni İçişleri Bakanı menşevik A. M. Nikitin, 7 Ekim günü, milis kuvvetinin gücünün 'güvenilir unsurlar'la pekiştirilmesi çağrısında bulunan bir genelge yayınladı:

> "Ülkenin giderek kötüleşen durumu, beni, (*oblast, gubernia* ve belediye) komiserlerine, büyüyerek devam eden ve kontrolü mümkün olmayan bir biçimde ülkeyi yıkıma sürükleyen anarşiye karşı mücadele edebilmek amacıyla halkın tüm makul unsurlarını bir araya getirmeleri için acil çağrıda bulunmaya zorluyor... Eğer yerel koşulların böyle bir şeyi gerekli kıldığını düşünüyorsanız, sizlere, anarşiyle mücadele için şehir ve *Zemtsvo* yerel hükümetinin temsilcilerinden, yerel garnizonun komutanı ile adli otoritenin temsilcisinden oluşan özel bir komite kurmanızı ve buna dört elle sarılmanızı öneriyorum. Savaş Bakanı tarafından askeri bölge komutanları için yayımlanmış emirle uygunluk içinde, bir milis örgütü oluşturmak için gerekli önlemleri alın; şimdilerde silahlı kuvvetlerden uzaklaştırılan ya da milisi kuvvetlendirmek için işten ayrılmasına izin verilmiş kişiler arasından seçilmiş, güvenilir insanlarla bu milisin gücünü takviye edin."[36]

Dört gün sonra, 11 Ekim'de, yeni Savaş Bakanı Tümgeneral Verkhovskii, Nikitin'in genelgesini tamamlayan bir başka emir yayımladı:

> "Bugünkü milis, devletin bu en başta gelen meselesinin çözümünü garantileyen bir konumda değildir. Ordu, sahip olduğu tüm araç ve deneyimle, hükümet komiserlerine, şehir ve *Zemstvo* örgütlerine yardımcı olmakla görevlidir.
> "Ülkede gelişen anarşi, bir gün dahi gecikmeden bu görevin yerine getirilmesini zorunlu kılıyor... Şehir ve *Zemstvo* yerel hükümetlerinin isteği üzerine, bu görevin yerine getirilmesi yetkisini, milis içindeki en iyi askerlere, tercihen St. George Süvari Birliği'ne ve yaralanmış askerlere veriyorum."

St. George Süvarileri Birliği, Kornilov'un güvenilir birkaç birliğinden biriydi!

> "Demiryollarının güvenliğinin sağlanması amacıyla, en iyi subaylar ve adamlar, tercihen savaşa katılmış ve yaralılar vermiş St. George Süvari Birliği, demiryolu otoritelerinin emrine verilecektir... Atlı muhafızların oluşturulması amacıyla, hükümet komiserlerinin ya da yerel hükümetlerin talebi üzerine, bölge komutanlarını, süvari bölüklerindeki, tercihen savaşa girmiş ve askerlerinden yaralananlar olmuş St. George Süvari Birliği'ndeki en iyi subayları ve adamları (atlarıyla birlikte) bu işe tahsis etmekle yetkilendiriyorum.
> "Bu göreve atanmış subaylar ve adamlar, en küçük bir görev savsaklamasında bulunmadan, ya da, bir emre ve askeri disipline en ufak bir itaatsizlik göstermeden, derhal ordu saflarına katılacaklardır" [37]

Ne var ki, hükümet, gerçek bir disiplini dayatabilecek güçten yoksun durumdaydı.

Şubat rejiminin dağılması

Ağustos'un son günlerindeki olaylar, ordunun dağılması sürecini büyük ölçüde hızlandı. Stankeviç, Kornilov darbesinden sonra yaşa-

nan günleri şu şekilde özetliyor:

> "Komutanların otoritesi, ilk ve son olarak çökmüştü. Genelkurmay Başkanı olan bir generalin devrime karşı harekete giriştiğine tanık olan asker kitleleri, kendilerini dört bir yandan ihanetle kuşatılmış gibi hissediyorlardı ve apolet taşıyan her subayı bir hain olarak görüyorlardı. Kendileriyle sahip oldukları bu hissin doğru olmadığını tartışmaya yeltenenlere de hain gözüyle bakıyorlardı.[38]

Ordu içindeki menşevik komiser Voytinsky de benzeri şeyler anlatıyor:

> "Kornilov olayı, ordunun morali üzerinde yıkıcı bir etki yarattı. Kapanmış bir yarayı -askerlerle subaylar arasındaki güvensizliği- yeniden kanattı. Söz konusu iki grubu barıştırmak için gösterdiğimiz bütün gayretler boşa gitti!... Askerler, Kerenski ile Kornilov arasında, kendi komutanlarıyla Mogilev'de siyasetle haşır neşir olan generaller arasında hiçbir ayrım gözetmediler. Onlar açısından, tüm subaylar aynı çetenin üyesiydiler."[39]

Altıncı Sibirya Kolordusu ve Üçüncü Sibirya Tümeni komutanı tarafından 7-18 Eylül günleriyle ilgili olarak hazırlanmış bir askeri istihbarat raporunda şunlar söyleniyordu:

> "Askerler arasında düşmanlık ve kin beslendiği çok açık; en önemsiz olay bile huzursuzluğu artırabilir. Askerler, kendi aralarında konuşurlarken, birbirlerine tüm subayların General Kornilov'la eski rejimin partizanlarının takipçileri olduklarını ve bu nedenle hepsinin yok edilmesi gerektiğini söylüyorlar... Tam bir otorite boşluğu söz konusu ve ortada görevlerin yerine getirilmesini zorunlu kılacak hiçbir güç yok."[40]

Savaş Bakanı, 11 Eylül'de Sosyalist Devrimci Parti Merkez Komitesi'ne hitaben bir konuşma yaptı:

> "General Verkhovskii, özellikle Kornilov'un bir asi olduğunun ilanından hemen sonra hükümetin yürürlükte olan emirlerin yerine

getirilmesine devam edilmesiyle ilgili olarak orduya talimatnameler gönderdiği gerçeğinin ışığı altında, Kornilov eyleminin bir sonucu olarak ordunun dağılmasının çok canlı bir tasvirini yaptı. Hiç kimse, bir önceki talimatnameyle böylesine çelişki içinde olan bu emrin gerçekliğine inanmak istemedi. Genel olarak, yaşanan şey, kurşunlama, subayların toplantı yaptığı salonların pencerelerinden içeri el bombası atılması gibi askerler tarafından subaylara karşı girişilen saldırıların artması oldu."[41]

Kral Kanut gibi, askerlerin yükselen devrim hareketine karşı Kerenski'nin verebileceği bir yanıtı vardı: disiplin. 18 Eylül'de, Baltık donanmasının Merkez Komitesi'nin dağıtılmasını öngören bir emir gönderdi.

Denizcilerin verdiği yanıt şu oldu: "Merkez Komitesi'ni dağıtılmasını öngören kanuna aykırı emir, hükmü olmayan bir emir olarak değerlendirilecektir; bu emrin derhal iptali talep edilmektedir." Yürütme Komitesi'nin araya girmesi, Kerenski'ye üç gün sonra emrini iptal etmesi için biçimsel bir gerekçe sağladı.

Kerenski'nin donkişotvari atılganlığı sınır tanımıyordu. Ekim Devrimi tarafından devrilmezden beş gün önce, 'Daha Sıkı Disiplin Tedbirleri' öngören bir kararname yayımladı:

"Görev, emir ve askeri disiplin ihlallerinin kanuni otoritelere itaati reddetme, savaş emirlerini yerine getirmede başarısızlık, vazifeleri yerine getirmede gönülsüzlük, şiddet eylemleri ya da benzeri eylemler biçimi içinde ciddi düzeyde yinelendiği, ya da, kitlesel düzeye ulaştığı askeri birlikler ve bunların alt bölümleri (taburlar, bölükler vd.), durumlarının açıkça vahim olduğu göz önüne alınarak, ordu komutanının (Askeri Bölge Başkomutanı) ya da cephedeki orduların Başkomutanının otoritesiyle ve ilgili askeri komiserlerin ve uygun askeri komitelerin muvafakatıyla, ya da, Genelkurmay Başkanı ve Savaş Bakanı'nın otoritesiyle, özel disiplin önlemlerine tabi olacaklardır. Bu özel disipline tabi bir birlik veya askeri bir otorite, isminin yanına 'cezalı' terimini alacak, seçilmiş askeri örgütlere sahip olma hakkından yoksun bırakılacak, bunun sonucu olarak, böyle bir birlikteki disipline ilişkin yetkiler komitelerden ve disiplin mahkemelerinden alınıp komutanlara verilecektir."[42]

Bu, gülünç bir durumdu. Besbelli ki tanrılar lanetledikleri kişileri önce aptallaştırıyorlar.

Demokratik Konferans'ın gülünçlüğü

Uzlaşmacı liderler, hükümet içindeki çatlakların üstünü örtmek ve hükümete karşı halk desteğinin varlığını kanıtlamak üzere 14-19 Eylül tarihleri arasında bir Demokratik Konferans'ın toplanması çağrısında bulundular.

Sovyetlerde bolşeviklere verilen destek giderek büyüyordu; bolşeviklerin bir Sovyet hükümetinin kurulması için verdikleri mücadele geniş bir destek görmeye başlayınca, menşevik ve sosyalist devrimci liderler, Sovyet Kongresi'ne rakip bir seçenek olarak bu Demokratik Konferansı toplamaya karar verdiler. Her türden örgütü yapay bir şekilde bir araya getirerek kendilerine yeni bir temel yaratma uğraşı içindeydiler. Delegasyonlar örgütler arasında son derece keyfi bir biçimde paylaştırıldı -tek bir kurala sadık kalınmıştı: toplumun en üst katmanlarının alt katmanlarından çok daha güçlü temsil edilmesi! Temsil açısından, *Zemstvo*'lar ve kooperatifler, Sovyetler karşısında daha ağır basıyorldu.

Bununla birlikte, Demokratik Konferans Şubat rejiminin çöküşünü önleyemedi. Hatta, onun korkunç iflasının gün ışığına çıkmasına yardımcı oldu.

Konferansta, 766 delege bir koalison hükümetinin kurulmasından yana oy kullanırken 688 delege buna karşı oy kullandı; 38 delege çekimser oy verdi.[43] İki taraf arasında tam bir denge söz konusuydu. Kadetleri koalisyon dışında bırakan bir kanun değişikliği 493'e karşı 595 oyla kabul edildi, oylamada 72 delege çekimser oy kullandı. Ne var ki, sosyalist devrimci Gots'un da söylediği gibi, Kadetler olmadan bir koalisyonun kurulması 'imkansız' idi.

Konferanstaki Sovyet temsilcilerinin koalisyon sorunuyla ilgili oylama sırasında kullanmış oldukları oylar, uzlaşmacıların izlediği siyasetin çökmüş olduğunu açıkça gösterir:

Gruplar	Lehte	Aleyhte	Çekimser
İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri	83	192	4
Köylü Vekilleri Sovyetleri	102	70	12
Toplam	185	262	16

'Rus olmayan gruplar' arasında, koalisyona karşı olanlar 15'e karşı 40 oyla çoğunluğu oluşturuyorlardı. Kerenski'nin ezilen azınlıklara karşı uygulamış olduğu şiddet politikası meyvesini veriyordu.

Konferans dağılmazdan önce, onu oluşturan grupların -ki bunların toplam delege sayısı 350 idi- her birinin üye sayısının yüzde 15'inden oluşan daimi bir organ oluşturuldu. Mülk sahibi sınıfların kurumlarına ek olarak 120 sandalye verilecekti. Hükümet, kendi adına, Kazaklara 20 sandalye tahsis edecekti. Bütün bunlar hep birlikte bir Cumhuriyet Meclisi'ni, ya da, kurucu meclisin oluşturulmasına kadar ulusu temsil edecek bir ön-parlamentoyu oluşturacaklardı. Bu ön-parlamento, Ekim Devrimi kendisini ortadan kaldırıncaya kadar, Şubat rejiminin diğer kurumlarıyla birlikte sürekli tereddüt gösteren zayıf bir kurum olmaya mahkumdu.

Bolşevizm önündeki bütün engelleri temizliyor

31 Ağustos'ta bolşevikler Petrograd Sovyeti'nde çoğunluğu kazandılar. Sovyet'in başına Troçki getirildi. Ülkedeki en güçlü ikinci Sovyet olan Moskova Sovyeti 5 Eylül'de bolşeviklerin eline geçti ve Geçici Hükümet'e güven duyulmadığını belirten bir karar tasarısı 254'e karşı 335 oyla kabul edildi. Bundan birkaç gün kadar sonra, aynı şey Ukrayna'nın başkenti Kiev'de, Kazan, Bakü, Nikolaev ve bir dizi sanayi şehrinde yaşandı. Fin Sovyetlerinde bolşeviklere verilen destek daha da büyüktü.

Bolşevik gazete *Rabochii*, daha 1 Eylül tarihli sayısında, 126 Sovyetin Sovyet Merkezi Yürütme Komitesi'nden iktidarı almasını istemiş olduğunu duyuruyordu. Sovyetlerin ilk kongresinde seçilmiş olup menşeviklerle sosyalist devrimcilerin hakimiyeti altında bulunan Yürütme Komitesi, bu isteğe uymaya niyetli görünmüyordu; ancak, yerel Sovyetlerdeki hava dikkate değerdi. 5 Eylül'de, Sibirya'nın radikal yerleşim merkezlerinden Krasnoyarsk'ta yapılan bir Sovyet Kongresi'nde bolşevikler çoğunluğu kazandılar; bundan bir gün sonra, Urallar'ın en büyük şehri Ekaterinburg'tan gelen bir mesajda, bu önemli madencilik ve sanayi bölgesinde iktidarın Sovyetlerin eline geçmiş olduğu bildiriliyordu. Ukrayna'daki Ekaterinoslav şehrinde bulunan büyük Brianski fabrikası işçileri, 'Geçici Hükümeti tanımamız mümkün değil' anlamına gelen bir karar alıyorlardı.

İbrenin sola kaydığı Don havzasındaki Volga kasabalarında da net bir biçimde gözleniyordu. Yaz aylarında olduğu gibi daha muhafazakar eyaletlerin Petrograd'ta kopan devrimci fırtınaya karşı duracaklarını düşünmek, artık mümkün değildi.

Daha da dikkate değer olan şey, Kerenski rejiminin can damarı olması dolayısıyla kritik bir öneme sahip olan Finlandiya'daki Baltık donanmasında yaşanan gelişmeydi. 10 Eylül günü, Finlandiya'daki Sovyetlerin bölgesel bir kongresinde bolşevik önergeler büyük çoğunluklarla kabul edildi. Kongreye seçilen sosyalist devrimcilerin hemen hepsi, partinin -giderek güçlenen ve bolşeviklerle aynı doğrultuda tavır takınıp oy veren- sol kanadının üyeleriydi.

Geçici Hükümet'e karşı ajitasyonun başını çeken Baltık donanması, Kornilov olayından sonra keskin bir muhalefet yürütmeye başlamıştı. Donanmanın kendisinin sözde başkomutanı Kerenski'e karşı takındığı tutum, aşağıdaki ifadelere yer verilen son derece sert bir karar metninde açıkça görülüyordu:

> "Kerenski'nin büyük devrimi ve onunla birlikte bütün devrimci halkı gözden düşüren, burjuvazinin yararına utanmak bilmez bir düzenbazlık içinde bulunan bu siyasi maceracının Geçici Hükümet'ten uzaklaştırılmasını istiyoruz. Devrimin ihanetçisi Bonaparte Kerenski, sana lanetlerimizi gönderiyoruz."[44]

Kornilov darbesinden önce Saratov'daki Sovyetin asker saksiyonu 260 sosyalist devrimci, 90 menşevik, 50 bolşevik delege tarafından temsil ediliyordu. Kornilov olayı sonrası delege sayısı şu şekilde değişti: 60 sosyalist devrimci, 4 menşevik, 156 bolşevik.

> "Belki ülkedeki en keskin değişim, biri Haziran diğeri Eylül'de yapılan iki belediye seçimi arasında kalan zaman içinde, Moskova garnizonu askerleri arasında yaşandı. İlk seçimde, askerlerin yüzde 70'i oylarını sosyalist devrimcilere vermişti; ikincisinde ise bolşevikler oyların yüzde 90'ını aldılar."[45]

Milyonlarca insan kendiliğinden bolşevizme yöneliyordu. Troçki şunları yazıyor:

> "O günlerde, gerek askeri, gerekse sivil yerel otoritelerin raporla-

rında, her türden kitle eylemliliği, her keskin talep, sömürüye karşı her türden direniş, ileriye doğru atılan her adım bolşevizmle eş anlamlı hale gelmişti -tek kelimeyle söylersek, bolşevizm devrimin diğer adı olmuştu. Grevciler -ve protesto eylemleri yapan denizciler, askerlerin durumdan hoşnutsuz olan eşleri ve isyan halindeki *mujikler*, "Bu, bütün bu olan şeylerin hepsinin bolşevizm olduğu anlamına mı geliyor?" diye birbirlerine soruyorlardı. Deyim yerindeyse, kitleler, düşünce ve taleplerini bolşevizmin sloganlarıyla özdeşleştirmeye zorlanıyorlardı. Böylece, devrim, kendisine yöneltilmiş silahı kendi yararına kullanmaya başladı."[46]

Haziran Günleri karşı-devrimin ileri hamlesi için uygun bir ortam yaratmıştı; Kornilov darbesinin başarısızlığı ise bolşevizmi ateşleyici bir işlev gördü. Sukhanov'un belirttiği gibi, "Kornilov ayaklanmasından sonra bolşevizm serpilip gelişmeye başladı ve ülkenin her yerinde derin kökler saldı."[47]

17
Devlet ve devrim

Tüm devrimlerde merkezi sorun devlet iktidarıdır. Temel sorun iktidarı hangi sınıf alacağıdır. Lenin'in pek çok kez tekrarladığı gibi, devrimci teori olmadan devrimci hareket olamaz; dolayısıyla, onun saklanmakta olduğu Ağustos ve Eylül aylarını devlet ve devrim konusu üzerinde bir çalışmayla harcamış olması şaşırtıcı değildir.

Lenin, 1916 yılının son birkaç ayında bu konu üzerinde sistematik olarak çalışıyordu. 17 Şubat 1917'de, halen İsviçre'de olduğu sıra, Aleksandra Kollontay'a şunu yazıyordu: "Marksizmin devlet konusuna yaklaşımı sorunu üzerine bir makale hazırlıyorum "materyal neredeyse hazır halde elimde)."[1]

Lenin Rusya'ya giderken bu elyazması taslağı Stokholm'de bıraktı. 5-7 Temmuz günleri arasında Kamenev'e yazdığı mektuptan da çıkarsanabileceği gibi, taslak yazılmaya hazır halde bulunuyordu:

> *"Entre nous* (ikimiz arasında kalması kaydıyla -çn.): Eğer beni öldürürlerse, senden (Stokholm'de bırakmış olduğum) *Marksizmde Devlet* başlığını taşıyan notlarımı yayınlamanı rica ediyorum. Defter mavi bir kapla ciltlenmiş durumda. Defter Marks ve Engels'ten, ayrıca Kautsky'nin Pannekoek'e karşı yazılarından alıntılar içeriyor. Ayrıca kaleme alınmış bir dizi düşünce, not ve formülasyon var. Sanırım üzerinde bir hafta kadar uğraşıldıktan sonra yayınlanmaya hazır hale getirilebilir. Bu çalışmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Koşul şu: Bütün bu söylediklerim ikimiz arasında kalmalı!"[2]

Çalışmanın henüz daha Şubat Devrimi'nden önce bitmiş olduğu ve Lenin'in bu çalışmayı son derece önemli gördüğü mektupta yazdıklarından açıkça anlaşılıyor. Ayrıca, Ekim ayaklanmasından birkaç ay kadar önce yazılmış ve *Devlet ve Devrim* adıyla yayınlanmış nihai taslağın Lenin'in en önemli eserleri arasında yer aldığından hiç kuşku yok.

Eser, devrimci hareketin karşı karşıya bulunduğu en önemli teorik ve pratik sorunları ele alıyor -bunlar bugüne kadar geçen zaman içinde öneminden hiçbir şey yitirmemiş, aksine önemi daha da artmış sorunlar.

Marksist Devlet Teorisi'nin yenilenmesi

İkinci Enternasyonal'in 'marksistleri', önde gelen teorisyenleri Kautsky de dahil olmak üzere, marksist devlet teorisini iğdiş ettiler ve kabalaştırıp bayağılaştırdılar. Lenin şunları yazıyor:

> "Bugün Marks'ın teorisinin yüz yüze kaldığı şey, tarih boyunca, kurtuluşları için savaşım veren ezilen sınıfların devrimci düşünür ve liderlerinin geliştirdikleri teorilerin sürekli olarak başına gelmiş olan şeydir. Ezen sınıflar büyük devrimcileri yaşamları boyunca takip altında tuttular; onların teorilerini en vahşi, en gaddar tahrifatlarla, sınırsız bir nefretle ve en acımasız yalan ve iftira kampanyalarıyla karşıladılar. Ölümlerinden sonra, tabiri caiz ise, onları zararsız ikonlar haline getirmek, onları putlaştırmak için girişimlerde bulunulur, eşanlı olarak teorileri sahip oldukları devrimci özden arındırılır, teorinin devrimci keskinliği körleştirilir ve teori kabalaştırılır. Bugün, burjuvazi ve işçi hareketi içindeki oportünistler marksizmi tahrif etmek konusunda ele ele vermiş bulunuyorlar. Bu teorinin devrimci yanını, devrimci ruhunu çekip alıyor, bunun üstünü örtüyor ve tahrif ederek onu tanınmaz hale getiriyorlar."[3]

Reformistler marksizmi tahrif ettiler, ama özellikle marksist devlet kavramını. Kautsky'nin 'marksizmi' mekanik ve kaderci idi. Edilgendi ve devrimci değildi. Bütünüyle evrimci ve reformist olan uzun bir dönem Kautsky'yi kapitalist devletin çeşitli tek tek yanlarına karşı eleştirel bir tutum benimsemeye, ancak sisteme bir bütün

olarak karşı çıkmamaya yöneltmişti. Kapitalist devleti yıkmak değil, onun çeşitli yanlarını reforme etmek sürekli yinelenip duran fikir haline geldi. Kautsky için, marksizm sınıf mücadelesinin bir teorisi idi. Oysa Marks'ın kendisi için o sınıf mücadelesinin *proleterya diktatörlüğüne* doğru gelişmesiydi. Nitekim, Weydemeyer'e yazdığı 5 Mart 1852 tarihli bir mektupta Marks şunları söylüyordu:

> "Bana gelince, modern toplumda sınıfların varlığını ya da bunlar arasındaki mücadeleyi keşfetmiş olmam beni ayrıcalıklı kılan bir durum değil. Burjuva tarihçiler söz konusu sınıf mücadelesinin tarihsel gelişimini, burjuva ekonomistler sınıfların ekonomik anatomisini benden çok daha önce tanımlamışlardı. Benim yeni olarak yaptığım şey şunları kanıtlamak oldu: (1) *sınıfların varlığı yalnızca üretimin gelişmesindeki özgül, tarihsel aşamalara* bağlıdır; (2) sınıf mücadelesi kaçınılmaz olarak *proleterya diktatörlüğüne* yol açar; (3) bu diktatörlüğün kendisi yalnızca *tüm sınıfların ortadan kaldırılmasından ve sınıfsız topluma* geçişten oluşur."(4)

Dolayısıyla, Marks'a göre, sınıf mücadelesi kavramının kabulü burjuva sınırların ötesine geçmezken, proleterya diktatörlüğü söz konusu sınırı aşar.

Kautsky ve arkadaşları, kapitalist devletin verildiği haliyle alınacağını ve onun kimi yanlarıyla mücadele edilirken bile, bu devlete uyarlanılacağını öne sürüyorlardı. Kautsky, Erfurt Programı (1891)'nda şunları yazıyordu:

> "Bu devrim (yani siyasi iktidarın proleterya tarafından ele geçirilmesi), içinde ortaya çıktığı koşullara bağlı olarak çok çeşitli biçimler alabilir. Devrimin şiddet ve kan dökmekten ayrılamaz olduğu hiçbir şekilde düşünülemez.
> "Dünya tarihinde, egemen sınıfların zorunluluk karşısında gönüllü olarak teslim bayrağını çekecek kadar akıllı, güçsüz ya da korkak olduklarına işaret eden durumlara halihazırda tanık olmuş bulunuyoruz."(5)

Kautsky'nin teorisi, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar için-

de meyvalarını vermeye başladı. 1922 yılında yayınlanan bir çalışmasında Kautsky şöyle yazıyordu:

> "Marks, Sosyal Demokrat Parti'nin programını eleştiren ünlü makalesinde şunları söyler: "*Kapitalist toplumla komünist toplum arasında, bunlardan birinin diğerine dönüştüğü devrimci bir dönem yer alır. Buna karşılık gelen şey, içinde devletin proleteryanın devrimci diktatörlüğünden başka bir şey olamayacağı siyasi bir geçiş dönemidir.*" Son yıllardaki deneyimlerimizi dikkate alarak, istediğimiz hükümetin niteliğine ilişkin bu pasajı bugün artık değiştirebilir ve şunu söyleyebiliriz: "*Bütünüyle burjuva karakterli devlet dönemi ile bütünüyle proleter karakterli devlet dönemi arasında, bunlardan birinin diğerine dönüştüğü bir dönem yer alır. Ayrıca, buna uygun olarak, içinde devletin genellikle bir koalisyon hükümeti biçimini aldığı siyasi bir geçiş dönemi vardır.*"(6)

Kautsky, *Materyalist Tarih Anlayışı* adını taşıyan daha sonraki bir kitabında, devrimde silahlı mücadeleye duyulan ihtiyacı bütünüyle yadsıyacak kadar ileri gitmiştir:

> "Demokratik bir devlete (mevcut burjuva devlete), sağlamlaştırılmış bir demokrasiye sahip olduğunuz zaman, silahlı mücadele toplumsal çatışmaların çözümünde artık herhangi bir rol oynamaz. Bu çatışmalar barışçıl araçlarla, propaganda ve oy verme yoluyla çözüme kavuşturulur. Hatta işçi sınıfının baskı aracı olan kitle grevinin işe yararlılığı bile azalır."(7)

Kautsky'ye göre, devlet tarafsız (nötr) bir organdı:

> "Modern demokratik devlet, hükümet aygıtının sömürücü sınıflar tarafından kullanılması artık onun (devletin -çn.) temel ve kendisinden ayrı düşünülemez bir özelliği olmaması dolayısıyla, kendisinden önce gelen devlet tiplerinden ayrılır. Demokratik devlet, daha önceki rejimlerde olduğunun aksine, bir azınlığın organı olma eğilimi göstermez; bunun yerine halkın çoğunluğunun, bir başka deyişle emekçi sınıfların organı olma eğilimindedir. Öte yandan, sömürücü bir azınlığın organı olduğu durumda, bu onun doğasından değil, emekçi sınıfların birlikten, bilgiden, bağımsız-

lıktan ya da mücadele yeteneğinden yoksun olmalarından kaynaklanır -bütün bu nitelikler onların içinde yaşadıkları koşulların bir sonucudur.

"Demokrasi, sömürücülerin siyasi iktidarını ortadan kaldırma olanağı sunar; işçilerin sayısının sürekli olarak artış gösterdiği bugün, bu durum giderek daha sık bir biçimde yaşanmaktadır. Durum bu olduğu ölçüde, demokratik devlet sömürücü sınıfların elinde basit bir araç olmaktan daha çok uzaklaşır. Hükümet aygıtı, belli koşullar içinde, ikinciye karşı -diğer bir deyişle geçmişte işlediğinin aksi yönünde- işlemeye başlamış olmaktadır. Bir baskı aracı olmaktan çıkıp işçilerin kurtuluşunun bir aracı haline gelmeye başlamıştır."[8]

Kuşkusuz, Kautsky 1917'den önce açık bir biçimde devrim karşıtı değildi; fakat, devlet konusunda, devrim aracılığıyla devlet aygıtının parçalanmasına duyulan ihtiyaç sorununa hiç değinmeyen reformist yönelimin temel karakteristiği onun düşüncesinde şimdiden gözlenebilir durumdaydı.

Kapitalist Devlet'in parçalanması

Lenin, *Devlet ve Devrim*'de, analizlerine devlet sorununun savaş ve devrim açısından merkezi sorunu teşkil ettiğini belirterek başlar. "Başta gelen görevimiz, Marks'ın devlet konusunda öğretmiş olduklarını yeniden inşa etmektir."[9]

"Devlet, sınıf çelişkilerinin uzlaşmazlığının bir ürünü, bir dışavurumudur. Devlet, sınıf çelişkilerinin nesnel olarak *uzlaştırılamadığı* yerde, zamanda ve oranda ortaya çıkar. Tersinden bir ifadeyle, devletin varlığı, sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz olduğunu kanıtlar.[10]

". Devlet *sınıf egemenliğinin*, bir sınıfın diğeri üzerindeki baskısının aracıdır."

1918 yılının Ekim-Kasım aylarında, *Proleterya Devrimi ve Dönek Kautsky* adlı kitabında, Lenin parlamenter demokrasinin sınıf yapısının altını daha vurgulu bir biçimde çizmiştir:

"Burjuva demokrasisi, ortaçağla karşılaştırıldığında büyük bir tarihsel gelişmeye karşılık düşse de, her zaman için sınırlı, güdük,

sahte ve ikiyüzlü, zenginler için bir cennet, sömürülenler ve yoksullar için bir tuzak, bir aldatmaca olarak kalır ve kapitalizm altında bu şekilde kalmaya yazgılıdır[11]. Hilekarlık, şiddet, çürümüşlük, yalancılık, ikiyüzlülük ve yoksulların ezilmesi: Modern burjuva demokrasisinin, uygar bir görünüm verilmiş, cilalanıp parlatılmış dış görüntüsünün ardında gizlenen şeyler bunlardır."[12]

Kautsky, inci ve kurnaz bir yoldan Marksizmi tahrif ediyordu:

"Teorik olarak, devletin sınıf egemenliğinin bir aracı olduğu, ya da, sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz olduğu reddedilmez. Ancak, gözden kaçırılan ya da bilinçli olarak saklanmaya çalışılan şey şudur: Eğer devlet sınıf çelişkilerinin uzlaşmazlığının bir ürünü ise, eğer devlet toplumun üstünde duran ve 'ona *giderek daha çok yabancılaşan*' bir iktidar ise, ezilen sınıfın kurtuluşu, yalnızca şiddete dayalı bir devrimin yokluğunda değil, fakat ayrıca egemen sınıf tarafından yaratılmış devlet iktidarı aygıtının *yıkılmaması durumunda* da imkansızdır. Kautsky'nin 'unuttuğu' ve tahrif ettiği çıkarsama budur[13]. daha önceki tüm devrimler devlet aygıtını geliştirip mükemmelleştirmiştir, oysa bu aygıtın kırılması, parçalanması gerekir.

"Bu çıkarsama, marksist devlet teorisinde başta gelen temel husustur. Hakim resmi sosyal demokrat partiler tarafından bütünüyle *gözardı edilen* ve, gerçekte (aşağıda göreceğimiz gibi) İkinci Enternasyonal'in önde gelen teorisyeni Karl Kautsky tarafından tahrif edilen şey tam da bu temel husustur."[14]

Proleterya Diktatörlüğü

Kapitalist devlet aygıtının parçalanması ve burjuvazinin ezilmesi zorunludur; çünkü, burjuvazi, kendi ekonomik ve siyasi egemenliğini yeniden inşa etme gayretinden hiçbir zaman vazgeçmeyecektir:

"Marks'ın devlet sorunu ve sosyalist devrim çözümlemesinde başvurduğu sınıf mücadelesi teorisi, doğal olarak, proleteryanın *siyasi egemenliğinin*, onun diktatörlüğünün, yani onun doğrudan halkın silahlı gücüyle desteklenen bölünmemiş iktidarının kabulüne varır. Burjuvazinin devrilmesi, ancak, proleteryanın, burju-

vazinin kaçınılmaz olarak ve delice giriştiği direnişini ezme, tüm emekçi ve sömürülen kitlelerin *hepsini* yeni ekonomik sistem için örgütleme kapasitesine sahip olarak, egemen sınıf haline gelmesiyle başarılabilir.

"Sosyalist bir ekonominin örgütlenmesi çalışmasında, gerek sömürücülerin direnişini ezmek, gerekse muazzam büyüklükteki halk kitlesine -köylüler, küçük burjuvazi, yarı-proleterler- *önderlik etmek* için, proleteryanın zor kullanımının merkezi örgütüne, şiddetin örgütüne, yani devlet iktidarına ihtiyacı vardır.[15] Marksizmi sınıf mücadelesi teorisinin sınırları içine hapsetmek demek, marksizmi daraltmak, tahrif etmek, onu burjuvazi açısından kabul edilebilir bir şey durumuna indirgemek anlamına gelir. Bir marksist, sınıf mücadelesinin kabulünü, *proleterya diktatörlüğünün* kabulüne kadar genişleten kişidir."[16]

Marks ve Engels, 1871 Paris Komünü deneyimi temelinde, kapitalist devletin yerine ne tür bir devletin ikame edileceği, proleterya diktatörlüğünün ne tür bir biçim alması gerektiği konusunda açık çıkarsamalarda bulundular. Marks'ın sözleriyle:

"Komün'ün yayımladığı ilk emir. sürekli ordunun dağıtılılması ve onun yerine silahlı halkın geçirilmesi idi. Komün, Paris'in çeşitli bölgelerinden genel oy esasına dayalı olarak seçilmiş, sorumlu ve her an görevden alınabilir belediye meclisi üyelerinden oluşuyordu. Doğal olarak, üyelerinin çoğunluğu işçi, ya da işçi sınıfının onanmış temsilcileri idi. O zamana kadar hükümetin elinde bir araç işlevi görmüş olan polis örgütü derhal siyasi niteliklerinden arındırıldı, Komün'ün sorumlu ve her an görevden alınabilir bir aracı durumuna getirildi. Aynı şey, idarenin tüm diğer dallarındaki memurlar için de geçerliydi. Komün üyelerinden aşağıya doğru her basamakta, kamu hizmeti karşılığı ödenecek ücret, *işçi ücretleri* düzeyinde olmak zorundaydı. Yüksek devlet görevlilerinin ayrıcalıkları ve bunlara verilen temsil ödenekleri, bu yüksek devlet görevlilerinin kendilerinin tasfiye edilmesiyle birlikte ortadan kalktı. Eski hükümetin fiziksel güç aygıtları olan sürekli ordunun ve polis örgütünün dağıtılmasıyla birlikte, Komün, vakit yitirmeksizin manevi baskı aygıtını, rahiplerin iktidarını tasfi-

yeye girişti. Adli görevliler sahte bağımsızlıklarını yitirdiler. bunlar, bundan böyle, seçimle göreve gelen, sorumlu ve geri alınabilir görevliler olacaklardı."[17]

Lenin bu sözleri aktarıyor ve birtakım çıkarsamalara varıyor:

"Komün. 'yalnızca' daha eksiksiz bir demokrasiyi parçalanmış devlet aygıtının yerine geçirmiş gibi görünüyor: düzenli ordunun dağıtılması, tüm devlet görevlilerinin seçimle göreve gelmesi ve bunların geri alınabilir olması. Ancak, gerçekte, bu 'yalnızca' belli kurumların yerine esas olarak farklı tipte diğer kurumların geçirilmesi anlamında muazzam bir dönüşüme işaret eder; . temsil ödeneklerinin ve devlet görevlilerinin parasal ayrıcalıklarının ortadan kaldırılması, tüm devlet memurlarının ücretlerinin 'işçi ücretleri' düzeyine indirilmesi."[18]

Kapitalizmde, yürütme (devlet memurları vd.) sahte bir parlamenter görüntünün ardında gizlenir:

"'Komün, parlamenter bir aygıt değil, aynı zamanda hem yürütme hem de yasama işlevini yerine getiren işlevsel bir organ olacaktı.'
'Parlamenter olmayan işlevsel bir organ' -açıkça ve içtenlikle söylemek gerekirse, bugünkü parlamenterlerin ve sosyal Demokrasinin 'süs köpekleri'nin aklını başından alan şeydir bu! Amerika'dan İsviçre'ye, Fransa'dan İngiltere'ye, Norveç'e vs. kadar istediğiniz herhangi bir parlamenter ülkeyi alın: Bu ülkelerde, gerçek 'devlet işleri' kulislerde kotarılır ve bakanlık daireleri, yüksek düzey yöneticiler ve genel kurmay tarafından hayata geçirilir. Parlamento, 'kaba, bayağı halk'ın aldatılmasını amaçlayan konuşmaların yapıldığı bir sahneden başka bir şey değildir."[19]

Bolşevik siyaset, uygulanabilirliği olan bir siyaset idi:

"Biz ütopyacı değiliz; tüm idareden, tüm bağımlılıktan *bir anda* sıyrılmayı 'düşlemiyoruz'. Proleterya diktatörlüğünün görevlerinin kavranamamasına dayanan bu anarşist düşler marksizme ta-

mamen yabancıdır ve işin aslında, bunlar sosyalist devrimi insanların farklı olacakları bir zamana ertelemekten başka bir şeye hizmet etmezler. Hayır, biz sosyalist devrimi bugünkü insanlarla, bağımlılıktan, denetimden 'gözetmenler ve muhasebeciler'den vazgeçemeyecek olan bu insanlarla birlikte istiyoruz.

"Bununla birlikte, söz konusu bağımlılık, tüm sömürülenlerin ve emeğiyle geçinenlerin silahlı öncüsüne, yani proleteryaya bağımlılık şeklinde olmalıdır. Devlet görevlilerinin özgül 'idare ve kontrol' işlevlerinin ortalama kent sakinlerinin yetenekleri dahilinde olup pekala 'işçi ücretleri' karşılığında yerine getirilebilecek olan 'gözetmen ve muhasebeciler'e özgü basit işlevlerle değiştirilmesine hemen şimdi, bugünden yarına başlanabilir ve başlanmalıdırda.

"Kapitalizm tarafından halihazırda yaratılmış olanı temel alarak, işçi olarak kendi deneyimimize yaslanarak, silahlı işçilerin devlet iktidarı tarafından desteklenen sıkı, çelik bir disiplin kurarak, geniş ölçekli üretimi işçiler olarak biz örgütleyeceğiz. Devlet görevlilerinin rolünü, sorumlu, görevden alınabilir, mütevazi bir ücret karşılığı çalışan ve salt bizim yönergelerimizin basit uygulayıcıları olan 'denetmen ve muhasebeciler'in rolüne indirgeyeceğiz (kuşkusuz her türden ve her düzeydeki teknisyenin yardımıyla). Bu, *bizim* proleter görevimizdir ; proleter devrimini yaparken işe kendisiyle *başlayabileceğimiz* ve başlamamız gereken şey budur. Böyle bir başlangıcın bizzat kendisi, geniş ölçekli üretim temelinde, tüm bürokrasinin tedrici olarak 'sönümlenmesine', tedrici olarak bir düzenin -tırnak içinde olmayan ve ücretli kölelikle hiçbir benzerlik taşımayan bir düzenin- yaratılmasına yol açacaktır: içinde kontrol ve muhasebe işlevlerinin giderek basitleştiği, karşılık olarak bunların herkes tarafından yapılabilir duruma geleceği, dolayısıyla bir alışkanlık halini alacağı ve nihayet toplumun özel bir kesiminin özel işlevleri olmaktan çıkacağı bir düzen."[20]

Kapitalizmden komünizme geçiş

Lenin'in kaleme aldığı yazılarda, kendisinden önce gelen Marks'ın yazılarında olduğu gibi, geleceğin sosyalist toplumuna ilişkin çok az değiniye rastlanır. Marks ve Lenin ütopik sosyalistler değildi; onlar,

sosyalizmin ancak insanlığın pratik mücadelesiyle başarılabileceğine inanmışlardı. O başarılmadan önce sosyalizmin özgül nitelikleri üzerine önermeler geliştirmek doğmatik ve anlamsız bir şey olurdu. Ancak, her ikisi de, sosyalizm için kapitalizme karşı verilen sınıf mücadelesi süreci konusunda son derece net fikirlere sahiplerdi:

"Kapitalizmden komünizme *geçiş* sırasında baskı *hala* bir gerekliliktir; ancak, bu, artık sömürülen çoğunluğun sömürücü azınlık üzerindeki baskısıdır. Özel bir aygıt, bir baskı aracı olan 'devlet' hala bir gerekliliktir; fakat bu bir *geçiş* devletidir. Söz konusu olan artık kelimenin gerçek anlamında bir devlet değildir; sömürücüler azınlığının *dünün* ücretli köleler çoğunluğu tarafından baskı altında tutulması, karşılaştırmalı olarak, son derece kolay, basit ve doğal bir görevdir ve kölelerin, serflerin, ücretli işçilerin kalkışmalarının bastırılması sırasında görülenden çok daha kansız, insanlığa maliyeti çok daha düşük düzeyde olacaktır. Bu, demokrasinin halkın ezici çoğunluğunu içine alacak biçimde genişlemesi, baskı için *özel bir aygıta* duyulan ihtiyacın ortadan kalkmaya başlaması ile de uygunluk içindedir. Sömürücüler, doğal olarak, bu görevi yerine getirecek yüksek düzeyde karmaşık bir aygıt olmaksızın halkı baskı altında tutmaya yetenekli olamazlar; oysa, *halk*, çok basit bir 'aygıt'la, hemen hemen 'aygıt' olmayan bir aygıtla, özel bir araç olmaksızın, *silahlı halkın basit bir örgütüyle* (ileride değineceğimiz gibi İşçi ve Asker Sovyetleri gibi bir örgüt) dahi, sömürücüleri baskı altına alabilir.[21]

"Halkın büyük çoğunluğu için demokrasi, halkı sömürenlerin ve ezenlerin zor yoluyla baskı altında tutulması, yani demokrasinin dışında tutulması -kapitalizmden komünizme geçiş sırasında demokrasinin uğradığı değişiklik budur.

""Ancak komünist toplumda, kapitalistlerin direnişi bütünüyle ezildiği, kapitalistler ortadan kalktığı, artık sınıfların olmadığı (yani toplumun üyeleri arasında toplumsal üretim araçlarıyla ilişkileri açısından bir ayrım kalmadığı) zaman, ancak bundan sonra "devletin varlığı sona erer' ve 'özgürlükten *söz etmek mümkün hale gelir*".[22]

"Son olarak, baskı altında tutulması gereken *hiç kimse* (bir sınıf, halkın kendisine karşı sistematik bir mücadelenin verildiği belli

bir bölüntüsü anlamında 'hiç kimse') olmadığı için, yalnızca komünizm devleti tamamen gereksiz kılar. Bizler ütopyacı değiliz ve *tek tek bireylerin aşırılıklarının* muhtemel ve kaçınılmaz olduğunu, ya da *bu tür* aşırılıkları durdurmaya ihtiyaç olacağını asla inkar etmiyoruz. Bununla birlikte, ilk olarak, bunun için hiçbir özel aygıta, özel bir baskı aracına ihtiyaç olmadığını belirtmek gerekir; bu tür aşırılıkların durdurulması işi, uygar bir halk topluluğunun modern toplumda bile görülecek bir itiş kakışa son verme, ya da bir kadına yönelik saldırının önüne geçme gibi müdahaleleri kadar basit ve gönüllü olarak silahlı halkın kendisi tarafından yerine getirilecektir. İkinci olarak, toplumsal ilişkilerdeki kuralların ihlali olarak karşımıza çıkan aşırılıkların toplumsal nedeninin insanların sömürüsünden, onların doyurulmamış isteklerinden ve yoksulluklarından kaynaklandığını biliyoruz. Bu temel nedenin ortadan kaldırılmasıyla birlikte, aşırılıklar kaçınılmaz olarak '*sönümlenme*'ye başlayacaktır. Bunun hangi hızda ve ne tür bir süreç içinde gerçekleşeceğini bilmiyoruz; ancak bunların sönümlenerek ortadan kalkacaklarını kesinlikle biliyoruz. Bunların sönümlenip ortadan kalkmasıyla birlikte devlet de *sönümlenecek ve ortadan kalkacaktır*."[23]

Lenin için, ekonomik düzeyde kapitalizmden komünizme geçiş sorunu ayrıca siyasi bir sorundu. Geçiş döneminde geçmişin ve geleceğin -kapitalizmin ve komünizmin- öğeleri arasındaki kombinasyonun ne olabileceğini kestirmeye çalışan Lenin, bu konuda da sonuna kadar pratik ve gerçekçi bir tutumu benimsemişti. Devrimin hemen sonrasındaki toplumda eski ile yeniye ait öğelerin bir kombinasyonu söz konusu olacaktı:

"Üretim araçları, artık bireylerin özel mülkiyeti durumunda değildir. Üretim araçları toplumun tümüne aittir. Toplumun toplumsal olarak gerekli çalışmanın belli bir bölümünü gerçekleştiren her üyesi, toplumdan, belli bir çalışmayı gerçekleştirmiş olduğunu gösteren bir belge alır. Sahip olduğu bu belgeyle, kamu mağazalarında sergilenen tüketim mallarından çalışmasına karşılık düşen miktarda ürün alır. Dolayısıyla, her çalışan, kamusal fona giden emek miktarı düşüldükten sonra, toplumdan topluma

verdiği kadarını almış olur.
"'Eşitlik' açıkça en yüksek derecede hüküm sürer."[24]

Bununla birlikte, söz konusu olan gerçek bir eşitlik değildir:

"Marks şunu söyler: Burada 'eşit hak'ka kesinlikle sahibiz; fakat bu, hala, her hak gibi bir 'burjuva hak'tır ve kendi içinde eşitsizliği içerir. Her hak, eşit bir ölçünün farklı insanlara, gerçekte birbirine benzemeyen ve birbirine eşit olmayan insanlara uygulanmasıdır. 'Eşit hak'kın eşitliğin ve adaletin bir ihlali anlamına gelmesinin nedeni de budur. Pratik olarak, bir diğeri kadar toplumsal emek harcamış olan her kişi, (yukarıda sözü edilen kesintilerden sonra) toplumsal üründen eşit bir pay alır.
"Ne var ki, insanlar birbirleriyle aynı değildir: Biri güçlü, diğeri zayıftır; biri evli, diğeri değildir; biri diğerinden daha çok çocuğa sahiptir vb. Marks, bundan hareketle şu çıkarsamaya ulaşır:
"Eşit emek tüketimi ve bu yüzden toplumsal tüketim fonundan eşit bir pay alınması ile, gerçekte bir kişi diğerinden daha çok alacak, biri diğerinden daha zengin olacaktır vb. Bütün bu eksikliklerden kaçınılabilmesi için, hak eşit değil, eşitsiz olmak zorundadır. Dolayısıyla, komünizmin ilk aşaması henüz adaleti ve eşitliği sağlayabilecek durumda değildir: Zenginlikte farklılıklar, adil olmayan farklılıklar varlıklarını hala sürdüreceklerdir, ancak insanın insan tarafından *sömürülmesi* olanaksız hale gelmiş olacaktır."[25]
"Böylece, komünist toplumun (genellikle sosyalizm olarak adlandırılan) ilk aşamasında, 'burjuva hak' tamamen değil, ancak kısmen ve o ana kadar ulaşılmış ekonomik devrim nispetinde, yani yalnızca üretim araçları açısından ortadan kaldırılır. 'Burjuva hak', onları (üretim araçlarını -çn.) bireylerin özel mülkiyeti olarak kabul eder. Sosyalizm ise onları ortak mülkiyet durumuna dönüştürür. 'Burjuva hak', bu ölçüde -ve yalnızca bu ölçüde- ortadan kalkar.
"Ne var ki, onun diğer yanı düşünüldüğünde, 'burjuva hak' varlığını korur; ürünlerin bölüşümünün düzenlenmesi kapasitesinde (belirleyici faktör) ve emeğin toplumun üyleri arasındaki bölüşümünde varlığını sürdürür. Sosyalist ilke, 'çalışmayana ekmek de

yok' ilkesi, *halihazırda* gerçekleşmiş durumdadır; diğer sosyalist ilke, 'Eşit emeğe eşit ürün' ilkesi de *halihazırda* gerçekleşmiştir. Ancak bu henüz komünizm değildir ve, eşit olmayan bireylere eşit (gerçekten eşit) miktarda emek karşılığı olarak eşit miktarda ürün veren 'burjuva hak'kı henüz ortadan kaldırmaz."[26]

'Burjuva hak' varlığını sürdürdüğü ölçüde,

""Üretim araçları üzerindeki ortak mülkiyeti emniyet altına alırken emeğin ve ürünlerin bölüşümündeki eşitliğin koruyuculuğunu yapan devlete olan ihtiyaç hala devam eder.
"Devlet, kapitalistler ve herhangi bir sınıf artık var olmadığı, dolayısıyla, *baskı altına alınacak bir sınıf* söz konusu olmadığı ölçüde, sönümlenir. Bununla birlikte, fiili eşitsizliği olumlayan 'burjuva hak'kın korunması hala söz konusu olduğu için, devlet henüz tamamen sönümlenmez. Devletin tamamen sönümlenebilmesi için tam bir komünizmin varlığı zorunludur.""[27]

İşçiler, yetenekleri, kendi ihtiyaçları, ailelerinin ihtiyaçları vb. açısından birbirlerinden farklı olmakla beraber, her işçinin bir biçim altında topluma verdiği eşit miktarda emeğin bir başka biçim altında geri alınabilmesi için, bir hususta *mutlak biçimde eşit* olmak zorundadırlar: Bu, üretim araçları üzerindeki mülkiyettir. Üretimin büyümesi, topluma ait -yani bütün işçiler tarafından ortaklaşa mülk edinilen- üretim araçları miktarının artması, ürünlerin bölüşümündeki eşit hakların altını giderek oyacaktır. Bu ise, karşılık olarak, insanlar arasındaki eşitliği giderek artıracaktır. Böylece, geçiş döneminin burjuva hakkı, kendi reddini kendi içinde taşıyor olacaktır.

Geçiş dönemindeki burjuva hak, her işçinin topluma verdiği emeğe göre toplumdan tüketim aracı almasına dayanırken, üretim araçları açısından toplumsal eşitlik esasına dayanır ve bu yüzden de kendi kendisini sönümlendirecektir.[28]

Marks ve Lenin'e göre, proleterya diktatörlüğü ve üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin ortadan kaldırılması, barbar bir sınıflı toplumdan miras alınmış olan burjuva hukukun ve burjuva devletin üstesinden gelinmesi için yeterli değildir. Üretici güçlerin gelişim

sürecinin bütün bir dönemi, ayrıca en önemli üretici gücün -çalışan insanların- entellektüel ve moral dönüşümü, insanlığın gerçek özgürlüğe ulaşabilmesi için zorunludur.

Proleterya diktatörlüğü dönemi, en çetin sınıf mücadelelerinden birinin yaşandığı uzun bir dönem olacaktır; proleterya, ekonomik, kültürel, siyasi cephelerde geçmişi temsil eden güçlere karşı, en başta da kitlelerin bilincine çöreklenmiş kapitalist geleneklere ve alışkanlıklara karşı mücadele etmek zorunda kalacaktır.

Siyasi iktidarın proleterya tarafından ele geçirilmesi, yalnızca, gerçek komünizmin başarılması açısından zorunlu olan ekonomik inşa ve kültürel devrim yolunda atılmış bir ilk adımdır.

Sonuç

Tarih boyunca, egemen sınıflar, ezilen sınıflara, devlet karşısında biçare durumda olduklarını kabul ettirebilmek için, devleti yüce, her şeye kadir bir güç olarak tanımlayarak onun etrafında bir efsane yaratmışlardır. Lenin'in görevi, devletin üzerindeki bu mistik örtüyü kaldırıp onun sınıf niteliğini gözler önüne sermekti.

Lenin'in teoisi ile pratiği arasındaki dinamik ilişki, onun 30 Kasım 1917'de kaleme aldığı *Devlet ve Devrim*'in kenar notlarından birinde çok açık bir biçimde görülür:

> "Broşürün ikinci bölümünün (1905 ve 1907 Rus Devrimleri Deneyimi) yazılması, muhtemlen uzun bir süre ertelenmek zorunda kalacak. 'Devrim deneyimi'nin çözümlenmesi, onun hakkında yazı yazmaktan daha keyifli ve daha yararlı."[29]

Lenin, kendi çalışmasına, devrimin fiili deneyimi ve onun ihtiyaçları ışığı altında 'Marks'ın gerçek devlet öğretisi'nin yeniden canlandırılmasını sağlamak gibi mütevazi bir amaç atfediyordu; gerçekte ise, Marks'ın düşüncelerine yeni bir yoğunluk ve dolayısıyla yeni bir gelişme kazandırdı. Lenin'in *Devlet ve Devrim*'deki bütün bir öğretisi, her şeyden önce, kitlelerin yaratıcı potansiyeline duyduğu tam bir güvene dayanır -onun tüm çalışma ve mücadelesinin temasını oluşturan bir güven. 1906'da yazdığı bir makaleden bir pasaj aktarmak gerekirse:

> "Daha geniş, daha zengin, daha dikkatlice düşünülmüş, daha yön-

temli, daha sistematik, daha yürekli, daha canlı tarih yapını tarafından ayırt edilen şey tam da devrimci dönemlerdir, kavrayıştan yoksun, Kadetçi, reformist ilerleme dönemleri değil. Ama liberaller gerçeği ters yüz ediyorlar! Önemsiz olanı muhteşem bir tarih yapımı olarak yuturuyorlar. Ezilen ya da haksızlığa uğramış kitlelerin eylemsizliğini, bürokratların ve burjuvaların çalışmasındaki 'sistem'in zaferi olarak görüyorlar."[30]

Yine:

"Devrimci kasırga dönemlerinde, halkın, özellikle proleteryanın, fakat ayrıca köylülerin örgütlenme yetenekleri, sakin (bitkin at) olarak isimlendirilen tarihsel ilerleme dönemlerinde olduğundan milyon kere daha güçlü, tam ve üretken bir biçimde açığa çıkar."[31]

Devlet ve Devrim, karşılıklı bir ilişki içinde, 1917 yılındaki mücadelelerden etkilenmiş ve onları etkilemiştir. Lenin'in bu çalışması teori ve pratiğin kusursuz bir sentezidir. Çalışmanın gerek kalkış noktası, gerekse nihai amacı devrimci pratiktir -bağlayıcı halka ise devrimci teoridir. Teori, buna karşılık, doğrudan pratikle bütünleşir.

Devlet ve Devrim, bilimsel temkinlilik ile eyleme yönelik gerçek bir iradenin dikkate değer bir kombinasyonunu sunar. Bu çalışma, Lenin'in yazılarının doruk noktasıdır -ve bir vasiyetname olarak nitelendirilebilir. İlk muzaffer proleter devriminin rehberi olmuştur ve gelecekteki devrimci mücadelelerde öneminin daha da artacağı kuşkusuzdur. Bu başyapıt, bir başka açıdan da tarihsel bir öneme sahiptir: Stalinist devlet kapitalizmine ve diğer yerlerde aşırı-bürokratik rejimlerin gelişmesine varan bürokratik yozlaşmaya karşı bu eserin ruhuna başvurmak adeta kaçınılmaz bir zorunluluktur.

18

Proleterya iktidarı kullanabilir

İşçi iktidarı'nın önündeki engeller

Lenin, *Devlet ve Devrim*'in tamamlayıcısı sayabileceğimiz *Bolşevikler İktidarı Koruyabilirler mi*? başlıklı önemli bir broşür daha yazdı. Broşür Eylül sonlarıyla 1 Ekim tarihleri arasında kaleme alınmıştı ve ezilmiş, baskı altında tutulmuş kitlelerin iktidarı ellerinde tutamayacak kadar cahil olduklarını, devlet aygıtının basit insanların çekip çeviremeyecekleri kadar karmaşık bir aygıt olduğunu ileri süren geleneksel tezlerin yanlışlığını ortaya koymak broşürün temel amacını oluşturuyordu.

Devlet ve Devrim bu sorunu genel ifadelerle değerlendirirken, bu ikinci broşür doğrudan doğruya Ekim 1917'de Rusya'da iktidarın gaspedilmesi konusunu ele alıyordu. Proleteryanın iktidarı ele geçirmesi fikrine karşı ileri sürülen argümanlardan biri,

> "Proleteryanın 'teknik olarak devlet aygıtını elinde tutamayacağı' argümanıdır. Bu, ayrıca muzaffer proleteryanın karşısına dikilecek en ciddi ve en zor görevlerden birisine işaret ettiği için, çok büyük bir dikkatle ele alınmayı gerektiriyor. Bu görevlerin çok çetin olacaklarına kuşku yok; ancak, kendisini sosyalist olarak adlandıran bizler bu güçlüğe yalnızca söz konusu görevlerden yan çizmek için işaret ediyor olsaydık bizi burjuva uşaklarından

ayırt eden farklar pratikte sıfıra inerdi. Proleter devriminin görevlerinin çetinliği, proleteryanın yandaşlarını bu görevlerin yerine getirilmesinin araçlarını daha yakından ve daha somut olarak ele alıp değerlendirmeye yöneltmelidir."[1]

Karışılaşılan güçlükler görevden kaçmanın bir gerekçesi değil, aşılması gereken engellerdi.

Proleteryanın yüksek memurlar katmanının yanısıra kapitalistlerin direnişiyle de karşılaşacağı bir gerçekti ve "bu direnişin kırılması bir zorunluluk" olacaktı:

"Sorun nüfusun emekçi birlikleri, sendikalar, tüketici örgütleri ve Sovyetler tarafından denetim altına alınacak ve her bir üyesi çepeçevre ***kuşatılacak*** küçük bir azınlığının, kelimenin tam anlamıyla bir avuç insanın direnişinin kırılmasından ibaret olduğuna göre, bunu başarabiliriz. Bu insanların kimler olduklarını. isim isim biliyoruz. Yapmamız gereken yegane şey yöneticilerle, yönetim kurullarının üyeleriyle, hissedarlarla vb. ile amansız bir mücadeleye girişmektir. Bunlar birkaç yüz kişiden ibaret; tüm Rusya'daki sayıları olsa olsa birkaç bindir. Sovyetlere, emekçi birliklerine vb. sahip proleterya devleti bunlardan her birinin başına on hatta yüz denetmen atayabilecek güçte olacaktır; dolayısıyla, 'direnişi kırmak' bir yana, (kapitalistler üzerinde) ***işçi kontrolü*** sayesinde bunların direnişini olanaksız hale getirmek bile mümkün olabilir.

"Kapitalistlerin mülkünün kamulaştırılması mesele bile olmayacaktır; asıl sorun işçi kontrolünün ülke genelinde ve tüm kapitalistlerle bunların muhtemel yandaşlarını içine alacak biçimde tesis edilmesidir. Örgütlenme unsurunu, plana dayalı hakça bir bölüşüm unsurunu içermediği sürece, kamulaştırma tek başına hiçbir sonuç getirmez. Kamulaştırma yerine, kolayca adil bir vergilendirme yöntemine başvurabiliriz -kuşkusuz herhangi bir kimsenin vergi kaçırmasına, gerçeği gizlemesine ve yasalardan sakınmasına hiçbir fırsat vermeden. Bu fırsat ancak ***işçi devleti***ndeki işçi kontrolü tarafından ortadan ***kaldırılabilir***. Yalnızca kapitalistleri 'terörize' etmekle, yani proleterya devletinin sınırsız gücünü onlara hissettirmekle ve onları proleterya devletine karşı aktif direniş fikrinden vazgeçirmekle yetinmemeliyiz. Ayrıca, da-

ha tehlikeli ve zararlı olacağı kuşkusuz olan *pasif* direnişi de kırmalıyız. Her türden direnişi kırmakla da yetinmemeliyiz. Ayrıca, *kapitalistleri* yeni devlet örgütü çerçevesi içinde *çalışmaya da zorlamalıyız*. Kapitalistleri 'ortadan kaldırmak' da yeterli değildir; (istenmeyen ve ıslah olmaz görünen 'direnişçiler'i ortadan kaldırdıktan sonra) onları *yeni devletin hizmetine* sokmamız da gerekir. Bu, kapitalistlerin yanısıra, burjuva aydınların üst katmanları, devlet memurları vb. için de geçerlidir... 'Çalışmayana ekmek de yok' -bu, İşçi Vekilleri Sovyeti'nin egemen güç durumuna geldiği zaman' başvurabileceği ve başvuracağı temel, birinci ve en önemli kuraldır."(2)

Proleterya devlet aygıtını işletebilir

Lenin'in tartıştığı bir başka argüman, proleteryanın devlet aygıtını harekete geçirme yeteneğini gösteremeyeceği iddiası idi. Lenin bu iddiaya şu şekilde karşılık verir:

"1905 Devrimi'nden bu yana, Rusya, 150.000.000 insana karşı sonu gelmez bir şiddete başvuran, bu insanları sınırsız bir biçimde istismar eden, nüfusun ezici çoğunluğunu insanlıkdışı bir yaşam mücadelesine ve yarı-açlığa mahkum eden 130.000 toprak sahibi tarafından yönetiliyor. Buna rağmen, bize, Bolşevik Partisi'nin 240.000 üyesinin Rusya'yı yönetemeyeceği, zenginlere karşı yoksulların çıkarlarını gözetir biçimde yönetemeyeceği söyleniyor. Bu 240.000 insan, şimdiden yetişkin nüfusun en az bir milyonunun oyuyla destekleniyor; örneğin, geçen Ağustos'ta Petrograd Şehir Meclisi için yapılan seçimlerin de gösterdiği gibi, parti üyelerinin sayısıyla Avrupa'nın ve Rusya'nın deneyimi temelinde kurulmuş olan parti arasındaki oran kesinlikle bu. Dolayısıyla, her ayın yirmisinde alınan dolgun bir ücret uğruna değil, yüksek idealler uğruna sosyalist devlete sadakatle bağlı *bir milyon* insandan oluşan bir 'devlet aygıtı'na şimdiden sahip durumdayız.

"Buna ek olarak, kendi devlet aygıtımızı bir anda, bir hamlede on misli büyütüp genişletebileceğimiz bir 'sihirli yöntem'e, kapitalist devletin bugüne kadar hiç sahip olmadığı ya da olamadığı bir yönteme sahip bulunuyoruz. Bu sihirli yöntem, emekçi halkı, yoksul insanları her günkü devlet yönetiminin içine çekmektir.

Bu sihirli yöntemi hayata geçirmenin ve onun yanlışsız bir biçimde işletmenin ne kadar kolay olacağını açıklayabilmek için, mümkün olan en basit ve en çarpıcı örneği verelim.

"Devlet, belli bir aileyi zorla bir daireden tahliye edip diğerine yerleştirebilir. Bu, kapitalist devlette sık sık olur ve bizim proleter ya da sosyalist devletimizde de olacaktır.

"Kapitalist devlet, evin geçimini sağlayan bireyini yitirmiş olup ev kirasını ödeyemez duruma düşmüş bir işçi ailesini o evden çıkarır. İcra memuru bir bölük polis ya da zabıtayla gelir. Bir işçi mahallesinde tahliyenin gerçekleştirilebilmesi için eksiksiz bir Kazak müfrezesine ihtiyaç vardır. Neden? Çünkü, icra memuru ve zabıta, çok güçlü bir askeri koruma olmaksızın, tahliye için o mahalleye gitmeyi reddeder. Bunlar, zorla tahliye sırasında yaşanan tablonun o eve komşu oturanlar arasında, çaresizliğin son sınırlarına itilmiş binlerce insan arasında öfke yarattığını, kapitalistlere ve kapitalist devlete karşı nefret uyandırdığını, bu işe girişmekle kendi yaşamlarını riske sokuyor olduklarını bilirler. Böylece, daha büyük bir askeri güce ihtiyaç duyulur; büyük bir şehre çeşitli alayların sevk edilmesi gereği doğar. Bu sırada askerlerin bölgenin biraz uzağında tutulmalarına dikkat edilir; aksi taktirde, askerlerin kent yoksullarının yaşamına tanık olup sosyalizm 'hastalığı'na yakalanmaları tehlikesi söz konusu olacaktır.

"Proleter devlet, çok yoksul bir aileyi zor yoluyla bir zenginin evine yerleştirmek zorunda kalacaktır. Bizim (söz konusu yerleştirme işini yapacak-çn.)işçi milisi bölüğümüzün 15 kişiden oluştuğunu varsayalım ve bunlardan ikisi denizci, ikisi asker, (biri partimizin üyesi veya sempatizanı olan) ikisi sınıf bilinçli işçi, biri aydın, sekizi yoksul emekçi sınıflardan gelen insanlar olsun, ve bu sekiz insandan en az beşi kadın, ev hizmetçisi, vasıfsız işçi konumunda bulunsun. Bölük zengin adamın evine gelecek, bir teftişte bulunacak ve evin ikisi kadın ikisi erkek dört kişi tarafından kullanılan beş odadan oluştuğunu keşfedecektir -"Bu kış biraz zahmete katlanıp evin yalnızca iki odasını kullanacaksınız, yurttaşlar, ve diğer odaları şu an izbe bodrumlarda yaşayan iki ailenin yerleşimine hazır hale getireceksiniz. İnşaat mühendislerinin yardımıyla (siz, bayım, siz de bir mühendissiniz, değil mi?) herkese iyi bir barınak hazırlayacağız, o zamana kadar evde biraz

sıkışarak yaşamak zorunda kalacaksınız. Telefonunuzdan on aile yararlanacak. Bu, alış-veriş vb. işler sırasında zaman yitirilmemesini ve yüz çalışma saati tasarrufta bulunulmasını sağlayacak. Ailenizde, hafif işleri yerine getirebilecek iki çalışmayan insan var: biri 55 yaşında bir bayan, diğeri 14 yaşında bir erkek olan iki yurttaş. Bu ikisi, günde üç saat çalışmakla yükümlü olacaklar, yapacakları şey ise on ailenin gereksindiği erzakların bölüşümünü düzenlemek ve bunun için gerekli hesapları tutmak olacak. Bölüğümüz içindeki öğrenci yurttaş şimdi bu devlet emrini iki nüsha halinde yazacak ve siz bu emri samimi bir biçimde yerine getireceğinizi beyan etmek üzere belgenin altını imzalama nazikliğini göstereceksiniz."

Bu, kanımca, eski burjuva devlet aygıtı ve devlet idaresi ile yeni sosyalist devlet aygıtı ve devlet idaresi arasındaki ayrımı ortaya koyuyor.

"Bizler Ütopyacılar değiliz. Vasıfsız bir işçinin ya da bir ahçının hemen bugünden yarına devlet idaresindeki bir işe ayak uydurama yacağını biliyoruz. Bu açıdan, Kadetlerle, Breshkovskaya ve Tsereteli ile hemfikiriz. Bununla birlikte, biz, yalnızca zenginlerin ya da zengin ailelerden seçilmiş resmi devlet görevlilerinin devleti idare edebilecekleri, hergünkü olağan idari çalışmayı ancak bunların gerçekleştirebilecekleri önyargısından derhal kopulmasını istediğimiz için bu baylardan ayrılıyoruz. Biz, devlet idaresinde çalışma eğitiminin sınıf bilinçli işçi ve askerler tarafından yerine getirilebileceğini, bu eğitimin hemen başlayabileceğini, yani, bu çalışma için tüm emekçi halkın, tüm yoksulların eğitimine derhal başlanması gerektiğini öne sürüyoruz."[3]

Proleteryanın potansiyel yetenekleri

Lenin'in ezilen kitlelerin potansiyel gücüne ve inisiyatifine olan güveni sınırsızdı. Bununla birlikte, bolşevikler gerçekçi insanlardı ve işçilerin de yanlış yapabileceklerini biliyorlardı.

"Bu yeni aygıtın, ilk adımlarını atarken yanlışlar yapmaktan kaçınamayacağını söylemek gereksiz... Halk, pratik sayesinde kendi kendini yönetmeyi ve yanlışlardan sakınmayı öğrenebilir, bundan başka bir yol olabilir mi? Halkın derhal gerçek öz yönetimi

geliştirmesinden başka bir yol var mı? Şu an temel sorun, devleti ancak özel görevlilerin -sahip oldukları toplumsal konumu bütünüyle sermayeye borçlu olan özel görevlilerin- idare edebileceği yolundaki önyargılı burjuva-seçkinci bakış açısının terk edilmesidir... Bugünkü temel sorun, ezilen emekçilerin kendi güçlerine olan güvenlerini artırmak, onlara, ekmeğin, her türden yiyeceğin, süt, giysi ve barınağın, vb. bölüşümünü, *yoksulların çıkarlarına* uygun olarak en sıkı biçimde düzenleyip örgütleyebileceklerini ve bunu yapmak durumunda olduklarını pratikte kanıtlamaktır. Bu yapılmadıkça, Rusya çökmekten ve bir enkaz yığını haline gelmekten kurtulamaz. Oysa, idari işleri proleterlerin ve yarı-proleterlerin ellerine teslim etmek için içten, yürekli, kapsamlı bir harakete girişmek halk arasında öylesine muazzam bir devrimci heyecan yaratacak, sıkıntılarla başetme konusunda halkın gücünü öylesine kat kat artıracaktır ki, bizim dar kafalı, eski, bürokratik güçlerimize olanaksız gibi görünen şey, kapitalistler, soylular, bürokratlar için ve cezalandırılma korkusu yüzünden değil, *kendileri için çalışmaya* başlayacak milyonlarca insan için olanaklı duruma gelecektir.(4)

"'Durum istisnai ölçüde karmaşık olduğu için' bolşeviklerin iktidarı ellerinde tutamayacaklarını ileri süren bir (başka) itiraz daha var... Şu bilge adamlara bakın! Eğer 'durum istisnai ölçüde karmaşık' olmasaydı, belki de bunlar devrimi kabullenmeye istekli olurlardı.

"Hiçbir zaman böyle devrimler olmaz ve bu türden bir devrimin özlemiyle yarup tutuşmak, bir burjuva entellektüelin gerici çığlıklarından başka bir anlama gelmez. Bir devrim pek karmaşık görünmeyen bir durumda başlamış olsa bile, devrimin gelişiminin kendisi *her zaman istisnai ölçüde* karmaşık bir durum yaratır. Bir devrim, gerçek, köklü bir 'halk devrimi', Marks'ın ifadelerini kullanırsak, eskinin ölümünü ve yeni bir toplumsal düzenin doğuşunu ifade eden, on milyonlarca insanın yaşam tarzında ortaya çıkan olağanüstü karmaşık, sancılı bir sürecidir... Bu itiraza ilişkin olarak söylenebilecek hiçbir şey yok, çünkü ekonomik, siyasi ya da başka bir anlam taşımıyor. Devrimin gerilim ve korku içine ittiği insanların özlemlerinden başka bir şey içermiyor...

"Temmuz Günleri'nden kısa bir süre önce zengince bir mühen-

disle konuşmuştum. Bu mühendis, bir zamanlar sosyal demokrat hareket içinde yer almış bir devrimci, hatta Bolşevik Parti'nin bir üyesi idi. Şimdi ise, yaşanan karışıklık ve işçilerin direngenliği karşısında korku ve öfke doluydu. "Keşke en azından Alman işçileri gibi olsalardı" dedi (yurtdışında yaşamış eğitimli bir insandı), "Elbette ki toplumsal bir devrimin genel olarak kaçınılmaz olduğunu biliyorum; ama burada, savaşın işçilerin düzeyini çok düşürmüş olduğu böyle bir zamanda, söz konusu olan bir devrim değil, derin bir uçurum."

"Eğer tarih onun istasyona giren bir Alman ekspres treni misali barışçıl, sakin, düz ve kesin bir tarzda gerçekleşmesine izin verse, mühendisimiz devrimi kabullenmeye gönüllü olacaktı. Yani, sakin, vakur kondüktör vagonun kapısını açacak ve şöyle seslenecekti: "Toplumsal Devrim İstasyonu! Alle Aussteigen! (Herkes insin!)" Bu durumda, mühendisimizin, konumunun değişmesine, Tit Titiç'lerin idaresi altında çalışan bir mühendis olmaktan çıkıp işçi örgütlerine bağlı bir mühendis haline gelmesine herhangi bir itirazı olmayacaktı. Sözünü ettiğimiz bu insan, grevlere tanık olmuş bir insan. Dolayısıyla, en sıradan grevin en barışçıl zamanlarda bile ne kadar güçlü bir hırs ve öfke fırtınasına yol açtığını bilir. Yine, bu insan, sınıf mücadelesinin uçsuz bucaksız bir ülkenin bütün emekçilerini uyandırmış olduğu, savaş ve sömürünün yüzyıllarca toprak sahiplerinin eziyeti altında yaşamış, onyıllarca kapitalistlerin ve çarlık memurlarının soyguncuğuna ve eziyetine maruz kalmış milyonlarca insanı neredeyse mutlak bir umutsuzluğa sürüklemiş olduğu bir zamanda bu hırs ve öfke fırtınasının milyonlarca kat daha güçlü esseceğinin kuşkusuz bilincindedir. Bütün bunları yalnızca 'teorik olarak' anlar, buna bağlılığı yalnızca sözdedir ve gerçekte yalnızca bu 'istisnai ölçüde karmaşık durum'un korku ve paniğini yaşamaktadır."[5]

Lenin için, devrim, kitlelerin, bütün yerleşik normlara meydan okuyarak kendi bağımsız eylemleriyle tarih sahnesine çıktıkları bir dramdır. O, John Reed'in çok iyi tanımladığı gibi, herkesin bilmek, öğrenmek ve karar vermek istediği bir zamandır:

"Her şehirde, kasabaların pek çoğunda, cephe boyunca, her siya-

si grup kendi gazetesine -bazan birden çok gazateye- sahipti. Yüzlerce örgüt tarafından dağıtılan yüz binlerce bildiri kışlalara, köylere, fabrikalara, caddelere akıyordu. Yıllar boyu engellenmiş eğitime duyulan açlık, devrimle birlikte çılgın bir patlamaya dönüştü. İlk altı ay boyunca, yalnızca Smolny Enstitüsü'nden her gün kamyonlar, katarlar dolusu kitap ve yayın dışarıya taşındı, toprak kitaba doydu. Rusya, bu yazılı materyali, suya hasret kızgın toprak misali, sınırsız bir hararetle emdi. Bunlar masal kitapları, gerçeklerin tahrif edildiği tarih kitapları, insanı körelten bayağı romanlar değil, toplumsal ve ekonomik teorilerin verildiği yayınlar, felsefe kitapları, Tolstoy, Gogol ve Gorki'nin eserleriydi... Tiyatrolarda, sirklerde, okul binalarında, kulüplerde, Sovyetlerin toplantı salonlarında, sendika merkezlerinde, kışlalarda düzenlenen konferanslar, tartışmalar, konuşmalar... Cephedekisiperlerde, köylerde, fabrikalarda toplantılar... Sosyal demokratları, sosyalist devrimcileri, anarşistleri, söyleyecek bir şeyi olan herkesi dinlemek üzere Putilovski Zavod'tan (Putilov Fabrikası) dışarı akan kırk bin insanın yarattığı görülmeye değer muhteşem tablo! Bir ay boyunca, Petrograd'ın ve Rusya'nın her caddesi, konuşmacıların ve dinleyenlerin doldurduğu bir halk tribünüydü. Her trende, her tramvayda , her yerde kendiliğinden canlı tartışmalar yaşanıyordu."[6]

Kitlelerin zekası cesaretleriyle birlikte yükselişe geçmişti; güçlü bir eylemlilik bunların sıcak kanlılığına eşlik ediyordu. Reed şöyle yazıyor: "Devrim ne onların bekledikleri gibi, ne de entellektüellerin arzu ettikleri şekilde gerçekleşti. Sert, güçlü, formüllere metelik vermeyen, aşırı duygusallığı küçümseyen; yani gerçek bir devrimdi".[7]

Maksim Gorki

Hiç kimse, yıllarca özlemini duyduğu devrimin bayraktarlığını yaparak aydınların bir sembolü durumuna gelmiş, uzun yıllar Lenin'in yakın dostu olmuş ve sonra gerçekleşen devrimi kabullenememiş olan Maksim Gorki'nin varlığına kayıtsız kalamazdı. Gorki, 1917'de, Lenin'in bizim burada sözünü ettiğimiz eserinde karşı çıktığı her fikri temsil eder duruma gelmişti. Gorki, yaşanan şeyi toplumsal bir devrim olarak değil, 'sen de soyguncuları soy!' çağrısıyla patlak ve-

ren bir 'zoolojik anarşizm' olarak gördü. 20 Nisan'da, *Novaya Jizn*'de şunları yazdı:

> Siyaset, yapraklarında zehirli bir düşmanlığı, kötümser kuşkuları, arsız yalanları, iftirayı, hastalıklı, çarpık arzuları ve bireye saygısızlığı barındıran bir ısırgan otunun içinde hızla ve kolaylıkla boy attığı topraktır. İnsanda kötü olarak nitelendirebileceğiniz her şey, kesinlikle siyasi mücadele dediğimiz toprakta özel bir canlılık ve bereketle serpilip boy atar.[8]

6 Mayıs'ta, Gorki, aldığı ve içinde yazılanları olumladığı bir mektuptan bölümler aktarıyordu:

> Cep düşkünü, pis ellerin sosyalizmin büyük ve kutsal bayrağını kavradığını görmek hiç kimseyi korkutmuyor mu...? Gözünü mülkiyet hırsı bürümüş köylülük, toprağı aldıktan sonra, Zelyabov ve Breshkovskaya bayrağını parçalayıp ayaklarına tozluk yapıp geldiği yere gidecek... Askerler 'tüm dünya için barış' pankartını gönüllü olarak taşıyorlar; ama, barışı, uluslararası demokrasi adına değil, kendi bencil çıkarları adına, kendi hayatını koruma ve kişisel zenginliğe kavuşma beklentisi adına arzuluyorlar.[9]

Aşağıda söyledikleri, Temmuz Günleri'ne karşı bir tepkiydi:

> 4 Temmuz günü Petrograd'ı ele geçiren iğrenç çılgınlığın sergilediği görüntü yaşantımın sonuna kadar aklımdan hiç çıkmayacak. Arkası tüfek ve makineli tüfeklerle, 'devrimci ordu'nun her cinsten üyesiyle dolu bir kamyonun çıldırmış bir domuz gibi birden bire boy göstermesi...[10]

Gorki, 'leninistlerin rolü' ile ilgili olarak şöyle söyleyebilecekti:

> "Taşıdıkları isimler ne olursa olsun, geçmişte Rusya'ya yaptıkları hizmetler ne kadar önemli olursa olsun, kitlelerin karanlık içgüdülerini kışkırtan insanlardan nefret ediyor, tiksiniyorum."[11]

Bolşeviklerin giriştiği ayaklanma hazırlığı, Gorki'de bu duygu-

ların uyanmasına yol açmıştı:

> Kalabalığın, yaşamın darmadağın oluşu, yalanlar ve siyasetin pisliği tarafından kışkırtılmış karanlık içgüdüleri, bizleri öfke, nefret ve kin duygularıyla zehirleyerek, ortalığı alev ve dumana boğacak; insanlar, kendi hayvansı budalalıklarını bastırmaktan aciz bir şekilde, birbirlerini öldürecekler.[12]

'Karanlık kitleler'e yönelik bu aristokratik aşağılama, yirmi yıla yakın süre devrimci hareketin içinde yer almış bir 'fırtına kuşu'naait!

Lenin'in *Bolşevikler İktidarı Koruyabilirler mi?* başlığını taşıyan broşürü, kendi döneminin Gorki'lerine verilmiş bir yanıttı. Broşür, devrimci iyimserliğin, örgütlü proleteryanın ve kişilikleri yüzyıllarca örselendikten sonra şimdi ayağa kalkıp savaşa girişen milyonların cesaretine, insancıllığına ve yaratıcı yeteneklerine duyulan güvenin yoğun ve dengeli bir ifadesiydi.

19

Lenin ayaklanma çağrısı yapıyor

Sanayideki yıkımın artması, köylü savaşının yayılması, ulusal hareketin yakıcı boyutlara erişmesi, ordunun dağılması ile birlikte, Geçici Hükümet giderek hiçbir şey yapamaz duruma geldi; bolşeviklerin nüfuzunun kitlesel güç kazanmasıyla birlikte devlet iktidarı sorununu kaçınılmaz olarak ve giderek artan oranda merkezi ve acil bir sorun durumuna geldi.

Bolşevikler iki büyük şehrin -Petrograd ve Moskova- Sovyetinde kontrolü ele geçirir geçirmez, Lenin şunu söyledi: "Gün, artık bizim günümüz." Ancak, Lenin'in partiyi -ve özellikle de parti liderliğini- devlet iktidarını ele geçirmeye ihtiyaç olduğu fikrine ikna etmesi, doğrusu hiç de kolay olmadı.

Nisan, Haziran ve Temmuz aylarında, Lenin'in rolü sabırsız kitleleri kontrol etmekti. işçi sınıfının öncüsünü ve askerleri, sınıfın daha geri durumdaki bölüntülerine kendilerine yetişme şansı tanımayacak kadar hızlı bir şekilde ileri gitmekten alıkoymak zorundaydı. Diğer bir deyişle, gaz pedalına basmak durumundaydı.

Ağustos ayında, Lenin yeni aşamaya teorik olarak hazırlandı; Eylül ayı ortalarından itibaren, doğrudan devlet iktidarını ele geçirmenin acil gerekliliğini giderek daha güçlü biçimde vurguladı.

Bolşevik Parti Askeri Örgütü özellikle temkinli ve tutucuydu. Örgütün Haziran ve Temmuz aylarında Lenin'in solunda bir tavrı benimsemiş ve Temmuz günlerinde bunun acısını çekmiş olan li-

derleri, Eylül ve Ekim aylarında, bu kez, Geçici Hükümet'e karşı saldırıya geçmeden önce çok kapsamlı bir hazırlık yapmanın mutlak bir zorunluluk olduğu fikrinde ısrar ediyorlardı.[1].

Nevski, o yıllara dönüp baktığında, bu durumla ilgili olarak şunları anımsıyor: "Bazı yoldaşlar, o sıralar bizim (Askeri Örgüt'ün liderlerinin) aşırı temkinli davrandığımızı düşünüyorlardı... Ne var ki, yaşadığımız deneyimler (özellikle Temmuz Günleri deneyimi), tam bir hazırlıktan yoksunluğun ve daha güçlü durumda olmayışın ne demek olduğunu bize öğretmişti."[2] Kuşkusuz, iktidarı almayı hedefleyen herhangi bir hamle sırasında Askeri Örgüt çok kritik bir role sahip olacaktı.

Lenin, partinin üst düzey liderlerini -Merkez Komite üyelerini- ikna etmekte daha çok zorlandı. Nisan Günleri geri gelmiş gibiydi - Lenin Merkez Komitesi içinde yine yalnız kalmıştı. Komite yine aşırı pasif, menşevik ve sosyalist devrimci liderlere karşı tavrında aşırı tavizkar, Geçici Hükümet'e karşı aşırı yumuşak bir görüntü çiziyordu. Kabul etmek gerekir ki, bir yandan Lenin'in acımasız eleştirileri, diğer yandan tabandaki işçilerden gelen basınç, Nisan'da Merkez Komitesi üyelerinin izledikleri rotayı esaslı biçimde değiştirmeye zorlamıştı. Ancak, tutuculuk ve uzlaşma yoluyla koşullara uyarlanma isteği, yapılan hatanın itiraf edilmesiyle bir anda ortadan kalkmaz. Nitekim, Lenin, tekrar tekrar yoldaşlarının bu zaaflarının üstesinden gelmek zorunda kaldı.

Ayaklanma, çok yüksek düzeyde bir cesareti gerektiriyordu; bu nedenle, liderliğin sahip olduğu aşırı tutuculuk Nisan'da olanı da aşan bir boyuta erişmiş görünüyordu. Dolayısıyla, Lenin'in, Ekim Devrimi'nden birkaç gün önce, kendisini daha önce işbirliği içinde bulunduğu en yakın iki yoldaşının -Zinovyev ve Kamanev- partiden uzaklaştırılmasını istemek zorunda hissetmesi bir rastlantı değildi.

Lenin, Nisan'da, çarpıcı bir biçimde partinin solunda olduğunu düşündüğü işçilerin yarattığı basınçtan faydalanmıştı. Şimdi ise, proleteryanın ileri kesimleri daha temkinli bir tutum içindeydi. Bu kadar uzun süre bekleyiş içinde kalınmış olması, Petrograd proleteryası içinde bir moral bozukluğuna yol açmıştı. Öylesine ki, işçiler bolşeviklere bile güvensizlik duymaya başladılar. Belki lafı bırakıp işe koyulma konusunda onlar da yeterince hazır değillerdi? Lenin, Eylül ve Ekim'de partiyi yeniden silahlandırırken, uzlaşmacı bol-

şevikler üzerinde kitlesel bir basıncın yaratılması konusunda bir hayli zorlandı. Bununla birlikte, savaş işareti bir kez verildikten sonra, bekleme halindeki kitlelerin kaygıları bir anda kayboldu.

Bolşevikler iktidarı almalıdır

Bu, Lenin'in 12-14 Eylül tarihleri arasında kalan bir günde kaleme aldığı bir mektubun başlığıydı.Merkez Komitesi ile bolşeviklerin Petrograd ve Moskova Komiteleri için yazılmış olan bu mektup, Lenin'in başvurduğu, partinin alt organları aracılığıyla Merkez Komitesi üzerinde bir basınç yaratma yöntemini gösteren bir örnektir. "Bu iki başkentin her ikisinde İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri'nde çoğunluğu ele geçirmiş olan bolşevikler, iktidarı kendi ellerine alabilirler ve *almalıdırlar.*"

Bolşevikler iktidarı ele geçirebilirlerdi,

> "çünkü, önde gelen bu iki kentteki devrimci unsurların aktif çoğunluğu, halkı peşinden sürükleyebilecek, hasımlarının direnişinin üstesinden gelebilecek, onları yıkabilecek, iktidarı ele alıp muhafaza edebilecek kadar büyüktür. Bolşevikler, hemen demokratik barış önerisinde bulunarak, Kerenski tarafından ezilmiş ve parçalanmış demokratik kurumları ve özgürlükleri tesis ederek, *hiç kimsenin yıkamayacağı bir hükümet kuracaklar.*"[3]

Bu, Lenin bu mektubunda ayaklanmanın teknik yönlerine değinmemiş olsa da (ki mektuptan birkaç gün sonra bunu yapacaktı), acil olarak yerine getirilmesi gereken bir görevdi:

> "Sözcüklerin dar anlamında, burada bizi ilgilendiren şey ne ayaklanmanın '*günü*', ne de '*anı*'dır. Buna karar verecek olan, yalnızca, *işçi ve askerlerle, kitlelerle ilişki içinde* bulunanların oybirliğidir.
>
> "Bugünkü mesele, partimizin Demokratik Konferans'ta aslında fiili olarak *kendi* kongresini de yapıyor olmasıdır ve bu kongre (istesin ya da istemesin) *devrimin yazgısına* karar vermek *zorundadır.*
>
> "Sorun, görevin ne olduğunu partiye açıkça göstermektir. Şimdiki görev, Petrograd ve Moskova'da (ve onun kapsadığı bölge için-

de) silahlı bir ayaklanmanın düzenlenmesi, hükümetin devrilerek iktidarın ele geçirilmesi olmalıdır."[4]

Bundan bir ya da iki gün sonra, Lenin 'Marksizm ve Ayaklanma' konusuyla ilgili olarak, Merkez Komitesi'ne bir başka mektup yazdı. Söz konusu mektupta, Eylül ayı ortalarında geçerli durumla Temmuz Günleri'ndeki durum karşılaştırılıyordu. Lenin'in amacı, Temmuz'da değneği bir yöne aşırı derecede bükmüş olan, şimdi ise olayların akışını değiştirme konusunda aşırı tutucu ve ürkek bir tutum sergileyen bolşevik liderliğin eylemsizliğinin üstesinden gelebilmek idi.

Lenin, Temmuz'da iktidarı almamakla bolşeviklerin doğru biçimde davranmış olduklarını, ancak şimdi durumun farklı olduğunu ileri sürüyordu:

> "3-4 Temmuz günlerinde bir ayaklanmaya girişmek yanlış olurdu; iktidarı ne fiziksel olarak, ne de siyasi olarak elde tutabilirdik. Her ne kadar Petrograd zaman zaman bizim elimize geçmiş durumda idiyse de, iktidarı siyasi olarak elimizde tutamazdık, çünkü o sıralar işçi ve askerlerimiz Petrograd için *savaşmaya ve ölmeye* hazır değillerdi. *Hem* Kerenski'lere, hem de Tsereteli'lere ve Chernov'lara yönelik bu 'sınırsız öfke' ya da derin nefret, o günlerde mevcut değildi. Bolşeviklere karşı girişilen ve menşeviklerle sosyalist devrimcilerin de içinde yer aldıkları zulüm, henüz halkımızı gerektiğince yoğurmamıştı.
> "3-4 Temmuz günlerinde iktidarı siyasi olarak elde tutamazdık; çünkü, *Kornilov ayaklanmasından önce,* ordu ve taşra eyaletleri Petrograd'a karşı yürüyebilirlerdi ve yürüyeceklerdi de."[5]

Ne var ki, hem temkinli, hem de yürekli ve atılgan olmak gerekiyordu. İktidarın ele geçirilebilmesi için, ayaklanmanın teknik boyutu ciddi olarak ele alınmak zorundaydı:

> "Başarılı olunabilmesi için, ayaklanma bir komploya ve bir partiye değil, öncü sınıfa dayanmalıdır. Birinci nokta budur. Ayaklanma, *halkın devrimci kalkışmasına* dayanmalıdır. Bu, ikinci noktadır. Ayaklanma, gelişen devrim sürecinin *dönüm noktasını* teş-

kil eden halkın öncü kesimlerinin eylemliliğinin doruğa çıktığı zamana, *tereddüt ve duraksamaların düşmanın ve devrimin zayıf, yarı-gönüllü ve kararsız yandaşlarının saflarında* en güçlü olduğu zamana dayanmalıdır. Bu da üçüncü noktadır... Bu koşullar mevcut hale geldiklerinde, ayaklanmayı bir sanat olarak kullanmayı reddetmek, marksizme ve devrime ihanet etmek demektir."(6)

Silahlı ayaklanmanın, genel kitle hareketiyle bağlantılı olması zorunlu olan devrimin zirvesi olduğu bir kez kavrandığında, şimdi dikkate alınması gereken şey onun özgül teknik boyutudur. Bu ise, ciddi bir çalışma ve uygulamayı gerektirir. Lenin, doğrudan eylem konusunda bazı teknik önerilerde bulunur:

"Bir saniye bile yitirmeksizin, isyancı müfrezelerin *genelkurmayını* oluşturmalı, elimizdeki güçlerin gerekli yerlere dağıtımını gerçekleştirmeli, güvenilir alayları en önemli noktalara sevk etmeli, Aleksandrinski Tiyatrosu'nu kuşatmalı, Peter ve Pol kalelerini işgal etmeli, genelkurmay ve hükümet üyelerini tutuklamalı, subay Kadetlerin ve Vahşi Tümen'in* karşısına, düşmanı kentin stratejik önemdeki noktalarına yaklaştırmaktansa ölmeyi tercih edecek kararlılıktaki müfrezelerimizi göndermeliyiz. Silahlı işçileri mobilize etmeli, onları nihai ve acımasız bir savaşa girişmeye çağırmalı, telgraf ve telefon santrallerini eşanlı olarak ele geçirmeli, kendi ayaklanma kurmayımızı merkezi telefon santraline yerleştirmeli ve telefon aracılığıyla onun tüm fabrikalarla, tüm alaylarla, silahlı savaşımın tüm noktalarıyla, vb. bağlantı kurmasını sağlamalıyız.

"Kuşkusuz, bütün bunlar, yalnızca, *ayaklanma bir sanat olarak kabul edilmediği sürece* bugünkü durumda marksizme ve

---

* Vahşi Tümen: Birinci Dünya Savaşı sırasında Kuzey Kafkasya'nın dağ halkları arasından devşirilen gönüllülerden kurulu askeri tümen; Kornilov, giriştiği darbe sırasında Petrograd'a doğru yürürken, bu tümeni ileri uçtaki saldırı birliği olarak kullanmaya çalışmıştı -ç

devrime sadık kalmanın olanaksız olduğu gerçeğini *ifade etmek* üzere verilmiş örneklerden ibarettir."[7]

Aleksandrinski Tiyatrosu'nun kuşatılmasına duyulan ihtiyaca dikkat çekilmesi oldukça anlamlıdır. Demokratik Konferans, 14-19 Eylül tarihleri arasında adı geçen tiyatroda toplanmıştı. Lenin, açıkça, iktidarın doğrudan ele geçirilmesini amaçlıyordu! Bu öneriyle, çok muhtemel olarak, bolşevik liderlerin özgül bir tekniğin benimsenmesine ikna edilmesinden çok, bunların ayaklanma sorununa yönelik tutumlarını köklü biçimde değiştirmeye zorlanması amaçlanmıştı; niyet, değneğin bir yönde bükülmesiyle, liderliği sarsmak ve onu içinde bulunduğu pasiflikten, uyuşukluktan, Geçici Hükümet'le iyi geçinme arzusundan uzaklaştırmaktı.*

Merkez Komitesi Lenin'in mektuplarına nasıl bir tepki gösterdi? Lenin, Komite içinde hiçbir destek görmedi. Buharin, 1921'de, karakteristik bir mübalağa ile, olayı şu şekilde anlatır:

> "(Lenin'den gelen) mektup olağanüstü dayatmacı bir dille kaleme alınmıştı ve bizi her türden ceza ile tehdit ediyordu. Hepimizin nutku tutulmuştu. Henüz hiçkimse sorunu böylesine keskin ve haşin bir biçimde ortaya koymamıştı... Başlangıçta hepimiz şaşkınlığa düştük. Bunun ardından, sorun üzerinde bir süre konuştuktan sonra, bir karara vardık. Belki de, parti tarihimizde, Merkez Komitesi'nin Lenin'den gelen bir mektubu yırtıp atmaya tam bir oybirliğiyle karar verdiği yegane olay buydu... Petersburg ve Moskova'da iktidarı ele geçirmeyi başaracağımıza kesin bir biçimde inanmakla birlikte, taşra eyaletlerinde iktidarı henüz ele alamayacağımızı, iktidarı alıp Demokratik Konferansı dağıtmanın Rusya'nın geri kalan bölgelerinde durumumuzu pekiştirebilmemiz için yeterli olmayacağını düşünüyorduk."[9]

Merkez Komitesi'nin bazı üyeleri ayaklanma biçimine mutlak biçimde karşı çıktı; Troçki, Sverdlov ve Buharin gibi diğerleri de

---

* Stalin, iktidarın ele geçirilmesine yönelik yukarıda sözü edilen planın uygun bir plan olmadığını devrimden sonra Lenin'in kendisinin de kabul etmiş olduğunu söyler.[8]

mokratik Konferans'ın toplandığı bir zamanın ayaklanma için en az uygun an olduğunu düşündüler; diğerleri ise yalnızca kararsızlık içindeydiler ve beklemeyi yeğlediler. Gerçekte; mektubun yırtıp atılması kararı oybirliği ile alınmadı; 6 oy bu yöndeydi, fakat 4 oy buna karşı kullanılmıştı ve 6 çekimser oy vardı.[10]

Merkez Komitesi tutanaklarında şunlar yazılacaktı:

> "Yoldaş Kamanev, şu kararın benimsenmesini önerdi: Merkez Komitesi, Lenin'in mektuplarını değerlendirdikten sonra, mektuplarda yer verilen pratik önerileri reddeder, tüm örgütlere yalnızca Merkez Komitesi'nden gelen emirlere uyma çağrısında bulunur ve sokakta herhangi türden bir gösteriye girişilmesinin içinde bulunulan şu gün izin verilemez olduğunu bir kez daha belirtir. Eşanlı olarak, Merkez Komitesi, Lenin'den, mevcut durumun ve partinin izlediği siyasetin yeni bir değerlendirmesinin yapılmasına yönelik olarak mektuplarında değindiği sorunu ayrıntılı olarak ortaya koyan özel bir broşür hazırlamasını ister.
>
> "Bu karar reddedilir.
>
> "Sonuç olarak, şu karar benimsenir:
>
> "Askeri Örgüt ile Petersburg Komitesi'ndeki çalışmadan sorumlu Merkez Komitesi üyelerine, kışla ve fabrikalardaki her türden gösterinin önlenmesi için gerekli önlemleri almaları emredilir."[11]

Parti anayasacılığa uyarlanıyor

Daha önce belirttiğimiz gibi, Demokratik Konferans, sona ermesine yakın kendi üyeleri arasından daimi bir Cumhuriyet Meclisi, ya da ön-parlamento olarak isimlendirilebilecek bir organ atamıştı; bu meclis kurucu meclis toplanıncaya kadar ulusu temsil edecekti.

Söz konusu ön-parlamentoya karşı takınılacak tavrın ne olması gerektiği sorusu bolşevikler için can alıcı önemde bir taktik sorun haline geldi. Lenin, rejimin doğrudan yıkılması gündemde olmadığı sürece devrimcilerin parlamenter kurumlara katılması gerektiğini düşünüyordu. Böylece, parti içinde yürütülen ön-parlamentoya ilişkin tartışma ayaklanma tartışmasıyla ilişkilendirildi.

Başlangıçta, Lenin bolşeviklerin Demokratik Konferans'taki tavrını sert bir biçimde eleştirdi:

> "Şimdi, bolşeviklerin yaptıkları hatalara geliyorum. Böyle bir an-

da kendilerini ironik alkış ve yaygaralara hasretmeleri bir hata idi... Bolşevikler, protesto olarak toplantıyı terk etmeliydiler ve halkın dikkatini ciddi sorunlardan başka yöne çekmek üzere konferansta oluşturulmuş tuzağa yakalanmamalıydılar. Bolşevikler, 'irtibat görevi' dolayısıyla, yani, saçma sapan konuşmaların sona erdiği ve oylamanın başlayacağı andan haberdar olup bunu telefonla bildirmek üzere, sahip oldukları 136 delegeden ikisini ya da üçünü toplantı salonunda bırakmalıydılar. Büyüyen devrim ateşini, önemsiz meseleler üzerine konuşulup zaman yitirilmesini sağlamak suretiyle söndürmek gibi belli bir amacı güden, halkı uyutmak gibi belli bir hedefe yönelik gözle görülür saçmalığın kendilerini meşgul halde tutmasına izin vermemeliydiler.

"Bolşevik delegasyonun yüzde doksan dokuzu fabrikalara ve kışlalara gitmeliydi; Rusya'nın dört bir yanından gelmiş... Sosyalist devrimcilerle menşeviklerin çürümüşlüğünü tüm boyutlarıyla görebilen delegeler için uygun olanı buydu. Kitlelere, yüzlerce ve binlerce toplantı ve konuşmaya daha yakın olacakları bu yerlerde, amacı açık seçik kornilovcu Kerenski'ye zaman kazandırmak ve 'devletin tepesinde birdirbir' oyununun yeni biçimlerini deneyebilmesi için onun işini kolaylaştırmak olan bu gülünç konferansın derslerini tartışmalıydılar... Bunun nasıl yaşandığını anlamak mümkün -Kornilov ayaklanması sırasında tarih çok keskin bir dönüş yaptı. Parti, söz konusu bu dönüm noktasında, tarihin olağanüstü hızlı temposuna ayak uydurmakta başarısız kaldı. Parti, şu ana kadar geçen zaman içinde, yolundan saptırılıp içi boş konuşmaların yapıldığı bayağı bir toplantı salonunda tuzağa düşürülmesine izin verdi... Parlamentarizm kullanılmalıdır, özellikle de devrimci zamanlarda; ama değerli zamanı çürümüş bir şeyin temsilcileriyle tüketmek için değil, *çürümüş şeyin örneklerini kitleleri eğitmekte kullanmak için.*"[12]

Ne var ki, bolşevik liderlik Lenin'in argümanlarına kulak asmadı ve Demokratik Konferans'a ve ön-parlamentoya karşı uzlaşmacı bir tavır takındı. 21 Eylül tarihli Merkez Komitesi tutanaklarında şunlar yazılıdır:

"Demokratik Konferans konusunda, konferanstan çekilinmeme-

si, yalnızca parti üyelerimizin konferansın başkanlığından geri çağrılması kararlaştırılmıştır. Ön-parlamentoya ilişkin olarak, buna katılınmaması yolunda bir karar 8'e karşı 9 oyla kabul edilmiştir. Ancak, leyhte ve aleyhte oyların hemen hemen birbirine eşit olması nedeniyle, nihai karar, Demokratik Konferans'taki grup içinden oluşturulmuş bir topluluğun hemen şimdi gerçekleştirdikleri bir parti toplantısına bırakılmıştır. Toplantıda -biri yoldaş Troçki, diğeri yoldaş Rikov tarafından sunulacak- iki raporun görüşülmesi planlanmıştır.

"Toplantıda, ön-parlamentoya katılım önerisi 50'ye karşı 77 oyla kabul edilmiştir, bu, ayrıca Merkez Komitesi tarafından da teyit edilen bir karardır."[13]

Sonraki gün, Lenin, 'Bir Gazetecinin Günlüğünden: Partimizin Hataları' başlığını taşıyan bir makale yazdı. Makalede, parlamenter kurumlara katılım ya da bunların boykot edilmesine ilişkin taktik kararların, nesnel sınıf ilişkilerinin, devrimin yükseliş veya alçalış durumunun, mücadelenin parlamento dışı ve parlamenter araçları arasındaki ilişkinin çözümlemesine dayanması gerektiğini gösterdi.

1905 Ekimi'nde, bolşevikler Bulugin Duması'nı boykot etmişlerdi. Bu doğru bir tavırdı. "Çünkü, bu, toplumsal güçlerin kendi gelişim süreçleri içindeki konumlanışıyla uygunluk içindeydi. Eski bir düzenin yıkılmasını öngören bir sloganla devrimi olgunlaştırmayı sağlanıştı."[14]

1907'de, aşırı-sol bolşevikler yeniden Duma'nın boykot edilmesi çağrısında bulundular.[15] Bu tür taktikler neden yanlıştı?

"Çünkü, onlar yalnızca boykot sloganının 'çekiciliğine' ve 'domuz ağılının' (Duma kastediliyor -çn.) 3 Haziran'daki vahşi tepkisine yönelik tiksintiye dayanıyordu. Oysa, nesnel durum öyleydi ki, ... devrim bir çöküş durumu içindeydi ve hızla geriliyordu. Devrimin ileri atılımı açısından, parlamenter bir zemin (hatta 'domuz ağılı'nın içi), parlamento dışı araçlar olan propaganda, ajitasyon ve örgütlenme olanakları hemen hemen hiç mevcut olmadığı ya da son derecede zayıf olduğu için, olağanüstü kritik bir siyasi öneme sahipti."[16]

Lenin, geçmişte kalmış bir deneyimden hareketle, içinde ya-

şanılan günün öncelikli sorununa geçti:

> "Ön-parlamentoya katılım, sınıflar arasındaki nesnel ilişkilere, günün nesnel koşullarına uymayan *yanlış* bir taktiktir... Ön-parlamentoyu boykot etmeliyiz. Onu terk etmeli ve İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'ne, sendikalara, genel olarak kitlelere gitmeliyiz. Onları mücadeleye çağırmalıyız. *Onlara* doğru ve açık bir slogan önermeliyiz: Kerenski'nin Bonapartist çetesini ve onun Tsereteli-Bulugin Duması'na karşılık gelen sahte ön-parlamentosunu dağıtın!"[17]

Lenin, ön-parlamentoya katılım fikrine sert bir biçimde karşı çıkan Troçki'yi övdü:

> "Troçki boykottan yanaydı. Bravo, Yoldaş Troçki!
> "Boykotçuluk Demokratik Konferans'taki bolşevik grupta yenilgiye uğradı.
> "Yaşasın boykot!"[18]

Lenin şu şekilde sürdürdü:

> "Partimizin en 'tepe'sinde ciddi duraksamaların olduğuna hiç kuşku yok; bunlar yıkıcı hale gelebilirler, çünkü mücadele gelişiyor; belli koşullar altında ve belli bir anda, duraksamalar amacın yıkımına yol açabilir... Partimizin 'parlamenter' liderlerinin yaptığı her şey doğru ve yerinde değil; bunlar daha büyük bir dikkatle izlenmeli, onlar üzerinde daha büyük bir işçi denetimi kurulmalı; parlamenter grupların yetkisi daha açık bir biçimde tanımlanmalı.
> "Partimizin yanlışı açıkça görülebilir durumda. Öncü sınıfın partisi hatalardan korkmamalı. Korkması gereken şey, bir hata üzerinde ısrar etmek, yersiz bir mahcubiyet duygusu yüzünden bir hatayı kabul edip düzeltmeyi reddetmek olmalı."[19]

Nihayet, 5 Ekim'de Merkez Komitesi Lenin'in iradesine boyun eğdi ve yalnızca bir üyesinin (Kamanev) muhalefet ettiği bir kararla toplandığı ilk gün ön-parlamentodan çekilme kararı aldı.[20] 7 Ekim günü, Troçki, ön-parlamentoda sonu şu sözlerle biten savaşkan bir bildiri okudu:

"Petrograd tehlikede. Devrim ve halk tehlikede. Hükümet bu tehlikeyi yoğunlaştırıyor ve hükümet partileri ona yardımcı oluyorlar. Halkı ve ülkeyi ancak yine halkın kendisi kurtarabilir. Halka sesleniyoruz: "Yaşasın acil, samimi, demokratik barış. Tüm iktidar Sovyetlere, tüm toprak halka. Yaşasın kurucu meclis."[21]

Bundan sonra, bolşevikler ayağa kalktılar ve 'Hepiniz Almanya'ya!' haykırışları ve protestoları arasında toplantı salonunu terk ettiler.

Bolşeviklerin ön-parlamentoyu terk etmelerinin onların kendilerini ayaklanma hedefine hasrettikleri anlamına geldiği, hem dostları hem de düşmanları açısından açıktı. Sukhanov şunları yazıyor:

"Onlar için, ön-parlamento dışında yalnızca bir tek yol vardı -ve bu da barikatlara giden yoldu. 'Seçim sandığı'ndan vazgeçmişlerdiyse, tüfeğe sarılacaklardı. Gerçekten, fiilen yaşanan şey de bu oldu."[22]

Petrograd Sovyeti'nin bolşeviklerin ön-parlamentodan çekilmesiyle ilgili olarak 9 Ekim'de yayınladığı rapor şu haykırışla son buluyordu: "Yaşasın ülkede devrimci bir iktidar için doğrudan ve açık savaşım!"

Smilga'nın harekete geçmeye kışkırtılması

İktidarın ele geçirilmesine giden yolda derhal gerekli adımların atılmasına duyulan ihtiyacın yakıcılığı öylesine büyüktü ki, Lenin, Merkez Komitesi'ni ikna edebilmek için, gerektiğinde hileye başvurmak da dahil olmak üzere akla gelen her şeyi yaptı ve tasarladı. Bu tür koşullarda parti içindeki formaliteler önemini yitiriyordu. Bu durum, Lenin'in Finlandiya Ordu, Donanma ve İşçi Bölge Komitesi'nin genç başkanı I. T. Smilga'ya yolladığı 27 Eylül tarihli mektubunda kullandığı üsluba da açıklık getirir. Lenin şunları yazmıştı:

"Yaptığımız şey yalnızca kararlar almaktan ibaret. Zaman yitiriyoruz. 'Tarihler' kararlaştırıyoruz (20 Ekim, Sovyetler Kongresi -onu böylesine geç bir tarihe bırakmak, ona bel bağlamak gülünç değil mi?). Bolşevikler, Kerenski'nin devrilmesi için kendi askeri

güçlerini hazırlamaya yönelik düzenli bir çalışma *yürütmüyorlar*."[23]

Lenin, Smilga'dan harekete geçmesini istiyordu:

"Senin rolüne gelince. Bana öyle geliyor ki, tamamen kendi emrimiz altına alabileceklerimiz Finlandiya'daki askerler ve Baltık donanmasıdır ve yalnızca bunlar ciddi bir askeri rol oynayabilirler. Sahip olduğun yüksek konumdan azami ölçüde yararlanman gerektiği kanısındayım... Kerenski'nin devrilmesini sağlamak için, *bütün dikkatini* Finlandiya'daki askerlerin ve donanmanın askeri hazırlığına ver. Tamamen *güvenilir* olan askeri kişilerden kurulu *gizli* bir komite oluştur, onlarla meseleleri *ayrıntılı olarak* tartış, Petrograd içindeki ve yakınındaki askerlerin yeri ve kompozisyonu, askerlerin Finlandiya'dan Petrograd'a sevki, donanmanın hareketi vb. konularla ilgili olarak en kritik bilgileri topla (ve *kişisel olarak* tetkik et)... Askerlerin Finlandiya'dan çıkmasına *hiçbir şekilde* izin vermememiz gerektiği çok açık. Daha iyi olan her şeyi yap, bir ayaklanma konusunda, daha sonra Sovyetler Kongresi'ne verilecek olan iktidarın ele geçirilmesi konusunda daha iyi kararlar al. Bugünkü gazetelerde, iki haftalık bir süre içinde karaya asker çıkarılması tehlikesinin sıfıra indirileceğini okudum. Hazırlık için çok az zamanımız olduğu çok açık."[24]

"Bana öyle geliyor ki, halkın zihnini gerektiğince hazırlayabilmemiz için derhal şu sloganın duyulmasını sağlamalıyız: Hemen şimdi, iktidar, onu Sovyetler Kongresi'ne teslim edecek olan Petrograd Sovyeti'ne geçmelidir. Neden savaşa ve Kerenski'nin 'kornilovgil hazırlıkları'na üç hafta daha katlanalım?"[25]

Smilga, partinin aşırı sol kanadının bir üyesiydi; Temmuz'da bile mücadelenin sonuna kadar devam ettirilmesi isteğinde bulunmuştu. Şimdi ise, Lenin onunla bir tür gizli anlaşma içine giriyordu.

Kriz olgunlaşmıştır

Lenin, Smilga'ya yolladığı mektuptan iki gün sonra, 'Kriz Olgunlaşmıştır' başlığını taşıyan, Merkez Komitesi'ne karşı savaş ilanı anlamına gelen bir yazı hazırladı. Mümkün olan en büyük tesiri yaratabilmek için, söz konusu yazıyı yalnızca Merkez Komitesi üyelerine değil, fakat ayrıca partinin Petrograd Komitesi, Moskova Komitesi

üyeleri ile bu iki kentteki Sovyetlerin üyelerine de gönderdi:

> "Ne yapmalı? Aussprechen was ist -'olan' ne ise, gerçek ne ise onu söylemeliyiz; partimizin Merkez Komitesi'nde ve partimizin liderleri arasında Sovyetler Kongresi'ni ***beklemek*** yanlısı, iktidara hemen el konulmasına ***karşı***, ayaklanmaya ***karşı*** bir eğilim ya da bu yönde bir düşünce olduğu gerçeğini itiraf etmeliyiz. Bu eğilim ya da düşüncenin ***yenilgiye uğratılması*** gerekiyor.
> Aksi taktirde, bolşevikler, bir daha kurtulamayacakları bir utanç içine düşecek bir parti olarak ***kendi kendilerini*** yıkıma uğratmış olacaklar.
> Böyle bir fırsatı kaçırmak ve Sovyetler Kongresi'ni 'beklemek' sınırsız bir budalalık ya da ***tam bir ihanet*** olacaktır... çünkü, bu, ***her şeyin*** haftalar ve hatta günler tarafından belirleneceği bir zamanda ***haftalar*** yitirmek anlamına gelecektir. Bu, 1-2 Kasım günlerinde iktidarı ele geçirmek artık olanaksız hale gelmiş olacağı için (bu hem siyasi hem de teknik olarak mümkün olmayacaktır, çünkü, çok budalaca 'kararlaştırılmış' ayaklanma günü Kazaklar harekete geçirilmiş olacaklar), korkak bir biçimde iktidarı ***geri çevirmek*** anlamına gelecektir. (Not: 'İktidarın alınması' konusunda bir karara varabilmek için Sovyetler Kongresi'ni 20 Ekim'de 'toplamak'-bu, budala bir biçimde bir ayaklanmanın gününü 'saptamak' ile aynı anlama gelmiyor mu? İktidarı ele geçirmek bugün mümkün, ama 20-29 Ekim'de size böyle bir şans verilmeyecek.)
> "Sovyetler Kongresi için 'beklemek' budalalıktır, çünkü Kongre hiçbir şey kazandırmayacak, kazandıramayacak!"[26]

Bundan sonra, iktidarı ele geçirmeye yönelik askeri bir harekat için bir plan öneriyordu:

> "Bolşevikler açısından, ayaklanmanın başarısı güvence altına alınmış durumdadır: (eğer Sovyetler Kongresi için 'beklemez' isek) üç noktadan -Petrograd, Moskova ve Baltık donanmasından- ***beklenmedik*** bir saldırı gerçekleştirebiliriz... (Düşmanı hazırlıksız yakalamak için saldırının başlangıcının yapılacağı yer olarak bile düşünülebilecek olan) Moskova'da iktidarı alabilecek bir konumdayız."[27]

Lenin, başvurduğu basıncın şiddetini artırabilmek için, parti liderlerini eleştirmenin de ötesine geçti. Bir protesto ifadesi olarak Merkez Komitesi'nden çekildi ve bunun nedenini şu şekilde açıkladı:

> "Merkez Komitesi'nin Demokratik Konferans'ın başlangıcından bu yana bu tür bir siyaset izlenmesi için ileri sürdüğüm ısrarlı taleplerime *bir yanıt bile vermediği* gerçeğini dikkate alarak, (parti -çn.) merkez organının bolşeviklerin apaçık ortada olan hatalarına, utanç verici bir karar olan ön-parlamentoya katılma kararına, Sovyet Başkanlığı'na menşeviklerin alınmasını kabule, vs. vs.ilişkin değinilerimi makalelerimden çıkarıp atmış olduğunu düşünerek, istifamı sunuyorum -bunları, Merkez Komitesi'nin bu sorunu dikkate almaya bile niyetli olmadığını göstermek için yaptığı 'ince' bir ima, benden ağzımı kapamamı isteyen ve beni istifa etmeye çağıran ince bir ima olarak değerlendirmeye zorlanıyorum.
>
> "Merkez Komitesi'nden istifa etmek zorunda bırakılıyorum ve, partinin sıradan üyeleri arasında ve Parti Kongresi'nde propaganda faaliyeti yürütme özgürlüğümü saklı tutarak, bu yazıyla istifamı sunuyorum."[28]

Yazılı belgeler, bundan sonra olanlar konusunda bir bilgi vermiyor. Ancak, her halukarda, Lenin'in Merkez Komitesi'nden ayrılmamış olduğunu biliyoruz.

Bundan birkaç gün sonra, 1 Ekim'de, Lenin Merkez Komitesi'ne, Moskova ve Petrograd Komiteleri'ne ve Petrograd ve Moskova Sovyetleri'nin bolşevik üyelerine bir başka mektup yolladı:

> "Vakit yitirmek suçtur. Sovyetler Kongresi'ni beklemek çocuksu bir formalite oyunu, utanç verici bir formalite oyunu ve devrime karşı girişilmiş bir ihanettir."

"Moskova Sovyeti iktidarı kendi ellerine almalıydı:

> "Moskova'da zafer güvence altındadır ve burada savaşa ihtiyaç yoktur. Petrograd bekleyebilir. Hükümet kendisini kurtarmak için

hiçbir şey yapamayacaktır ve teslim olacaktır."[29]

Birkaç gün sonra, Lenin, *Petrograd Örgütleri Konferansı İçin Tezler ve Ayrıca Parti Kongresine Seçilmiş Delegeler İçin Bir Karar Taslağı ve Yönergeler* başlığını taşıyan bir metin hazırladı. Belge, parti liderliğini çok ateşli biçimde eleştiren bir üslupla kaleme alınmıştı:

> "Partimizin üst kademelerindeki duraksamalara dikkat edilmeli; iktidar için mücadele etmek karşısında bir 'korku' yaşanıyor gibi, kararların, protestoların, kongrelerin bu mücadele yerine ikame edilmesi yönünde bir eğilim söz konusu... Bu görevin (iktidarın alınması için mücadele -çn.) Sovyetler Kongresi'ne bağlanmasında, onun bu kongreye tabi hale getirilmesinde ısrar edilmesi, (ayaklanma için -çn.) önceden bir tarih tespit edilerek, hükümetin askerlerini hazırlamasını kolaylaştırarak, kitlelerin üzerinde ancak ihtilalci proleteryanın güç kullanmak suretiyle başarabileceği bir görevin Sovyetler Kongresi'nin alacağı bir 'karar' ile yerine getirilebileceği yolunda bir izlenim yaratarak onların zihnini bulandırarak, *ayaklanmayla alay etmekten başka bir anlama gelmez*... İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti, ancak bir ayaklanma organı, bir devrimci iktidar organı olarak gerçek bir anlam ifade eder. Bunun dışında, Sovyetler, kitleler arasında yalnızca soğukluk, kayıtsızlık ve yanılsama üretebilen anlamsız bir oyuncaktan başka bir şey değildir ve bunlar, aldıkları kararları ve protesto metinlerini durmaksızın yineleyip durdukları için, haklı olarak tepki görmektedirler."[30]

2 Ekim'de, Lenin Petrograd şehir konferansına bir mektup gönderdi ve -üs olarak Moskova'dan başlayacak- silahlı ayaklanma için hazırladığı planını yineledi:

> "Moskova'daki yoldaşlarımıza çağrıda bulunmalı, onları Moskova'da iktidarı ele geçirmeye, Kerenski hükümetinin işine son verildiğini, derhal barış sağlayabilmek ve Rusya'yı bir komplodan kurtarabilmek için Moskova'daki İşçi Vekilleri Sovyeti'nin geçici hükümet olarak iktidarı kendi eline aldığını ilan etmeye ikna et-

meliyiz. Bırakın Moskova'daki yoldaşlar Moskova'da derhal bir ayaklanmaya girişilmesi sorununu öne çıkarıp bunu değerlendirsinler."[31]

Bu mektupları okurken, Lenin'in ısrarcılığı, onun çok acil ve yaşamsal addettiği temayı bıkıp usanmadan öne çıkarması karşısında hayranlığa kapılmamak elde değil: Bolşevikler iktidarı almalıdır.

Bir izleyiciden öğütler

Mücadele alanından uzak olmak, yaşamını sürekli gizlenerek sürdürmek zorunda kalmak, kendi düşüncelerini ifade etme şansını çoğu zaman kararlar Petrograd'ta alındıktan sonra bulabilmek Lenin için çok üzücü ve yıpratıcı bir durum olmalıydı. 8 Ekim tarihini taşıyan 'Bir İzleyiciden Öğütler' başlıklı bir makalesinde, Kuzey Sovyetleri Kongresi'nde toplanan yoldaşlarına sesleniyor, Marks'ın 'ayaklanmanın bir sanat olduğu' yolundaki düşüncesini geliştiriyordu:

"Marks, bu sanatın başta gelen kuralları ile ilgili olarak şunları söylemişti:

"1. Ayaklanmayı asla bir oyuncak haline getirmeyin; fakat, ayaklanmanın ciddi bir biçimde gerçekleşmeye başladığının farkına varır varmaz ona sonuna kadar sahip çıkın.

"2. *En üstün güçlerinizi* belli bir anda belli bir noktada yoğunlaştırın; aksi taktirde, daha iyi hazırlanmış ve daha iyi örgütlenmiş olmanın avantajına sahip olan düşman, ihtilalcileri yıkıma uğratacaktır.

"3. Ayaklanma bir kez başladığında, en yüksek düzeyde *kararlılıkla* hareket etmeli ve, kuşkusuz başarısızlığa uğramadan, saldırıya geçmelisiniz. "Savunma, silahlı her ayaklanma için ölüm anlamına gelir."

"4. Düşmanı şaşırtmaya çalışmalı, düşman güçlerin dağınık olduğu bir anda harekete geçmelisiniz.

"5. Bir kasabanın ele geçirilmesi sırasında olduğu gibi birkaç saatlik bile olsa, gündelik başarıların arayışı içinde olmalısınız ve her ne pahasına olursa olsun '*moral üstünlüğü*' elde tutmalısınız.

Marks, bütün devrimlerin silahlı ayaklanmaya ilişkin derslerini, devrim siyasetinin gelmiş geçmiş en büyük ustası Danton'un söz-

leriyle özetliyor: *de l'audace, de l'audace, encore de l'audace*'."[32]*

Lenin, bundan sonra iktidarın ele geçirilmesi için askeri bir planın taslağını hazırlamaya girişti. Yazdıklarına göre, ihtiyacı duyulan şey,

> "Petrograd üzerine, mümkün olduğu kadar beklenmedik ve hızlı bir biçimde, içeriden ve dışarıdan, işçi sınıfı ordugahlarından, Finlandiya'dan, Reval ve Kronstadt'tan, donanmanın *bütününden* gelecek olan ve başarısızlığa düşmeden yaşama geçirilmesi gereken eşzamanlı bir saldırıdır... Başta gelen üç kuvvetimiz -donanma, işçiler ve ordu birlikleri öylesine koordine edilmelidir ki, şu yerler başarısızlığa düşülmeden işgal edilmeli ve *her ne pahasına olursa olsun* elde tutulmalıdır: (a) telefon santrali; (b) telgraf bürosu; (c) tren istasyonları; (d) ve tüm bunların başında köprüler.
>
> "En kararlı unsurlar (elimizdeki 'şok kuvvetler' ve bahriyelilerin en iyilerinin yanısıra genç işçiler), bütün önemli noktaları işgal etmek ve bunların bütün önemli harekatlarda *yer almalarını* sağlamak için küçük müfrezeler haline getirilmeliler, örneğin: Petrograd'ın kuşatılması ve dışarıyla olan bağlantısının kesilmesi; şehrin bahriyelilerin, işçilerin ve askerlerin kombineli bir saldırısıyla ele geçirilmesi -ki bu da sanat ve üç misli cesaret gerektiren bir görevdir;düşman 'merkezleri'ne (subay okulları, telgraf bürosu, telefon santrali, vb.) saldırılması ve bunların teslim alınması amacıyla müfrezelerin tüfek ve bombalarla techizatlandırılmış en iyi işçilerden oluşturulması."

Mektup şu ifadeyle sona eriyordu: "Hem Rus, hem de dünya devriminin başarısı iki ya da üç günlük bir savaşıma bağlıdır."[33]

Vyborg Bölge Komitesi üyelerinden Sveshnikov o günlere iliş

---

* Lenin'in burada aktardığı sözler, 1851 ve 1852 yıllarında New York Daily Tribune'de bölümler halinde yayınlanmış olan Almanya'da Devrim ve Karşı Devrim adlı eserdendir. Çalışma Marks'ın imzasını taşımakla birlikte, gerçekte Engels tarafından yazılmıştır.

kin olarak şunları anımsıyor:

> "İlyiç, gizlendiği yerden yorulmak bilmeden sürekli yazıyor, Nadezhda Konstantinovna (Krupskaya) ise bu el yazmalarını Bölge Komitesi'nde bizlere okuyordu... Liderin çarpıcı sözleri gücümüzü bir kat daha artırırdı... Şu tablo sanki dün yaşanmış gibi zihnimde olanca canlılığıyla korunuyor: Bölge idare merkezinin odalarından birinde, daktilografların bulunduğu odada, Nadezhda Konstantinovna eğilmiş orijinal metinle çoğaltılan kopyaları dikkatli bir biçimde karşılaştırıyor, onun hemen yanında, ayakta duran Amca ile Gene kendilerine birer kopya verilmesini istiyorlar."

'Amca' ile 'Gene' bölgedeki iki liderin eskiden beri kullandıkları takma adlardı. Bölge işçilerinden Naumov şunları söylüyor: "Kısa bir süre önce Lenin'den Merkez Komitesi'ne iletilmesini istediği bir mektup aldık... Mektubu okuduğumuzda heyecandan soluğumuz kesildi. Öyle görünüyordu ki, Lenin uzun zaman önce ayaklanma sorununu Merkez Komitesi'nin önüne koymuştu. Onlarla bir münakaşaya giriştik. Üzerlerinde bir baskı kurmaya başladık."[34]

Lenin'in gizli bir yaşam sürerken silahlı bir ayaklanma için ajitasyon yapmaya başlayarak Merkez Komitesi'nin otoritesini sarsacak kadar ileri gitmesi, proleterya ve parti içinde kendisine yönelik olağanüstü bir güven yaratırken Merkez Komitesi'ne kuşkuyla bakılmasına yol açıyordu. Fakat, Lenin, uzlaşmazlığının ve yaptığı şeylerin sorumluluğunu üstlenmekten kaçacak bir insan değildi.

Ne var ki, Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresi, bolşeviklerin hakimiyeti altında olmasına karşın, Lenin'in çağrısını yerine getirmedi. 11 Ekim'de toplanan ve üç gün oturum halinde kaldıktan sonra dağılan Kongre, kendisini olağan, genel devrimci kararları kabul etmekle sınırlı tuttu.

Merkez Komitesi nihayet harekete geçiyor

10 Ekim günü, Merkez Komitesi'nin, Lenin'in silahlı ayaklanma sorununu doğrudan ileri sürdüğü -ve bu önerisini kabul ettirdiği- ünlü toplantısı gerçekleşti. Sukhanov şunları yazıyor:

> "İşte tarihin garip, hoş şeylerinden biri daha! Bu önemli ve belirleyici toplantı Karpovka'da, benim kendi evimde -fakat benim

bilgim dışında- gerçekleşti."

Menşevik Sukhanov'un eşi bir bolşevikti.

"Daha önceleri, geceleri çoğunlukla büroda, ya da Karpovka'ya sekiz verst uzaklıkta bulunan Smolni'de geçiriyordum. Bu kez, beni geceyi dışarıda geçirmeye iten neden farklıydı: Beni kandırmanın yollarını çok iyi bilen eşim, dostça ve aldırmaz görünerek, işten sonra eve dönmek için onca yolu tepmeme gerek olmadığını söyledi ve geceyi büroda geçirmemi öğütledi. Evdeki bu önemli toplantıyı bölmemem için her önlem alınmıştı!"[35]

Merkez Komitesi'nin 21 üyesinden on biri (ve bir aday üye) toplantıda hazır bulunuyordu. Lenin, toplantıya sakalsız, gözlük takmış olarak geldi, başında ise bir peruk vardı. Bu, yeraltına geçtiği günden beri katıldığı ilk toplantıydı. Sabah saat 3'e kadar devam eden toplantı on saat sürdü. Oturum, Sverdlov tarafından sunulan ve Lenin'in karar tasarısına zemin hazırlayan örgütün durumunu gösterir bir raporla başladı:

"Kuzey bölgesindeki askeri birliklerden gelen temsilciler, kuzey cephesinde amacının ne olduğu bilinmeyen bazı gelişmeler olduğunu, askerlerin bölgenin içine doğru kaydırıldığını ileri sürüyorlar.
Minsk'ten, burada Kornilov-tipi bir komplonun hazırlığının yapıldığını bildiren bir haber aldık. Oradaki garnizonun niteliği yüzünden, Minsk'in etrafı Kazak birlikleri tarafından sarılmış durumda bulunuyor. Komuta merkezleri ile Başkomutanlık arasında şüphe uyandırıcı konuşmalar yapılıyor. Osset ile belli bazı askeri birlikler içinde bolşeviklere karşı ajitasyon faaliyetleri yürütülüyor. Her şeye karşın, cephedeki genel hava bolşeviklerden yana, askerler Kerenski'ye karşı cephe alınış bulunuyorlar."[36]

Lenin derhal sert, atılgan bir tutum sergiledi:

"Eylül başından beri ayaklanma sorununa karşı belli bir kayıtsızlığın mevcut olması dikate değer. Bununla birlikte, Sovyetlerin ik-

tidarı alması sloganını ciddi olarak öne sürsek bile, bunun gerçekleşme şansı yok. Bu nedenle, dikkatler uzun zaman önce sorunun teknik boyutu üzerinde yoğunlaştırılmalıydı. Bugün, çok önemli bir zaman kaybına uğramış olduğumuz açık biçimde görülüyor.

"Her şeye karşın, sorun aciliyetini koruyor ve belirleyici an oldukça yakın. Uluslararası durum da insiyatifi ele almamızı gerektiriyor.

"Narva ve Peter'in (Petersburg -çn.) elden çıkarılması için yapılanlar, kesin bir eylemlilik içine girmemizi daha da zorunlu kılıyor.

"Siyasi durum da çarpıcı bir biçimde bu yönde gelişiyor.

"3-5 Temmuz günlerinde ayaklanma yolunda girişeceğimiz bir eylem başarısızlıkla sonuçlanırdı, çünkü o günlerde çoğunluk arkamızda değildi. O günden bu güne çok uzun bir yol kat ettik.

Kitleler arasındaki çekimserlik ve kayıtsızlığı, onların konuşmalardan ve kararlar almaktan bıkmış olmasıyla açıklamak gerekir. Bugün çoğunluk bizim arkamızdadır. Siyasi açıdan, durum iktidarın el değiştirmesi için bütünüyle olgunlaşmış durumdadır.

Köylü hareketi de aynı doğrultuda ilerliyor, öyle ki, bu hareket ancak muazzam büyüklükte güçlerle bastırılabilir. Tüm toprakların (halka -çn.) devredilmesi köylülerin genel sloganı haline gelmiş bulunuyor. Dolayısıyla, siyasi koşullar olgunlaşmış durumda. Yapmak zorunda olduğumuz şey, sorunun teknik yanını müzakere etmemiz. Meselenin püf noktası budur.

"Durum bu olduğu halde, biz, savunma yanlılarının tutumunun sonucu, bir ayaklanma için sistematik bir hazırlığa girişilmesini siyasi bir suç işlemeye benzer bir şeymiş gibi görme eğilimi sergiliyoruz.

"Bizim yanımızda olmayacağı açık olan kurucu meclis için beklemenin bir anlamı yok; bu, görevimizi daha da güçleştirmek anlamına gelir. Bölge Kongresi ve Minsk'ten gelen öneri, belirleyici eylemliliğe girişmek için bir başlangıç noktası olarak kullanılma-

lıdır."[37]

Bundan sonra, Lenin somut bir karar önerisinde bulundu:

> "Silahlı bir ayaklanmanın kaçınılmazlığını ve bunun zamanının gelmiş olduğunu kabul eden Merkez Komitesi, bu düşüncenin bütün parti örgütlerine rehberlik etmesini, tüm pratik sorunlara ilişkin tüm tartışma ve çözümlere yaklaşılırken (Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresi, askerlerin Peter'den çekilmesi, Moskova ve Minsk'teki insanlarımızın eylemliliği, vb.) bu bakış açısından hareket edilmesini önerir."[38]

Yapılan oylamada, 10 oy bu karar tasarısının leyhine (9 Merkez Komitesi üyesi ve 1 üye adayı), 2 oy (Zinovyev ve Kamanev) ise aleyhine verildi.

Zinovyev ve Kamanev'in muhalefeti

Toplantının hemen ardından, Zinovyev ve Kamanev, Merkez Komitesi'nin kararına karşı bir bildiri hazırladılar ve bu bildiriyi Petrograd Komitesi, Moskova Komitesi, Moskova Bölge Komitesi ve Fin Bölge Komitesi üyeleri arasında dağıttılar:

> "Bugün silahlı bir ayaklanma önermenin yalnızca partimizin değil, fakat ayrıca Rus devrimi ile dünya devriminin geleceğini tehlikeye düşürmek anlamına geldiğinden hiç kuşku duymuyoruz...
> "Kurucu mecliste partimizin şansı mükemmel boyutlarda...
> "Doğru taktiklerle, kurucu mecliste sandalyelerin üçte birini, hatta daha fazlasını kazanabiliriz...
> "Hiç kuşkusuz, kurucu meclis toplumsal güçler arasındaki gerçek ilişkiyi kendi başına değiştiremez. Ancak, kurucu meclis bu ilişkinin bugün olduğu gibi üstü örtülü kalmasını önleyecektir. Yaşantımızda derin kökler salmış Sovyetleri bir kenara itmek olmaz. Sovyetler, halihazırda bir dizi yerde fiili olarak iktidarın uygulayıcısı olmuştur.
> "Kurucu meclis de, devrimci çalışmasında ancak Sovyetlere dayanabilir. Kurucu meclis artı Sovyetler: İşte devlet kurumunun kendisine doğru yol aldığımız birleşik yapısı...

"Bizimle burjuvazi arasında üçüncü ve büyük bir kampın -küçük burjuvazinin olduğunu unutmadık ve unutmamalıyız. Bu kamp, Kornilov ayaklanması sırasında bizimle birlikte tavır aldı ve bize zaferi getirdi... Bugün bu kampın bize burjuvaziden çok daha yakın olduğunu tereddütsüz söyleyebiliriz... Atılacak dikkatsiz bir adım, devrimin bütün bir yazgısını hemen girişilecek bir ayaklanmanın yazgısına bağımlı kılan iyi hesaplanmadan girişilmiş bir hareket, küçük burjuvaziyi *uzun bir zaman için* Milyukov'un kollarına itmek için tek başına yeterli olacaktır.

"Şunlar söyleniyor: (1) Rusya'daki halkın büyük çoğunluğu halihazırda bizim yanımızdadır; (2) Uluslararası proleteryanın çoğunluğu bizden yanadır. Ne yazık ki bunlardan ne birincisi ne de ikincisi doğrudur ve sorun tam da budur.

"Rusya'da, işçilerin çoğunluğuna sahibiz ve askerlerin dikkate değer bir kısmı da bizim yanımızda. Ancak bütün geriye kalanlar kararsızlık ve tereddüt içinde. Hepimiz eminiz ki, örneğin, gelişmeler kurucu meclis seçimlerine kadar varırsa köylüler ağırlıklı olarak sosyalist devrimciler leyhine oy kullanacaklar.

"Şimdi ikinci iddiaya geliyoruz -uluslararası proleteryanın çoğunluğunun bizi desteklediği iddiasına. Ne yazık ki bu doğru değil... Eğer bugün her şeyi riske eder ve bir yenilgiye uğrarsak, ayrıca, son derece ağır ilerleyen fakat hiç şüphesiz bir gelişme içinde olan uluslararası proleterya devrimine de ağır bir darbe vurmuş olacağız. Ancak, şimdilik tercih bize bağlı olduğuna göre, bugün kendimizi *savunmacı bir konumla* sınırlayabiliriz ve sınırlandırmalıyız... Kurucu mecliste bir muhalefet partisi olarak öylesine büyük bir güce sahip olacağız ki, ülkede genel oy hakkı ile birlikte, muhaliflerimiz her adımda bize boyun eğmeye zorlanacaklar, ya da, sol sosyalist devrimcilerle, partisiz köylülerle ve esas olarak bizim programımızı desteklemek zorunda olacak diğerleriyle birlikte bir yönetici blok oluşturacağız...

"Bugün, tarih önünde, uluslararası proleteryanın, Rus devriminin ve Rus işçi sınıfının önünde silahlı ayaklanma kartını oynayarak bütün bir geleceği riske sokma hakkına sahip değiliz... İçinde bulunduğumuz şu gün, hepsi arasında en zararlı şey düşmanın gücünü olduğundan küçük, kendi gücümüzü ise olduğundan büyük görmektir. Hasımların gücü göründüğünden daha büyük.

Anahtar öneme sahip yer Petrograd'tır ve proleterya partisinin düşmanları Petrograd'a büyük bir güç yığmış bulunuyor: *mükemmel* bir şekilde silahlandırılmış, *örgütlenmiş*, (sahip oldukları sınıfsal konum nedeniyle) savaşmaya arzulu ve nasıl savaşılacağını bilen 5.000 Yunker, ayrıca genelkurmay personeli, şok birlikleri, Kazaklar, garnizonun önemli bir bölümü, Peter [Petersburg] etrafına yelpaze gibi yerleştirilmiş ağır toplar. Şu halde, hasımlarımız, TSIK [Sovyetler Yürütme Komitesi]'nin de yardımıyla, cephedeki birlikleri de getirmek için çabalayacaklardır ve böyle yapacakları hemen hemen kesindir."

İşçiler ve askerler savaşkan bir ruh içinde değillerdi:

"Harekete geçilmesini savunanlar bile işçi kitleleri ve asker arasındaki ruh halinin -örneğin- 3 Temmuz öncesinde geçerli olan ruh halini hatırlatmaktan uzak olduğunu bildiriyorlar. Şayet kent yoksulu kitleler arasında sokak gösterilerinde güçlü bir militan ruh mevcut olsa idi, bunlar bir kez harekete geçtiklerinde partimizin nüfuzunun zayıf olduğu çok büyük ve önemli örgütleri (demiryolu sendikası, posta ve telgraf sendikası, vb.) de arkalarından sürükleyecekleri garanti edilebilirdi. Fakat, bu ruh hali fabrikalarda ve kışlalarda bile mevcut olmadığına göre, bu varmış gibi hesaplara girişmek kendi kendimizi kandırmak olur...

"Bu koşullar altında, iktidarın proleterya partisinin ellerine geçmesi sorunun "ya şimdi, ya da hiçbir zaman!" anlayışıyla ele alınması ölümcül bir tarihsel hata olacaktır.

"Hayır! Proleterya partisi büyümeye devam edecek ve onun sahip olduğu program daha geniş bir biçimde kitlelere anlatılacaktır.""[39]

Lenin'in sert eleştirisi

Lenin'in duyduğu öfke sınırsızdı. En yakın yoldaşlarından ikisi, şimdi ayaklanmanın başlıca muhalifleri olarak boy gösteriyorlardı. 17 Ekim'de, '*Yoldaşlara Mektup*' başlığı altında uzun ve sert bir mektup yazdı:

"Devrimci partinin böylesine ciddi bir sorun karşısında bocalan-

masına hoşgörüyle bakmaya hakkı olmadığına göre, kendi ilkelerini parçalayıp rüzgarlara savuran bu iki yoldaş bazı kafa karışıklıklarına neden olabileceklerine göre, bunların iddialarını bir çözümlemeye tabi tutmak, onların bocalama içine girdiklerini gözler önüne sermek ve ne denli utanç verici bir duruma düştüklerini göstermek bir zorunluluktur."[40]

Zinovyev ve Kamanev şöyle söylemişlerdi: "Ne biz iktidarı ele geçirecek kadar güçlüyüz, ne de burjuvazi kurucu meclisin toplanmasını engelleyecek güçte." Lenin buna sert bir karşılık verdi:

(Bildiriyi kaleme alan -çn.) yazarların şaşkınlığı ve bunların yaşadıkları korku, işçilere yönelik bir karamsarlık ve burjuvazinin durumuna yönelik bir iyimserlekte ifadesini buluyor. Şayet askeri okul öğrencileri ve Kazaklar kanlarının son damlasına kadar bolşeviklerle savaşacaklarını söylerlerse, buna bütünüyle inanılması gerekiyor; ancak, işçiler ve askerler yüzlerce toplantıda bolşeviklere olan güvenlerinin tam olduğunu, iktidarın Sovyetlerin eline geçmesini savunmaya hazır olduklarını tekrar tekrar söylerlerse, oy vermenin bir şey, savaşmanın başka bir şey olduğunu hatırlamanın 'tam zamanı' demektir.

Lenin, "Sovyetlerin kurucu meclisin toplanmasını ve her türden Kornilovgil komplonun durdurulmasını sağlamak için burjuvazinin şakağına dayanmış bir tabanca olması" gerektiğini ileri süren Zinovyev ve Kamanev'in bu iddialarına şu şekilde karşılık verdi:

"Bu, bizim mutsuz karamsarlarımızdan birinin ipin ucunu ne kadar kaçırmış olduğunu gösteriyor: Şarjörü olmayan boş bir tabanca!... Oysa, bu şarjörü de olan bir tabanca olacaksa, bunun anlamı bir ayaklanma için teknik hazırlığın yapılmasından başka bir şey değildir; şarjörün tedarik edilmesi ve tabancanın mermilerle doldurulması gerekir -tek başına şarjör de yeterli olmayacaktır."[41]
"Her geçen gün büyüyoruz. Kurucu meclise güçlü bir muhalefet olarak katılabiliriz; neden her şeyi riske sokalım?" diye yazıyorlardı. Lenin yine sert bir karşılık verdi:
"Bu iddia, kurucu meclisin toplanacağını 'okumuş', en yasal, en

sadık, en anayasalcı yola güvenen bir dargörüşlünün iddiasıdır.

"Oysa, ne yazık ki, kurucu meclisin toplanmasını beklemek ne açlık ne de Petrograd'ın teslim alınması sorununu çözüyor. Saflar, şaşkınlar, ya da yüreklerinin korkuyla dolmasına izin vermiş olanlar bu 'önemsiz ayrıntı'yı unutuyorlar. Açlık beklemeyecek. Köylü ayaklanması beklemedi. Savaş beklemeyecek. Ortadan kaybolan amiraller beklemediler.

"Biz bolşevikler kurucu meclisin açılacağına inandığımızı ilan etsek açlık beklemeyi kabul edecek mi? Ortadan kaybolan amiraller beklemeyi kabul edecekler mi? Maklakovlar, Rodziankolar lokavtları ve tahıl sevkiyatlarını sabote etmeyi durdurup İngiliz ve Alman emperyalistleriyle yaptıkları gizli anlaşmalara son verdiklerini *ilan etmeyi* kabul edecekler mi?

"'Anayasal düşler'in ve parlamenter budalalığın şampiyonluğunu yapanların iddialarının gelip vardığı nokta budur. Yaşayan gerçeklik ortadan kaybolurken, geriye yalnızca kurucu meclisin toplanacağından söz eden bir *kağıt parçası* ile seçimlerin yapılması kalıyor."[42]

Lenin, "Eğer Kornilovcular tekrar harekete geçselerdi, onlara günlerini gösterirdik. Ama niçin riski göze alıp harekete geçen biz olalım?" diye soran Zinovyev ve Kamanev'i şöyle yanıtlıyor:

"Tarih kendisini yinelemez; ancak, eğer ona *sırtımızı* dönersek ve birinci Kornilov ayaklanmasını düşünüp 'Keşke Kornilovcular yine başlasalar' dersek -bu ne mükemmel bir devrimci strateji olurdu- aynı durum yinelenir. Bu, işlerin oluruna bırakılması oyununa benzer bir tutum değil mi! Belki Kornilovcular uygun olmayan bir zamanda yeniden harekete geçecekler: Bu ne kadar 'ciddi' bir argüman! Proleter bir siyaset için ne kadar güçlü bir temel!

"Peki ya ikinci harekatın Kornilovcuları bir ya da birkaç dersi öğrenmiş olarak gelirlerse? Eğer *harekete geçmeden önce* açlıktan ileri gelen isyanların başlamasını, cephenin dağılmasını, Petrograd'ın düşmesini bekliyorlarsa ne olacak? Bu durumda ne yapacağız?

"Burada, proleterya partisinin taktiğini Kornilovcuların eski hatalarından birini yinelemeleri olasılığı üzerine inşa etmemiz öneri-

liyor... İşte size 'marksist' bir taktik! Bekleyin, açlar! Kerenski kurucu meclisi toplayacağına söz verdi."[43]

"Herkes, kitlelerin onları sokağa dökecek bir ruh hali içinde olmadığını söylüyor. Karamsar olmayı haklı kılan işaretlerden birisi de, gerici basının, Kara Yüzler'e destek veren basının giderek yaygınlaşması olabilir" diyen Zinovyev ve Kamanev'e karşı, Lenin kitlelerin ruh haliyle ilgili olarak şunları söylüyordu:

"İçinde bulunduğumuz şu gün, yüreksiz insanların eklemeyi unuttukları en önemli şeylerden biri şu ki:
"'herkes', bunun gerilimli ve bekleyiş içinde olan bir ruh hali olduğunu söylüyor;
"'herkes', Sovyetlerden Sovyetlerin savunulması için bir çağrı geldiğinde işçilerin tek vücut olarak ileri atılacağı konusunda hemfikir durumda bulunuyor;
"'herkes', işçilerin kaçınılmaz olduğunu gördükleri 'son ve belirleyici savaş' konusunda kendi merkezi organlarının sergiledikleri kararsız tutumdan hoşnutsuz olduklarını düşünüyor;
"'herkes', en geniş kitlelerin umutsuzluğa çok yakın bir ruh hali içinde bulunduğu ve bunun da anarşizme gelişmesi için uygun bir ortam hazırladığı konusunda tam bir fikir birliği içinde;
"'herkes', otoriteleri etkilemek için girişilen tek tek grevlerin, gösterilerin, eylemlerin beyhudeliğinin halihazırda görülmüş ve bütünüyle kavranmış olduğu bir zamanda kısmi değil genel savaşımın nasıl olacağı konusunda hala bir belirsizliğin yaşanıyor olması yüzünden sınıf bilinçli işçiler arasında *yalnızca* gösteri yapmak, *yalnızca* kısmi mücadeleler vermek konusunda belli bir isteksizliğin yaşandığının farkında; "
"Bunun gibi.
"Zinovyev ve Kamanev, kararlı bir parti çizgisinin, onun boyun eğmez kararlılığının ayrıca söz konusu ruh halini yaratan bir *faktör* olduğunu ve bunun en keskin devrimci anlarda özellikle geçerli olduğunu kuşkusuz 'tam yeri geldiği anda' unutuyorlar. Sorumluluk sahibi liderlerin kendi bocalamaları ve düne kadar savunduklarını bugün reddedişleriyle kitlelerin belli kesimlerinde en uygunsuz bocalamaları yarattıkları gerçeğini unutmak bazen

insanlar için 'pek münasip' oluyor.[44] Kitlelerin ruh halinden söz edenler, kendi kişisel yüreksizliklerinin sorumluluğunu kitlelere yıkmaya çalışanlar umutsuz bir durumdadırlar. Kitleler, bilinçli olarak kendileri açısından en uygun anı kollayanlar ve bilinçsiz olarak umutsuzluğa sürüklenmeye hazır olanlar olarak iki gruba ayrılabilirler; ancak ezilen, aç yığınlar yüreksiz ***değillerdir***.[45]
"Bir ayaklanma için ihtiyacı duyulan şey... bir yandan, sınıf bilinçli unsurların sonuna kadar savaşmak konusundaki bilinçli, dayanıklı, boyun eğmez kararlılığı, diğer yandan ise, eğer bolşevikler kendilerine belirleyici bir savaş içinde önderlik edemezlerse yarım önlemlerle artık hiçbir şeyin kurtarılamayacağını, hiçkimsenin 'etki'lenemeyeceğini, açlığın anarşik bir biçimde her şeyi ezeceğini, her şeyi yıkacağını ***hisseden*** geniş kitlelerin umutsuz ruh halidir."[46]

Zinovyev ve Kamanev, "Öte yandan, marksist parti ayaklanma sorununu askeri bir komplo düzeyine indirgeyemez" demişlerdi. Lenin, onları ayaklanmayı Blankicilikle özdeş hale getirmekle suçladı:

"***Eğer*** belli bir sınıfın partisi tarafından örgütlenmemişse, ***eğer*** onu örgütleyenler genel olarak siyasi anı ve özel olarak da uluslararası durumu gerektiği gibi analiz etmemişlerse, ***eğer*** parti nesnel olaylarla kanıtlanmış bir şekilde halkın çoğunluğunun sempatisini kazanamamışsa, ***eğer*** devrimin gelişimi küçük burjuvazinin sınıflar arasında uzlaşmaya yönelik hayallerinin gerçek dışılığını pratik olarak kanıtlamamışsa, ***eğer*** devrimci mücadelenin 'yetki sahibi' oldukları genel kabul görmüş olan, ya da bunun böyle olduğunu pratik içinde göstermiş olan Sovyet tipi organlarının çoğunluğu kazanılmış değilse, ***eğer*** (savaş durumunda) hükümetin tüm halkın iradesine karşın çıkar kaygısıyla haksız bir savaşı uzatmakta olduğu anlayışı ordu içinde yeterince olgunlaşmamışsa, ***eğer*** ayaklanmanın sloganları ('Bütün iktidar Sovyetlere', 'Toprak köylülere', 'Savaşan tüm uluslara derhal demokratik bir barış önerilmesi ve tüm gizli anlaşmalarla gizli diplomasinin feshedilmesi', vb.) yaygın ve popüler hale gelmemişse, ***eğer*** öncü işçiler kitlelerin durumunun umutsuzluğundan ve kırsal kesimin desteğinden

-toprak sahiplerine ve onların destekçisi olan hükümete karşı ciddi bir köylü hareketinin ya da ayaklanmasının varlığında ifadesini bulan bir destekten- emin değillerse, *eğer* ülkenin ekonomik durumu krizin barışçıl ve parlamenter araçlarla istenilen biçimde çözülebileceğine ilişkin ciddi umutların yaşamasına izin veriyorsa, askeri komplo Blankiciliktir.
"Sanırım bu söylenenler yeterli."[47]

Yazık ki, olaylar, Lenin'in Zinovyev ve Kamanev'e ilişkin olarak yazdığı şu sözleri doğrulayacaktı: "Şüpheciler *her zaman* 'kuşku' içindedirler ve bunları ancak yaşanın pratiği yanlışlayabilir."[48]

Petrograd liderliği bocalıyor

15 Ekim'de, Petrograd Komitesi Bolşevik Parti'nin aktif liderleriyle birlikte bir toplantısı yaptı. Tereddüt ve netlikten yoksunluk toplantının bütününe egemendi:

"Nevski: Askeri Örgüt'ün bir temsilcisi olarak, dikkatinizi yüz yüze kaldığımız bir dizi soruna çekmek istiyorum. Askeri Örgüt ansızın sağa kaymaya başlamış bulunuyor. Ayırt etmemiz gereken iki sorun var: (1) temel ilkelere bağlı sorunlar ve (2) bu ilkelerin pratik olarak gerçekleştirilmesine ilişkin sorunlar. Askeri Örgüt, Merkez Komitesi'nin (10 Ekim tarihli) kararıyla ilgili olarak, bu kararın bir dizi koşulu, yani, yoksul köylülerin de devrime katıldıkları gerçeğini dikkate almadığına işaret etti. Kırsal kesim, bize sırtını dönmek yerine bize gelmeye başladı. Pek çok yerden bolşeviklerin popüler hale gelmeye başladıkları yolunda haberler alıyoruz. Devrimdeki belirleyici faktör kuşkusuz işçi sınıfı... Fakat, burada köylü kitlelerinin ruhunu gözardı etmemeliyiz; aksi taktirde zafere erişemeyiz. Pek çok guberniada... köylüler bir ayaklanma halinde bize yiyecek vermeyeceklerini söylüyorlar. Kırsal kesimi hareketlendirmek için şimdiye kadar hiçbir şey yapılmadı. Burada, Petersburg'ta proleteryanın silahlı bir ayaklanması yapılabilir bir şey. Sovyetin çağrısı üzerine bütün bir garnizon harekete geçecektir... Fakat ayaklanmayı Petersburg'la sınırlı tutamayız. Moskova ve taşra vilayetlerinin buna tepkisi ne olacak? Rusya'nın bir bütün olarak bizi destekleyeceği konusunda Merkez

Komitesi bizlere bir güvence verebiliyor mu? Hepimiz zamanın olgunlaşmış olduğunun farkındayız. Ama hazır durumda mıyız? Özgürlüğü güvence altına alacak çoğunluğa sahip miyiz? Rapordan hazır olmadığımız açıkça anlaşılıyor, dolayısıyla sorun şu: Eğer harekete geçersek, kendimizi Rusya'nın geri kalan kısmından yalıtılmış halde bulacağız. Demiryollarındaki duruma ilişkin olarak elimizde herhangi bir veri yok. Ayrıca, Beşinci Ordu'nun üzerimize gönderilmeyeceğinden emin misiniz?... Ne Askeri Örgüt, ne de Merkez Komitesi bunun garantisini verebilir... Askeri Örgüt (bize göre) istendiği an harekete geçecektir, ancak bunun ne işe yarayacağını sizlere söyleyemiyorum... Merkez Komitesi'nin ayaklanma sorununu böylesine yaşamsal bir aciliyet olarak öne çıkaran kararı kitlelerin hazırlığı sorununu da dikkate almalıydı. Petrograd Komitesi, taşra vilayetlerinin hazırlanmasının bir zorunluluk olduğu konusunda Merkez Komitesi'ne uyarıda bulunmalı...

"Kharitonov: Petrograd Komitesi, Merkez Komitesi, Bölge Komitesi ve Moskova bölgesi birleşik oturumu, genel bir çoşkusuzluğun mevcut olduğunu gösterdi. 5.000 üyeli geniş bir örgüte sahip olduğumuz Krasnoe Selo'dan buraya [Petrograd] yalnızca 50 kadar insanın gelmesi bekleniyor; diğerleri kararsız bir şekilde Krasnoe Selo'da kalacak. Krasnoe Selo'da bir çöküntü havası yaşanıyor. Ayyaşlık yoldaşlarımıza bile sıçradı. Askeri açıdan bakıldığında, bahriyeliler oldukça kötü durumdalar. Bunların pek çoğu silahın nasıl tutulacağını bile bilmediği için cepheden geri gönderilmiş olan denizciler. Posta ve telgraf çalışanlarına gelince, örgütümüzde bunlardan 140-150 kadar üye var... Telgraf operatörlerinin çoğu Kadet ve bize karşı yakınlık duydukları pek söylenemez. Kritik bir anda telgraf bürosu ile diğer önemli noktaları ele geçirecek bir güce ulaşılması mümkün olabilir.

"Slutskaya (Vasilevski Ostrov bölgesinden gelen kadın temsilci): Bölgemizdeki askeri durumla ilgili olarak, fabrikalarda ve sanayi işletmelerinde askeri emirler verildiğini söyleyebilirim. Ayaklanmaya katılma konusunda kayda değer bir isteklilik görülmüyor.

"Latsis (Vyborg bölgesi): Kitlelerin olaylara ilgisinin arttığını gözlüyoruz. Bölge komitelerine ek olarak, aşağıdan yukarı gelişen merkezi bir örgüte sahibiz... Kitleler bizi destekleyecekler.

"Kalinin (Lesnovski alt-bölgesi): Koşulları incelemeye karar verdik; şimdilik işler pek iyi kotarılmıyor. Ordu birlikleriyle ilişkiye geçme kararı aldık. Finlandiya'dan ve cepheden bolşeviklerin ayaklanmasını protesto eden telgraflar alıyoruz. Öte yandan, ordu örgütünü atlayıp cepheden gelen delegeler ve bunların talepleri, açıkça militanca bir ruhun varlığına işaret ediyor. Bu ise ordu komitelerinin bizim yanımızda olmadıklarını ve kitlelerin isteklerini temsil etmediklerini kanıtlıyor. Bir Kızıl Muhafız grubumuz ve 84 tüfeğimiz var.

"Naumov (Vyborg bölgesi): Kitleler arasında dikkate değer bir hoşnutsuzluk var... Petrograd'ın tahliyesinden ve işçilerin ücretlerinin ödenip işlerinden çıkarılmalarından kaynaklanan bastırılmış bir öfkenin varlığı söz konusu.

"Menzhinskaia [birinci şehir bölgesinin kadın temsilcisi]: Silah durumuna gelince, durum bir hayli kötü. Komite içinde yalnızca 6, bir fabrikada 100, bir diğer fabrikada ise 20 tüfek var. İşçilerin ruh halini kestirmek ise güç.

"Pakhemov (ikinci şehir bölgesi): Ruhsal durum 3-5 Temmuz günleri arasında olandan daha iyi. Kızıl Muhafız teşkilatının örgütlülüğü iyi değil. 50 tüfek, 3.000 kurşunumuz var. 60 ila 80 arasında üyemiz [askeri] emirler alıyor.

"Raviç (Moskova bölgesi): Fabrikalarda bulanık bir duygu hakim. Kitleler Sovyetin çağrısı üzerine harekete geçecekler, ancak partimizin çağrısına çok az insan karşılık verecek. Kornilov ayaklanması günlerinde yaratılmış olan organlar varlıklarını oldukları gibi koruyorlar...

"Gessen (Narva bölgesi): Genelde ayaklanma isteği söz konusu değil. Nüfuz sahibi olduğumuz yerlerde canlı ve istekli bir ruh hali gözleniyor. Geri durumdaki kitleler arasında ise siyasete yönelik bir ilgisizlik mevcut. Bununla birlikte partimiz otoritesini yitirmiş değil... Birkaç yüz tüfeğimiz var, bununla birlikte bir toplanma bölgemiz yok ve askeri güçlerimiz dağınık bir durumda bulunuyor...

"Vinokurov (Neva bölgesi): Genel ruh hali bizden yana. Kitleler tetikte bekliyor. Kızıl Muhafız'a sahip değiliz.

"Obukhov fabrikasından bir yoldaş: Daha önce Obukhov fabrikası savunma yanlılarından yana tavır almıştı. Ancak bu durum şim-

di değişmiş bulunuyor. Kitlesel toplantılarımıza 5-7.000 kadar insan katıldı... Kızıl Muhafız içinde 2.000 insanımız, 500 tüfeğimiz, 1 makinalı tüfeğimiz 1 de zırhlı aracımız var. Bir devrimci komite oluşturduk. Fabrikanın Petrograd Sovyeti'nin çağrısına uyacağından kuşku yok.

"Pervukhin (Okhtenski bölgesi): İşçiler arasında ayaklanma arzusu yok. Fabrikalarda Kara Yüzler boy göstermeye başladılar.

"Prokhorov (Petersburg bölgesi): Güçlü bir etkiye sahip olduğumuz yerlerde tetikte bir tavır sergileniyor -aksi taktirde kitleler ilgisiz... Genel olarak bölgede tam bir örgütsüzlük durumu yaşanıyor. Ayaklanma çağrısı Sovyetten gelse bile belli fabrikalar (örneğin bizimki) bu çağrıya uymayacak.

"Akselrod (Rozhedestvenski bölgesi): İnsanlar tetikte. Karşı devrimin harekete geçmesi durumunda direniş göstereceğiz, ancak işçilerin bir ayaklanma çağrısına uyacaklarını sanmıyorum. Fabrikaların tahliyesi sırasında ücretleri ödendikten sonra işçilerin işlerinden çıkarılmış olmalarından kaynaklanan bir cesaretsizlik var. Anarşistlerin nüfuzu hissedilir biçimde artıyor.

"Porokhovski bölgesi: ...Kornilov olaylarından önce menşevikler ve sosyalist devrimciler hakim konumdalardı. Ancak, şimdilerde durum bizim lehimize... Eğer bir ayaklanma çağrısı gelirse, fabrikadaki komite kitlelere önderlik etmeye hazır durumda...

"Shlüsselburg bölgesi: Bölgemiz küçük bir bölge; toplam 200 üyemiz var. Ancak kitlelerin çoğunluğu bizimle gelecek. Bir Kızıl Muhafız grubu örgütledik, ancak buna yaygın bir katılım yok. İşçiler fabrikaların savunulması görevini üstlendiler. Sovyetin çağrıda bulunması halinde kitleler harekete geçecekler.

"Demiryolu seksiyonu: Geçici Hükümet'e karşı hissedilir bir memnuniyetsizlik var... Propagandamız Petersburg'la sınırlı. Şu sıralar Moskova ile bağlantı kurduk... Taşra vilayetlerine oralardaki demiryolu işçileriyle bağlar kurmak için 13 yoldaşımızı gönderdik. Bunlardan bazıları geri döndüklerinde siyasi durumun pek iyi olmadığını söylediler...

"Sendikalar: Kitleler arasında saldırgan bir ruh halinin belirtilerine rastlanılmıyor. Karşı devrimin saldırıya geçmesi halinde bir direniş gösterilecek, ancak kitleler kendiliklerinden saldırıya geçmeyecekler. Kitleler Sovyetten gelen bir çağrıya karşılık verebi-

lirler.

"Rakhia (Fin bölgesi): Finlilerin hepsi ne kadar önce davranılırsa o kadar iyi olacağını düşünüyor...

"(Bunu genel ilkelere ilişkin bir tartışma izledi.)

"Kalinin: Merkez Komitesi'nin kararı, bugüne kadar alınan kararların en iyisidir. Karar, örgütümüzü siyasi eyleme yön vermeye davet ediyor. Silahlı bir ayaklanma ile karşı karşıya bulunuyoruz; şu an önümüzde dikilen engeller mevcut durumun pratik bir yanını oluşturuyor. Ayaklanma ne zaman başlayacak, bunu bilemiyoruz -fakat muhtemelen bir yıl içinde."[49]

Burada, Temmuz Günleri'nin en ateşli liderlerinin -ki bunların başında Nevski gibi Askeri Örgüt liderleri geliyor- bu kez son derece temkinli davrandıklarını ilginç bir not olarak belirtmek gerekiyor. Petersburg Komitesi'nin 15 Ekim tarihli toplantısına katılmış 19 bölge temsilcisinden yalnızca 8 tanesi kitlelerin 'savaşkan' bir ruh hali içinde olduklarını ve hemen harekete geçmeye hazır bulunduklarını düşünüyordu. 6 temsilci mevcut ruh halinin belirsiz olduğunu söylerken, 5'i 'harekete geçme' konusunda bir isteksizlik olduğunu açık seçik ifade etti.

Birkaç gün kadar sonra, Lenin durumu kendileriyle tartışmak için Askeri Örgüt liderlerini bir toplantı için yanına çağırdı. Podvoiski, bu toplantıyı anılarında şöyle anlatıyor:

"Antonov-Ovsenko, Petrograd garnizonunun durumunu değerlendirebilecek durumda olmadığını, ancak donanmanın ilk çağrıda harekete geçeceğinden emin olduğunu, bununla birlikte donanmanın Petrograd'a zamanında ulaşmasının pek muhtemel görünmediğini bildirdi. Nevski ve Podvoiski, garnizondaki askerlerin ayaklanma fikrine yakınlık duyduklarını, fakat, yine de, bu konuyu doğrudan ve kesin bir biçimde her askeri birliğin gündemine sokabilmek ve ayaklanmayı teknik olarak hazırlayabilmek için, ayaklanmanın on ya da on beş gün kadar geciktirilmesinin zorunlu olduğunu ifade ettiler; Temmuz ayında harekete geçmiş... kısmen dağıtılmış ve kısmen moral bozukluğuna uğramış birlikler ancak diğer birliklerin harekete geçeceğinden emin olmaları durumunda çağrıya uyacaklardı ve bu yüzden daha önce gerici bir

tutum almış birliklerin hazır olup olmadıklarının sınanması gerekiyordu. Podvoiski, ayrıca, Kerenski'nin ayaklanmanın başarısını engelleme kapasitesine sahip özel olarak oluşturulmuş birliklerle cephedeki gerici birliklere bel bağlayabileceğini belirtti.

"Helsingfors ve diğer yerlerdeki denizcilerin durumuyla ilgili olarak görüşlerini açıklayan Yoldaş Nevski, ayaklanmanın subayların karşı eylemine ve dolayısıyla bunların tutuklanmasına yol açacağının kesin olduğunu, bunların yerini alan denizcilerin gemileri maden ocaklarının bulunduğu bölgelerden geçirerek Petrograd'ta savaşa iştirak etmekte çok zorlanacaklarını, bu yüzden Petrograd'a doğru yola çıkacak donanmanın muazzam büyüklükte zorluklarla yüz yüze kalacağını söyledi.

"Genel olarak, herkes, ayaklanmanın birkaç hafta kadar ertelenmesi ve bu zamanın Petrograd, taşra vilayetleri ve cephedeki ayaklanmanın etkin bir hazırlığı için kullanılması gerektiği konusunda hemfikirdi...

"Bununla birlikte, bu öngörülerden hiçbiri Vladimir İlyiç'i ikna etmeye veya onu tereddüte düşürmeye yetmedi."[50]

Ayaklanmanın on gün öncesinde bile, Bolşevik Askeri Örgüt'ün liderleri hala sorun karşısında kaçamak yollar arıyorlardı.

Merkez Komitesi'nin tereddütleri devam ediyor

16 Ekim günü, yani ayaklanmadan dokuz gün önce, Merkez Komitesi hala gerginlik, tereddüt ve bocalama işaretleri veriyordu. Merkez Komitesi'nin (Merkez Komitesi üyelerinin yanısıra Petersburg Komitesi Yürütme Komisyonu, Askeri Örgüt, Petrograd Sovyeti, sendikalardaki bolşevik liderler, fabrika komiteleri, Petrograd Bölge Komitesi ve demiryolu işçileri temsilcilerini de içine alan) genişletilmiş oturumunun tutanakları gerçekten şaşırtıcıdır. Doğrusu, böyle bir liderliğe sahip olduğu halde devrimin başarıya ulaşmış olması insanı şaşkınlığa düşürüyor:

"Petrograd Komitesi'nden Yoldaş Boky.... durum hakında bölge bölge bilgiler veriyor:

"Vasilevski Adası: Militan bir ruh hali söz konusu değil; askeri hazırlıklar sürdürülüyor.

"Vyborg bölgesi: Aynı durum geçerli, fakat ayaklanmaya hazırla-

nıyorlar; askeri bir kurul oluşturulmuş bulunuyor; eyleme geçilmesi halinde kitlelerin destek vereceği düşünülüyor. İnsiyatifin aşağıdan gelmesi gerektiğine inanılıyor.

"1. şehir bölgesi: Hakim ruh halinin ne olduğunu değerlendirmek güç...

"2. şehir bölgesi: Daha dinamik bir ruh hali söz konusu.

"Moskova bölgesi: Lakayt bir ruh hali; çağrının partiden değil de Sovyetten gelmesi halinde harekete geçecek.

"Narva bölgesi: Eylem konusunda arzulu değil, fakat partinin otoritesinde bir zayıflama da söz konusu değil...

"Neva bölgesi: Genel hava bizim lehimize olmak üzere çarpıcı bir değişiklik gösterdi. Herkes Sovyetin kararına uyacak.

"Okhten bölgesi: Durum iyi değil.

"Petersburg bölgesi: Bekleyiş içinde.

"Rozhedestvenski bölgesi: Harekete geçilip geçilmeyeceği burada da şüpheli...

"Porokhov bölgesi: Genel hava bizim leyhimize gelişiyor.

"Schlüsselburg: Genel hava bizden yana.

"Askeri Büro'dan Yoldaş Krylenko, hakim ruh hali konusunda oldukça farklı bir değerlendirmeye sahip olduklarını bildiriyor. Alaylarda genel havaya ilişkin kişisel gözlemler tek tek her askerin bizden yana olduğunu gösteriyor, ancak bölgelerde faaliyet yürüten yoldaşlarımızdan gelen bilgiler farklı; ayaklanma konusunda bir gelişmenin kendilerini kesin biçimde açmaza düşüreceğini söylüyorlar: askerlerin geri çekilmesi. Büro, moral kaybına uğranıldığına inanıyor. Büro'nun çoğunluğu gelişmeleri yoğunlaştırmak için pratik olarak bir şeyler yapmaya gerek olmadığını düşünürken, azınlık insiyatifin ele geçirilmesinin mümkün olduğuna inanıyor. Bölge Örgütü'nden Yoldaş Stefanov: Sestroretsk ve Kolpino'da askerler silahlanıyorlar, militan bir ruh hali var ve askerler ayaklanmaya hazırlanıyorlar. Kolpino'da anarşist bir hava gelişiyor. İşten çıkarmalar yüzünden Narva'da durum oldukça vahim. Halihazırda 3.000 kişi işten çıkarılmış durumda bulunuyor.

"Garnizonlara gelince; karamsar bir ruh hali egemen, ancak (iki makineli tüfek alayında) bolşeviklerin etkisi bir hayli büyük. Novyi Peterhoff'taki alayda yürütülen çalışma büyük bir ivme kaybetti, alay örgütsüz bir durumda. Krasnoe Selo -176. Alay- bütünüyle

bolşevik, 172. Alay da kısmen böyle, fakat bunun dışında burada bir de süvari birliği var. Luga'da -ki burada 30.000 kişilik bir garnizon var- Sovyet savunmacı bir tutum içinde. Bolşeviklerden yana bir hava esiyor ve burada yakında seçimler yapılacak. Gdov'daki alay bolşeviklerin yanında.

"Yoldaş Boky, kendisine ulaşan bilgilere göre Krasnoe Selo'da durumun o kadar da iyi olmadığını söylüyor. Kronştad'ta moralin gerilemiş olduğunu, yerel garnizonda, askeri anlamda, işe yarar pek bir şey olmadığını ekliyor.

"Petrograd Sovyeti'nden Yoldaş Volodarski: Genel izlenim, hiç kimsenin sokağa çıkmaya hazır olmadığı, ancak Sovyet'in çağrıda bulunması halinde herkesin bu çağrıya uyacağı yönünde.

"Yoldaş Raviç bunu doğruluyor ve bazılarının partinin çağrısına da uyulacağı görüşünde olduklarını ekliyor."

Sendikalardan Shmidt şunları bildiriyor:

"Genel hava etkin gösterilerin umulmaması gerektiğine işaret ediyor, bunun başta gelen nedeni işten çıkarılma korkusu... Yoldaş Şliapnikov, metal işçileri sendikasında bolşeviklerin egemen olduğunu, ancak bolşevik bir ayaklanmanın yaygın kabul görmediğini, hatta bu konudaki söylentilerin bir paniğe yol açtığını ekliyor... Fabrika komitelerinden... Yoldaş Skrypnik, her yerde pratik sonuçlar elde edilmesi yolunda bir özlem gözlendiğini, yalnızca karar almanın artık yeterli olmadığını ifade ediyor. Liderlerin yığınların ruhunu tam olarak yansıtmadığı hissediliyor; liderler daha tutucu; anarko-sendikalist etkinin giderek geliştiği gözleniyor, özellikle de Narva ve Moskova bölgelerinde."

Miliutin,

"kişisel olarak ilk yumruğu atmaya hazır olmadığımıza inandığını söylüyor. O'na göre, yakın gelecek açısından, yetkilileri görevden alarak onları tutuklayacak güce sahip değiliz... Yoldaş Shotman, Şehir Konferansı'nda, Petrograd Komitesi'nde ve *Voenka*'da (Bolşevik Askeri Örgüt) genel ruh halinin çok daha karamsar olduğunu söylüyor. Eyleme geçecek durumda olmadığımızı, kendimizi hazırlamamız gerektiğini örneklerle gösteriyor.

"Miliutin ve Shotman'a karşı çıkan Lenin, meselenin askeri güçler sorunu, askerlere karşı savaşmak sorunu olmadığına, söz konusu olan şeyin ordunun bir bölümünün diğerine karşı savaşımı olduğuna dikkati çekiyor. Burada söylenenlerde bir karamsarlık bulmadığını ifade ediyor. Burjuvazinin büyük güçlere sahip olmadığını söylüyor. Gerçeğin bizim düşmandan daha üstün olduğumuzu gösterdiğini ileri sürüyor. Merkez Komitesi'nin harekete geçmesi niçin mümkün değil sorusuna tutarlı bir yanıt verilemeyeceğini söylüyor."

Bundan sonra, bazı liderler 10 Ekim kararının hemen eyleme geçilmesini öngören bir direktif değil, *genel bir uyarlanma* olarak görülmesi gerektiğini ileri sürdüler:

"Yoldaş Kalinin, kararı, hemen yarın ayaklanmaya geçilmesini öneren bir karar olarak görmediğini, onu, meselenin siyaset alanından alınıp bir strateji düzeyine indirilmesi ve özgül bir eylemlilik içine girilmesi yolunda bir çağrı olarak yorumladığını söylüyor."

Sokolnikov ise şunları söylemişti:

"Karara gelince, onu harekete geçilmesi için verilmiş bir emir olarak yorumlamak için ortada hiçbir neden yok.
"Eğer gelişmeler bize belli bir zaman aralığı kazandırırsa, elbette ki bundan yararlanacağız. Kongrenin daha erken bir tarihte toplanması mümkün. Eğer Kongre tüm iktidarın Sovyetlere geçmesi fikrini benimserse, bu durumda ne yapılması gerektiği sorusunu, kitlelere bir çağrıda bulunup bulunmayacağımız sorununu bir çözüme kavuşturmak zorunluluk haline gelecek...
"Yoldaş Miliutin: Karar burada kendisine atfedilen anlamda kaleme alınmadı; karar, kendimizi bir ayaklanmaya hazır hale getirmemiz anlamına geliyor... Pratik, 3-5 Temmuz'da bir ayaklanma olmadığını, bugün de olmaması halinde bunun bizim sonumuz anlamına gelmeyeceğini bize gösterdi. Karar, örgütümüz içinde kalan ve onu ilgilendiren bir karar olarak görülmeli.
"Yoldaş Volodarski: Eğer karar bir emir anlamına geliyorsa, bu durumda emre halihazırda itaat edilmemiş olduğunu söylemek

gerekir. Eğer ayaklanma sorunu hemen yarına ilişkin bir sorun olarak ortaya konuyorsa, lafı hiç dolaştırmadan böyle bir şeyle bir ilişkimizin olmadığını söylememiz gerekir. Her gün her yerde konuşmalar yaptım, ancak belirtmem gerekir ki, kitleler çağrımızı şaşkınlıkla karşıladılar; bu hafta bir değişiklik yaşandı... Somut bir öneride bulunmak gerekirse: teknik hazırlıkları devam ettirmek, sorunu Kongre'nin önüne getirmek, harekete geçme zamanının henüz gelmemiş olduğunu tespit etmek."

Bazı katılımcılar çok sert bir tutum takındılar:

"Yoldaş Diadia (Latsis): Kararın şimdiye kadar hayata geçirilmemiş olması içler acısı bir durum... Yığınların ruh haliyle ilgili olarak yapılan değerlendirmeleri düzeltmek için söz aldım. Kitleleri silahlara el koymaya iten sabırsızlık onların neler hissettiklerine işaret eden bir gösterge. Sahip olduğumuz strateji çok tuhaf. İnsanlar Yunkerlerden söz açtıklarında, ben bunların defterini dürebileceklerini anlatıyorum.

"Yoldaş Skrypnik: Eğer bugün yeterince güce sahip değilsek, yarın bundan daha güçlü bir durumda olmayacağız; eğer iktidarı şimdi almazsak, ileride durum daha da kötü olacak... Harekete geçmemiz gereken böyle bir günde gereğinden çok konuşuyoruz. Kitleler bizden harekete geçmemizi istiyorlar, eğer onlara hiçbir şey vermezsek, onlar bunu bir suç olarak görecekler. İhtiyaç duyulan şey ayaklanmaya hazırlanmak ve bu yolda kitlelere çağrıda bulunmak.

"Krylenko: ... Burada tarif edilen ruh hali bizim kendi hatalarımızın sonucu olduğunu belirtiyor. Yoldaş Krylenko, ayaklanmayı kimin nasıl başlatacağı sorusunda V.I. [Lenin]'den farklı düşünüyor. Ayaklanmanın teknik ayrıntılarına gereğinden fazla değinmeye gerek olmadığını söylüyor ve öte yandan, ayaklanma için kesin bir tarih önerilmemesi gerektiğini belirtiyor. Ancak, askerlerin geri çekilmesi meselesinin çok kritik bir konu olduğunu, bunun bir savaşımı başlatabileceğini düşünüyor. O'na göre, askerlerin geri çekilmesinin bir zorunluluk olduğu Cheremisov Konferansı'nda tartışılacak; buna bir yanıt verebilecek durumda olmayacağız, ancak, bir zorunluluk olsa

"bile bunun yapılamayacağını, çünkü generallere güven kalmadığını söylemeliyiz: Dolayısıyla, bize karşı saldırı halihazırda bir gerçeklik ve bundan yararlanılabilir. Ajitasyon faaliyeti zayıflatılmamalıdır ve bir başlangıç halihazırda mevcut olduğuna göre, ilkin kimin başlaması gerektiği konusunda tartışmanın bir anlamı yoktur."

Stalin, Krylenko'nun sözlerine açıklık getirdi:

"Petrograd Sovyeti, askerlerin geri çekilmesine onay vermeyi reddederek ayaklanmaya giden yola çıkmış bulunuyor. Kerenski'e karşı çıkmış olduğuna göre, donanma şimdiden isyan etmiş durumda. Yoldaş Rakhia kitlelerin bir ayaklanma için bilinçli bir hazırlık içinde olduklarını söylüyor. Eğer Petrograd proleteryası silahlandırılmış olsa idi, Merkez Komitesi kararları ne olursa olsun proleterya şimdiden sokaklara dökülmüş olurdu. Herhangi bir karamsarlık belirtisi görülmüyor. Bir karşı devrimci saldırıyı beklemeye gerek yok, çünkü böyle bir saldırı halihazırda zaten mevcut. Kitleler sloganları ve silahları bekliyor. Sokaklara dökülecekler, çünkü açlık onları bekliyor. Bizim seferberlik çağrımızda geç kalmış olduğumuz apaçık ortada, çünkü yaptığımız çağrımıza uygun hareket edip etmeyeceğimiz konusunda bir kuşku yaşanıyor. Bize düşen görev yeniden bir değerlendirmede bulunmak değil, çağrımızı daha güçlü bir şekilde ifade etmek."

Troçki toplantıda yoktu; Zinovyev ile Kamanev yine ayaklanma fikrine karşı çıktılar.

Lenin aşağıdaki karar önerisini teklif etti:

"Toplantı, Merkez Komitesi kararını koşulsuz kabul eder ve onu tamamen destekler; tüm örgütleri, tüm işçileri ve askerleri silahlı bir ayaklanma için yoğun ve kapsamlı bir hazırlığa girişmeye, Merkez Komitesi tarafından bu amaçla oluşturumuş merkezi desteklemeye çağırır ve Merkez Komitesi ile Sovyetlerin saldırı için en uygun zamanı ve en uygun araçları tespit edeceği konusunda tam bir güven içinde olduğunu belirtir.

"Yoldaş Lenin'in karar önerisi oylamaya sunulmuş ve şu sonuç

alınmıştır: 20 lehte, 2 aleyhte, 3 çekimser oy."

Taşra vilayetlerinden gelen bolşeviklerin Petrograd'taki bolşeviklerin gerisinde olduğuna güvendiği çok açık olan Zinovyev ise şu karar önerisini sundu:

"Koşulları yoklama ve hazırlık için bir çalışma yürütülürken, Sovyetler Kongresi'nin bolşevik seksiyonu ile yapılacak bir konferans öncesi herhangi bir gösteriye kalkışılması kabul edilebilir bir örneği olmayacaktır.]

"Bu ılımlı ve kaçamak karar önerisi dikkate değer bir destek gördü: 6 lehte, 15 aleyhte ve 3 çekimser oy."[51]

Büyük sürpriz

18 Ekim'de, Kamanev, Zinovyev ile birlikte partidışı bir yayın olan *Novaya Jizn*'de ayaklanma fikrini sert bir dille eleştiren bir makale yayınladı:

"Şimdiki anda ve toplumsal güçler arasındaki verili ilişkiler altında, Sovyetler Kongresi'ndan bağımsız bir şekilde ve Kongre'ye sayılı gün kalmışken silahlı bir ayaklanmaya girişmenin proleterya ve devrim açısından ölümcül olacağını düşünenler yalnızca benimle ve Yoldaş Zinovyev'le sınırlı değil; bu alanda deneyim sahibi bir dizi yoldaş da bu şekilde düşünüyor... Marks'ın deyişiyle, ayaklanma bir sanattır. Bugünkü koşullarda yenilgiye mahkum olacak, parti, proleterya ve devrimin yazgısı açısından yıkım anlamına gelecek sonuçları beraberinde getirecek bir ayaklanma girişimine karşı çıkmanın görevimiz olduğuna inanmamızın nedeni de budur. Önümüzdeki günlerde bütün bunları bir ayaklanmayla riske atmak umutsuzca girişilmiş bir hareket anlamına gelecektir. Partimiz, bu türden umutsuz adımlar atmamasını gerektirecek kadar güçlü, muhteşem bir geleceğe sahiptir."[52]

Lenin öfkeden deliye dönmüştü. Aynı gün Merkez Komitesi'ne bir mektup yazdı ve bu iki hainin partiden ihraç edilmesini talep etti. Sonraki gün daha ayrıntılı bir mektup daha kaleme aldı:

"Kendisine saygısı olan hiçbir parti saflarında grev kırıcılarının

ve greve katılmayanların varlığına tahammül gösteremez. Bu çok açık. Zinovyev ile Kamanev'in partidışı yayın organındaki ifadeleri üzerinde düşündükçe, bunların hareketinin kelimenin tam anlamında bir grev kırıcılığı olduğu daha da açık hale geliyor.[53]

"Bir işçi sendikasının Yürütme Komitesi, bir *aylık* bir düşünüp taşınma süresinden sonra, grevin kaçınılmaz olduğuna, bunun için koşulların olgunlaştığına, grev tarihinin işverenlerden saklı tutulması gerektiğine karar veriyor. Bundan sonra, Yürütme Komitesi'nin iki üyesi, bu karara karşı çıkıyorlar ve dertlerini anlatmak üzere *tabandaki işçilere* gidiyorlar ve yenilgiye uğruyorlar. Bunun üzerine, bu ikisi basında boy gösteriyorlar ve iftira anlamına gelen yalanlarla kapitalistlerin Yürütme Komitesi'nin kararından haberdar olmasını sağlıyorlar; böylece, grevi yarı yarıya tahrip ediyorlar, ya da düşmanın uyanmasını sağlayarak grevin daha elverişsiz koşullar sunacak bir başka zamana ertelenmesine neden oluyorlar. Bu, kelimenin tam anlamıyla bir grev kırıcılığıdır. "Buna verilebilecek bir tek karşılık olabilir ve olmalıdır: Merkez Komitesi hiç vakit yitirmeden bir karar almalıdır:

"Zinovyev ve Kamanev'in partidışı basındaki ifadelerini terimin tam anlamında bir grev kırıcılığı olarak gören Merkez Komitesi bunların her ikisinin de partiden ihraç edilmesine karar vermiştir."

"Daha önce yakın yoldaşım olan bu insanlar hakkında böyle bir yazı yazmak benim için kolay bir şey değil. Ancak, bu konudaki herhangi bir duraksamayı bir suç olarak görmek durumundayım; en ileri gelen grev karşıtlarını cezalandırmayan bir devrimciler partisi yok olmakla karşı karşıya gelecektir."[54]

Resmi bolşevik gazetenin yazı işleri sorumluları, "esas olarak hemfikir olmakla birlikte Yoldaş Lenin'in makalesindeki sert üslubu" eleştiren bir yazı yayınlayarak karışıklığa yeni bir boyut kazandırdılar. O sıralar yazı işleri sorumluları Stalin ile Sokolnikov idi. Merkez Komitesi tutanaklarında şunlar yazılmıştı: "Yoldaş Sokolnikov, gazetenin yazı işleri sorumlularına ayrılan köşesinde Kamanev'in mektubuyla vs. ilgili olarak çıkan yazıya bir katkıda bulunmadığını ve bu bu yazıyı bir hata olarak gördüğünü ifade ediyor."[55]

Böylece, Zinovyev ile Kamanev'in 'grev kırıcılığı'na ilişkin belirsiz tutum takınılmasından tek başına Stalin'in sorumlu olduğu açı-

ğa çıktı. Bütün bunlar ayaklanmadan yalnızca dört gün önce yaşanıyordu!

Kamanev 20 Ekim'de Merkez Komitesi'nden istifa ettiğini bildirir dilekçesini sunduğunda[56], "Tüm konumumuz çelişkili" diyen Stalin istifa dilekçesinin reddedilmesi lehine konuştu; bir başka deyişle, yaşanan karışıklığın ve bocalamanın savunusu işini kendi üstüne aldı. Kamanev'in istifası 3'e karşı 5 oyla kabul edildi. Stalin'in karşı çıktığı ve Kamanev ile Zinovyev'in Merkez Komitesi'nin siyasetine karşı mücadele etmelerini yasaklayan karar ise 6 oyla kabul edildi. Tutanaklarda şunlar yazılıydı: "Yoldaş Stalin yazı işleri sorumluluğundan ayrıldığını bildiriyor." Merkez Komitesi, zaten güç olan durumu daha da içinden çıkılmaz hale getirmemek için Stalin'in istifasını kabul etmeyi reddetti. Öte yandan, Komite, Lenin'in Zinovyev ile Kamanev'in partiden ihraç edilmesi talebini de kabul etmedi.

Lenin, ayaklanmanın öngünüde dahi parti liderliğini istediği yönde adım atmaya zorlamak zorunda kaldı; Merkez Komitesi'nin siyasi cesaretine hala güven duymuyordu. 24 Ekim'de -ayaklanmanın fiilen başladığı gün- şunları yazdı:

> "Bu satırları 24 Ekim akşamı yazıyorum. Durum olağanüstü kritik. Ayaklanmayı geciktirmenin ölüm anlamına geleceği apaçık ortada... Tarih, bugün zaferi kazanabilecek (bugün zaferi kesin olarak kazanacak), yarın ise onu ve gerçekte her şeyi yitirme riskiyle karşılaşacak devrimcilerin işleri sürüncemeye bırakmalarını bağışlamayacaktır... İktidarın ele geçirilmesi ayaklanmanın yapacağı bir iştir; onun siyasi amacı iktidar ele geçirildikten sonra net bir biçimde görülecektir... Hükümet sendeliyor. Her ne pahasına olursa olsun ona ***son darbeyi indirmek*** gerekir. Harekete geçmeyi geciktirmek ölüm demektir."[57]

Ayaklanmanın teknik yönlerine ilişkin hatalar

Lenin'in stratejik kararının -iktidarın ele geçirilmesi için silahlı bir ayaklanmaya ihtiyaç olduğu öngörüsü- doğru olduğu pratik tarafından tamamen doğrulanırken, teknik önerileri, hazırladığı planların ayrıntıları son derece kusurluydu.

Gelin, devrimin Moskova'da başlatılması gerektiği tezini değerlendirelim. Gelişmeler tersine gitemeye başladığında, Petrog-

rad'taki ayaklanmanın başarısından sonra dahi, Moskovalı bolşevikler ileri adım atmakta çok zorlandılar. Moskova ayaklanması çok uzun sürdü ve umulandan çok daha büyük kayıplara neden oldu. Gerçek şu ki, bolşeviklerin 25 Ekim'de Petrograd'ta elde ettikleri zaferden *sonra*, bolşeviklerin Moskova'da iktidarı ele alması sekiz gün gibi uzun bir süre içinde ve çok kanlı bir çatışmanın sonunda gerçekleşebildi... Çeşitli nedenlerden ötürü, Ekim'den önce Moskova'nın Bolşevizme kazanılması Petrograd için olduğundan daha güçtü. Moskova cepheden daha yalıtılmış durumdaydı; Petrograd'ın ihtilalci asker ve bahriyelilerine sahip değildi ve şehirde yaşanan yiyecek sıkıntısı Petrograd'ta olandan çok daha düşük bir düzeydeydi. Petrograd'ın dev büyüklükteki fabrikalarıyla karşılaştırıldığında, Moskova'daki fabrikalar daha küçüktü ve Moskova proleteryası bu küçük fabrikalara bölünmüştü.[58] Öte yandan, Moskova proleteryasının sınıf bilinci Petrograd proleteryasının düzeyinin gerisindeydi: Moskovalı işçilerin yüzde 40'ının köyde toprağı vardı, yüzde 22.8'i ise kendisine ait bir çiftliği bulunuyordu (Petrograd proleteryası için buna karşılık gelen rakamlar sırasıyla yüzde 16.5 ve 7.8 idi).[59] Bolşevizmin kitlesel bir parti haline geldiği yıllarda -1912-1914- Moskova Petersburg'un çok gerisinde kaldı. Daha önce işaret ettiğimiz gibi,[60] savaş boyunca Moskova'da işçilerin yüzde 9'undan daha az bir kısmı siyasi grevlere katılmıştı; oysa aynı rakam Petrograd için yüzde 75 idi.

Petrograd işçileri arasında hemen hiçbir nüfuzu olmayan sosyalist devrimciler, Ekim 1917'de bile Moskovalı işçiler arasında kitlesel bir desteğe sahiplerdi. Buna ek olarak, Petrograd'taki işçilerle askerler Şubat Devrimi'ni yaşamışlardı; oysa Moskova'dakiler bu zafer için savaşmak zorunda kalmamışlardı. Alayların cepheye sevk edilmesi tehditi Petrograd garnizonundaki devrimci ruhu artırmıştı. Moskova garnizonu ise böyle bir basınçtan bağışıktı.

Nihayet, Petrograd'taki bolşevik liderlik Moskova'dakinden daha üstün durumdaydı. Bolşevizmin Lenin, Troçki, Lunacharski gibi isimlerin de aralarında olduğu en parlak liderleri Petrograd'taydı. Moskova'daki liderlik (Petrograd'ta olduğu gibi) bölünmüş durumdaydı. Nogin ve Rikov bocalarken Buharin Lenin ve Troçki ile aynı hattı izliyordu. Moskova'daki Devrimci Askeri Komite ancak 25 Ekim'de kurulabildi. Dolayısıyla, Lenin'in ayaklanmanın idaresi ko-

nusundaki teknik önerisi koşullara hiç de uygun düşmüyordu.

Başlangıçta Moskova'da bir darbe planlamış olan Lenin, yukarıda gördüğümüz gibi, daha sonra bu planı bir kenara iterek ayaklanmanın Helsingfors'ta başlaması ve Petrograd'a karşı kuzeyden bir saldırı biçiminde gelişmesi gerektiğini öne sürdü. Ancak bu planın da uygulanabilirliği yoktu.

Lenin'in yöntemi esas olarak doğruydu. Ayaklanmaya bir sanat olarak gören yaklaşım tutarlı ve somut olmalıdır. Ne var ki, gizlenmek zorunda olan ve dolayısıyla durumun elverişliliğini saptama olanağından yoksun bulunan Lenin, hangi durumun daha elverişli olduğu konusunda doğru bir değerlendirme yapamadı. Stratejik karar üzerine vurgu yapma konusundaki hassasiyeti -alışık olduğu değneği bir yana bükme yöntemi- Lenin'in koşulları kavramasını güçleştirmiş olması da mümkün. Ana halka, yani stratejik seçim üzerinde yoğunlaşması ve mücadele alanının dışında olması dolayısıyla Lenin ciddi taktik hatalar yapması adeta kaçınılmazdı.

Lenin'in, ayaklanmanın hazırlığının ve hayata geçirilmesinin parti kanalları aracılığıyla ve parti adına yapılması ve ancak zafer kazanıldıktan sonra Sovyetler Kongresi tarafından olumlanması gerektiği düşüncesi, ayaklanmanın Moskova'da başlaması, ya da hükümet üyelerinin Devlet Konferansı sırasında tutuklanmaları konusundaki önerilerinden daha önemli bir hata idi.

Sovyetin meşruluğu

Bu konuda Lenin'in en önemli muhalifi, ayaklanma konusunda kendisi kadar ısrarlı bir tutum takınmış olan Troçki idi. Tarih, bu konuda Troçki'nin tamamen haklı olduğunu gösteriyor.

Merkez Komitesi'nin yanısıra bolşevik Petrograd Komitesi'nin raporlarında şu gözlem tekrar tekrar vurgulanıyordu: Çağrının Sovyetlerden gelmesi halinde askerler ve işçiler harekete geçecekler; çağrının parti tarafından yapılması halinde aynı şekilde davranacaklarını kesin olarak söylemek mümkün görünmüyor. Kitlelerin nabzını elinde tutmaya çalışan yerel parti liderlerinin, örgütçülerin ve ajitatörlerin sürekli olarak parti ile Sovyet arasında bir ayrıma işaret etmiş olduklarına bakılırsa, ayaklanma çağrısının bu iki kurumun hangisi tarafından yapılacağı büyük bir önem arz ediyordu. Troçki şunları yazıyor:

"Parti Sovyetleri, Sovyetler işçileri, askerleri ve bir dereceye kadar köylüleri harekete geçirdi. Kitle içinde kazanılmış olan şey hızını yitirdi. Eğer bu idari aygıtı dişli çarklardan oluşan bir sistem olarak düşünürsek -ki bu Lenin'in bir başka dönemde ve bir başka konuda başvurduğu bir karşılaştırmadır, parti çarkının muazzam büyüklükte bir diğer çarkı temsil eden kitlelerle -orta büyüklükteki Sovyet çarkını devre dışı bırakarak- doğrudan ilişkilendirmeyi amaçlayan sabırsız bir girişimin parti çarkının dişlerinin kırılması gibi bir tehlikeyi beraberinde getirebileceğini ve sonuç itibarıyla büyük yığınları gerektiği ölçüde harekete geçirme konusunda güçlüklerle karşılaşılacağını kabul etmek gerekir."[61]

İktidarın ele geçirilmesi açısından zorunlu olan -siyasi, askeri ve teknik- çalışma, Sovyetlerin himayesi altında son hızla ilerleme kaydetti. Troçki, Ekim Devrimi için hazırlıkları yürütürken, Şubat Devrimi'nin yaratmış olduğu ikili iktidar sırasında kurulmuş örgütsel yapıdan mükemmel bir biçimde yararlandı.

Geçici Hükümet, kuruluşundan hemen sonra, Şubat Devrimi'ne katılmış ordu birliklerini silahsızlandırmayacağı ve Petrograd'tan uzaklaştırmayacağı vaadinde bulunmuştu. Nisan Haziran ve Temmuz aylarındaki önemli karışıklıklar, Kornilov darbesi ve onun tasfiyesi sürekli olarak Petrograd garnizonunun Petrograd Sovyeti'ne bağlanması konusunun gündeme gelmesine yol açmıştı. Ekim ayı başlarında, hükümet, Alman tehditini başkenti garnizon içindeki asi unsurlardan kurtarmak için mükemmel bir bahane olarak gördü.[62] 5 Ekim'de, Kerenski Petrograd Askeri Bölge Komutanı Polkovnikov'a askerlerin cepheye sevki için hazırlıklara başlanması emrini verdi.

6 Ekim'de, Petrograd Sovyeti'nin asker seksiyonu içinde karşı devrimci bir komploya ilişkin söylentiler tartışılmaya başlandı. Söylentilere göre, hükümet Petrograd'tan sıvışmanın hazırlıkları içindeydi ve devrimin kalbi olan başkenti yaklaşan Almanlara terk etmeyi amaçlıyordu. Troçki, aldığı önemli bir kararla derhal bu söylentiden yararlandı. Ön-parlamentoya sunulan bolşevik deklerasyonda, başkenti tehdit eden öldürücü tehlikenin çarpıcı bir tasvirini yaptı: Kerenski hükümeti Moskova'ya taşıyacak, askerleri Petrograd'tan çekecek, şehri Almanlara terk edecek ve böylece devrimi boğacaktı.[63]

Kerenski'nin Petrograd'ı boşaltmak niyetinde olduğu iddiasını yalanlaması kitleleri ikna etmedi. John Reed'in belirttiği gibi:

> "Güçsüz bir hükümet ile isyancı bir halk arasındaki ilişkilerde öyle bir zaman gelir ki, yöneticilerin her eylemi kitleleri öfkelendirir ve her bir eylemin reddi onların nefretini daha da artırır...
> "Petrograd'ın elden çıkarılması önerisi adeta bir kasırganın doğmasına yol açtı; Kerenski'nin kamuoyunun önünde böyle bir niyeti olmadığını açıklaması yuhalama ve gülüşmelerle karşılandı."[64]

9 Ekim'de, Petrograd Sovyeti, Geçici Hükümet'in karşı devrimci komplosuna karşı direnişlerinde askerlere öncülük edecek bir Devrimci Askeri Komite kurdu. 13 Ekim'de Troçki bu komitenin başkanlığına getirildi. Komite, Kızıl Muhafız'ın yanısıra garnizonun da doğrudan liderliğini teşkil ediyordu. Komitenin görevi, başkentin savunması açısından bir gereklilik olan garnizonun genişletilmesi işini gerçekleştirmek, kuzey cephesindeki askerlerle, Baltık donanması ve Fin garnizonu ile ilişki içinde kalmak, eldeki insan gücünü ve cephaneliği gerektiğince değerlendirmek, bir savunma planı oluşturmak ve sivil halk arasında disiplini sağlamak ve muhafaza etmek idi.

21 Ekim günü, Petrograd Sovyeti Polkovnikov'a karşı bir güç gösterisinde bulundu. *İzvestia*'da şunlar yazılıyordu:

> "21 Ekim'de Devrimci Askeri Komite üyeleri bölge genelkurmaylığı binasına geldiler ve karar verme yetkisine sahip olarak genelkurmayın verdiği emirleri kontrol etmelerine izin verilmesini talep ettiler.
> "Askerlerin komutanı Albay Polkovnikov, bu talebi kararlı bir şekilde reddetti.
> "Bunun üzerine, Petrograd Sovyeti, alaylardan gelen temsilcilerin Smolni Enstitüsü'nde yapılacak bir toplantıda hazır bulunmaları çağrısında bulundu. Bu toplantıdan telefon aracılığıyla tüm askeri birliklere bir mesaj iletildi; mesajda, genelkurmayın Devrimci Askeri Komite'nin varlığını tanımayı reddettiği, bu şekilde davranmakla devrimci garnizonla ve Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti ile olan bağlarını kopardığı, karşı devrimci güçle-

rin dolaysız bir aracı haline geldiği bildiriliyordu.

"Mesajda şunlar söyleniyordu: "Petrogradlı Askerler. Devrimci düzenin karşı devrimci saldırılara karşı korunması görevi, Devrimci Askeri Komite'nin liderliği altında, sizlere düşüyor. Garnizona yönelik olarak yayımlanmış olup altında Devrimci Askeri Komite'nin imzasını taşımayan hiçbir emir geçerli değildir. Bu günden itibaren Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin emirleri geçerli olacaktır. Daima uyanık olmak, oto-kontrolü ve sıkı bir disiplini sağlamak garnizondaki her subayın görevidir. Devrim tehlikededir. Yaşasın devrimci garnizon!"

"Askeri Bölge Komutanı, Merkez Komutanlık temsilcileriyle Askeri Bölge Kurmaylığı'na bağlı komiserlerin katılacakları ayrı bir toplantı yapılacağını duyurdu. Petrograd garnizonunun temsilcilerinden Smolni Enstitüsü'nden gelerek bu toplantıya katılmaları istendi. Asteğmen Dashkevich başkanlığındaki b r heyet bölge genelkurmay binasına geldi. Dashkevich, bundan böyle genelkurmayın yayınlayacağı her emrin geçerl lik kazanabilmesi için Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitesi'nin de imzasını taşıması gerektiğini, kendisinin bu mesajı bölge genekurmayına iletmekle görevlendirildiğini bildirdi. Asteğmen Dashkevich bundan daha fazla bir şey söylemeye yetkili olmadığını bildirdi ve beraberindeki heyetle birlikte binadan ayrıldı."[65]

Alayların pek çoğu Devrimci Askeri Komite'nin emrine girdi; Kazaklar ise tarafsız kaldılar.

Şimdi ihtiyacı duyulan yegane şey, hükümeti devrime karşı açık bir provokasyon eylemine girmesi için kışkırtmaktı; böylece savunmada kalma anlayışından vazgeçilmesini sağlamak mümkün olacak ve insiyatif Devrimci Askeri Komite'ye geçecekti.

Hükümeti tuzağa düşürmek kolay oldu: 24 Ekim günü, Albay Polkovnikov, Bolşevik Parti'nin matbaasını kapatması için bir bölük askeri matbaaya gönderdi. Devrimci Askeri Komite'nin buna gösterdiği tepki çok sert oldu; Komite'nin yayımladığı bildiride şunlar söyleniyordu:

"Askerler! İşçiler! Yurttaşlar!

"Halkın düşmanları gece boyunca saldırıya geçtiler. Genelkurmay-

daki Kornilovcular, askeri öğrencileri ve şok taburlarını kendilerine çekmeye çalışıyorlar. Oranienbaum askeri öğrencileri ve Tsarskoe Selo'daki şok birlikleri harekete geçmeyi reddettiler. Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne karşı hainice bir darbe planlanıyor. *Rabochi put* ve *Soldat* gazeteleri kapatıldı ve matbaaları mühürlendi. Karşı devrimci komplocuların saldırı kampanyası, açılışının öngününde bulunan ***Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'ne karşı, kurucu meclise ve halka karşı*** yöneltiliyor. Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti devrimi savunmak için dimdik ayaktadır. Devrimci Askeri Komite komplocuların saldırısına karşı direnişe önderlik ediyor. Bütün garnizon ve bütün Petrograd proleteryası halkın düşmanlarına öldürücü bir darbe indirmeye hazırdır.

"Devrimci Askeri Komite şunları emretmektedir:

"1. Sovyetin komiserleriyle birlikte bütün alay, bölük ve takım komiteleri, bütün devrimci örgütler sürekli oturum halinde olmalıdır ve tüm çabalarını komplocuların planları ve eylemleri hakkında bilgi edinmek üzerinde yoğunlaştırmalıdır.

"2. Komitenin izni olmadan bir tek asker bile birliğinden ayrılmayacaktır.

"3. Her birlikten iki, her bölge Sovyetinden beş temsilci derhal Smolni Enstitüsü'ne gönderilecektir.

"4. Komplocuların tüm eylemleri derhal Smolni Enstitüsü'ne bildirilecektir.

"5. Petrograd Sovyeti'nin bütün üyeleri ve Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nin bütün delegeleri özel bir oturum için derhal Smolni Enstitüsü'nde toplanmaya çağrılırlar.

"Karşı devrim başını kaldırmıştır.

"Askerlerin, işçilerin ve köylülerin bütün kazanımları ve beklentileri büyük bir tehdit altındadır. Ancak devrimin güçleri düşmanın güçlerinden karşılaştırılamayacak ölçüde üstündür.

"Halkın davası emin ellerdedir. Komplocular ezilecektir.

"Bocalama ya da kuşkuya yer yok. Dayanıklılık, sabır, azim, kararlılık. Yaşasın devrim!"[66]

Troçki, bolşeviklerin matbaasının tekrar açılmasının ne kadar kolay bir şekilde halledildiğini şu şekilde anlatıyor:

"Bolşevik matbaada çalışan biri kız biri erkek iki işçi nefes nefese Smolni'ye koştular ve orada Podvoiski ve Troçki'yi buldular. Komitenin Yunkerlere karşı kendilerine bir muhafız bölüğü vermesi halinde işçilerin gazeteyi çıkarmaya hazır olduğunu söylediler. Çok geçmeden hükümetin saldırısına verilecek karşılığın biçimi bulundu. İşçilerin gazetesini savunmak üzere onlara derhal bir bölük asker yollanması için Litovski alayına emir verildi. Matbaadan gelen haberci işçiler 6. levazım taburuna da aynı emrin verilmesinde ısrar ettiler: Bunlar en yakında bulunan sadık dostlardı. Telefon aracılığıyla bu emir iki birliğe iletildi. Litovski alayından bir bölük ile levazım askerleri vakit yitirmeden matbaaya gittiler. Binanın kapısı üzerindeki mühür ve engeller söküldü, kalıplar döküldü ve basım faaliyeti yeniden başladı. Hükümet tarafından yayınlanması önlenmiş olan gazete, kendisi tutuklanma tehlikesiyle yüz yüze olan bir komiteye bağlı askerlerin koruması altında, birkaç saatlik bir gecikmeyle çıkarıldı. Bu, ayaklanma anlamına geliyordu. Olay işte bu şekilde gelişti."[67]

Sonuç olarak, Sovyetlerin katılımının verdiği 'meşruluk' ayaklanmanın başarısında çok önemli bir rol oynadı. Troçki, olaydan yıllar sonra, bunu şu şekilde anlatır:

"Biz, Petrograd Sovyeti olarak, Kerenski'nin garnizonun üçte ikisini cepheye sevk edilmesini öngören emrini geçersiz saydığımız andan itibaren aslında fiili olarak silahlı ayaklanma aşamasına girmiştik...Petrograd garnizonunun sevkine karşı çıkıp,16 Ekim'de Askeri Devrimci Komite'yi yaratarak, bütün ordu birliklerine ve kurumlarına kendi komiserlerimizi ve böylelikle sadece Petrograd bölgesi genel kurmayını değil, hükümeti de tecrit ettiğimiz andan itibaren, 25 Ekim ayaklanmasının sonucu en az dörtte üç oranında, belkide daha fazla belirlenmişti. Aslında, burada söz konusu olan şey, Devrimci Askeri Komite'nin liderliği ve iktidarın nihai yazgısını belirleyecek olan İkinci Sovyet Kongresi'nin savunulmasına hazırlık sloganı altında, silahlı bir ayaklanma idi - Petrograd alaylarının hükümete karşı kansız ama silahlı bir ayaklanması."[68]

Devrimci Askeri Komite'nin ayaklanmayı planlayış şeklinin bir

sonucu olarak, iktidarın ele geçirilmesi ile 26 Ekim'de İkinci Sovyet Kongresi'nin açılışını birbiriyle çakıştırmak kısmen kolay oldu. Ayaklanma günü olan 25 Ekim'de hükümetin direnişinin Kışlık Sarayı'nın savunulmasına indirgenmiş olması, Troçki'nin nihai ayaklanmayı ne denli başarılı bir şekilde planlamış ve yaşama geçirmiş olduğunu gösterir. Sukhanov'un ayaklanmayı anlatırken söylediği gibi:

> "bir direnişle karşılaşılmadı. Sabah saat 2'den itibaren, istasyonlar, köprüler, aydınlatma tesisleri, telgraflar, telgraf bürosu, kışlalardan gelen küçük kuvvetler tarafından kademe kademe ele geçirildi. Küçük askeri öğrenci grupları direnemediler, hatta direnmeyi düşünmediler bile. Genel olarak, şehrin siyasi açıdan önemli merkezlerindeki askeri operasyonlar bir nöbet değişimini andırıyordu. Askeri öğrencilerin güçsüz savunma gücü geri çekildi; bunun yerini muhafızların güçlendirilmiş savunma kuvvetleri aldı... Belirleyici nitelikteki askeri operasyonlar kansız gerçekleşti; kayıtlara geçmiş bir tek kayıp bile yoktu. Şehir tam bir sükunet içindeydi. Gerek şehir merkezi, gerekse dış mahalleler, o sessiz, soğuk sonbahar gecesi dışarıda neler olup bittiğinden habersiz, derin bir uykuya dalmıştı... Tedrici olarak gelişen operasyonlar öylesine rahat ve kolay bir biçimde yürütüldü ki, daha büyük güçlerin seferber edilmesine ihtiyaç duyulmadı. 200.000 kişilik garnizonun onda biri, belki bundan daha az bir bölümü harekete katıldı. İşçilerin ve denizcilerin varlığı dolayısıyla yalnızca gönüllü askerlerin kışlalarından çıkmalarına izin verildi."[69]

Sukhanov, 'titizlikle yaşama geçirilmiş Ekim ayaklanması' tanımlamasını kullanırken bütünüyle haklıydı.[70]

Bir tarihçi şunları yazıyor: "Geleneksel devrim tablolarıyla karşılaştırıldığında Ekim (Devrimi -çn.) son derece istisnai bir görünüm arz ediyordu. O gün Petrograd caddelerinde ne büyük askeri birlikler, ne kitle gösterileri, ne de inip kalkan sopalar vardı -hatta halkta kayda değer bir heyecanlanma, yaşamını yitiren biri bile olmadı."*[71]

Devrimi çok canlı bir biçimde tasvir eden Victor Serge ise şunları yazıyor:

> "Devrim gerçekten de proleter bir tarzda -ve örgütlü bir biçimde-

yaşandı. Petrograd'ta başarıya böylesine kolay ve kesin bir biçimde ulaşmış olmasının nedeni de buydu... Akılcı bir koordinasyon, ayaklanmanın savaş sanatının kurallarına uyularak sevk ve idare edilen askeri bir harekat olarak mükemmel bir biçimde örgütlenişi burada açık biçimde gözlenir ve proleterya tarihinde sayısız çoklukta örneği görülen kendiliğinden gelişmiş ya da kötü örgütlenmiş hareketlerle çarpıcı bir tezatlık oluşturur."[72]

Troçki'nin ayaklanmanın aciliyeti konusunda Lenin'le hemfikir olduğunu belirtmiştik. Ancak, ayaklanmanın yöntemi ve özellikle partinin ayaklanmayı kendi adına ve kendi sorumluluğu içinde gerçekleştirmesi fikri konusunda Lenin'den ayrılıyordu. Tarih, bu anlaşmazlıkta taraflardan hangisinin haklı olduğu konusunda kesin hükmünü verdi.

Troçki'nin tasarımı planın yaşama geçirilmesinde kesin bir gecikmeyi içeriyordu. Lenin ise böyle bir gecikmeden ürküntü duyuyordu. Lenin, dikkatini parti liderliği içinde ayaklanmaya doğrudan karşı çıkanların -Zinovyev, Kamanev, Nogin ve Rikov- tavrı üzerinde yoğunlaştırmıştı. Herhangi bir gecikmenin kararsızlığa pirim vermek, bocalamalar yüzünden zaman yitirmek anlamına geleceğini düşünüyordu.

Troçki ise Ekim ayaklanmasının en önde gelen örgütleyicisiydi. Bu, ayaklanmanın tanıklarından aktaracağınız birkaç pasajda açık olarak görülür. Stalin, 6 Kasım 1918 tarihinde kaleme alınmış 'En Seçkin Parti Liderlerinin Rolü' olarak isimlendirilen bir makalede şunları söyler:

"Ayaklanmanın pratik örgütlenişi çalışmasının bütünü Petrograd Sovyeti Başkanı olan Troçki'nin doğrudan liderliği altında yürütüldü. Kesin olarak söylemek mümkün ki, parti, garnizondaki dengenin bozularak ibrenin Sovyete kaymasını ve Devrimci Askeri Komite'nin çalışmasının yaşama geçirilmesindeki cesareti esas olarak ve herkesten önce yoldaş Troçki'ye borçludur."

---

* Petrograd'ın bütününde, can kaybı yalnızca Kışlık Sarayı'na karşı girişilen saldırı sırasında yaşandı; yaşamını yitiren beş kişinin hepsi ayaklanmacılardandı.

Lenin'in *Toplu Eserler*'indeki bir dipnotta şunlar okunur:

> "Petrograd Sovyeti içinde çoğunluk bolşeviklere geçtikten sonra, Troçki Sovyetin başkanlığına seçildi ve bu konuma sahip olarak 25 Ekim ayaklanmasını örgütledi ve on önderlik etti.[73]

Sukhanov ise şunları yazmıştır:

> "Devrimci kurmaydaki görevinin dışında kendisini parçalarcasına Obukhovski fabrikasından Trubochny'ye, Putilov'dan Baltık'taki tesislere, binicilik okulundan kışlaya koşturup duran Troçki, sanki her yerde aynı anda konuşuyordu. Gerek yığınlar gerekse kurmay personel üzerinde kurduğu nüfuz kesin bir belirleyiciliğe sahipti. O günlerin en önemli şahsiyeti ve tarihin bu önemli sayfasının önde gelen kahramanı oydu."[74]

Lenin, parti ve devrim

Bilinç ve planlama proleter devrimde merkezi bir öneme sahiptir. Bu yüzden, devrimci bir parti devrimin temel ve vazgeçilmez bir aracıdır. Bununla birlikte, tarihin yanıtlanması için önümüze çıkardığı bir soru var: Nasıl oldu da, Bolşevik Parti ve parti liderliği 1917'nin iki dönüm noktasında -Şubat Devrimi'nin sabahında ve Ekim Devrimi'nin öngününde- bütün bir davanın başarısını tehlikeye sokacak ölçüde mücadelenin ihtiyaçlarının gerisinde kalabildi?

Bolşevik Parti muazzam avantajlara sahipti. Çarlık rejimine karşı verdiği çetin mücadele sırasında çelikleşmişti. Seçilmiş, eğitimden geçmiş, yoğrulmuş kadroları kararlı ve özveriliydi. Liberallerden ve onların (menşeviklerden sosyalist Devrimcilere kadar uzanan) çanak yalayıcılarından bağımsız siyaseti ilkeli bir siyasetti; silahlı bir ayaklanmanın örgütlenmesine aktif olarak katıldığı 1905 deneyimini bütünüyle özümsemişti; izlediği siyasetler sağlam, geniş bir teorik temele, uluslararası devrimci işçi hareketinin 1848-1871 'deki ve daha sonraki dönemlerdeki pratiğinin dikkatli bir incelemesine dayanıyordu; parti liderliği yıllarca süren çetin ve kahramanca bir mücadele içinde seçilmiş ve sınanmış liderlerden oluşuyordu.

Ne var ki, bütün bunlara karşın parti liderliği hem Nisan'da, hem de Eylül-Ekim'de aşırı bir bocalama içine düştü. Bu durumu

nasıl açıklamak gerekir?

Her şeyden önce, en devrimci olanı da dahil olmak üzere, her parti kaçınılmaz olarak kendi tutuculuğunu yaratır -rutin faaliyet olmaksızın istikrar sağlanamaz. Kuşkusuz, devrimci bir örgütte insiyatif ve girişkenlik disipinle birlikte el ele yürümelidir. Lenin'in defalarca yinelemiş olduğu gibi, her dönüm noktasında parti o güne kadar kullandığı yöntemlere, sloganlara ve eylemlere yapışıp kalma tehlikesiyle yüz yüze gelir; bu durum, şimdi gerekli olanların benimsenmesi önünde engeldir. Hem rutincilik hem de insiyatif en çok partinin en üst liderliği içinde yoğunlaşmış durumdadır.

Buna ek olarak, en devrimci parti bile kendisine yabancı toplumsal güçlerin basıncına maruz kalır. Toplumsal *status quonun* temel psikolojik dayanağı, ezilen sınıfların doğası gereği aşağılık, beceriksiz, cahil oldukları inancıdır; bu, egemen sınıfın, küçük burjuvazinin bir düşüncesidir ve toplumun diğer katmanlarına da nüfuz eder. Devrimci partiyi toplumda yaygın olan bu burjuva inanıştan yalıtmak, burjuva ve küçük burjuva katmanlarla her türden bağı koparmak, partiyi bu yabancı etkilerden arındırmak, Lenin'in bütün yaşamı boyunca erişmek için çabaladığı bir hedefti. (Lenin'in bir parti üyesinin gazeteci olarak burjuva basında çalışmaması gerektiği fikrinde ısrar etmiş olmasının nedeni de buydu.)[75] Ne var ki, hiçbir parti kendisini küçük burjuva kültürel, entellektüel, siyasal çevreden bütünüyle bağışık kılamaz.

Ezilenlerin yeteneklerine ilişkin burjuva inançsızlığın basıncının en güçlü biçimde hissedildiği dönüm noktası, devrimci partinin hazırlık, propaganda, ajitasyon ve örgütlenme çalışmasının ötesine geçip iktidarı ele geçirmek üzere silahlı ayaklanmaya girişmek zorunda kaldığı andır.

Devrimci bir parti, pratiğin kendi üyelerine sınıfsal güçlerin kapitalist sınıfa işçi sınıfı üstünde egemenlik kazandıran bir dengesizlik içinde konumlandıkları inancını aşıladığı bir tarihsel dönem içinde gelişir. İşçiler savaş alanının tek tek bazı bölümlerinde daha güçlü olabilirler, ancak bir bütün olarak hasımlarından daha güçsüz durumdadırlar. Eğer durum böyle olmasaydı, kapitalistlerin egemenliği bu denli uzun ve kalıcı olmazdı. Uzun yıllar boyunca bu gerçeği akılda tutarak sabırsızlığını kontrol etme başarısını gösteremeyen bir devrimci parti maceracılığa sürüklenir ve kendi yıkımını kendisi

hazırlar. Fakat, beklenen an -ki bu an devrim anlamına gelir, düşmanın daha güçlü olarak görme alışkanlığının zafere giden yolda en önemli engel haline gelmeye başladığı zaman gelir. Nitekim, Zinovyev ile Kamanev 11 Ekim'de şöyle yazmışlardı: "Bu anda, en zararlı şey, düşmanın gücünü olduğundan daha az, kendi gücümüzü ise olduğundan büyük görmektir."

Partiyi keskin bir şekilde ayaklanmaya yönletme girişimine mani olan ciddi bir diğer engel, proleteryanın silahlı ayaklanmanın öngününde sahip olduğu ruh haliyle ilgilidir. Kitleler ilgisiz bir bekleyiş içinde görünebilir, kendiliğinden eylem için hazır olmayabilir. Rusya'da, Nisan, Haziran, Temmuz aylarının ve Kornilov olayının deneyimi, kitlelerin birbirinden yalıtık, koordine edilmemiş eylemlerin yararsız olduğu çıkarsamasına ulaşmalarını beraberinde getirmişti. İlk günlerin coşkun, ateşli ruh hali ve yığınların net bir devrimci liderlik tarafından yönlendirilmiş yorulmak bilmez mücadelesinden doğmuş olan özgüveni arasında bir fasıla, geçici bir sükunet vardı.

Lenin, gerek Nisan'da, gerekse Eylül-Ekim'de bolşeviklerin yeniden silahlandırılmasında tüm gerektirdiği tüm yeteneklere sahip yaşamsal bir rol oynadı.

Lenin'in olağanüstü dehası, her şeyden önce, onun proleteryanın muazzam potansiyeline olan mutlak inancından kaynaklanıyordu. Büyük bir heyecanla, kendisini ezilenlerin nefretiyle ve umutlarıyla özdeşleştirdi.

İkincisi, Lenin'in marksizmi ne kaderci, mekanik, ne de aşırı iradeci idi. O'nun marksizmi materyalist diyalektiğe ve 'kitleler kendi yeteneklerinin farkına ancak eylem aracılığıyla varabilirler' ilkesine dayanıyordu. Sınıfsal güçler arasındaki fiili güç dengesinin ciddi, gerçekçi bir değerlendirmesi bir zorunluluktur; bununla birlikte, devrimci partinin kendisinin belirsiz bir durumda, özellikle de devrim anında en belirleyici faktörlerden biri olduğu unutulmamalıdır. Partinin kararlılığı işçilere güven verecek, kararsızlık ise onları pasifliğe ve karamsar bir ruh haline itecektir.

Üçüncüsü, Lenin garip, anlaşılmaz bir sezgi gücüne sahipti. Büyük değişikliklerin yaşandığı, yalnızca düşman kampında değil fakat ayrıca bizim safınızda da bir dizi bilinmeyen faktörün ortaya çıktığı bir dönemde, durumun ayrıntılı bir çözümlemesi tek başına

yeterli olmayacaktır. Bu bağlamda, kitlelerin nabzını elinde tutmak konusunda sahip olduğu eşsiz yetenek Lenin'in en önemli hüneriydi.

Nihayet, yılları bulan çetin bir mücadele, her şeyden önce de 1905 deneyimi, Lenin'i 1917'deki savaş için eğitmiş ve yoğurmuştu. 1905'de, silahlı bir ayaklanmada parti ve sınıf açısından gerekli hareket yasalarını biçimlendirmiş ve geliştirmişti. Bir kitle hareketi ile planlı bir silahlı ayaklanma arasındaki karşılıklı ilişkileri, siyasi liderlik ile teknik planlama arasındaki gerekli dengeyi açık biçimde ortaya koymuştu.[76]

1917 yılına gelindiğinde Lenin başkaldırıya hazır durumdaydı. Marks ve Engels'in durgun geçen 'olağan' yıllarda devrimci işçi hareketinin gelecekte alacağı biçimi kestirmek üzere geriye dönüp kalkış noktası olarak tekrar tekrar 1848 deneyimine bakmaları gibi, Lenin 1905'ten 1917'ye kadar geçen zaman içinde geriye doğru bir bakışla geçmiş deneyimi kendisine kalkış noktası olarak aldı. O dönemin kitlesel devrimci mücadelesi, bolşevizmin taktik ve stratejileri için formülasyonlar ve yeniden formülasyonlar geliştirirken ona kalkış noktası olarak hizmet etti.

Bir başka çalışmamda da yazdığım gibi:

> "1905 Devrimi, yalnızca öncü partinin sınıfla olan ilişkisini değil, parti lideriyle parti arasındaki ilişkiyi de açığa çıkarmıştır. 1905'te, Lenin'in kendi fraksiyonu içindeki liderliği tartışma götürmeyecek kadar açıktı. Fakat bu onun sürekli düşünmesini, sürekli örgütlenme çabası içinde olmasını gerektiriyordu -bir bakıma, Lenin liderliğini her gün yeniden kabul ettirmek ve partiyi her gün yeniden fethetmek zorundaydı. 1905 deneyiminin tanıklığında.. Lenin'in yokluğunda Leninistlerin liderliği nasıl olurdu sorusundan hareketle çok öğretici bir metin kaleme almak mümkün. Eğer 1905 deneyimi bolşevikleri çelikleştirdi ise, bu Lenin için daha da geçerlidir. O'nun fikirleri, programı ve taktikleri o günler boyunca çok sıkı bir sınavdan geçmiştir."[77]

Lenin 1917'de partiyi yeniden silahlandırmayı, onu günün ihtiyaçlarına yanıt verebilir duruma getirmeyi başarabildi, çünkü kendisine yaslanabileceği muazzam büyüklükte bir sermayeye sahipti:

Parti saflarından, bolşevizmin bütün bir tarihi boyunca hazırlanıp yaratılmış büyük bir destek görüyordu. Lenin partinin kurucusuydu ve uzun, çetin mücadele dönemi boyunca onun liderliğini yaptı. Ekim'in zorlu deneyi, Lenin'in stratejisi ve onun parti ile sınıfa önderlik etme yeteneği açısından en büyük sınav oldu.

Lenin'in karakteri -işçi sınıfının gücüne olan inancı, dolaysız düşünmesi ve düşündüklerini yalın bir biçimde ifade etmesi- en özlü ifadesini zaferle sonuçlanan ayaklanmanın ertesinde toplanan Sovyetler Kongresi'nde yaptığı konuşmanın ilk cümlesinde bulur: "Şimdi sosyalist düzenin inşasına başlayacağız."[75]

Kronoloji

Rusya'da yaşanmış olaylar Jülyen takvimi, Rusya dışında yaşanmış olanlar ise hem Jülyen hem de (Batı) Gregoryen takvimleri esas alınarak verilmiştir.

1914

19 Temmuz / 1 Ağustos: Dünya Savaşı başlıyor.

23 Temmuz / 4 Ağustos: Alman Sosyal Demokrat Partisi savaş kredileri leyhine oy kullanıyor.

26 Temmuz / 8 Ağustos: Lenin Nowy Targ'da (Polonya) tutuklanıyor.

23 Ağustos / 5 Eylül: Lenin Bern'e (İsviçre) varıyor.

12 Ekim / 4 Kasım: Duma'daki bolşevik milletvekilleri tutuklanarak Sibirya'ya gönderiliyorlar.

24-26 Ağustos / 6-8 Eylül: Lenin, bolşeviklerin Bern'deki bir konferansında savaş karşısındaki tutuma ilişkin görüşlerini açıklıyor. Savaş konusundaki tezleri sosyal demokrat grubun bir kararı olarak benimseniyor.

1915

14 / 19 Şubat - 27 Şubat / 4 Mart: Bolşevik grupların Bern'deki yurtdışı konferansı.

13-15 Mart / 26-28 Mart: Bern'deki Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı.

22-24 Mart / 4-6 Nisan: Bern'deki Uluslararası Sosyalist Gençlik Konferansı.

23-26 Ağustos / 5-8 Eylül: Savaş karşıtı Zimmerwald Konferansı.

1916

Aralık 1915 - Haziran 1916: Lenin Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması adlı eseri üzerine çalışıyor.

11-17 Nisan / 24-30 Nisan: Savaş karşıtı Kienthal Konferansı.

16-17 Aralık / 29-30 Aralık: Rasputin'e suikast.

Aralık 1916 - Şubat 1917: Lenin Zürih Kütüphanesi'nde devlet karşısında marksist tutum üzerine çalışmalar yürütüyor; Marks ve Engels'ten aldığı notlarla kendi yorum ve çıkarsamaları Marksizm-de Devlet başlığı altında bir araya getiriliyor.

1917

9 Ocak: 'Kanlı Pazar'ın yıldönümü sokak gösterileri ve matbaacıla-rın greviyle kutlanıyor.

14 Şubat: Sonuncu Devlet Duması toplanıyor.

23 Şubat: Uluslararası Kadınlar Günü devrimi başlatıyor.

24 Şubat: Petrograd'ta 200.000 işçi grevde.

25 Şubat: Petrograd'ta genel grev. Devrimciler kurşunlanıyor ve tutuklanıyor.

26 Şubat: Duma'nın çar tarafından dağıtılması. Milletvekilleri meclisi terk ediyor, fakat şehirden ayrılmamaya karar veriyorlar. Onbinlerce işçi sokağa çıkıyor.

27 Şubat: Muhafız alaylarının ayakmanması. İşçi Vekilleri Sovye-ti'nin kuruluşu. Duma Geçici Komitesi'nin kurulması.

28 Şubat: Çarın bakanlarının.tutuklanması. Schlüsselberg Cezaevi'nin ele geçirilmesi. İzvestiya'nın ilk sayısı, 'Sovyet'ten Haberler'.

1 Mart: Askerlere yönelik 'I No.lu Emir' in yayımlanması. Sovyetin asker seksiyonunun kuruluşu. Moskova Sovyeti'nin ilk oturumu.

2 Mart: Çar, Grandük Mikhail leyhine taçını ve tahtını terk ediyor. Duma Geçici Komitesi, Sovyet'in ve Adalet Bakanı Kerenski'nin desteğini alarak Geçici Hükümet'i kuruyor.

3 Mart: Grandük Mikhail tahttan çekiliyor. Geçici Hükümet radyo aracılığıyla devrimi dünyaya duyuruyor.

5 Mart: Bolşevik Parti'nin merkezi yayın organı Pravda'nın ilk sayısı.

6 Mart: Geçici Hükümet siyasi tutuklular için af ilan ediyor.

7 Mart / 26 Mart: Lenin, Uzaktan Mektuplar'ı kaleme alıyor.

8 Mart: Çar Moghilyev'de tutuklanıyor.

14 Mart: Sovyet, 'tüm dünya halklarına' hitaben, ilhaksız ve tazminatsız barış ilan ediyor.

23 Mart: Devrim şehitleri için düzenlenen cenaze töreni.

29 Mart: Sovyetlerin Tüm Rusya Konferansı.

28 Mart - 4 Nisan: Bolşevik Parti Tüm Rusya Konferansı.

3 Nisan: Lenin, Zinovyev ve diğer Bolşevikler İsviçre'den Rusya'ya varıyorlar.

4 Nisan: Lenin'in proleter devrime ilişkin politikasının ana hatlarını açıkladığı Nisan Tezleri.

14-22 Nisan: Bolşevik Parti Petrograd Şehri Konferansı.

24-29 Nisan: Bolşeviklerin Yedinci (Nisan) Tüm Rusya Konferansı.

18 Nisan: Uluslararası sosyalist gün olan 1 Mayıs'ın kutlanması. Dışişleri Bakanı Milyukov'un Müttefik devletlere bir nota göndere-

rek, eski koşullar temelinde zafere kadar savaş vaadetti.

20 Nisan: Miliykov'un notasını protesto eden silahlı gösteriler - 'Nisan Günleri'.

24 Nisan: Bolşevik Parti Tüm Rusya Konferansı'nın başlaması.

1 Mayıs: Petrograd Sovyeti bir koalisyon hükümetinin kurulması leyhine oy kullanıyor.

2 Mayıs: Milyukov görevinden istifa ediyor.

4 Mayıs: Lenin'in politikalarını destekleyen Troçki Amerika'dan dönüyor. Petrograd'ta bir Tüm Rusya Köylü Vekilleri Kongresi toplanıyor.

5 Mayıs: Savaş Bakanı Kerenski ile bir koalisyon hükümeti oluşturuluyor.

17 Mayıs: Kronştad Sovyeti, kendisinin Kronştad'taki yegane yönetici güç olduğunu ilan ediyor.

25 Mayıs: Sosyalist Devrimci Parti Tüm Rusya Kongresi.

30 Mayıs: Fabrika ve işyeri komitelerinin birinci konferansı Petrograd'ta başlıyor.

3 Haziran: Birinci Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi.

9 Haziran: Bolşevikler, Petrograd'ta hükümet karşıtı gösterilere son verilmesi çağrısında bulunuyor.

18 Haziran: Galiçiya'da Rus saldırısı başlıyor. Sovyet tarafından Petrograd'ta organize edilen kitle gösterileri Bolşevik yanlısı gösteriler haline dönüşüyor.

3-4 Temmuz: Petrograd'ta şiddetli hükümet karşıtı gösteriler.

5 Temmuz: Bolşevik liderlerin tutuklanması için emir yayımlanıyor.

7 Temmuz: Lenin saklanmaya başlıyor.

8 Temmuz: Prens Lvov görevinden ayrılıyor; Kerenski bir geçici

hükümetin başına geçiriliyor.

12 Temmuz: Geçici Hükümet cephede ölüm cezasını yeniden uygulamaya koyuyor.

16 Temmuz: General Kornilov, Rus Ordusu Genel Kurmay Başkanlığına atanıyor.

23 Temmuz: Troçki'nin Geçici Hükümet tarafından tutuklanması.

24 Temmuz: Kerenski yeni bir koalisyon hükümeti oluşturuyor.

26 Temmuz / 3 Ağustos: Bolşevik Parti Altıncı Kongresi.

12-15 Ağustos: Moskova'da Devlet Konferansı'nın toplanması ve genel protesto grevi.

20 Ağustos: Petrograd belediye seçimlerinde bolşeviklerin başarısı.

21 Ağustos: Riga'nın Almanlar tarafından işgali.

Ağustos - Eyül: Lenin Devlet Ve Devrim'i yazıyor.

27-30 Ağustos: General Kornilov öncülüğünde başarısız bir karşı devrimci darbe girişimi.

1 Eylül: Petrograd Sovyet'i Bolşevik bir önergeyi kabul ediyor.

4 Eylül: Troçki kefaletle salıveriliyor.

5 Eylül: Moskova Sovyet'i bolşevik bir önergeyi kabul ediyor.

9 Eylül: Petrograd Sovyeti liderleri bolşeviklerin safına geçiyor.

10-14 Eylül: Lenin, Yaklaşan Felaket ve Buna Karşı Mücarele'yi yazıyor.

15 Eylül: Parti Merkez Komitesi Lenin'in önde gelen bolşevik örgütlerde dağıtılan 'Bolşevikler İktidarı Almalıdır' ve 'Marksizm ve Ayaklanma' başlıklı mektuplarını tartışıyor.

14-21 Eylül: Petrograd'ta bir 'Demokratik Konferans' toplanıyor.

24 Eylül: Kerenski üçüncü ve sonuncu koalisyon hükümetini

kuruyor. Bolşeviklerin Moskova belediye seçimlerinden başarıyla çıkmaları.

Eylül sonu - Ekim: Lenin, Bolşevikler İktidarı Koruyabilirler mi? adlı çalışmayı kaleme alıyor.

7 Ekim: Ön-parlamentonun açılışı; bolşeviklerin buna katılmayı reddetmeleri.

9 Ekim: Petrograd Sovyeti Devrimci Askeri Komitesi'nin kuruluşu.

10 Ekim: Bolşevik Parti Merkez Komitesi silahlı ayaklanma çağrısında bulunuyor.

13 Ekim: Petrograd Sovyeti'nin asker seksiyonu tüm askeri otoritenin genelkurmaydan alınıp Devrimci Askeri Komite'ye verilmesi leyhinde oy kullanıyor.

15 Ekim: Bolşeviklerin Petrograd Komitesi'nin genişletilmiş bir konferansı, katılanların çoğunluğunun isteksiz ve coşkusuz olduğu bir atmosfer içinde, ayaklanma önerisini tartışıyor.

16 Ekim: Merkez Komitesi, Petrograd Komikesi Yürütme Kurulu, Askeri Örgüt, Petrograd Sovyeti üyeleri, sendikalar, fabrika komiteleri, Petrograd Bölge Komitesi ve demiryolu işçilerinin genişletilmiş bir oturumunda ayaklanma kararı yeniden kabul ediliyor.

18 Ekim: Zinovyev ve Kamanev, yayımlanması için Gorki'nin gazetesine gönderdikleri mektupta ayaklanma kararına karşı çıkıyorlar.

19 Ekim: Lenin, Zinovyev ve Kamanev'in partiden uzaklaştırılmasını istiyor.

20 Ekim: Devrimci Askeri Komite ayaklanma için fiili hazırlıklara başlıyor.

22 Ekim:Petrograd'taki sovyet güçlerinin, büyük toplantılar görüntüsü altında gözden geçirilmesi

23 Ekim: Ayaklanmanın başarısının önündeki son önemli engel

olan Peter ve Paul kaleleri Petrograd Sovyeti'ne destek olacaklarını ilan ediyorlar.

24 Ekim: Geçici Hükümet, Devrimci Askeri Komite üyelerinin tutuklanması, Bolşevik gazetelerin faaliyetlerinin zorla bastırılması, Petrograd'ta bolşevik propagandasının etkisi altındaki askerlerin yerine rejime bağlı askerlerin geçirilmesi için emirler yayımlıyor; Kerenski Cumhuriyet Meclisi'ndeki son konuşmasını yapıyor; Lenin, gece geç saatlerde Smolny'deki bolşevik genel kurmay merkezine geliyor.

25 Ekim: Ekim Devrimi (sabaha karşı saat 2'de) başlıyor. Devrimci Askeri Komite'ye bağlı askerler (öğlen saat 12'de) Cumhuriyet Meclisi'ni kapatıyorlar. Lenin gizlendiği karargahtan çıkıyor; Petrograd Sovyeti'nin bir oturumunda (öğleden sonra 3'de) Troçki'nin davetiyle kürsüye çıkıp bir konuşma yapıyor. Kışlık Sarayı'na (Geçici Hükümet'in köşkü) karşı operasyon başlıyor (akşam 9'da); İkinci Tüm Rusya Sovyetleri Konferansı açılıyor (gece 11'de).

Notlar

Önsöz

1. L. Trotsky, History of the Russian Revolution (Rus Devrimi Tarihi), Londra 1934, s. 975

1. Bölüm: Savaş

1. N. K. Krupskaya, *Memories of Lenin* (Lenin'le Anılar), Londra 1970, s. 240-41
2. O. H. Gankin ve H. H. Fisher, *The Bolsheviks and the World War: The Origins of the Third International* (Bolşevikler Ve Savaş: Üçüncü Enternasyonalin Kökeni), Stanford 1940, s. 59
3. C. E. Schorske, *German Social Democracy, 1905-1917: The Development of the Great Schism* (Alman Sosyal Demokrasisi, 1905-1917: Büyük Hizipçiliğin Gelişmesi), Cambridge, Mass. 1955, s. 286
4. J. P. Nettl, *Rosa Luxemburg*, Londra 1966, cilt 2, s. 604
5. L. Trotsky, *My Life* (Hayatım), New York 1960, s. 236
6. S. F. Cohen, *Bukharin and the Bolshevik Revolution* (Bukharin ve Bolşevik Devrimi), Londra 1974, s. 22
7. Nettl, op.cit., cilt 2, s. 609
8. G. L. Shklovsky, *'The Berne Conferance 1915'* (1915 Bern Konferansı), *Proletarskaia revoliutsiia*, No. 5 (40), 1925. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 143
9. V. I. Lenin, *Collected Works* (Toplu Eserler), Rusça dördüncü baskıdan çeviri (bundan sonraki referanslarda **Eserler** olarak geçecek), cilt 21, s. 347-8
10. a.g.e. s. 33-4

11. a.g.e. s. 276
12. a.g.e. s. 144
13. a.g.e. s. 315
14. a.g.e. s. 163
15. a.g.e. s. 278
16. a.g.e. cilt 22, s. 169
17. a.g.e. s. 176
18. a.g.e. s. 140
19. a.g.e. cilt 23, s. 77-9
20. a.g.e. s. 96
21. a.g.e. cilt 21, s. 40
22. V. I. Lenin, *Sochinentia*, 4. basım, cilt 11, s. 330
23. a.g.e. cilt 15, s. 173-6
24. Schorske, op.cit., s. 69
25. a.g.e. s. 72
26. a.g.e. s. 77-8
27. a.g.e. s. 199
28. a.g.e. s. 244-5
29. a.g.e. s. 245
30. a.g.e. s. 54
31. K. Kautsky, *The Road to Power* (İktidara Giden Yol), Chicago 1910, s. 95
32. Schorske, op.cit., s. 247
33. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 161
34. a.g.e. cilt 35, s. 165
35. a.g.e. s. 167-8
36. a.g.e. cilt 43, s. 613
37. a.g.e. cilt 21, s. 40-1
38. Trotsky, *My Life* (Haytım), op.cit., s. 249
39. J. Braunthal, *History of the International*, 1914-1943 (Enternasyonal'in Tarihi, 1914-1943), Londra 1967, cilt 2, s. 47-8
40. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 332
41. a.g.e. s. 334
42. Braunthal, op.cit., cilt 2, s. 50
43. a.g.e. s. 51
44. a.g.e.
45. A. E. Senn, *The Russian Revolution in Switzerland, 1914-1917* (İsviçre'de Rus Devrimi, 1914-1917), Madison 1971, s. 41
46. a.g.e. s. 41-2
47. a.g.e. s. 204-18
48. a.g.e. s. 83
49. Krupskaya, op.cit., s. 254
50. a.g.e. s. 260
51. Senn, op.cit., s. 45
52. a.g.e. s. 233
53. a.g.e. s. 32
54. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 43, s. 448
55. a.g.e. s. 486
56. a.g.e. cilt 37, s. 624
57. a.g.e. cilt 36, s. 365
58. a.g.e. cilt 35, s. 236
59. a.g.e. cilt 37, s. 535
60. Krupskaya, op.cit., s. 268
61. a.g.e. s. 267
62. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 43, s. 602
63. a.g.e. s. 609
64. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 170
65. L. Trotsky, *The War and the International* (Savaş Ve Enternasyonal), Colombo 1971, s. 20-1
66. Lenin, *Works* (Eserler), cilt

21, s. 353
67. a.g.e. s. 216
68. a.g.e. cilt 30, s. 32

2. Bölüm: Bolşevik Parti savaş sınavından geçiyor

1. L. Trotsky, *Stalin*, Londra 1947, s. 168
2. F. I. Kalinychev, *Gosudarstvennaia duma v Rossii: Sbornik dokumentakh i materialakh*, Moskova 1957, s. 595-6
3. Trotsky, *Stalin*, op.cit., s. 168
4. D. A. Baevsky, *Ocherki po istorii oktiabrskoi revoliutsii*, cilt 1, Moskova 1927, s. 379
5. A. G. Shliapnikov, *Kanun semnadtsatogo goda*, Moskova-Petrograd 1923, cilt 1, s. 29
6. *Sotsial-Demokrat*, no. 51, 29 Şubat 1916
7. *Revoliutsionnoe Byole*, no. 3, 1924, aktaran Baevsky, op.cit., s. 384
8. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 151
9. T. Dan, J. Martow içinde, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, Berlin 1926, s. 283
10. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 171
11. a.g.e. s. 172
12. *Sbornik Sotsial Demokrata*, no. 1, Ekim 1916, s. 57
13. Kamenev'in 23 Nisan 1915 tarihli mektubu, aktarıldığı yer: *'On the Correspondence of the Russian Bureau of the CC with Abroad in the War Years (1914-1916)'* (Savaş Yıllarında Merkez Komitesi'nin Yurtdışı İle Yazışmaları), *Proletarskaia revoliutsiia*, no. 7-8 (102-3), 1930
14. Krupskaya, op.cit., s. 247
15. I. P. Khonianko, *'In the Underground and in Emigration 1911-1917'* (1911-1917 Arasında Yeraltı Faaliyetleri Ve Göç), Proletarskaia revoliutsiia, no. 4 (16), 1923
16. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 148
17. Shliapnikov, op.cit., cilt 1, s. 10-11
18. R. G. Suny, *The Baku Commune, 1917-1918* (Bakü Komünü, 1917-1918), Princeton 1972, s. 59
19. Örneğin bkz. O. Chadev (ed.), *Bolsheviki v gody imperialisticheskoi*

Voiny. 1914-Fevral 1917, Moskova 1939; ya da, N. P. Donii (ed.), *Bolsheviki Ukrainy v period mezhdu pervoi i vtoroi burshuazno-demokraticheskimi revoliutsiiami*, Kiev 1960, s. 554-650

20. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 56
21. A. Kiselev, *'In July 1914', Proletarskaia revoliutsiia*, No.7 (30), 1924
22. Trotsky, *My Life* (Hayatım), op.cit., s. 233
23. *Sotsial-Demokrat*, 12, Aralık 1914
24. I. P. Leiberov ve O. I. Shkaratan, '1917'de Petrograd Sanayi İşçileri'nin Toplumsal Kompozisyonu' (Rusça), *Voprosy Istorii*, No.1, 1961
25. K. Sidorov, 'Emperyalist Savaş Yıllarında Rusya'da İşçi Hareketi' (Rusça), M. N. Pokrovsky (ed.), *Ocherki po istorii oktiabrskoi revoliutsii*, Moskova-Leningrad 1927, cilt 1 içinde, s. 261
26. a.g.e. s. 270
27. V. L. Meller ve A. M. Pankratova (ed.), *Rabochee dvizhenie v 1917 g.*, Moskova-Leningrad 1926, s. 16
28. a.g.e. s. 17, 20
29. Sidorov, Pokrovsky, op.cit., cilt 1 içinde, s.287
30. Leiberov ve Shkaratan, op.cit.
31. M. Cherniavsky (ed. ve çevirm.) *Prologue to Revolution. Notes of A. N. Iakhontov on the secret mettings of the Council of Ministers, 1915*, (Devrimin Başlangıcı. A. N. Iakhontov'un Bakanlar Kurulu'nun Gizli Toplantıları Üzerine Notları, 1915), New York 1967, s. 100-1
32. a.g.e. s. 233-4
33. a.g.e. s. 236-7
34. C. E. Vuillamy ve A. L. Hynes, *From the Red Archives*, Londra 1929, s. 62-3
35. a.g.e. s.66-7
36. a.g.e. s. 68
37. Cherniavsky, op.cit., s. 45
38. a.g.e. s. 48
39. A. E. Badaev, *Bolsheviki v gosudarstvennoi dume*, Leningrad 1939, s. 361
40. Cherniavsky, op.cit., s. 183
41. Kiselev, op.cit.
42. M. G. Fleer (ed.), *Peterburgskii Komitet*

bolshevikov v gody voiny 1914-17, Leningrad 1927, s. 19-20

43. a.g.e. s. 19
44. *Sotsial-Demokrat*, No.41, 1 Mayıs 1915
45. *Partiia bolshevikov v gody mirovoi imperialisticheskoi voiny* 1914-17, Moskova 1963, s.235
46. a.g.e. s. 232
47. I. P. Leiberov, 'Birinci Dünya Savaşı (1914-1916) Sırasında V. I. Lenin Ve Bolşeviklerin Petrograd Örgütü', (Rusça) Voprosy *Istorii KPSS*, No.6, 1960
48. Fleer, op.cit., s. 409
49. I. I. Mints, *Istoriia Velikogo Oktiabria*, Moskova 1967, cilt 1, s. 259
50. Fleer, op.cit., s. 91
51. a.g.e.
52. Petrograd Komitesi'nin Merkez omitesi´ne 31 Ekim 1916 Öncesi Gönderdiği Mektup, *Revoliutsionnoe dvizhenie v armii a na flote v gody pervoi mirovoi voiny 1914-1917*, Moskova 1961, s. 218-19
53. Shliapnikov, op.cit., cilt 1, s. 292
54. *Istoriia KPSS*, Moskova 1963; Baevsky, Pokrovsky, op.cit., cilt 1 içinde, s.458
55. Shliapnikov, op.cit., cilt 1, s. 54
56. Mints, op.cit., s. 319
57. *Revoliutsionnoe dvizhenie v armii a na flote v gody pervoi mirovoi voiny 1914-17*, op.cit., s. 435
58. Shliapnikov, op.cit., cilt 2, s. 49
59. M. Ia. Latsis, 'Moskova'da Yeraltı Faaliyeti (1914-1916)' (Rusça), *Proletarskaia revoliutsiia*, No. 10 (45), 1925
60. Antonov-Saratovskii, 'Emperyalist Savaş Yıllarında (1914-1916) Saratov ve Nasha Gazeta' (Rusça), *Proletarskaia revoliusiia*, No. 4 (16), 1923
61. Shliapnikov, op.cit., Cilt 1; s. 152, 259
62. K. Pechak, '1909 ile 1915 Arası Dönemde Latvia Sosyal-Demokrasisi (Latvia Komünist Partisi)' (Rusça), *Proletarskaia revoliusiia*, No. 12, 1922
63. Shliapnikov, op.cit., Cilt 1, s. 51
64. a.g.e. s. 74
65. a.g.e. s. 248
66. *Sbornik Sotsial Demokrata*, No. 2, s. 82

67. Fleer, op.cit., s. 259
68. M. Balabanov, *Ot 1905 k 1917 godu*, Moskova-Leningrad 1927, s. 411
69. Fleer, op.cit., s. 262
70. G. Zinoviev ve V. I. Lenin, *'Socialism and War'* (Sosyalizm Ve Savaş) içinde, Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 319
71. L. Kochan, Russia in Revolution, 1890-1918 (Devrimde Rusya, 1890-1918), Londra 1970, s. 183
72. Mints, op.cit., cilt 1, s. 277-83
73. *Partiia bolshevikov v gody mirovoi imperialistticheskoi voiny 1914-1917*, op.cit., s. 141
74. Mints, op.cit.
75. Shliapnikov, op.cit., cilt 1, s. 99-119 ve 128-36
76. a.g.e.
77. Mints, op.cit., s. 279
78. a.g.e.
79. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 193
80. S. O. Zagorsky, State *Control of Industry in Russia during the War* (Savaş Sırasında Rusya'da Sanayide Devlet Kontrolü), New Haven 1928, s. 165
81. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 176
82. Krasnaia Letopis, No. 7, 1923

3. Bölüm: Lenin ve ulusal sorun

1. *Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozial-demokratie in oesterreich*, Viyana, 1899, s. xiv
2. a.g.e. s. 15
3. a.g.e. s. 107
4. O. Bauer, *Die NationalitŠtensfrage und die Sozialdemokratie*, Viyana 1907
5. R. Pipes, *The Formation of the Soviet Union* (Sovyetler Birliği'nin Kuruluşu), Harvard University Press 1954, s. 28
6. a.g.e.
7. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 19, s. 532-3
8. *Przeglad Socjaldemokratyczny* (SDKPL'nin teorik yayın organı), 1908, No. 6
9. *Neue Zeit*, 1895-6, s. 466
10. Gankin ve Fisher, op.cit., s. 219-20
11. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 298
12. a.g.e. cilt 20, s. 412
13. a.g.e. s. 422-3
14. a.g.e. s. 413
15. a.g.e. cilt 22, s. 346

16. a.g.e. cilt 20, s. 427
17. a.g.e. cilt 22, s. 333
18. a.g.e. s. 355-7
19. a.g.e. cilt 23, s. 60
20. 'Savaş Yıllarında (1915-1916) MK Bürosu'nun Yurtdışı Örgütü İle Yazışmaları' (Rusça), *Proletarskaia revoliutsiia,* No. 7-8 (102-3), 1930
21. Bkz. T. Cliff, *Lenin*, cilt 1, Londra 1975, s. 34-40
22. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 31, s. 453

4. Bölüm: Emperyalizm: Kapitalizmin en yüksek aşaması

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 32, s. 266-7
2. a.g.e. s. 277
3. a.g.e. s. 298
4. a.g.e. s. 302
5. a.g.e. s. 281
6. a.g.e. s. 301
7. a.g.e. s. 194
8. a.g.e. s. 302
9. a.g.e. s. 295
10. L. G. Churchwood, *Towards the Understanding of Lenin's Imperialism',* Avusturya Siyaset Ve Tarih Dergisi, Mayıs 1959

5. Bölüm: Çarlık rejiminin krizi ve çöküşü

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 213-14
2. Cherniavsky, op.cit., s. 2
3. a.g.e. s. 3
4. I . V. Gessen, *V dvukh vekakh; Arkhiv Russkoi Revoliutsii*, cilt 22, (Berlin 1937), s. 355
5. V. I. Gurko, *Features and Figures of the Past* (Geçmişin Özellikleri ve Kişilikleri) Stanford 1939, s. 546
6. Cherniavsky, op.cit., s. 147
7. a.g.e. s. 147-8
8. a.g.e. s. 148
9. .a.g.e. s. 169
10. a.g.e. s. 241
11. a.g.e. s. 128
12. a.g.e. s. 141-2
13. a.g.e. s. 7
14. J. Buchanan, *My Mission to Russia* (Rusya'daki Elçiliğim), Londra 1923, cilt 1, s. 165
15. M. Paléologue, *An Ambassador's Memoirs* (Bir Büyükelçinin Anıları), Londra 1923-25, cilt 2, s. 14
16. Buchanan, op.cit., cilt 2, s. 3
17. Paléologue, op.cit., cilt 2, s. 166
18. Cherniavsky, op.cit., s. 245
19. R. K. Massie, *Nicholas and*

Alexandra (Nikolas Ve Aleksandra), Londra 1968, s. 367

20. Gurko, op.cit., s. 545
21. a.g.e. s. 551
22. a.g.e. s. 552-3
23. Buchanan, op.cit., cilt 2, s. 6
24. B. Pares (ed.), *Letters of the Tsaritsa to the Tsar, 1914-1916* (Çariçe'den Çar'a Mektuplar, 1914-1916), Londra 1923, s. 297
25. A. Knox, *With the Russian Army, 1914-1917* (Rus Ordusuyla Birlikte, 1914-1917), New York 1921, s. 412
26. Massie, op.cit., s. 325
27. Pares, op.cit., s. 394-5
28. a.g.e. s. 398
29. a.g.e. s. 428
30. A. Kerensky, *The Crucifixion of Liberty* (Çarnuhtaki Özgürlük), New York 1934, s. 218
31. Buchanan, op.cit., cilt 2, s. 51
32. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 82
33. Pares, op.cit., s. 86-7
34. a.g.e. s. 390
35. a.g.e. s. 221
36. a.g.e. s. 377
37. a.g.e. s. 382
38. a.g.e. s. 411
39. W. H. Chamberlin, *The Russian Revolution* (Rus Devrimi), New York 1935, cil1, s. 68
40. a.g.e. s. 73
41. Chemiavsky, op.cit., s. 154
42. a.g.e. s. 225
43. a.g.e. s. 88
44. a.g.e. s. 18
45. G. Katkov, *Russia 1917, The February Revolution* (Rusya 1917, Şubat Devrimi), Londra 1969, s. 257
46. A. Kerensky, *Russia and History's Turning Point* (Rusya Ve Tarihin Dönüm Noktası), New York 1965, s. 150
47. *Rodzianko's memoirs, Arkhiv Russkoi Revolutsii*, cilt 17. s. 82, F. Golder (ed.), *Documents of Russian History* (Rus Tarihi Belgeleri) içinde, New York 1927, s. 82-121
48. Paléologue, op.cit., cilt 3, s. 157
49. Buchanan, op.cit., cilt 2, s. 141
50. R: P. Browder ve A. F. Kerensky, *The Russian Provisional Goöernment 1917 -Documents* (1917 Rus Geçici Hükümeti - Belgeler), Stanford 1961 (bundan sonraki referanslarda B&K olarak

geçecek), cilt 3, s. 1276
51. Kerensky, *Russia and History's Turning Point* (Rusya Ve Tarihin Dönüm Noktası), op.cit., s.152
52. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 23, s. 301

6. Bölüm: Şubat Devrimi'nden İkili İktidara

1. B&K, cilt 1, s. 34
2. a.g.e. s. 34-5
3. a.g.e. s. 35-6
4. Chamberlin, op.cit., cilt 1, s. 77
5. B&K, cilt 1, s. 38-9
6. N. N. Sukhanov, *The Russian Revolution 1917. A Personal Record* (1917 Rus Devrimi. Kişisel Notlar), Londra 1955, s. 36
7. I. A. Aluf, 'Şubat Devrimi'nin Bazı Sorunları Üzerine' (Rusça), *Voprosy istorii KPSS*, No 1, 1967
8. L. Trotsky, *History of the Rusian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 122
9. Sukhanov, op.cit., s. 5
10. General E. K. Klimovich, *Padenie tsarskogo rezhima*, Leningrad 1927, cilt 1, s. 98
11. V. Kaiurov, 'Şubat Devrimi'nin Altı Günü' (Rusça), *Proletarskaia revoliutsiia*, No. 1 (13), 1923
12. A. G. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, Moskova-Petrograd 1923, cilt 1, s. 86
13. B&K, cilt 1, s. 37-8
14. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 171
15. Cherniavsky, op.cit., s. 199
16. Sukhanov, op.cit., s. 18
17. a.g.e. s. 54-5
18. a.g.e. s. 67
19. a.g.e. s. 77
20. V. V. Kutuzov (ed.), *Velikaia Oktiabrskaia Sotsialisticheskaia Revoliutsiia - Khronika Sobytii*, Moskova 1957, cilt 1, s. 219
21. Sukhanov, op.cit., s. 85-6
22. a.g.e. s. 308
23. a.g.e. s. 6-7
24. a.g.e. s. 8
25. a.g.e. s. 8-9, 12
26. a.g.e. s. 258
27. a.g.e. s. 105
28. a.g.e. s. 55-6
29. a.g.e. s. 119
30. a.g.e. s. 124-5
31. V. B. Stankevich, Vospominaniia, 1914-19 gg, Berlin 1920, s. 70-1
32. V. V. Shulgin, Dni, Belgrad

1925; Golder, op.cit., s. 263-4, 270
33. Sukhanov, op.cit., s. 330
34. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 1, s. 193-4
35. A. L. Sidorov et al (ed.), *Velikaia oktiabrskaia sotsialisticheskaia revoliutsiia: Dokumenty i materialy*, Moskova 1957, cilt 1, s. 283
36. M. Ferro, *The Russian Revolution of February 1917* (Rusya'da 1917 Şubat Devrimi), Londra 1972, s. 169
37. A. V. Lukashev, 'İkili İktidar Sırasında Bolşeviklerin Moskova İşçi Vekilleri Sovyeti'nde Devrimci Bir Siyaset İçin Verdikleri Mücadele' (Rusça), *Voprosy istorii KPSS*, No.8, 1967
38. Sukhanov, op.cit., s. 228
39. a.g.e. s. 346-7
40. a.g.e. s. 167
41. a.g.e. s. 327
42. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 2, s. 236
44. K. Marx ve F. Engels, *Selected Correspondance, 1846-1895* (Seçilmiş Mektuplar, 1846-1895), Londra 1941, s. 433-4
45. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 61-2
46. a.g.e. s. 62
47. a.g.e. s. 60
48. a.g.e. s. 61
49. a.g.e. s. 22

7. Bölüm: Lenin partiyi yeniden donatıyor

1. Kutuzov, op.cit., cilt 1, s. 5
2. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 2, s. 175
3. P. F. Kudelli (ed.), *Pervyi legalnyi Peterburgskii komitet bolshevikov v 1917* g., Moskova-Leningrad 1927, s. 16
4. Sukhanov, op.cit., s. 195
5. a.g.e. s. 107-8
6. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 1, s. 167-85
7. Kudelli, op.cit., s. 19
8. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 1, s. 240
9. a.g.e. s. 255
10. a.g.e. s. 209; Kudelli, op.cit., s. 11
11. *KPSS v borbe za pobedu sotsialisticheskoi revoliutsii v period dvoevlastii 27 fevralia - 4 iuila 1917 g. Sbornik dokumentov*, Moskova 1957, s. 171
12. a.g.e. s. 172
13. Kudelli, op.cit., s. 19-20
14. a.g.e. s. 27
15. D. A. Longley, *'The Divisions in the Bolshevik*

Party in March 1917' (Mart 1917'de Bolşevik Parti İçinde Ayrılıklar), *Soviet Studies*, Temmuz 1972.

16. Sidorov, op.cit., cilt 1, s. 3-4
17. Kudelli, op.cit., s. 11
18. Sidorov, op.cit., cilt 1, s. 106. L. Trotsky, *The Stalin School of Falsification* (Stalin Tahrifat Okulu), New York 1937, s. 240-1
19. Kudelli, op.cit., s. 24-6
20. Sukhanov, op.cit., s. 227
21. *Pravda*, 15 Mart. B&K, cilt 2, s. 868
22. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 2, s. 185
23. Sidorov, op.cit., cilt 1, s. 111
24. Kudelli, op.cit., s. 49-52
25. Sidorov, op.cit., cilt 1, s. 520
26. a.g.e. s. 528
27. a.g.e. s. 63
28. a.g.e. s. 463
29. a.g.e. s. 163
30. a.g.e. s. 532
31. R. G. Suny, *The Baku Comune, 1917-1918* (Bakü Komünü, 1917-1918), Princeton 1972, s. 72-5
32. Bu konferansın tüm raporları, uzun zaman sonra, yalnızca Troçki'nin *The Stalin School of Falsification* (Stalin Tahrifat Okulu) adlı kitabına ek olarak yayınlanmış tutanaklar içinde yer aldı. Stalin'in ölümünden sonra, bunlar Rusya'da *Voprosy istorii KPSS*, 1962, No.5, s. 106-25; No.6, s. 130-152 içinde yayınlandı. Bunlar şu ikisi dışında birbiriyle tamamen örtüşür: (1) Troçki'nin çalışmasında olmayan materyali de içerirler; (2) Lenin'in *Nisan Tezleri*'ni konferansa sunduğu son günü kapsamazlar.
33. a.g.e.
34. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 316
35. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 435
36. a.g.e. s. 403
37. a.g.e. s. 379
38. a.g.e. s. 380
39. a.g.e. s. 436
40. a.g.e. cilt 35, s. 309-10
41. a.g.e. s. 313
42. a.g.e. cilt 23, s. 304-5
43. a.g.e. s. 306-7
44. a.g.e. s. 307
45. a.g.e. s. 308
46. a.g.e. s. 310
47. a.g.e. s. 325-6
48. a.g.e. s. 323
49. a.g.e. s. 334

50. a.g.e. s. 337-8
51. a.g.e. s. 340-1
52. Krupskaya, op.cit., s. 287-8
53. *Leninski Sbornik*, cilt 2, s. 376-7
54. W. Hahlweg, *Lenins Rückkehr nach Russland 1917*, Leiden 1957, s. 13
55. a.g.e. s. 76-7
56. Senn, op.cit., s. 231
57. Aktarıldığı yer, Hahlweg, op.cit., s. 11-12
58. a.g.e. s. 11
59. a.g.e. s. 25
60. D. Lloyd George, *War Memoirs* (Savaş Anıları), Londra 1936, cilt 5, s. 2530
61. F. F. Raskolnikov, *Kronstadt i Pited v 1917 godu*, Moskova-Leningrad 1925, s. 54
62. Sukhanov, op.cit., s. 272-4
63. Sukhanov, op.cit., s. 280
64. Sukhanov, op.cit., s. 281-2
65. Sukhanov, op.cit., s. 286
66. Sukhanov, op.cit., s. 287
67. Sukhanov, op.cit., s. 287-8
68. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 21-4
69. Sukhanov, op.cit., s. 289
70. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 21, s. 33
71. Cliff, op.cit., s. 205-6
72. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 8, s. 314
73. a.g.e. cilt 24, s. 43
74. a.g.e. cilt 24, s. 44-6
75. a.g.e. cilt 24, s. 38
76. a.g.e. cilt 24, s. 50
77. *'Results and Prospects'* (Sonuçlar Ve Olasılıklar), L. Trotsky, *The Permanent Revolution* (Sürekli Devrim) içinde, Londra 1962, s. 201, 203, 233-4
78. Sidorov, op.cit., cilt 2, s. 15-16
79. Sukhanov, op.cit., s. 225-6
80. a.g.e. s. 230
81. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 326
82. Trotsky, Stalin, op.cit., s. 198
83. Kudelli, op.cit., s. 88
84. Sukhanov, op.cit., s. 288
85. B&K, cilt 3, s. 1210
86. Sedmaia *(Aprelskaia) Vserossiiskaia konferentsiia RSDRP (bolshevikov)* (bundan sonraki referanslarda **Sedmaia konferentsiia** olarak geçecek), Moskova 1958, s. 14-18
87. a.g.e. s. 37
88. Kudelli, op.cit., s. 99-100, 103
89. *Sedmaia konferentsiia*, op.cit., s. 80
90. a.g.e. s. 106
91. a.g.e. s. 91-2
92. a.g.e. s. 241-3
93. a.g.e. s. 177
94. a.g.e. s. 373
95. a.g.e. s. 195

96. a.g.e. s. 372
97. a.g.e. s. 228
98. a.g.e. s. 322
99. I. V. Stalin, *Na putiakh k Oktobriu*, Moskova 1924, s. viii
100. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 343
101. Sukhanov, op.cit., s. 290
102. L. Trotsky, *Diary in Exile* (Sürgünde Günlük), Londra 1958, s. 53-4
103. *The Bolsheviks and the October Revolution. Minutes of the Central Committee of the Russian Social-Democratic Labour Party* (bolsheviks) August 1917-February 1918, Londra 1974 (bundan sonraki referanslarda CC **Minutes** olarak geçecek), s. 11
104. a.g.e. s. 49
105. Shestoi sezd RSDRP (bolshevikov), avgust 1917 goda: Protokoly, Moskova 1958 (bundan sonraki referanslarda Shestoi sezd olarak geçecek), s. 252
106. *Leninskii sbornik*, cilt 4, s. 303
107. Lenin, Sochineniia, 1. basım, cilt 14, s. 488108. *Leninskii sbornik*, cilt 4, s. 290

8. Bölüm: Lenin, parti ve proleterya

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 63-5
2. a.g.e. s. 65-6
3. a.g.e. s. 65
4. a.g.e. s. 59
5. a.g.e. s. 67
6. a.g.e. s. 80
7. a.g.e. s. 82-4
8. a.g.e. s. 75
9. a.g.e. cilt 13, s. 65
10. a.g.e. cilt
11. s. 34611. *Sedmaia konferentsiia*, op.cit., s. 355
12. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 45
13. *KPSS v borba za pobedu sotsialisticheskoi revoliutsii v period dvoevlastii*, op.cit., s.62-3
14. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 84
15. *Krasnaia Letopis*, No.1 (10), 1924, s. 47
16. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 170
17. *Shestoi sezd*, op.cit., s.317-90
18. W. G. Rosenberg, '*The Russian Municipal Duma Elections of 1917*' (1917 Rus Belediye Meclisi Seçimleri), Soviet

Studies, 1969

19. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 543
20. V. V. Anikeev, '1917 Mart ayından Aralığa Bolşevik Örgütler Hakkında Veriler' (Rusça), *Voprosy istorii KPSS*, No. 2 ve 3, 1958
21. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 111, 185, 189, 194, 219
22. a.g.e. s. 225, 251, 256, 276, 301, 337, 358, 362, 383, 443-5, 462
23. a.g.e. cilt 3, s. 15, 95, 179, 482, 489, 497, 509, 516
24. Anikeev, *Voprosy istorii KPSS*, No. 2 1958, op.cit. içinde
25. a.g.e.
26. a.g.e.
27. K. T. Sverdlova, *Iakov Mikhailovich Sverdlov*, Moskova 1960, s. 252
28. a.g.e. s. 253
29. L. Trotsky, *On Lenin*, Londra 1970, s. 73-4
30. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 1212
31. Shliapnikov, *Kanun semnadtsatogo goda*, Moskova-Petrograd, 1923, cilt 1, s. 248
32. B. Zaslavsky, *I. Sazonov ve Kh. Astrakhan, 'Pravda' 1917 goda*, Moskova 1962, s. 10
33. *Perepiska sekretariata TsK RSDRP (b) mestnymi partinymi organizatsiiami: Sbornik dokumentov* (bundan sonraki referanslarda Perepiska sekretariata olarak geçecek), Moskova 1957, cilt 1
34. a.g.e. s. 50
35. Zaslavsky et al, op. cit., s. 54-5
36. Shestoi sezd, op.cit., s. 40
37. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 107
38. a.g.e. s. 181
39. V. V. Anikeev, 'Ekim Devrimi ile İlgili Bazı Yeni Veriler' (Rusça), *Voprosy istorii KPSS*, No.9, 1963
40. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 77
41. Anikeev, *Voprosy istorii KPSS* içinde, No.2, 1958, op.cit.
42. Anikeev, *Voprosy istorii KPSS*, No.9, 1963, op.cit.
43. a.g.e.
44. Bkz. *Perepiska sekretariata*, op.cit.,cilt 1
45. Shestoi sezd, op.cit., s.74-5
46. a.g.e. s. 20-1
47. a.g.e. s. 25
48. a.g.e. s. 40
49. a.g.e.
50. a.g.e. s. 37
51. a.g.e. s. 26-7; Stalin, *Works*

(Eserler), cilt 3, s. 180-1
52. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 44-5
53. a.g.e. s. 272
54. J. Keep, *'October in the Provinces'* (Taşra Şehirlerinde Ekim), R. Ppipes (ed.), *Revolutionary Russia* (Devrimci Rusya), içinde, Cambridge (Mass.) 1967, s. 188-90
55. Cohen, op.cit., s. 49-50
56. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit. çeşitli yerlerde
57. a.g.e. s. 85
58. a.g.e. s. 88-9
59. a.g.e. s. 109
60. L. Trotsky, *Stalin*, op.cit., s. 232
61. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit. s. 97
62. *Shestoi sezd*, op.cit., s. 36
63. *Sedmoi Sezd RSDRP (bolshevikov): Protokoly*, Moskova 1918, s. 20
64. Cliff, op.cit. s. 93
65. D. Lane, *The Roots of Russian Communism* (Rus Komünizminin Kökleri), Assen 1969, s. 12
66. Cliff, op.cit. s. 358
67. Mints, op.cit., s. 319
68. *'VKP (b)'*, *Bolshaia Sovetskaia Entsiklopediia* içinde, 1930, cilt 11, s. 537
69. E. Smitten, *Sotsialnyi i natsionalnyi sostav VKP (b)*, Moskova-Leningrad 1928, s. 13
70. Kutuzov, op.cit. cilt 3, s. 183
71. *Shestoi sezd*, op.cit., s. 319-20
72. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 808
73. Kutuzov, op.cit. cilt 3, s. 318
74. Bkz. Cliff, op.cit., s. 180-1
75. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 43, s. 613
76. *Shestoi sezd*, op.cit., s. 295
77. a.g.e. s. 296-7
78. a.g.e. s. 298-300
79. a.g.e. s. 147-50
80. A. M. Pankratova, *Istoriia proletariata SSSR*, Moskova 1935, s. 168
81. *Krasnyi Arkhiv*, No. 64, 1934, s. 140
82. *Perepiska sekretariata*, op.cit., cilt 1, s. 287
83. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 31, s. 26
84. a.g.e. s. 24-5
85. Cliff, op.cit., s. 255-6
86. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 31, s. 68-9
87. a.g.e. s. 74
88. Cliff, op.cit., s. 257-8
89. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 31, s. 58

90. a.g.e. cilt 33, s. 227
91. a.g.e. cilt 30, s. 60
92. a.g.e. s. 258
93. a.g.e. s. 262
94. a.g.e. cilt 27, s. 274
95. a.g.e. cilt 33, s. 302
96. a.g.e. cilt 31, s. 57
97. K. Radek, *'V.I. Lenin', Dvadtsat piat let RKP*, Tver 1923, s. 234
98. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 31, s. 95-6

9. Bölüm: Lenin tempoyu düşürüyor

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 364
2. N. K. Krupskaya, *Lenin i partiia*, Moskova 196
3. s. 1183. B&K, cilt 2, s. 1044-5
4. a.g.e. s. 1046
5. a.g.e. s. 1098
6. a.g.e. cilt 3, s. 1238
7. W. S. Woytinsky, *Stormy Passage* (Fırtınalı Geçit), New York 1961, s. 270-1
8. B&K, cilt 3, s. 1858
9. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 353
10. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 184-5; Sidorov, op.cit., cilt 2, s. 726
11. *Sedmaia konferentsiia*, op.cit., s. 204
12. A. Rabinowitch, *Prelude to Revolution: The Petrograd Bolsheviks and the July Uprising* (Devrimin Başlangıcı: Petrograd Bolşevikleri Ve Temmuz Ayaklanması). Indiana 1968, s. 44-5
13. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 146
14. a.g.e. s. 211
15. a.g.e. s. 244-5
16. a.g.e. s. 223
17. a.g.e. cilt 32, s. 34
18. a.g.e. cilt 24, s. 211
19. Sukhanov, op.cit., s. 323
20. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 408
21. O. H. Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevism* (Bolşevizmin Tarımsal Düşmanları), New York, 1958, s. 243
22. Kutuzov, op.cit. cilt 2, s. 16
23. a.g.e. s. 163
24. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 129
25. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 374
26. B&K, cilt 3, s. 1257
27. a.g.e. s. 1269
28. a.g.e. s. 1282
29. a.g.e. s. 1283-4
30. a.g.e. cilt 2, s. 942
31. Sidorov, op.cit., cilt 3, s.

483-4
32. a.g.e. s. 485
33. a.g.e. s. 486
34. a.g.e.
35. Kudelli, op.cit., s. 136-45
36. a.g.e. s. 157
37. a.g.e. s. 158
38. B&K, cilt 3, s. 1312-13
39. a.g.e. s. 1314
40. Kudelli, op.cit., s. 156
41. Aktarıldığı yer Rabinowitch, op.cit., s. 264
42. Kudelli, op.cit., s. 158-66
43. M. Ia, Latsis, 'Petrograd'ta Temmuz Günleri: Bir Ajitatörün Günlüğünden' (Rusça), *Proletarkaia revoliutsiia*, No. 5 (17), 1923
44. Kudelli, op.cit., s. 158
45. *Pravda*, 10 Haziran, Sidorov, op.cit., cilt 3, s. 498
46. Rabinowitch, op.cit., s. 79-80
47. Latsis, *Proletarkaia revoliutsiia*, No. 5 (17), 1923, op.cit., ve Kudelli, op.cit., s. 164
48. Kudelli, op.cit., s. 153-68
49. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 79
50. a.g.e. s. 80-1
51. Kudelli, op.cit., s. 157-8
52. a.g.e. s. 159-61
53. a.g.e. s. 163
54. Sidorov, op.cit., cilt 3, s. 518
55. Kudelli, op.cit., s. 178-84
56. Sukhanov, op.cit., s.416-17
57. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 463
58. Sidorov, op.cit., cilt 3, s. 541-51
59. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 109-10
60. a.g.e. s. 83

10. Bölüm: Lenin ve asker ayaklanmaları

1. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s.875
2. K. Marx ve F. Engels, *Correspondence* (Mektuplar), cilt 2, Paris 1931, s. 228
3. Shliapnikov, *Semnadtsatyi god*, op.cit., cilt 2, s. 102
4. B&K, cilt 1, s. 51
5. Sukhanov, op.cit., s. 76
6. Aktarıldığı yer L. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 264
7. Stankevich, op.cit., s. 72
8. B&K, cilt 2, s. 860
9. a.g.e.
10. Radkey, op.cit., s. 343
11. B&K, cilt 2, s. 855-6
12. a.g.e. s. 845
13. a.g.e. s. 849-50

14. a.g.e. s. 848-9
15. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 291
16. Sukhanov, op.cit., s. 114
17. A. Wildman, *'The February Revolution in the Russian Army'* (Rus Ordusunda Şubat Devrimi), *Soviet Studies*, Temmuz 1970
18. Sukhanov, op.cit., s. 129
19. B&K, cilt 2, s. 851-2
20. a.g.e. s. 853
21. a.g.e. s. 882
22. a.g.e. s. 886
23. N. N. Golovine, *The Russian Army in the World War* (Dünya Savaşı'nda Rus Ordusu), New Haven 1931, s. 124-5
24. B&K, cilt 2, s. 925
25. a.g.e. s. 887
26. a.g.e. s. 959-61, 968-9
27. a.g.e. s. 991
28. a.g.e. s. 1009
29. a.g.e. s. 981
30. a.g.e. s. 996
31. a.g.e. s. 1000
32. a.g.e. s. 997-8
33. a.g.e. s. 985
34. a.g.e. s. 992-3
35. a.g.e. s. 995-6
36. a.g.e. s. 993
37. a.g.e. s. 996
38. a.g.e. s. 1003
39. a.g.e. s. 100
40. a.g.e. s. 1019
41. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 100-1
42. a.g.e. s. 165
43. a.g.e. s. 318
44. a.g.e. s. 268
45. Kutuzov, op.cit., cilt 2, s. 446
46. O. H. Radkey, The Sickle Under the Hammer (Çekiç Altındaki Orak), New York 1967, s. 278-9
47. Ferro, op.cit., s. 252
48. Sukhanov, op.cit., s. 534
49. Anikeev, Voprosy istorii KPSS, No. 2 ve 3 içinde, op. cit.
50. Stankevich, op.cit., s. 182-4, 186-90
51. Sidorov, op.cit., cilt 3, s. 329-89; Ferro, op.cit., s. 364
52. Shestoi sezd, op.cit., s. 85
53. Sidorov, op.cit., cilt 3, s. 358
54. Shestoi sezd, op.cit., s. 147
55. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 232
56. A. A. Brusilov, Moi *vospominanita*, Moskova-Leningrad 1929, s.214

11. Bölüm: Köylülük ve devrim

1. Sukhanov, op.cit., s. 328-9
2. M. Ferro, *'The Aspirations of Russian Society'* (Rus

Toplumunun Arzuları), Pipes, *Revolutionary Russia* (Devrimci Rusya), op.cit., içinde, s. 149

3. Aktarıldığı yer V. Chernov, *The Great Russian Revolution* (Büyük Rus Devrimi), New York 1966, s. 256
4. Aktarıldığı yer Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 365
5. B&K, cilt 2, s. 582
6. K. G. Kotelnikov ve C. V. L. Meller, *Krestianskoe dvizhenie v 1917 godu*, Moskova-Leningrad 1927, Ek
7. M. Miliutin, *Agrarnaia revoliutsiia*, Moskova 1927, s. 172
8. B&K, cilt 2, s. 593
9. a.g.e. 576
10. a.g.e. 525
11. a.g.e. 527-8
12. Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevizm* (Bolşevizmin Tarımsal Düşmanları), op.cit., s. 253
13. a.g.e. s. 255
14. a.g.e. s. 448
15. B&K, cilt 2, s. 527
16. a.g.e. s. 583-4
17. Chernov, op.cit., s. 256-7
18. B&K, cilt 2, s. 584
19. a.g.e. s. 567-8
20. Kotelnikov ve Meller, op.cit., s. 420-1
21. Miliutin, op.cit., s. 182
22. Kotelnikov ve Meller, op.cit., s. 420-1
23. Chernov, op.cit., s. 262-3
24. Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevizm* (Bolşevizmin Tarımsal Düşmanları), op.cit., s. 246
25. a.g.e. s. 257-8
26. a.g.e. s. 438-9
27. a.g.e. s. 192
28. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 9, s. 315
29. a.g.e. cilt 24, s. 167
30. a.g.e. s. 285
31. a.g.e. cilt 25, s. 227
32. a.g.e. cilt 24, s. 72
33. a.g.e. cilt 10, s. 411
34. a.g.e. s. 191
35. a.g.e. ilt 24, s. 168
36. a.g.e. s. 501-2
37. a.g.e. cilt 25, s. 122-5
38. a.g.e. cilt 24, s. 169
39. a.g.e. s. 502
40. a.g.e. cilt 25, s. 275-6
41. a.g.e. s. 276
42. a.g.e. cilt 26, s. 260-1
43. Delo Naroda, 17 Kasım 1917
44. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 28, s.175
45. *Protokoll des Zweite Weltkongresses der Kommunistische Internationale*, Hamburg 1921, s. 318; Lenin, *Sochinenia*, cilt 25, s. 359. E. H. Carr, *The Bolshevik Revolution*

(Bolşevik Devrimi), Londra 1952, cilt 2, s. 166
46. Sukhanov, op.cit., s. 371
47. a.g.e. s. 371-2
48. a.g.e. s. 635
49. a.g.e. s. 201-2
50. a.g.e. s. 553
51. Bkz. Cliff, op.cit., s. 216-19
52. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 42
53. R. Luxemburg, *The Russian Revolution* (Rus Devrimi), New York 1940, s. 18-21

12. Bölüm: Lenin ve İşçi kontrolü

1. P. Avrich, *'Russian Factory Committees in 1917'* (1917'de Rus Fabrika Komiteleri), *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Haziran 1963, s. 161-2
2. Ferro, op.cit., s. 115
3. *Izvestiia*, 6 Mart; B&K, cilt 2, s. 709
4. Ferro, op.cit., s. 181
5. Avrich, op.cit., s. 163
6. C. Goodey, *'Factory Committees and the Dictatorship of the Proletariat 1918'* (Fabrika Komiteleri Ve Proleterya Diktatörlüğü 1918), *Critique*, No.3, 1974, s. 30
7. P. N. Amosov et al, *Oktiabrskaia Revoliutsiia Fazavkomy*, Moskova 19127, cilt 1, s. 27-8
8. Avrich, op.cit., s. 164
9. B&K, cilt 2, s. 719-20
10. Amosov, op.cit., cilt 1, s. 22-4
11. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 428
12. M. Dewar, *Labour Policy in the USRR. 1917-1928* (Sovyetler Birliği'nde Çalışma Siyaseti, 1917-1928), Londra 1956, s. 6
13. Amosov, op.cit., cilt 1, s. 83
14. a.g.e. s. 95
15. a.g.e. s. 108
16. a.g.e. s. 242
17. a.g.e. s. 243
18. Avrich, op.cit., s. 170-1
19. a.g.e. s. 175-6
20. J. Reed, *Ten Days that Shook the World* (Dünyayı Sarsan On Gün), Londra 1961, s. 7
21. Zagorsky, op.cit., s. 191
22. M. Mitelman, 1917 god na putilovskom zavoda, Leningrad 1939, s. 141
23. Meller ve Pankratova, op.cit., s. 286
24. Avrich, op.cit., s. 170
25. Zagorsky, op.cit., s. 192
26. B&K, cilt 2, s. 722
27. a.g.e. s. 723
28. a.g.e. s. 675

29. a.g.e. s. 741-2
30. Amosov, op.cit., cilt 2, s. 16-20
31. a.g.e. s. 20-28
32. a.g.e. s. 118-9
33. Avrich, op.cit., s. 171
34. Sidorov, op.cit., cilt 4, s. 358
35. a.g.e. s. 339-40
36. Meller ve Pankratova, op.cit., s. 126-7
37. Chamberlin, op.cit., cilt 1, s. 269-70
38. Meller ve Pankratova, op.cit., s. 229-30; Chamberlin, op.cit., cilt 1, s. 270
39. a.g.e. s. 271
40. P. Avrich, *The Russian Anarchists* (Rus Anarşistleri), Princeton 1967, s. 149
41. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 36-7
42. a.g.e. cilt 25, s. 371
43. a.g.e. s. 323
44. a.g.e. s. 323-4
45. a.g.e. s. 324
46. a.g.e. s. 327
47. a.g.e. s. 328-9
48. a.g.e. s. 331
49. a.g.e. s. 335
50. a.g.e. s. 338
51. a.g.e. s. 355-6
52. a.g.e. s. 348
53. a.g.e. s. 342
54. a.g.e. cilt 24, s. 425
55. a.g.e. cilt 25, s. 363-4
56. a.g.e. cilt 24, s. 515
57. a.g.e. s. 231
58. a.g.e. cilt 26, s. 120
59. A. Abolin, *The October Revolution and the Trade Unions* (Ekim Devrimi Ve Sendikalar), Moskova 1933, s. 13
60. Amosov, op.cit., cilt 1, s.271
61. G. K. Ordzhonikidze, *Izbrannie Stati i Rechi, 1911-1937*, Moskova 1939, s. 124
62. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 935
63. Amosov, op.cit., cilt 2, s. 158-60

13. Bölüm: Lenin ayaklanan azınlıkları destekliyor

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 225
2. Pipes, *The Formation of the Soviet Union* (Sovyetler Birliği´nin Kuruluşu), op.cit., s. 3-4
3. B&K, cilt 1, s. 341-2
4. a.g.e. s. 349-50
5. a.g.e. s. 340
6. a.g.e. s. 341
7. a.g.e. s. 354-5
8. a.g.e. s. 357-8
9. a.g.e. s. 370
10. a.g.e.
11. a.g.e. s. 371

12. a.g.e. s. 371-2
13. a.g.e. s. 375-6
14. a.g.e. s. 381-2
15. a.g.e. s. 383
16. a.g.e. s. 388
17. a.g.e. s. 387
18. Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevizm* (Bolşevizmin Tarımsal Düşmanları), op.cit., s. 274-5
19. B&K, cilt 1, s. 389-90
20. a.g.e. s. 394-6
21. a.g.e. s. 396-7
22. a.g.e. s. 398
23. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 895
24. B&K, cilt 3, s. 1500
25. a.g.e. s. 1500-1
26. a.g.e. s. 1480
27. a.g.e. cilt 1, s. 319
28. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 91-2
29. a.g.e. cilt 24, s. 302
30. Sedmaia konferentsia, op.cit., s. 213
31. a.g.e. s. 219
32. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 24, s. 297-8
33. Sedmaia konferentsia, op.cit., s. 227
34. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 36, s. 175-6

14. Bölüm: Temmuz Günleri

1. Rabinowitch, op.cit., s. 146-8
2. Bir yanda Lenin, diğer yanda Bolşevik Askeri Örgüt, Petersburg Komitesi'nin bazı önder üyeleri ile kışla ve fabrikalardaki bazı öncü Bolşevikler arasındaki çekişmelerin şaşkınlık verici öyküsünün canlı anlatımı için bkz. Alexander Rabinowitch, op.cit.
3. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 83
4. a.g.e. s. 113-14
5. Rabinowitch, op.cit., s. 121
6. a.g.e. s. 121-2
7. Kudelli, op.cit., s. 185-99
8. a.g.e. s. 200-5; Rabinowitch, op.cit., s. 129
9. a.g.e. s. 131-4
10. Kudelli, op.cit., s. 244-5
11. Rabinowitch, op.cit., s. 137-8
12. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 210
13. Rabinowitch, op.cit., s. 184
14. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 313
15. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 581-2
16. P. N. Miliukov, *Istoriia*

vtoroi russkoi revoliutsii, Sofya 1921, cilt 1, s. 244
17. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 576
18. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 312
19. B&K, cilt 3, s. 1354-5
20. Rabinowitch, op.cit., s. 215-16
21. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 312
22. a.g.e. cilt 29, s. 396
23. a.g.e. cilt 25, s. 170-1
24. a.g.e. s. 183
25. a.g.e. s. 215
26. a.g.e. s. 177
27. a.g.e. s. 186-7
28. a.g.e. s. 189-90
29. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 800
30. A. M. Sovokin, 'RSDİP(b) Merkez Komitesi'nin Genişletilmiş Toplantısı, 13-14 Temmuz 1917' (Rusça), *Voprosy istorii KPSS*, No.4, 1959
31. Shestoi sezd, op.cit., s. 110-46

15. Bölüm: Gericilik harekete geçiyor

1. B&K, cilt 3; s. 1358
2. Woytinsky, op.cit., s.306-7
3. Sukhanov, op.cit., s.486
4. Stalin, *Works* (Eserler), cilt 3, s. 112
5. B&K, cilt 2, s. 562-3
6. Golder, op.cit., s. 515
7. B&K, cilt 2, s. 982
8. a.g.e. cilt 3, s. 1404
9. a.g.e. s. 1409
10. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 237-8
11. B&K, cilt 3, s. 1437-8
12. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 625
13. Rabinowitch, op.cit., s. 221-2
14. a.g.e. s. 223
15. F. Engels, *'Introduction to K. Marx's The Civil War in France'* (K. Marx'ın Fransa'da İç Savaş'ına Giriş), *Marx-Engels, Selected Works* (Seçilmiş Eserler), Moskova 1962 içinde, cilt 1, s. 475
16. B&K, cilt 2, s. 556
17. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 75
18. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 181-2
19. I. Deutscher, *The Prophet Armed*, Londra 1954, s. 274
20. Shestoi sezd, op.cit., s. 33
21. a.g.e. s. 270

22. Sukhanov, op.cit., s. 471-2
23. *Izvestiia*, 16 Temmuz.; Rabinowitch, op.cit., s. 220
24. Suny, op.cit., s. 106
25. Kudelli, op.cit., s. 210-16
26. Sidorov, op.cit., cilt 4, s. 162-3
27. Kudelli, op.cit., s. 210; *Rabinowitch*, op.cit., s. 219
28. Kutuzov, op.cit., cilt 3, s. 182
29. Latsis, *Proletarskaia revoliutsiia*, No.((17), 1923, op.cit.
30. Sidorov, op.cit., cilt 5, s. 58-9
31. a.g.e. s. 112
32. a.g.e. s. 187
33. Shestoi sezd, op.cit., s. 330
34. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 757-8
35. a.g.e. s. 760-1
36. Kutuzov, op.cit., cilt 3, s. 16
37. a.g.e. s. 44
38. a.g.e.
39. a.g.e. s. 155
40. a.g.e. s. 207
41. a.g.e. s. 44
42. a.g.e. s. 71
43. a.g.e. s. 29
44. a.g.e. s. 127
45. a.g.e. s. 79
46. a.g.e. s. 248
47. Sukhanov, op.cit., s. 497
48. Kutuzov, op.cit., cilt 3, s. 107
49. a.g.e.
50. a.g.e. s. 112
51. a.g.e. s. 107
52. a.g.e. s. 85
53. a.g.e. s. 252
54. a.g.e. s. 309
55. a.g.e. s. 226
56. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 257-8
57. a.g.e. s. 220
58. a.g.e.
59. a.g.e. s. 221
60. a.g.e.
61. a.g.e. s. 222
62. Golder, op.cit., s. 489-90
63. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 659
64. a.g.e. s. 670
65. B&K, cilt 3, s. 1474
66. a.g.e. s. 1475-7
67. a.g.e. s. 1479-80
68. a.g.e. s. 1480-1
69. a.g.e. s. 1488
70. a.g.e. s. 1497
71. a.g.e. s. 1501-2
72. a.g.e. s. 1504-5
73. a.g.e. s. 1505
74. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 314
75. B&K, cilt 3, s. 1511, 1514
76. a.g.e. s. 1514
77. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 314

16. Bölüm: Kornilov Darbesi

1. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 694
2. Reed, op.cit., s. 22-3
3. a.g.e. s. 7
4. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 704-5
5. B&K, cilt 3, s. 1604
6. Sukhanov, op.cit., s. 503
7. a.g.e. s. 509
8. B&K, cilt 3, s. 1572-3
9. a.g.e. s. 1573
10. a.g.e. s. 1673-4
11. Chamberlin, op.cit., cilt 1, s. 213
12. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 285
13. a.g.e. s. 285-9
14. Sidorov, op.cit., cilt 5, s. 476-7
15. a.g.e. s. 572
16. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 724
17. Sukhanov, op.cit., s. 504
18. a.g.e. s. 505
19. a.g.e. s. 506
20. a.g.e. s. 507-8
21. Amosov, op.cit., cilt 2, s. 48
22. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 736
23. a.g.e. s. 744-5
24. a.g.e. s. 746-7
25. Miliukov, op.cit., cilt 2, s. 263
26. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 306
27. a.g.e. s. 306-8
28. a.g.e. s. 368
29. a.g.e. s. 370
30. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 54
31. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 49
32. B&K, cilt 3, s. 1614
33. Izvestiia, 19 Eylül; Golder, op.cit., s. 582
34. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 829
35. B&K, cilt 3, s. 1615
36. a.g.e. s. 1649
37. a.g.e. s. 1650-1
38. Stankevich, op.cit., s. 122
39. Woytinsky, op.cit., s. 355, 357
40. B&K, cilt 3, s. 1634-5
41. a.g.e. s. 1620-1
42. a.g.e. s. 1634-5
43. Golder, op.cit., s. 547
44. Chamberlin, op.cit., cilt 1, s. 278-9
45. Radkey, *The Agrarian Foes of Bolshevizm* (Bolşevizmin Tarımsal Düşmanları), op.cit., s. 429-30
46. Trotsky, *History of the*

Russian Revolution (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 783-4
47. Sukhanov, op.cit., s. 523

17. Bölüm: Devlet Ve Devrim

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 35, s. 286
2. a.g.e. cilt 36, s. 454
3. a.g.e. cilt 25, s. 385
4. Marx ve Engels, *Selected Correspondence* (Seçilmiş Mektuplar), Londra 1941, s. 57
5. I. A. Neuberg, *Armed Insurrection* (Silahlı Ayaklanma), Londra 1970, s. 31
6. K. Kautsky, *The Labour Revolution* (İşçi Devrimi), Londra 1925, s. 53-4
7. I. A. Neuberg, op.cit., s. 32
8. a.g.e. s. 37-8
9. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 386
10. a.g.e. s. 387
11. a.g.e. cilt 28, s. 243
12. a.g.e. s. 325
13. a.g.e. cilt 25, s. 388
14. a.g.e. s. 406
15. a.g.e. s. 404
16. a.g.e. s. 412
17. a.g.e. s. 418-19
18. a.g.e. s. 419-20
19. a.g.e. s. 423
20. a.g.e. s. 425-6
21. a.g.e. s. 463
22. a.g.e. s. 462
23. a.g.e. s. 464
24. a.g.e. s. 465
25. a.g.e. s. 465-6
26. a.g.e. s. 467
27. a.g.e. s. 467-8
28. T. Cliff, *State Capitalism in Russia* (Rusya'da Devlet Kapitalizmi), Londra 1974, s. 132-3
29. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 25, s. 492
30. a.g.e. cilt 10, s. 253-4
31. a.g.e. s. 259

18. Bölüm: Proleterya İktidarı kullanabilir

1. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 101
2. a.g.e. s. 107-9
3. a.g.e. s. 111-13
4. a.g.e. s. 111-15
5. a.g.e. s. 118-20
6. Reed, op.cit., s. 12
7. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 109
8. M. Gorky, *Untimely Thoughts: Essays on Revolution, Culture and the Bolsheviks 1917-1918* (Zamansız Düşünceler: Devrim, Kültür ve Bolşevikler Üzerine Yazılar, 1917-1918), New York 1968, s. 7

9. a.g.e. s. 32-3
10. a.g.e. s. 72
11. a.g.e. s. 75
12. a.g.e. s. 83

19. Bölüm: Lenin ayaklanma çağrısı yapıyor

1. Nevsky'nin Petersburg Komitesi'nin 15 Ekim tarihli toplantısında Askeri Örgüt adına sunduğu rapor için, bu kitapta 17. Bölüm; Kudelli, op.cit., s. 310-12; ya da, Krylenko'nun Merkez Komitesi'ne Sunduğu 16 Ekim Tarihli Rapor, *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 98.
2. V. I. Nevsky, 'Ekim: Anılardan Kısa Notlar' (Rusça), *Katorga i ssylka*, No.11-12 (96-97) 1932, s. 36
3. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 19
4. a.g.e. s. 20
5. a.g.e. s. 24
6. a.g.e. s. 22-3
7. a.g.e. s. 27
8. I. V. Stalin, *Sochinenila*, cilt 4, Moskova 1947, s. 317-18
9. N. Bukharin, 'Yoldaş Bukharin'in 1921 Yılındaki Bir Kutlama Gecesinde Yaptığı Konuşmadan' (Rusça), *Proletarskaia revolutsiia*, No.10, 1922
10. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 58
11. a.g.e.
12. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 46-8, 50
13. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 67
14. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 54
15. Bkz. Cliff, *Lenin*, cilt 1, op.cit., s. 281-5
16. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 55
17. a.g.e. s. 56-7
18. a.g.e. s. 57
19. a.g.e. s. 58
20. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 78
21. B&K, cilt 3, s. 1729
22. Sukhanov, op.cit., s. 541
23. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 69
24. a.g.e. s. 70
25. a.g.e. s. 72
26. a.g.e. s. 82-3
27. a.g.e. s. 83
28. a.g.e. s. 84
29. a.g.e. s. 141
30. a.g.e. s. 143-4
31. a.g.e. s. 146
32. a.g.e. s. 180
33. a.g.e. s. 180-1
34. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit.,

s. 987-8
35. Sukhanov, op.cit., s. 556
36. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 86
37. a.g.e. s. 86-7
38. a.g.e. s. 88
39. a.g.e. s. 90-5
40. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 36, s. 196
41. a.g.e. s. 199-200
42. a.g.e. s. 202-3
43. a.g.e. s. 203
44. a.g.e. s. 209
45. a.g.e. s. 212
46. a.g.e. s. 210
47. a.g.e. s. 212-13
48. a.g.e. s. 207
49. Kudelli, op.cit., s. 310-16; J. Bunyan ve H. H. Fisher, *The Bolshevik Revolution, 1917-1918: Documents and Materials* (Bolşevik Devrimi 1917-1918: Belgeler ve Dökümanlar), Stanford 1924, s. 69-74
50. N. I. Podvoisky, *Krasnaia gvardiia v Oktiabrskie dni*, Moskova -Leningrad 1927, s. 16-17; R. V. Daniels, Russia, New Jersey 1964, s. 107-8
51. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 95-109
52. a.g.e. s. 121-2
53. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 223
54. a.g.e. s. 226-7
55. *CC Minutes* (MK Tutanakları), op.cit., s. 112
56. a.g.e.
57. Lenin, *Works* (Eserler), cilt 26, s. 234-5
58. G. S. Ignatev, Oktiabr 1917 goda v Moskve, Moskova 1964, s. 4
59. P. V. Volubuev, *Proletariat i burzhuaziia Rossii v 1917 godu*, Moskova 1964, s. 25-6
60. Bkz. s. 28
61. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 1130
62. Woytinsky, op.cit., s. 366-8
63. B&K, cilt 3, s. 1728-30
64. Reed, op.cit., s. 36
65. B&K, cilt 3, s. 1770
66. Daniels, op.cit., s. 121-2
67. Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Rus Devrimi Tarihi), op.cit., s. 1054-5
68. L. Trotsky, *Lessons of October* (Ekim Dersleri), New York 1937, s. 83
69. Sukhanov, op.cit., s. 620-1
70. a.g.e. s. 47
71. M. Libman, *The Russian Revolution* (Rus Devrimi), Londra 1972, s. 68-9
72. V. Serge, *Year One of the Russian Revolution* (Rus Devrimi'nin Bir Yılı),

Londra 1972, s. 68-9

73. Lenin, *Sochineniia,* Birinci Basım, cilt 14, s. 482
74. Sukhanov, op.cit., s. 578
75. Cliff, *Lenin*, cilt 1, s. 350
76. a.g.e. Ch. 9
77. a.g.e. s. 234
78. Reed, op.cit., s. 104-5

Bütün İktidar Sovyetlere
LENİN 2

20. Yüzyılın ilk yıllarındaki büyük sınıf mücadelelerinde, Lenin'in yaşamı işçi sınıfının siyasi tarihiyle iç içe geçmişti. 1917 Ekim devrimi Rusya işçi sınıfının, Bolşevik partisinin ve Lenin'in siyasi faaliyetinin bir kaynaşmasıydı.

Tony Cliff'in bu kitabı Birinci Dünya Savaşı'nın başında Avrupa sosyalist hareketinin çöküşüyle başlar. Tarihte ilk kez zafere ulaşan işçi devrimiyle son bulur. Kitapta işçi sınıfı, parti ve Lenin arasındaki hayati öneme sahip ilişki yansıtılmaktadır. Parti aracılığıyla işçilere seslenen, bunu yapabilmek için partiyle mücadele etmekten kaçınmayan Lenin... Kitlelerin devrimci bilincini sabırla, bıkmadan usanmadan yükseltmeye çalışan, partinin faaliyetlerini örgütleyen Lenin... Dünya tarihinin en önemli olaylarından birinin gerçekleşmesinde son derece büyük katkısı olan devrimci bir önder.

Lenin işçi sınıfının gücüne olan güveni, fikirlerinin netliği ve bunları yalın bir biçimde ifade etme yeteneği, zaferle sonuçlanan ayaklanmadan birgün sonra toplanan Sovyet kongresinde söylediği ilk sözlerde açık ifadesini bulur: "Şimdi sosyalist düzeni inşaa etmek için yürüyüşe başlıyoruz!"

ISBN 975 7972 03 7

Z YAYINLARI